

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

115296

FR

~~2886~~

~~Ex~~

~~13.7~~

T A E L
E N
DICHT-KUNDIGE
BY-DRAGEN.

TWEEDE DEEL.

1761, 1762.

T. L E T D E N,
By JOHANNES LE MAIR,
M D C C L X I I.

*Non solum
Bibliotheca
le Maire.*

THE GREAT

THE

DICTIONARY

OF THE ENGLISH LANGUAGE

EDITED BY

JOHN

WALTON

AND

ALAN

COOPER

AND

JOHN

WALTON

AND

ALAN

COOPER

AND

JOHN

WALTON

O P D R A C H T

A E N D E N

WEL-EDELEN GESTRENGEN

H E E R E

M^R. LUCAS TRIP,

BESCHREVEN IN DEN RAED DER STAD GRO-
NINGEN, ENZ. ENZ.

Dat werk is afgewrocht ! zoo staet 'er aen den Tempel,
Dien wy voor Neêrlands Tael en Dicht, mischien te stout,
Optimm'ren, weêr een zael, door iever, van den drempel,
Tot in den vorst volbouwd!

Mocht Neêrland dit gesticht nu goed en nuttig keuren!

Voldeedt het aen 't bestek ! — ~~was 't alles naer de maet!~~
Maer ach, een naeuwziende oog zal hier te veel bespeuren,
Dat aen 't gebouw misstaet.

Noch heeft dit nieuw gevaerte een bitter lot te wachten,
Wen lastergrage Nijd, die alles tegenbaft,
Met opgesperden muil, ook dat zelfs zal verachten,
Dat aen 't getimmerd' past.

Wat raedt wie zal den roem van ons gesticht bewaren?
Aenvaerden wy 't gezag van een doorluchtig man,
Die al wat schrolt of vit, in 't lakende aenzicht varen,
En 't huis beschermen kan.

Maer neen: men vitte vry: die kloek is van verstande,
En wyfelijk berispt, leert best de feilen vliên,
En by die t' onrecht spot, laet tot zyne eigen schande
Een vuile schendtong zien.

Maer wil men oevenwel, 't geen meest misdaet, bedekken,
Men plaetse een Sieraed in 't aenzienlijk van 't gebouw,
Dat ieders oogen van de misgestalten trekken,
En aen zich lymen zou.

Uw naem, beroemde *TRIP!* wien ieder een moet loven,
Zy hier toe ons verleend; dat afgeleende licht
Zal leemten en gebrek door zynen glans verdoven,
Verheelen voor 't gezicht.

't Is waer, de plaets is laeg voor zulk een' naem, beschreven
In de achtb're vaderrol van Grunus oude stad,
Maer, door eene eed'le zucht ter fraeie kunst gedreven,
Vergunt men licht'lijk wat.

Gy, *TRIP!* vooral, daer Tael en Poëzy u eeren,
U dragen in het hart, U kennen voor haer Vriend,
En met een tooifel, die haer' luister kan vermeerren,
Vereerd zijn en gediend.

Gy

Gy moogt, Kunstminnend Heer! gy wilt die gunst niet weigeren
Aen kunsten, die by elk zoo diep in achting staen,
Twee kunsten, die gy wenscht, dat hoog te aenzien steigeren....

Triomf! gy knikt ons aen!

Zoo ziet men de eed'le Tael en schoone Poëzye
Genoeglijk hand aen hand, daer zulk een Kunstmeceon
Haer vrolijk met een lag, van hemelsche waerdye
Belonkt, ten reije trêen.

Heb dank ó *TRIP!* uw gunst, die wy kunstkwekend noemen,
Vermeerdert ons den lust, den moed: Triomf! men ziet
In 't kort een nieuw gesticht: dan zal men hooren roemen,
Dit is door *TRIP* geschied!

Geluk met zulk een *TRIP!* ter goeder uer geboren
Voor Neêrlands Tael en Dicht, op 't hoogst van hem bemind;
Dit kunstgebouw is roem in plaets van ramp beschoren,
Daer 't dien Beschermheer vindt!

Leyden den 10^e van
Wintermaend
1762.

I N H O U D

V A N H E T

T W E E D E D E E L.

- No. XXVII. 1. VOOR HET VADERLAND, met den oevrange van het Jaer 1761. onder de Zinspreuk NEC TIMIDE NEC TEMERE.
2. HET ZES - SPAN, gevolgd naar het Fr. van F. S. REGNIER DESMARAIS.
3. DE MUZIK, *Herderskout*. door den Dichter P.
- XXVIII. Dichterlyke geraden uit den *Aufseibroom* van N. S. VAN WINTER.
- XXIX. *Vergelyking van onze Nederd. taal met die der Hoogduitschen*, uit het Lat. van HENNINIUS, met aenmerkingen door A. K.
- XXX. 1. *Teekening van ene stille en onstuime zee* door T.
2. *Verdediging van TENTANDO tegen BYDRAGE* XXIV.
- XXXI. 1. *Dichtkundige Aenmerkingen*.
2. HET HEIL VAN DEN VREDE, Dichtstuk, door NEC TIMIDE, NEC TEMERE.
- XXXII. Opgaef en vergelyking der twee *Lentezangen*, uit het Lat. van HICHT.
- XXXIII. *Bylagen*, gehorig tot de verscheiden schriften, onder de Zinspreuk *Nec timide nec temere*, den Letterminnaren medegedeeld, in *Bydrage* XXI, XXVII en XXXI.
- XXXIV. *Taalkundige Aenmerkingen*.
- XXXV. 1. DE VERLIEFDE VELDELINGEN, het Latijn van Broekhuizen gevolgd, door *Nec tim. nec tem.*
2. Recensie van ELZEVIER'S *Dichtproeven en Spraekkonst*. — Van het *Dichtlievend veldgezang*, en van de vier *Jaergetyden* van MACQUET.
- XXXVI. Schets en beoordeeling van de *Nieuwe Aenmerkingen de Nederd. taal aengaende* door F. BURMAN, waer achter zekere verhandeling over *Hellebaerd* van den Heere M. T.
- XXXVII. 1. *Dichtkundige Aenmerkingen*, vervolg van No. XXXI.
2. DAMON EN PHILIS, *Herderskout*, uit het Hoogd. van GESSNER. XXXVIII.

INHOUD VAN HET TWEEDE DEEL.

- XXXVIII.** 1. *Recensie van de Bekering van Saubus*, door VLIET.
 2. *Mingelwaarnemingen over eenige wortelwoorden der Nederduitsche tale*, door het genootschap. D. A. O. M.
 Waer by gekomen is ene *Bylage* over, *hel*, *bal*, *bol* en *belgen* enz.
- XXXIX.** *Recensie van de Nagelate Poëzy van GERARD MUIJSER* en van de *Nagel. Mengeldichten* van F. BODDAERT.
 2. HET GELUKKIG NEDERLAND, *Dichtstuk* van NEC TIMIDE NEC TEMERE.
 Verzeld van Tael- en Dichtkundige aantekeningen.
- XL.** Opgaef en beoordeeling van de *psalmberyming*, onder de Zinspreuk GLORIA DEO.
- XLI.** DE DICHTKUNST AEN DE WIJSHEID, een Gedicht zonder rijmklanken, waer achter kortelijk 't een en ander wegens deze soort van verzen.
 2. *Recensie van de beste Huisvrouw*, En van een *winterzang*.
- XLII.** Opgaef en beoordeeling van een trits *proeven van Psalmberymingen*, als van GHYZEN, van VOET enz.
- XLIII.** 1. *Bedenkingen op sommige Dichtkundige Aenmerkingen*, onder de Zinspr. *Nec tim. nec tem.* opgegeven, in Bydr. XXI, XXXI en XXXVII. verzeld van vier dichtstukjes, uit het genootschap. D. A. O. M.
 2. *Recensie van BURMANS aenmerkingen over bedene oudbeden aengasnde*.
 3. VERGELYKING VAN DEN DICHTER MET DE VOGELN, uit FRANCISUS Latijn.
- XLIV.** *Recensie van de Gedichten van Meijuffr. VAN MERKEN.* En van de *Bespiegelingen* van Juffr. DE NEUFVILLE.
- XLV.** *Dichtkundige Aenmerkingen*, vervolg van Bydr. XXXVII.
- XLVI.** 1. *Recensie van J. VAN IPEREN's Obadja* en van de *sichtel. Gezangen* van Ds. SCHUTTE.
 2. *Verhandeling over Ulfilas*, en zyne *overzetting der H. Schrift*, en *byzonder der Euangelien in het Moeso-Gottisch*. Uit het genootschap. D. A. O. M.

XLVII.

INHOUD VAN HET TWEEDE DEEL

- XLVII. 1. *Uitnodiginge der Liefhebbers en kenners van onze Moedertale, tot het helpen toefstellen van een oordeelkundig-Nederduitsch woordenboek, door JOSUA VAN IPEREN.*
2. *Proeve van Dichtlievende oefeningen, onder de Zinspreuk MINIMA CRESCUNT.*
- XLVIII. *Schetze van woordenscharinge en zimbepalinge, die men hoopt te volgen, in het toefstellen van een oordeelkundig Nederduitsch woordenboek, door JOSUA VAN IPEREN.*
2. AEN VENUS, Dichtstuk, door NEC TIMIDE NEC TEMERE.
- XLIX. 1. DE ZONDAER VAN ZYNE ZONDEN OVERTUIGD, in drie zangen, door S. S. M. C.
2. *Aenmerkingen op de schetze van Ds. VAN IPEREN, door H. V. B.*
- L. *Recensie van de Keurdichten van DE JONCOURT, En van de Dichtlievende Verlyftigingen van Mr. M. D. R. — opgaef van de derde druk van KRAEIVANGER'S Dichtlievende Lente en Zomer, den brief van Abelard aen Eloiza van Juffr. VAN DER WERKEN, de Bespiegelingen van SARA LOMANUS, en eenige andere uitgekomen stukjens.*
-

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXVII. ————— 1761.

V O O R H E T
V A D E R L A N D ,

Met den aanvang van het Jaer 1761.

De gouden Zon, gehuld met glanzen,
Is wederom haer baen ten end gereên,

En wend naer hoger tranffen

De snelle raffen heên;

Zy lonkte uit 's Hemels heldre bogen

Het vrye Nederland,

~~Wanneer wy roep, en duide, aan allen konst~~

Zoo minzaam toe als ooit met hare vriendlyke ooge.

Wy durven, o Almogendheit,

U needrig om een' dierbren zegen smeeken,

En uwer Majesteit

De Nederlandsche streken

Beveelen, schoon het Vaderland

U tergde door zijn zonden;

Dit doen we aen U, den Arts van onze wonden,

De Rots van Nederland in Neerlands veegsten stand.

A

Oek

Och welk een' dikken dröm van plagen
 Zond' Gy op al het zondig menschdom af!
 Hoe hoort men de aerde klagen
 Van 's Hemels wrake en straf!
 De zwavel vat in 't aerdriek vonken,
 En zet met kragt zich uit,
 En schud en scheurt, met donderend geluit,
 Den harden grond van een, dat heele steden zonken.

Gy voelde, o vorstlijk Lissabon,
 Zoo trotsch in roem en schoonheit opgevaren
 In 't aengezicht der Zon.
 Sints twee paar droeve jaren,
 Hoe 's Hemels wrange wrak U trof;
 Paleizen, torens, kerken,
 En wat de pragt het schoonst wist uittewerken
 In asch verkeerde, en nog doet schudden in hun stof.

Wy hoorden, hoe de ontroerde golven
 Eilanden, rijk van heerlykheit en magt,
 In tussel tijds bedolven,
 Met al hun ydle pragt;
 Hoe de afgrond Syrakuze's muuren,
 Dat op uw' vetten grond,
 Trinakrië, reeds zoo veel tauwen stond,
 Bestormde, en loeiende neêrworp in weinige uren,

Zie, hoe de krijg alomme woed,
 Geborsten uit zijn holle moordspelonken;
 Hoe gloeit het zwaerd van bloed,
 Van borgerbloed doordronken!
 Getuigt, o Dresden, Breslaw, Praeg,
 Hoe vele dappre helden
 Neêrvielen op uw omgelegene velden,
 Zoo vaek met bloed bedekt en wreede nederlaeg.

Ger-

Germanjes droevige Elve zuchtte,
Maer 't zuchten smoorde in 't donderend Kanon;
 Die bange landstroom vluchtte,
 Verbaesd naer aêr en bron.
 De gryze Moldaw dorst den wagen.
 Niet mennen langs zijn nat
 De lyken wederhielden 't vlugge rad;
De stroom was zelf vermoeid door zoo veel doôn te dragen,

Hoe kwijnt het graenrijk Pruiſſich veld,
 Verwoest door Rus, en door Tartaren beuden,
 Op eisliik krijgsgeweld,
 En eerloos maegdenschenden
 Geleerd, en wat barbarische aert,
 Door rooven, moorden, branden,
 Ooit heeft getoond in overwonnen landen,
Die zelfs in 't stomme graf het kil gebeent niet spaert.

Germanje, aen allen kant in vonken,
 Door uitheemſch vuur, en eigen gloed versteerd,
 Zag al zijn' roem gezonken,
 Zijn vreugde in rouw verkeerd.
 Gy zaegt den Lelieſtandaerd planten,
 o Wezer, aen uw' boord,
~~En uwen stroom vol eigen bloed en moord,~~
En 't eertyds vry geweest in 't jok aen alle kanten.

De Zweed, door een bevrozen as
 Gezengd, gedrukt door kille Noordsche Beeren,
 Bruiſcht langs den pekelpas,
 En durft de trouw onteeren,
 En bloedverwantschap met zijn vriend.
 Hy gord den harden degen
 Op zyde, en trekt den Brandenburger tegen,
Wien hy nog even fier, als ooit voor hegen, vind.

De kille zee raekt zelve aen 't gloeien.
 En word alom een schriklyk krygstoneel.
 Hoor gints het yzer ldeien
 Uit eene schorre keel.
 Zie daer den Gal de vlaggen sryken;
 Hier zinkt een Brit te grond.
 't Is of de Zee geen menschen meet verslond:
 Men helpt door vuur en staet de Zee aen duizend lyken.

Geen deel der waereld leeft in vreed.
 Amerika, van de Europeesche welen.
 Door zulk een weide Zee,
 Natuurlijk afgescheien,
 Moet zelf den wrangen wrok en haet
 Der magtige gebuuren
 Op zynen grond te jammerlyk bezuuren,
 En was reeds de eerste bron van 't Europeesche kwaed.

Men zag in de Oostermorgenlanden
 Geen oorlogsvlam, zoo de yslyke oorlogsgloed
 Naer de Aziaensche stranden
 Langs hollen pekelfoed
 Niet sloeg uit onze moordgewesten.
 De gloeiende Afrikaen
 Voed tans niet meer de snoodste monsters aen;
 Europe zend hem nu de schriklijkste oorlogspēsten.

In 't midden van dien fellen brand;
 In 't hart van zoo veel droevige oorelogten.
 Schonkt Gy het Vaderland,
 o Eeuwig Alvermogen,
 Een stille rust, en lieven vreed.
 Uw magtige arm verstrekte
 Een schild voor ons, die uwe vlogel dekte;
 Gy stierde Neerlands kiel door zulk een holle zee.

Dit

Dit zijn uw goedertierenheden
 alleen, daer wy door onboetvaardigheid
 En eerlooze zeden
 Tot straf uw Majesteit
 Niet minder hebben aengedreven,
 Dan 't vorstlyk Lissabon,
 En wat zich aen den Taeg vergrypen kon;
 I echter deed uw wraek ons Vaderland niet beven.

Wy hebben U zoo wel gehoond,
 Als 't naer Germanje, alom vol nederlagen
 En bloed, dan nog vertoont
 Ge aen Nederland uw plagen
 Van ver, en zoo veel krijgsgerucht.
 Maer och wy zijn met reden,
 Langmoedig God voor zulke tegenheden,
 Die Nederland verdient voor Neerland ook beducht.

Wy durven ons, niets meer beloven.
 Uw tael gedult rekt naeuw zich langer uit.
 Uw goedheit is al boven
 Het peil van haer besluit.
 En mogelyk ziet gy de zonden,
 En gruwlyke euveldaen
 Voor 't laatste jaer in Neerland
 Misschien treft haest uw hand de vaderlandsche gronden.

My dunkt ik zie uw wraek van ver,
 Rechtvaardig God, met vlugge schreden naken;
 Geen tintelende Star,
 Die aen de Hemeldaken
 Heur staert vertoonde korts geleên,
 Noch al de forfiche kragten,
 En 's Nagebuurs krijgszuchtige gedachten
 Voorspellen Nederland een' drom van tegenheên.

o Neen; de afgrijslyke euvelheden,
 Waer door zich elk uw gramfchap dag aen dag
 Heeft op den hals geladen,
 Voorspellen ons dien flag.
 Wy stoorden ons aen 's Hemels zegen,
 Noch 's Hemels flaende roè,
 Maer dorften stout, en eereeloos te moè,
 Voor uw rechtvaardig oog de fnoodfte zonden plegen.

Het leet der Nagebuuren raekt,
 Hoe fel het druk, geen Nederlandfche harten;
 Schoon al de waereld blaekt,
 Nog denken we aen geen smarten.
 Men kermt aen 't Portugeefche ftrand,
 En fchreit 'er tranenbeeken,
 Men zucht en steent in Saksenlandfche ftreken,
 En drinkt, en zingt, en speelt, en danft in Nederland.

Ga, Batavier, naer uwe stallen,
 En hoor de klacht van 't zuchtend, steenend vee.
 Zie daer uw runders vallen,
 En merk hun deerlyk wee,
 Als ftraffen aen van uwe zonden,
 Of wend uwe oogen naer
 Een andren kant, en zie de holle baer
 Al fchuimend rollen langs uwe malfche klavergronden.

Zie, hoe uwe oude koopvaert daelt;
 Hoe 's Hemels wraek u ftraft aen alle zyden,
 En de euveldaën betaelt,
 Met magre en fchrale tyden.
 Keer nog by tijds Gods harde roën
 Van uw bedreigde leden
 Door waer berouw en door boetvaardigheden,
 Eer zy den fnooden rug te derelyk doen bloën.

En

En zoudt ge niet, o Batavieren,
 Zoo lang Góds zorg? zoude u een snode stad
 Der zondige Assirieren,
 Die zich zoo stout en prat
 Verhefte in eweldaen; beschamen?
 Zou 't u, wat Ninivé
 Op eene preek van Leeraer Jonas deê,
 Door zoo veel boden trouw gewaerschuwd, niet betamen?

Wy zenden onze zuchten heén
 Naer Jakobs God, den Vader der genade.
 Dees was de hulp alleen,
 Van Neêrland vroeg en spade.
 Dees rukte door zijn sterke hand,;
 Daer in voorleden dagen
 Een hard jok ons was om den hals geslagen,
 Ons uit het forsch geweld van eenen Dwingeland.

Dees stuitte vaek de uitheemsche benden,
 En wilde 't stael en gloeiend ooflogsvuur
 Voorheén genadig wenden
 Van onzen vryen muur.
 Als Nederland zig wou verneeren,
 En tot hem met gebeên,
 En in 't gezicht met zilte tranen treên,
 Dan weigerde hy nooit ~~aan Nederland zich te keeren.~~

Gy woudt Gomorra's snooden wal,
 Indien 'er vijf paer vrome zielen waren,
 Voor zijn gedreigden val
 En uwe gramschap sparen;
 En zoudt ge dan uw Nederland,
 Waer meer dan vijf paer zielen,
 Die uit genade uw godlijk oog bevielen,
 U vallen in de roe, niet rukken uit den brand?

o Ja! Dit zult ge om uw Beminden,
Om 't overfchot der vrome zielen doen.

Dit zal genade vinden.

Dit zal het land behoên;

Om dit zal Neêrland Neêrland blyven;

Dit is het kleen getal,

Dat veel vermag, de pylers van 't heelal;

Dit is het wigtig kurk, waer 't aerdrijk op moet dryven,

Spaer ons om dit, en om uwe eer,

Die in 't behoud van Neêrland word geprezen.

Keer met uw zegen, keer

o Algenoezzaam Wezen;

Wend al de plagen af, en breid

Den welvaert onzer landen

Voorspoedig uit aen Oost- en Weste-stranden,

En wees voor Nederland een Rots in eeuwigheit.

H E T

Z E S S P A N.

De Heirbaen van het leven

Wordt juist van ieder eên

Zoo moeilijk niet bereên

Als men gemeenlijk voor hoort geven.

Ik ry hem vergenoegd;

Waerom? 'k heb voor den wagen,

Die my naer 't graf moet dragen

Dit heerlijk zesspan t' sacmgevoegd.

Do

De nooit verdwaelde RE DEN,
 Loopt op deez' krommen baen,
 Voorzigtelijk voor aen,
 Naest zuivre LIEFDE, vlug van schreden,
 Dan volgen los getoomd,
 De VRYHEID en de WAARHEID,
 Een paer dat voor de naerheid
 Van geldzucht's dwarspad altijd schroomt,

GEZONDHEID en GENOEGEN,
 Zijn aen den as gehegt,
 En, yalt de weg wat slegt,
 Zy springen, zelfs als and're zwoegen,
 Fortuin, strooi vry uw kaf,
 Natuer, uw loze steenen;
 'k Ren over all' die schatten henen
 Tot my de dood met kar en kleppers bonft in 't graf.

gevolgd naer het Fr. van den Heer
 F. S.. REGNIER DESMARAIS,

D E
 M U ~~Z I J~~ K
 H E R D E R S K O U T.

THYRSIS, DAMON, TITYR, SYLVAEN, DORILAS,
 WOUTER, MOERIS, KORIDON.

De stuersche Winter hadt al 't Landschoon weggenomen,
 De bloemtjens van het veld, de blaedjens van de bomen,
 De golfjens uit den stroom, de koeyen uit de wei,
 De Schaepjens van de hei;

A s

Wan

Wanneer de Herdersbuert in Thyrsis hut vergaerde,
 En zig rondom een vuer van droge ryzen schaerde;
 Een takken, boschjen tog, geknoopt met teerig touw,
 Brandt lugtig in de kou.

Staby lag by den haerd, en sloeg de pippings gade,
 [Hy was 'er opgeleerd] die Herder Damon braedde.
 De knapen aten vast en koutten met malkaer
 Van 't eene meisje en 't aër.

Zy luisterden met vlijt toen Dorilas vertelde,
 Hoe Roosjens buikjen zwelde,
 En hoe 'er binnen kort wat jongs op 't komen stondt.
 Zoo liep de zoete praet in 't rond.

Juist sloeg de Dorpklok zes, als Tityr 't lagchen stoorde
 Met zulk een diepe zucht, datze ieders hart doorboorde;
 Wel Tityr, zei Sylvaen,
 Dat zuchtjen zou wel haest uw minnend hart verraen!
 Neen knaepjen, sprak zijn vriend, ik dagt daer om geen minnen,
 Maer peinsde: mogt ik nu een winterdeun beginnen
 Op 't riet, dat in de Herfst door Boschman raeckte aen stuk;
 Toen ging de praet al voort:

D O R I L A S.

Hoe! van dat ongeluk
 Weet Dorilas nog niets? Verhael 't eens, 'k zal u danken.

T I T Y R.

Wel luister toe, ik heb een wijngaerd staen, wiens ranken
 Op kruipen langs mijn stulp: zy brengt my druiven voort
 Als pruimen

D O R I L A S.

Wie heeft van uw druiven niet gehoord?

T I T Y R.

Gy weet, wat verder staen twee hooggetopte abeelen;
 Hier had ik 's morgens vroeg een deuntjen zitten speelen
 Ter eer van Amaril mijn lief, maer was gestoord
 Van buerman Veldeling, die 't blaeten hadt gehoord

Ge

Gelijk hy meende van het beste zyner schapen,
 En riep: een wolf in 't veld! help, help my herdersknapen!
 Ik werp de veldfluit op een heuveltjen van gras,
 Dat naeft de stulpdeur rijft, en loop terftond, zoo ras
 Als 't moog'lijk was ter hulp, en kijk uit bei mijn' oogen,
 Maer zie nog wolf nog lam, de Herder was bedrogen
 Door 't fchreien van een kind, dus keer ik naer mijn stulp,
 Verzeld van Bosfchman die al moe tot buermans hulp
 Vergeevs gefchoten was; hy ziet mijn druiven hangen,
 En wordt (wie zou ook niet?) door etenslust bevangen:
 Wel Tityr, zeit hy, zijn dat troffchen, 'k werd beluft
 Te snoepen, zoo ik mag. Eet, zeg ik weêr, geruft!
 Met eenen *stapt* hy op het heuveltje om te plukken,
 En trapt, het smert my nog, mijn ruisfchpijp rits aen stukken,
 Die, voelende 't gewigt der fchoen, met zagt gepiep,
 Al kraekende op de maet: Ti.. Ti..tyr, Tityr, riep.

D O R I L A S.

Die lofsche jongen! 'k wed, dat U die tree wel deerde.

T I T Y R.

Zou 't niet? 't was Amaril, die my de pijp vereerde.

D A M O N.

Nu, herder, trooft uw druk, 't is al een poos geleên,
 Wanneer hy wierdt ~~aen stuk getzeên~~.
 't Is waer, wy misfchen nu uw aengename zangen;
 Maer heeft de fluittoon juist uw ooren zoo bevangen?

T I T Y R.

Ja, ik min de herders fluit
 Om haer tooverzoet geluit;
 Haer gezang kan alles kluisteren;
 Bosfch, en beemd, en bergen luisteren
 Naer haer zagte minnetoon;
 Hy die zig een echten Zoon
 Van der Herd'ren God wil noemen,
 Moet altijd den ruisfchpijp roemen;

Amarillis, Galathee,
 Sylvia, en Phyllis meê
 Hooren, als haer vee gaet graezen
 Graeg een heldere veldfluit blazen;
 Ja, ik min de herdersfluit
 Om haer tooverzoet geluit.

D A M O N.

Neen, de stem gaet haer te boven;
 Als een Herderinne zingt,
 Daer de rey der meisjens springt
 Moet de klank der fluit verdooven;
 Zielverlokkelyke keel,
 Door uw ryzen, door uw daelen,
 Daer geen ruifchpijp by kan haelen,
 Overwint gy my geheel!
 Zielverrukkelyke stem,
 'k Hoorde laeft van liên die 't wisten,
 Dat gy de Syrenen listen
 Zoetheid gaevt, en kragt, en klem!
 Als een meisjen zig laet hooren,
 En 'er zingt een jongman by,
 Dat verrukt de ziel door de ooren;
 Dat geeft even zoo'n geluit,
 Als een kletterregen onder
 't Brommen van een zagten donder;
 Weg dan, Tityr, met uw fluit.

T H Y R S I S.

De smaek verschilt, wel aen, de strijd is tog gerezen;
 Elk prijz' zijn lieffte tuig: ik selv zal Regter wezen.

D O R I L A S.

Die fluit en stem en snaer en al gepaerd wil zien,
 Zal my van zelfs misschien
 Den prijs vergunnen, dien de Regter uit zou wyzen,
 Zoo dra ik 't Orgelspej zal pryzen;

o Hei-

o Heilig Orgelspel, gy staet de Goden aen,
 Zoo 't brommend seestgeluid een zwak gehoor mogt schaen,
 Gy stuit terstond die toonen,
 En streelt,
 En steelt,
 En wart
 Het hart
 Met pijjens, die
 Ik nooit ontvlie,
 Maer die zelfs zieken kunnen troonen.
 Ook reekent ge uw geboorte uit Vader Jubals brein,
 Dus is de lengte van uw oudheid gantsch niet klein,
 Men moest me, o Orgelspel, zoo 'k u naer eisch wou pryzen,
 Een orgel zwaer van goud, zoo 'k meen, ten prijs' toewyzen!

S Y L V A E N.

My heugt nog, hoe ik op mijn togt,
 Wanneer ik laeft de Stad bezogt
 Een 's meesters vingeren op 't zoet klawier zag spartelen,
 En als de geitjens in de Lente vrolijk dartelen,
 o Vrienden, 't gong zoo zoet,
 Wat wierdt mijn graeg gehoor met schonen zang gevoed!
 Wat wierdt ik uit my zelv ten Hemel ingetogen!
 'k Zag; dagt my, stoet by stoet van Engeltjens die vlogen,
 En speelden beurt om beurt een Hemelharpmuzijk;
 Ziet daer een kleine blijk,
 Dat niers het schel klawier den zangloef af kan steken,
 Indien ik meer tot lof wou spreken,
 De tijd viel veel te kort,
 Dewijl 't ons, naer ik zie, aen vuer en appelen schort:
 o schoon klawier,
 Uw kragt en zwier
 Gaet alles hemelhoog te boven;
 Geen mensch kan u naer waerde looven!

W O U T E R.

Zwijg van die stukken, welker zwaerte,
 En log- en lomp gestel, en ongetild gevaerte

Niet

Niet passen op het veld;
 Maer zijt gy ook een Held,
 En Herder te gelijk, zo prijz met my den horen,
 Die van God Mars gevoerd den Krijgsman klinkt in de ooren
 Dat 's mannelijk getoet,
 Dat helpt den moed
 Aan 't klimmen,
 Wanneer de blanke zwaerden glimmen;
 Geef my den prijs op staende voet.

M O E R I S.

Wie dagt in Woutermaet zoo fier een held te vinden?
 Vriend, laet u door het kleed eens Krijgsmans niet verblinden,
 De krijg sleept rampen na,
 En 't past geen Herdersknaep voor oorlogsheld te spelen,
 Hem moet het hoorngetoet, trompet en trom verveelen,
 Maer 't lugtig veeltjen dat 's een speeltuig zonder gaê.
 Dat heeft Apollo staeg in handen,
 Arion streelde 'er meê de golven en de stranden,
 (Zoo 't waer is dat mijn boekjen zegt)
 Daer meê heeft zeker mah een Steêmuur opgeregt,
 Een ander lokte 'er mee de bomen en de dieren;

K O R I D O N.

Dat 's mis, uw boekjen spreekt van lieren:
 Maer heb ik ook een beurt? Een veeltjen gaet te ligt,
 Een horen is ten krijg, klawier ter Stad gerigt,
 Het orgelfeestmuzijk moet door gewelven zweeven,
 Een aengename stem is niet aen elk gegeven,
 De zoetste Herdersfluit trapt Boschman licht te niet;
 Maer vraegt gy mijn vermaek? 'k hoor allerlieft een lied
 Van kikkers in de floot met stijfgeblazen longen
 Gelijkelijk opgezongen:
 Dat roept my vrolijk toe: de Winter is vergaen,
 De Zomer komt nu aen:
 Nu hoeft het Herderdôm niet aen den haert te praeten
 Van onbekend muzijk, nu mag 't de stulp verlaeten,
 En hupp'len hand aen hand
 Op 't groen tapeit van 't land

Met

Met poez'le Herderinnen,
 Nu komt de tijd van 't minnen,
 Nu graeft het vee door gras en bloemen heel den dag!
 Ja makkers 'k wou nog eens dat ik den tijd al zag
 En die muzijk al hoorde,
 Die my van kindsbeen af veel meer dan iets bekoorde!

T H Y R S I S.

O Makker Kotidon, ik wijz'
 Aen u den welverdienden prijs;
 Gy roemt naer mijn verftand uw ftootmuzijk met reden;
 Ik zal in 't vroegft van Mai een' heelen dag besteden;
 En zoeken langs den kant den grootften kikker uit,
 Een kikker groen van huid,
 En zal ze u in een doës van lis gevlogten fchenken;
 Zo kuntge, o knaep, altijd aen dezen avond denken:
 Maer heb een korte poos geduld,
 Tot dat de Lente uw wensch vervult;
 Nu heeft de fteruër fche koude al 't landfchoon weggenomen,
 De bloemtjens van het veld, de blaedjens van de bomen,
 De Schaepjens van de hei, de golfjens uit de beek,
 De kikkers uit de kreek.

P.

Schoon het ftuk, 'ter opening onzes Ilden Deels ge-
 fchikt, reeds ter perffe ware, toen wy 't vorenftaen-
 de NIEUWEJAER'SDICHT, van den zelvden hand die
 zich in No. 21. en 24. *nec timide, nec temere*, tee-
 kende; ontvingen, vonden wy nochtans om de ge-
 paftheid der ftoffe, raedfaem dit voor te trekken.

Het kunst-ftuk waer mede wy 't verzeld doen gaen,
 de MUZIK, *berderszang*, gelyk mede het *fraeie* ZES-
 SPAN is ons enigen tijd vroeger, ter hand gekomen,
 met volgende letteren:

T A E L K U N D I G E H E E R E N !

Zoet op de fchoonheden onzer Moedersprake, en bran-
 dende van enen vuerigen yver, om in derzelve geheim-
 kameren al dieper en dieper in te dringen, felden wy,
 alle

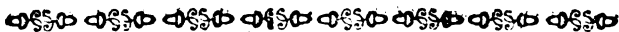
alle jonge luiden; ook met andere, zo ge wilt, nutter en noodiger oefeningen omstuw, reeds overlang een byeenkomst op, ter opkweeking van dit troetelkind onzer beoefnende lievde; waerin *oud* en *nieuw* geschrijv onderzocht en aen den toetsteen van zuivre echtheid beproeft, waerin *Dicht-kunst* en *Sierstijl* geoeffent en naer de beste regels onzer voornaemste Taelkenneren beschaevt werdt;

Onze nieuwsgierigheid, om te weten wat UEds, wat andere van ons onnozel tael-werk oordeelden, deedt ons de inliggende proeven van onzen arbeid aen UEds toezenden, met verzoek van hun, zo ze des waerdig zijn, een plaetse in UEds Bydragen te vergunnen; dit zal onzen yver mogelijk opwekken om verder met lust in onz' werk voorttegaen, en ook met de daed te toonen dat wy zijn, gelijk wy ons teekenen,

UEds D. W. D. en taellievende Vrienden

L. q. A. q. F.

Op 't hoogste bedanken wy die lofytke verstanten en stellen hen, en hunnen zoo prijsbaren als zeldsamen voorgang ten voorbeelde en tot aenmoediging van anderen, die hunne liefhebberye voor de Vaderlandsche Wetenschappen min yverig doorzetten, zonder door gewichtiger omstandigheden belemmerd te zijn. — 't Is ons leet in dit ons zoo aengename veld niet breeder te kunnen uitweiden. Trouwens Eerlang hebben wy weder gelegenheid als wy de overige stukken, die schoon van verschillenden aert, alle hunn' gebruik en waerde hebben, den kunstlievenden Lezer mededeelen.

Deze BY DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zijn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gillissen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Vliissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwenbaen*, Utrecht *Kroom*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en ten *Bosch*, Groningen *Spandaub* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet* en *Comp.*, Franeker *Huytsma*.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXVIII. ————— 1761 2:

Zeker, de tael- en dicht-lievde onzer Vader-
landeren moet meer aenwakkeren dan men wel
denken zoude. — Wie hadt ons, toen wy 't eerst
onze BY-DRAGEN ter bane brachten, zoo veel goed-
keuring, en aenmoediging, wie onzen drukker zoo
veel vertier durven beloven? — Verblijd van de-
zen goeden uitslag, verplicht aen de geëerde mede-
hulpers en *Correspondenten*, die wy hebben aengewon-
nen, verbonden aen verscheiden, nog onvolvoerde
belovten, door verscheiden plaetzen van ons 1ste
Deel verspreid, ons zelve porrende door dagelijks
aenwasschende zucht, ten opbouw van tael-kunde,
zoo voortreffelijk en te gelijk zoo ~~verlastigend~~, en
waer aen nog zoo veel onbebouwd is, en eindelijk
gepord wordende, door den aenmoedigenden aftrek,
dien onze Drukker (dank heb zoo veele kunst-kun-
dige of kunstlievende Lezeren!) heeft mogen on-
dervinden. — kunnen wy waerlijk, schoon wy ons
het tegendeel hadden voorgesteld, niet anders dan
beantwoorden aen 't geen men zoo billijk van ons
schijnt te verwachten, en in onz Ontwerp met ver-
dubbelden yver voord gaen.

Als een voornaem gedeelte van onz bestek hadden
wy opgegeven, 't *recenseeren* en doorlopen der uit-
komende Dichtwerken. Door het groot aental stuk-

B

ken

ken van anderen aert, van alle kanten opkomende, hebben wy maer driemaal om deze belovten kunnen denken. By N°. 2, nam. 14 en 17. — Wy bedoelden daer in, de boeken die wy tot onderwerp hadden, met den Lezer kortelijk naer te bladeren; deze en gene plaetzen, der aendacht eens jongen beginner's in de dicht-kunde, 't meest waerdig, tot staeltjes uitteteekenen, die in ondergevoegde aentekeningen, met pas gevende opmerkingen uit de taelkunde enz., te verzellen, ten einde uit dezelve des Dichter's verdienden lof, of zachtelijk zyne vergrypen en fautjes, te betogen, en dus zoo wel Schryver als Koper, maer voor al den opbouw der ware dichtkunde, en meesten oorbaer der dichtoeffenende jongelingschap dienst te doen. —

Thands vervolgen wy onz II^{de} Deel op denzelvden trant; alleen met dit onderscheid dat daer M. SCHAAGEN's *Poëtische vermakelykbeden*, meermalen genoemd, ons tot deze schrijfwyze eerst aenleiding gaven, wy dezelve nu meer van naby gevolgd zyn; t. w. met het dichtstuk niet gelijk wy in n°. 2. en 14. deden, in deszelvs *teneur* te volgen, maer deszelvs fraeiheden onder enige *tituls* by een te zamelen, en zoo op tediffchen. —

VINDING, TAEI, STIJL, EN TOONKEUZE, zyn de voornaemste vereischtens, om Dichter te zyn. — de eerste is een louter *kind van vernuft*, en behoeft dus voor hen die niet in naem, maer met der daed, op *vernuft* mogen roem dragen, geene andere voorschrijven, dan dat ieder denkbeeld op zich zelve, en alle te samen, den allernaeukeurigsten toets zyner *scherpste redenkracht* doorstaen kunne, en te gelijk zoo *ongemeen* als *bevallig* zy. — het 2de, ene doordiepe kunde in aert, kracht en *genie* der tale, die men voor zyne lier gekozen heeft, moet door vlijt en arbeid verkregen werden, deze werdt thands vry algemeen behartigd, en is 't voornaem bestek en inhoud onzer meeste *Bydragen*. — het 4de, goede woordenkeuze, geschikt naer de onderwerpen, op dat grootfche en deftige persoonen of zaken, grootfch, zachte en strookende, aenminnige en *doufe* tael spreken

ken, gepaerd met een goed *musicael* gehoor, en naeuwe kennis der zacht- of hard-, lang- of kortheid, der silben, ware plaets der klemtoon en z. enz. dit alles heeft ene eigen' verhandeling gehad in onze 9, 11 en 25te *Bijdr.* Wes wy, deze reis bysonder onz opzicht zullen houden op den DICHTERLYKEN STIJL, en, zoo ver wy gelegenheid vinden kunnen, alle die sieraden en konstenaryen, door welke zich dezelve boven gemeenen en dagelykschen spreektrant verheffe, als bezigende veelerleie oneigenlyke *spreek-manieren*, ryke *verwisselingen*, wel treffende *gelykenissen*, levende *schilderingen*, en *omschryvingen*, — natuerlyke *Bynamen*, *zelsbeteekelingen* en *bywoorden*, alle sierlyke en riekende *bloemspreuken*, fraeie *overdrachten*, *verzwyingen*, *opklimmingen*, *nadrukkelyke berhalingen*, en andere *figuren* meer, die ook harer Zuster de *Rederijkkunst* eigen zijn.

Voor het tegenwoordige hebben wy onzen keur laten vallen op den *Amstelstroom*, van NICOLAAS SIMON VAN WINTER, ons voor enigen tijd van de zinnelyke pers des beruchten MEYERS bezorgd. Won ANTONIDES een onverwelkten roem, met den lof van het Y te zetten op zijn Bas, geen minder zeker de *Rotte-stroom-Poët* SMITS, daer hy, onder andere kunstsierraden, het kabbelen rollen en vloeien van het smijdig kristal, door de vloeiendheid zyner verzen, schijnt naer te bootsen. Maer

Nu zingt, met eedlen zwier

VAN WINTER, wien de gouden lier

Van schrandren Smits gewis is door de Kunst geschonken,

Den lof van onzen Amstelstroom,

En wyft ons al't sierraad, waer mee by fier mag pronken,

Al zeilend langs zyn zoom

LUKAS PATER.

Voor dit kunststuk moeten voorwaer zyne stedelingen den Dichter danken, en een geduerige lof zal den galm zyner vloeiende verzen volgen. (a)

Zyn

(a) Wy mogen niet nalaten hier aenteteekenen, hoe
B 2 het

Zijn bestek verdeelt hy in zes zangen.

Na ene korte voorstelling begint hy met den oorsprong des Amstels, beschrijft zynen loop, Adelaert is zijn reisvriend, beide gaen zy spelevaren op den rug des Landstreams en dus schildert onze Dichter all' de Lustplaetzen, dorpen en gehuchten, die zich voeden uit dien frisschen waterkruik, en wat 'er meer zijn oog en oor ontmoet. De laetste zang loopt over 't geen de Dichter in de groote Weereldstad, langs den Amstel, merkenswaerdig vindt.

Achter aen zijn gevoegd enige *oudbeidkundige* aenteekeningen, die tot ophelderinge dienen, of tot verstand van het geen 'er in den Amstelzang gezegt werdt; onder deze is 'er een van aenzien over de herkomst van het wapen van Amstelledam, van den Heere w^m FRED^k VAN DER WILP, man van gezag in de oudheid, en voor welken naem wy achting dragen.

Maer gaen wy over tot de sieraden.

I.

Niet weinig is den HRE WINTER, in deze *stroomzangen* te stade gekomen zyne gave en abelheid in de Dichterlyke beschryvingen, tot welker fraei een vindingrijk vernuft, opmerksame belezenheid en uitgekozen eigenaertige bewoordingen moeten te samen lopen. — Zien wy eerst met welke Schilderingen van den AVOND de Dichter onze verbeeldingen streeft

het stuk, met een sierlyke toewyng aen des Dichter's behouwd-broeder JACOB MUHL, en de zoo kunstrijke als welverdiende aanbevelingen van een aental beroemde Dichters en Dichtereffen, als AGATHA MARIA SENA, *Wed. J. Muhl*, SARA MARIA V. D. WILP, LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN, LUCAS PATER, B. DE BOSCH, EN P. MEIJER, voorzien zy.

streekt en verrukt. — bl. 60. roept hy uit.

Doch met welk een' gouden luister
 Siert (b) de Zon het groene veld,
 Daar zy reeds ter westkim snelt;
 De avond reeds zyn somber duister
 Langzaam spreid door hof en laan!

Maer noch schilderachtiger (bl. 69.)

't Licht doet noch de westkim blozen,
 Daar de dagtoorts, thans gedaald,
 Dunne wolkjes flauw bemaalt
 Met een' gloed van goud en rozen.
 Zinkt ge, o Zon! uit ons gezicht,
 Andre volken zien u klimmen,
 Daar gy, uit onze avondkimmén,
 Voor haar daagt met vrolyk licht;
 Ryft, op 't wyken uwer glanssen,
 In het ooft de donkre nacht, (c)
 Met de schoonste morgenpracht
 Siert ge eerlang de hemeltranssen. (d)

en wat verder spreekt hy dus Poëtisch den Amstel aen
 (bl. 74.)

Spiegelgladde waterbaan!
 Strek, in 't rust- en loofryk duister,
 Lang ten spiegel aan den luister
 Van de zilverblanke Maan, — Die,

(b) Even te voren *siert de Zon de vochtige avondkimmén met baren rozen-gloed.* Zie bl. 55.

(c) Dat de nacht uit de oosterkimmén oprijft hebben wy-
 getoond BY-DR. XIV. bl.

(d) Op gelijke wyze zong HOOGVLIET in zyne *mengeld.*
 bl. 79.

't Is nogh niet donker als de zon in 't westen zinkt;
 Dan schynt haar glans nogh aan de kim; die blooft en blinkt,
 En dient by weêrsluit ons nog mild van hare stralen?
 En schoon de glans en 't licht haar volgen in het dalen,
 Zy schynt noghtans, en zal met roozen in den mont
 Ons straks toelachen in een' schoonen morgenstont.

Die, door haar geleende glanssen,
't Aardryk aan den nacht ontrekt,
Die ons thans een zon verstrekt
Aan de donkerblauwe transsen.
Hoe bevallig heeft Natuur,
Zich ter zachte rust begeven!
't Is of de aderslag van 't leven,
In dit onrust dovend uur,
Stilstaat in zyn wondre werking.
Hoe! is de aarde een tranendal?
Waar is ramp, waar ongeval?
Rust! gy strekt tot krachtversterking.
Welk een stilte heerscht in 't rond!
Maar .

(op dat wy er noch deze fraeie plaetz byvoegen,
let! Kunstminners! let hoe wonder aerdig de Dichter
hier een echo ontdekt.)

Maar wy zien uit loof en hagen
Hoffieraad en bouwpracht dagen.
„ Dagen ”! 't Is de Morgenstond.
„ Stond ”! Wat galm! wie of myn klanken
Nabootst, ginds in 't somber groen?
Zanger! wilt ge uw lust voldoen,
Zing! ik zal met zang u danken.
„ Danken ”! Hoe! ik word misleid.
De Echo schuilt in bosch en boomen
Aan dees lommerryke zoomen;
Dartelt in deze eenzaamheid.

De beschryving van den volgenden MORGENSTOND,
verdient ook opgegeven. Welkom, dus heft de Dichter
zijn vierden zang aen :

Welkom, schoone morgenstralen!
Welkom, heldre dageraad
Die, met rozen op 't gelaat,
Alles bly doet adembalen!

Rys,

Rys, alkoesterende Zon!
 Uit bepurperde ochtendkimmen.
 Zien we in vollen glans u klimmen
 Uit de blozende oosterbron?
 Ja, het floers der wolkgordynen
 Dooft uw' hemelluister niet;
 't Stuit geen stralen die gy schiet,
 Daar de sterren voor verdwynen.
 Wekt gy 't zachtgevederd choor?
 Streef, op duizend schelle wyzen,
 Die thans, met uw ryzen, ryzen
 Langs het steile hemelspoor.
 Koesteres van veld en akker!
 Wekt gy uit den sombren slaap
 Bosschen, weiden, vee en knaap?
 Maak myn dichtgedachten wakker.

En, gelyk dit begin dus sierlijk is, munt deze ge-
 heele zang in kunst en fraeiheid uit; waerom wy be-
 geerig zijn van deze een bredér verflag te geven.

De Dichter hadt op de Lustplaetzn *morgenstond* zijn
 nachtverblijf gehouden by *Eerriek* en *Reinbeldin*, by
 het ontwaken, vertelt hy zekeren droon op deze wyze

'k Wierd, bekommerd van gedachten,
 Langs een' naren weg gevoerd;
 Daar de lucht, door storm ontroerd,
 Een van de akeligste nachten
 Vormde voor myn scheemrend oog.

(Let! welk ene levende schilderye!)

Na langduurend ommedwalen
 Heft, by 't licht der bliksemstralen,
 Zich een Aadlyk slot om hoog.
 Langs een voetpad voortgetreden,
 Merk ik, dat alom in 't rond
 - Zware boomen, uit den grond
 Neêrgestort, myn wankle schreden

Doolen doen in 't somber veld.
 'k Hoor de ravens, gieren, uilen,
 Schriklyk krasfèn, gillen, huilen,
 Daar de vrees myn' geest ontftelt.
 'k Zie een gragt, en steile wallen;
 En by al die yslykheên,
 Puin en brokken hout door één,
 By en om my neérgevallen.
 Op het davren van den wind,
 Die my ongeval doet duchten
 Hoor ik diep en droevig zuchten,
 Schoon zich niemand by my vind. (e)
 Midden door die donkre naarheid,
 Dwars door zulk een haatlyk oord
 Spoei ik, schoon belemmerd, voort,
 Tot een onverwachte klaarheid
 My verrast, myne oogen trekt;
 't Licht, zoo lang in 't loof verfholen,
 Houd zich daar niet meer verholen,
 Nu 't een Held aan my ontdekt.
 't Blinkt gelyk een kroon van vonken
 Om zyn hoofd en trots helmet.
 Hy, met brein en bloed befmet,
 In het harnas fier geklonken;
 Hy terwyl zyn vuift het ftaal,
 't Schittrend wraakzwaard houd benepen,
 Schynt het woest geweld te fleepen
 In geduchte zegenpraal.

Heet dit geen kunft? heet dit geen vinding? Deze
 roemruchte held was *Gijsbrecht van Amftel*, de laet-
 ste van dien naem, gereed te vluchten, na den moord
 gepleegd aen Graef Floris den Vyfden A°. 1296.

Het

(e) Hier by komt vry wel de akelige vertooning in ze-
 ket kunftftuk. BYDR. III.

Het moet ons, Lezer, dat wy u deze woorden, waer in de historiekunde schijnt te dingen om den prijs met de Dichtkunde, niet kunnen opgeven, uit vrees van te wijd te zullen uitloopen; trouwen daer mag ook wel wat overblyven, voor die geenen die geprikkeld werden van begeerte tot het kopen van dit kunststuk; evenwel mogen wy andere niet onthouden die sierlyke beschryving welke ons de Dichter (bl. 91.) geeft van het ralloos heir van schoone bloemen, inzonderheid der *Tulpen*, *Keizerskroon*, en *Lelyen*.

Tulpen, die, op trotsfe steelen,
't Hoofd hier sierlyk heft om hoog,
Als uw kleuren 't keurig oog
Nooit verzaden, altoos streelen,
't Zy het krachtig violet
Vlammen vorme op witte bladren,
Of het geel met donkere adren
U in duurzame achting zett'!
Adelaart moge u verachten,
Wyl ge, by de schoonste kleur,
Perst een hooggeschatten geur;
Tulpen! 't moet die smaad verzachten
Dat ook aan de maatschappy,
Geesten, die verwondring wekken,
Min tot nut dan glory strekken;
Goud heeft by hen geen waardy.
Thans kunt gy myn' geest bepalen,
Daar ge, ô gouden Keizers kroon!
Pronkt op éenen groenen troon:
Zoud ge ons Eerryks deugden malen?
Schetst uw kruin zyn breinryk hoofd,
Uwe bloemen zyne zeden,
Zyne Zielshoedanigheden,
Door geen trotsheid ooit verdoofd?
Lely, die de sneeuw kunt tarten
Door uw schoone zuiverheid,
Die een ryken geur verspreid!
Schets my 't zuiverste aller harten,

't Hart van Reinheldin. Maar hoe!
 'k Zie my schooner schets gegeven.
 'k Zie haar in haar Nakroost leven.
 Lach uw groote moeder toe,
 Schoone Telg! naar 't puik der bloemen,
 Dar het merk der schoonheid draagt,
 Dat de zuiverheid behaagt,
 Wil ik Lelyane u noemen. (f)

Van daer treedt de Dichter het Landhuis in, en zijn milde Gastheer leidt hem in zijn kabinet; Heiligdom, dus roept de Dichter uit :

Heiligdom van 't Hof der Rust!
 Zo 't genoeg oit my streelede,
 Hier gevoelt myn geest een weelde,
 Leerzucht maar alleen bewust.
 Eerryk! onder zo veel schatten
 Die uw boekvertrek besluit,
 Munten 's Lands geschichten uit,
 Die het zeldzaam lot bevatten
 Van dit thans gezegend oord.
 Derfde Gysbrecht zyne wallen,
 Leer my by wat staatsgevallen
 Rykdom landde aan Amstels boord.

De voldoening die de Hofheer hem in 't breede geeft versiert dezen zang niet luttel.

Wy vreezen by veelen beschuldigd te werden van te veel aftefchryven. Maer de schoonheid houdt ons vast en opgetoogen, en, eer wy hier afstappen, kunnen wy niet van ons verkrygen, deze volgende regels plaetz te weigeren (bl. 99.)

't Lust

(f) Met uitvoerige en fraeie teekeningen van Tulpen, Lelyen, roozen en andere bloemen meer, kan men 't keurig oor, en kiesch gehoor, nooit verzaden, altyds streelen, in **TIELMAN VAN BRACHTS** *tuingedagten*.

't Lust ons zyne ruime dreven,
 Nu al zingende in te slaan;
 Zyne tuinen om te gaan;
 Zyne gaarden door te streven,
 Daar 't geboomte 't keurig ooft
 Aan zyn takjes mild doet zwellen.
 Schenkt de zomer muskadellen
 Door de zon reeds ryp gestoofd?
 Wynmaand! roem uw paereldruiven;
 Zag Falerne ooit wedergaê
 Van dees druif van Kandia?
 Doet zyn fap de zorg verstuiven,
 't Schenk' myn' dichtgeeft nieuwe vreugd!
 Morgenstond! kweekt gy Lauwrienen,
 Die den boord uws vyvers sieren;
 Sier daar mee de kruin der Deugd.
 Maar wat zien we, o Vyverwater!
 Strekt uw zuiver kristalyn,
 Door zyn heldren wederfchyn,
 Hier ten fpiegel voor een' Sater?
 'k Zie hem, aan uw groenen kant,
 Daar hy de oogen heeft geloken,
 In het fpichtig gras gedoken.
 Reinhart! is aan dezen rand,
 De ongerepte kuisheid veilig?
 Ja, met rozen op 't gelaat,
 Lacht zy om dit hoffieraad.
 't Recht der deugden is hier heilig.
 Vyver, die de Onnoozelheid,
 Kost in Lelyane streelen!
 't Vrolyk wicht had, onder 't spelen,
 Aan uw boord zich neêr gevleid.
 't Plukte van de tedre plantjes
 Blaadjes, bloempjes, geurig kruid.
 't Strooide dien vergaerden buit,
 Lachende, met volle handjes,

Over

Over 't wederfchynend nat.
 In dit spelen opgetogen,
 Greep het, voorwaards néêrgebogen,
 Naar dien mild gekwiften fchat.
 't Zag zichzelve in fchaduw leven,
 Door de fpiegeling verraên.
 't Zag den fchyn voor 't wezen aan.
 Door een gulle vreugd gedreven,
 Sprak de onnoozle, keer' op keer':
 „ Lachebekje, wees me een zusje.
 „ Geef me uw handje. Geef me een kusje,
 „ Wacht van my een kusje weer. ”
 Op dees ftamelende woorden
 Merkte Reinheldin 't gevaar;
 Schrikte en riep: „ ô Hemel fpaar
 „ 't Lieve Telgje! ô Vrolyke oorden!
 „ Zoud gy dus het spelend wicht
 „ Lelyane zien verdrinken!
 „ Vyver! zou het licht dus zinken
 „ Dat haar tintelt in 't gezicht! ”

Wat dunkt u Lezer van deze vinding? Is ze niet fraei, is ze niet kunftig? 't Is al Dichterlijk wat hy zegt; dat ze overgenomen is van *Ovidius* vermindert haar in wâerde niet, in tegendeel ftæet zy 'er des te heerlyker door. — in die van *Nafø* is een groot gebrek van onwaerfchynlijkheid, in deze is alles even natuerlijk, en beweeglijk afgemaeld.

HET DICHTSTUK TOCH IS EEN SPREKEND SCHILDERY, en daer de Dichtkonft zulke fchilderingen mist, ontbeert zy tevens kracht en leven, — immers naer mate men levendiger weet te fchilderen voor het oor, ontvangt het Dichtftuk ook grooter fieraed en verhevenheid.

En deze is de reden dat de Dichtkonft iet, dat eigenlijk geen Perfoon, ja ook dat niet bezielde is, als een Perfoon fchildert en doet fpreken; een kunft-greep, in alle dichtwerken zoo gemeenzaem voorkomende, dat wy van dezelve, kortheds halven, geheel

heel zouden gezwegen hebben , zoo de fraeiheid
dezer verfen (uit den VI^{den} zang) ons niet lokte om
dezelve onzen Lezeren ten voorbeelde op te dis-
fchen. Men begrype den Dichter, 't aenzienlyke Ou-
de-Vrouwen-huis der Diaconie, op den Amftel voor
by varende; ———

Amftel! welk een perfoonaadje
Treed daar uit dat Hofgefticht?
Slaat het vriendelyk gezicht
Hemelwaards? haar borftfieraadje
Toont ons eene Pellikaan.
'k Zie een' krans van Korenären,
En citroen loof op heur haren:
Jeugdig groene feestgewaën
Golven om haar friffche leden:
De uitgestrekte rechte hand,
Vat een hart dat blaakt en brand.
Reisvriend! 'k zie haar herwaards treden.
„ Ken Barmhertigheid in my,
„ Is een Deugd (zegt ze:) achtting waardig,
„ Ik tot hulp der Armoe' vaardig,
„ Ondervond dit aan het Y,
„ Uit Gods liefde, zelf gefproten,
—— „ Uit des Hoogften troon gedaald,
„ Heeft my de Amftel blyde onthaald;
„ 'k Vond hier leders hart onthoofd.

—————
—————
—————
—————
—————

Al verder:

„ 'k Zie ginds, in dat grootfch gebouw,
„ Myne Zuster, Mededoogen,
„ Arme weeskens gadeslaan

—————
—————
Hoe! wat mag haar reden ftuiten?
Hemel! Mededeelzaamheid,
Die den ouden floet geleid,
Treed op 't onverwacht naar buiten.

'k Zie

'k Zie de grysheid, ondersteund;
 En met wankelende schreden,
 Door haar bystand herwaards treden,
 Grysheid, die al bevend leunt,
 Voorwaards op haar' staf gebogen.
 Nadert 's Hemels Liefdepand;
 Kust Barmhertigheid de hand;

— — — — — enz. enz.

I I.

En uit deze zelve bron, de *Perfoonverbeelding* namelijk, achten wy gesproken het oneigenlyke gebruik van zommige werkwoorden, om dezelve reden ook even bekwaem om den lezer de verbeelding te streelen, en het hert met een heimelyk genoeg aentodoen, en het Dichtstuk een bevallige levendigheid, edlen zwier en tooyfel te geven.

Hoe wonder wel ons deze aenstaen, hebben wy in onz eerste deel getoont, daer wy spraken over de overdrachtelyke werkwoorden ZWETEN, ZOOMEN, SCHUREN, SCHAVEN, SPIEGELEN, enz. zoo zullen wy by vervolg wel acht geven de overige, die ons zullen voorkomen, te behandelen; In dezen tegenwoordigen waterzang, trekken onzen oplet byzonder de overdrachtelyke woorden: KUSSCHEN, KNA-GEN en KLIMMEN. — Belangende het eerste,

*Zonderlinghe cussen zyn viere,
 Cussen van Moeder, cussen van Lieve,
 Cussen van Poyse, cussen van grievē.*

Historie van ZEGHELYN p. 24.

Daer ontbreekt, zegt de Heer BUYDECOPER, de *kus van Achting*, begrypende dien van *eerbied*, en dien van *vriendschap*. En van deze lactste is het dat wy enige voorbeelden zullen bybrengen in enen oneigenlyken en overdrachtelyken zin. (bl. 16.)

't Windje

't Windje doet weêr 't stroomnat leven;
 kust de telgjes; *lacht ons aan*; (g)
 Doet, langs koele waterpaên,
 Ons met grooter snelheid zweven.

Zoo *kust* ook levenwekker het geboomte (bl. 70.)

Weste windje! schuilt gy hier?
 Oostruft! houd gy 't hier gevangen?
 Blyft het in uw takjes hangen?
 't kust geboomte noch Rivier.'

En de Zon *kust* by de morgenkriekelinghe het schein-
 mergroen, zwetende van nachtren daeuw (bl. 112.)

Maar Natuur schynt nog in rust.
 'k Hoor geen schelle gorgels klinken.
 'k Zie 't bedaauwde loof ginds blinken,
 Door de zon nog pas GEKUST.

Op gelyke wyze DE MARRE in zijn *Batavia*,

— van daar de morgenzon
Het nugter Oosten KUST, tot daar zy in een bron
Van gouden baaren zinkt. —

Maer, merkten wy BYDR. XVI. bl. 238. en volgg.
 aen

(g) Even eens E. DE BOSCH *Dichtl. verlust*: II. D. bl. 8.

Nu LACHT ons de aardsche schoonheid AAN.

welke de plaetz was die ons deedt opmerken BYDR. II.
 bl. 11, het keurlijk gebruik van het voorzetsel *aen* voor
 verscheiden onzer werkwoorden, en onze Dichter bedient
 er zich meermaels van, gelijk blijkt in zijn' derden zang
 (bl. 60.)

Tulpenburg! ô lustryk Eden!
 LACH ons met uw lieflykheden,
 LACH ons met uw sierfels AAN.

ook bl. 81. en 106. enz. enz.

aen dat de golfjes de stranden SCHUREN, en SCHAVEN,
met geen minder aerdigheid werden ze gezegd de
boorden te KUSSCHEN. Dus spreekt de Dichter den
Amstel aen (bl. 153.)

Amstel brengt gy door 't geruisch
Van uw tuimelende baren
Myne ziel weer tot bedaren?
'k Zie gy KUST met zacht gedruis,
De oude vesten en rondeelen.

K. ELZEVIER *Lierzangen* B. III. gez. XI, *de verwonne
Nachttegaal.*

*Toen ik aen eene boek, die met haer zilv're baren
Haer' oever zachtjes KUSCHT, op 't beetste van den dag,
Al lachende, op de borst van Amarillis lag,
Met eenen frisschen krans' van rozen om myn bairen.*

S. FEYTAMA *Telemachus* B. II. bl. 24.

*Of goudgeel korenland, dat jaarlyks word GEKUST
Door 't zwellend vocht des Nyls. —*

CONCORDIA ET LABORE, *proeve van Zedepoëzy* bl. 221.

*Waar 't zilver nat van Siloã
De zoomen KUSCHT, of waar den regen
De beemden vet maakt. —*

VONDELS *Leeuwendalers lantspel* act. 1. scen. 2.

— de bare KUSCHT bet strans,

En de tweede rey van zijn Gebroeders is te fraei om
hier niet in te vlijen.

*Jordaen, (dus heffen de Priesteren aen)
Jordaen, die door een dubbele ader
Vloeit uit den voet van Liban, vades*

Van

*Van bronnen, beecken, vyvers, zaen,
 En stroomen; wat maect u zoo kleen?
 Die d' oevers lieflijck plaght te LECKEN, (b)
 Voor Palestyne een graft te strecken,
 En weigerde den overtoogh
 Godts beir, dat nergens over moght,
 Als door de Bontkist der verkoornen;
 Wat duickt ghe met gekrompe boornen,
 In uw verzande en dunne kil?
 Hoe vloeit uw vloet zoo traegh, zoo stil?
 Wat boort ghy onmedoogend 't morren
 Van kruit en bloemen, aen 't verdorren,
 O bey de zoomen, certijts jong
 En bloozende, van uwe tong
 En altijd evenversche lippen
 GEKUST, gekoestert. ———*

Maer

(b) *Die de oevers plaght te LECKEN*, zegt VONDEL hier, en hy gebruikt dit meermalen, in navolging der Latijnsche Poëten, zie BROEKH. op *Tibull.* 4. 1. vl. 149., en zeker 't zal weinig van KUSSCHEN verschillen, alleen hier in, dat LEKKEN de beesten eigen is. — Hoe gewoon het zy, zoo men zeker werkwoord in oneigenlyken zin bezigt, ook even zoo te doen met alle zyne *synonima*, kon men opmaken uit ons eerste Deel bl. 237-239. over *schuren en schaven, scherem en snoeien* enz. en zal by vervolg noch blyken in *beuken en geeselen*, — *veraven en schilderem*, — *spouwen, snyden, klieven en booren*, en beneden *booren en zoomen*. — Omtrent die wisseling der *synonyma* hebben wy aengemerkt, dat men, wel zomtijds een *synonymum* met aerdigheid gebruikt van een werkwoord, dat anders algemeen is; gelijk *iemand's zy*. de DEKKEN: — M. SCHAGEN *Lykdicht op D. van Mollem*.

*Zy vat myn rechtterband, en leid my, met de reden,
 Die nu myn slinker zy'
 Gaet DEKKEN bly en vry.*

't Is toch niet dan een gewoonlijk zeggen *iemand's zy' bekleeden*, en wat is *dekken* anders dan het *synonymum* van *kleden*.

C

Maer vooral staet dit **KUSSCHEN** wel by onzen Dichter, daer het tevens *eerbied*, *achting* en *vriendschap* te kennen geeft (bl. 128.)

Hoe! verbreed ge uw golvend pad?
 Amstel! doet ge uw vlotte baren
 Vryër, blyër spelevaren
 Op 't gezicht der (i) waereldstad?
 Ja, kus vry haar breede muuren,
 Sier haar met uw' breeden vloed;

en bl. 132, zeilende voorby *Meerhuizen*, weleer de *tuin van HENR. LAUR. SPIEGEL*, roept hy uit:

Spiegel! spiegel van de deugd!
 Welk een vuur speelt my door de adren,
 Daar we uw oud Meerhuizen nadren,
 Schoon 't zyn naam nog staat meer heugt!
 De Amstel kust nog uwe snaren;
 Denkt nog aan uw Muzenhof;
 Wyd u noch zyn' dankbren lof,
 Zelfs na viermaal vyftig jaren.

en eindelijk zingt hy sierlijk van 't hartverrukkend
Ouder-

den. Op zulke dingen acht te geven, zal een' Dichtoeffenaar aenleiding genoeg verschaffen tot nieuwe konstsierten. Maer, alles moet gegaen zijn voor de vierfchaer van de reden.

(i) BYDR. XX. bl. 371. leerde de afleiding uit *werren / esse*, de regte spelling van *wereld*, dat even eens werdt uitgesproken als het Fransche *perle*, het welk de Aafspellers kwalijk *paerle* schryven, meenende dat *ae* den klank der *ie* ofte het geblaet der schapen uitdrukt, om welke reden zy ook *blaeten*, *paerd*, *gaerne* enz. schryven, schoon deze stellinge op geenige grond van taeleigen steunt, maer alleen op die van verkiezingtjes. Het eigenlyke van dezen ouden twist appel, toonden wy Bydr. XIII.

Ouderkerk (bl. 32.)

'k Vind een rustplaats, die door 't water,
Met een lachend stroomgeklater,
Door den Amstel word GEKUST.

Maer zoo wel hier KUSSCHEN staet, daer het kabbe-
len des Landstrooms lieflijkheid geeft, zoo kwalijk
en-onvoegzaam zou het zijn, dit KUSSEN op vader
Oceaan te passen. Hierom bedient zich onze Dich-
ter, daer hy het Leidsche Meer beschrijft in zijn
woede, van een ander overdrachtelijk werkwoord,
dat weêr even schilderachtig en natuerlijk is, KNA-
GEN, namelijk. (bl. 7.)

't Meer, dat Hollands klaverlanden
KNAAGT met rustelooze tanden.

het geen hy breeder omschrijft (bl. 93.)

Door de kracht der onweerwinden
Zag men 't opgeruidè Meer,
Als een' wreed en waterbeer,
Woedend, beemd by beemd verflinden.

Ja dat ondjier onzer dagen
Doet de landen, omgewroet,
Ryzen, dalen met den vloed.
'k Zie het noch op de oevers KNAGEN.

BEKNABBELEN zegt ANTONIDES *trazil. act. I. scen. I.*

— *bet zuiderbosch en velden*
Die Ganges waterkolk BEKNABBELT met zyn vloed,

By deze werkwoorden, die in enen oneigenlyken
zin op het vloeiend Element gepast werden, lust
het ons eindelijk te laten volgen die van *de golfjes, de*
haren KEMMEN.

2 Zie Natuur, zegt onze Dichter (bl. 70.)

'k Zie Natuur iet schooners malen,
 Daar de kronkelende Stroom,
 Tot een' halven kring gebogen,
 Ons gezicht houd opgetogen;
 Zacht ons kluiſtert aan zyn' zoom
 Dat hy vry ons traag doe ſpoeijen;
 KEM uw golfjes ſpiegelglad,
 Amſtel! mooglyk doet uw nat
 Ook myn vaerzen gladder vloeijen.

HOOGVLIET *Mengeldichten* bl. 41.

*Of zult ge dan d'oneffe pekelbaan
 Met uw gezang en dartle ſnaren KEMMEN.*

P. SCHIM op *Abrabam den Aertsvader.*

*Nu 't veldtoorgalment fluitgeſpeel
 Uw golven KEMT en glad doet vloeien.*

H. SCHIM, *Kriſtus in zyne beerlykheid.*

Gy KEMT de Zee, en de opperwilde ſromen,

EN VONDEL in zyne *Hekuba* act. 1. ſcen. 1.

———— *maer met enen*
Word Thetis zelve in Zee baer eigen ſoon gewaer
En KEMT baer vloeden glad. ———

KEMMEN is alleen eigen aen het hair, en werdt overdrachtelyk van de golven en baren gebezigd, om dat die by de ouden wierden uitgebeeld door de lokken van *Neptuin*. Doch . . . treden wy voort.

I I I.

Is het de eigenschap der DICHTKONST, den aandacht wakker te houden, en het hart aentedoen, te vermaken, te verwonderen en te verrasschen, zulks werds

werdt nimmer fraeier en aerdiger gedaen, dan door de *oversprong*, *VALWENDING* of *verzwuyging*, als de Dichter in het midden van zijn zangdrift blijft steken, en tot iet nieuws overspringt. Deze dichtsieraedje behoorlijk gebezigd, is bijzonder krachtig en zielroerend, en geeft ene levendigheid van geest, en vlugheid van denken te kennen, die de gemoederen der lezers aenerven; hier op is onder anderen D. SMITS kunstig afgericht; deze weet zijn Lezer op 't aengenaemste te verrassen, en daer door bijzonder veel vermogen te krygen, op de hartstochten en driften. — Met welk een voordeel zich onze Dichter hier van bedient hebbe, moete uit de voorbeelden blyken. (bl. 10.)

Zou de Uithoren my niet wekken,
 Om des veenknaaps noefte vlyt,
 Daar hy onvermoeid zich kwyt,
 In zyn lastig werk te ontdekken?
 Zou ik? Hoe! wat stoort myn' lust?
 Zyn de landen hier verdronken?
 Zyn de beemden weggezonden?
 Maar ik zie de Bouwman rust
 Hier in schaauw van wilgeboomen,
 Bleek van groen en final van blaen
 Die om 't lage butje staan,
 En zyn hoeve en erfje ZOOMEN (k) 't Vrucht-

(k) Op deze zelvde wyze gebruikt onze Dichter *zoomen* even hier na, in deze fraeie plaetz (bl. 15.)

Ongedwongen toont Natuur
 Hier een vrolyklachend wezen;
 Bloempjes, in het rond gerezen,
 Koestren zich in 't zonnevuur.
 Dees verheffen steile topjes;
 Genen duiken in het gras;
 Andren zoomen 't spiegelglas,
 't Stroomnat met hun schoone knopjes.

't Vruchtbaar weiland, ryk van gras,
 Zonk niet door 't geweld der golven,
 Maar het is om 't veen bedolven
 Met dien wyden waterplas.
 'k Zie slechts hier en ginds een eiland,
 Naar tafreel van bange nood!
 Is de dwaling niet te groot,
 Dat men water kiest voor weiland?
 Landman! wie trok 't eerst het veen,
 Uit dees plassen met de netten?
 Deed gy 't in uw pramen VLETTEN? (1)
 Hebt gy de akkers eerst getreën?

Welke schierlijk op een rollende valwendingen en
 over-

J. SIX VAN CHANDELIER *Poëzy* bl. 170.

Gelyk wit bloeiende geboomt,
 's Nachts, in de lent, met kraaltjes dicht GESOOMT
 Van kristallyne daaux,

En gelyk wy voren zagen, dat zulke overdrachtelyke werk-
 woorden met hunne *synonyma* verwisseld werden, zoo vin-
 den wy booren daer andere Dichters zoomen bezigen, (verge-
 lijk BYDR. II. bl. 19, 20..) in de *proeve van Zedepoëzy*. CON-
 CORDIA ET LABORE bl. 117.

o fa! in 't kort wordt uw bevel geboord,
 Van waar de Zon de morgenkimmen BOORT
 Met levend goud en gloeiende koraalen,
 Tot waar ze schynt in 't westen neêr te daalen.

In navolging van VONDEL, die het in zyne *bataw. gebroeders*
 enen enigzins anderen zin geevt. Act. III. scen. 4. bl. 44.

Van d'Alpes af, tot daar de Zee dit lant bespoelt,
 Legt al de Rbyn GHEBOORT met burgen en kasteelen,
 Gestopt van krygsvolck spits op smooren van kruckeelen.

(1) *Dit*ter: *fluëtuare*, vet. KIL. — door een *Vlaemsche*
 of *Saxische* dialeët—sprong van i of ie in é, voor vlieten, enz.
 TEN KATE 1ste Pr. op vliet.

oversprongen! In 't midden van zijn genoeg en over 't geen hem te *Uitboren* voorkomt, verbaest hem 't gezicht der *Veenplaffen*; vervolgens beschrijft hy ze, wordt 'er weder door aengedaen, doet een uitroep en algemeene vraeg van verwondering, en eindelijk eene meer bedaaerde en besondere aen eenen der inwoners enz. enz. — Maer gaen we voort (bl. 16.) schildert hy de blanke Zwanen.

De oude Waver, die het nat
 Van den Winkel moet ontvangen,
 Looft, na bochtige ommegangen,
 Hier het vochtryk watervat;
 Doet de golfjes welig spartlen,
 Door een grootfche pracht gefierd,
 Daar het edelft pluimgediert',
 Schoone Zwanen, duiken, dartlen;
 Daar, in 't fpieglend froomkristal,
 Zacht beroerd in duizend kringen,
 SCHADUWTEGENVOETELINGEN, (m)
 Haar verzellen overal.
 De een spoelt hals en borft en pluimen,
 In het FLADDREND waterwed;
 De ander, die de vleugels NET, (n)
 Doet het bruisfchend water fchuimen.

Deze

(m) SCHADUWTEGENVOETELINGEN, om dat wy tebreed zouden uitloopen, zullen wy onze aenmerkingen over de koppelwoorden, de kracht en fchoonheid onzer tale, overlaten tot nadere gelegenheid: — om deze zelvde reden voegen wy hier niet by, het geen wy over FLADDEREN vinden onder enige stukken, ons door zeker tael en dichtkundig Genootfchap toegezonden, waer van enige miffchien binnen korte het licht zullen zien.

(n) De allereigenlijkfte beteekenis van NETTEN fchijnt my den vogelen eigen te zijn, wanneer zy zich pluizen en reinigen, dat is, *netten*, zegt de Heer HUYDECOPER in zyne *Denmark. op VONBELS gedaenwiffel. van Ovidius* B. II. v. 16.

Deze zwemt, met snellen spoed,
 Door de tuimelende baren;
 Die zien we, onder 't spelevaren,
 Wenden, draaijen in den vloed.

Hebt

SPIEGHEL *Hertspiegel* B. VII. bl. 132.

*Daar ziedy kooplay trek, en nyver boeren VLETTEN,
 Den visscher 't net, de zwaan baar zilver-pluymen NETTEN.*

D. SMITS *nagel. ged.* bl. 142.

*Naeuw kwam het paer toen, bandt aen bandt,
 Spanserens langs den vyverkant,
 Of 't blank gevogelt' viel aen 't kussen,
 En NETTE elkanders pen en pluim.*

en bl. 125.

*Zomerkoeltjes, licht van pluimen,
 Fladdert vrolyk berwaerds aen,
 Dartelt met gebloemt en blaen,
 Dat de blanke golfjes schuimen
 In den ouden Leidscben Ryn,
 Door wiens vloeibaer kristallyn
 Wy, met rein GENETTE veren,
 In de schaeuw van lis en riet,
 Welig ginds en weer spanserens,
 Onder 't zingen van dit liedt.*

Maer dan weet de Heer HUYDEC. niet of FOOT dit woord
 wel gebruikt, als hy zegt in de *Minnedichten* bl. 167.

*Ik zal, zoo moet root gout myn veder NETTEN,
 Op uwe kruin een kroon van starren zetten;*

en VONDEL *Herschepp. van Ovid.* B. III. vf. 214.

— elk wascht de zuivre jaegerin
*Om 't vierighste, terwylze op deze wys zich NETTE
 Komt Kadmus neef —*

Doch, de eerste en eigenlyke beteekenis van NETTEN is
 (onzes erachtens) *nat maken*, en al wat dikwijls *nat* gemaakt
 werdt, werdt ook *schoon gemaakt en gewasschen*: hier van
 NET-

Hebt ge ooit stroomgareel gedragē,
 Vogels! trekt myn dobbrend jacht;
 Siert . . . Maar neen; uw vederpracht
 Voegt niet aan myn waterwagen.

Maer staet deze sieraed schoon, te fraeier is zy, en
 des te gepaster, daer de Dichter, nu met zija wa-
 terkoets dryvende op de kristallen paden, tijd heeft
 hier of daer uit te weiden, welke hem op 't oogen-
 blik ontnomen werdt, als levenwekker in het wap-
 perend dundoek begint te spelen, en het vaertuig
 met meerder kracht voordblaest. Gelijk hier ook aen-
 stonds volgt in zyne aenspraek aen de Zwanen (bl. 17.)
 Ziet

NETTEN in de beteekenis van zuiveren, reinigen by J. DE
 DEKKER I. D. bl. 223.

— voor dat zoo vuil een smet:
 In tranen is GENET.

en bl. 320.

't Is waer van zonde-smetten,
 Tot in den grond vervuult, maer zuiverste gy kond
 Die met een wincken NETTEN.

VOLLENHOVEN *Kruistriemf* bl. 17.

Myn misdaan vinde ik aan dien paal
 Zo root, als bloet en bloetkoraal:
 Ik zie ze aan 't zelve hout zo zuiver
 En wit GENET, als sneeuw en wol.

F. DE HAES *verseid. gedichten* bl. 131.

Wil haer in Jesus bloed, om 's waerelds vuile smetten
 Te zuiveren, gestort, toch reinigen, en NETTEN.

en VONDEL noch eens in zyne *Helden Gods* b. 24.

— met het bloed dat 't gulden barnasch smet,
 En 't zammet van de koets, die wierd eerlang GENET
 Van troeteljuffren, —

hier van NET rete, *cassis*, om dat het menigmael genet en
 gewasschen werdt, volgens de opgave van KILIAEN.

Ziet gy schoone Rozegaard
 Hier het trage schuitje roeijen,
 Wilt u tot haar dienst dan spoeijen;
 Zy is zulk een glorie waard.
 Blanke Zwanen! . . . Doch wy streven,
 Sierfels myner poëzy!
 U te vlug, te ras voorby,
 Daar we op 't vlak des Landfrooms zweven;

de natuurlijkheid dezer valwending verdient allen roem (bl. 59.)

Welk een pracht, wat bouwfieraadje
 Lacht in Oostermeer ons aan,
 Daar het ryst uit bosch en laan!
 Maar wat aangenaam plantaadje
 Draagt hier van natuur en kunst
 Zo veel luisterryke teeknen?
 Zeker, zo we ons niet misreeknen,
 Heeft een zonderlinge gunst. . . .
 Hoe! 't is Zonnetein: geen wonder,
 Dichtkunst! 't is uw heiligdom.

en bl. 63. — maer wy kunnen niet alles opgeven;
 wy verzenden de liefhebbers tot het werk zelf.

I V.

Nu komen wy tot de OMSCHRYVING. — „ Daer
 „ is niemand, denk ik, die twijffelt dat de om-
 „ SCHRYVING van geen groot gebruik zy in den ver-
 „ heven stijl. — Want gelijk in de *Muzijk* het
 „ voornaemste geluid aengenaemer werdt voor het
 „ oor, wen het verzeld gaet van de verscheiden
 „ Partyen, die het beantwoorden, zoo maekt ook
 „ de OMSCHRYVING dikwijls in de redenvoering ene
 „ fraeie over eenstemming en gelijkkluidendheid,
 „ ten opzichte van het eige woord, rondom het
 „ welke zy draeit.” zegt ons LONGINUS. En zeker,
 „ het is zoo. en wel voornamelijk wanneer ze geschiedt
 ge-

gelijk by onzen Dichter aen het hoofd van zynen
laetsten zang.

Amsteldam, myn hartsverlangen
Hoogste glorie van myn' stroom!
'k Vier myn' geest om u den toom-
'k Zing uw lof in myn gezangen.
Neêrlands eerste koopvorstin!
OOGELYN (o) der vrye Staten!
Vreugd van Hollands onderzaten!
Vryheids trouwste hartvriendin!

Schrik

(o) In het *oogelyn* onzer Dichteren vindt men dit woord
veelmael gebezigd, doch niet overal in denzelvden zin. —
SYBR. FEITAMA gebruikt het in dien van *noordstar* voor
Abrah. den Aartsvader.

Zoo blyft uw Heldenschildery,

*Het OOGELYN der Poëzy,
De Noordstar om ons voor te lichten.*

en DIRK SMITS noemt den Vorst in de opdracht van zijn
Rottestroom,

— OOGELYN van Pallas wyze kercken
En beilryk licht voor Febus kunstaltaar.

en in zyne *nagel. ged.* I. D. bl. 155. aen *Bisdome*,

*Wie is die glans o OOGELYN der braven?
Uw sebrandre deugt; die Zon? uw wyze raedt.*

en elders. — By anderen weer anders. — FOOT I. D.
bl. 123.

'k *Hebbe uw deugt, myn OOGELYN
Ree veel kommerlyke jaren
Wierookgeuren op altaren
In myn minnend hart gebrant.*

HOOFD *Huize de Medicis: De belderste straal zyner begaafthe-
den was een juistheid van oordeel, weeger en waardeerder der
dingen, dat edelste lidt en OOGELYN des vernufts.* — en
Nederl.

Schrik der helsche Tyrannyë!
 Choor, daar Godsdienst zig verheugt!
 School der Wysheid! wyk der Deugd!
 Glorietroon der zeevaardyë!
 Hof der kunsten! Bron van goud!
 Schatkist van onschatbre waarde!
 Zeldzaamst wonder dat door de aarde,
 Door de zon ooit wierd beschouwd!

Wat dunkt u Lezer! mogen we dit niet stellen onder de kunstsiëraden? voorzeker met reden: want stelt men den lof van iemand in 't helderste daglicht, door alle zyne tytelen en glorynamen optetellen, even zoo ook is het omtrent een persoonverbeeldende of andere zaak; behalven noch de byzondere rijkdom van zaken, die in zoo weinige woorden beslooten ligt.

Nederl. Historien bl. 259. OOGHELYN van *Europe*. — In overeenkomst met onzen Dichter noemt ook F. DE HAES *Lisbon* in zijn *verbeert. en verned. Port.* B. III. bl. 62.

OOGELYN van de aerd'.

Die dit oogelyn, op eene kam zoude willen scheeren met kristallijn, zou zich zeer vergiffen. De klemtoon, gelijk overal in onze tale, wijst op 't duidelijkt, (in dit den *bastard*, in geene den *verkleinenden* uitgang aen, van welken men iets kan vinden by den Heer HUYDEC. bl. 13. — oogelyn, is dan oogje, even als HOOFD zingt bl. 279.

*Zelf 't Zonnetje wenscht u wel beter te moë,
 En werpt u een lieffelyk OOGHELYN toe.*

Dat OOGELYN wyders in de voor opgegeven beteekenis gebezigt werde, komt, onzes erachtens, om dat het oog den mensch het beste, het dierbaerste is. Leevde schrandere TUINMAN nog, veelligt zou hy ons dit LYN ontleenen van de natuerkundigen, die leeren, dat van beide de einden van het voorwerp, dat men beschouwt, twee onzichtbare rechte lynen in den hoek van het oog komen, en zoude dan (*Effectus pro Efficiente*) gezegd werden van iemand, die de gezicht- de OOG-LYNEN aller braven enz. tot zich trekt.

ligt. Hierom hebben ook de ouden veel werk ge-
maekt van deze *Harmony*, om den Grieken zoo wel
in volzinnigheid als in aert der tale op zijd' te streven.
En de nieuwe schynen de oude te overtreffen in zoet
en zachtvloeiendheid.

De Hr WILLEM OTTO REITZ gav zich der moeite
een en ander fraei voorbeeld den nederlanders op-
tegeven, in vergelyking van de Grieken, in zyn
Belga graeciffans Libr. III. p. 554. en volgg. en na
hem heeft de bekende PIETER POERAET in het ver-
volg zyner gedichten, een aenzienlyke verzameling
opgegeven van dezergelyke koppeldichtstieraden uit
VONDEL, HOOFT, SPIEGEL, HEINS, HUIGENS, DE
DEKKER ed andere, waerom wy ons vergenoegen
met deze en geene nieuwe te noemen. — de milde
dichtader van POOT geeft ons enige gloriëtitulen op
van den Heiland. *Gedichten* I. D. bl. 20.

*Hy was de schoonste ver van d' allerschoonste menschen,
Wees 's levens beirbaen met zyn leven aen en leer,
En was de liefde en lust van bun die naer bem wenschen.
Men trof zyn wezen met geen cherubynveest.
Doornwekker, duivolezweep, wynschenker, ziektoerdryver,
Oeroopner, ooglicht, tongflaker, kreuplenschoor,
Brootdeeler, visscbrenluk, zeetredcr, wintbekwyver,
Waer vliedt gy, zielenbeil, elc nut, al 't aertryk door?*

In navolging misschien van den Ridder CATS, die
zyn *Geestelyk Houwelyk* met deze verzen sluit.

*Mensliever, Sondaerstrooft, Perstredcr, Segenwechter,
Zielbeelder, Maegbdekint, bertskenner, werelts-rechter,
Doodts-dooder, Vrouwen-zaet, Vry-maker, Zielen-rust,
Soenoffer, Godt-met-ons, Hel-stoorder, Hemels-lust,
Geest-storter, Werelts-licht, Voorbidder, Wets-vervulder,
Kruys-drager, Al-in-Al, doorbreeker, smaetheytschulder,
Hoeksteen, Genaden-stoel, Dal-lety, Hemels-broodt,
Eerts-priester, levensboom, Godts eeuwig-tyt-geenoot.
Israëls ware Vorst, en toevlucht aller menschen,
Die meer in u begrijpt als alle Zielen wnschen,*

Begin

*Begin van alle dingh, en eynde van 't gebodt,
 Godt-mensch tot onsen troost, en aller menschen Godt.
 Kracht, Helt, Raet, Vrede-vorst, verlosser uwer Kercken,
 Wilt door een reynen Geest in ons geduerigh wercken;
 Maeckt, als de doot genaect, ons herten onbesbroomt,
 o Engels des Verbonds, o Heere Jesu koomt.*

even weeldig is de plaetz van HUIGENS in zijn' *batava tempe* bl. 16.; en SCHIM en DE BOSCH hebben de gelegenheid van deze Dichtsteraedje in hunne tafereelen met voordeel te gebruiken, wonder wel weten waerenemen.

Onlangs lazen wy zeker *Bruidlofsvers* geteekend *F. V. L.* dat dus begon:

*Vuer- en vlam- en levenwekster!
 Stookster van het jeugdig bloed!
 Harteboeister, Zieletrekster!
 Zachte streelster van 't gemoed!
 Smartverdrijfster! Mirtbestrooister!
 Welluststeelster zoet van aert!
 Lacbebekje! Bruidsbedtooster!
 Honigzeemtje! Rozengaerd!
 Huw'lyksliefde, sryk bier neder.*

V.

„ 't Is geen gering mangel wanneer de Poezy haer
 „ voornaem doelwit, de ZEDEKUNDE mist. Die he-
 „ melgaef werdt den stervelingen niet ten deel om
 „ slegts de verbeelding te strelen; haer hoofdtoe-
 „ leg is het hart te raken en te verbeteren. Dan,
 „ gemerkt zy dit door omwegen, en al vermaken-
 „ de, doet, plaect zy by ieder aanmerkelyke uit-
 „ komst hare wyze lessen: 't zy door klare grondre-
 „ gels en bondige zinspreuken; 't zy door levendi-
 „ ge bestraffingen, en afmaningen; 't zy eindelijk
 „ door spot of lofspreuken.” horen wy zeker kunst-
 „ meester aenmerken, en des zouden wy onzen Am-
 stel-

steldichter te kort doen zoo wy nalieten hier by te voegen enige zyner toepasselyke aenmerkingen en zedelessen (bl. 60.)

'k Hoor het windje flauwer ruifchen,
 Dat ons fladdrend tegenkomt.
 Maar door 't wenden, door 't laveeren
 Vordren we echter op den togt,
 Ondanks tegenwind en bogt.
 Kan beleid verhindring keeren,
 Wysheid doet het vroom gemoed,
 Op den vloed van 't rustloos leven,
 Moedig naar zyn heilkoers streven,
 Vordren zelfs in tegenspoed.

en by den MORGENSTOND roept hy uit in verrukking.
 (bl. 76.)

Morgenstond! ô Lustplantaadje!
 Siert gy d'Amstel, sier myn dicht.
 Pronk, gelyk het morgenlicht,
 Dag op dag met nieuw sieraadje!
 Maar wat is de vreugd gegrond
 Van de oprechte ziel, die tevens
 Met den avondstond des levens
 Juicht om 's Hemels morgenstond.

In den vierden zang geven hem de *taxisbagen* die den *bloemhøv* omringen op de Lustplaets *morgenstond*, aenleiding tot deze volgende zinspreuk (bl. 91.)

Munt gy by de bloempjes uit,
 Taxis, die dit perk moet dekken!
 Zy, die u tot sierfels strekken,
 Zien door u den wind gestuit:
 Jeugd word door de deugd beveiligd,
 Deugd door frissche jeugd gesierd.
 Liefde, die hier zegeviert!
 Zie daar rozen, u geheiligd.

En weder in den vijfden zang. (bl. 119.)

Eeuwiggroene Taxishagen!
 Pronkt, wanneer de Winter huilt,
 Voor wiens magt zich 't groen verschuilt
 Zelfs by sneeuw- en hagelvlagen;
 Want gy strekt een schildery,
 Hoe 't bestendig groen der Wysheid
 't Hoogst sieraad verstrekt der grysheid,
 In haar winterjaargety! enz.

En eindelijk by het *schaetsryden* (bl. 130.)

Vlugge Vogeltjes! hoe ras
 Gy door 't ruim der lucht moogt zweven,
 Hoe verr' ge ons vooruit kunt streven,
 'k Zag toen hoe het mooglyk was
 Dat de mensch. op yzren vlerken,
 U voorby snelde in uw vlucht:
 Moght hy, door een' edler zucht,
 Uit uw steile vaart, bemerken,
 Als gy zingend streeft omhoog,
 Hoe 't hem voegt, op vlugge schachten
 Van verhemelde gedachten,
 Op te vliegen, uit het oog
 Der verganklyke ydelheden.
 Maar de ziel, hoe vlug van aart,
 Met het logge vleesch gepaard,
 Heft te traag zig van beneden.

Maer — laten we éénmael scheiden van een
 werk, dat we geheel zouden moeten affchryven, zoo
 wy 'er al het kunstschoon uit vermelden wilden, en
 dat toch byna nimmer onaengehaeld zal kunnen bly-
 ven, daer dicht-kunde de stoffe der pennevoering is.

bl. 25. reg. 21. staet *Perst* voor *Derft*.
 -- 30. -- 24. KLIMMEN — KEMMEN.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXIX. ————— 1761 2:

Bezig zijnde de gedachten te laten gaan over de een en andere hoedanigheid, die onze taal boven anderen alleen eigen is, en waar in zij kan gezegt worden of boven anderen uittemunten of daarvoor de vlagge te strijken: valt mij onverwacht in handen ene vergelijking van onze Nederduitsche taal met die der Hoogduitsche, in 't voorbijgaan opgemaakt door eenen geleerden, wien de laatste eigen was; uit welke vergelijking, onzes bedunkens zeer onpartijdig en naar waarheit opgemaakt, wij enigzins zien kunnen, met wat oogen een buitenlander de deugden en gebreken onzer taal beschouwt. Wij hebben alleen maar aantemerken, dat de Schrijver dezer Vergelijking, die HENR. CHRIST. HENNINIUS (*) is, voor vele

(*) Zie hem in zijn Ελληνισμὸς ὀρθανθῶς, siue *Dissertat. Paradoxa, de legitima et antiqua Linguae Graecae Pronuntiatione*, §. CIV, cv. p. 77-83. Het is deze HENNINIUS, van wien noch eene *collectio inscriptionum* onuitgegeven elders berust volgens HESSEL. *Praef.* fol. II. ad MARQ. GUDIÏ *Inscription.* en die noch eenige andere geleerde geschriften vervaardigt heeft. Zie MORHOV. *Polyb. Litt.* L. III. c. VI. §. 17. Dezelve heeft ook JAC. TOLLII *Epistol. Itinerar.* met zijne aantekeningen vermeerderd aan het licht gegeven; als mede vertaalt en met geleerde bijvoegfelen verrijkt het doorkneede Werk van NIC. BERGIER. *de publ. et Milit. Imp. Rom. Vis.* in
D T. X.

vele jaren dit gedeelte gemaakt heeft, wanneer onze taal noch veel ruwer dan tegenwoordig zich bevondt: de verkiezing der voorbeelden uit Schrijvers zoude ook mogelijk door enen inboorling kiescher geweest zijn. Wij zullen hem los volgen, van daar hij, gehandelt hebbende van de gesteltheit der oude Grieksche, Latijnsche, en uit deze laatst gesproten Spaansche, Italiaansche en Fransche talen, enen overgang maakt tot de Hoogduitsche. Zie hier HENNINIUS:

Dus verre over de vermaartste uitspruitsels der Latijnsche taal. Wij geven de naaste plaats achter dezen aan de Germaansche, of Hoogduitsche, welke door verscheidene tongvallen (*dialekten*) wijd en zigt verspreidt, en zoo rijk is als eenige andere (*). Bij het lezen van Dichtstukken in onze taal zal een Lezer, die de ooren ter rechter plaats heeft, lichtelijk bemerken, dat wij wijd en breed de Grieken en Latijnen wijken, en uit vergelijking zien kunnen, dat onder de levende talen (aan welke nochtans de Duitse Taal de manier om met hulpwoorden te spreken, medegedeelt heeft) de Spaansche taal de onze in grootfch- en deftigheid (*maiestas*), de Italiaansche in zagte en zoetvloeientheit, de Fransche in ene bevallige losheit (*venusta volubilitas*) overtreft. Maar wij hebben ook het een en ander, waar op wij kunnen roemen, dat is, die allergelukkigste vrijheit van zamenkoppeling en afschiding van woorden, enen uitnemenden voorraat van klanknabootzende Werkwoorden en eigenaardige manieren van spreken; en in geval onze taal van een bedrevenen gehandhaaft, en enige keur in uitdrukkingen gemaakt wierde, zoo zou er bij haar ene manlijke deftigheid, gepaart met ene grootmoedige verhevenheit en kracht van zeggen (*emphasis*) oprijzen. Van waar zij zeer geschikt gevonden wordt voor Treurspelen en hoogdravende bespiegelingen, maar moeilijker gebogen wordt tot Minnezangen en zagte denkbeelden, aangezien de harde uit-

T.X. *Thef. Graev.* — FABRIC. Praef. ad T.I. *Biblioth. Graec.* noemt hem *Medicus ac Philologus Eruditissimus Duisburgensis.*

(*) Onze Schrijver haalt alhier den geleerden en oordeelkundigen SCHOTTÉLIUS aan, en vooral de eerste voorberichten bl. 1-178. van zijn werk, over de Duitse Hoofstprake waar in hij alle de deugden en gebreken derzelve ophaalt.

uitspraak, wegens ene te barsche aanbrotzing van Medeklinkers, die in sommige Tongvallen gepaart gaan met ene te menigvuldige en als uit het diepst der borst gehaalde blazing, zich daar tegen kant (*). Wij hebben ook met de Franschen dit gemeen, dat wij te veel belemmert zijn met enen overvloed van eengrepige woorden. (*Monosyllaba*) maar weder overtreffen wij hen hier in, dat onze taal zich gemaklijker onder de maat van gelijkeindigent rijmklank brengen laat. Het ware te wenschen, dat onze lieden hunne taal zoo zeer niet bedorven; het zij met dezelve naar den trant der vreemde talen te verwringen, vooral in vertalingen; het zij met eens anders vreemde lappen op het rijke purper der Duitsche te hechten; het zij door kinderagtige en echter zeer gemeene Klankspelingen op woorden van gelijken klank, of dubbelzinnigheden, of moeitebarende beuzelingen van Letterkeer; of ook, door te veelgedrongen vormen van gelijkeindende woordenklanken, om welken zijn beslag te geven, men dikwils in de nootzakelijkheid gebracht wordt om de zaken zelve van een bekwaamen zin ontbloot te zien. Ook ware het te wenschen dat de zulken, die onder den schoonschijnenden titel van onze taal te helpen ophemelen in ene maatschappij te zamen zijn gekomen, zich niet al te veel toegaven aan ene vrijheit, om gebruikelijke en door een lang burgerschap den volke bekende woorden uit te bannen, met het in de plaats brengen van nieuwe maar dikwils ongerijmde woorden: om teffens de verouderden tot nieuwen te maken, en, als moeste men met onze voorouderen TEUT en MANNUS spreken, woorden door een langen ouderdom versleten en vergaan te herstellen; en eindelijk om, ik weet niet door wat geest gedreven, bijkans niet anders te behartigen, dan om Romansche grillen (*fabulae Romanenses*) en somtijts ongezoutene schriften, welke Fransche en Italiaansche blad-schrijvers den zulken, die met hunnen ledigen tijd geen raat weten, opdringen, te vertolken. Zij, die zelfs zulke ver-

(*) Het is hierom volgens onzen Schrijver in zijne aantekening niet gemaklijk voor een Franschman of Italiaan, om uit te spreken de woorden *Marktfreiheit* / *Freundspflicht* / *Sturmstreich* / *Schlupffloch* / *Glückschuld*. Waarom 't geen wonder is, dat POLYAEN. *Strateg.* L. VII. ene wilde woeste stem (*Ἐπειάθη τῶν Φωνῶν.*) aan de Germanen toeschrijft. vergel. DIBDOR. SIC. & TACIT.

vertellingen en spreukjes bij een rapen, dunkt mij al niet beter te doen; daar men deze fraaiheden voor de Spanjaarden, Italianen en Franschen moest overlaten, die uit de natuur meer overhellen om diergelijke *Romans* kunstig te verziere. Waarlijk de smaak der Duitschen is te deftig, dan dat zij zich met diergelijke verwijfde en laffe vertellingen zouden ophouden kunnen. Een anderen weg hebben OPITZ, BUCHNER, HOFMAN, RIST, GRYPHIUS, en andere oordeelkundige mannen en dichteren ingeflagen, wier voetstappen men tegenwoordig behoorde te volgen. Maar wij gaan voort.

Op de Hoogduitsche volgt derzelver afzetsel, de Nederduitsche, die vrij wat zachter is, en die, zoo wij de waarheit mogen bekennen buiten nijt, met veel meer ijver van dien vernuftigen lantaart bearbeidt wordt. De Nederlanders toch hebben alle die hardigheden van ons Hoogduitschen verzacht, en wachten zich forgvuldig van ene te barsche aanbotzing van medeklinkers: van waar ook de gedichten derzelven met vrij wat liefelijker aangenaamheden henenrollen dan die der Hoogduitschen. Daarenboven is in dezen lantaart aanmerkenswaardig, hoe wonderlijk de spraak der beschaafder lieden overeenkomt met den stijl, waarin zij hunne boeken schrijven, daar bij de Hoogduitschen niemant op die wijze spreekt, gelijk sommige werken van *Verulamius*, en de *Euromena* van *Biond*, om van andere te zwijgen, door het bekende genootschap (*Frugifera Societas*) door de bank overgezet zijn. De Nederlanders bedienen zich van een' gemeenzamen stijl, maar die somtijts wat al te gemeenzaam is, wanneer zij uitdrukkingen, van het snappen des gemeenen volks ontleent, in hunne tooneelen en boeken overbrengen: waar in zij mij de *Atheniensers* schijnen te volgen, 't geen elk, die *Aristophanes* leeft, ontdekken zal. Ook is dit in de Nederduitsche taal aanmerkelijk, dat zij zich op een' wonderlijke wijze weet te schikken naar vreemde talen, dewijl het nijvrig Bataafsche volk, dat met den ganschen aardbol, door den handel, omgang heeft, de van elders overgenomen trekken en manieren van uitdrukkingen door het gebruik zelf hun burgerrecht geeft. Hierom wete ik naaulijks een taal, in welke meer spreekwijzen, en zulks eigenaardig genoeg, uit vreemde talen, vooral uit de Franschen, zijn ontleent en overgenomen. Die de *Kuschjes* van WESTERBAAN uit *I Secundus* overgezet, leeft, zal er de fraaiheden van den Latijnschen Dichter niet vergeefs in zoeken; zoo gelukkig beantwoordt alles aan het Latijn. Die het gedicht

ken-

kennen, dat die Borgemeester uit *Ovidius* in Duitsch gebracht heeft; zullen zich verwonderen, dat der beider talen eigenschappen zoo juist gepast en geevenredigt hebben kunnen zijn. Voor 't overige nochtans bevindt men, buiten die gemeene en lage uitdrukkingen, welke sommigen gebruiken, ook in deze taal ene hardigheid van eenlettergrepige woorden, en enen somtijts al te zachten en verwijfden woordenklank, vooral in de Verkleennaamwoorden (*Diminutiva*): ook worden sommigen gedreven door een drift van nieuwe woorden te smeeden en oude optekrabben; en daarbij is tegenwoordig de spelling tot geene algemeene wetten gebracht, waarover ik mij in 't minste niet verwonder, alzoo een ieder met volle vrijheit daar ter plaatze zijn eigen gedachten in 't schrijven opvolgt. De Dichters nemen zich ook al te grooten oorlof in 't zamenrekken en verlengen van woorden; in hunne dichten al te zeer naar ongebonden stijl te laten smaken; in de nabozing van der Latijnen en Grieken gewoonten, daar evenwel noch *Phaebus* noch *Musen*, enz. de aldaar thuishoorende Goden van onze Voorouders ooit geweest zijn. Maar dit gebrek hebben zij met andere Volkeren gemeen. Om kort te gaan, in tegenstelling van de Hoogditschen schijnt deze taal geschikter te zijn tot zagte uitdrukkingen en Minnezangen, om de zotternijen met een' gemeenzamen boert als door te strijken, ook tot Puntdichten, en Kluchten, van waar 't ook is, dat men de voornaamste Nederlantfche Dichters, de HUIGENS, WESTERBANEN, VOSSEN, DEKKERS, en PELSEN, om ontallijke anderen te verzwijgen, in deze renbaan zich heeft zien begeven. VONDEL, onder de Keulenaars geboren, schijnt de hoogvliegende wijze van denken (*altifonus spiritus*) welke hij zoo ik giffe van de Hoogditsche lucht heeft ingezogen, het eerst der Nederditsche taal te hebben medegedeelt; gelijk de groote HEINS den weg gebaant heeft, om de kostelijke perlen van geleertheit in die taal in te vlechten, en den ruimen voorraat van zamenkoppelen en afleiding van woorden te doen openbaar worden. Hoogklinkende enigermate ten aanzien der taal, maar meer ten aanzien van zin, is dit van VONDEL, op de Stadt *Amsteldam*:

Het Y en d'Amstel voên de hoofstادت van Europe
 Gekroont tot Keizerin: des Nabuurs steun en hope;
 Amstelredam, die 't hooft verheft aan 's hemels as,
 En schiet, op Plutoos borst, haar wortels door 't moersch.
 Wat watren worden niet beschaduw't van haar zeilen?
 Op welke markten gaat zij niet haar waren veilen?

D 3

Wat

• Wat volken zietse niet beschijnen van de Maan;
 Zij, die zelf wetten stelt den ganschen Oceanus?
 Zij breid haar vleugels uit, door aanwas veler zielen,
 En sleept de weerelt in, met overlade kielen.
 De Welvaart stut haar Staat, zoo lang d'Aenschelijkheid
 Des Raats, gewetenschwank zijn boozen wil ontzeit.

Dit Puntdicht nu zou driemaal zoo klinkende en deftig luiden in de Hoogduitsche taal; want buiten het aantal van eenlettergrepige woorden zijn de meeste woorden op een zachte leest geschoeit, het geen de grootfcheit van zegen wegneemt, daar dezen in het Hoogduitsch rustig op klinken en den mont opzetten. Zie eens hoe veel te beter het Nederduitsch voor zagte en teedere Zangen vlijt. Hier hebt ge een brok eens gedichts, waar in Doris haren overledenen echtgenoot Damon beweent, daarze wegens de bittere aandoening harer liefde zoo in woorden als in zin als 't ware wegfmet (*):

Ach Damon! had ik dogh maar iets van u behouwen,
 Dat mij een minne-pand kon strekken van ons trouwen;
 Indien 'er door het huis een kleenen Damon liep,
 Indien 'er in mijn erm een kleenen Damon sliep,
 Die in de teere print sijns aensights u uytbeelde,
 En in wiens zoeten lagh sijns Vaeders [wezen] speelde,
 Die met gebrooke tael en met een kintze stem
 My noemde met den naam, dien zoeten naam, van *Mem*,
 My dunkt, ik zou my dan niet heel verlaeten vinden;
 Maar toonen aan uw kint, hoe dat ik U beminden, enz.

Zeker de zin van deze verzen overtreft in tederheit van liefde die van *Dido* bij VIRGILIUS (*). De woorden zijn vloeiende, teder, en keurig, en beantwoorden uitnemende wel aan den zin. De Nederduitsche Dichtkunst heeft waarlijk iets van 't Grieksch, waar aan ik geen naam weet te geven: en het schijnt mij toe, dat de zaken zoo veel te fraaier worden, hoe meer hare trekken uit het Grieksch ontleent zijn; welke trekken in het Nederduitsch somtijts zoo sterk zijn, dat de Nederlanders den uitheemschen hunne bijzondere fraaiheden niet hoeven te benijden, of zich met

(*) Zie *Klios kraam*. De opsteller hiervan schijnt *Heemskerk*.

(*) *Aeneid*. L. III. vf. 427-431.

met zoo veel greeftigheid en moeitó toetelloggen om de Franfche Fabelfchrijvers na te bootzen, aan welke ziekte men thans thulá ligt. Dit zij genoeg van de Nederduitsche taal.

Zie hier, Nederlantsche Lezer, een overtrefflijk getuigenis, van enep niet minder dan eenzijdigen Geleerden, aangaande den waren lof zoo wel, als na-deel van onze Nederduitsche taal, voor zoo verre hetzelfde in de vorige eeu en den aanvang dezer tegenwoordigloopende plaats heeft. Dat dezelve, gelijk aan alle anderen gebeurt is, sedert den genoemden tijt noch ene groote verandering heeft ondergaan, naar mate zij van dien stont af eerst recht den naam kan dragen, dat aan haar de hant ter beschaving en verbetering geflagen is, geloof ik niet, dat iemand zal in twijfel willen trekken. De Gedichten, sedert deze loopende eeu in vrij grooten getale uitgegeven, en de Taalkundige Gefchriften van MOONEN, HOOGSTRATEN, A. VERWER, L. TEN KATE, B. HUYDECOPER, en vele anderen van minder aanbéláng, hebben daartoe, gevoegt met noch enige weinigen in lossen stijl, als, van FRANCIVS over de *Mededeelzaamheit*, VOLLENHOVE, *Heerlijkheit der Rechtvaardigen* enz., voornaamlijk het hunne gedaan.

Wij kunnen, wel is waar, niet zeggen, dat wij het met onze taal zooverre gebracht hebben als de Franschen, die zeker enen hoogen toon van sierlijkheit houden kunnen, en zich sedert lange daarop toegeleit hebben om uit te munten in dat geene, welk wij met onzen schrijver mogen noemen *un bon tour de s'exprimer*. De Franschen hebben altoos meer zucht en ijver getoont voor hunne taal, en zelfs weet men, dat ten dien einde door den beroemden *Kardinaal de Richelieu* in den Jare 1634. ene *Akademie* opgericht zij, met geen ander oogmerk, zoo men meent, dan om dezelve een taal van staat te maken, 't welk hun wel gelukt is. Wij vinden in dezelve het allerduidlijkste blijk, hoe zeer een taal, alleen door beoefening, kan verbeterd en opgehemeit worden, indien wij de tegenwoordige slechts vergelijken met dezelve zoo als zij geweest is voor zes of zeven eeuwen. Wij kunnen daar van

de stukken vinden in de uittrekselen gehaalt uit een getal van over de Hondert Dichters bij FAUCHER, *Recueil de l'origine de la langue et Poësie Francoise*, enz. en in de onlangs uitgekomen *Pièces* van Poëzij, voor enige eeuwen gedicht, (†) waar van men in de maantschriften gewaagt vindt.

Zoo wij hier dieper in traden, zouden wij vinden, dat de *Fransche* taal, in de achtste en negende eeuwen niet anders dan een barbaarsch Mengelmoes van bedorven *Latijn* geweest zij, zoo dat zij haren oorsprong heeft uit de van tijt tot tijt vervallene *Latijnsche*, of de toenmaals zoogenoemde *Romansche taal*, met tusscheninmenging van vele *Frankische* (*) of *Germanische* woorden, als mede van enige in dien hoek overgebleven *Celtische*; waar van zoo wij grooter overvloed van gedenkstukken overhadden, zouden ons de oorsprongen van vele *Fransche* woorden zoo onbekent niet zijn als nu, maer zich van zelfs opdoen. Althans het was, naar het gevoelen van IO. GEORG. ECKART (†), delzaak geweest van AEG. MENAGIUS, om uit de schuilhoeken der *Bibliotheken* van *Frankrijk* de Schriften van dien aart bij een te zamenlen, en die te besteden tot het naspeuren der eerste gronden en wortelwoorden: maar dezelve heeft in dat geval liever meesttijts willen giffen dan betoogen, en het weeldig verstant spelens geven in plaats van zulk

(†) *Extraits de quelques Poëses du XII. XIII. et XIV. Siècle.* a *Lausanne*, 1759. 8vo.

(*) Versta hier door *Frankische woorden* de taal der oude *Franken*, wier oorsprong van de meeste Geleerden hervoort gehaalt wordt uit het thans genoemde *Frankentant*, hoewel ik tot noch toe in twijfel sta, of niet het gevoelen van OLIV. VREDIUS, die het oude en eerste *Flanders* voor der *Franken* eersten en outsten oorsprong neemt in zijnen *Prodrom*. II. T. I. *Sigill. Com. Flandr.*, meer aannemelijk zij. Hoe men 't echter opneme, de *Frankische taal* heeft haren gront in de *Hoogduitsche* of *Germanische Taal*.

(†) Not. ad *Glossar. Cassell. Romanotheotiscum*, T. I. *Histler. Franc. Orient.* p. 816.

zulk een onaangenaamen arbeit. Doch hier zouden wij een uitgebreidt velt van redeneren krijgen, en mogelijk den lezer een drooge historiekunde van den lagen oorsprong, ruigen aanwas, en ruimer wasdom der *Fransche* taal voorzetten, die hem min aange-naam zijn zoude: waarom wij voet bij stuk zetten, en ter zake keeren, met kortlijk alleen enige kleene aanmerkingen op het voorschrevene te maken.

De Schrijver noemt bl. 52. reg. 18. de Neerduitsche Taal een *afzetsel* der Hoogduitsche, in dien smaak, waarin men ze ook een *Dochter* konde noemen. Dit evenwel, hoe onbevooroordeelt ik ook de zaak beschouwe, en hoe weinig ik mij door grooter liefde voor het mijne, wanneer ik het tegenoverstaande beter keure, ooit vervoeren liet, kan ik niet nalaten tegen te spreken. Dezulken waarlijk, zij mogen over de tegenwoordige geartheit der tale een juist vonnis kunnen vellen, mogen gezeit worden niet genoeg in de outheit en oorsprongen van Hoog- en Neerduitsch gearbeit te hebben. (Wij willen echter hierin den geleerden HENNINIUS niet betrekken.) De onderzoeking zoude hun hebben doen zien, dat de Nederd. taal niet dan een *dialekt*-verschil, reets van hooge tijden op te halen, met de Hoogduitsche ware: zij zoude hun teffens onderrecht hebben den juistten tijt dat de tegenwoordige Hoogd. en Nederd. zoo wijt van den anderen zijn afgescheiden geraakt Lees er over 't geen wij in bydr. XX. ter loops hebben aangeteekent.

De Schrijver spreekt bl. 54. r. 17. van het groot aantal *eensylbige* woorden, in onze zoo wel als de Hoogduitsche tale in gebruik. 't Is aanmerklijk dat wij in dezen opzichte zoo verre van den eersten gront onzer tale zijn afgedwaalt. 't Was voorhenen ons taaleigen, om geene woorden van eene lettergreep te dulden, zelfs in zoo verre, dat *ave*, *ane*, *vane*, *wive*, enz. hetzelfde zeiden dat thans *af*, *aan*, *van*, *wijf*, beduidt. Ene te verre gaande vrijheit van afkapping heeft dit ongemak ons toegebracht. De stijl zal zeker vloeiender rollen, wanneer dezelve minst met enkelgrepige woorden is opgevult: doch gemerkt men dezelve niet ontbeeren, of ontgaan kan,

zal men, indien men der vloeiendheid het oor wil leenen, 't beste doen, hen zoo weinig mogelijk te gebruiken, en daarze voorkomen, hen zoo te plaatsen datze in het lezen niet grootelijks hortende en stootende moeten schijnen. — Mij heugt voor weinig jaren gehoord te hebben van iemand, die vermaak geschept had, om ene gansche Redevoering uit enkele en onvermengde eengrepige woorden zamen te *stoffeeren*: 't welk ik zoude rekenen onder het naarstig gebruikmaken van *difficiles nugae* of *geestvermoetende gekbett*. Zoo men geene andere wijze, om zich enige rijkheit van zeggen te verkrijgen, wees te vinden, is het beter niet begonnen.

Op denzelfden regel hooren wij den Schrijver klagen over onze zachte en verwijfde Woordenklanken, dat zeker ene billijke klachte is: vooral wanneer men met de zelve, als ene bijzondere fraaiheit, daarenboven zich oppronken wil, gelijk tegenwoordig, tot groot nadeel voor de ware schoonheden onzer taal, wat al te veel, maar echter slechts van brekebeenen, wordt gedaan.

Dat bij ons de spelling op geene vaster gronden gebout, en tot algemeene wetten gebracht is, moet zekerlijk beklagt worden van al de genen, die den waren eisch der spelling kennen, en echter denzelven in allen deele niet durven navolgen, uit vreeze van, door al te groote evenredigheit te betrachten, zich een ongenadig vonnis op den hals te halen, van dezulken, wien ene zoodanige spelkunde niet behagen zou.

Dat onze Dichters zich in 't zamentrekken en verlengen van woorden grooten oorlof geven, kan waar zijn, echter meer, ten aanzien den Hoogd. dan van ons zelve. En waarom? Het dagelijksch gebruik en voordoen belet ons te bespeuren, dat wij ons in ene al te groote vrijheit daaromtrent begeeven hebben, en wij zijn die uit- en intrekkingen van woorden zoo gewent, datze onze Dichtkunst schijnen eigen te zijn geworden. Wij spreken nu niet van eene de mate overschrijvende manier van doen, om *zelleven*, *sterreven*, *malkander voor zelve*, *sterven*, *malkander* te schrijven, ook

ook niet van *beem'l*, *aër*, voor *bemel*, *ander*, en meer diergelijken, welken wij in de vorige eeu gelaten hebben: wij hebben alleen te doen met woorden, die ene gemakkelijke en ongedwongen wijze van uit- of intrekkinge ondergaan: als *behoèn*, *dienstboón*, *beemlen*, *wandlen*, *verandren* voor *beboeden*, *dienstboden*, *bemelen*, *wandelen*, *veranderen*. Duizent andere zijn er, welke men dagelijks in gedichten met een teken van afkapping of zamentrekking ziet gemerkt, maar ongelukkige taal! die dus, zelfs door zulken, die zich Meesters wanen, u mishandelt ziet! vindt men niet dagelijks *vast'lijk*, *scbrikk'lijk*, *buw'lijk*, *grond'loos*, *rijp'lijk*, ja dat noch verder gaat *godd'loos*, met een afkapping geschreven, even of deze woorden alle uit drie syllaben behoorden te bestaan, daar dezelve in hunne zamenvoeging en afleiding niet dan twee Syllaben dulden, en met drie geschreven staande, als *vastelijk*, *scbrikkelijk*, *buwelijk*, *goddeloos*, niet dan door eene dus genoemde uitzetting daar toe gebracht kunnen worden, hoewelze thans, zelfs in ongebonden rede, om der vloeientheits wille dus meest van alle onze Schrijvers gebezigt worden. Zulk een die weet dat *vast* en *lijk*, *scbrik* en *lijk*, *rijk* en *lijk*, *god* en *loos* de woorden zijn, die zamen gevoegt worden, zal licht begrijpen dat *vasste*, *scbrikke*, *godde*, enz. bij ons die zamenvoeging met *lijk* en *loos* niet maken, maar de Enkelgripige, zoo even genoemd.

De Schrijver zegt verder, dat onze Dichters hunne verzen te veel naar ongebonden stijl doen rieken. Dat niet geheel onwaar is, maar ook meest daaruit spruit, dat de Dichters mijns bedunkens mis naaukeurig zijn, in het sluiten van hun volzin of snijding met elken regel, welke dus doorlopende veroorzaakt, dat men in het lezen geene maat (*cadance*) houden kan.

De nabootzing van Grieken en Latijnen, zoo verre het Godendom (dus schijnen wij de meening van den Schrijver uit het vervolg te leeren) betreft; daaromtrent is het zeker, dat wij dit gebrek met andere volkeren hebben gemeen gehad; maar

't is

't is vervolgens ook zeker, dat de reden van klagen in dit geval ter dezer eeuwe, zoo niet geheel, ten minsten ten voornamen deele is opgehouden. De Dichters houden thans zich weinig met den *Helicon*, *Parnas*, *Aganippe*, en diergelijke dingen, meer op; en ze doen ook beter.

Iemand die met D. V. HOOGSTRATEN enen ingeboren haat tegen IAN VOS mocht hebben opgevat, zou zich kunnen stooten aan de woorden van onzen Schrijver, bl. 53. r. 34. waarmede hij dien VOS onder de voornaamste Dichters opnoemt: doch wij houden het daarin met hem, van denzelfven zekerlijk onder de Dichters, die van de natuur als worden ingeblazen, ene voorname plaats te vergunnen, of schoon wij in hem geslepenheit van oordeel, of liever die juiste zuiverheit van zijne gedachten natuurlijk te maken, gevoegt bij goede kennis der Nederd. taale dikwijls zien ontbreken. Natuurlijk zeker waren zijne gedachten niet, toen hij het wilde doen *opdischen in gloeiende schotelen*.

De twee door onzen Schrijver gegeven voorbeelden, een van VONDEL en een van HEEMSKERK, zoo de Schrijver meent, zijn beide zeer wel voor dien tijd uitgekijpt, om ons te doen zien, dat wij in zachte en teedere uitdrukkingen de Hoogduitschen verre te boven streven; maar dat wanneer het op hoogdravende spreekmanieren aankomt, wij ons meestendeel moeten bedienen van zachte woorden, hoewel de zin daarvan hooge zaken behelze. Men moet bekennen, dat de Hoogduitschen hier in ons enigzins de loef afwinnen, maar echter niet zodanig, of wij blijven hun noch al op zijde nastreven. Die de zachtvloeiende gedichten van POOT gelezen, en daarbij vergeleken heeft den Dichter ANTONIDES, wanneer de zelve den voorzang aanheft van den donderenden Oorlogsgod: wie zal niet zeggen, dat zijne woorden veelmalen de zaken evenaren en nabootsen, waarvan men ook uit andere Schrijveren voorbeelden zou kunnen aanhalen. Doch dit zij voor tegenwoordig genoeg.

A. K.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXX. ————— 1761 ±

T E E K E N I N G
V A N E N E
S T I L L E E N O N S T U I M E
Z E E .

Luft het u Lezer! de geduerige wiffelingen
van al het ondermaensche; — luft het u
de loffe nukken der ongestadige Fortuin, die nu
heur lievelingen met vriendelijk gelaet aen lacht,
morgen hun den norschen nek zal toekeeren; —
hen eerst verheft tot de hoogste eere-stoelen,
en den topsteen legt op het gebouw hunner heer-
lijkheid, om hen daerna uit dien moedigen
E triumph-

triumph-wagen in de ellendigste armoete schoppen, en van hooge staats-perſeonen tot ſchamele bedelaers te maken; — luſt het u dit alles in gelykenende teekening afgebeeld te zien, volg my ſlegts in aendachtige beſpiegeling van de ſtille kalmte en raezende woede der wiſpeltuerige Zee.

De moedige Zeeman ligt met het machtig gevaerte van zijn vlottend Water-kasteel naeuwlijks zeil-ree, of heet verlangen rijdt hem door 't vuerig bloed, om by den eerſten goeden wind met zijn hegt en ſterk voorſteeven 't ſtille diep te ſnyden; — nu verbeeld hy zich niets dan bekoozend vermaak en ryke winſt; — een aenhoudende voordewind zal hem, onder ſtadige vrolijkheid en heſſijk rijdverdrif, in de begeerde haven voeren; — daer zal hy zijn koſtelyke laeding op 't voordeeligſt verkopen, en, niet, dan mét volle hand, gelukkig weer voor 't Vaderland komen.

De wind blaeft naeuw nit den lang gewenſchten

ten hoek, of de reebanden gaen los, en 't aen-
geslagen zeil valt van de hooge roe; — een sty-
ve kou doet 't opgespannen doek rond gezwollen
staen, en drijft het Schip met wondre snelheid
voort.

Hier is mijn Zeeman ten toppunte zyner vreug-
de geklommen; — hier heeft hy al zijn verlustiging;
's morgens ziet hy de (1) roozen-kleuren vin-
geren van Auroor den nacht en schemering ver-
dryven; — de ryzende Zon zoomt, onder 't bereik
van zijn uitgestrekt gezicht de nuchtere Ooster-
kim met goud en purper; — haer schuinsche
straelen zetten der glinsterende zee wonderen
schittergloed en luister by.

De gantsche dag is hem een aeneenschaekeling
van uitspanningen; — nu lust het hem in de hob-
belende kajuit met gemakelyk lezen den tijd te
slyten, of uit Stuermans kunst-boeken te leeren,
waer hy de noordstar, die trouwe vraegbaek der
zwerfende zeelingen! waer hy den hond, waer

hy 't zevenster zoeken zal; hoe men 't wonder Compas met zijn juiste strecken wel gebruiken, en 'er 't draeiend roer naer richten moet; — terwijl hy nu en dan op de nette Zee-kaert 't Schip vooruit zeilt, en met verlangende vergenoeging den volgenden *cours* der reize na speurt; — op een' anderen tijd vormt hy, ter verandering, van 't hardste palmbout een net besneden hegt, of splitst, tot nutbaer Scheepsgebruik, het dikke touw van een.

Dan neemt hy zijn gezetten waektijd trouw waer; — hy verlaet deez' eenzame oeffeningen, en begeeft zich naer 't ruime halfdek; — daer vindt hy zijn trouwe reis- genooten, die met hem zich in hun geluk verbleiden, en elkander met vriendelyket'zamspraek onderhouden; — een onderling Muzijk streelt hem 't lufftrent oer; — overal, waer hy 't bespiegelend oog slegts henen wendt, vertoont zich een keur van verrukkende gezichten. Hy ziet de kronkelende baeren, even als een kleine rivier, zachtkens om zijn Scheepsgevaer-

te

te henen vlieten; — 't Sprakeloos geslacht, dat de paden der Zee bewandelt, dartelt vrolijk, en giert en tiert met wispelenden staert en springende vinnen door 't stille pekel heen; — de blaauwe Zee-meermin toont haer glinsterenden kop en hals, en koestert zich al wentelend in de warme straelen der verkwikkende zon; — gintsch ziet hy de wakkere roeiers de Zee verzilveren met hun *blikkerende* riemen; — aen de andere zyde is een visschers pinkjen, dat 't dunne net in 't vischrijk water werpt, 't welk, na een wijl vertoeven, al kraekend opgehaelt, een' ryken overvloed van levende visch in 't kleine vaertuig stort; — dit lokt hem uit; — op zulk een wijs wil hy 't overige van den dag slyten; — hy verbergt den scherpen angel listig onder 't lokkend aes; de lichtgeloovige visch hapt 'er met ge-openden bek al te roekeloos naer, en werdt by de gescheurde kaek al spartelend opgetrokken.

Wie verkiest niet, (zegt hy) zulk zeevaren voor een armoedig huis? zulk tijd-verdrijf voor

bloedig werken, zulk gezelschap voor een kyvend wijf en krytende kinderén?

De Zon spoort al vast zijn rossen wakker aen, tot hy eindelijk zijn gloeiende wielen en as in 't ruime Westernat, en zijn heete minnebrand in Thetis koeftierenden schoot lefcht; — nu toont de Maen haer geleende schoonheid; — 't flonkerend wezen, dat gisteren met een driekanten hoed net bezoomt was, is nu rontom met een duisternen kring bezwalkt; — de weerwyze wouwen vliegen al kreiffend om het Schip; — een kleine onweerswolk strekt ten voorloper van volgenden storm; — dit baert den kundigen Suerman weinig vreugd; — al die overmaet van dartele blijdschap en zeeker vertrouwen verandert, op zijn best genomen, in een vreezende hoop; — de lucht betreft hoe langer hoe meer; — de schittergloed der tintelende Diamanten, die zo even nog den azueren hemelboog fierden, werdt door de dryvende wolken van allen glants en luister berooft; — de wind steekt op, en blaest van trap tot

tot trap met sterker geweld, tot hy eindelijk in een bulderenden storm uitberst.

De beangste Matroos was pas schoorvoetende in de donkere kooy gekropen; — de korte tijd en beevende vrees hadden hem zelfs den dunsten slaep ontzegt; — by 't meerderen van den wind vliegt hy flux ter slingerende hangmat uit, en spoeit zich rat naer booven; — nu alle hand aan 't werk; — 't zeil opgereeft en met sterke koord aen de hegte ree geslagen, 't Schip in staet gebragt om den woedenden storm onbezweken door te staen ! Hier klopt den onverzaegsten zeeheld het ijzren hart; — al wat hy ziet is zee en lucht; de lucht is bezet met dikke banken, die nog van storm en onweer zwanger gaen, en allen oogeblik in een schrikkelyken orkaen dreigen uit te barsten; — al de winden beoorloogen elkander; de Zee weet niet wien ze gehoorzaemt, en voert haer opgezwollen baeren met getergden euvelmoed en woedend geweld; — aen deze zyde dreigt 'er een met kronkelenden kop de t'zaemgepakte

wolken door te stoten, en bespat den zwarten hemel met heur ziedende waterdroppen; — aen den anderen kant zinkt 'er een met ijslijk geruisch tot in den diepsten afgront, dien de ontstelde Zeeman al beevend in de opgesperde kaken ziet; — de ene golf vervangt de andere, en voert het lichte hout, onbestand tegen derzelve woede, al ryzend en daelend met zich.

Daer komt een ontzachelyke donderslag, voorgaen van blikkerenden bliksem, die hun voor een oogenblik 't gevreesde hoog gaen der (2) *purpere* Zee wat duidelyker te zien geeft. Een kletterende regenvlaeg valt met schrikbaer geweld in 't onstuime nat; — ge zoudt zweeren dat de hemel in de Zee zakte, en de Zee ten hemel rees. Mijn Zeeman schat zich nu verloren; — nu denkt hy eerst om zijn verlatene vrouw en kinderen, die hem, toen hy 't laetst vaerwel zeide, naeuwlijks eenen traen van 't steenen hart konnen afpersen; — die nu mogelijk in angstige bekommring of naeren droom mijn onheil zien, maar

't zich

† zich nimmer zo ijffelijk verbeelden kunnen; die 'k mogelijk toen voor 't laetst omhélft, en met haer liefdetraenen de myne, maer helaes! al te koel, gemengelt heb; — ach! wat was 't my nutter met haer in een arme hut, dan met zo rijk geladen fchip in een verflindende Zee, te liggen! Nimmer zal 'k my weer op dit woelt element begeven!

Ginder ziet hy een machtig vaertuig eensklaps gezonken, en begraven in de holle golven; — wat verder werdt 'er een door de dringende baeren rits aen stukken gefloten; — het ellendig Scheepsvolk valt hals over kop in Zee, terwijl de een aen een zwierend touw of wimpel blijft hangen, de ander een afgebroken stuk van mast of spriet ter behoudenis aengrijpt, de derde het gefoltert lichaem door ftadig zwemmen verder afmat; — alle wendende de biddende armen hemelwaerts, en naer 't fchip hunner reisgezellen, dat ze nog behouden zien dobberen; — de ene noodkreet vervolgt den anderen; — de gantsche

Zee weergalmt van 't naer geluid, en niemand is 'er die hun te hulp kan zijn; — alle moeten ze, hoe zeer ze 'er ook tegen worstelen, 't afgematte hoofd onderhaelen; en de Zee tot hun sterfbed, de verslindende balg van schrikbaere watergedrochten tot hun graf kiezen; — dit kijkt mijn Zeeman met beevende ontroertheid aen, en ziet geen baer op 't schip losgaen, of meent ze zal het op dezelfde wyze aen starden slaen, en in haeren diepen afgront flokken. — Al het wand kraekt reê krak op krak, en de lang gesslingerde mast kan 't nu niet langer houden, maer breekt met een ijffelijk gekraek, en valt met nog schrikbaerer slag over boord in Zee; nu komt mijn Zeeman al de losheid van zijn voorig levensgedrag voor 't bedroeft gezicht; — hy valt op de trillende knien, en bidt (of 't nog mogt helpen) met draeiende oogen en doodsch gelaet om den nooit bedachten hemel, of, (al is de hoop verloren, wat kan bidden schaeden?) om 't verloren leeven, al moest hy slegts op een dunne plank aen 't barre strand dryven, en
by

by wilde Barbaren met sneedige list of harde dienstbaerheid het wenschelijk leeven slyten; — hy voegt 'er duizende geloften by, die hy zweert nooit te zullen vergeten.

't Gaet wel! zijn bede schijnt verhoort; een meenigte vuervlammen, die op de halve mast en steng staen te flikkeren, zijn blyde boodschappers van goede tyding, en doen 't bevreesde hart een weinig bedaeren; de wolken scheiden; de storm gaet liggen; — de Zee gaet lang zo hoog niet meer; — de Zon steekt eindelijk 't gloeiende hoofd door de dikke wolk-gordijn heen, en toont hun 't deerlijk gehaevent schip, dat ze, in herdenking van 't ontworstelde gevaer, met blyde oogen aenzien, en in de eerste haven met juichtende gezangen van bevryding op de helling haelen; — ze spoeden zich met het gekalfaterde voort, tot ze, al hun geleden ramp en gedane geloften vergeten, de gewenschte rust- en handel-plaets bereiken.

T.

(1) bl. 63. Bekent is het gezeg van HOMER, *Iliad. A.* vl. 477. en elders,

Ἥμε δ' ἠργύρεα φάει ποδὸδ' ἀκίναλα ἴασι.

Welke plaets ook als een gemeene zegswyze by HELIODORUS bl. 132. (by HIER. COMMELIN 1696.) gebruikt, en noch met een voorbeeld uit LUCIAEN EN ANACREON vergeleken werd door JACOB ELSNER. *observ. Sacr. Tom. 2. p. 386.* En behaegde ons dit zoo, dat wy ook hier Auroor met *roozenkleure vingeren* wilden den nacht doen verdryven, ons verheugende toen wy naderhand vernamen, dat ook andere Schryvers ons hier waren voorgegaen, als PLUIMER *Gedichten* bl. 52. welke plaets wy om de fraeiheid wat breeder willen uitschryven,

Zie, Tityr, zie, Auroor doet lucht en wolken bloezen:
Aanschouw haar vingeren van witte en roode roozen.
Haar mond aamt Nektar dauw, zy zweeft door dun Satyn,
Verflauwd allengskens, voor het schitterend robyn
Van Febus wagen, die op diamante radren,
In volle Majesteit, komt voor onze oogen nad'ren.

ANDRIESEN *Hiskia genezen Zang II.* in 't begin, schrijft dit aen de Zon toe.

Gelyk de Zon het hoofd opbeurt
En doet de duisternis verdwynen,
Daar zy de vale nachtgordynen
Met hare rozen vingren scheurt.

Keurig zegt de Heer FENELON *les aventures de Telemaque* livre 4. p. 59.

Demain quand l'AURORE AVEC SES DOIGTS DE ROSES en-
trouvira les portes dorées de l'Orient.

welk door FEYTAMA dus gevolgt is,

Op morgen, als AURORE, uit de Ooster gouden Zalen,
Met ROZENVINGEREN bet licht zal door doen stralen.

Hoe zoet Latijnsche Dichters op deze *Roozen-kleure vingeren* geweest zijn, is hier de plaets niet te toonen,

(2) bl. 68. Wanneer wy hier de Zee *purper* heten, verstaen wy 'er die kleur door, die men anders *zwart* noemt; hoedanig de Zee in haer woede reeds geschildert is van HOMER. Il. v. 65. van HIMERIUS by PHOTIUS p. 614. lin. 3. Terwijl ARISTOTELES in zijn boek *over de kleuren*, als hy eerst gezegt hadde, dat die lichaemen *zwart* schynen, van welke geene of weinige lichtstralen afgekaeft werden; 'er by doet: *Waerom ook de schaduwen zwart schynen, en het water zoo het bobbelig werdt, gelyk ook de woede der Zee. Want, daer om de bobbeligheid der oppervlakte, en de beroerde effenheid, weinig licht-stralen werden ontsangen, en het licht afgescheiden, schijnt het schaduwachtige zwart.* Dit hebben wy geleert van BERGLER. op ALCIPIHR. L. 1. Epist. 1. p. 4. en Epist. 17 p. 64. die ons hier door gelegenheid gaf om te vermoeden dat de geletterde BROEKH. zich vergift, daer hy in zyne aenteekeningen op PROPERT. l. 2. El. 20. v. 5. door *PURPUREI fluitus*, GLINSTERENDE *baeren* schijnt te verstaen; wel is waer dat *purpureus* voor *glinsterend* genomen werdt, als blijkt uit de aenteekening van den Heer BROEKHUIZEN op de genoemde plaets; ook wel dan, als het van de Zee gebruikt werdt; gelijk in de plaets van CICERO by denzelfden aengehaelt: Maer dit alles neemt niet weg, dat wy op gezach van HOMERUS en ARISTOTELES dit *purpureus* in de woorden van PROPERTIUS, daer van een holle Zee gesproken werdt, lieft voor *zwart* houden; gelijk SERV. op VIRG. 4. *georg. v. 373.* met FILARGIRIUS, en DIDIMUS, of liever de *kleine SCHOLIAST* op HOMER. Il. A. v. 482. niet ontzien deze beteekenis aen dit woord te hegten; terwijl wy wecr dit zelfde *purpureus* wel door *glinsterend* willen vertolken, als zulks de zin ener uitdrukkinge klaer vereischt, als in de *PURPUREI olores* van HORATIUS, en andere diergelyke zegswyzen. Ondertusschen is de schildery van ACHILLES TATIUS L. 1. p. 7. fraei, waer in Τῆς θαλάττης ἡ χροία διπλή (ἦν) τὸ μὲν γὰρ πρὸς τὴν γῆν ὑπέρορθον, κνύσιον δὲ πρὸς τὸ πάλαιον. *De kleur der Zee was tweederlei, dicht aen land was zy ROODACHTIG, HEMELS-BLAEUW in volle Zee.* En die *roode kleur*, schoon thands zelden van het Dichterdom der Zee toegekent, wierdt haer echter van de Ouden gaern gegeven, zie de Schryvers, die de beroemde BROUKH. aenhaelt op TIB. 2. 2. 16. J. L. DE LA CERDA op VIRG. *Georg. 3. 159.* A. RELAND in zyne byzondere verhandeling *de mari rubro.*

TAELEKUNDEGE HEEREN!

Van ene geletterde hand schynen my te komen de TEGENBEDENKINGEN in U Eds. op een na laetste blaedjen opgegeven tegen onz klein taelwerkjen, 't geen U Eds. gunstig in het 23ste stukjen een plaats hebt willen verleenen; wel verre van ons over zulk bescheiden schryven te belgen, hebben wy ons zeer verheugt, dat onz schamel geschrijf zoo kundige hand aengespoort heeft, om de penne op te vatten en mede te werken ter beschaeving van dat deel onzer taelkunde, 't geen lang niet effen is, maer 't aller ruwste te regt genoemt mag werden; maer meer vreugd evenwel zou ons het hart bewogen hebben, zoo de schryver tegenbedenkingen van meer belang, en door ons met minder gemaklykheid op te lossen, hadde: opgeworpen; immers dat zijn Ed. (1) „onze „ dwaeling over 't geheel klaer betoogt, „ en (2) „ onzen grondslag geheel weggenomen, „ zou hebben, kunnen wy niet toestemmen, zonder ons zelve, geweld en der waerheid, zoo wy meenen, te kort te doen. — Wy ontkennen niet dat de tegenwerpingen geestig bedacht en wonder fraei bekleet zijn; maer meenen 'er evenwel in te ontdekken, dat de schryver zich zelve veel al tegen spreekt, en de door ons opgegeven, en by zijn Ed. aengenomen, regels of anders opgevat, of geheel niet verstaen heeft, iets, dat wy liever aen onze duistere schrijfswyze dan aen zijn Ed. schielyke lezing weiten willen —. Of derhalven onze volgende verdediging uit eigenliefde dan lust tot waarheid, of ze uit verharding in myne voorige gevoelens dan uit beooging van algemeen nut spruite, zal aen het oordeel van U Eds. en alle onbevooroordeelde lezers te

 (1) Zie bl. 438.

(2) bl. 433.

te besliffen staen, zoo naemlijk U Eds. gedooft, dat ook dit stukjen in de Maendelijksche Bydragen gelezen werde.

In onz geschrijf bl. 422. stelden wy dezen grondslag onzer verdere verhandeling. „ Dat 't *gelijk* „ *vloeiend verbum* nooit 't zelfde met het *ongelijk* „ *vloeiende* beteekende, maer altyds ene naeuwere „ en aen zijn Moeder het *substantivum* meer gehegde beduiding hadt. „ — Dezen grondslag wel verre van hem „ weg te nemen „ stemt ANONYMUS (dus noemt zich mijn wederlegger) bl. 432. my toe; en noemt dit gezeg „ zeker en onwrikbaer „ —. Uit dezen vasten en nimmer te ontkennen tael-regel trekken wy bl. 422, 423. twee gevolgen. I. „ Dat alle die *gelijkvloeiende verba* die met haer „ *ongelijkvloeiende Stam-woorden* 't zelfde beteekenen „ gerust te verwerpen zijn „ II. Dat van die *Substantiva* die alleen bestaan in den afgeknotten *infinitivus* van 't *ongelijkvloeiend verbum* geen *gelijkvloeiend* kan gebooren werden. „ En deze twee stellingen zijn de steunpylers van onz geheel gebouw, die de Schryver met meer kracht van tegenbewyzen hadt moeten schudden en omwringen, dan met een enkel *onweerdig en onzeker* keuren; gelijk zijn Ed. 'ertzoo mede omspringt op bl. 432. met wat recht lust het ons wat nader in te zien.

Zoo „ het *gelijkvloeiend verbum* nooit het zelfde „ met het *ongelijkvloeiend wortelwerkwoord* beteekene „ ne „ 't geen my werdt toegestemt, dan volgt het natuurlijk „ dat die *gelijkvloeiende verba* die met „ haer *ongelijkvloeiende Stam-woorden* 't zelfde beteekenen „ volgens den aert der tale en de vaste gewoonte niet gevormt, en dus als bastaerden te verwerpen zijn. Om wat reden noemt dan ANONYMUS dit onz eerste gevolg *onzeker*? die met hem den grondslag aenneemt, kan, ten ware hem de zinnen verkeert stonden, ook dit gevolg niet loochenen. Maer —. „ De regel kon doorgaen zoo „ zy voorbeelden hadt „ zegt onze wederlegger; welke voorbeelden? voorbeelden, die den zelve bevestigen;
zija

zijn alle *ongelijkvloeiende verba* met haer *gelijkvloeiende* afstammelingen vergeleken; *Voorbeelden* die aen dezen regel te toetzen zijn, zijn de in verschil zijnde *verba*; deze toch zijn die (1) *verba* i, ,, *cl.* ,, die men nagaan moet of ,, met hun onregelmatig *stam-verbum* het zelfde niet beteekenen; ,, iets, 't welk niet ,, (2) uit het tegenwoordig gebruik of den wennis onzer ooren ,, die ligt met ,, het gebruik der ouden ,, verschillen kan, stoutmoedig ,, van ons beslist is, ,, maer op reden die uit den aert onzer tale zelve vloeit, en dus van meer recht en gezach, dan het gebruik van voorledene en van deze eeuw; en deze rede is vervat in onz *tweede gevolg*, het welk wy, om dat het van ANONYMUS zoo weinig begrepen, als geacht schijnt, hier in wat helderer daglicht stellen, en den kundigen lezer ter nadere beproeving geven willen.

Vele *Substantiva* zijn 'er by ons, die alleen bestaan uit den afgeknotten *infinitivus*, of het *zaeklijk deel* des werkwoords, en deze wel of onz: als *bet toeval*, *bet aenschijn*, of man: als *de val*, *de loop*, *de koop*, (3) zonder dat wy hier onderzoeken willen langs welken weg deze *Substantiva* van den *Infinitivus* afstammen; alleen is het ons genoeg hier tot een grond van onz volgend gezeg te leggen, dat alle deze *Substantiva* in eerste beteekenis niets anders aen kunnen duiden, dan de enkele uitvoering van die daed, die in het werkwoord ligt opgesloten —. Het staet rede vast dat de verschillende beteekenis der *gelijkvloeiende* en *ongelijkvloeiende verba* van daer komt, dat de *gelijkvloeiende* ene *nauwre* betrekking heb-

(1) bl. 432.

(2) bl. 432.

(3) Die van 't vrouwelijk geslacht zijn zeer zeldzaam, en kunnen wy ons geen voorbeeld erinneren, dat van een *ongelijkvloeiend verbum* daelt, anders zouden we het hier geplaatst hebben; zie 'er drie, die van *gelijkvloeiende* afstammen bij VERWER *Id. L. B.* bl. 18.

hebben tot het *substantivum*, dat te vooren van het *ongelijkvloeiend verbum* gevormt was; maer hoe zal 'er een *gelijkvloeiend verbum* afstammen van een *substantivum* dat de enkele daed van 't *ongelijkvloeiend stam-werkwoord* beteekent; zonder ook juist dezelve werking aan te duiden, met het *ongelijkvloeiend verbum* gelijk te staen, en dus uit het betoogde te vervallen? B. V. *Vallen, viel, gevallen, labi, val, lapsus*, (de daed van vallen zelf) zoo iemand hier van *vallen, valde, gevalt*, vormt, wat zal dat anders aanduiden dan het zelfde *labi*? — De voorbeelden, die wy in onz vorig geschrijf opgaven, waren, meenen wy, reeds klaer genoeg, en begrypen niet hoe het moogelijk zy dat ANONYMUS dit niet gevat, ten minsten dezen regel geen wederlegging weerdig geacht hebbe, dan die, van hem *van luttel belang* te noemen, terwijl hy echter van *werk, weeg, lach, jaeg, berg, zend, vraag, schend*, alle afgeknotte *infinitivi* en enkel *zaeklyke deelen* der *ongelijkvloeiende stam-verba, gelijkvloeiende* afhaelt, en daer aen een andere beteekenis geeft; dus leert zijn Ed. ook met zijn voorbeeld, dat het klein achten van *onweerdige* kleinigheden door lage vernuften dikwijls opgegeven, niet zelden de voorbyziende hoogdravendheid van verhevener verstanden het rechte pad af en ten doolwege op voert, te meer, daer hy, om verschillende beteekenis te vinden, zich in allerlei bochten wringen moet, en zijn werk daer omtrent niet bestaet dan in (1),, naeuwe uitpluizing ,, mag ik ongeveer afschryven, van *luttel belang*, waerom wy ons niet vermoeien [met dezelve by ieder *verbum* in 't byzonder te weerleggen, omtrent die alleen, die in het heden daegsch gebruik van beteekenis verschillen, voornaemlijk omtrent *werkte, gewerkt en wrocht, gewrocht*, met des Schryvers eigen woorden willende aengemerkt hebben, ,, dat men niet moet besliffen

,, op

(1) 't Geen zijn Ed. bl. 433. zelf schijnt te weten,

„op het tegenwoordig gebruik in onze stad, of den „wennisonzer ooren, „dus in mijn voordeel nemen- de, 'tgeen de Schrijver tot mijn wederlegging bl. 432. opgeeft; want dat *werkte gewerkt* voor *wrocht gewrocht* gebeezeit wordt, ja daer van verschilt, is aen verioop en misbruik te weiten, en strijdt, gelijk 't moest, tegen het te vooren betoogde, 'tgeen daerom boven 't gebruik te verkiezen is, om dat het op *analogie* en den aert der tale steunt; daer des Schryvers gezach op enen grond rust, waer uitvloeit, dat ieder *ongelijkvloeiend verbum*, zo dra het een naeuwer of ruimer, een eigenlyker of meer overdrachtelyke beteekenis erlangt, dezelve langs een *substantivum* bekomen en dus *gelijkvloeiend* werden moet. Zie daer, klaer, meen ik, en zeker betoogt; 1. *Dat GELIJKVLOEIENDE VERBA; die met baer ONGELIJKVLOEIENDE STAM-WERKWOORDEN 't zelfde beteekenen te verwerpen zijn; 2. Dat alle de in verscbil zijnde VERBA, zoo ze GELIJKVLOEIEND waren, bet zelfde met baer ONGELIJKVLOEIEND STAM-VERBUM zouden moeten beteekenen, daerom, om dat ze van SUBSTANTIVA zouden komen, die uit het ZAEKLIJK DEEL den AFGEKNOTTEN INFINITIVUS des ONGELIJKVLOEIENDEN VERBUMS afdalen, waer uit zonder nader bewijs volgt, dat 3. alle de GELIJKVLOEIENDHEID DER in verscbil zijnde VERBA te verwerpen, en dezelve alleen ONGELIJKVLOEIEND te gebruiken zijn.*

Hier mede zouden wy ANONYMUS genoegzaam weerlegt kunnen achten; en de hand van de tafel opnemen, zoo niet zijn Ed. zich byzonder lang op hielt omtrent *Beweegen*, als niet af te keuren uit het gebruik, dat 't voorzetzel *Be* in t'zamenstelling heeft: en, zoo de gelijkvloeiendheid van *Herbergen* ook die van *Bergen* niet scheen te begunstigen; dingen, die wy een weinig nader willen inzien. Wat dan *BEWEEGEN* betreft. — Onze wederlegger keurt bl. 433. *Bewegen, Bewoog, Bewogen*, goed; Hier uit verval *Beweegen, Beweegde, Beweegt*, van zelfs by hun, die mijn voorig geschrijf verstaen hebben, en aengenomen. — Maer om met meer bewijs noch myne

myne afkeuring van het *gelijkvloeiend Beweegen* aen te dringen, Gaven wy bl. 424. een regel op omtrent het gebruik, dat by onz voorzetzal *Be* in t'zamenvoeging plaets heeft. „ ——— *Be* (dit zijn onze „ eigen woorden) vintge nooit aen 't *Substantivum* „ gehegt, en dus in een *gelijkvloeiend Verbum* ver- „ andert; maer altyds voor 't *ongelijkvloeiend* even „ eens verbogen blyvende gestelt. ” Wy spraken hier van een *Substantivum in specie*, dat naemlijk, even als *weg*, uit den afgeknotten *Infinitivus* bestondt; Dit moest de Schryver tot het gantsche *genus* niet overgebracht, noch minder daer uit op gemaakt hebben, dat *Be* nooit voor een *gelijkvloeiend verbum* komen kan; Hy, die dit meende, moest gewis nooit een woordenboek in de hand, en zijn herten niet op de rechte plaets gehadt hebben. Doch tot de zaak zelf!

Dat oudtyds *Ge*, *ont*, *be*, *ber*, *ver*, altyds voor aen onze *Verba* gehegt, en als derzelve vaste *Characteristica* geweest zijn, weet ik dat het gevoelen is van den taelkundigen VERWER *Id. L. B.* bl. 35. Op dezen Grond bouwt ANONYMUS, (bl. 433, 434.) als hy zegt, „ dat *Wegen*, *Woog*, *Gewogen* en *Bewe-* „ *gen*, *Bewoog*, *Bewogen* ouds tijds een en 't zelfde „ *verbum* was ” beteekenende, „ *neutraliter mo-* „ *vere*, van plaets veranderen, *Weg* *Weg Substan-* „ *tivum* maekte vervolgens een tweede *verbum* „ met (1) *verdubbeling der vocael*, dat regelma- „ tig

(1) Een *parenthefs*, gelijk men 't noemt, hier tusschen gevoegt beschuldigt ons, dat we „ op die *verdubbeling der vo-* „ *cael al mede* niet gelet hebben „ en leert ons dat „ wy dit wy zien kunnen bij HUYDEKOPER bl. 62. „ doch dat wy deze beschuldiging niet verdienden, en deze onderrichting niet noodig hadden, kon ANONYMUS daer uit weten, dat wy *Beweegen*, daer het *gelijkvloeiend* voortkomt, altyds met *ee* of *»* schreven, integendeel met *e* of *»* daer het *ongelijkvloeiend* te houden was, zie slegts bl. 424. reg. 2 en 3., ook bl. 423. reg. 33. iets, 't geen de schielijke drift van onzen Wederlegger *al mede* heeft over 't hoofd gezien.

„tig moest vloeien, *Beweegen, Beweegde, Beweegt*
 „beteekenende zoo veel als *iemand doen bewegen*,
 „en dus *activum*. ” — Of deze regel van den
 Heer VERWER doorgae, en op wat gronden dezel-
 ve ruste, onderzoeken wy hier niet, maer meenen
 dat het gebruik van *Be* voor onze *verba* ons aanlei-
 ding genoeg geeft, om dit voortzetzel uit dat vijf-
 tal uit te nemen, terwijl we omtrent de andere vlot
 zijn en niet weten waer wy het anker onzer zeker-
 heid zullen neer werpen. Door (1) *Be* immers wer-
 den vele *verba* by ons uit *neutra* of *absolute activa*
 (om met A. K. in deze blaedjens bl. 353. te spre-
 ken) tot *transitiva*. — B. V.

*Kryten, Kreet, Gekreten; Bekryten, BE-kreet, BE-
 kreten. Kruipen, Kroop, Gekropen; Bekruipen, Bekroop,
 Bekropen. Lopen, Liep, Gelopen; Belopen, Beliep, Belo-
 pen. Kyven, Keef, Gekeven, Bekyven; Bekeef, Bekeven.*
 en zo in vele andere. Maer, daer 't meest op aen-
 komt, in alle deze blyven de *verba* met *Be* voorop
ongelykvloeiend, om „ dat *Be* (deze was de meening
 onzer duistere uitdrukking) niet voor een te hulp
 geroepen substant. B. V. *Kreet*, om daer door *Bekreit-
 ten, Bekreitte, Bekreit* temaken, maer voor 't verbum
Kryten zelf, in 't *imperfectum* en *perfectum kreet, ge-
 kreten* behoudende, gestelt werdt; — Nu moet
 ANONYMUS van beiden een kiezen; of dat de *Simpli-
 cia* en *Composita* eertijds 't zelfde beteekenden, B. V.
 dat *kryten* en *Bekryten* in beduidenis niets verschil-
 den, en het alleen aen verloop te weiten is, dat
Bekryten, met de anderen die *Be* voorop hebben,
 thands ene verschillende beduidenis heeft van 't *Sim-
 plex* — en zoo dit verloop in al de aengehaelde
 en meer te vinden *verba* doorgaet; waerom moest
 men dan om *Beweegen activum* te maken juist een
gelijkvloeiend Beweegen opzoeken? daer *kryten* tot
Be-

(1) Dit begreep ook de schrandere TEN KATE *Pr. van
 gereg. afl.* bl. 52.

Bekryten in de zelfde rede 'is' als *wegen* tot *Bewegen*? het eerste *absolute activum* het tweede *transitivum*; op wat grond wil men dan toch *Bewegen* van zoo een algemeen verloop hebben uitgezonderd? Of, ziet ANONYMUS dat uit deze stelling voor hem geen voordeel vloeit, en geeft hy met my aen *Be* de kracht van aen een *verbum absolute activum* een *transitive* werking by te zetten, dan moet hy my ook mijn regel toestemmen, „ Dat „ *Be* voor 't *ongelijkvloeiend* verbum, eveneens ver „ bogen blyvende, en niet voor het *Substantivum* „ *infinitivale*, om in een *gelijkvloeiend verbum* te „ veranderen, gestelt. werd.

Wy komen tot *Bergen*, *Bergde*, *Gebergt* af te keuren volgens onze regelen, als het zelfde met *Bergen*, *Borg*, *Geborgen*; maer, waer dan heen, zegt men, met *Herbergen*, *Herbergde*, *Geberbergt*? En mijn gantsch geschrif kon hier schynen geheel om ver te vallen; Bedaerde overweging echter en wel geschikt redenbeleid zal het met weinig moeite staende houden — Dat *Herberg* uit het zaeklijk deel van *Bergen* alleen niet zy t' zamengesteld ziet ieder, dus zal ook een *gelijkvloeiend verbum* daer van afgehaelt, niet het zelfde met het *Simplex Bergen* beteekenen, maer ene, aen het *Substantivum Herberg* meer gehegte, beduiding hebben, en dus met onz betoog geheel niet stryden; Ja! de natuer der zake leert dat dit *Herbergen* niet anders dan *gelijkvloeiend* zijn kan, om dat, gelijk in andere het *Substantivum* van het *Verbum*, zoo hier noodzakelijk het *Verbum* van het *Substantivum* komen moest; *Bergen* teelde eerst een *Substantivum Berg*, dit werd, t' zaeme gestelt met *beir*, *Heirberg*, *leger-pleister-plaets*, by Willer. *Heriberga* (zie TENKATE I Pr. op Berg. Adr. Kluit op Hoogstr. bl. 335); by ruimere beteekenis wierdt dit *Herbeg* ook gezegt, van zoodanig huis, waer in ryzigers en vreemdelingen naer hun gemak bedient en van het noodige voorzien wierden, en zy, die hunne huizen tot zulk gebruik openhielden, wierden gezegt te *Herbergen*; welk werkwoord daerom, zeg ik andermael, moest *gelijkvloeiend* zijn, om dat het van

van 't Substantivum *Herberg* daelde , (die moest 'er immers eerst zijn eer men *Herbergen* kon) en dus heel iet anders dan 't enkel *Bergen* beteekende ; Dit is , meenen wy , te klaer , om 'er langer over te hapselen.

Wy hadden ook in onz werkjen bl. 426. de kracht der bewyzen , uit oude schryveren gehaelt , en thands op zoo hoog een prijs geacht , zoeken te besnoeien uit aenmerking van der monniken onkunde ; maer dit , zegt onze wederlegger , bl. 435. ,, heeft alleen ,, vat op *Getyden-boekskens* , *passionalen* , *levens der* ,, *Heiligen* , ja op den *Deffschen Bibel* zelve . . geenszins geld dit op enige *historische stukken* , oude ,, *Chronyken* en *rijmwerken* ,, rede , dat " derzelver schryvers meer of min naer den trant dier eeuwe geletterd waren ; zy schreven niets dan waer van zy de verhalen en bewyzen in vroeger Schryven ten voor zich hadden ,, enz. ——— Wy stemmen toe dat zy , die *historische stukken* schreven , naer den trant dier eeuwe gelettert waren , maer welke was die trant , *brabbel-latyn* te weten , en het neerduitsch alleen oppervlakkig te verstaen , alles te schryven naer hunnen tongval , het gebruik van hunne stad en den wennis hunner ooren ; want , dat zy niets schreven , dan 't geen zy in vroeger schriften vonden , is omtrent zaken waer , maer omtrent woorden weerspreekt het de dagelyksche ondervinding ; Hoe komt het dan dat een ander is de taelrichtigheid van REIJD , een ander die van VAN MEETEREN , en dat zoo vele geschicht-schryvers 'er zijn , zoo vele verschillende schrijfs-wyze gevonden werdt ? daerze alle meest al alles uit dezelfde vroeger schriften ontleent hebben ———. Den Muiderdoff en thands noch in verdienden roem leevenden schryver der *Vaderlandsche Historie* willen wy op geen eene bladzyde met schamele kloosterlingen stellen , hoe zeer anders hun schriften , van die hunner voorgangeren oneindig verschillende , onz gevoelen zouden kunnen staven.

Dat wy omtrent vraegen zoo *scrupuleus* zijn , behoeft ANONYMUS bl. 937. niet te verwonderen ; De
Dat

reden gaven wy reeds op bl. 427., namelijk dat dit *verbum* by alle onze tael-verwanten gelijk vloeit, en twyfelen wy daerom, of men niet *vraegen*, *vraegde*, *gevaagt* goed moet keuren, als af te leiden van *vraag*, waer voor men dan enen anderen wortel dan *vragen*, *vroeg*, *gevragen* zoeken moet; doch is dit laetste richtig, dan vervalt *vraegen*, *vraegde*, *gevaagt* van zelfs, zoo lang men onz betoogde niet om verwerpe en deszelfs ongegrondheid klarer aentoonen.

In 't geen wy omtrent de verschillende beteekenis in *schenden*, *schend*, *Geschonden*, en *Schende*, *geschent* bl. 427. opgaven, "kwamen wy niet in de rechte gedachten, „als ANONYMUS bl. 438. meent, maer sloegen deertlijk mis, en zondigden door den drift van onzen yver tegen onze eigen stellingen, volgens welke het reeds klaer blijkt, dat *schende* niets anders dan *schond* beteekenen kan, en dus van onrichtigen bedde is. —, Ook misten wy in het bepalen van een onderscheid tusschen *steken*, *stak*, *gestoken* en *stak*, *gesteken*, welke letter-verandering in 't *Prateritum* ANONYMUS te recht aen „een onderscheiden landschaps- of Stads-dialeet „toeschrijft.

Dit is het, dat wy ter verdediging van ons gevoelen, hadden in te brengen; Het heeft ons gemeit zoo lang te moeten schryven over enkele woorden, en deze is ook de rede, dat in onz eerste geschrift onze te groote bekorting in onduidelijkheid verandert is; Wy meenen nu klaer genoeg geweest te zijn, en willen den kundigen ANONYMUS nochmaels verzocht hebben alles in het goede te nemen, en na aendachtige lezing, zoo het zulks verdiene, zyne vlijt aen te wenden om tegen onze twee *Hoofdstellingen*, (in byzonderheid uit te weiden leidt mijn tijd niet, en zou ook minder nut baren) zulke zwarigheden, op te werpen, die dezelve met kracht aantasten; De waerheid gevonden te hebben zou my zeker ten uitersten aengenaem zijn, maer door mijn geschrift een ander tot het vinden derzelve aenleiding gegeven te hebben, kan my ook tot geen ongenoegen strécken; Ten laetsten hebben wy aen ieder, die ons werkjen zal lezen, noch eene be-

de, onze feilen naemlijk gunstig te verfchoonen, tít aemerking dat wy alles fchryven en opgeven, niet als befliffende, maer alleen als waarheid zoekende, 't geen wy openlijk betuigden, als wy tot een zinspreuk namen.

TENTANDO.

De Zwierige teekening der Zee is uit de stukken, ons toegezonden van het konst-genootfchap LINGUAQUE ANIMOQUE FIDELES. Zie BYDR. XXVII. alwaer wy een keurig proevjen zagen van hunne *Dichtkunst* — En thans een van *sierftijl*. Onze Lezers zullen waerfchijnlijk over dit stuk alle niet even gunstig oordeelen. Wy laten het zelve in zijn waarde, en merken flechts aen; dat de oeffening van dezen zoo genaemden sierftijl zekerlijk nuttig is voor Jonge Liederen om een levendigheit van Geest te verkrygen, en zich fraeie uitgekijpte woorden en Dichterlyke spreekwyzen eigen te maken, op dat ze zich aengenaem en krachtig leeren uitdrukken, 't zy in redenvoeringen, 't zy in Dichtstukken, voor all' zoo men zich wachten kan voor winderigheid, en de ware hoogdravendheit weet te fchiften van die gezwollene verhevenheit, die, opgefmuikt met fchitterende lappen, geen keurig oogkan streelen. De bygevoegde aantekening over de *roozenkleurde vingers van Auroor*, bezonder die over *purper*, fpreidt Letterkunde ten toon. Noch hebben we van dit konstgenootfchap eenige taelkundige stukken, als over SCHARLAKEN, FLADDEREN enz. waer over wy by de uitgave onz' oordeel zullen opgeven, en we hopen dat deze kundige Heeren zullen werden aengemoedigd om meermaels onze blaedjes met hunne Lettervruchten te vereeren.

Belangende nu de verdediging van TENTANDO. Wy hadden dezelve eerlang een plaetze beloofd, en ze dacht ons niet onvoegzaam achter deze teekening, die van dezelve hand gefchreven fchijnt. een en andere aenmerking, op dezelve paffende, hebben wy voordachtelijk bewaerd, tot zekere volkomene verhandeling over de werkwoorden.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXI. ————— 1761 5.

DICHTKUNDIGE AENMERKINGEN.

ADELAER. VOND. ^{X.} *Altaerg. 1° Boek:*

*Ghy Adelaers, die vast, aen alle zyen,
Uw aes bespriet, en met der zielen oogb
Recht tegens 't licht kunt staren bemelboogb;
Verzamelt hier, en valt, o Kristbeminde,
Op 't lekkerst aes, dat ergens was te vinden.*

Is in deze vaerzen niet iets, dat geen proef kan doorstaen? VONDEL spreekt hier van het brood in de Mis; hy vergelykt zyne vrome Katolyken by *Adelaers*, en onleent zeer wel van deze Vogelen zyn spreekwyzen. De Natuurkenners leeren, dat de *Adelaers* zeer hoogvliegen, en een zeer sterk gezicht hebben om tegen de zon intezien; hierom neemt men deze Vogels voor een zinnebeeld van verheven zielen enz. Maer als men dit doet, moet men geen zaken aenroeren, die eenen *Arend*, als een' roofvogel aengemerkt, eige zyn; zoo men deze in zulk een zinnebeeld brengt, en haer eene verheven ziele toeschryft, verliest men het betamelyk, en houdt het

F ka-

karakter niet in 't oog, twee zaken, die een Dichter
hoofit dient te verwareloozen; de tweede en derde
regel is goed:

*En met der zielen oogb,
Recht tegens 't licht kunt staren bemelboogh.*

Dit 's *Adelaren* eige; dit 's het werk van verheven
zielen; maer het *oos bespielen*; zich verzamelen; op
het *oos vallen* geeft een lager en verachter denkbeeld,
en doet u aen een' rover denken, met wien de *A-*
rend veel overeenkomst heeft. *Waer het doodelichaem*
is, zegt Kristus, *daer verzamelen de Arenden*. Een
oos bespielen, en vooral op het *oos aanvallen*, geeft
een slecht, geweldig en oneerbiedig denkbeeld van
deze heiligste zaak, die VONDEL zynen Katolyken
aenpryft.

X I.

In de schriften van HOOFT en VONDEL vind men
niet zeldzaam-zaken, die men zeker afmoetkeuren,
en voor feilich houden; maer echter in die eerste op-
bouweren onzer tale en dichtkunde verschonon; de
eerste proeven en ontdekkingen zyn gemeenlyk in al-
le konsten en wetenschappen met vele gebreken ver-
zeld, die men naderhand ontdekt, allengs verbe-
terd, en in het ende geheel wegneemt. Dan zulke
feilen der eerste meesteren in de kunst worden zoo
ligt niet geleden, zoo ligt niet verschoond in den
aaneef, die in eene verlichter eeuwe leeft, wanneer
de kunst groter voortgangen gemaekt heeft, en haer
meer beschaefdheit is aengebragt.

VONDEL zegt, *Jozef in Dotban*.

En leggen d'eersten steen.

Voor den eersten steen. Dit verschonon wy eenigs-
zins in den Agrippyner; maer niet ligt in Dichteren
van onze eeuwe, schoon men 'er nog velen vind,
die dit kwaed voorbeeld naervolgen, om dat zy dus
gemak-

gemakkelyker een vaers zouden maken. Dit is een hoofdgebrek in de Gedichten van HENRYK SNAKENBURG, te Leiden uitgegeven.

Even eens is het met *Men*, dat VONDEL in *me* veranderd heeft. *Palamedes*:

— Was met een brief belaën
Dien me uit zyn' boezem trok.

Voor *men*. In onze eeuw is dit ook maer al te veel zelfs by goede Schryveren te vinden.

HOOFT schryft: *dravé* voor *draven*; *slavé* voor *slaven*; *Abissine*' voor *Abissinen*; *ontslege*' voor *ontslegen*. enz. Dit stae ik HOOFT toe; maer dat Dichters van onze eeuw zulke feilen volgen, en op HOOFTS gezag verdedigen; begryp ik niet. De Heer DE LA RUE, een Zeeuwsch Dichter, heeft het echter gedaen, en schryft op HOOFTS gezag, in de *vert. klinkdichten van Drelincourt* 1ste Boek:

*Een damp vormt eerst dit beeld, door damp word
't weer onttoege'*

Voor *onttogen*. Als men zulke zaken wil verdedigen op het gezag van HOOFT of VONDEL, zonder naer de reden te luisteren, kan ik met het zelfde recht ook schryven, *zorgen knagend*, en diergelyke uitdrukkingen van HOOFT, die geen zwarigheid maekt op vele plaetzen van zyne gedichten, het byvoeglyk agter het zelfstandig woord te plaetzen; eene vryheit geheel onnaturelyk en strydig in onze tale. HOOFT is een groot man; zyne schriften in onrym zyn verwonderlyk schoon; doorzult in de wysheit; de *Nederlandsche Historien* zou ik onnavolgbaer durven noemen. De Vaerzen van den Droffaert zyn in geestigheid en kragt ongemeen fraei; maer ten opzichte der tale is HOOFT in zyne vaerzen ruw, en het geen Nazo van Ennius getuigde, dit kan ook op den doorluchtigen Droffaert passen:

Ennius, ingenio maximus, arte rudis.
Trist. 2.

In de beste schriften van VONDEL, in de fraeie wer-
 ken van MONEN, VOLLENHOVE, POOT, HOOGVLIET,
 DE HAAS, en anderen van onze Puikdichteren zal
 men zulke gewrongen uitdrukkingen niet vinden.
 Men zegge niet, dat deze Poëtische vryheden zyn.
 Ik stae toe, dat een Poeët vryheden heeft om een
 woord in een te trekken, hier of daer een letter uit-
 telaten, waer het geen schade aen het woord doet,
 en de zuiverheit der tale niet krenkt; maer als men
 een woord abraekt, misvormt, van een scheurt,
 en de zuiverheit der tale bevlekt; dan zyn deze by
 ons geen Poëtische vryheden meer, maer groote on-
 achtzaamheden, die of uit onwetendheit voortko-
 men, of uit armoede van geest om het rym te vin-
 den. Het rym moet zich naer dé zaken, maer de
 zaken niet naer het rym schikken; dit is het, dat de
 geestige BOILEAU wil zeggen:

La Rime est un esclave, & ne doit qu'obeir.
Het Rym is slegts een slaef, en moet geboorzaem wezen.
L'art Poëtique, Chant. I.

Het is my leed, dat ik in het onlangs uitgekomen
 dichtstukje van den Heer ANDRIESEN HISKIAS in zyn
 krankheit, enz. lees:

En badt ook Sodom zelfs voorbètn,
Toen 't God getergd bad door zyn zonden,
Nog wel genaé by God gevonden,
Om 't vyftal Vrome', op Abrams béen.

De zuiverheit der tale eischt hier vromen, gelyk de
 Heer ANDRIESEN door het bygevoegd teeken aen-
 toont, maer de *n* kon 'er, omdat 'er eene smelting
 vereischt werd, niet bykomen, en daerom moet de
 Heer om zyn slaef lyden.

NESTELEN. Fraei zyn deze vaerzen van HOOFT

Sonnet 6.

*Een elpen aenschyn, naer de puikides gesneden,
Waer 't lachen nestelt, en de staetsy bof op houdt.*

X I I I.

WEIDEN. HOOFT. Sonnet 7.

Terwyl myn lippen op haer lieve lippen weiden.

X I V.

REGENEN. Hoe aengenaem, hoe teer vloeien
deze vaerzen van HOOFT, hoe wel verbeeldend zy
een', in vollen wellust zwemmenden.

Sonnet 18.

*Als aen Jupyn om 't bart de minne was geslaeghen
Der zuiverlyk' Alkmeen, en om het blank en blondt
Der nek zyn elleboog; wierp by der Morgenstondt
Van duyzendt kusjes, die 't daer regbende by vlaeghen,
Een bemelsch kusje toe, in baeren gulden waeghen.*

Merk aen, dat HOOFT den *Morgenstond* hier vrouwe-
lyk maekt, omdat hy 'er Aurora bedoelt. Het man-
nelyke kon 'er niet wel komen om het kusje van Ju-
piter. De fraeie aanmerkingen van den Heer HUI-
DECOPER over *Min* en *Zon* behouden echter hare
waerde.

X V.

LYMEN. Niet minder teer zyn deze vaerzen van
den Drossaert: zangen.

*Dan leert men flaeuwjes de weerlooz' oogjes luyken;
En lieve lipjes aen liefs lipjes lymen,
En zoo bezwymen.*

F 3

XVI.

HULK beteekent eigenlyk een Koopvaerdyvaerder; by de Poëten word het voor andere fchepen genomen. *ANTON. Bellone aen band.*

*Maer och! de ftaetbulk van 't Batavifche gewest,
Zoo dier in root ciment van burgerbloet geveft,
Scheen meenigmael gedreigt een krak op zee te krygen.*

Ciment, dat wy ook **Tieras** noemen, is eene ftof, die de Metzelaers gebruiken om vast en duurzaem werk te maken. Scheepstimmerleden hebben nooit **Ciment** noodig, des **ANTONIDES** zeer kwalyk doet met de ftaetshulk van Nederland in rood **Tieras** van borgerbloet te vestigen. Men moet altoos, als men zulke woorden overdragtig gebruikt, in het oog houden, of zy kunnen te pas komen in den eigenlyken zin, en niets in **Ciment** leggen, dat in zyne naturelyke beteekenis geen **Ciment** noodig heeft. Die het Fransch verftaen zullen de volgende vaerzen van een' der grootfte Dichteren dezer eeuwe hier mogelyk niet ongepast vinden, en de spreekwys in **Tieras** of **Ciment** leggen fraei gebezigd zien in een' overdragtigen zin:

*La Discorde en frimet, & redoublant sa rage;
Non, je ne verrai point detruire mon ouvrage,
Dit elle, & n'aurai point dans ces murs malheureux
Versé tant de poisons, allumé tant de feux,
De tant de flots de Sang Cimenté ma puissance,
Pour laisser à Bourbon l'Empire, de France.*

Henriade chant 8me. op het einde.

BLAD. ANTON. Ystr. 4de Boek.

— *Maer weldaet valt op een onvruchtbren gront,
En wort als op een blat van water aengefchreven.*

Wat een blad van water is, weet ik nog niet. De Dicht-

Dichter stelt hier twee zaken tegen elkanderen, onmogelyk en weldaet. Wanneer een Veldheer een wakker en doorluchtig werk volbrengt, word dit op een blad van water geschreven, als hy een misgreep begaet, word die in koper geëft, of op pergament aengeteckend. Dit laetste is mogelyk, maer het is onmogelyk een blad van water te maken. Ik weet wel, dat de Dichter zulks gezegd heeft, om den korten duur en de nietigheid van het schrift uittedrukken, maer hy moest zich anders verklaerd hebben, en iets genomen, waer van men een blad kan maken. De Kumasche Sybille schreef hare vaerzen op ligte bladers, die de wind gemakkelyk kost wegvoeren, en dus het schrift vernietigen.

*foliis tantum ne carmina manda
Ne turbata volens rapidis ludibria ventis.*

Eneid. 6.

*Ik bid alleen betrouw uw vaers geen palleblads,
Opdat de snelle wint het niet verstrois en vast'.*

VOND.

Men kan zelfs zeer fraei iets op water doen schryven, om den korten duur van het schrift aenteduiden, zoo men slegts geen blad van water maekt. KATULLUS zal ons hier voor anderen een voorbeeld van geven:

*Nulli se dicit mulier mea nubere malle,
Quam mihi; non si se Jupiter ipse petat.
Dicit; sed mulier Cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida scribere oportet aqua.*

Carm. 71.

Myn vrouw zegt, dat ze nooit een andren man wil trouwen,

*Dan my; al werd zy zelfs door Jupiter bemind.
Zy zegt het; maer wat U gezegd word door de vrouwen,
Schryf dat in 't water op, of in den ligten wind.*

X V I I I.

BEEK ANTONID. 1ste Boek.

Daer 't bloet uit uwe stramen

F 4

En

*En raauwe wonden vast afzypelende, en samen
Geronnen tot een beek, uw eige keel benout.*

Wat geronnen bloed is, weet, denk ik, elk; maer cene *Beek* is een klaer, vloeiend water, dat niet opeengepakt, niet te samengeronnen is. Als het water *geronnen*, *samengelopen* is, dan kan men geen denkbeeld van eene *Beek* meer maken, maer dan heeft men een' *poel*, *moeras*, men moet nimmer eene *Beek* maken, dan van dunne, ligte vloeistoffen, indien men juiste schilderyen in zyne vaerzen wil schetzen, en de eenvoudige, schone natuur bevallig naervolgen. Als men dit toestemt, zal men dan dezen regel van HOOGVLIET goedkeuren? *Abrab. 1ste Boek.*

Opdat myn vaerzen, als een beek van Honig vloeien.

Is de Honig niet al te dik om als een *Beek* te vloeien? Ik meen ja.

Runnen en *rennen* zyn byna dezelfde woorden, als dat het laetste tans wat uitgestrekter zin heeft, dan het eerste. Het Engelsche *run* is aen het onze vermaegdschap. Doch het woord *Rennen* heeft een grootte verandering in de tydsveranderingen ondergaen, gelyk vele andere werkwoorden: tans zegt en schryft men *Rennen*, *rende*, *gerend*. De ouden, en de beste Schryvers van de vorige eeuw schreven *Rennen*, *ron*, *geronnen*. VOND. in *Jesta* 4de bedryf.

*Geen bygent bart, vervolgt en afgeronnen,
Verlangde ooit meer naer koele waterbronnen.*

ANTONID. *Ystr.* 4de Boek.

Vergeefs zich weerde tot de middag aengeronnen.

HOOFD *Nederl. Hist.* 1ste B. *Want na drie daagben onder guize gesleten, beron men sant Quintyn.*

Ik zal niet onderzoeken (*), welk goed is, en laet

(*) *Rennen* en *runnen* is het zelvde, en *ron*, *geronnen* is zekerlyk goed, en *rende* niet.

laet de naeuwkeurigheid in de tale over aen andere Heeren, die daer meer bekwaemheit toe hebben, dan ik. Myn voornemen is slegts de vaerzen, gedagten en uitdrukkingen onzer Poëten te toetsen. Men heeft reeds anderhalve eeuw onze tael beschaefd, en is 'er reeds ver in gevorderd, des men zich billyk verwondert, hoe 'er nog door velen zulk een slegte tael geschreven word. Doch, als men de waerheit mag zeggen, men is in het naeuwkeurig-bepalen der beteekenisse van onze woorden, in de netheit der spreekwyzen, vooral overdragtige, en in de juistheit der gedagten nog niet zoo ver gevorderd, als men wel kost. De voortreffelyke Heer HUYDECOPER is schier de eenigste, die hier iets gedaen heeft. Velen, die by ons Dichters willen heeten, weten naeuwlyks het Poëtisch van het onrym te onderscheiden, hunne uitdrukkingen en gedagten zyn dikwerf verward, onnaturelyk, gezwollen voor hoogdravend, en stryden somtyds tegen de gezonde reden. Velen kunnen het ware verheven, het zuiver goud van het winderige en klatergoud niet onderscheiden. 'Er is 'er weinigen, die het ware wonderbare van het valsche en onwaerschynelyke weten aftezonderen. Waer koomt dit onder anderen van daen? Ik meen, omdat men al te veel op de zuiverheit der tale blyft staen, en de andere zaken verwaerlooft. Men moet de tael, ik beken het, net en zuiver schryven, zoo men dit niet kan doen, is men dwaes, als men in rym wil schryven. Zulken, die de tael zuiveren, beschaven, verbeteren, verdienen zeer veel lof en achting; maer eene zuivre tael maekt nog geen ware Poëzy. Deze is de tael der Goden, zeiden de Ouden zeer wel, om aen te toonen, dat zy altoos verheven in hare uitdrukkingen, juist in hare gedagten, naturelyk in hare afbeeldingen en schilderyen moest wezen. Een slegt vaers, dat vele lage uitdrukkingen bevat, zoo veel onrym heeft, is, schoon de zaak, die de Dichter zingt, goed is, onverdraeglyk om te lezen, en vermoeid U geweldig. Dit zal elk ondervinden, die slegts onze Toneelstukken gelieft te lezen. De meesten van onze Treurspelen bevatten goede gedagten, en zondigen niet

tegen de Toneelwetten; zy laten zich redelyk wel op het Toneel vertoonen, daer behagen zy, daer wekken zy zelfs tranen. Hier toe helpen de bekwaemheit van de Akteurs en de fraeie vercieringen van het Toneel zeer veel. Maer als men onze Treurspelen leeft, word men haest vermoeid, om dat zy van lage, onnaturelyke, geenszins Poëtische spreekwyzen en uitdrukkingen vol, en de vaerzen veelal slegt zyn. VONDELS, en eenige andere Treurspelen behagen mogelyk niet meer dan vele anderen, die oneindig slegter zyn, op het Toneel, maer als men hen leeft, dan word men straks die mannelyke tael, dien zwier, dat vuur, die de ware Poëzy van het vaerzen maken en de rymelary onderscheiden, gewaer. Deze doen U het lezen niet vervelen; deze behagen U door die fraeie en naturelyke uitdrukkingen, waer van zy vol zyn. Hier ziet men, waerom NAZO zingt:

Omne genus scripti gravitate Tragadia vincit.

*Hoe hoog men drave in styl en toon,
Het Treurspel spant altyd de kroon.*

Dit zoekt men in de meesten onzer Treurspeelen te vergeefs. Het zal my niet moeilyk vallen dit door voorbeelden te toonen. Ik neem alleenig de eerste stukken, die my in de handen vallen. Zy zyn *Sabinus* en *Eponina*, en *Berenice*. Ik zal in deze het woord *geven* eens uitkiezen. Dit zal my genoeg lage uitdrukkingen opleveren, vaerzen, die maer gesteld zyn om het rym te vinden, zonder eenig oordeel.

Maer welk een dankbewys, Mevrouw, zal ik U geven.

En de bedroefde Titus besluit dit spel, met dezen beklaegyken uitroep:

Kunt gy wel wreeder straf, ó Goon, aen Titus geven.

Hemel! welke beweeglyke uitdrukking; kunt ge wel iet lager, iet oneigener begrypen, dan *een dankbewys*, dan *een straf geven*. Bere-

Berenice aen het begin:

*Nu zy op Romens troon baest meent te zyn verbeven,
Zou dat juist tusschen U zulk een verwyd'ring geven?*

3de Toncel, aen het einde.

*Zoo't waer is dat de Vorst baer komt zyn band te geven,
Dat zy als Keizerin werd op den troon verbeven,
Vertrek ik aenstonds, en kom nooit in Romem weer.*

Verwydering geven, zyn band komen te geven, welke fraeie uitdrukkingen! Als men dit komen te doen, komen te geven in een vaers vind, kunt gy straks vry oordeelen, dat ge een' arm Dichter leeft, die om een rymwoord, of stopwoord verlegen is. Deze is niet anders dan tael van Kwakzalvers en Guichelaers, die onder het vertonen hunner-zotheden gedurig roepen: Nu komt gy te zien, nu komt gy te booren. Als men deze Regels eens met het Fransch van RACINE vergeelykt, zal men eerst het onderscheid zien. Verwydering geven, drukt hy dus uit:

*Quoi! deja de Titus Eponse en esperance,
Ce rang entre elle & vous met il tant de distance?*

De drie andre regels vloeien dus:

*Si sa bouche s'accorde avec la voix publique;
S'il est vrai qu'on l'élève au throne des Césars,
Si Titus a parlé, s'il l'eponse, je pars.*

HOOGVLIET, die zoetvloeiende HOOGVLIET, is ook somtyds van laegheit hier niet vry.

Abrab. 6de B.

En kan geen' erfgenaem, aen U, myn Abram geven.

in het zelfde Boek:

Maer nu zy zwanger is, en my die vrucht zal geven.

*Iemant een' erfgenaem, een vrucht geven, is vry laeg,
en niet poëtisch. De*

De Lezer verschone ons deze uitweiding. Wy hebben haer gemaakt, om te doen zien, wat 'er, onzes oordeels, nog dient onderzocht te werden, en verbeterd. Wy wenschen niets meer, dan dat schrandere vernuften, hier de hand aen helpen slaen. Wy zullen, zoo veel ons gering oordeel vermag, dezen weg inslaen, en zien, of wy verder iets tot verbetering van onze dichtkunde kunnen bydragen.

X I X.

STAERTSTAR. VOND. in *Joan. den Boetgez. 3. B.*

*Wanneer het boog gerecht der Godheit's volx godloosheit
Wil straffen ——— ———*

*dan vertoont de Vader, zagt van aert,
Zyn kindren eerst de roede, een star, met eenen staert
Zoo vierig roodt als bloedt, den voorboë van Gods toren.*

Wy halen dit niet aen om te willen bewyzen, dat de *Staertstarren* naturelyke verschynfels zyn, en geene straffen van eene getergde Godheit voorspellen; maer om te doen zien, dat men in eene Poëtische gelykenis de waerheit, natuurlykheit en waerschynelykheit nimmer uit het oog moet verliezen. Waer toe gebruikt men eene gelykenis? Om duistere en min bekende zaken door klarer en bekender zaken licht by te zetten, en zyne denkbeelden op te helderen. God waerschuwt het volk, door Joannes, tot bekeering om het toekomende kwaed te ontgaen. VONDEL vergelykt die goedheit van God by Gods waerschuwing, die hy in goddelooze tyden doet door eene star, die een' staert, zoo vierig rood, als bloed, vertoont. Maer heeft de Almagtige dit wel immer gedaen? Zyn 'er wel ooit starren met vierige bloedrood staerten geweest? Ik vind 'er geen voorbeelden van. De Dichter had wel kunnen spreken van eene Staertsterre, die by eene roede vergelyken, haer een voorbode van ongelukken en rampen maken; maer hy had van geen vierigen bloedrooden staert moeten gewagen, dien geen Stervelingen ooit

ge-

gezien heeft, en wiens yslykheit men pas kan verbeelden. Men zal van onze meening nog klarer denkbeeld krygen, als men dit volgende van ROTGANS leest, in *Wilhem den Derden* 4de B.

*De kiel, getooid met ryksbanieren,
Gestreekd door Zeeklaroen en trommel, blinkt op 't zout,
Gelyk een hoge berg, uit onwaerdeerbaer gout
Geklonken, en verdooft de dagtoorts en haer vonken,
Of strekt een spiegel om Godt Febus op te pronken.*

Niemand kan zich een goed denkbeeld van dit Schip maken. De Dichter tragt 'er u een duidelyker denkbeeld van te geven, door het by een' gouden berg te vergelyken: maer vergeefs; hy maekt het door deze vergelyking nog onbegrypbarer. 'Er is geen *sterveling*, die een' gouden berg gezien heeft- hy is nergens in de Nature te vinden. Ik kan 'er my geen behoorlyk denkbeeld van maken, en het is onmogelyk te begrypen hoe 'er een Schip by kan vergeleken worden. Men zal naeuwelyks onnaturelyker regels kunnen aentoonen, dan deze van ROTGANS zyn. Zoo gy ook lust hebt om de twee laetste vaerzen te overwegen, zult gy in dezelve zulk eene tegenstrydigheit vinden, dat ge U zult verwonderen, hoe een Dichter haer heeft kunnen verzinnen. De Kiel verdooft de dachtoorts, dat is de Zon, met al haren gloed, en strekt te gelyk een Spiegel voor Febus om zich op te pronken. Een van beiden is onmogelyk. Iets, dat de Zon verdooft, den glans beneemt, kan haer onmogelyk meer luister byzetten; kan haer onmogelyk, om Poëtisch te spreken, tot een Spiegel verstreken. Dit zou een ongehoord wonder zyn.

Terwyl wy hier van wondere spreken, moeten wy iets aenteekenen over het *wonderbare*, in de Poëzye. Het schynt ons vreemd, dat die verstandige Schryver, welke ons in de BYDRAGEN zyne *aenleiding tot de Nederduitsche Dichtkunst*, geschonken heeft, van het wonderbare niets aenteekent. Men moet het niet verwarren met het geen, die Heer *ongemeen* noemt. Het wonderbare heeten wy, alles wat in een

een vaers, als *Heldendicht*, *Treurspel*, enz. op eene ongewone, ongemeene wys een personaedje gebeurt, of wat zy zelve, door byzondere, groote daden ver- rigt; alles wat den aendagt van den lezer buitenge- meen opwekt, en hem in verwondering, door de zeldzaamheit van het gebeurde, weg voert. Dit wonderbare, wel gebruikt, maekt geen gering cie- raed van een dichtstuk. Het moet verheven, deftig, heerlyk zyn. Het wonderbare moet niet tegen de betamelykheit stryden, niet geheel onmogelyk zyn, en vooral niet tegen de gezonde reden stryden. Het opperste Wezen en de Godsdienst komen zeer dikwerf in het wonderbare voor. Des is het altoos een teer en voornaem punt, waerop een Dichter wel heeft te letten. Wy moeten tot lof van onze Vaderlan- ders zeggen, dat de Nederlandfche Dichters onein- dig minder buitensporigheden in dit stuk begaen, dan die van andere Natien. Zy doen de goede reden min- der geweld aen, dan de uitheemschen. Wy ontken- nen niet, dat onze Vaderlandsche Schryvers vele mislagen begaen, maer niemant verbeelde zich, dat zy grover feilen hebben, dan andere Volkeren, en in alles minder zyn, dan deze. Geenszins. Wy zul- len dit onze Vaderlanders eens tonen. Wy hebben geen Heldendicht, zoo volmaekt als de *Eneas van VIRGILIUS*. Laten wy ons niet schamen dit te bely- den, en dat onze tael zoo hoogdravend, en bekwaem voor de Poëzy niet is als de Latynfche. Men zie hier over het werk van den Heer DU BOS, door de nette pen van den Heer ZWEERTS vertaald; maer echter behoeven wy voor de hedendaegfche Natien weinig te wyken. HOOGVLIET heeft het wonderbare zeer wel in acht genomen. In zyn tweede Boek doet hy den Hemelraed vergaderen. Gods heerlyke Eigen- schappen en Deugden worden 'er voor den troon des Almagtigen verbeeld. De Almagt, Lankmoedigheid, Barmhartigheid, Wysheit, Rechtvaardigheid spreken alle op eene verheven, betamelyke wys. Men vind 'er niets, dat de goede reden geweld aendoet; men vind 'er geene laegheit, geene onwaerschyndykheit in. Alom, waer HOOGVLIET het wonderbare in- voert,

voert, is hy groot, deftig; heerlyk. ROTGANS is op ver na onze beste Heldendichter niet. Hy heeft het heilige met het onheilige verward. Nu zingt hy van het zuiver kruisgeloof, den Kristelyken Godsdienst, en dan een weinig daarna van de heidensche Goden, alles onder een. Maer in zyn *Wilhem den Derden*, vind men echter zulke buitensporigheden niet, als in het *Verloste Jeruzalem van TASSO*. Zie hier eenigen daer van. De Italiaensche Dichter doet tien Kristen Prinssen in visschen veranderen; een papegai deunjes zingen van haer eige uitvindinge. Een Kristen Tovenauer verlost Renaldo uit de handen der Mahometaensche Tovenaren. Ubaldas en zyn makker worden door een' ouden, heiligen Tovenauer naer het middenpunt der aerde gebragt; hier wandelen zy aen den boord van eene beek, vol kostelyke steenen. Van hier worden zy naer Askalon gezonden. Een oud wyf voert hen in een kleen Schuitje naer de Kanarische Eilanden. Hier landen zy, onder Godsgeleide, met een' toverstok in de hand. Van hier voeren zy den Held Renaldo, die zoo noodzakelyk vereischt werd, naer het leger der Kristenen. Maer wat regt die groote Held daer uit? Tasso voert hem, van de piek van Teneriffe naer Jeruzalem, om eenige oude boomen uit te roeien in een bosch, dat vol spoken of boze geesten was. Dit bosch maekt het wonderbare van dien Poëet. Een buitensporig wonderbaer zeker, dat de Italianen alleen kan behagen, en dat wy schier uitzinnig zouden noemen, zoo we niet iets aen de eeuwe van Tasso wilden verschonen, wanneer de Tovenauers en spoken in meer achting waren, dan ze nu zyn. De Franschen bekennen zelve, dat hun Heldendicht, de Maegd van Orleans, niet waerdig is om te lezen. Zy hebben echter hunden VOLTAIRE, wien men de eer moet geven, die hem toekomt, en onder de grootste Dichters stellen. Zyn *Henriade* is zoo schoon een Heldendicht als de Fransche tael vermag, en Frankryk heeft waerschynlyk op geen beter te hopen. De Engelschen, die met geweld ook een Heldendicht in hunne tale willen hebben, niet min jaloers op andere Natien zyn

in

In de wetenschappen, dan in den Koophandel, en bykans alles verachten, wat door geen Brit gemaakt is, roemen op hunnen MILTON, die waerlyk veel schonere en verheven zaken heeft, maer omtrent het wonderbare de grootste buitensporigheden begaet, die men kan begrypen, en die tegen alle gezonde redenen stryden. De Franschen, onder welken men veel fyne vernuften en keurige kenners van Poëzy vind, hebben reeds overlang grove feilen in MILTON aangewezen. Misschien zullen wy den Nederlander geen' ondienst doen hem 'er eenigen van mede te deelen. Voorbeelden zyn altoos kragtiger om te leeren, dan de fynste redenceringen, en door het aenmerken der feilen van voorname mannen, leert men haer in 't vervolg myden. MILTON doet den Satan in het middenpunt van de Helle een' tempel bouwen, die zeer kostelyk is, en na de Dorische bouworde gesticht. In dezen tempel, die hy *Pandaemonium*, Aller Duivelen tempel noemt, en by wien in Babilon, noch groot Kairo op het hoogste van hun glorie geen heerlykheit te vergelyken was, houd de Duivel een Parlement, of Raedsvergadering, en hier worden (men kan zich naeuwlyks onthouden van lachen) de groote Duivels in kleine Pigmeen veranderd, op dat 'er plaets voor elk zou wezen :

*They but now who seem'd
In bigness to surpass Earth's Giant sons,
Now less than smallest Dwarfs, in narrow room
Throng numberless, like that Pygmean race
Beyond the Indian mount.* —

Paradise lost Book I. vs. 777-781.

In dezen tempel was zulk een gekrioel, als men by een schonen Lentedag in de luthoven ziet, wanneer de Byën hier en daer op kruiden en bloemen vliegen. Satan vertrekt uit dit Hellsche Kapitoel om de aerde op te zoeken. Hy laet de Duivels in zyn Paleis; sommigen spelen op de harpe, andere houden zich met andere bezigheden op. De Satan vind aen de poorte der Helle den Dood, die zich tegen hem verzet,

zet, en hem den doortogt niet wil vergunnen. Satan en Dood waren vreeslyk aen het vegten geraekt, had de Zonde dit niet belet. De Zonde is een monster, uit welks buik slangen en draken kruipen. Laet af, roept zy tegen den Duivel, myn Vader! staek uw woede, tegen den dood myn zoon. Wie zyt gy, vraegt Satan, die my Vader noemt? Ik ben de zonde, antwoordt het monster. Gy bevielt van my in den Hemel. Ik werd uit uw hoofd door de linker zyde geboren. Gy verliefde op my. Wy vereenigen ons. Wanneer de slag in den Hemel gebeurde was ik zwanger, en viel met u in den afgrond. Hier verlosste ik van den dood, dien ge wilt bevegten, en die uw zoon is. Pas baerde ik hem, of hy schond zyne moeder. Ik teelde uit hem deze gedrogten, die uit en in myne darmen kruipen. Na dit walgeelyk verhael, vliegt de Satan weg door het onmeetbaer ruim, en kooft op eene plaets, waer hy gracuwe, witte, zwarte Monniken, Fransiskaners, Dominikaners, Pelgrims, Aflaten, Bullen, Rozenkranssen enz. vind. Deze plaets, zegt MILTON, heet het Paradys der Gekken. Wy hebben tegen dezen naem niets. Als men voorts de beschryvingen der Engelen en Duivelen, die de Dichter ons wil affchilderen, beschouwt, zyn ze onverstaenbaer. Men heeft in HOMERUS die lange, verdrietige en onnutte redevoeringen, klugtige Boertereyen en kortswyligheden van zyne Helden en Goden afgekeurd. Maer deze zyn niet minder in MILTON. Die lange, onnutte, kwalyk geplaetste Redevoeringen, en Kortswyligheden, die de Engelen en Duivels, by het gevecht in den Hemel, met elkanderen houden, zyn onverdraeglyk. MILTON doet de Geesten met degens in de vuift vegten, den Satan zelfs Kanon aanvoeren. Als een Engel een' Duivel in tweeën hakt, dan groeien die twee stukken weer aen elkanderen. Zie daer, welke buitensporigheden. Wy zwygen van anderen. Zoo immer het wonderbare in buitensporig en valsch verkeerd werd, zal men niet twyfeelen, of het is hier gedaen en men zou de eer moeten hebben een Brit te wezen om deze zotheden goed.

goed te keuren. Onze goede Dichters zyn 'er vry van, en wy hopen dat de Nederlanders, hoe graeg ook om vreemde Natien naer te volgen, tot die buitensporigheden nooit zullen vervallen.

X X.

VERHEVEN. Dit woord is van eene groote kragt, als men 'er zich wel van bedient. HOOGV. *Abrab.* 5de B.

Elk staet verbaesd, om zyn verbeven aengezicht.

Men verbeelde zich hier Abraham als een' moedig oorlogsman, die zyne vyanden zal onder de oogen zien. Zulk een held verheft het hoofd, toont een fier gezicht, een grootmoedig gelaet, dat HOOGVLIET hier kragtig uitdrukt; zoo ook in het 6de Boek waer hy, van Jozef sprekende, zingt:

*Maer een der jongsten bad iet beerlyks en verbeven.
In al de trekken van 't godvruchtige gelaet.*

In de oude tale heteekende *Hefen*, of *beven* iets, dat *hoog*, *beerlyk* is, ook *den Hemel*; hier van het Engelsch *Heaven* dat is *Hemel*. Eene zekere plaets, zegt **BEDA**, heet in de Engelsche tale *Heavenfeld*; als of ge zeide *Hemelsche plaets*.

X X I.

Levendig en Levend verschelen veel van elkanderen. *Levendig* beteekent *vlug*, *wakker*, dat de Franschen *vif* noemen: *Een levendig kind*, *een kind*, *dat wakker*, *vlug* is. *Levend* is het tegengestelde van *dood*. Meest alle onze Schryvers verwareloozen dit onderscheid. HOOGV. *Abrab.* 5de B.

Zy zullen levendig ten afgrond nederdalen.

Dees regel verscheelt niet veel van onrym, minder echter dan de voortste op een na:

Zy

Zy zullen vallen door de fcherpte van het zwaard:

Dit vaers is züiver onrym.

X X I I.

BLOEIEN. Hy is in *een' bloeienden ftaet* houd ik wel gezegd van eenen, die in een gezegenden toefland is, en goed geluk in zyn zaken heeft. In dien zin zegt men: *een bloeiend ryk, eene bloeiende ftaet*, dan of men wel in goed Nederduitsch kan zeggen: *Zyn faem bloeit*, geloof ik niet (*). Ik vind dit in dien fchonen Lykzang van den Hoogleepraer **FRANCIUS op Antonides**.

*Zoo ver het Y den volken is bekend,
En door het zout zyn fteven keert en went,
Zal uwe faem met Amftels fchatten groeien,
En meer en meer in alle landen bloeien.*

De *faem of naem van iemant of iets kan nooit bloeien*. Zoo men die kon doen bloeien, zou men ook kunnen zeggen, met het zelfde recht, *zyn faem of naem verwelkt, verdort*, dat onverftaenbaer en ongerymd is.

X X I I I.

Rift beteekent eigenlyk een *tros of bos van aelbezien, druiven enz.*

ANTONIDES gebruikt het overdragtig. *Yftr.* 1te B.

*En treden nu niet meer langs buizen, maer een rift
Paleizen, uit den gront gewaffen, eer men 't wift.*

Dit woord geeft hier een zeer lage en miffelyke *gedag-*

(*) Wy gelooven dat het wel was goed te pleiten, namelijk zoo men de *faem*, als een perfoon verbeeldt, en *bloeiens* oneigenlyk neemt.

dagte van deze Paléizen, en is slegts onachtzaam om het rym gezet. Beter is het door poot gebruikt.
1ste Deel.

*Daer rift by rift van legertenten
Het stoutste bart verscbrikken zou.*

Maer keurelyk bedient 'er zich, gelyk van meest alles, de onnavolgbare HOOFD van. *Nederl. Histor.* 1ste Boek: *Dien, boven de kronen van Spanje, Sicilie, Napels, en eener riste van Vorstendoomen, de Indische schatten in den schoot vielen.* Het woord is hier op zyn rechte plaets om dien ontelbaren hoop van landen, waer mede de Spaensche Koningen in hunne tytelen tot walgens toe pronken uit te drukken. Zy zyn voor een goed deel kleene landschappen, die weinig beduiden, en schoon men 'er al een rift van heeft, nog weinig voordeel aebrengen. Een zeker Rechtsgeleerd Schryver heeft de onnodige moeite genomen om de tytels van Koning Filips te verklaren, en vind zich met eenige verlegen, niet wetende, waer hy zommige landen moet zoeken.

X X I V.

Fontein. Hoogvl. *Abrab.* 1ste B.

Gelei, o Heilfontein, myn ziel op duistre paden.

God, de bron van alle zaligheden, de Vader der lichten, kan men zeker, en met veel recht, een *Heilfontein* noemen, uit wier volle bron alle volmaekte zaligheden vloeien; maer wanneer men den Algoeden met dien naem iets affmeekt, moet men te gelyk zyne goedheit bidden, dat zy onze ziel *besproei*, *bevogt*, niet, dat zy onze *ziel geleide*. Een Fontein geleid niemant op duistre paden, maer eene Fontein kan wel iemant op duistre plaetzen besproeien.

HEIL

HEIL VAN DEN VREDE.

Een ander zing den kryg, en hoe men op de velden
Van Mavors sterft om roem voor 't lieve vaderland;
En hoe de laeuwerkrans, door kogel, stael en brand,
Gehaald word, eer zy blinkt om de edle kruin der helden.
Wy heffen van den Vreë liefst aen,
Wier zagte en blonde olyvenblaëren
De heerelykste laeuwerblaën
In eere en schoonheit evenaren.
De laeuwer, die de kruin der helden dekt,
Is al te vaek met dierbaer bloed bevlekt.
Myn Zangster vreeft de zwavelvonken,
En 't stael, van borgerbloed doordronken;
Zy is der rust gewoon, en mint den Vreë, die nooit
Met bloedigen olyf de kruin heeft opgetooid.

De Zegenryke Vrede, (†) uit 's hemels blyde dreven,
Haer vaderland, het eerst, in 's aerdryks lentestond,
Van al de zaligheën gedaeld op Edens grond,
Tot heil en zoet vermaek van 't menschelyke leven,
Was vaekmael met een snelle vlucht,
Gedreigd door 't schriklyk krygsvermogen,
Uit dikke, pestige aerdsche lucht,
Naer 't helder starrendak gevlogen;
En vaek gekeerd; na 't woën der oorlogspest.
Zy meende weër naer 't hemelsche gewest
Haer speelgenote Astree te volgen;
Daer zy den forschen Mars verbolgen
Alom aen 't woeden zag met stael en oorlogsgloed;
En 't aerdryk dronke was van dierbaer menschen bloed.

Zy

(†) Schoon het woord *Vrede* in onze tale mannelyk is, hebbe men het echter hier te begrypen als een' eigen naem van eene vrouwelyke personaedje, en niet als een zelfstandig naemwoord van het mannelyk geslacht.

Zy zweefde al in de lucht, met hare speelgenoten.

Van hier beschouwde zy het magtig Lelieryk

Weleer Europe's plaeg, toen Koning Lodewyk

Het land met heiren dekte, en 't pekkel met zyn vloten.

Zy zag dat aengename land

Alom aen 't kwynen, stenen, zuchten;

Geen kielen van zyn eige strand

Meer zenden naer uitheemsche luchten;

Het vruchtbaer veld ontbloot van goudgeel graen,

Dea wynstok aen het droevig kwynen slaen;

De landliên pressen tot soldaten,

Hup vaderlandsche streek verlaten,

Om een' uitheemschen grond, na zoo veel oorlogсноdn,

En ziekte en ongemak te dekken met hun doên.

Britanje, een fier geweest, van 't aerdryk afgescheiden,

Aemt niets dan wreeden kryg. Hier zag de vrede alom

Kortouwen en kanon aenslepen, en de trom

Aen 't romlen, en het al zich tot den togt bereiden.

Hier zag ze een moeder, van haer' zoon

Beroofd, in de oorlogsmarte deelen,

Hem slepen in den dienst der kroon

Naer 's Konings dryvende kasteelen.

Dees ziet vaek om, en wenscht den Britschen grond

Het jongst vaerwel, met bleek bestorven mond,

Bedugt, dat hy het woên der baren

En winden moeilyk kan ontvaren;

Of zoo hem ziekte spaerde en storm en pekkelvloed;

Hy nog den Irokees zal voeden met zyn bloed.

Toes

Toen zy Germanje zag, vol wreede nederlagen,
 Vermoord in eige bloed, toen zegt zy met een zucht:
 Och Duitschland! schoon geweest! Hier smoorde en krygs-
 gerucht,
 En droefenis de stem, die mooglyk meer wou klagen.
 Zy zag met lust het golvend graen,
 Op vette Sicieljaensche velden;
 Zy zag het heerlyk Napels aen,
 En Rome, een wieg der oude helden.
 De Schone werd door 't welig gras bekoord,
 En streek byna in Sicieljaenschen oord,
 Of in de Napelsche landsdouwen,
 Zoo schoon, als ze ergens mogt beschouwen.
 Mits loeit Vezuvius, en brackt een vlam en rook,
 Die 't zonnelicht verdooft, de lucht bezwalkt met smook.

Toen dagt ze aen Etna meê, en zyne Enceladuffen.
 Het heilig Vatikaen was ook by haer verdagt.
 Hier zag ze stiller twist; dan Peters grootheit bragt
 Meer oorlogsvoedzel aen, dan ze oorlogsgloed wou blusschen!
 Zy wist, hoe vaek die Heiligheit
 Europe's zoete rust verstoorde,
 En door bedrog en loos beleit
 Meer menschen dan de kryg vermoorde.
 Zy zag het veld van Latium alom,
 Verwoest, beroofd, door 't vratig Priesterdom,
 De schoonste steên en velden treuren,
 Bedroefd het hoofd ten hemel beuren,
 En tonen, hoe de Vreê daer niets te hopen heeft,
 Waer 't al voor 't Vatikaen, en zyne blikfems beeft.

Aen de oeffers van den Taeg, of in de Oranjedreven
 Van Andaluzie, waer in elk jaerfaizoen,
 En reuk, en smaek, en oog gestaeg hunn' lust voldoen.
 En wellust en vermaek steeds schynen om te zweven;
 Zag zy haer blonde olyvenblaên,
 Zoo schoon, als in geene andre ryken;
 Dan eeuwig werd haer afgeraên,
 In dit bedrieglyk land te stryken,
 Waer de Altaerknaep de deugd ten vure doemt;
 De wreedste pyn een zucht voor Kristus noemt.
 Zy had veel eer by Deen of Noren
 Een plaets voor hare rust verkoren;
 Schoon ook de zoete vreê beschaefder streken mint,
 En op barbaerschen grond geen waer genoeg en vind.

En nu zag zy de Maegd van Nederland, gezeten
 In lieve olyvenschaêuw, daer 't al in 't ronde zucht.
 In Neêrland aemde en vrede en vryheit vrye lucht,
 Hoe fel de nagebuur op Neêrland was gebeten.
 En schoon roofzuchtige overmoed
 Zich vaek aen Neêrland had vergrepen,
 Nog zag het steeds een overvloed
 Naer zyne vrye vesten slepen:
 En Bato's kiel vloog nog, zoo ver de zon
 Heur stralen spreid, in spyt van Albion.
 Dit mogt om 't meesterschap der baren
 Noch borgerbloed noch schatten sparen,
 En stryden met den Gal; 't was Nederland genoeg,
 Zoo 't slegts en 's nabuurs schat en winsten henen droeg.

ô Schoon

Schoon geweest, dus sprak de Vrede, dat myn rechten
 Zoo vaek verdedigd hebt; zoo vaek de woede en list
 En Mavors palen stelde, en vaek den wreevenen twist
 Door schrandre staetkunde, of uw' degen kost beslegten;
 Gy zyt, ó schoon geweest, myn lust;
 'k Wensch binnen uwen tuin te leven.
 Hoe vaek schonkt gy een lieve rust
 Aen vreemden uit hun land gedreven.
 Wie aen de Rhone, of aen 't Iberiesch strand
 Om 't zuivere Geloof werd aengerand,
 En uit zyn vaderland moest vluchten,
 Dees vond in uwe vrye luchten
 Een vry verblyf, en hulp, o schoon gemeene best.
 Welaen ik dael ook neêr in 't Leeuwendaelsch geweest.

Misschien, dat ik van hier, met naeuwopmerkende oogen,
 De woedende Bellone een kans weet aftezien.
 Hier werk ik tot myn heil. Van hier zet ik misschien
 Na luttel tyds een perk aen Mavors dol vermogen.
 Zoo strykt de schone vrede neêr,
 Met hare lieve Speelgehoten,
 De Weelde en Blydschappe, en wat meer
 Uit eene stamme is voortgesproten
 Met Rykdom, Heil, Genoege en Zaligheên.
 Een zyden kleed bedekt de schone leên;
 Hoe gloeit het bruin gezicht, hoe bloezen
 Op heure kaek de purpren rozen.
 Waer heên die Schone treed, daer spreid ze een bloemtapyt.
 Hoe blinkt de Olyventak, haer rechte hand gewyd.

Wees driemaal wellekom, o liefelyke Vrede.

Ach woonde gy niet flegts by Batavier en Zeeuw
Maer heef Europe door, als in de gouden eeuw
Van Rome's beften Vorst; wat bragt dit welvaert mede!

Dan naerdemael 't, ó schone Maegd,
Der hoge hemelsche besluiten,
Om 's menschen kwaed, nog niet behaegt,
De woedende oorlogsvlam te stulten;
En zoo ge nog naer 't hemelsche gewest
Niet heên moet spoên, worde U in Bato's vest
Een stil en vry verblyf geschonken.
Hier mogen uwe olyven pronken.
Hier danst men U en heil en zegen toe alom.
ó Liefelyke Vreê, wees driemaal wellekom.

Gy weet het vruchtbaer land met goudgeel graen te tooien.
De weien zyn vol vee, de kuip vol melk en room.
De herdersknaep zingt blyde aen de oevers van een' stroom;
En waer gy treedt, daer ziet men graen in de akkers strooien.
Hoe vrolyk danffen langs het groen
De naekte reien der Dryaden;
Hoe danffen langs de gladde vloên
De vergenoegde Stroom-Najaden.
Waer heên gy treedt, langs berg, en bosch, en dal,
Men ziet 'er vreugde en welvaert overal.
Het veld worde in de winterdagen
Een korte poos zyn schoon ont dragen,
Maer als de zon weêr ryft naer hoger trans, dan tooit
Ze in Vrede, en bosch en wei zoo schoon weer op, als ooit.

ó Gou-

♣ Gouden eeuw, gy moegt U zoo gelukkig noemen,
 Om dat gy de eeuw van ruste en blyden vrede waert.
 Toen kwynde 't aerdryk niet, verwoest door vuur en zwaerd.
 Men hoorde toen geen' Vorst op overwinning roemen.
 Geen briefchend oorlogspaerd vertrad
 Den oogst van uwe zalige akkeren :
 Men zag geen vlam, in 't dak gevat
 Door oorlogsdwingelanden wakkeren :
 Men vreesde toen geen dollen onvertaet ;
 Men zag in huis geen dartelen soldaet.
 De stromen droegen toen geen lyken ;
 Maer gingen vreedzaam henen stryken.
 Toen danste en jongeling en vrysters hand aen hand.
 Blyf, liefelyke Vreë, nog lang in Nederland.

Matroos ziet nu verheugd de blanke zeilen zwellen ;
 Hy word op 't vrye vlak door rovers niet ontruft,
 En hoopt wel heeft zyn reis aen Vaderlandsche kust
 In de armen van zyn lief al kuffend te vertellen.
 Nu brengt men wat de gouden zon
 Bereidde in kruidige Molukken,
 En wat het ruikende Ceilon,
 Van zyn' kaneelboom af zag plukken,
 Langs vrye zee, en loft, wat ons Japan,
 Het ryk der Zonne, en China zenden kan.
 De visscher vreesst nu geen gevaren,
 En werpt in 't hart der zilte baren
 Zyn netten ongedeed, en voert den blanken visch
 Al springend op de mart en krimpènd op den dis.

♣ Tyd

o Tyd van Salomon, de zaligste der eeuwen,
 Die zulk een' rykdom bragt in 't Palestynsch gewest,
 En 't zilver zaegt vermaed in Salems ryke vest,
 De Vrede voerde u aen by zalige Hebreewen.

De jeugd van Tirus bruischte toen
 Voor Salomon door pekelplassen,

En bragt langs onbekende vloën

De keur van schatten en gewassen.

De Vrede was 't, die door haer wondre kragt
 In Salems wal eene andre waereld bragt.

Lang moet ge uw gunsten Neêrland tonen.

Lang moet ge, o Vrede, in Neêrland wonen.

Zoo halen wy den schat van bei den Indiaen,
 En Potozi zal steeds Bataeffche kielen laën.

Hoe schoon verheffen dan de steden hare daken,
 Wanneer de blyde Vrede in heur paleizen woont.

Dan zyn de markten vol, de straten drok, dan toont
 De welvaart zich alom, en allerlei vermaken.

Waer slegts een rift van hutten stond,
 Daer bouwt de Vrede Koningshoven.

Roem, wat ge pryzenswaerdig vond,

De Vrede gaet het al te boven.

Zy woekert land uit Nereus schuimend zout,
 En haelt uit klei en nieuwe weien gout.

Zy opent vrolyke Toneelen,

En toont 'er konstige tafreelen,

Waer in de deugd beloond en de ondeugd word veracht,
 Een Demokriet zelf schreit, een Herakliet zelf lacht.

Schone

Schone Adelaert mag nu zyn lieve Kloë leiden
 Langs net beplante gragt, en rond de wallen heen.
 o Tyden van August, toen de Itaeljaensche steen
 Den oorlog van heur vest ver zagen afgescheiden,
 Wat bragt ge in Rome een overvloed,
 U door den milden vree gefchonken.
 Toen was, o Rome uw zwaerd van bloed,
 Van borgerbloed niet meer doordronken.
 Toen vreesde gy geen vuur van Hannibal.
 Toen beefde gy voor geen barbaerschen Gal;
 Maer leefde in lieflyk welbehagen.
 Ach gouden tyd, ach blyde dagen,
 Hoe ver weekt gy nu uit Europe's droeve lucht,
 Sints uit Europe en vrede en eendragt zyn gevlugt.

Hoe veel verscheelt onze eeuw van die vermaerde tyden.
 Nu briescht het oorlogspaerd, waer 't vee te weide ging.
 Nu toet de krygstrompet, nu blinkt de stalen kling
 Op plaetzen, die men lang de blydfchap toe zag wyden.
 De straten gloeien nu van bloed
 En tonen u gesloopte muuren.
 Paleizen ziet ge nu aen gloed,
 Die vrede, om de eeuwen te verduuren,
 In vast Ciment wel eer gemetzeld had.
 De smokende afch stuift tans, waer gy een Stad
 Een Koninglyke stad zaegt pronken.
 Zie gints dien smook, die buskruidvonken;
 Hoor daer het schor Kanon; zie hoe die myn gints springt;
 En prys een' dichter nu die heldendaden zingt.

Waar

Waer gy, o Vrede, woont, daer bloeien wetenschappen,
 En groeien kunsten aen. Het Zanggodinnendom
 En Pallas haten kryg, en 't lust haer door geen' drom
 Van Oorlogslieden naer heur koren heen te stappen.

De noeste en wakkre werkman groet
 De morgenzon, als zy de kimmen
 In 't oosten verft met rozenbloed,
 En ziet al zingende haer klimmen.
 Een deunje sterkt zyn lichaem afgesloofd,
 Als zy haer toorts in 't wester pekeldooft.
 Dan eindigt hy verheugd zyn taken
 Daer hy op blanke en malsche kaken
 Der lieve bedvriendin zyn zorg afkuffen mag,
 En in haer' schoot niet denkt om een bezweeten dag.

Geen woedende foldaet grypt tans met snode handen
 Naer 's werkmans overwint, noch teert op 's werkmans
 zweet.
 Dees vreeft geen stropers bende, of ziet met harteleet
 Geen kind en vrouw ontschaekt, noch lage daken branden.
 Hoe vrolyk yvert nu de jeugd
 Om in Minerve's hoge koren
 De lessen van verstand en deugd.
 Te vangen in leergierige voren.
 Zoo kweekte Athene, en wysheit aen en kunst.
 Zoo was Athene en Pallas zorge en gunst,
 Eer 't had zyn vryen nek gebogen
 Voor 't jok van 't Macedoonfch vermogen.
 Dus toonde 't Oosten niets in de eeuw van Salomon,
 Dat by Jeruzalem in wysheit halen kon.

Hoe

Hoe veel verscheelde Athene, in oorlog, van Athenen,

Door zagten vree gestreeld. Waer dondrende mortier

Kanon en krygsklaroen de lucht met schor getier

Vervult, daer is en kunst en wysheit haest verdwenen.

Waer woedende Attilaes hun vaen

Voor steden en op wallen planten;

Daer ziet men niets dan euveldaên;

Daer ziet men ramp aen alle kanten.

De kryg verwoefte in Aleksanders stad

De wysheit, die men in vele eeuwen had

Met zorg vergaerd, in weinige uren,

Door zyne vratige oorlogsvuuren.

o Vrede, blyf by ons, zoo blyft ook Nederland

De wieg en voester steeds van kunsten en verstand.

En ach of gy niet slegts de vaderlandsche streken

Bewoonde, o Hemel-Maegd; maer door de waereld heest

Uw zagte wetten gaest, en bly werdt aengebeên,

En schone wetenschap en kunsten aen mogt kweken.

En ach, of 't U, o Majesteit,

o Ware Vader van den Vrede,

Geviel door uwe almogendheit

Het zwaerd te keeren in zyn schede;

Dan zong Europe uw vaderlyke gunst

Op hogen trant vol schonen zwier en kunst

Dan zagen wy de zaligheden

Der gouden eeuwe weêr beneden;

Dan toonde ge ons een schets der vreedzame eeuwigheit,

Die ge ons in 't Paradys by u hebt toegezeid.

De-

Deze oordeelkundige aenmerkingen zijn van een onzer waerdigste *Correspondenten*, die zich der Geleerde Wereld verschuilt onder de Zinspreuk *NEC TIMIDE NEC TEMERE*, als ook het Vers, dat wy hiermede verzellen, nadien het *beil van den vrede* te dezer tijd, onzes erachtens, wonder wel te passe werdt voorgesteld. Wy twijffelen niet of dit Gedicht zal onder kenners en verstandige keurmeesters veele prijzers ontmoeten. En waerlijk, het is een puikstuk van vinding, geschikt in behoorlijke orde, en met natuerlijk bloemwerk der verhevene Dichtkunst opgetoofd: onder het lezen zijn ons enige Aenmerkingen der penne ontrold, welke wy voornemens waren hier achter te voegen, aengezien veele onzer Lezers dit schijnen te verlangen, en de Maker zelve hier zijn' smaek in vindt. Maer de plaets ons ontschietende, stellen wy dit uit tot naefte gelegenheid, te liever, daer ons van buiten noch het een en ander over de vorige lettervruchten van onzen schranderen Schryver is toegekomen.

Den Heere M. T. willen wy vriendelijk verzocht hebben, zoo lange geduld te nemen, tot wy gelegenheid vinden verslag te geven van die *nieuwe aenmerkingen, de Nederduitsehe tael aengaende*, waer van de Schryver is *FRANS BURMAN lieut. colon.* als wanneer wy niet in gebreke zullen blyven zyn *Ed. Verhandeling over belbaerd* plaets te geven.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXII. ————— 1761. 6.

Drie jaren zijn 'er verloopēn , dat de geleerde ERNST WILLEM HIGT , Rector der Lat. Schole te Alkmaer , zijn *Carmen Trochaicum in reditum veris* , het licht deedt zien ; een Latijnsch Gedicht , door dien Heer , op de wederkomst der Lente vervaerdigd , in een soort van maet , die te voren weinig , dan by de oudste Dichteren en Toneelspelers , als mede in de latere middel-eeuwen in gebruik was , maer zeer voldoende aen het onderwerp der stoffe van den Heer HIGT , die enen luchtigen en vrolyken trant vereischt ; Dit puikstuk van latijnsche dichtkunst , overal met toejuichenden lof ontvangen , heevt zynen Dichter reeds zoo veel roem verworven , dat het onze aenpryzing geheel niet noodig heevt ; Wy maken van het zelve alleen gewag , om de twee kunstige overbrengingen van dit latijnsche Gedicht , onlangs uit twee verscheide dichtaderen voortgevloed , van welke wy onzen lezeren thands verslag doen , en den oordeelkundigen onder hen , uit de Neer-duitsche overbrenging over het latijnsche Dicht-stuk zelve te oordeelen geven willen .

De ene dezer vertalingen , kwam te *Amsterdam* uit , onder den naem van ERNST WILLEM HIGTS LENTE-ZANG , in *Nederduitsche vaersen van den zelfden trant overgebracht door RIETER HUISINGA BAKKER* : de andere

H

dere

dere enigen tijd vroeger te *Leiden*, met dit hoofd, *LENTE-ZANG*, gevolgt naer *bes Latynsche Trochaicum van enz.* door een Kunstgenootschap, onder de zinspreuk *Minima crescunt*; Wy twyfelen niet of in dezen zal het oordeel van de meeste kundigen met het onze instemmen, dat namelijk de eerstgenoemde vertaling van P. H. BAKKER om de gelykenende voetmaet en het gelijk getal regels kunstiger en meer bearbeid te noemen is; maer dat de andere lossier nagevolgd, en eenigszins grootscher, uit dien hoofde ook het grootste gedeelte der lezeren meer behagen zal; Het verrukt ondertusschen een aendchtig lezer in verwondering, dat de zelvde gedachten van HIGT van yder Dichter, op een' byzonderen trant en in byzondere woorden, meest al zoo even fraei en dichterlijk werden uitgedrukt.

De voetmaet van de laetstgenoemde vertaling der Kunstgenooten is die van het zes-voetig heldendicht, die van P. H. BAKKER ene maet van zeven en een halven voet, waer van elke voet uit twee sibben, de eerste lang, de tweede kort, bestaet, van welke de vier eerste, even gelijk in 't heldendicht de drie eerste voeten het vers ene rust in 't midden aenbrengen. Zie hier het begin :

Zingt en / springt: de / lieve / Lente // keert te / rug; de / Winter / vlugt.

Juicht en / danst: de wrange / Winter // wykt voor, zagter / Lente / lugt.

Heusche Lente, schoone Lente, zalig, zoet voor 't aardsch geslagt; Lente, lust der Oppergoden, ook by laager Goon geagt: Alle dieren, vischen, vogels, minnen, looven uw gebied.

Zingt nu, juicht: de lieve Lente keert te rug; de Winter vliedt.

Jupiter hielt woud en akkers, lang genoeg, door kou benard; Wy beschouwden vloeibre vlooden, styf geronnen, marmerhard;

Akkers, beemden, door de vlokken dik bestooven, diep bedekt. Rappe knaapen snelden rustig, lustig, door de kunst gewekt,
Dry-

Dryvende op twee yzren wicken, langs den gladden rug der vloën:

Rasfer kan der Goden bode, Majaas zoon, zyn' weg niet spoën.

't Zal onz bestek niet overschryden, zoo wy over die maet van onzen Dichter, in 't voorbygaen iet gewagen; 't geen we te meer doen willen, om dat dezelve niet heel gemeen, en by de sommigen mogelijk nooit gehoord is; althands ADR. VERWER *Id. ling. Belg. c. xx.* van de verscheidene maten handelende, laet deze onaengeroerd; en in de *aenleiding tot de Nederduitsche DICHTKUNST* in BYDRAGE IX, XI en XXV. zoekt men deze ook vergeeffch.

Wy vinden dezelve gebezigd by den geestigen en natuerlyken Dichter JONCKTHS, daer hy in *Roseliins oebies* gez. XVIII. dus aenheft:

ROSELIIN, die met den glinster van den gladden warmer spott;
Waerdig om den disch te gieren, van den grooten Donder-God:

'T is niet sonder rijpe rede, dat ick uvven Oogen schichte

Hoog verbeffe boven 't schitt'ran van bet zinn'lend skarre-licht.

Menigvuldige malen vindt men deze maet by den zoervloeienden en dichterlyken D. R. KAMPHUIZEN, in zyne *stichtelyke rymen*; op deze wijz vindt ge by hem den geheelen CXIX. *Psalm* dichtkundig uitgebreid, waer van deze regels het begin zijn:

Zalig, in en na dit leven, die daar leven onbesmet,

En bet leven, datze leven, leven, na des Heeren wet,

Zalig, die den Heere zoeken, zoo als by te vinden is,

Door hartgrondig onderhouden, van zijns wils getuygenis.

Zalig zijnze: want een yder, die op zuike wegen gaat,

Mijd de zond, die zelv' een quaad 'is, en Fonteyn van alle quaad.

't Is uw wil dat m' uw bevelen vlytig onderhouden moet:

Kond ik doch! ik zal wel konnen, zoo gy my slechts hulpe doet:

Uit deze opgegeven voorbeelden zal den Dichtkundigen ras in het oog stralen, dat de versifchten dezer verzen ene noodzakelijkheid inbrengen van 10. Ene

lange en ene korte silb voor elken voet te bezigen,
20. In 't midden achter den vierden voet ene rust te
ontvangen, gelijk in 't opgegevene:

Zingt en springt: de lieve lente // // keert te rug: de Winter
vlugt.

Juicht en danst: de wrange Winter // // wykt voor zagter
lentelucht

30. In twee achtereenvolgende dichtregels de rust
niet te krygen achter woorden die gelijkeindigende
zijn, of, om met het gemeen te spreken, rijmklan-
ken hebben; in welk geval men veroorzaken zoude,
dat de natuer dezer verzen verwandelde in over 's
hands klinkende maet van $3\frac{1}{2}$. voet, waer van dezel-
ve niet verschillen, dan alleen daerin, datze in het
midden geene opeenslaende klanken hebben, en dus
vry wat makkelyker te maken zijn dan alszins rymen-
de van $3\frac{1}{2}$. voet. Zie hier het bewijs:

Zingt en springt: de lieve lente:

Keert te rug: de Winter vlugt

Juicht en danst: de wrange Winter

Wykt voor zagter lentelugt.

Dus maekt ge van 2. groote regels 4. mindere, en
bemerkt dat, zoo dra de slepende regels volgens
onze heerschende gewoonte opeenslaende rijm-klan-
ken kregen, 'er een volmaekt Lier-vers uit werden
zou.

Dit zy genoeg aengaende den aert dezer verzen;
en de lichtheid om dezelve te maken, waer door ze
zich den Nederlandschen Dichter alleen behoorden
aen te pryzen: Wy twyfel en echter of dezelve ook
dus wel behagen zullen vinden in het missen van dat
ruffchen-rijm, vooral wanneer ze zich by de middel-
rust lang ophouden, dat wegens de langheid van het
vers eenigszins noodzakelyk is.

Wy merkten boven bl. 117. aen, dat de maet, door
HIGT gekozen, zeer voldoende voor een luchtigent
en vrolyken toon was, te recht derhalven heeft ook
de

de Heer BAKKER enen trant uitgekipt, die aen de latijnsche maet allernaest, en om dezelve eigenaertig na te bootzen, de bekwaemste is; Doch wy hebben opgemerkt, dat de latijnsche zang zich niet geheel gelijk gebleven is, en het achterste gedeelte veel ernstiger en zediger gelaet heeft aengetrokken, dan in de eerste helvt te bespeuren was, en van daer is het ook dat dan eens deze, dan weer gene, overbrenging beter en naer den aert der stoffe meer geschikt is; Van daer is het, dat, waer de luchtige toon by den Heer HIGT den boventoon zingt, de vertaling van den Heer BAKKER de andere navolging meest al voorby streevt en overtreft: men zie slegts het begin, dat by *Minima Crescunt* dus klinkt:

Zingt! zingt! de Lente dryft de guere kou' naer 't Noorden;
 Danst! danst! de Lente heelt onze afgeteisterde oorden;
 Die zoete Lente, die het menschdom lieflyk smaekt,
 Die blyde Lente, die ook 't Godendom vermaekt,
 Die frissche Lente, die aen woeste, en tamme dieren,
 En 't heir der vogels, die door groene takjens zwieren,
 En 't schubbig vee, dat in de zilv'ren stroomen leeft,
 Een ander leeven en een dertie blydschap geeft;
 Die ook haer' Dichter zal verleenen kracht en woorden.

Zingt! zingt! de Lente dryft de guere kou' naer 't Noorden.

Hoe veel deze maet, aen den inhoud der verzen, die luchtig en vrolijk is, van die luchtigheid ontneme, en hoe veel vrolijkheids 'er de andere byzette, blijkt klaer uit de tegenoverstelling; Die van den Heer BAKKER gaen dus:

Zingt en springt de lieve Lente keert te rug; de Winter vlugt,
 Juicht en danst ——— enz. Zie boven vs. 1-6. bl. 118.

Dus luidt het Latijn:

*Ver redit, nunc est canendum; Bruma pulsa est, Ver redit.
 Nunc pede est tundenda tellus; Bruma pulsa est, Ver redit*

*Ver benignum, Ver amoenum; dulce Ver mortalibus;
 Ver, Deorum quo supremi, quibque gaudent infimi;
 Quod ferarum, quod volucrum, pisciumque amat genus.
 Ver redit, nunc est canendum; Bruma pulsa est, Ver redit.*

Maer beschouwen wy nu beide de Dichters, daer zy in ernstiger woorden hunne vertaling of navolging moeten uitdrukken, straks vinden wy dat de *Kunstgenooten*, uit kracht van hunne maetwyze het den vloeienden Lierdichte vanden Heer BAKKER hier afwinnen. Ten voorbeelde strekke bl. 17. daer de Heer BAKKER dus aenheft:

Deezen schaên geen felle stormen, geessels van 't onpeilbaar vak:

Deeze ontduikt de winterbuijen, zorgloos, onder 't eerlyk dak,
 Schoon de zontoorts vlamt, de bliksem schittert, en de donder slaat,

Niets vermaest, ontstelt den deezen in zyn' onberoerden slaat;
 Altyd leeft hy vry en vrolyk, met een welgesteld gemoed.
 Alles, wat de Goden geeven, noemt hy heilig, schoon en goed.

Mannelyker klinken de verzen van 't *Kunstgenootschap* bl. 21.

al loeit een storm (*l. storm*) al slaet

En geesselt hy de zee, en roert haer diepste kolken,
 Al gudst een regenvlaeg met hagel uit de wolken,
 Al steekt de hete zon in brandend zomerweêr,
 Al slingert Jupiter zyn schitterbliksem neêr,
 Al doet de donder zee en aerde en hemel kraeken,
 Hy kent geen kille vrees; hy huisvest in zyn daken
 De kommerloze rust met blydschap van gemoed,
 En wak de Hemel geeft, dat acht hy goed en zoet.

Hier zouden wy gevoeglijk van de vergelyking onzer Dichteren een einde kunnen maken, en van 't werk van yder in 't byzonder beginnen verslag te geven; Dan — 't lust ons, alvorens noch een en andere plaetzen van beide, even na by het

het latijn, maer in eigenaertige zegswyzen of dichterlyke bevalligheid verschillende, op te geven, op dat daer door onze lezers over deze stukken te beter mogen kunnen oordeelen, en nagaan hoe moeilijk het valle tusschen dezelve ene keuze te maken.

Bl. 6. zingt de Heer HIGT (uitgave van BAKKER.)

*Jam focus extingue, ligna jam, puer, recondito.
Ista forsan, si placet Dts, bruma poscet altera.
Tunc redibunt dirus Imber frontem amictus nubibus,
Passibus pigris ligatos Torpor artus vix trabens,
Stiriis crinitus algor, dentibus crepitans Rigor,
Quique membra tetus Horror pellibus centum tremis*

Dus volgen het de Kunstgenooten bl. 4.

Blusch, jongen, blusch nu 't vier, doch zorg voor 't brandhout wel,

Licht volgt 'er naderhand een winter ruim zoo fel;
Als weder herwaertaen het onweêr op zal dagen,
Om 't pikzwart hoofd bewolkt met sneeuw en regenvlagen,
Met Vadzigheid, verlemd van leden, traeg ter been,
En Vorst, wiens gryzen kop yskegelen bekleên,
En bleeke Trilling, nooit vermoeid van klappertanden,
En Koude, dik omwoeld met bont uit noordsche landen;

De Heer BAKKER vertaelt het bl. 7. op volgenden trant:

Jongen, doof het vuur, bewaar nu turf en hout voor kouder lugt;

Al dien voorraad, wil 't de Hemel, eischt een ander streng saizoen;

Als de wrange buijen woeden, zwarte wolken onweêr broên,
Als de mensch, verkleumd van koude, stram van leden:
traaglyk stapt,

Of, met kegels om de kaaken, trillende de tanden klapt,
En zig, tegen 't strenge weder, kleedt in 't hermelynen bont:

In de woorden van den Heer HIGT en die van het *Genootſchap* vinden wy het gezellſchap der gure winter in een perſoonsverbeelding afgemaeld, die den dichtſtukke niet weinig ſieraeds byzet, en welker gemis oorzaak is dat ons de woorden van den Heer BAKKER niet zoo wel als die der andere navolging behaagen; te meer, daer wy in het voorbygaen moeten aenmerken, dat het enigszins, zoo niet geheel, tegenſtrydig is, dat, in *koude lugt*, by *ſtreng ſaiſoen* en *wrange buijen*, *wolken onweer* BROEDEN; daer alle *broeiing*, zoo ze al geen warme beneden-lucht onderſtelt, ten minſten geen *wrange buien*, maer *donder* enz. veroorzaken zou.

't Hetgroenen der boomen beſchrijvt de latijnsche Dichter dus dichterlijk:

Quamque furax Bruma ramis ſtare nudis juſſerat,
Silva jam comas reſolvit: omnis arbor pullulat:

Goed en onberispelijk is de vertaeling van P. H. BAKKER bl. 9.

En het boſch, welk 't winterweder diefſch ontkleedde, deerlyk ſchondt,

Knopt, en groent, ontvouwt zyn bladen: al 't geboomt herleeft, ontspruit;

Maer ſchilderachtiger, door de perſoonsverbeelding, die der *Kunſtgenooten* bl. 15.

Het naekt, het aeklig boſch, dat lang hadt omgekeken

Naer ander deksel, ſints de winter het zoo wreed

Den rok hadt afgerukt, krygt thands zyn lentekleed,

De volgende plaetz willen we, om het wonderſchoone dat in dezelve dooſchittert, en beide de vertalingen kunſtig bewaerd hebben, wat breeder uitschryven.

Dus

Dus klonk het latijn van den Heer HIGT:

*Compedes soluta Nais exiit crySTALLINAS,
Herbidasque iterum pererrat uvido ripas pede.
Ruris exsultant Puellae cum Puellis montium,
Quaeque lutos, quaeque vivis antra saxis incolunt,
Candidasque ludit ulnas terna miscens Gratia.
Ducit agmen discolori cincta Chloris pallio,
Et tenellis purpurantem sternit agrum floribus.
Ipsa Cypris, vere nata, verna laudans tempora,
Arva visit, et solutos explicans zephyris sinus,
Ambulat nudata pectus et papillas lacteas.
Parvulus matris Dionae claudit Aliger latus;
Dumque currit, dumque saltat, mollicello pollice
Carpit udos rore flores de virenti cespite;
Quaeque nectit ferta Nymphis porrigit blanda manu.
Numen est, Nymphae cavete, Numen est fallax Amor;
Cumque ridet, cumque donat, est magis fallax Amor.
Non cavete, non cavete, pulcra ruris Numina;
Dulce vulnus est Anoris, nil habens periculi.*

Keurig de Heer BAKKER bl. 15.

Geen (a) kristalle kluisters hindren nu de vlugge Vlietnajaën,
Zy bewandlen, nat van zoolen, weêr der beeken groenen rand.
Berggodinnen, Akkernimfen juichen, dansen hand aan hand.
Rots-enBosch-enWoud-bewoonsters zingen, dartlen in de wei,
En de drie Bevalligheden speelen, deelen in dien rei.
Chloris, 't hoofd der schoone bende, praalt in 't ryk veelver-
wig kleeid,

En

(a) *Kristalle*, deze is gewis ene drukfeil, want dat de Dichter de stoffelyke *adjectiva* van de onstoffelyke onderscheidt blijkt, op dezelve bl. r. 10. bl. 11. r. 1. ond. bl. 21. reg. 3. enz.

H. 5

En bestrooit met teedre bloempjes 't purpren pad, waar
langsze treedt.

Cipris zelv', die in de Lente 't lee ven 'zag, de Lente mint,
Treedt in 't veld, ontsnoert haar tabberd voor den dartlen
westewind:

Zy betreedt de ontlooken beemden, blank van boezem,
bloot van borst,

Met haar' Zoon, den Minnestoeker, die zyn' boog en pyl-
tjes torscht.

Onder 't hupplend heene treden, plukt de knaap, van 't groe-
ne veld,

Bloempjes met zyn zagte vingers, bloempjes, daar de daauw
op smelt,

Waarvan hy, voor schoone Nimsen, tuiltjes strikt en krans-
jes breijt:

't Is een Godheid; wagt u, Nimsen, 't is een Godheid, die
misleidt;

Dan het allermeest te dngten, als hy lagcht, en streelt, en kust.

Neen, volfschoone Veldgodeffen, hebt geen zorgen; speelt gerust;

Want de teedre schigt der liefde wondt onfschaadlyk, doodt
u niet.

Op deze wyze volgt het 't *Kunfigenootschap* na. bl.
10. en 11.

De blauwe Beeknymph breekt haer kristallynen kluisferen,

En floddert als voorheen door 't heldre vyvernat,

Langs boorden op de verw der Lentebloempjens prat:

De poesle Nymphjens, die gebergte en bosch en weyen

Bewoonen, komen saem met trippelende reyen,

Zich mengende in den dans der drie Bevalligheên:

De bonte CHloris treedt voor al de reyen heen,

En giet op 't vrolyk land een' purp'ren roozenregen.

De Mingodeffe is zelf dit by faefoen genegen;

Zy pryft den lieven tyd, die haer het lee ven bracht,

En daelt beneên en ziet hoe alles lonkt en lacht:

Het windjen mag gerust in 't wapprend dundoek spelen,

En malsche kusjens van haer' bloten boezem stelen:

't Gevleugeld guitjen houdt zyn moeder aen de hand,

En

En trippelt na, en plukt de bloempjes van het land,
 En schenkt die nat van daeuw, de ðertle Veldgodinnen;
 Wacht, Nymphen, wacht u wel! hy is de God van 't minnen
 Wacht, Nymphen, wacht u wel! zyn giften zyn vergift:
 Neen, Nymphen, wacht u niet! de wonden van zyn stift
 Zyn lieve wondjens die nooit iemands rust verstoorden!

Wien zal men hier den voorrang geven? Zeker is het, dat de *Kunstgenooten* gantsch dichterlyker en meer verheven de *Beeknymphen* baer *kristallynen kluisieren* laten breken, en *flodderen* langs die *schoone boorden*, datze ook enigszins sierlyker 't *windjen in Venus wapperend dundoek* laten *spelen* enz.; maer 't is niet minder zeker, dat die *Berg-godinnen*, *Akknymphen* enz., door den Heer BAKKER levendiger geschilderd werden; dat de *Minnestoeker* by hem zyn *bloempjes* veel luchtiger en vrolyker *plukt*, en dat zyne waarschuwing en aenspooring aen de Nymphen nader aen het latijn en duidelyker is. Ons dunkt dat het den Nymphen niet genoeg is door de *Kunstgenooten* onderrigt te werden dat *Cupido* is de *God van 't minnen*, men diende hun ook te waarschuwen, dat hy in 't midden zyner *lievste strookingen* het *bedrieglyk* is, 't geen enigszins, doch niet zoo klaer als by den Heer BAKKER, werdt uitgedrukt door zyn *giften zyn vergift*. Zou men hem ook niet te veel aenpryzen, als men zegt dat zyn *wonden nooit de rust van iemand verstoorden*? Een brandend minnaer, verlegen om de harde onmeedoogendheid zyner lievste, bewijst het tegendeel; men zegge dan dat zyn *wonden zonder gewaer zyn, niet dooden*, met de Heeren HIGT en BAKKER.

In de volgende verzen winnen het, zo ons dunkt, de *Kunstgenooten* bl. 11.

Nu zaait de Huwlyksgod vernseuwde liefdevonken,
 Nu voelt zelfs 't teelziek vee de min door merg en schonken,
 Nu draegt de (b) guste koe den dulverhitten stier,

Nu

(b) Guste koe. KILIAEN teekent aen *guste* oft *gustighe* koe,

Nu koelt de geile bok het ritfig geitevier;
 Nu wand'len hinde en hert, wolvin en wolf te samen,
 Daer slangen in het gras elkaër uit liefde omvaèmen;
 De: doffer vliegt de duif, het mosjen scheert zyn gaè,
 En de aekster zet zyn wyfje op minnevlerken na;
 De kuiffche tortel zoekt het huis van zyn beminde;
 't Gevogelt zwiert en kruift de lucht door als (c) ontzinde;
 Het minnend visjen kzielt by scholen in de floot,
 Elk teelt vast voort en voort ten spyte van de dood.

Dus zong HIET:

*Nunc Hymen dat jura mundo, nunc novas quatit faces;
 Inditusque prolis ardor cuncta tentat pectora.
 Nunc furentis vacca tergo sustinet pondus viri,
 Conjugesque nunc petulcas hircus implet semine.
 It marito juncta cervo cerva, cum tupo lupa,
 Implicantque se colubri mutuis amplexibus.
 Pava Pavum, pica picam, passer ardet passerem,
 Inque comparis pudicos turtur advolat toros.
 Quot secant auras volucres, quotque pisces flumina.
 Nunc novo calore tacti grata miscent praelia,
 Speque vitæ sempiternæ seminant genus suum.*

Deze is de overbrenging van den Heer BAKKER bl.
 15-17.

Himen zwaait nu nieuwe toortfen, geeft zyn wetten aan de
 jeugd,

Kweekt

koe i. muntige vacca lactaria a tauro non inita. WACHTE-
 SUS glossar. germ. fol. 627. b. gust / sterilis, infecundus,
 gulle kub, vacca sterilis, forte a Græc. ἀκαρῆς concubitus expers.
 (c) Dat ontzinde dunkt ons dat hier zeer slaëu staet; en
 moest daer boven, als een adjectivum achter zijn substanti-
 vum staende onverbogen, en dus ontzind zijn; of wil men
 gevogelte als een collectivum aenzien, zoo dient men ontzin-
 den; en niet ontzinde, te schryven.

Kweekt in 't bloed, ontsteekt in 't herte 't teelend vuur der
zoete min.

Deeze drift beheerscht de velden; 't vee verzaamt en volgt
dien zin.

Nu laat zig de koe beschryden, dult en draagt den woën-
den stier:

Ram en schaaap, en hart en hinde, speelen, teelen door dat viers-
Slangen, van die drift gedreeven, winden, strenglen zig dooreen.

Zie de trotse paauwen minnen; musjes, dartlend, de ega treên,
En de tortels zig uit liefde naer hun kuische gaden spoên.

Vogels, die de lugt doorsnyden, vischen, woonende in de
vloên,

Wikklen zig, door nieuwe vlammen; in dien aengenaamen
stryd,

Poogen hun geslagt te bouwen, uit te breiden met den tyd.

De lezer oordeele hier zelv, en overwege alles met
bedaerde aendacht, en zyne verkiezing zal met de
onze aen de zyde der *Kunstgenooten* overslaen; klarer
echter dan in de voorgaende regels blijkt het uit de
volgende, dat deze het den Lierdichter geheel niet
toegeven; zoo zingen zy. bl. 14.

Geen vorst (d) verstyfde toen den Nectar in de bronnen,

't Geen juist 't latijn des eersten Dichters uitdrukt:

Quodque fontibus cadebat nectar haud strinxit gelu.

Dichterlijk wel en vloeiend brengt het de Heer BAK-
KER. over. bl. 19.

Beekjes, nooit door 't ys gekluisterd, lekten, rustloos, riet
en lisch.

Maer, daer hier van *Saturnus* eeuw gewaegd werdt,
waerin

(d) *Verstyfde* loopt enigszins aem tegen de taalregelmaat,
die *versteev* vordert, van *styven*, *steev*, *gesteven*.

waarin den eenvoudigen sterfeling een handvol waters al beter smaekte, dan een gouden beker vol Gouden-drank, ziet elk dat de *Nedlar* door den Helden-dichter beter behouden, dan door den Lierdichter verloren, is.

Meer zouden wy ter wederzijdsche vergelykinge onzer Dichteren hier kunnen byvoegen, doch wy achten hier mede in 't algemeen genoeg gedaan te hebben, en gaen daerom over om meer in 't byzonder iets omtrent deze twee Neer-duitsche vertalingen aen te raken, en merken ten dezen opzichte aen, dat wy dezelve in verschillend licht te beschouwen hebben; de Heer BAKKER noemt zijn werk *Lentezang* — in *Nederduitsche vaerzen van denzelfden trant overgebracht*, het stuk der *Kunstgenooten* noemt zich *Lentezang*, gevolgd naar het *latynsche Trochaicum* enz. Hier uit merkt men, dat het oogmerk van den eersten is geweest ons ene, zoo veel mogelijk kortby de woorden blyvende, vertaling op te geven; van de anderen zoo het schijnt, ene meerdere vryheid te gebruiken, en den latynschen Dichter van naby te volgen; deze is de rede dat zelfs de eerste, gelijk wy bl. 117. te kennen gaven, zich aen een gelijk getal van dicht-regels als die van het Latijn heeft willen verbinden; de andere voldaan zijn geweest met nu en dan enige regels verder uit te loopen; en dat te meer, om dat hunne maet zoo vele woorden in elken regel niet innemen konde.

In het treffen der vertalingen zullen wy ons niet breed inlaten, maer slegts hier of daer iets aenstryken.

Wat dan den Heer BAKKER in 't byzonder betrefte, de latijnfche Dichter zong bl. 4.

Vidimus rigente tectos stare fontes marmore:
Vidimus campos pruinis obrutos candentibus,
Præpeti cursu vltator dorſa raris amnium. enz.

Dus vertaelt dit de Heer BAKKER bl. 5.

Wy beschouwen vloeibare vloedden, slyf grommen, marmerhard;

ak.

Akkers, beemden, doorde vlokken dik bestooven, diep bedekt,
 Rappe knaapen snelden rustig, door de kunst gewekt,
 Dryvende op twee yzren wieken, langs den gladden rug der
 vloën.

Het geen de Heer HIGT *Pruina candentes* noemt,
 werdt hier door *vlokken* vertolkt, daer het latijnsche
 woord *pruina* eigenlijk *rijm* beteekent; wy zouden
 dit niet aenmerken, indien het niet schein tegen de
 goede orde des Gedichts te stryden; immers, wa-
 ren de *stijgeronnen vloeden* met *sneeuw-vlokken diep*
bedekt, dan was het niet wel mogelijk 'er *langs te*
snellen op yzren wieken. Beter derhalven, hebben die
 van 't *Kunstgenootschap*:

Wy zagen onlangs 't veld met *witten rym* geveft.

Bl. 20. r. 7. lezen wy by HIGT,

Uvidus, morbis gravatum tollit autumnus caput.

Dus brengt het de Lierdichter over bl. 21.

Dan verheft de herfst, angstvallig, zwaar van vochten, 't mat-
 te hoofd.

dat *matte boofd*, schijnt ons toe niet genoeg uit te
 drukken, dien last van *ziekten*, welke den herfst by
 den latijnschen Dichter het *boofd bezwaren*; Van de-
 ze *ziekten* zagen wy in de vertalinge gaern gewag,
 om dat de Heer HIGT hier de ongemakken van alle
 jaergetyden optelt, en onder de schadelijkheden van
 den herfst, wel het *vochtige*, maer veel meer noch,
 het, uit die vochtigheid spruitende, *ongezonde weer*,
 te rekenen is; — Het *Kunstgenootschap* heeft 't
 beide, en *vocht* en *ziekte*, uitgedrukt bl. 15.

De *natte* herfst verryft met *ziekten* fel van tanden.

Bl. 6. van den Heer BAKKER r. 12, 13. lezen wy:

Ite nauta, carinas jam fretum siccas vocat.

Ite, vela aptate, clavos de camino tollite.

woord.

woordlijk dus: *Gaet, matroozen, de zee noodigt nu de drooge kielen; gaet, slaet het zeil aen, haelt het scheepsroer uit den schoorsteen.* In deze woorden schijnt de Heer HIGT te doelen op de gewoonte der Ouden, die, wanneer de winter een eind van Zee-bouwen hadt gemaakt, en dus *de Zee gesloten* genoemd wierdt, de schepen op 't droog haelden; en het roer, (dat by hen op elk schip dubbeld was) in den schoorsteen in den rook hingen, om het dus door den ganschen winter te doen hard werden, en van rotten te bewaren. Zie J. G. GRÆV. *Lect. Hesiod. ad oper. & dier. vj. 45. p. n. 9-11.* De Heer BAKKER vertaelt deze regels dus,

Zeeliën, op, ontmeert de kielen, nu de zee u winsten biedt:
Gaat, ontrolt en hegt de doeken aan den mast, den helm
aan 't roer:

Welke overbrenging, zoo die *navolging* was, zeer gepast zijn zou, maer nu ze *vertaling* heet, niet wel den *zin* getroffen heeft; want toch, behalven deze zegswyze, *den helm aen 't roer begten*, voor *het roer uit den schoorsteen*, of, gelijk wy spreken, *van den zolder, balen*, heeft men ook hier gewach van *ontmeeren der kielen*, dat is, *losmaken*, daer de Dichter van *drooge*, dat is, *op 't droog gebaelde kielen* sprak; doch dit, en wat wy verder over de vertaling aenteekenen zouden, is van geen groot belang; het *Genootschap* heeft hier meer vryheid in 't verschikken gebruikt, maer den *zin eigenaertig* getroffen, schoon *zy* alleen *navolging* bedoelden bl. 3.

Wel aen, matroozen! haelt het zeildoek nu in top,
Dryft uw verdroogde kiel het kabb'lend zeeveld op;

en straks daer aen bl. 4.

Wel aen dan, zeelien! licht het scheepsroer van den haerd.

Wilt ge zien Lezer! waer, onzes achtens, de Heer BAKKER in zyne vertaling het latijn evenaert, en mogelijk overtreft, lees. bl. 9.

Zagte

Zagte Westewindjes woelen, stoeijen, spoeijen af en aan,
Door de beemden, langs de beeken; krullen, schommlen
vloên en blaên.

Heldre, drooge, zuivre lugten scheppen dagen frisch en schoon;
Zelfs de Nacht, ons toegenegen (e) komt ons op haar
gunsten noên:

Zy doorvoedt de aêmechtige aarde, door de toorts der zon
geroost,

Met den daauw, gevormd als paerels, die het kruid ver-
kwikt en troost;

Droppen, die de nugtreFebus, 's morgens ryzend, greetig drinkt:
Zy bezaait de lugt met sterren, waar Diane in 't zilver blinkt;
Lokt de Faunen uit hun holen, door de boschen, door het
woud;

Dansfende op tweeruige beenen, daar het Cinthia beschouwt.

Welk een schildery en denkbeeld der Nacht, ver-
wekt dit ons? daer het niet dan flaeu opklinkt in de
vertaling der *Kunstgenooten* bl. 5.

Wy hebben ook omtrent het Redenkundige in de-
ze regelen op te merken, dat de Dichter hier zeer
wel den *Nacht*, als een vrouw heeft ingebracht,
hoedanig zy, niet tegenstaende het verschillend ge-
bruik van andere, onzer Dichteren, die hem als
een man verbeelden, in het zinnebeeldige altyds zijn
moet; zoo nochtans, dat iemand het woord zelf van
het *manlijk geslacht* achtende, daeromtrent geene
verandering behoeve te maken; En dus VONDEL van
HOOGSTRATEN te onrecht berispt werdt, om dat hy
geschreven hadt van DEN nacht, een MOEDER der ra-
zernyen. Zie *Zelfst. Naamw. op Nacht*.

Ook twyfelcn wy of onze Neerduitsche Dichter
het

(e) *Komt ons noên*, schoon wy uit dit *komt* niet besluiten,
tot de armoede des Dichters, met den Schryver onder de
zinspreuk *Nec Timide Nec Temere* bl. 95. *Dezes Deels* echter-
zet hetzelfde dezen regel meer verdooving dan glanssen by,
daer 'er hier geheel geene *toestrekking* of *bagchelykheid*
plactz heeft.

het Latijn wel toegeve in die zwierige aenspraek aen *Ceres* bl. 21. en aen *Bacchus* bl. 23., die wy, om niet alles uit te schryven, den lezer raden zelv in te zien.

Enige kleinigheden hadden wy echter noch aengemerkt; bl. 7. zegt de Heer BAKKER dat de roffen over 't ijs, *briefsbend draefden, vliegend vlug*. in welke woorden wy meenen dat het denkbeeld van groote gezwindheid, krachtig door *vliegen* uitgedrukt, enigszins verdoovt werdt door *vlug*, dat by ons niets dan ene levendigheid of van geest, of van leeft te kennen geeft.

De Latijnsche Dichter zingt bl. 8.

*Horriſer Boreas reſſit & nivofam Thraciam
Caucaſique ADURIT arces turbulento flamine.*

De Nederlandsche bl. 9.

Boreas, van hier geweeken, geesfelt nu den Bosporus,
En verzengt de barre klippen van den steilen Caucasus.

Deze vertaelt *adurere* door *verzengen*, 't welk het eigenlijk genomen beteekent; doch de zin der latijnsche bewoording laet niet toe het hier in dien gemeenen zin op te vatten, maer gebiedt ons door dat *adurit*, ontleend mogelyk van *VIRG. Georg. 1. 93.* (*Aut Boreæ penetrabile frigus adurit*) rechtsdraeds het tegendeel van *verzengen* te verſtaen; gelijk dus *urere, adurere, amburere, deurere*, door de koude prangen, op honderden van plaetzen by latijnsche Schryveren en Dichteren gebruikt werdt: zie 'er van TAURM. op *Virg. l. 1.* en den Geleerden HAZÆUS *Biblioth. Brem. fasc. 5. cl. 7. p. 780.* en vele anderen. Wy kunnen niet denken dat de Heer BAKKER hier op gelyke wyze *verzengen* zoude gebruikt hebben, als ſtrydende tegen de by ons gewoone beteekenis des woords, dat door *bitte als verſcbroeien* mede brengt. Waerom zich ook de Schryver onder de Zinspreuk *Nec Timide nec Temere* vergreep, zingende

De Zweed door een bevrozen as.

GEZENGD enz. Zie bl. 3. Dezes Deels.

bl. 23.

bl. 23. r. 7.

Zie Lyëus giften hangen aen den kronkelenden tank.

Drie regelen lager met DE TAAYE wynrank, en bl. 25. r. 6. van DEN rank; welke gebruik van manl. en vrouwl. ene verzinning schijnt, of mogelijk ene verkiezing des Dichters, die echter mia bevallig' is in DEN wynmoër bl. 25. r. 12. waer ook *hoofd en koon*, uit den Amstellandschen tongval komende, mogelijk by elk niet evenzeer verstaen zal werden.

Noch hebben wy aen te merken, dat het woord *verwyderen*, bl. 29. r. 10. gebruikt, den zin niet treft;

Of *verwyder* de oorlogsbenden van den Nederlandfchen Grond.

VERWYDEREN is by ons *verder en wyder afdryven*, *wyder heen zenden*, doch dit zegt de Latijnsche Dichter niet:

Aut furores a Batavis pelle saltem Martius

Het welk de *Kunstgenooten* zeer wel hebben overgebracht door

Of houd den dollen Mars en zyhe Krygsbanieren
Ten minsten uit het land der vrye Batavieren.

Voor 't overige zijn 'er bl. 23. ond. twee regels, waerin men geen geregeld rijmloos, wy laten staen geregelde verzen, vinden kan; dus luiden zy:

Noch van 't schelmstuk der Tirrhetiers, Zeeliën eerst, Dolfynen nu;

Noch hoe 't volk van 't geurig Oosten onderworpen werd
aan u.

Ook gelijkt bl. 27. r. 4. ond. heel veel naer onrijm:

Alles is wel schoon, maar alles is nogthans niet even schoon.

Indien wy nu wilden overgaen om alle de fraeie zegswyzen en keurige overbrengingen van dezen Dichter aen te toonen, wisten wy niet, waer wy beginnen, waer wy eindigen zouden: Uit de bovenstaende staeltjens heevt de Lezer al iets kunnen oordeelen, en het inzien van den ganschen Zang zal hem niet verdrieten; Wilt ge 'er echter noch enige proevjens van, leez bl. 11. die keurige bestraffing en bedreiging der *rikkikkende* Kikvorschen, welk woord door onzen Dichter gebruikt, het gezang dier zoete Nachregalen wel zoo goed schijnt uit te drukken, als het *borrekikken* by ANTONIDES; Eigenaertig SIX VAN CHANDELIER in zijn WINTER 't *gebrikkekik koak, koak*: hebbende ARISTOPHANES in *Ranis* tot zijn leidsman, daer dit *βριξίξιξιξ κοαξ κοαξ* ontallijk voorkomt. Zie slegts Act. I. Sc. 8.

Zachter kan men zijn meening niet uitdrukken dan bl. 23. r. 1.

Alles wat de Goden geeven, is aanminnig, heilig, goed.

Bl. 27. ond.

Alles wat de Goden geeven, noemt hy heilig, schoon en goed.

Bl. 28. zingt HIGT:

Tu cruentas tolle rixas, fige cladibus modum.

Dus fraei breidt dit de Heer BAKKER uit bl. 29.

Smoor de bloënde Staatkrakeelen, breek den dolk, doof het lont.

De Dichtkundige zullen vooral veel vermaek vinden in bl. 13. r. 6. daer wy mede besluiten:

Wykt verlaat de mufte steden: streeft naar buiten; zoekt het veld.

Ploeger spant zyn willige ossen in 't gareel, en keert de klont Met de kouter, strooit de zaaden in den welbereiden grond. 't Landvolk wraakt nu rook en koolen; 't vee ontvlugt den duffen stal,

En

En de herder dryft zyn kudden in het nieuw begroende dal;
Zingt terwyl hy 't vee by troepen graazen ziet, en gade slaat,
't Kommerlooze onschuldig leeven van den herderlyken staat.
Egon snydt in beuken schorffen minneklagten, zyne vlam, enz.

Deze regelen geven weder, zoo 't ons voorkomt, het Latijn niet toe, en 't Latijn toont ons dat de Heer niet gemeenzame verkeering onderhoudt met die Dichteren waer eertijds *Latium* op roemen mogt.

Met een ander oog, gelijk wy boven bl. 130. reeds aenroerden, hebben wy te beschouwen de *Lentezang* van het Kunstgenootschap *Minima crescunt*, niet als vertaelt te weten, maer *nagevolgd*, zoo echter, dat wy gelooven, dat dat *nagevolgd* meer uit zedigheit der *Kunstgenooten*, dan uit den waren aert der overbrenginge spruited; daer toch dezelve den naem van stipte vertaling, voor zoo ver het hun gekozene maet toelaet, zonder zwaarigheid dragen kan; Alleen vinden wy hier en daer een regel die in het Latijn niet staet, en gemist kon worden, den Vertaleren alleen ontvallen, zoo 't schijnt, om 't rijm te vinden; doch zoo, dat men in dezelve gene tegenstrydigheit vindt; noch op het eerste lezen vermoeden zou dat ze om het rijm ingelast was; Van dien aert is bl. 1. r. 9.

Die (*Lente*) ook haer Dichter zal verleenen kracht en woorden.

Bl. 2. r. 10.

' Nu wordt die geeffelaer een koesterende ontfermer.

Bl. 22. r. 6.

— — waren nu myn zangen zoo ze hoorden,
Ik zong de guere koue nog verder naer het Noorden.

en dus op meer plaetzen.

De *Kunstgenooten* hebben bl. 5. r. 8.

De noorderstooker vlucht, en *schuert de sneeuwkaftoelen*,
Van 't woeste Thracie en den kouden Caucasus

Buiten het gebruik van 't woord *verzenen* (Zie bov, bl. 134.) meenen wy dat de heer *SAKKER* het ver van deze twee regels wint. 't Latijnsche *adurere* vertoelt hy *geeffelen*, veel krachtiger zeker dan *schuren*, dat eigenlyker van zacht henen glydend water langs de boorden ener rivier, gezegd wordt; en dus wet flieu gebezigt van winden, die met snellen veert en schor gebrom op de bergen aanvallen, en langs dezelve henen snuiven. Maer, boven dit, die *sneeuwkaftaalen* schynen ons niet te eigenaertig voor *bergen met sneeuw bedekt* gesteld te zijn, of moet men 'er *Kaftaalen* van dik gevallen *sneeuw* door verstaen? hoe men het pers 't gaet beide, zoo wy meenen, den zin van het Latijn te buiten, daer de woorden *Caucasi Arces* niets anders te verstaen geven, dan de *hooge gebergten van den Caucasus*, in welken zin het woord *Arces* by de Latynen zoo dikwerf genomen werde, dat 'er de Woordenboeken vol van zijn, en wy hier geen bewyzen hoeven by te brengen; Doch dit gebruik dezès woords kwam den Latijnschen Dichteren van daer, dat hetzelfde al in zyne grond-beteekenis, uit kracht zyner afleiding, een hooge en verhevene plaats beteekende, 't geen in ons woord *kaftaal* zoo zeer geen plaats heeft.

Bl. 6. van ond.

○ *trotsaert die alleen de lentevreugd kunt minderen.*

Dat *trotsaert* dunkt ons dat hier enigszins oneigen komt, en niet in 't Latijn bedoekt werde, trouwens wy handelen van ene *navolging*. Minder echter verschoonlijk wegens oneigenaertigheid is dat *poelbanket* bl. 7. r. 7., waer door het *aes* verstaen moet werden, dat de *Oievaer* door het inslokken der Kikvorschen zoude verkrygen.

Bl. 7. vinden wy dien *Oievaer Godvruchtig* genoemd; By de eerste lezing stootte ons dit, en scheen het ongepast; maer by herhaelde overdenking meenen wy, dat men een *kinderlievende Oievaer* wel *Godvruchtig* noemen kan, zo men alleen op de gemeene beteekenis van *godvruchtig* lette, doch niet indien men

men zyne aendacht op den ootsprong en t'zamenstelling des woords vestige.

Bl. 14. r. 10.

't Was lente toen het al in gulden ruste *sliep*.

Dat *sliep* schijnt hier niet, dan om het rijm geplaezt, want *slapen in ruste* zou weinig vreugd baren, dewijl men slapende van die ruste geen gevoel zou hebben.

Wy vinden in dezen Zang iets, dat in de andere vergeeusch gezocht werdt, het fraei namelijk der herhaling van een telkens wederkeerend vers:

Zingt! zingt! de lente dryft de guere kou' naer 't Noorden.

Alles vindt men in dezen regel niet, wat het Latijn bevat, ook niet dien zwier:

Ver redit nunc est canendum; Bruma pulsa est ver redit

Deszelvs herhaling echter voldoet meer het denkbeeld, dan de gedurige verandering die de Heer BAKKER, uit hoofde van den dwang des rijmklanks, die echter deze navolgers ook prangde, heeft gemaakt;

Gelijk omtrent den Heer BAKKER bl. 132, 136. willen wy ook hier omtrent de *Kunstgenooten* handelen, het een en ander proevjen opgevend ter betoginge dat ze den Latijnschen Dichter niet zelden heel na, zoo niet voorby, komen.

HIGT zong bl. 24.

Tunc flapores vorulenti diluimus poculis.

Hoe keurig de *Kunstgenooten*? bl. 19. reg. 2. ond.

Zoo smelten we alle zorg in vol geschonken kelken.

Waer by de overbrenging van BAKKER bl. 25. niet, dan flaeu is.

De Latijnsche Dichter bl. 19. l. pen.

Floream nec terra vestem flava nec posuit comas,

Vindingrijk en in dezelve overdracht van HICT, het
Kunstgenootschap bl. 14.

Toen droeg het veld altyd een verwryk roozen kleed
Daar 't frisch geboomte nooit zyn bladerrok versleet

Maer wilt ge een allerklaerst bewijz hunner keurigheid in Dichtkunde, leezt hen daer het eerste wijn-dranken, en der Saters en akkerlieden vreugd-bedryven opgezongen werden. . Dus heffenze bl. 18, 19.
aen :

Zoo dra die blyde plant hare eerste ranken schoot,
Hing 't Saterdom het loof verwonderd om hun lokken,
De Faunen vielen fluks aen 'tgretig druivenplokken,
Men kneusde voorts de vrucht, of trapeze op den grond,
En zwolg 'tgeperste sap met roodbeschuimden mond,
Sileen schoot driftig toe, en laefde uit wyde koppen
Zyne oude keel en pres al schreeuwende de droppen,
Men sprong 'er in het rond, en speelde, hoop by hoop,
Op schorre bommen daer het druivenap af droop,
Of loofde 'tnieuwe vocht des wyngaerds, in 'trinkinken,
Zoo hoog als Nectar dien de Hemellingen drinken:
Toen zong ook, zoo ik meen, het landvolk, bly te moê,
Met roode moêr besmeurd, elkandren deuntjens toe,
En balsemde met wyn de schorgezongen keelen,
Zoo heeft het aen de prael der trotsche schouwtooneelen
Van 't late nageslacht, in hunne onwetendheid,
Tot Libers eeuwige eer den eersten grond geleid:

Wy zouden al verder kunnen voortgaen om den
Lezer te toonen, dat deze navolging van geen on-
kundige hand is voortgekomen; doch zulks zoude
ons

ons ook hier langer ophouden dan het bestek onzer blaedjens en de aert ener beoordeeling meê-brengt. Zoo breed, als wy thands gedaen hebben, 'er van verslach te geven, meenden wy aen deze Dichtstukken van weêrzyde verplicht te zijn, intusschen ook hier of daer over 't een of ander licht vlakjen onze vrymoedige gedachten invlechtende; In dit vertrouwen, dat elk zien zal, dat onze beoordeeling alleen de stukken den liefhebberen heevt willen kenlijk maken, en den jongen aenkomelingen leeren, waer men in *Dichtkunst*, *vertaling* en *navolging* al op te letten hebbe. Hier mede stappen wy van deze aengename stoffe af, alleen noch meldende, dat het den Heer JAN DE KRUYF by deze gelegenheid behaegde, den Heere HIGT EN BAKKER eed keurig Kunstdicht toe te zingen, dat achter de vertaling van den laetst gemelden gevoegd, derzelve geen klein sieraed byzet; De woorden die de Heer DE KRUYF bl. 32. r. 9. op den Heer BAKKER toepast, tot beide onze Vertalers overbrengende, eindigen wy hun toejuigende,

Niets gaat van al 't fraai verlooren, en volmaakt treft gy den zin:

Aardig prent ge ons 't schoon der Lente, door fluweelen woordjes, in:

Heel uw styl is ongedwongen; alles schildert; niets misstaat; Triplend', speelend', vrolyk, luchtig, volgt ge Romes zwier en maat.

Terwijl onze bovenstaende beoordeeling, der twee LENTEZANGEN, reeds op de perz was, kwamen ons ter hand letteren van een onzer Verstandhouders, uit ZEELAND, waerin zijn Ed. ons ook enige zyner aenmerkingen op meergemelde dichtstukken mede deelde; wy oordeelen dezelve onzen Lezeren by deze gelegenheid ook te moeten mede deelen; dus beginnen zy:

In het Vaers van den Heer BAKKER.

Schoon 't edel Geieksch en 't grootsch Latyn,

Geleerde man, uw troetellettren zyn

in den opdragt.

(1.) *Troetelen* beteekent *vleien*, op alle wyzen *tragten te bebagen*, volgens KILIAEN. Het is een woord, by teerhartige moeders in 't gebruik, die hare kinders *troetelen*, dat is, door gedurig kussen en streelen hare liefde tragten te toonen. *Troetelletters* zouden derhalven zulke letters of wetenschappen moeten zyn, die iemand *tragten te vleien*, te bekoren; doch in een' zin, als hier, kan men aen de fraeie letteren en wetenschappen geen *vleien*, bekoren toefchryven, en vooral geen *troetelen*, dat een laeg woord is, en in een deftigen styl moet gemedan worden. Eene wetenschap kan wel iemants *beminde*, *begunstigde*, *aengenaemste wetenschap* wezen, maer nooit een *troetelwetenschap*, dat nœuwlyks verstaenbaer is.

Ontvang dus ook myn dictheldin, Myn Heer.
opdragt.

Hier stoot dit herhaelde myn zeer sterk. Het woord *myn Heer*

(1.) By ons zouden deze regels van den Heer BAKKER buiten berispinge zyn. Schoon wy de Heer Aenmerker toestaen dat *troetelen* in zyne eigenl. beteekenis zegt *vleien*, zich *bebaeglijk* zoeken te maken, zoo kunnen wy geen reden vinden waer om men het niet ruimer zou mogen nemen; een *Moeder TROETELT hare kinderen*, dat is, niet alleen zy *vleit hen*, zy *tracht hen te bekooren*, maer ook zy doet hun alle goed, en, hier van overgedragen, zy trekt hen op in liefde. Op deze wyze kunnen ook de Letteren of Wetenschappen gezegd werden van iemand met zorg, in liefde *getroeteld* en *aengeweekt* te werden, gelijk hier.

Heer komt in een' Lierzang niet goed, het is te laag en zweemt te veel naar een' gemeenzamen spreekstyl.

Hoe voor 't nydig floers van wolken vreeft geen grote of kleene Beer
bladz. 7.

De woordvoeging is hier gedwongen om het Vaers. Men moest lezen:

Hoe voor 't nydig floers van wolken geen grote of kleene Beer vreeft.
of

Hoe geen grote of kleene Beer vreeft voor. ———

De beminlyke Dichter heeft hier ook het (2.) verschil tusschen *voor iemant of iets vreezen*, en *iemant of iets vreezen* niet waargenomen. De eerste spreekwys heeft eene geheel andere beteekenis dan de laatste. Wanneer ik zeg: *Ik vrees voor iemant of iets*, dan wil ik zeggen: *Ik ben bedugt, dat iemant of iets eenig onheil, eenige ramp zal overkomen*. Maer wanneer ik zeg: *ik vrees iemant of iets*, dan wil ik zeggen: *Ik ben bedugt, dat iemant of iets my eenig onheil, eenigen ramp zal aebrengen*: De Heer BAKKER heeft dit wel waargenomen, bladz. 11.

Vreeft geen sneeuw, die spoor en treden aan den loozen jager toont,
als ook de Heer P. bladz. 3.

*De grote of kleine Beer, verborgen pas voor dezen
In zwarte wolken, heeft geen buien tans te vreezen.*

Bladz. 11.

*Blanke zwaanen, kortz de beeken, door de kou gestremd, ontulodn,
Dobbren, dryuen, onder 't rosijen, op haar' zilveren WATERTROON.*

(3.) Een *watertroon* kan ik my zelven nog niet behoorlyk ver-

(2.) Dit verschil tusschen *voor iemant* en *iemant vreezen* hoe aennemelyk ook in den eersten opslag, schijnt ons al te kiefch, en is ook niet algemeen aengenomen; des men niemand over deszelvs verzuim berispen kan. ———

(3.) Wanneer men ene overdracht van iets ontleent, onderstelt men

verbeelden. Een troon brengt my straks in de gedagten iets, dat verheven, dat uitmuntend is. Men kan de Zee, stromen, het ryk der Vissen, der zwanen enz. noemen, maer nooit hun' troon. De gelyke oppervlakte van het water verbied dit. Als de Zee, een stroom verhevenheden heeft, dan is zy ongeftuimig, dan woeden de golven; doch deze zal niemant troonen der zwanen noemen. Wy geloven, dat de verstandige Dichter ons hier ligt zyne toetemming zal geven.

Bladz. 19.

En Apol de murwe klonten, met zyn stralen, zegt DOORWAART

Dit doorwaren verstaen we nog niet al te wel. In oud Hollandsch zeide men WAREN, voor wandelen, en het is nog by de Poëten ingebruik, als zy van *schimmen*, *geesten* spreken, die *des nachts gaen waren*. Zoo wy den Heer BAKKER wel begrypen, neemt hy dit DOORWAREN in den zin van *doorwandelen*. De Latynsche Dichter zegt:

Pbeus ignis molle percoquit solum

Het Zonnevuur doorkookt den murwen grond.

Dit is iets, dat het vuur verrigt, en elk verstaet; maer hoe de *stralen der Zonne door de murwe klonten waren of wandelen*, kunnen we nog niet begrypen. De zoete zanger verschone ons, zoo wy zyne meening niet wel gevat hebben.

Bladz. 21.

Gy hebt sints het kromme kouter op der velden rug gewet.

Wetten beteekent *scherpen*, *slypen*, *aenzetten*, gelyk men alle yzren en stalen gereedschappen, daer men iets mede moet *snyden*, na het gebruik doet. Maer door het ploegen word het kouter plomp, bot, even als een mes, door het *snyden*,

men niet dat dat iets met het onderwerp waer op men het overdrachtelyk toepast, in allen deele overcenkomt, het is genoeg zoo in het een voornaem stuk gelykheid daer aan hevt: de *Waterstroon* is onnatuerlyk, let men op de verhevenheid enes *troons*; maer natuerlyk weder, zoo men aenmerkt dat gelyk de throon enen Koning, zoo het *water der Zwaan*, tot den zetel van eere strekt, waerop zy haren meesten luster verloopt.

den, een zeifen door het maaien. Het verwondert ons des, hoe de oordeelkundige Dichter gezegd heeft; dat *Ceres bet eerst op der velden rug bet kouter gewet heeft*, om te toonen, dat *zy bet eerst de velden beploegd heeft*. Indien men Ceres vond op deze wys wilde uitdrukken, zou men moeten zeggen, dat *zy bet eerst op der velden rug bet kouter bad stomp gemaekt*, gelyk de dagelyksche ondervinding de ploegende boeren leert.

Bladz. 23.

En den malschen perzik zwellen, waerd den Koninglyken dienst.

(4.) *Waerd* en *waerdig* zyn twee woorden, die een verscheiden zin hebben, schoon onze beste Schryvers het onderscheid niet behoorlyk in acht nemen. *Waerd* beteekent *lief* (*carus*); *waerdig* (*dignus*). Indien men de nauwkeurige netheid der tale wilde betragten, zoude men hier *waerdig* moeten schryven.

De Heer P. bladz. 1.

Die zoete Lente, die bet menschedom lieflyk smaekt.

Deze uitdrukking komt ons niet net voor. *De lente behaegt*, bekoort ons, maer (5.) *smaekt* ons niet.

Bladz. 11.

't Gevogelt zwiert en kruist de lucht door, als ontzinde.

Wy kunnen niet anders zien, of de beminnelyke Dichter heeft dit *ontzinde* hier om, een rymwoord geplaatst. Volgens den aert der tale moest het *ontzind* zyn, omdat *bet gevogelte* onzydig is; of als de Poeët het in het meervoud wilde plaetzen, *Ontzinden*. Hoe het ook zy, altyd zal het een lammen staert aen het vaers maken. Neem het 'er af, en gy zult een deftig vaers hebben.

Bladz.

(4.) Dit onderscheid gav de Heer HUYDEC. op in zyne *prose* bl. 74. maer het schijnt ons van zulk een gewicht niet, dat men iemand om deszels verzuim van verzuimde *nauwkeurigheid* beschuldigen zou.

(5.) Ook deze aanmerking komt ons wat klesch voor en *smaekt* ons niet zoo wel als de andere, om dat zelfs het gemeen gebruik een *smaeken* de beteekenis van *behaegen*, gehacht heeft.

Bladz. 11.

Elk teelt vast voort en voort ten spyte van de dood.

Dees regel is wat lam en (6.) uitgerekte. *Voort en voort, en ten spyte* komen ons voor als blyken, dat de zoete Dichter dit vaers uit zyne gewone ryke ader niet sehepte. Detselger had hy kunnen zingen:

Hoe teelt het alles aen in weêrwil van de dood.

Of iet diergelyka.

Bladz. 14.

Geen harde kley wierdt van de Hondstar aengeschonert.

Non bialcos uffit agros bella fervens firii

Is 'er en in het Duitsch en in het Latyn niet iets, dat geest proef kan doorstaen? Ons word hier een schets getrokken van den blyden staet der waereld in de gouden eeuwe, wanneer alles groen was, het veld altyd frische bloemen droeg. Als men eene aengename Lente wil verbeelden, en een' schonen, weligen grond, kan men geene gedagten maken van een *barden*, *opgespleten*, *geborsten grond*, of eene dergelyke *kley*. Wanneer men den grond *hard*, en *vol spleten en borsten* ziet, is het een teeken van eene *droevige droogte*, gelyk men vackmael in den zomer ondervind. De beide Dichters onderstellen hier, dat de kley reeds hard en gespleten was, eer zy door de *Hondstar* beschenen werd; dan dit kan onmogelyk plooiën met het denkbeeld eener schone Lente. Indien zy gezegd hadden. (7.) *Geen zagte kley werd van de Hondstar aengeschonert*, zou men straks eene naturelyke afbeelding van die schone, groene Lente ge-

(6.) Onbetwistelyk is deze regel *uitgerekte*, maer by ons even daerom te fraeier, als daer door schilderende de Schakel der uitgerekte geslachten.

(7.) Men moct hier in aenmerking nemen dat de uitdrukkingen der Heeren *HGT* en *MINIMA CAESUBT*, de *hardheid* der kley niet als een voorbode maer als een uitwerkzel der *Hondstar* opgeven; immers werdt de grond, eerst *hard*, dan *harder* enz. tot ze zelfs berst en slijt; en geschiedt dit alles terwijl zy van de *Hondstar* beschenen werdt, dan hoeft het geen bewijs meer; dat de *Hondstar* de *kley* noch *aenschont* wanneer ze al te vooren door de werking van dezelve *star* is *hard* en *stenig* geworden.

gehad hebben, want in deze vaerzen, als ze nu zyn, doet de Hondstar niets meer dan den reeds harden grond branden en nog droger maken. De Heer BAKKER zegt volkomen wel:

En de heete Hondstar schreide wimmelt de akkers met haer' gloed.

Bladz. 15.

Dan wordt het koren door zyn warmte ryp gemaakt;

Dan steekt de Graengodin het hoofd op uit de voren.

Deze Regels zyn zeer duister, fraei de Heer BAKKER:

Als Apol met gloende wielen Herkles leeuw de lenden rooſt,

Stooft by gunſtig met zyn stralen, Ceres akkers, boſ en veld;

Door wier kragt de vruchten rypen, 't graen in vette voren zwelt.

Wanneer het koren door de warmte der zonne reeds is ryp gemaakt, dan behoeft men niet te zeggen, dat *bet zyn hoofd uit de voren steekt*. Dit heeft het lang voor dien tyd gedaen. Het Latynsch woord *Ceres* moest hier ook niet door *Graengodin* vertaald zyn. Het *graen* kan het hoofd wel uit de voren steken, maer de *Graengodin*, eene personaedje, niet. Dit geeft een wonderlyk denkbeeld van eene Godinne. De Latynen nemen *Ceres* voor het graen, maer dit schikt zich niet in onze tale. Als men deze vaerzen met die van den Heer BAKKER vergelykt, zal men gemaklyk het onderscheid zien

Bl. 17.

o Wyngaerdplanter, die den Godendaeww bereidt.

De Goden hebben een *nektar*, een *drank*; maer ik weet niet, dat de ouden ooit van een' (8.) *Godendaeww* spreken, of den wyn den *daeww* der Goden noemen.

Beide de zoetvloeiende Dichters zyn wat onachtzaam in het afkorten der woorden, om het Vaers gemaklyker te vinden, vooral om *den* in *d'* te veranderen, tegen de zuiverheit der tale: men vind 'er: *na d'arbeid*; *d'ouden gorgel*; *d'eersten grond*, *d'aendsohen walstand*, *d'onberoerden vliet*.

Bladz.

(8.) Dat men den *daeww Nektar* noemt, heeft ook zekerlyk den Dichter *daeww* voor *Nektar* doen stellen, schoon wy gelooven dat het eerste beter dan het laatste is.

Bladz. 23. zegt de Heer **BAKKER** :

Zie Lyeus giften bangen aen den kronkelenden rank.

Rank is vr. gelyk de Heer **BAKKER** zich zelven verbetert :

En uw tamme Panterdieren met de taeje wynrank ftiert.
Bladz. 17.

Alle de Liefhebbers der vaderlandsche Dichtkunde zyn deze twee beminnelyke en zoetvloeiende Dichters voor hunnen arbeid verplicht, en staen in twyfel, wien zy den prys zullen toeleggen. De zang van den Heer **BAKKER** is kunstig, keurig uitgewerkt, die van den Heer **P.** vol loffen zwier, zoetvloeiendheit. Neerland wagt van deze fraeie vernuften zelve iets meer.

Noch een of twee bladzyden dezer Aenmerkingen vervatten ene beoordeeling van het Latijnsche Dichtstuk van den Heer **HIGT**, de welke wy van ze opgegevene hebben willen affnyden, om dat ze tot onz oogmerk, dat bevordering van **NEERLAND's Taal- en Dichtkunde** is, niet scheen te dienen, en ook de plaetz daer toe ons zou te kort geschoten hebben; Wy hopen dat van den Zender deze vryheid zo min als onze ondergevoegde aenteekeningen, euvcl zal genomen werden.

Deze **BY-DRAGEN** werden te Leyden by *Job. le Mair* akte maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gilliffen*, Zierikzee *V. d. Thoorn*, Vliiffingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwenaen*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en ten *Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet* en *Comp.*, Franquer *Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXIII. ————— 1761 Z.

BYLAGEN *gehorig tot de verscheide Schrioven
onder de zinspreuk, NEC TIMIDE NEC TEMERE, der
Letterminnaren medegedeeld, in By-Drage
XXI, XXVII en XXXI.*

MYNE HEEREN!

Met zonderling genoeg vernam ik den Inhoud van uw 27te stukje, als lang begeerig een Dichtstuk te zien van iemand die zeer ge-oeffend is en met een schrander oordeel begaefd, bijzonder onze Neerlandfche Dichters te toetzen en dierzelfer feilen in 't-daglicht te stellen, op dat een ander zich daer aen spiegelen en voor wachten moge. Want als zoodanig enen zag ik aen den Schryver der DICHTKUNDIGE AENMERKINGEN in Uw Ed. XXI^{te} stuk. Lof-felyk mogen met recht zyne pogingen genoemd worden, en veelszins van nut, echter sta het my wy onbeveinsd te verklaren dat zijn Ed. my somtijds al te *critiecg* voorkomt, Immers veroordeelt hy deze woorden van HOOGVLIET B. I.

**Zell op de leistar van Godts heilbelostenissen:
Laat komen wat 'er koom: die zullen nimmer missen.
Deze aartkloot zal veel eer veranderen van steel:
Eer zal 't gebergte zich neerzetten in de zee:*

K

Ter

Eer zal de zón haar licht: de maan haar glans ontberén
 Eer zal de vlugge Nyl naar zynen oorsprongk keeren:
 Eer Godt myn recht verzuime, ———

Deze derde en vierde regel veroordeelt de Schryver, als geen goede *opklimming* zijnde: *Als de Aerdkloot* (vervolgt zijn Ed.) *van zyn plaetse veranderde*, zou 'er iet meer geschieden, dan wanneer het gebergte, deel van den Aerdkloot, in de zee werd gezet. ——— dit zy zoo, maer wie zegt ons of de Dichter zich hier een *opklimming* hebbe voorgesteld, of slechts ene optelling doet van onmogelyke dingen die eer geschieden zouden dan het missen van Gods beloftenissen, althands ik voor my kan in deze regels in hun verband niet anders dan het laetgenoemde vinden. En zijn dierhalven by my buiten berisping, te meer daer het verplaatfen van den aerdkloot en het verzetten der bergen niet aen elkander onderschikt is, gelijk de de maen is aen de zón in den vijfden regel

Eer zal de zón haar licht; de maan haar glans ontberén:

Dit zoude ik niet goedkeuren, want als de zón be-rooft is van haar licht; volgt van zelfs dat de maen haar geleenden glans niet kan geven.

Noch eens zegt dezelve Dichter begin van 't vijfde Boek.

Toen Abram hoorde dat zyn broeder was gevangen,
 Stort hy een'stranenvloet langs bleek besturve wangen,
 En roept al zuchtende uit: moest gy, helaas! moest gy,
Die met my vaderlant, en buis, en maegschappy
Verliet, onnoosle Loth! moest gy, daer Vorsten dwalen,
 's Lants schulden met uw vee en vryheid dus betalen!

Als men het vaderland heeft verlaten, volgt het van zelf, dat men zyn buis en Maegschap ook vaerwel heeft gezegd. Zegt onze aenmerker, maer dit gaet niet altijd door; en wie kan deze aengehaelde versen lezen zonder met my toe te stemmen dat deze opstapeling van Vaderland, en buis en maegschappy hier een besondere fraeihed geeft om de hartstocht van Abram af-

aftebeelden, — moest gy, belaaft, moest gy die met my Vaderlant verliet, en dat niet alleen, maer ook, daer hy naeuwer betrekking op heeft, (1) uw huis, ja ook uw maegschap, die hem allernaeuwst aen 't hart lag; dus is deze opklimming wel zeker goed, zoo ze anders een opklimming te noemen zy.

Wyders. VONDEL *altaergeb.* B. I. bl. 9.

Een appelbeet kost lyf en ziel bederven:
Een dulle lust bekومت den mensch zoo zuur.

Kon de lust naer den appel (vraegt onze Schryver) niet meer doen dan ziel en lyf bederven, dat de appelbeet zelf reeds gedaen had? Neen voorzeker; maer dat zeidt VOND. ook niet; let op het dubbelpunct: achter bederven; Zyne woorden, in hun verband met de voorgaende gelezen, zeggen

Een appelbeet kost lyf en ziel bederven!

Zoo zuer! ziet eens, zoo zuer bekومت den mensch een dulle lust! zoo verre vervoert hem zijn lust!

— Helzeel wat raet? de steenende Natuur enz.

Dan, genoege hier van; ik gae voort tot het werk, dat ik my eigenlijk in dezen hadde voorgesteld; namelijk het toetzen van zijn Ed. *Nieuwjaers-vers* in BYDRAGE XXVII. Het geen ik my voorstelle den Dichter niet euvel zal opnemen, voor zoo verre ik zyne wyze van denken heb leeren kennen uit zynen brief aen 't hoofd van BYDR. XXI.

Dus

(1) De Schryver dezer *aenmerkingen* heeft het hier, zoo wy meenen, welgetroffen; maer . . . mocht iemand inwerpen, zal men van het *Vaderlant* opklimmen tot het *huis* dat moet door het *huis* geuult iets waerde dan het *Vaderlant* verstaen werden: buiten men dit doen 'er Abrams naest bestaende bloedvrienden doen betrekend acht, wat zal dan *Maegschap* hier meer zijn dan overtellig? Hoe men deze zwarigheid oplosse, door het *huis* in ene andere betekenis op te vatten, zie men beneden.

K 2

De gouden Zon, (dus heft de Dichter aen.)

De gouden Zon, gehuld met glanssen,
 Is wederom *baer* baen ten end gereën,
 En wend naer hoger transsen
 De snelle rossen heën;
 Zy lonkte uit 's Hemels heldre bogen
 Het vrye Nederland,
 Wanneer zy rees, en daelde, aen allen kant
 Zoo minzaam toe als ooit met *bare* vriendlyke oogen.

De Zon, bemerkt hier ieder, word verbeeld als een persoon, by 't Heidendom is het *Phæbus* of *Apollo*.

Maer . . . wie heeft immer het mennen en wenden dier rossen, ener vrouwe toegeschreven? Dierhalven behoorde de Dichter mijns bedunkens van de *Zon* gesproken te hebben in het manlijk geslacht, schoon het zelfstandig woord *zon* evenwel vrouwelijk blijft; men zie hier over de breede en oordeelkundige aenmerking van den Heer HUYDECOPER in zyne proeve van tael en dichtk. bl. 87-96.

Wy durven, o Almogendheit,
 U needrig om een' dierbren zegen smeeken,
 En uwer Majesteit
 De Nederland'sche streken
 Beveelen, schoon het Vaderland
 U tergde door zyn zonden;
 Dit doen we aen U, *den Arts van onze wonden.*
De Ross van Nederland in Neêrlands veegsten stand.

Dit kan men ook gevoeglijk doen als aen een *arts*, maer weder niet aen een *Rots*, te minder daer Neêrland voorkomt in zijn' *veegsten* stand.

Deeg / bepg i. morti propinquus, maturus morti KILIAEN. Nu heeft wel een *arts*, maer niet een *Rots* de hoedanigheid van iemands wonden te genezen, en hem te bevryden van den aenstaenden dood. Als men de een of andere zaak of benaming in enen on-

eigen-

eigenlyken zin overdraegt moet men letten of het in den eigenlyken zin pas geeft. (2)

Bl. 3.

Hoe gloeit het zwaerd van bloed
Van borgerbloed doordronken.

Bekend is het, dat alles wat eenig vocht naer zich trekt, overdrægtelijk gezegd wordt te *drinken*, en dat van veel *drinken*, *dronken* komt.

Sierlijk dierhalven zegt, JAN. SIX VAN CHANDE-
LIER in zyne *Poëzy* bl. 66.

— Wat 'er blinkt is goud,
En silver, fyne wol, en sy,
Die, in de kuip der verwery,
Verscheide schoone verwen DRONK.

en Bl. 337.

Het aardryk DRINKT den reegen
't Geboomte DRINKT den seegen
Des aard's. de zee DRINKT wolken,
De son DRINKT beele kolken.

VOND.

(2) Om op deze zwaarigheid, die ons echter niet zeer zwaer schijnt, een besliffende oplossing te geven, zouden wy met breeden omflag moeten onderzoeken, of het geoorloovd zy, *Metabasis* of *overgang* van *Metaphora* op *Metaphora* te maken; van de overdragt van enen *Arts*, in die van een *Rots*, uit deze weer in een andere van een *veeg* ziekbedde te springen; wy zouden moeten beoordeelen of *Horatius* l. 1. *Epist.* 1. v. 39. wel zong

*Nemo adeo ferus est, qui non mitescere possit,
Si modo cultura patientem præbeat aurem.*

In welke regels 't woord *ferus* ontleend is van de wilde dieren, *mitescere* van de vruchten, en *cultura* van den landbouw; doch wy laten dit voor nadere nasporinge over.

K 3

WOND. *Josepb in 't Hof Act. I. Sc. I.*

En het genoegblyck dat, dat dauw en regen DRINKT.

En in zyne GEBROEDERS 2de Rey.

Helaes! myn kristallynen Vat
Telt zelf by druppelen het nat
't Welk luy van Liban komt gekrópén.
Myh eemer, eerst aen 't overloopen,
Verschonk met blanck en bruizend schuim
Het klare water weér zoo ruim,
Als 't van den bergh hem wert geschoncken,
Ja maecte d'ackerlanden *droncken*.

Maer hoe kan men bestaenbaer met de reden, zeggen
dat de zwaerden DRONKEN zijn? Daer toch het stael
niet in staet is om enig vocht baer zich te trekken. (3)

Bl. 3.

Germanjes droevige Elve zuchte,
Maer 't zuchten *smoorde* in 't donderend *Kronn*;
Die bange landstroom vluchtte,
Verbaesd naer *aer* en *bron*,

De gryze Moldauw dorst den wagen
Niet mennen langs zyn nat,

De lyken wederbielden 't vlugge rad:

De stroom was zelf vermoeid door zoo veel doên te dragen,

Op den tweden regel maecte zeker Liefhebber deze
aenmerking, of men wel eigenlijk goed zegt, dat
bet

(3) Wy stemmen toe dat het *stael* niet gelijk *akkerlanden*
enz. het vocht naer zich trekt; maer werdt 'er dit juist
vereischt om *overdrachtelijk* te kunnen zeggen dat iets *drinkt*
of *dronken* is? Waerom kan zulks ook niet geschieden,
wanneer dat iets met enig vocht geduerig besmeurd en be-
smet werdt? Wy voor ons zien daer geen zwaarigheid in,
en zouden niet weigeren te zeggen dat *zwaerden dronken zijn*
van bloed te drinken.

bet zuchten in 't kanon smoorde, en of het niet beter ware, zoo het zuchten eerder dan in het kanon zelve gesmoord was, aldus

Maer 't zuchten smoorde in 't dondren van 't Kanon.

Ik voor my acht dit al te fijn geredend, en zou geen zwaarigheid vinden die uitdrukking van onzen Dichter te bezigen.

De Landstroom vluchtte naer aër en bron. Wat verstaet hier de Dichter door *ader*, en wat door *bron*? By aldien het zelfde, zoo is een van beide overtoellig. (4)

Den wagen mennem, is zeer goed gezegd. *Mennem* dat is *minare*, *ducere*, *leiden*

POOT I D. bl. 147.

MENT hier uw glase wagens.

Maer den *toom mennem* is kwalijk. Zie HUYDEC. bl. 110-112.

De lyken wederbielden 't vlugge rad;

Dit vers rolt niet wel, om dat 'er rust gebreekt na den tweeden voet, welk my de eigenschap schijnt der vijfvoetige verzen (5)

De

(4) Indien wy hier al eens toegeven dat *aër* en *bron* het zelfde te kennen geven, zou dan een van beiden daerom overtoellig zijn? Zou men enen Schryver, vooral enen Dichter, betwisten uit weeldigen zangdrift twee *Synonima*, naest een te plaetzen? Wy vrezen dat dit in 't gemeen voor de Dichtkunst maer vooral voor den zoetvloeienden SMINS en SCHIM, die zich op het gebruik zulker *Synonyma* siks verstonden, heel nadeelig zijn zou. —

(5) Dat dit vers zijn behoорlyke rust achter den tweeden voet mist, is waer, maer zou men niet mogen stellen dat even hier door de traegheid der raden, door het ophouden veroorzaekt, te keuriger wierdt uitgedrukt?

K 4

De stroom was zelf vermoed van zo veel dobn te dragen.

Dit *dragen* zou mijns achtens fraeier staen , waer-
neer het toegepast wierdt aen dingen , die konnen
dryven , dan draegt het water eigenlijk dezelve ,
maer niet als ze op den grond gezonken zijn. (6)

Bl. 3.

De Zweed, door een bevrozen as
Gezengd , gedrukt door kille Noordsche Beeren ,
Bruischt langs den pekelpas.

Deze regels waren my volstrekt onverstaenbaer,
voor ik my erinnerde dat de Latynen het woord
urere , by ons in een eigenlyken zin *zengen* , van he-
vige koude bezigen , gelijk hier onze Dichter van
den bevrozen as of pool, die de Wijsgeeren den aerd-
kloot toeschryven : evenwel zijn my by Neerland-
sche Dichters nimmer voorbeelden ontmoet van *zen-
gen* in ene andere beteekenis dan van *verschroeien* ,
door zware hette, dus laet ik andere be-oordeelen
of het goed zy. (7)

Bl. 4.

Men zag in de *Oostermorgenlanden*
Geen oorlogsvlam ———

Dit woord schijnt van ANTONIDES mackzel , lieffst
zoude ik het niet bezigen ; *oosterlanden* of *morgen-
lan-*

(6) Dat de lyken , na enigen tijd gezonken geweest te
zijn , bovenkomen en *dryven* weet elk , dat hier uit zich dat
dragen 't makkelijkst verklaren laet schijnt ons van zelys te
blyken , en dat den Latynen deze en soortgelyke spreek-
wyzen en beschryvingen van veldslagen enz. gemeen zijn
achten wy onmoedig met voorbeelden te staen.

(7) Zie het geen wy hebben aengeteekend in de laetst
voorgaende By-drage bl. 134. ———

landen ware evenveel, en genoeg geweest: waer vindt men *westermorgenlanden*?

Bl. 5.

Wy durven ons niets meer beloven.

Uw taei gedult rekt naeuw zig langer uit,

Uw goedheit is al boven

Het peil van haer besluit.

Zoo 'er ooit een grootspraek of *Hyperbole* gemaakt is, is het deze zegt onze Dichter BYDR. XXI. bl. 403. op deze woorden van ANTONIDES, *Bellone aan band.*

En ziet uw waterstad Europes oog en pracht,

Geheven boven 't peil der waereltlyke magt.

Ik wenschte wel-te weten op welk een wyze onze Dichter zijn zeggen zou goedpleiten, dat de *Godlyke goedheid de palen van zyn besluit te buiten gaet.*

o Ja! Dit zult ge om uw Beminden,

Om 't overschot der vrome zielen doen,

Dit zal genade vinden.

Dit zal het land behoên;

Om dit zal *Neerland Neerland* blyven;

Dit is het kleen getal,

Dat veel vermag, *de pylers van 't beelal;*

Dit is het *wigtig kurk*, waer 't aerdryk op moet dryven.

't Is een krachtige en fraeie manier van zeggen doorluchtige persoonadien by zich zelfs te gelyken wanneer zy van staet veranderd zijn: indien dit geschiedt door het herhalen van den naem zelven. De lieffelyke POOT in zyne *Minned.* bl. 130.

De snelle tyt durft schoonheit ook verslinden.

Heleen, kom in Heleen Heleen niet vinden,

Toen zy wel eer op haren ouden dag:

Eens in den spiegel zag.

K 5

Deze

Deze uitdrukking heeft iet verhevens zegt de Heer
HUYDECOPER *proeve van taal en dichtk.* bl. 276.

*Dit is. ———
——— de pylers nan 't beelal.*

Ik staet zeer te twijffelen of deze zegswyze door den
nauwen beugel der kiesheid, kan gaen; (8)

Dit is het wigtig kurk, waer 't aerdryk op moet dryven

Schoon het woord WIGTIG hier wel onberispelijk o-
verdragtelijk gebezigt is, kunnen wy deze uitdruk-
king echter niet goed noemen, dewijl het KURK, zoo
ras het *wigtig* word zijn hoedanigheid verliest van
dryven. liever:

Dit is het dierbaer kurk ———

of iets diergelijks.

Ziet, dus veel hebbe ik gevonden aentemerken,
is 'er iet waer in ik heb misgetast of te voorbarig
gewest ben; gaerne wil ik mijn feilen zien, gelijk
ik even dus van de edelmoedigheid des Dichters
verhope, zijnde mijn waer oogwit geweest zijn Ed.
verder aentesporen ter oeffening van zijn edel ver-
nuft en bevallige Dichtgaef, die my zeer aenstact,
en daerom mogelijk al te ver heeft uit gelokt.

Blyve met onderwerping enz.

L. . . 12 van Louw-
maand 1761.

ARS PROFICIT.

(8) Wel verre van niet door den nauwen beugel der
kiesheid te kunnen, is deze woordschikking zelfs fraei,
en den Latynen ook niet ongebruikelijk, die dezelve *Syn-
taxis* noemen, en dus aanvullen zouden, *dit is het kleen ge-
tal, dat veel vermag; (deze zijn) de pylers van 't beelal.*

TAELEKUNDIGE HEEREN!

Met het uiterste genoegen zijn wederom by ons gelezen, de DICHTKUNDIGE AENMERKINGEN van den Schryver, die zich al meer *Nec Timide Nec Temere* teikende. Zeker dunkt het ons dat zijn Ed. schrander en geslepen oordeel, lof verdient, te meer, om dat zijn Ed. de eerste is, die zulk een nutte en navolging waardige schrijfwyze, in UEd. blaedjens begonnen, en tot noch wel volvoert heeft. Dan, daer het moeielijk is, ja! byna onmooglijk, ene nieuwe uitvinding met de eerste proeven volmaakt te voorschijn te brengen, zal het by niemand ook de achting van den kundigen Schryver benemen, zoo wy den een of anderen misslag, van zijn Ed. begaen, aentoonen, en hier of daer ene te onrecht beschuldigde plaats verdedigen; Ten dezen einde verkozen wy deze aen U Wel-Ed. toe te zenden, met verzoek, om dezelve een plaatsjen in U Wel-Ed. BYDRAGEN te vergunnen: in hope en vertrouwen, dat de Schryver der *Dicht-kundige aenmerkingen* onze vryheid niet zal euvel nemen; daer wy zijn Ed. verzekeren dat dezelve alleen uit beooging van gemeen nut spruit, en voornamelijk ook gebruikt is, om zijn Ed. in zyne onderneming de helpende hand te bieden, en zyne liefde tot de Dichtkunst, ter verdere schryving aen te spooren.

Wat aenm. XI. bl. 86-88. betrefte, waerin de Schryver de *Apocope* of *Nalaet* van zulke letteren, die weggegoorpen, *het woord schade doen*, den Dichteren betwist; hierin kunnen wy het gevoelen des Aenmerkers niet onderschryven; dit verbiedt ons de *Dichterlyke vryheid*, die wy oordeelen meer te moeten toegestaan werden, dan het *in een trekken van een woord* of *uitlaten van een letter*, waerop dezelve echter bepaelt werdt bl. 88. (9) Wel is waer, dat dier-

(9) Lichtelijk zou men hier in enen woordenstrijd vervallen

diergelyké *Nalaeten*, als de Schryver opgeeft, met andere, die noch in gemeen gebruik zijn, (b. v. *zijn' voor zynen, en voor ende enz.*) tegen den aert der tale in de *schryfwyze* stryden; maer 't is ook waer, dat een verstandig Taelminnaer, zoo hy de grondregelen van *Grammatica* of *Syntaxis* naspeuren wil, zich by geen Dichteren, die hy weet dat om *Welluidendheid* en *Voetmaet* veel vryheid aen zich genomen hebben, maer by Schryveren in onrijm verwoegen zal, die aen dien eersten band weinig, aen den laetsten geheel niet gebonden, in hun schriften meer de zuiverheid en tael-regelmaet hebben kunnen en moeten bewaren. Sterker hier op aen te dringen, zou een breed betoog vereischen, 't geen zich door een kundig liefhebber niet onvoegzaam oyer de *vrybedenden Nederduitschen Dichter toe te staen*, zou laten schryven; thands vergelyke men slegts met ons gezegde het gevoelen van ADR. VERWER Id. L. B. bl. 53-60.

Aenm. XVII. bl. 90, 91. werdt ANTONIDES berispt, dat hy een *weldaed op een blat van water laet aenschryven*, welke beoordeeling den oordeelkundigen LETTER-COURANTIER * met recht *te straf voorkwam*, Want, zoo dra men onderstelt dat men kan zeggen, dat iets *in water opgeschreven* werdt, 't geen de Schryver doedt, en moest doen, als hy die spreekwyze in *Katullus* prijft, volgt het van zelfs dat dat *water* den schryvenden tot een *blad*, en dus een *blad van water*

* bl. 304. Vde D.

vallen kunnen; ten minsten in enen twist wat den dichteren boven rijmloze Schryveren meer en al vry sta of niet; ten ware hier nader bepaeld werde, welke vryheden een dichter geoorloofd zy door ene *figuurlyke* wyze van spreken of schryven te gebruiken, behoudens nochthands, dat der tale hare zuiverheid niet ontnomen werde, 't geen wy meenen dat geschiedt; wanneer voor *onttogen onttoege* geschreven werdt; gelijk wy in tegendeel niet zien kunnen dat de tael iets van hare zuiverheid verliest, als *d'eersten steen* voor DEN *eersten steen* gebruikt werdt.

ter is; maer, antwoordt de Aenmerker, het is niet mooglijk van water een *blad* te maken. Wy antwoorden, 't is even onmooglijk iets volgens *Katullus* te schryven, *in 't water of in den lichten wind*, 't zijn beide dichterlyke *omfchryvingen* of *gelykeniffen* van een *vergetel gebeugen*, dat genoten weldaden zoo wel bewaert, als het *water* of de *wind* de *opgefchreven* letteren.

Aenm. XVIII. bl. 92. De Aenmerker meent hier dat dezelve ANTONIDES Ystr. 2de Boek niet wel zingt;

Daer 't bloet uit uwe stramen

En raeuwe wonden vast afzypelende, en SAMEN

GERONNEN TOT EEN BEEK, *uw eige keel benout:*

De Schryver der aenmerkingen neemt dit *samen geronnen*, in dien zin waerin men het meest beezigt, wanneer men *geronnen bloed* zegt; en dan staen wy toe dat die dikke stof heel te onregt een *beek* genoemd werdt, ja! dat geen wijs mensch dezelve met dien naam ooit *bestempelen* zal; maer wy meenen door ene andere verklaring van deze plaets ANTONIDES van zoo groten misflag te kunnen vrypleiten, op deze wyze, *Daer 't bloet afzypelende uit uwe verscheiden stramen en wonden*, SAMEN GEKOMEN, of driftig in een gemengelt, tot een gantsche *beek* werdt. Want dat *rennen*, *ron* of *geronnen* niets dan *bestig lopen* zy, weet elk, en in dien zin kan *bloed* zoo wel als *water*, *samen rennen* en *lopen*, zonder te *stremmen* en dik te worden. (10)

Aenm. XVIII. bl. 95. Werdt het gebruiken van *KOMEN*, in *KOMEN te doen*, *KOMEN te geven* enz. voor *kwakzalvers tael* opgegeven, 't geen wy in 't voorbygaen aenmerken moeten dat niet altyds, en zelfs in

(10) 't Is zeker dat deze verklaring de plaetz van *Antonides* van ongerijmdheid zuivert, maer 'er blijft echter by ons bedenking, of 't hem vrystont van den gemeenen zing; dien wy aen *t'zaem geronnen bloed* hechten, tot enen geheel tegenstrydigen af te wyken, en wy zijn niet ver van te oogdeelen dat zulks beter niet gedaen was.

in de daer aengehaelde plaats niet, waer is. Immers wanneer 'er ene bagchelykheid of toefstrekking werdt te kennen gegeven, gelijk daer

Zoo 't waer is dat de Vorst haer komt zijn band te geven

Wanneer dat, zeg ik, geschiedt, is dat komen zelfs een tacl-eigen van ons Neer-duitsch, volgens TEN KATE I D. bl. 513, 515. volgg. van wien NYLON aenl. tot de nederd. tacl te onrecht verschilt bl. 4.

Aenm. XIX. bl. 97. Hier werdt een voorbeeld van een valsche en onbegrypelyke gelykenis opgegeven uit ROTGANS *Wilhem den Derden* 4de B. dus zingt hy

*De Kiel, getooid met ryksbanieren,
Gestreekt door Zeeklaroen en trommel, blinkt op 't zout,
Gelijk een boge BERG, UIT ONWAERDEERBAER GOUT
GEKLONKEN, en VERDOOPT DE DAGTOOTS EN HAER
VONKEN,*

OFSTREKTEEN SPIEGEL OM GOD FEBUS OP TE PRONKEN

De Aenmerker zegt niet alleen; 'Er is geen Sterveling, die een gouden berg gezien heeft, by is netgens in de natuur te vinden: maer beleidt rond uit 'er geen beoorlijk denkbeeld van te kunnen maken; Zijn E^d. heeft immers een denkbeeld van een berg, ook een van goud, mogen wy hem nu vragen wat hem belette die twee denkbeelden samen voegende, zich een gouden berg te verbeelden? Indien al, wat wy nooit gezien hebben en waer van door ons niet gehoord is, onbegrijpelijk zy, dan moet men ook geen *Faams*, als een vliegende *Vrouw*, geen *Cupida* als een gevleugelt wicht en diergelyke dingen meer, verbeelden; dan mag men *Pegaeus* niet meer als een gevleugeld paerd Schilderen, noch hem de hengstebron doen ontsluiten, waer uit de Aenmerker, in de keurige proeven zyner verhevene Dichtkunst, ons nu en dan in UWet-E^d. blaedjens meegedeeld, trouw zoo rykelyk gedronken te hebben.

Dan ... om wees nader tot de zaak te komen, men moet onderscheiden of een Dichter iets, dat op de bekende wereld onmogelyk is, als gebeurt verhaelt; dan of hy, om 't geen maer even binnē de par

palen van mogelijkheid blijft, te klarer te doen begrypen, iets onmogelijk, maer voor 't verstand begrypelyk voorstelle, waer by men zijn onderwerp vergelyken en nader kennen kan: Het eerste werdt van ons op 't sterkt gewraekt met onzen Aenmerker bl. 56, 99.; Het tweede kan niemand tegenspreken dat geoorlooft, en ook by de beste Dichters gebruikt is. Dus heeft ROTGANS hier in niets gezondigt. Maer... een tweede zwaarigheid doet zich op, de Aenmerker schrijft. *Zoo gy ook tust hebt om de twee laetste vaerzen te overwegen, zult gy in dezelve zulk eene tegenstrydigheit vinden, dat ge u zult verwonderen, hoe een Dichter haer heeft kunnen verzinnen.* En die tegenstrydigheit, om niet alles uit te schryven, bestaet daerin, dat ROTGANS het Schip verbaest als *de Dagtoorts, dat is de Zon, verdoovende EN TE GELYK voor Febus een Spiegel verstrekkende:* Doch die op de woorden van ROTGANS behoorlijk acht geeft, merkt straks waer de knoop zitte, en hoe ver deze plaets van *tegenstrydigheit* of zy; by aingt

En verdooft de Dagtoorts en haer vonken, of strekt een Spiegel enz.

Ge ziet, hy zegt niet EN, te gelijk, maer OF; ze verdooft de Dagtoorts en haer vonken, OF (wil hy zeggen, doetze dit niet,) ze strekt (ten minsten) een Spiegel om God Febus op te prancken. Hier uit ziet men ligt dat deze geheele plaets zoo ongerijmt niet, maer geheel goed en begrijpbaer, en dat 'er wel onnatuerlyker regels, dan deze van ROTGANS, zijn.

Dit is, Taelkundige Heeren! 't geen ons tegen die *Dichtkundige Aenmerkingen* scheen te moeten ingebracht werden: Hetzelve aen de bescheidene beoordeeling van derzelve, by ons hooggeschatten, Schryver, en byzonder van U Wel-Ed. overlatende, blyven wy

U Wel-Ed.

altijds Dienstvaerdige
M. C.

TAALKUNDIGE HEEREN?

Enige weinige aantekeninge zijn mij bij het lezen van uw XXI. No., 't welk enige dichtkundige aanmerkingen van enen kundigen Schrijver behelst, onder den naam van *NEC TIMIDE NEC TEMERE*, uit de pen gevloeit, die ik ten uwen verzoeke, niet kan nalaten, u mede te deelen. Bl. 395. zegt de Schrijver op de woorden van HOOGVL.

*Hoe! zoude ik twijffelen aan Gods beloftenissen?
o Neen! de Zon zal eer haar jaarlijks loopspoor missen,
De MAAN des morgens in het OOSTEN ondergaan.*

„ Gods beloftenissen zouden dus zeker missen, omdat de Maen in het Oosten altoos ondergaet, het „ geen vlak strijd tegen Sara's kragtige betuiging, en „ de meening van den Dichter.” Men ziet hier uit, dat de Schrijver kennis heeft van de hemelloopkunde, maar teffens ook, dat hy die kennis hier kwalijk heeft te pas gebracht (11). Zoo de *Maan* hier moet voorkomen volgens haren natuurlijken en niet burgerlijken loop, waarom dan ook die zelfde aanmerking niet gemaakt op den vorigen regel, waar in dus doende de Zon geen *loopspoor*, maar eene rust in 't groote ijdel moest gegeven worden, dewijl dezelve hemelloopkunde ons leert, dat de Zon natuurlijk stil staat, en onze aardkloot zich om dezelve beweegt. Maar dit is 't niet al; deze aanmerking strekt zich veel verder uit, en doet ons denken, dat onze Schrijver meent, dat een Dichter altoos zijne verzen en gedachten moet schoeien op de leest van de diepste Starrekunde. Dit zo zijnde mag hij nooit meer spreken

(11) De onbestaenbaerheid dier aenmerking, zelfs volgens den natuerlyken loop der Mane, wierdt door een kundige pen reeds aengetoond, in onz I. D. bl. 417. en door onzen Aenmerker edelmoedig erkend bl. 439.

ken van het opgaan der Zonne in 't oosten, van het dalen in 't westen, en hondert andere dingen, die dat ongerijmtheit zouden met zich brengen. Maar ook zal vervolgens dan aanstonts een Dichter te beschuldigen zijn, zoo dra hij iets in zijne verzen zegt van het geen den hemelloop, voor zo verre het op en ondergaan betreft, ter neder stelt: maar noch verder zal volgens de stelling van onzen Schrijver, moeten veronderstelt en vastgesteld worden, dat Vrou SARA, in wier mont deze woorden geleit worden, reets zo veel natuurkunde bezeten heeft, dat zij als zulk ene natuurkundige hier heeft kunnen en willen spreken.

De tweede en derde orde der aanmerkingen van onzen Schrijver bl. 396-399. bevallen mij niet te breet. Vraagt men reden; zij bestaat daarin, dat mij voorkomt, dat de Schrijver geen naaukeurich onderscheit genoeg gemaakt heeft tusschen 't geen men *opklimming*, en *optelling* (*enumeratio*) van deelen noemt. Zegt VOND. in zijne Altaargeh.

Een appelbeet kost lijf en ziel bederven:

Een doller lust bekoont den mensch zoo zuur.

Onze Schrijver zal 'er vraagswijze op aanmerken „Kon de LUST NAAR DEN APPEL iet meer doen dan „ziel en lijf bederven, dat de appelbeet zelf reeds „gedaen had?” Wij antwoorden; zeker neen, dat kon hij niet. Maar zulks zegt VOND. ook niet, die geene opklimming van zaken maakt, maar na eerst het voorstel te hebben opgegeven, daar op voortgaat met het zelve nader te beschouwen, op gelijke wijze als iemand zoude kunnen zeggen *baat en nijt verwekken dootslagen*, en dan voortgaan met de uitwerkzelen van den *baat en nijt* in vele andere omstandigheden, bij wijze van verdere uitbreidingen, na te sporen. Het zelfde zou ik van de overige bijgebrachte Voorbeelden oordeelen. Het welk indien niet zou geoorlooft zijn, mag een ieder wel vaarwel zeggen aan de dicht- en redekunde, die daaruit

L wel

wel haren voornaamsten toevoer van zeggen ontleen.

De aanmerking bl. 401, 402. nopens *Narcissus* beschouwen van zich zelf in ene heldre bron, en de onwaarschijnlijkheit, dat *Narcissus*, Zoon van een Stroomgod, die reets zestien jaren lang bij stroomen en bronnen zich had opgehouden, door het zien van zijn eigen beeltenis, op zich zelven zoude zijn verlieft geworden, wenschte ik, dat niet uit de penne van den Schranderen ADDISON ware voortgevloot. 't Is hier de vraag niet, of zulk een persoon in den ouderdom van zestien jaren zich zelven nimmer in het water zou gezien, en dus nimmer zou ontdekt hebben, dat de beeltenis van een lichaem in het water zich vertoonde: daaraan valt zoo min te twijfelen, als dat men zou twijfelen, of een meisje van zestien jaren zich zelve ooit in een Spiegel gezien, en daar uit ontdekt hadde, dat de beeltenis van een lighaam in den Spiegel zich vertoonde. Maar de vraag is, of 'er meer onwaarschijnlijkheit is, dat *Narcissus* in dezen hem gewoonen waterspiegel op zijn zestiende jaar ziende, op zich zelven hebbe kunnen verlieven, dan wanneer ene schoonheit tot manbare jaren gekomen, door het dagelijksch gebruik van haren Spiegel, over haar eigen schoon zoude aangedaan en bekoort worden. Ik voor mij, vinde dit niet (12).

De

(12) Dat NARCISSE gedurende vijftien jaren zich in zynen water-spiegel zonder aendoening heeft kunnen zien, en eerst op zijn zestiende jaer op zich zelven verlieven, gelooven wy ook; maer . . . hoe is 't dan mogelijk dat men toenoch van hem, zijn eigen beelden in 't water bewonderenden, zingen kon?

Quid videat, nescit;

gelijk *ovinus* doet *Metam.* 3. v. 430. Indien NARCISSE wist dat men zich zelven in 't water zien kon, hoevde *ovinus*

DIVUS

De VIII. Aanmerking gaande over het peil der waereltlijke magt bij ANTONIDES, hebbe ik altoos zoo opgevat, dat gelijk de waereltlijke magt van elk bijzonder staatbestier haar peil of bepalinge heeft, gebonden, deels aan hunne eigene wetten, deels aan het vermogen, dat hun door naburen werdt toegesent; Amsteldam zich zulk ene bepalinge zoude onttrekken, en in magt en aanzien uitsteken boven anderen, waarmede zij thans gelijk of noch niet eens gelijk was. Op deze wijze zoude de grootspraak gansch draaglijk zijn. (13). Wil echter iemand deze opvatting niet aannemen, hij hebbe keur. Wij kunnen toch 'er zoo veel niet mede uithalen, dat ANTONIDES geen Dichter zoude zijn, die zomtijts verke gaande grootspraken bezigt, zoo als onze Schrijver zeer wel heeft aangemerkt. Gelijk oök niet min wel door hem is aangeteekent, dat grootspraken mede zomtijts vielen in perzonen van zich zelf, ten min-

dius vs. 432. hem dan wel waerschuwend toe te zingen?

Credula, quid frustra simulacra fugacia captas?

Quod petis est nusquam: quod amas, avertere, perdes.

Illa repercussa; quam cernis, imaginis umbra est.

Nil habet ista sui. tecumque venitque manetque:

Tecum discedat; si tu discedere possis.

Was van al, dat men vs. 446. 462. vindt, wel iets noodig, zoo men zich verbeelde dat NARCISSUS al'te vooren een bron tot een spiegel gebruikt hadt? Deze en diergelyke redenen zijn het, die ons bewogen, om het gevoelen van den oordeelskundigen ADDISON tot noch zoo geheel niet te verwerpen.

(13) Het laatste deel dezer Grootsprake zou, volgens deze verklaring, niet alleen draeglijk, maer zeer goed zijn. Het eerste deel echter schijnt ons niet zoo wel te vleien. Want, zoo ANTONIDES ooit daer door heeft willen aenduiden dat AMSTELDAM aen zyne eigene wetten niet gebonden was, stelde hy hetzelfde gewis niet gelukkig voor, daer toch geen volk, zonder aen wetten gebonden te zijn, gelukkig bestaen kan.

minsten dat zij bij de Dichters zoo werden ingevoerd. Aanmerkelijke voorbeelden kunnen hiervan zulken; die het Latijn verstaan, bekomen in de *Miscell. Observat.* Vol. I. T. I. p. 19, 20. en bij J. DE RHOER *Fer. Daventr.* L. II. c. 19. p. 211-213.

Het woort *pronken* in Aanmerk. IX. bl. 404. door GIJSBREGT VAN AEMSTEL gebezigt, dacht mij bij het lezen van die aanmerking zeer wel zich te vleien met het verhaal, dat hij geeft, *boe bij in een boom zat om het nootlot der Nonnen af te wachten*: dit mogt hij naar mijne gedachten wel zekerlijk met den naam van *pronken* doopen, dewijl hij daar door aan duidt, dat hij aldaar in ene houding zat, die hij niet zeer gewoon was te ondergaan.

De Aanmerkingen vervolgen in uw xxxi. stukjen, en wij willen dezelve mede volgen, en onze gedachten over het een en ander niet verzwijgen. Ik leze in de XI. Aanm. bl. 86. dat VOND. in *Jozef te Dathan*, geschreven heeft,

En leggen d'eersten steen.

En leze er verder bij, dan onze Schrijver dit wel in VONDEL wilde over het hoofd zien, maar niet ligt in Dichters van onzen leeftijd dulden. Ik moet uit de schakel der reden opmaken, dat dit zijne betrekking heeft op het afkappen des litwoorts *den* en de verandering in *d'* voor woorden, die met een vokaal beginnen. Ik dacht bij 't voortlezen enig licht te zullen ontvangen, waarom deze afkapping veroordeelt werdt, dit zoo veel te nootzakelijker achtende, als het mij zeker voorkwam, dat iets, het welk zoo algemeen niet alleen tegenwoordig, maar ook outrijts, bij alle goede Schrijvers gevonden werdt, wel verdienende, naaukeuriger en met bijgevoegde reden gestaaft te worden, waarom het behoorde afgekeurt te zijn; en dat wel voornamenlijk, om dat ik uit het voorgaande meende te moeten opmaken, dat de stelling van onzen Schrijver ware, dat de schrijfwijze van *d'eersten*

sten voor den eersten het eerst door VONDEL en HOORT in onze taal was ingevoerd, het geen ik meende tegen alle gezonde kennis in vroegere schriften aan te loopen. Mij dacht derhalve, dat zoo dit de meening was, dat, namelijk, *den* met de *n* in het Mann. Geslacht voor woorden met een klinker beginnende niet kon verkort worden tot *d'*; het onbillijk zoude zijn, dit thans ongemerkt te laten voorbijgaan. Elk weet, dat de Dichters altoos de vrijheit gehad hebben, om door ene geoorloofde afkapping de *n* achter woorden, die deze letter uit hoofde van hun Geslacht achter zich krijgen, als b. v. in *zynen*, *mynen*, *verlorenen*, *eigenen* en hondert anderen, weg te werpen, en teffens de *s* mede te slegen. Die vrijheit van afkapping strekte zich zelve altijd noch verder uit, en gaf vrijheit om ook van voren zelfs letteren weg te nemen, als blijkt uit 't voor *bet*, 's voor *ts*. Zoo nu iemand in twijfel zoude willen trekken dat ons die zelfde vrijheit niet verleent zij in *d'* voor *den* voor een vokaal, wij kunnen hem de twijfeling benemen door een groot aantal van voorbeelden uit achtbare Schrijvers, zoo ouden, die lange voor VONDEL en HOORT geleefd hebben, als nieuweren.) Doch om niet ontijdig voorbeelden te geven van iets 't geen wij verzekert zijn dat niet wel kan in twijfel getrokken worden, vergenoege ik mij thans alleen met te zeggen, dat de reden, die onzen Schrijver mag bewogen hebben, om een zoo achtbaar en regelmatig gebruik voor kwaad te doen door gaan, niet gemelt zijnde, dezelve mij ook noch gansch onbekent blijft. Zoo men voorbeelden gelieft, ik zal ze met groot genoegen mededeelen, doch wij spoeden, het overige der genoemde Aanmerkingen in alles onderschrijvende, thans voort.

Aanmerk. XIV. p. 89. zegt de Schrijver, dat, niet tegenstaande HOORT in de bij hem aangehaalde plaats taalkundig en goet geschreven hebbe DER *morgestont*, om dat bij er *Aurora* bedoelt, echter de fraeie Aanmerkingen van den Heer HUIDECOPER over MIN en ZON ba-

te waarde behouden. Doch wij begrijpen niet hoe dit op ene mogelijke wijze kan zamen gaan. De Heer HUIDECOPER, (en met hem komt de Aanteekening, die de uitgever van D. V. HOOGSTR. Geslachtlijst op 't wdort MIN heeft ingelascht, overeen) heeft getoont, dat, wanneer de Vrouwelijke woorden *min* en *zon* van den God *Cupido*, en *Apollo*, of *Pbaebus* als in persoonsverbeelding gebruikt worden, deze verandering van beteekenis geen het minste leet doet aan het geslacht van de woorden *min* en *zon*, en dat men derhalve niet mag zeggen *den min*, *den zon*. De uitgever van HOOGSTRATEN gaat noch verder, en bewijst in 't briede (zie bl. 252-260.) dat op gelijke wijs de Mannelijke woorden *noot*, *nijt*, *mei* in Vrouwelijke Persoonsverbeelding voorkomende, daarom evenwel niet van geslacht veranderen, en men dus zeggen zou moeten *der noot*, *der nijt*, *der mei*, zoo min als men van *het geloof*, *het gedult*, *gezicht*, *de Seine*, *de wacht*, Mannelijke of Vrouwelijke personaadjen makende, zeggen zoude mogen *de geloof*, *de gedult*, *de gezicht*, *den Seine*, *den wacht*. Indien dan nu HOORT alhier met door *den morgenstont* *Aurora* te verstaan, taalkundig en goet zegt *der morgenstont*, en dat wel, „ om dat het „ Mannelijke er niet komen kon om het kusje van „ Jupiter ” zoo bid ik, hoe kan dan de gezeide Aanmerking van den Heer HUIDECOPER zijne waarde blijven behouden; die ons duidlijk volgens zijnen grobt leert, dat zod het woort *morgenstont* M. is, dat woort, al wordt het op een vroulijke persoon toegepast; zoo over het litwoort betref, M. en dus DEN *morgenstont* blijft.

De XVI. Aanmerking, waar bij de *Staatsbalk*, gezeit wordt *in ciment van burgerbloet geveest te zijn*; is te gelijk met de X. p. 85. rakende de gelijkenis van den *Adelaar*, en de XXIV. bl. 104, voor min gevorderden van te veel belang, om te leeren zien, wat onnatuurlijke gedachten dikwils min bedrevenen (dit zij van ANTON. en VOND. niet gezeit) kunnen vormen, dan dat wij dezelve met stilzwijgen voorbij gaan.

gaan. Men vergelijk met dezelve de aanmerking in de *Memoir. des Trevoux*, Avril 1761. p. 468. sq.

In de XVII. Aanmerkingen zegt de Schrijver dat men zeer fraai kan zeggen „*iets op 't water te Schrijven*“, *ven*, om den korten duur van het Schrift aenteduiden, zoo men slegts geen blad van water maakt.” en zeide reets te voren, dat het onmogelijk is een *blad van water* te maken. Waar bij wij thans alleen vragen, of het kwalijk gezeit is *zijn klagten aan den wint aan te bevelen*, of *door den wint te laten wegvoeren*? zoo neen, of het ook mogelijk zij *vleugels aan de wint te maken*? Waar op wij verwachten, dat dus zal geantwoort worden, dat het zeer goet gezeit is, *iets op de vleugelen van den wint weg te voeren.* (14)

In de XVIII. Aanm. bl. 92. zegt de Schrijver dat *runnen* en *rennen* bijna dezelfde woorden zijn, uitgezonderd dat het laatste thans wat uitgestrekter beteekenis heeft. Doch wij weten niet, wat *runnen* is, dan voor zo verre het deelwoord *gerunnen* en *geronnen* gebruikelijk bij ons zij, afkomende van het werkwoord *rennen*, waarvoor ook wel *runnen* gezeit wordt. Uit ANTONIDES heeft de Schrijver *het zamangeronnen bloet*. En zijn Ed. vraagt daaromtrent hoe *geronnen bloet* en *een beek*, die een loopt water heeft, zamen kunnen gaan? Daar is zekerlijk iets in de woorden, dat nadenken eischt. Maar op wat wijze? Spreekt ANTONIDES, hier wel zo klaar van *geronnen bloet*, dat is, gelijk wij thans die woorden gewoon zijn op te vatten, van *gestalt* en *stijf geworden bloet*? Dit zijn de woorden:

Daar 't BLOET uit twee stramen
En raswas wonden, VASTAFZYPELENDE, en SAMEN
GERONNEN tot EEN BEEK, was eigen keel behout.

Gij

(14) Zie hier van ook bl. 160. dezes Deels.

Gij ziet, daar wordt gesproken van *afzippelen* en *zamenrennen*. *Rennen* weet men is *loopen*; *zamengeronnen bloet* is niet anders dan *zamengelopen bloet*, het welk zoo haast het zijnen stillstant bekomen heeft, en kout! geworden is, aan 't *verdikken* en *stallen* raakt. Zoo men nu denkt, dat hier ter plaatze ('t geen ik ter overweging geef) gedacht kan worden op *bloet*, *vast afzippelende* en *straks zamengelopen tot een beek*, met afzondering van een tussentijt, om het te doen *verdikken*; zo kan men ANTONIDES vrij pleiten, en anders niet (15).

Op de woorden van den Heer HOOGVLIET

Op dat mijn verzen, als een beek van Honig vloeien.

Vraagt onze geëerde Schrijver, „ is de Honing niet „ al te dik om als een beek te vloeien? ik meen ja.“ wy antwoorden op die vraag mede ja! maar voegen er by, dat die vraag hier niet te pas komt; want dat zegt HOOGVLIET niet, dat *de Honig als een beek* vloeit, daar toch is hij al te dik toe, maar hij zegt, of wenscht dat zijn verzen mogen vloeien, als een beek, die uit honig bestaat. *Honig* nu is een vloeibare stof; een groote hoeveelheit honig bij een maakt door tussenkommende oorzaken een allerzachtsten, leenigsten, en traagsten loop. Doch vraagde men of het wel zeer aan HOOGVLIETS meening beantwoordde, een loop, zo traag als die van honig, voor zijn verzen te bidden, ik geloof dat men zoude mogen antwoorden, neen!

Bl. 97. in de XIX. Aanmerk. handelt de Schrijver over het vergelijken van iets bij *enen gouden berg*. En zegt er dit van. „ 'Er is geen Sterveling, die „ een' gouden berg gezien heeft; hij is nergens in „ de Nature te vinden. Ik kan er mij geen behooren „ lijk

(15) Geene andere schijnt de meening van M. C. boyen bl. 161.

„ lijk denkbeeld van maken, en het is onmogelijk
 „ te begrijpen, hoe 'er een Schip bij kan vergeleken
 „ worden.” Genoemde aanmerking komt mij zeker
 voor gevloeit te zijn uit dien regel der *Logici*, *Non*
Entis nullae sunt adfectiones, dat is, dat het geen er
 niet en is, ook geene toevalligheden hebbe. En dat dus
 hier geene vergelijking kan gemaakt worden bij iets,
 waar aan geen denkbeeld te hegten is. Doch, hoe
 zeer ook anderen hiermede in de weer zijn, wij plaat-
 zen dezen gouden berg niet onder het getal van dien
 regel, dan voor zo ver het ene zaak is, die wegens
 de zeltzaamheit der stoffe niet *exsteert*, of aanwezig
 is, maar die echter aanwezig zijn kon. Wij weten
 wat een berg is, wij weten ook wat gout is. Dit en
 meer wisten ook Grieken en Latijnen, gelijk daarom
 TERENT. *Pborm.* I. 2. 18. zich niet ontzag te zeg-
 gen, *modo non montes auri pollicens, bemschieber ber-*
gen van gout of gouden bergen belovende. Iemant veel
 gouts te beloven, en iets te gelijken bij een groote
 menigte, ja bergen gouts, zo dat de glans deszelfs
 van zeer hoog, en sterk in de oogen steekt, zijn
 spreekwijzen, die weinig in de meening van den an-
 deren verschillen. Alleen mogen wij met *D. Eras-*
mus in zijn *Adagia* bl. 470. zeggen, dat iemant een
 berg te beloven van zulke waar, die anders zoo ge-
 meen niet is, ene grootspraak (*Hyperbole*) is, bij
 Grieken, Latijnen en anderen in gemeenen gebruike,
 om daardoor iets uitnemens uittedrukken. Men zie
 dien grooten man zelf, en vergelijke er mede *CORT.*
V. D. adnot. ad SALL. Katil. XXIII. 3. p. 156.
 b. (16)

Bl.

(16) Er is onderscheid tusschen ene *Overdracht*, en ene
Gelykenis, zegt de Heer HUYDECOPER *Pr. bl. 593.* „ Het on-
 „ derscheid tusschen deeze twee bestaat hier in, dat de
 „ *Overdragt* de bezondere denkbeelden van verschillende
 „ zaaken, als *water* en *berg*, in een smeltende, voor ons
 „ begrip afmaalt, iets het welk eigelyk niet in weezen is,

L 5

„ als

Bl. 99 - 101. zijn bij onzen Schrijver gevult met leerzame aanmerkingen, doch het zoude den Schrijver niet kwalijk afgenomen zijn geworden, zoo hij hier den grooten *Voltaire* bij genoemd had.

De Aanmerking, die de Heeren Bijdragers op bl. 103. hebben gelieven onder aan te voegen, rakende het *blosien der Faam* betuigen wij niet te verstaan (17) zoo min als wij op bl. 105. zien kunnen, of de ondergevoegde aantekening van den maker zelf, of van de Heeren Bijdragers is. Wij geloven bijna het eerste (18) en vinden dan daar omtrent hetzelfde aan-

„ als een *waterberg*, of *berg van water*. Maer de *Gelykenis*
 „ laat twee denkbeelden onvermengd, of op zich zelfs,
 „ bestaan, en vertoont ons alleen de overeenkomst die 'er
 „ is tusschen die twee, t. w. *eens steilryzende golf*, en een'
 „ *steilen of overhangenden berg*. Nu is het zeker,“ vervolgt
 „ zyn Wel-Ed. Gestr. „ dat men geen *Gelykenis* kan ontleen-
 „ nen van iets dat nergens te vinden is: en dierhalve kan
 „ de *Zee* wel geleeken worden by een *Berg*, maar geens-
 „ zins by een *Waterberg*. Gy moogt ook hier by gelyken
 „ het geene wy aantekenden van *een Zee van water* B. I.
 „ vl. 394. “ Ge ziet hier uit, dat de vraag zoo zeer niet
 „ valt of men groote schatten of belovten *overdrachtelijk gou-*
 „ *den bergen* noemen mag, 't geen de Heer A. K. hier be-
 „ wijzt, als wel of men by *gouden bergen* iets *vergelyken* mag.
 „ Hetzelvde zou men kunnen voorstellen omtrent dat *water-*
 „ *blad* van ANTONIDES, (waer van zie hier bl. 160. 170.) Het
 „ *gebeugen* mogt hy *overdrachtelijk een waterblad* noemen,
 „ maer by dat *waterblad*, dat 'er niet is, mogt hy het niet *ge-*
 „ *lyken*: Op deze wijze zou men volgens de stelling van den
 „ kundigen HUYDECOPER moeten oordeelen, men vergelyke
 „ 'er mede de aanmerking van M. C. bl. 162, 163. en kiese
 „ elk voor zich zelyven.

(17) Onze meening was in die aantekening, dat, *in-*
dien men de FAEM als een persoon, d. i. door gewoone *πο-*
στοροια als een *Vrouw verbeelde*, men dan wel goed kon plei-
 „ sen dat zy *bloeide*, even gelijk men dagelijksch zegt, dat
 „ *iemand bloeit*, 't geen aanduidt dat het hem in zynen *staet*
 „ en *beroep* wel gaet.

(18) Uit de spelling, in die aanmerking waergenomen, blijkt dat des Schryvers geloof hier niet mis tast.

aanmerken als wij op bl. 169, 170. nopens der *morgenstont* gezegt hebben.

Wij kunnen ons niet genoeg verzaaden in het vers, dat dezelve kundige Schrijver, en teffens verstandige Dichter in hetzelfde stukje doet lezen op *den Kred.* Twee heden ten dage zeer algemeene feilen, tegen den oorsprong der woorden aan vinde ik bl. 107. de een is *welig*, waar voor ook andere op gelijke wijze verbastert zeggen *weelderig*, daar de echte en rechte schrijfwijze is *weeldig*, voortvloeiende uit het *substantivum* *WEELDE* en den uitgang (*terminatio*) *IG*; de andere is de spelling van *landsdou*, even of als of dit woordt waar zaamgesteld uit *lant* en *dou* of *daau*, daar ik meene, dat genoeg bewezen is, dat de ware schrijfwijze is *landou*, zie de aantek. op de *Geslachtl. van Zelfst. Naamw.* VAN HOOGSTR. op *landou* bl. 215. vergel. *KILIAAN*.

Dit zij genoeg, om te strekken ter voldoening aan mijne belofte, op uw verzoek gedaan, om mijne gedachten nopens het een en ander, in deze Aanmerkingen voorkomende, mede te deelen. Wij hopen het weinige, dat wij te beknibbelen gehad hebben, en dat mogelijk van alle tegenspraak niet vrij zal zijn; aan den enen kant, den ervarenen Schrijver, wien ik gaarne wenschte te kennen, niet zal affchrikken, om zich meermalen op het tooneel te vertoonen; en aan den anderen kant mij in geene verdenkinge brengen zal, als of bedilzucht mijne pen bestiert hadde. Liefde tot de Taal- en Dichtkunde, en zomtjits benoedigde uitspanning van zwarer Letteroefeningen gaven tot het maken dezer Aanmerkingen mij aanleiding.

A. K.

MIJNE

MIJNE HEEREN.

Mijne Liefhebberij, lieten het mijne bezigheeden meer toe, zoude zig uitstrekken tot oeffening in Tael- en Dicht-kunde, waar van nog veel nodig hebbe; Deswegen uwe By-dragen mij zeet behaagen; Edog voornoemde rede beletten mij dié maandelijks met oplettenheid (want zulks vereiffchen Schriften van die Natuur) te leezen: Onlangs egter stuurde een Liefhebber mij der zelve 1ste Deel ongevraagd ter leen, en in het doorbladeren ontmoette ik in No. XXI. iets, waar omtrent ik nodig agte UEd. eene korte aanmerking te laaten toekoomen, zo ter verdediging van mijnen Naaften, als ter staving vooral van de deftigheid en wezentlijke Cierstijl van het Bijbel-woord; Ik bedoele namelijk de aanmerking van den ervaren Schrijver van dat gezegde Vertoog bladz. 397. (zonder zijn Ed. egter eenigzins hier in verkeerde oogmerken aantetijgen) op de uitdrukkinge van den Heer HOOGVLIET in *Abr. den Aartsv.*

„ Nog eens zegt de zelfde Dichter —

„ *Die met my Vaderlant, en huis, en maagschappy*
„ *Verliet* —

„ Als men het Vaderland heeft verlaten (*dusdanig is de aanmerking van die voorzeide Skbrijver*) „ volgt „ het van zelf, dat men zijn huis en maagschap ook „ vaarwel heeft gezegd. ”

’t Is zeker dat de Heer HOOGVLIET zijn oog gehad heeft op Gen. XII. vs. 1. *de Heere nu badde tot Abram gezeijt, gaat gij uit uw land, ende uit uwe maagschap, ende uit uwes vaders huis, —* Maakende alleen eene verschikking (waarschijnlijk om des rijms wille) in de 2. laatstgenoemde voorwerpen, *maagschap*

en *vaders buis*, die egter niet ter zaake doet; Hij, die nu de woorden, zo ter een' als ter andere plaats vluchtig zonder napeinzing inziet, bekenne ik, zal de opstapeling, of bij eenschikking van woorden wat vreemd vinden; want Abram uit *zijn land gaande*, verstond het zig naar schijn reeds van zelf, dat hij dan te gelijk *zijn maagschap en zijns vaders buis* verlaaten zou: Edog een opstapeling, onzes oordeels, van de grootste nadruk, want het zijn enkel hertsnijdende woorden, die Abrams geloov trapswijze hoe langer, hoe sterker beproeven; Immers het *Vaderland* in de eerste plaats, is elk van natuure zo lieve en aangenaam op zig zelve, dat men zulks moeten de verlaaten, zeer ligtelijk met de Jooden in Babels gevangenis *Pf. cxxxvii.* de heetste traanen storten zal; Dog wanneer men in zijn Vaderland *geene bloedvrienden* meer heeft, zo laat het eerste zich nog wel eens met der tijd vergeeten; en daarom voegt er de *E. Wijsheid* nader bij. *Ende uit uwe Maagschap*; Tusschen Bloedvrienden nu is zulk een heimelijke hertenband, dat offchoon die zig niet in alle gevallen zien laat, zij egter niet ligtelijk zonder smerten kan gebroken worden; en dit word wel voornamelijk gemerkt, wanneer het op een scheiden gaat, en men van hen weg moet; Nu had Abram een uitgebreide Familie, van dewelke hij zekerlijk, om meer dan eene wel te giffene rede, de weinigste aanspreken kon, en dus zich niet zonder droefheid en sterke aandoening van dezelve verwijderen moest: Dog op 't laatst, op 't laatst komt de zwaarste hart-stoot, wanneer God den Aartsvader gebied, *ende uit uwes vaders buis*; als of hij, die zijn volk niet dan ten goede verzoekt, wilde zeggen, wanneer uw Vader, uw grijze Vader Terah zelv, niet meede wil, zo laat *hem* ook vaaren; aan die tedere en nauwe betrekking, moet gij ook verlochent staan; de vaderlijke liefde, trouwe, opzicht, raad, enz., hoe aangenaam, hoe hoognodig, moet gij mijnenhalven, ook al willen missen; En elk rechtchape kind, die zijne Ouderen hertelijk lieft, kan dan zeer wel op-
maaken

maaken, hoe treffende Abrams post in deezen geweest zij (19).

En om te voldingen, dat hier telkens een' opklimmende verzwaring van plicht voor onzen aanstaanden reiziger was, zo beschouwe men het laatste deel van den Text (schoon van ons boven, om reden van uiclating door den Heer HOOGVLIET, en den Heer Aanmerker, niet aangeroert) daar wij de drie vorige onderscheide beveelen met eene nieuwe zwafigheid vermeerdert vinden; *na een land* (zegt Abrams God) *dat ik u wijzen zal*; Zie daar een allers hardste proeve van gehoorzaamheid, te gaan, *en* uit zijn land, *en* uit zijn maagschap, *en* uit zijns vaders huis, zonder als nog te weeten, waarheen, dan alleen na een land, dat hem geweest zou worden.

Edog UEd. zullen zig mogelijk verwonderen, waarom ik ook de verdediging, der door den Heer Aanmerker even vooraf gemelde plaetse uit het voornoemd Dicht-stuk niet op mij heeme; de rede is, dat de Heer HOOGVLIET wel mede schijnende te zinspe-

(19) Zie van de echtheid dezer plaetse ook boven bl. 151. Wy merken aen, dat toen God *Abram* gelaste zijn's **VADERS** *buis* te verlaten, in *Abram* gewis de gedachte kan opgerezen zijn dat hy ook zynen **VADER** zou moeten vaerwel zeggen, en stellen dus, dat de plaetz, zoo als dezelve in den **BYBEL** gevonden werdt, van ongerijmdheid geheel vry is; maer wanneer *Abram* by HOOGVLIET *Loth* beklægt, dat hy met hem *Vaderland*, *Huis* en *Maegschap* heeft moeten verlaten, dan kan men niet meer vermoeden, dat daer om 't verlaten van *Terab*, gedacht werdt, dat wist *Abram* toen reeds dat niet geschied was; Des men in de woorden van HOOGVLIET, onzes achtens, door het *buis* best verstaen zoude, de *vaste woonstet*, *vruchtbare landen* en andere *vaste goederen*, die *Abram*, in het geval van verlaten, iets waerder dan zijn *Vaderland* zijn kunnen, en niet zoo waerd echter als zijn *Maegschap*. Welke verklaring deze uitdrukking van alle ongerijmdheid zuiveren, en ene redelijk goede opklimming opleeveren zou. —

speelen op zeker Bijbel-woord, t. w. op het 3de vs. van den XLVI. Pf.; daer nogtans onze Nederduitsche overzetting, en ook het oorspronkelijke verlaat, welke beiden die twee zaaken, 't *veranderen der aarde*, 't *verzetten van bergen in 't berte der zeën*, dook een koppelaat *ende* schijnt in een te smelten, en als een t' samenloopend gevolg of gelijktijdige gebeurtenis aan te merken, te blijkbaarer, om dat er in de Hebr. Text enkel dus staat: *Onder 't veranderen der aarde, ende onder 't verzetten der bergen enz.* Wil men dit egter niet laten doorgaan, zo weet men dat de Letter *Vau* ook *disjunctive* kan genomen worden, in den zin van *of*, dus door den Psalmist zouden gemeld worden *meerdere* en *mindere* beroeringen, en men bij gevolg hier eer aan een *af-*, dan aan een *op-* klimming te denken hebbe (20).

Zie daar, zo veel vloeyde 'er' (om bovengemelde twee redenen) uit mijn pen; Dunkt UEd. het te Godgeleerd om in een werkje van natuur, als het uwe te plaatsen, het blijve in vergetelheid begraven! Ik ben, Tael-lievende Heeren, met hoog-agting

UEd. D. W. D.

Uit mijn Schrif-vertrek
den 21. April 1761.

S. S.

(20) Zie iets meer boven bl. 150y 151.

De

De bovenstaende stukken ons, zo op onz verzoek als buiten hetzelve, van elders toegekomen, hebben wy den gemeenen nutte niet willen onthouden. Den zommigen onzer Lezeren zal het mogelijk verdrotten hebben over dezelve stof en plaetzen meer dan een uitgebreid, en zomtijds niets verschillend, oordeel te lezen; Den meesten echter geloven wy dat het niet onaengenaem kan geweest zijn, hieruit te zien hoe verschillend en hoe overeenstemmend oordeel, van verschillende Lievehebbers, na hunnen verscheiden smaek, over dezelve plaetzen en Schryveren geveld kan werden; Hun vooral, die zich toelaggen om onze Dichteren met oordeel te lezen en derzelve gedachten en uitdrukkingen te toetzen, kan uit deze BY-DRAGE blyken, hoe voorzichtig en naeuwkeurig men alles wikken en wegen moete, eer men een besluit kan opmaken, dat geen tegenspraek noch uitzondering onderhevig zy.

Wy willen de oordeelkundige Schryvers dezer brieven voor hun genegen aendenken vriendelijk bedankt hebben, en verzocht onze ondergevoegde aenteekeningen met zulk' een oog te beschouwen, als zy voor hun eigen' stukken met recht vorderen.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zijn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gilliffen*, Zierikzee *V. d. Tboorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, *Tongerlo*, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwenbaen*, Utrecht *Kroon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en ten *Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwaarden *Chalmet* en *Comp.*, *Franequer Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S

T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXIV. _____ 1761 2.

TAALKUNDIGE HEEREN!

Zoo wenschlijk en aangenaam de bloei der kon-
sten en wetenschappen voor ieder redelijk
mensch is, zoo zeker is het ook, dat dezelve ner-
gens anders meer, dan door oprichting van genoor-
schappen bevorderd word. Dit is gebleken uit de
vragten, die ons door toedoen zulker gezelschappen
geworden zijn. Om niet van oude Romeinsche, of
van later Fransche, Hoogduitsche en andere genoot-
schappen te spreken, bepalen wy ons slechts (om
binnen lands te blyven) tot Nederlandsche vergade-
ringen, en behalven de Rederijk-kamers, die ten ty-
de onzer Voorouderen zeer in bloei waren, tot de
Letterkundige Vergadering, te Amsterdam omtrend
het jaar 1623. gehouden. Hoe zeer onze Vaderland-
sche taal door dat Genootschap verbeterd zy gewor-
den, getuigen de schriften dier geenens, welke op
het zelve betrekking, of met het zelve gemeenschap
hebben gehad. Immers doot toedoen dezer Verga-
dering is het gebeurd, dat men met A. VERWER (op
wiens gezag men in dezen veilig mag te werk gaan)
van dezen tijd de vierde tijdbeurte onzer taal, de

M

het

berstelde naamlijk, rekenen moet (a). Sedert heeft men wel min of meer aan de taal gewerkt, maar (over het gemeen gerekend) met minder vorderingen; des men te recht en veilig besluiten moest, dat tot den algemeenen opbouw onzer tale een Genootschap vereischt wierde. Wy verblijdden ons derhalven (door liefde tot de taal gedreven) dat er eindlijk in den jare 1758. zig lieden opdeden, die zig aan de Vaderlandsche taal oefeningen lieten gelegen leggen, en tot den opbouw derzelve een ieder uitnoodigden. Wel verre, van met neuswyzen uwen arbeid te beschimpen, achten wy denzelven hoog om uw oogmerk, en vleien ons met de hope, dat, zoo uwe pogingen ondersteund worden, de nakomelingen van dezen tijd af de gulden eeuw onzer tale zullen mogen rekenen. Ten minsten dit is 'er de weg naar, en om er toe te komen, past het eenen eerlyken en regtaartigen Vaderlander u te helpen. Dit is ook de reden, dat wy de vryheid nemen, u dit proeffen onzer vorderingen toe te zenden. Vindt gy het eene plaats in uw werkjen waardig, gebruikt het; en heeft het de eer van u, en uwen taalkundigen lezeren te behagen, het zal ons ten spore verstreken, om dit van anderen te doen volgen. Het geen wy thands zenden, bestaat slechts in eenige mengelaanmerkingen aangaande de oorsprongen sommiger woorden.

Er zijn verscheidene woorden, aan welke het gebruik wel eene beteekenis gegeven heeft; doch over welke men, wegens onkunde der afleiding niet kan oordeelen of zy met derzelve oorsprongen overeen-

ko-

(a) Ziet hem in zynen brief aan D. V. HOOGSTRA. in de *Beekzaal van Mey en Juny 1708.* en TEN KATE I. bl. 58. Vergelijkt voorts over deze vergadering VONDEL in de *Voorr. van zynen Palamed.* en in den *opdracht zyner Hecuba.* A. DE HUBERT *waarschouwv. voor zyne Psalmen.* Den *Schryver van het leven van VONDEL* op het jaar 1621. aangehaald by VERWER *Idea c. II. p. 10.* en L. TEN KATE in zyne *aanmerk. op P. C. HOOFDS Waarneemingen §. xxx. let. b.*

konen, waar door het dikwijls gebeurd, dat het gebruik eene van den oorsprong verbafterde beteekenis invoert; ja men moet het enkel voor toevallig houden, zoo men in zulke woorden den regten zin door het gebruik bewaard vindt. Dit alles, meent men, wordt geboren uit de duisterheid der oorsprongen, welke men zoo verborgen acht te zijn, dat men aan derzelve ontdekking moet wanhopen. Dit is ontrend vele woorden waarachtig, maar echter niet in allen. In sommigen schijnt de oorsprong duister, daar zy, zoo men wat naauw toeziet, duidelijk te vinden is. Dit lust ons thands door een en ander voorbeeld op te helderen. **LIEVERLE**, is een woordjen, wiens beteekenis uit het gebruik bekend is, als ook onder anderen uit deze woorden van F. GREENWOOD in zyne *Boeren-Pinxtervr.* bl. 6.

*Ik wreef myne oogen, en ontwaakt
Ben ik van LIEVERLE' ten leger afgeraakt.*

d. i. *allengskens, zachtjens aan, van langzamer band:* Niemand heeft zig (zoo veel wy weten) over dit woord moeite gegeven, een ieder nochtans houdt deszelfs oorsprong duister te zijn, daar hy zig duidelijk ten klaar verthoont, als men het woord maar wat naauwkeurig beschouwt. De laatste silb doet ons denken om *lid*, oulinks *led*, *lede* (zie **KILIAEN** en **HUIDECOPER** bl. 63.) of liever om *lede*, *gradus*, *gressus*. Waar van behalven **KILIAEN** ziet **TENKATE** II. bl. 277. Wat de voorste silben van dit woord aangaat, deze schynen hare onverstaanbaarheid schuldig te zijn aan eene bedorvene manier van spreken, volgens welke men met den tijd *lieverle* in plaats van *le voor le*, en dit wederom in plaats van *lede voor lede* heeft beginnen te spreken, en daar na te schryven. Dus zoude de beteekenis, die wy er nu gewoon zijn aan te geven, met den oorsprong overeenkomen, het zy men *lid*, *lede membrum*, of *lede gressus*, *gradus* verkieze. *Lede voor lede*, en hier uit verkort *lieverle*, zal dan immers zoo veel zeggen, als *trap voor trap*, *voetje voor voetje*, welke beteekenis het gebruik ook aan

dit woord gegeven heeft. Hoe gemakkelijk nu deze verkorting, en uit de verkorting de onverstaanbaarheid gesproken zy, zal ieder ligt bevroeden. — Een ander voorbeeld, waar in men eene verbastering van den regten zin vinden kan, is het woord VERWATEN. Dit wordt thands voor *vermetel*, *verwaand* gebezigd. LAUS DEO SALUS POPULO *Pf.* III. 1.

*Men dryft met my den spot:
Hy heeft geen heil by God,
Zo roepen zy, VERWATEN:*

en *Pf.* LXVI. 2.

't VERWATEN menscbdom ziet ze, en zucht.

Gy hebt reeds in uw I. *Deel bl.* 394. in 't voorbygaan laten blyken, dat dit de beteekenis des woords niet zy, maar uit KILIAEN en HUIDECOPER aangewezen, dat het den zin van *verlaten*, *in den ban gesloten*, hebbe. De Heer HUIDEC. heeft op *bl.* 483. de beteekenis van *vervloekt*, *in den ban gedaan*, met vele voorbeelden bevestigd, doch ons echter aangaande den oorsprong des woords niets aan de hand gegeven, dan het *Glossarium* van LIPSIVS, waar uit wy ook niet meer leeren, dan hy ons gezegd had. TEN KATE geeft ons ook *II. bl.* 720. geen meer bericht, dan KILIAEN, met wien wy thands alleenlijk zullen raadplegen, en uit wien wy meenen te kunnen leeren, dat *verwaten* en *verlaten* het zelfde woord' zy. Dit trachten wy te bewyzen, om dat de beteekenis van *verwaten* dezelfde met *verlaten* is. Ziet dit niet alleen uit zijn getuigenis, wanneer hy zegt, dat *verwaeten*, *vetus flandricum*, is, *verlaeten*; maar ook uit de vergelyking der woorden, die van *verlaeten* en *verwaeten* komen, en in beteekenis niets verschillen; b.v. *verlaet*, *derelictio*; *verwaet*, *derelictio*; *verlaetenisse*, *remissio*, *verwaetenisse* eigenlijk ook *remissio*, maar oneigenlijk *anathema*, *excommunicatio*. Hier uit blijkt eene volmaakte overeenkomst in den zin. Het is wel waar, dat in geene van al de voorbeelden, door den Heer HUIDECOPER aangehaald, de beteekenis van

VER-

verlaten vallen kan, maar dat dezelve nooit by anderen, voornaamlijk Vlamingers, in gebruik geweest zy, zal niemand, die de volgende voorbeelden leest, ontkennen. By MARC. VAN VAERNEWIJCK *Vlaemsche Audtvremdicheyt* Gent 1559. III. §. 104. vinden wy:

*Neempt waer uwen roup, dit dient alle staten,
En leert de waerelt, en al Gods vyanden VERWATEN*

En by VAN GHISTEL *Terent. Andr. Act. 1. Scen. 5.*

Duchtende, dat ghi haer sult verlaten.

Pamphilus;

*Soud ick dat connen ghedoen? van haer VERWATEN
Te sine, waer mi een cruys en een smerte.*

En in zyne *Seyndtbrieven der Griexcher Princesen Phyllis tot Demophoon* bl. 13. verso:

*Vreesdy Hymenium niet, die u valiant sach
U trouwe my geuen sonder verlaten.
De welcke al ree is van u VERWATEN.*

En *Achilles tot Briseis* bl. 24.

*Troyen en sal van my niet worden gesbint,
Daerom getroost u, al blijfdy van my VERWATEN.*

In deze plaatsen kan *verwaten* niets anders dan *verlaten* aanduiden. Maar, zal men zeggen, hoe komt *verwaten* aan de beteekenis van *vervloekt*, *in den ban gedaan*, in welke verscheidene Schryvers dit woord gebezigt hebben? Dit zal men ligtlijk kunnen begrypen, wanneer men nagaat, hoe gemaklijk deze beteekenis by overdragt uit die van *verlaten* kan gekomen zijn, en ook wezenlijk gekomen zy. Hier toe geeft ons KILIAEN al weder aanleiding, wanneer hy op *verwaeten menscb* (het welk hy eerst *homo relictus, desertus*, d. i. *verlaten menscb* verklaard had) dit aantekent: *excommunicatus, abdicatus ab ecclesia, abstentus.* — *quod scilicet reliqui homines ab excommunicato abstinere, eumque relinquere debeant.* Waar mede hy wil te kennen geven, dat *verwaeten menscb*

eenen geëxcommuniceerden of in den kerklyken ban gedanen beteekene, om dat hy, die dus behandeld wordt, van ieder moet *verwaten* d. i. *verlaten worden*. Hier uit blijkt dan, dat *verwaten* voor *vervloekt* eene overdragtyke spreekwijs zy, die ook voornaamlyk (met verzuim der eigenlyke beteekenis, die hier door in het vergeethoek gesteld is) in gebruik gebleven is, en niemand, hopen wy, zal nu nog willen staande houden, dat *verwaten* nooit in zyne eerste kracht *verlaten* hebbe te kennen gegeven; daar wy het tegendeel zoo duidlyk meenen bewezen te hebben. Is dan *verwaten* in den eersten en eigenlyken zin *verlaten*, en verschillen deze woorden niet, dan in ééne letter, en wel in eene letter, waar in die verandering ligt heeft kunnen vallen, te meer by Vlamingers, by wien *verwaten* geboren is, besluiten wy te recht, dat *verwaten* en *verlaten* een en het zelfde woord zy. Daarenboven zal de verwandeling der *W* en *L* den geenen niet vreemd voorkomen, die met den grooten HUIDECOPER bl. 125. weten, hoe zeer *U* (die aan de *W* zeer vermaagfchapt is) en *L* met elkander verwisseld worden. *Verwaten* dan, dat thands by ons in gebruik is, zal niets anders zijn, dan een deelwoord, waar van wy het werkwoord uit VAERNEWIJCK hebben bygebragt, welks beteekenis van *verlaten* daar na by overdracht tot *vervloeken*, in den ban doen is overgegaan. Dit aangaande een onder ons zoo misbruikt woord, welks beteekenis door HUIDECOPER wel was aan den dag gesteld, doch door anderen, waarschyndlyk uit vermenging met *verwaand*, in den zin verbasterd geworden, daar de eerste en eigenlyke kracht des woords, zoo men het maar van naby beschouwd hadde, ras was te vinden geweest. Dus ondervindt men, dat men omtrend beuzelingen dikwyls dwalen kan, waar voor men zig door eene naauwkeurige beschouwing had kunnen wachten. Dit is ons (en niet alleen ons, maar ook velen, die zig in de schriften der Ouden geoefend hadden) gebeurd omtrend een klein woordjen dat byna van geen belang is. Die iets in de Oudheid gelezen heeft, weet, dat onze Voorouders meestentijds, wanneer

zy

zy het betrekking hebbende voornaamwoord *dewelke* in het onzydig geslacht bezigden, daar wy 't *welk* zouden schryven, *dwelc* schreven. b. v. In *St. Franciscus wijng.* in de voorrede: *Hier begbint die prologe in dit naevolgende boec*, DWELC *gebeeten is Franciscus Wijngaert.* VAN GHISTEL *Terent. Eunuch. Act. 3. Scen. 1.* op het einde:

*Dat ghi een ander lief vervolghen sout
En haer verlaten, DWELC sou verdrieten haer:
Duchtende dat een andere sou ghenieten claer
Tprofijt, DWELC si nu strijct, dat groot en swaer is.*

De gedurige ontmoeting hier van toont genoeg, dat dit geen drukfeil zy. Niemand echter heeft de reden van zulk eene spelling opgegeven, ja velen met welke wy hier over spraken, bekendenze niet te weten. Zy is nochtands eenvoudig, en gemakkelijk te ontdekken, als men zig maar herinnert, dat de Ouden zelden onzen *articulus præpositivus de, het*, maar in plaats van dien het *pronomen demonstrativum die, dat* gebruikten. Hier van kwam het dat zy in de samenstelling van den *articulus de* met het *relativum welke* ook schreven *die welke* in het manlijk en vrouwlijk geslacht: wat wonder, zoo zy dan ook in het onzydige niet *het welk*, maar *datwelk* bezigden? Trouwens men vindt er ook voorbeelden van. M. v. VAERNEWIJCK in den opdracht zyner *Audtoremlicbeyt* reg. 15. DATWELCKE wy oock meenen in *dlicht te bryngben.* En regel 20, DATWELCKE *ick niet alleene gbedaen en hebbe.* Schryvende anders ook met de overigen *die welc* en *dwelc*. Hier uit valt nu niet bezwaarlijk op te maken, dat, gelijk wy voor *het welk* by verkorting *twelk* schryven, zy ook diezelfde verkorting gebruikende, voor *datwelk* *dwelc* geschreven hebben, te meer, daar zy die verkorting in andere woorden ook plaats gegeven hebben. b. v. *dlicht* voor *dat licht* in het aangehaalde voorbeeld, en op ontelbare andere plaatsen der Ouden, die het ons verveelt uit te schryven.

Ziet zoo eenvoudig is de oudheid. Doch dit in

het voorbygaan. Wy gaan voort ter beschouwing van een ander woord, dat niet minder in beteekenis bekend is, als het voornoemde *lieverle*, maar wiens oorsprong in den eersten opslag ook duister genoeg schijnt te zijn; wy meenen het woord GILDE, thands genomen voor een genootschap van Handwerkslieden. Dit woord schijnt oulinks in het gemeen allerlei *gemeenschap, genootschap, maatschappy, gezelschap* beteekend te hebben. Zoo staat er in een oud formulier, waar by de te doopene, tot lidmaat zullen worden aangenomen, gevraagd werd: *Forfacistu diobolae?* d. i. *Verzegt gy, zweert gy den duivel af?* waar op hy antwoordde: *Ec Forfacbo diobolae.* d. i. *Ik verzegge of zweere den duivel af.* En weder gevraagd zynde: *End allum diobol GELDE?* *Ende al des duivels GILDE:* antwoordde: *End ec forfacbo allum diobol GELDE.* *Ende ik verzegge, verzwere alle des duivels GILDE.* Zie dit by den Vorst FERD. VAN FURSTENBERG in zyne *Monumenta Paderbornensia* p. 336. Het zelfde formulier is ook te vinden in s. PAULI *misc. ant. lect.* p. 73. ECKHART *Franc. Orig.* T. I. p. 440. HEUMAN. *diff. syllog.* I. p. 191. In dezen zelfden zin wordt het woord *Gildonia* in de *Leges Longobardicae* gebezigd; ziet ERID. LINDENBROG. *Indic. Leg. Longob.* Hierom zoude men kunnen denken (het welk het gevoelen is van ECCARD. *ad Catech. Theol.* p. 176. *seqq.*) of niet, dewijl *laden* beteekent *te zaam roepen, by een ontbieden, gilde* zoo veel kan beduiden als *gelade* of *gelaadde*, by verkorting *gelde, gilde, gulde*. Hoe vloeiend of gedrongen deze afleiding zy, laten wy anderen oordeelen, doch geven slechts in bedenking, hoe men het dan stellen moet met de ontzaglijk verschillende beteekenissen van andere woorden, die echter volgens hun uiterlijk voordoen toonen *gemeenschap* met het genoemde *gilde* te hebben: b. v. *gbilde, contubernalis; gbilde, d. i. boere meretrix; gbildecken, nepos, decoctor; gbildachtig, liberalis*. Al het welk ons door KILIAEN wordt opgegeeven. De doorziende TEN KATE brengt dit alles tot den wortel *gelden, gold, gegolden* II. D. p. 188. en zoekt dus alle die beteekenissen overeenbreng-

brengeu, en, zoo wy meenen, niet zonder grond of waarschyuyljkheid. Alleen merken wy aan, dat het jammer is, dat die groote man eene beteekenis, die in *geld, gild, guld*, zelfs by KILIAEN te vinden is, over het hoofd gezien hebbe, waar door hy zyne affeiding, onzes bedunkens, gemaklyker had kunnen maken. Wy doelen op de beteekenis van *symbolum*. In het ongelykvloeiend werkwoord *gelden*, zoo even gemeld, ligt eene beduidenis van *betalen*; ziet TEN KATE op de aangehaalde plaats. *Symbolum* duidt aan het gelag, of het aandeel, dat ieder tot den pot toebrengt. Ge ziet er dus den zin van *betalen* in doorstralen, als ook, hoe gemaklyk *guld, gild*, voor *symbolum* genomen van dien wortel afftamme. Hier van nu *gilde* niet alleen voor een *gildebroeder*, maar ook voor *eenen, die met een ander in bet zelfde huis woont (contubernalis)* d. i. zoo iemand, die zijn aandeel, het zy in een gezelschap, het zy in het bewonen van een huis betaalt (hier uit kan men nu de reden ook afleiden, waarom KILIAEN op *gbilde, coutubernalis*, zegt, *q, d. solvens a gbilden solvere.*) Zoo dat *gbilde* eigenlyk eerder den *gildebroeder*, dan het *genootschap*, of de *vergadering* zelve schijnt beteekent te hebben; of, dat wy liever willen, dat *de gbilde* genoemd werde die geen, welke zijn aandeel betaalde, en *bet gbilde* de plaats of het gezelschap, alwaar dit aandeel gebracht werdt, en by vervolg allerlei gezelschap en aanhang; waar door dan de plaats uit het boven aangehaalde formulier kan verklaard worden. Van waar nu *gbilde* d. i. *boere; gbildeken, nepos, decoctor; gbildachtig, liberalis* gekomen zijn, kan men by TEN KATE vinden. Het is ons genoeg te hebben aangemerkt, dat door middel van deze betekenis, die TEN KATE in *geld, gild, guld* had over het hoofd gezien, zyne afleiding gemaklyker vloeië. Dit voor het tegenwoordige, hierna, zoo deze aanmerkingen uwe goedkeuring wegdragen, wat anders.

Het gezelschap

D. A. O. M.

M 5

TAEL-

TAEALKUNDIGE AENMERKINGEN.

Dat de Heer *Lieut. Colon. F. B.* zeer veel kennis heeft van de oude Fransche tale, en mogelijk meer dan iemand in ons land, weet ieder die hem kent, en dat deze kennis veelzins nuttig zy ten opbouw van Neêrlands taelkunde, blijkt uit zyne *aenmerkingen, de Nederduitfche tael aengaende*, welke zijn Ed. in den jare 1757. aen het licht gaf, maer dat de kennis der oude Fransche tale niet alleszins de kennis der Nederlandsche in zich fluit, is ons opzet niet breedvoerig te tonen, alleen valt onze aandacht, voor het tegenwoordige, op zijn gezegde over het woord

SCHARLAKEN.

Zijn Ed. meent dat ons woord SCHARLAKEN niet van het Fransch woord *Ecarlate* komt; maer dat woord van het ons, en dat SCHARLAKEN beteekent *fijn laeken, geschooren laeken*; zie gemelde *aenmerkingen* bl. 158.; welk gevoelen aerdig uitgedacht werdt genoemd door den Here A. KLUIT in zijn onlangs uitgegeven *Geflachtbl.* van HOOGSTRATEN bl. 368. En 't was ook te recht zoo, indien men bewyzen kon dat ons woord SCHARLAKEN van Duitschen tuk ware of ouder ten minste dan het Fransche, en ooit by Schryvers van gezag in de vooropgevene beteekenis gebezigd.

B. P. BERNARD LAMY drukt zich dus uit in zyne *Rederijkkonst*; en, 't is een algemeene regel, „ De „ benamingen en spreekwyzen, die tot de kunsten „ behooren, dragen het merk der volken die uitvin- „ ders dier konsten waren.” Hebben nu de Duitschen het SCHARLAKEN uitgevonden, en aen de Fransche geleerd? in tegendeel, hebben de Franschen de *Fabrieccq* op onzen bodem overgebracht.

Belangende de beteekenis die zijn Ed. aen dat woord geeft. „ SCHARLAKEN is *fijn laeken, geschooren*
ren

ren *laeken*: — *geschooren* laeken dat zou gaen; (draegt men ook ongeschooren laken?) maer is *geschooren* laken juist *fijn laken*? — neen, grof laken is ook *geschooren* laken, en zal door meerder scharren nooit *fijn laken* worden; daerenboven, die de afleiding verstaet van *laken*, weet dat dit woord oulings met recht gebezigd zy, niet alleen voor *pannus*, maer ook voor *linnen*, *zeyde* enz. waer aen geen scharren te pas komt.

't Dunkt ons dierhalven klaer dat SCHARLAKEN ene betekenis hebbe, die ieder een weet, namelijk van zekere *Rode Couleur*. En dat *laken* in *scharlaken* zoo veel overeenkomt heeft met *laken*, *pannus*, als ons *habbelen* met *Babel*. zie SCHRIECK *orig. celt.* De oorsprong dierhalven moet elders dan in het Duitsch gezocht worden, en wel daer, waer het eerste SCHARLAKEN bekend was.

Veele zijn de gissingen der geleerde over de afleiding, deze haelt het met PEZRON *antig. celt.* p. 69. en 70. uit het Fransch, die acht het met STILERUS Duitsch te wezen, in *Tbes. Ling. Germ.* SCHARLACH van 't verouderd woord SCHOR *ignus*, en LAK *pannus*, als 't ware *sepertuch coccum*.

Andere halen het uit 't Spaensche woord *Cuscullium*, en deze schynen ons het naeste by den weg. Want wy hebben op te merken.

1. Dat het *Scharlaken* of *Karmesyn* geverwt word met een zekere kleene roode wurm, *coccus*, *cocci nilum*, *cochenille*, *couchenielje*.

2. Dat deze aengekweekt wordt en opgedroogt in de Spaense Westindien, van waer ze her en derwaerts overgevoert wordt, zie NICOLAES HARTSOEKER *Proeve van Doorzigtkunde* XLIV. als ook de Heer N. LEMERY *Dictionnaire des drogues* op *Cochinilla*.

Voeg hier nu ten 3. by dat de oude Spanjaerds dezen worm genoemd hebben *Scolecion*, *σκολήκιον* volgens PLINIUS *lib. xxiv. cap. 3.* En dan komt het ons zeer natuerlijk voor, dat elke Natie dit woord hebbe overgenomen, en volgens hun tongval gebogen. Immers op dezelve wyze leren wy de afleiding van *Karmesyn* namelijk van het Arabisch woord *Kermes*. Of

Of mag men veilig stellen dat de *Arabieren* hun *yxguerlat* en *scarlack*, de *Turken* hun *iskerlet*, de *Kim-bren* hun *ysgarlad*, de *Yslanders* hun *scarlatz*, de *Zwe-den* hun *skarlaken* enz., alle van onz Duitfch woord **SCHARLAKEN** zouden gekregen hebben?

FL A D D E R E N.

D'altoënde zomer, daer 't geluk zich aen liet binden,
Is ons door zoete gunft al weder toegedaen,
En FLADDERT herwaert aen,
Met loome vleugelen van laeuwe westewinden.

FOOT I. D. bl. 180.

En deze plaets fchijnt SMITS op 't oog gehad te hebben, daer hy zingt *Nagel. Ged. II. D. bl. 125.*

Zomerkoeltjes, licht van pluimen,
FLADDERT vrolijk herwaerds aen,
Dartelt met gebloemt en blaën
Dat de blanke golfjes fchuimen,

By Schryvers van vroeger eeuw weten we niet dit woord ontmoet te hebben, 't fchijnt ons echter goed Duitfch, en mogelijk wel het zelfde dat **KILIAEN** opgeeft bl. 117. a. *fledeten / fledderen / bledderen / volitare, plaudere alis, vagari*, enz. en daer ligt voorzeker ene beteekenis in van eene *loffe* en *vlugge beweging*.

We hooren nochtands van *floddet* en *windvueren* op de bakens, en we hebben noch een *flodderen* in dagelijks gebruik. Een voorbeeld zy genoeg van gezag van den Schryver der *Vaderlandfche Historie* I. B. bl. 17. *de Rykften werden onderscheiden door eene kleeding, die hun niet op de wyze der Sarmaten en Partben om 't lyf FLODDERDE, maar zo naauw floot, dat men 'er alle de ledematen door zien kon.*

Van welk **FLODDEREN** met verandering der eerste letter *f* in *s*, komt *flodderen*, zoo vinden wy by **KILIAEN**, *flodderende klederen, fluxa vestimenta*, hier van *flodderig* door letterkeer *flordig*. Zoo komt ook door

door letterkeer van *fladder flarde*, verzacht *flarze*, als iet dat wapperende na *vleddert en flentert*.

FLADDEREN nu, of *fledderen, vlederen, volitare, plaudere alis*, komt van *vledder, vleder, vlederik*, (gecontraheerd) *vlerik, vlerk, ala*, en hier van saemgesteld *vleddermuys, vledermuys, vleérmuys, vespertilio, q. d. mus volucer volitans*, en *vleder-, vleér-, vlierboom*, om de vlerkachtige bladeren, en van *vleder* komt met weglating der *l, veder, pluma*, als een gedeelte der *vlederen*.

Dit *vlerk, vlerik, vlederik*, wordt natuerlijk afgeleid van *vliegen*, op deze wyze:

VLIEGEN, VLOOG, GEVLOGEN. is het stamwoord.

Uit het *præsens* komt

1. Vlieg *musca*, met alle zyne composita: —

Vlieg, *Aëlo lœlaps, canis admodum velox*, zie KILIAEN:

— VLIJGER in alle zyne beteekenissen.

2. *Vlijt* (KILIAEN *vliet* Holl. *alacritas*,) *Franktb* is VLIJGEN. *sflitzen / vlijt sfliz / vlytig sflizeeh / bevlytigen sflizzen / stemmende* volkomen overeen met de *vlugheid*, die 'er by *vlijt* te pas komt.

3. FLITS *sagitta*, ziende op de snelle *vlucht*: — *vlichelen, vliegelen* is niet anders dan het *fræquentivum* van *vliegen*.

Uit het *præteritum* komt.

1. VLOGE, VLEUG en daer van *vlogel, vleugel* en met uitlating der *l*, als boven, *VOGEL, VEUGEL*.

2. VLOG, En door eene gemeene verandering van *g* in *k* *vlok*, en *lok* als iet dat stadig *vliegt*.

3. Met wisseling der vocael in *u*, *vlug* en *vlucht* en hier van *vluchten*.

4. In *a*, *VLAGE, amplustre*, als die gestadig *vliegt*.

5. *VLAGE, VLAEG, nimbus*.

6. Met *e*, *VLEGEL, flagellum*, en met verandering van *g* in *d* *vleder, vlederik, vlerk ala*, en hier van dan ons *vlederen, vledderen, volitare, plaudere alis*, in zijn eigenlyke beteekenis, en vervolgends voor *leviter movere & vagari*.

Deze overeenkomst van *vleder, vlederen* met *vliegen*, schijnt ons te doen twyfelen of *vlieden* hier mede toe te brengen ware; hier aen twyfelt ook de H.

TEN

TEN KATE als hy zich dus uitdrukt 1 pr. 424. „aen-
 „ gezien de D, de accentfilbe sluitende, ligtelyk
 „ uitvalt, en de G wederom de plaets te mets in-
 „ krygt, en dewyl ook het Fth. *fluchan* en *flaighan*
 „ zo wel VLIEGEN als VLUPTEN beteekent, zoo is
 „ het zeer bedenckelyk of niet ons VLIEGEN II. cl. 3.
 „ *vokare*, voormaels in zijn eerste geboorte met dit
 „ VLIEDEN II cl. 3. gelyk stond, te meer om dat
 „ het *vliegen* een snelle beweging is, daer de *vlug-*
 „ *tenden* met alle magt toe uitgestrekt zijn; of, om
 „ dat het *vliegende* gedierte doorgaands schuw is, en
 „ snel op de *vlugt* gaet.” hier hebben wy niets te-
 „ gen, maer voegen er by, dat aengezien VLIEDEN en
 VLIEGEN beide ongelijkvloeiende werkwoorden zijn,
 het dierhalven niet mogelijk is dat het een van het
 ander afkomstig zy, maer wel dat ze even als in be-
 teekenis, zoo ook in Letteren elkanderen naby ge-
 lyken. En dit zelfde gevoelen wy van VLIETEN dat
 met VLIEDEN groote overeenkomst heeft; en, naer
 veeler schijn, enkel door een *dialectverschil*, waer-
 om zich zommige hier in vergrepen hebben nemende
 het een voor 't ander zie HUYDEC. *proeve van taal en*
diebt. bl. 383.

K I M M E N.

Zoo even werdt ons bezorgd de TYDWINST (*ver-*
beterde Dichtluim bl. 1.) waer in wy vinden

Een zaedje, op 's hemels juisten stond,
 GEKIMT uit zijn ontdooiden grond

Dit woord is niet algemeener dan by Hoveniers be-
 kend. KIMMEN, KIEMEN is *ontspruiten*, *uitspruiten*,
germinare, een gelijkvloeiend werkwoord, komen-
 de uit KIMME, KIEM, *germen*, *spruit*, het geen af-
 komstig is uit het *präter*: van ons ongelijkvloeiend
verbum KOMEN, KWAM, GEKOMEN. tot dezen zelf-
 den stonck behoort ook KIMME KIME KIEME *ora*,
margo, *sive extremitas vasis*, zie KILIAEN op bl. 235.
 En 's hemels Oost en WesterkIMMEN-by de Dich-
 ters

ters voor den *Horizon*, de *gezichteinder*. Als mede
 DOG KIEM, KAEM, KYM, *mucor*, *sitas* en KYMEN;
mucere.

En dewijl alles wat KYMT bederf ondergaet en niet
 frisch is, mag hier van overgenomen zijn KAUM,
lanquor, *agritudo*, KAUMIG, KUMIG *morbidus*, *agro-*
tus, en aengezien het *klagen*, *zuchten*, en *steenen*
 gemeenlijk plaats heeft by een' zieken, zoo brengen
 wy hier toe mede KAUMEN, KUYMEN, *gemere*. KILIAEN
 267. en mogelijk dat ook ons KWYNEN hier op zija
 betrekking heeft. Wyders, gelijk in 't Latyn van
ager gemaakt is *agre*, *vix*, even-zoo-ook by ons van
 KAUM *ager*, KAUM *vix*: KILIAEN teekent aen, KUYM,
 KUME. *ger. fax. fris. bol. Sicamb. i nauwelick. vix. dif-*
ficulter, agre. Eindelijk komt van KAEM, KYM, KIEM,
mucor, met het voorvoegsel (waer over zie TEN
 KATE *grondslag van geregelde afleiding* verh. 2. §.
 XXIX.)

1. SCHUIM, (*Engelsch skimme*) en SCHUIMEN.

2. SKAEM, SCHEEM, SCHIEM, *mucor*, waervan
 SCHIEMEN SCHIMMEN en het *freq.* SCHIMMELN.
 Bezien de op de wittige uitflag, als meer blinkende
 en lichtende dan de andere koleuren, zou zich hier
 toe niet onvoegzaam laten brengen ons SCHIEM *lux*;
 en SCHIEMEN *lucere*. Hier mee komt over een der
angelsaxen scima splendor, en *sciman / scimian /*
splandere, en der *Gotben skelma Laterna*. en zoo
 we met den Heer HUYDEC. bl. 377. niet zouden
 willen stellen dat *sem* in *bliksem* alleen de uitgang
 ware, zoo mocht men het hier mede byvoegen.
 BLIKSCHIM. is dan een *snel*, een *bleek*, een *blikke-*
rend licht. En dewijl er geen licht is zonder *schaduw*
 stellen wy hier by het oude SCHEME, SCHIEM *um-*
bra, waer van, by ons noch overig, SCHIM, *spec-*
trum, als niet anders zijnde dan een *schaduw*. hier
 erinneren wy ons dat HOOGVLIET in zyn' aertsvader
 spreekt van SCHADUWSCHIMMEN, 't geen wy zoo min
 goed gezegd achten als VONDELS *Koorkoralen in*
 zynen *Joann. den Boetgez.* bl. 5. ————— van SCHIM
 SCHEEM, *umbra*, komt SCHIMMEN, SCHEMEN, *umbra-*
re, en maekt het *substantivum* SCHIMMER, SCHEMER
 SCHEM-

SCHEMRE, door Letterkeer SCHERM, eerst voor *schaduw te maken*, en het sterk licht te beschutten, en meer algemeen SCHERM, *obstaculum*, en BESCHERMEN, *defendere*, en van daer ons SCHERMEN, met de degen zijn lijf beschutten, ten laesten komt van SCHEMER, SCHEMEREN SCHEMERTIJD, ENZ. TEN KATE brengt er ook onder SCHEMEL, SCHAMEL, *pudens*, en SCHAMEN, *pudere*, als niet durvende dan in de SCHEME, in de *schaduw* verschynen, zie hem 1ste proef in SCHEID.

L.

O P

T U L L I A.

Geen jonge Leeuw stond ooit zyne ouders naer het leven;

Geen wreede Tyger zoop het vaderlyke bloed.

Neen; zulk een gruwel werd door menschen slegts bedreven,

Een Vrouw bestond die zonde in dollen overmoed.

Ontaerde TULLIA, wat noopte u aen den wagen

Door schelmsen last te traeg, langs 's Vaders stervend lijf

En bloedend aengezicht onmenschlyk heên te jagen?

De Heerschzucht dreef U aen tot dit vervloekt bedrijf.

Zelfs Myrrhe, die heur vlam in 's Vaders arm dorst lessen,

Is eerlyk, zet men haer by vadermoorderessen.

NEC TIMIDE NEC TEMERE.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXV. ————— 1761 2

D E V E R L I E F D E V E L D E L I N G E N ,

*Het Latyn van BROEKHUIZEN gevolgd. **

Verliefde LYCIDAS, de roem der hardersknappen,
Zat met schone EGLE, bloem der Nymfen, by de schapens
Bei even oud, bei door den zelfden schicht gewond.
Wanneer de Zomerzon in Hooimaende al den grond
Verzengde, ontdook dit paer in schaëuw der frische blaeren
Den heeten brand. Zy bei, op zang en fluit ervaren,
Vermaecten 't weerzyds hart, en streelden bloem en blaën
En vee door beurtgezang. De Harder ving dus aen.

L X-

* Dezen zelfden Herderszang van den Heer BROEKHUIZEN vindt men *vertaald* in HOPPESTEINS *Mengelpoëzy* bl. 13. Deze en die zijn beide wel getroffen, alleen is dit *nagevolgd* niet zoo na aen 't Latijn als 't *vertaalde* van HOPPESTEIN.

N

L Y C I D A S.

Spaert myne lammers, spaert myn geitjes, wolventanden.
 Past nimmer in myn wei de schapen aenteranden.
 Zoek, Wolf, uw prooi in 't bosch, en laet myn kooi met vrée.

E G L E.

Lampuur, myn trouwe hond, 'k beveel aen u dit vee,
 Pas, door uw schelle stem, den wyand te verraden,
 Daer ik myn lief omhels in schaëuw der elzenbladeo.
 Slaept, schaepjes, slaept geruft, of dartzelt in het gras,
 Daer ik een poos verbei met Harder LYCIDAS.

L Y C I D A S.

Schoon Cinthius het veld verbrand, daer hy in 't zuiden
 Zoo heerlyk blinkt, als ooit; en Sirius de kruiden
 Verzengt; schoon bosch en veld en beek van dorst versmagt,
 Nog blaekt 'er in myn borst een vlam van groter kragt.

E G L E.

Gelyk het hemelsch vuur by zomerdag onze akkeren
 Aen gloed zet, als de wind de vlammen aen doet wakkeren;
 Gelyk een grage vonk op droge stoppels woed;
 Zoo staet, ô LYCIDAS, myn ingewand in gloed.

L Y C I D A S.

Dione en Juno dael om my uit 's Hemels tinnen,
 Dan Juno, noch Dioon zal ooit myn harte winnen.
 Hoe oud ik worden moog', gy blyft myn eerste min,
 Gy blyft myn laetste liefde, ô blanke Harderin.

E G L E.

Indien my Febus minde, een God zoo schoon van haren,
 Een God zoo afgerigt op lier- en harpe-snaren:
 Ik achte, ô LYCIDAS, den goddelyken zwier
 Van Febus lokken niets, noch Febus gouden lier.

L Y C I D A S.

Myn hart smelt, daer wy in uw poezele armen hangen.
 Myn hart word, EGLE, door uw schoon gezicht gevangen.
 Wend af uw bruin gezicht, dat lonkend naer my ziet,
 Wend af die oogen; ik verdraeg hun stralen niet.

E G L E.

Uw moeder haerde u in de schaëuw der populieren,
 Daer laegt ge in 't groen met zoo veel heerelyke zwieren;
 Daer muntte ge uit, met zulk een schone leeft verrykt,
 Gelyk een kenteroos op maegdenboezems prykt.

L Y C I D A S.

De welfige Viool, en blanke Oranjbloemen;
 De geur der appelen, waer China op mag roemen;
 De sterkste balzem, door het zonnevuur bereid,
 Haelt by de geuren niet, die EGLES nek verspreid.

E G L E.

Ach, LYCIDAS, hadt gy dezelfde borst gezogen
 Met EGLE; ach waren wy in één huis opgetogen;
 Waert gy myn broeder; dan werd ik door niets ontrufft;
 Dan werdt ge op 't vrye veld door EGLE vry gekufft.

L Y C I D A S.

't Luste u my broeder, my u zuster tans te noemen,
 Wy willen op één huis en moeder ons beroemen.
 De schone Venus, met haer goeden Zoon verzeld,
 Gebien ons, dat we elkaër vry kuffen op het veld.

E G L E.

Wat willen wy ons tands met boerterny vermaken?
 Wat roemen wy vergeefs onze ouderlyke daken?
 Ik ben Diones prooi, en LYCIDAS alleen
 Won EGLE door zyn' geest, en zoete aenvalligheên.

L Y C I D A S.

Myne armen om uw hals zyn van myn min getuigen.
 't Lust op dien boezem my het hoofd nu neêr te buigen.
 't Lust my een' zoeten slaep, ô lieve Speelgenoot,
 Daer ook myn liefde rust, te halen in uw' schoot.

E G L E.

Beperkte ik in myn' arm, ô LYCIDAS uw lusten?
 Zoudt ge op myn' boezem, blank als sneeuw, niet minzaam
 rusten?
 Ontzeide ik in myn' schoot u eenen zoeten slaep?
 Daer ik in 't harte u draeg, ô lieve Herdersknaep.

L Y C I D A S.

Zoo schoon als in een' hof de purperen morellen,
 Verschofen onder 't loof, in zomerluchten zwellen,
 Zoo prykt op heuveltjes van levend elpenbeen
 Een purpren knopje, en blinkt door 't dunne lywaet heên.

E G L E.

Speelt, Zefirs, speelt nu door de wilgen, elzen, linden,
 Verdryft de heete lucht, ô koele zomerwinden,
 Daer myne liefde slaept; ô Beekjes, rolt nu voort,
 Met zagt geruis, en voert den slaep in dezen oord.

L Y C I D A S.

Zoo koestert in haer' schoot de Moeder van het minnen
 In Ida's schaëuw Adoon, rond wien de Veldgodinnen
 Vol vreugde dartelen, terwijl de zagte slaep
 De zorg jaegt uit het hart van dezen schonen knaep.

E G L E.

De Hyacint mag op geen schoner kleuren roemen;
 De Roos gloeit nooit zoo eêl, schoon keizerin der bloemen;
 Daer blaekt geen vermiljoen, dat voor den purpren gloed,
 Die op uw wangen blaekt, myn Lief, niet zwigten moet.

L Y

L Y C I D A S.

Het Tyriefch purper kan de wol zoo fchoon niet verven;
 De Moerbei toont geen rood, nog zwellende op onze erven;
 De Kerfseboom was nooit met zulk een vrucht getooid,
 Als 't purper, door Natuur op EGLE's lip geftrooid.

E G L E.

De velden roemen op hun bloemen, dit bofſchaedje
 Verhef zyn welig groen, de vogels hun plumaedje;
 De weiden pochen op den lelieblanken Stier;
 Maer 't haer van LYCIDAS toont, zonder kunst, meer zwier.

L Y C I D A S.

My heugt, hoe ik nog jong in netgevlugten bennen
 U Tydeloozen bragt; toen leerde ik U al kennen;
 Toen prezen wy uw' zwier, en toen begon myn min
 Ter goeder ure alreeds voor U myn Harderin.

E G L E.

Wy kwamen 't eerſt by een, dit heugt me, in deze ſtreken,
 En dreven hier het vee naer weiden, en aen beeken.
 Toen ſpreide zich een gloed alreeds door myne leên,
 Daer gy met zoenjes ſteeds doormengde uw lieve reên.

L Y C I D A S.

ô EGLE, klarer dan de helderſte fonteinen,
 Zoo blank als wol, zoo malfch als zachte marjoleinen;
 Zoo bloeiend als een veld; zoo zoet als Spaenſche wyn;
 Zoo glad en ryzig, als geen Olm of Ceders zyn.

E G L E.

Ik ben een hof, een hof, waer 't oog op fchone kleuren
 Gaet weiden, en het hart verkwikt door friſſche geuren.
 Gy zyt myn Weſtewind, ô LYCIDAS, wanneer
 Dees ruſt, dan ſpreid myn hof geen geur noch kleuren meer.

L Y C I D A S.

De Harder LYCIDAS, wyd aen de min zyn zaagen,
 Verliefd toonen, voor zyn welluft aengevangen.
 Als LYCIDAS schone EGLE, en EGLE my steeds mint,
 Word beider naem gevoerd, zoo ver men menschen vind.

E G L E.

Dees strandmyrt in haer bloei, en die naer alle zyden
 Een sterken geur verspreid zal EGLE aen Venus wyden,
 Als die met geurig blad en beien is belaan,
 Zoo bloei ook onze min, en groei gedurig aen.

Dus zong het zoete paer, tot dat de Zon zyn' wagen
 Met snelle vaert begon ten westerstal te jagen
 En, Hesperus alreeds, by 't nadren van den nacht,
 Uit Etes rustplaets trok naer zyn gewone wagt.

NEC TIMIDE NEC TEMERE.

Onlangs zijn te *Haerlem* by J. BOSCH in groot 8°. van de perz gekomen: *DRIE DICHTPROEVEN*, bestaende in drie Dichtstukken: DE WAERE DICHTKONST, Zedezang: GOD VERHEERLYKT IN ZYNE WERKEN OF REIS DOOR 'T HEELAL: en EERKROON VOOR DE MATIGHEID. Benevens een Proef van een nieuwe NEDERDUITSCH SPRAEKKONST. door KORN. ELZEVIER.

- „ De Dichter dezer vaerzen . . . geeft dit klein
 „ werkje aen het oordeel der Konstminnaren der Ne-
 „ derduitsche Dichtkonst over, in die verwachtinge,
 „ dat hy door meesters in Tael-en Dicht-kunde, ver-
 „ der zal aengeleid worden, om zyn feilen te ver-
 „ beteren, en dan iet van meerder belang in 't licht
 „ te brengen.
 „ Hy betuigt, uit den gronde van zyn hart, niet
 „ lie-

„ liever te zien, dan dat zyn vaerzen op het scherpfte worden beoordeeld, om zyn nut daer uit te trekken.” Dus verre het voorbericht; Deze DICHTPROEVEN laten zich niet onaengenaem lezen, en het valt niet moeielijk daer uit te zien, dat de maker in de werken onzer Dichteren geen vreemdeling is, maer, in tegendeel, van dezelve wel heeft weten zyn gebruik te maken; Wildenwe de verzen van dezen Dichter op het *scherpste beoordeelen*, wierdt 'er mogelijk geen Dichtkunde genoeg in gevonden; Want toch dit is zeker, en zal van ons mogelijk meermalen herhaeld werden, dat de Dichtkunst hier in alleen niet bestaet, gelijk het den sommigen toeschijnt, dat men Dichteren leest en herleest, derzelver fraeie Gedachten en Dichterlyke Uitdrukkingen aen zyn geheugen vast en zich eigen maekt, en die op een kunstige wijz voor zich weet over te nemen; Integendeel, hy, die een goed Dichter zyn zal, moet zyne verzen meer glans en zwier door zyne eigen denk- en zeg-wyze byzetten, dan door optooizels, die van anderen ontleend zyn; *Non aliunde* is de spreuk die VINDING in de beeld-spraek voert, en VINDING is toch het lichaam van een Dichtstuk, om het welke alle opgesmukte sierklederen in het oog van kennen ongepast en walchelijk zyn, zoo het lichaam zelve niet van een goede gestalte, nette leest en eenige schoonheid is.

Voor het overige komen ons de Dichtstukken van ELZEVIER redelijk zuiver, althands zeer kiesch voor, niet zoo vloeiend echter, als men zangen van dien aerd begeeren zou, de laetste ter eere der MATIGHEID uitgezonderd, die het ver wint van de tweede, wier opschrift is, GOD VERHEERLYKT IN ZYNE WERKEN enz., in welke de ingedrongen en hier of daer lage stijl met de ryke hoogheid der stof geheel niet overeenkomt; De eerste Dicht-proeve echter, getiteld, DE WAERE DICHTKUNST, ZEDEZANG. (vooral deszels eerste gedeelte) is van de drie de minste niet; Dus, om 'er iets van op te geven, begint dezelve, *aen den Heer* FRANS DE HAES *toegezongen*, bl. 5.

Gelyk een jeugdig ros, wanneer het door een' braven
 En wakk'ren klepper, onverwacht
 Zich in de renbaen' voor ziet draven,
 Fluks trappelt, schuimbekt, en zyn kracht
 Door eed'len yver poogt te wetten,
 Om zynen loopgenoot kloekmoedig na te zetten:
 Zoo tracht ik, ó DE HAES! gepord
 Door uwen voorgang, u stoutmoedig na te treden.
 Al schiet myn konst by uwe konst te kort,
 Ik volg nogthans, zoo veel ik kan uw schreden.
 Wat noodt! in eene en zelve loopbaen', wordt
 Een minder draver, by een' meerd'ren wel geleden.
 Des belg' 't u niet, dat ik myn poëzy,
 Van konste ontbloot, uw heusheid wy?

Gelyk de koele, en versch ontloken rozen,
 Waer meê de blonde lent de gouden vlechten tooit,
 Affschitt'ren, door haer blozen,
 Op 't wit der leliblaen, met paerlen overstrooid;
 Zoo sterk zal uw gedicht ook op myn dicht affteken,
 En voor uw zonn', myn maen verbleeken. (1)

Gy,

(1) Uit de twee gelykenissen, d'een in dit, d'ander in het voorgaend *couplet* gebruikt: blijkt dat in niets des Dichters oordeel meer gezien werdt, dan in het gebruiken van gelykenissen: De Heer ELZEVIER zegt in dit *couplet*, dat *gelyk de rozen affschitteren op Leliblaen met paerlen overstrooid; zoo sterk het gedicht van den Heer DE HAES op het zyne zou affteken*; gewis zouden dan die twee dichten by elkander ene aengename vertooning geven, even lieflijk als

„Kaekjes, zacht van ys en gloed;
 „Leelymelk, en roozebloedt;”

By HOOFT *Gespan van schoonbeden*. in zijn *Gedichten* bl. 321. En moet men een van beiden verliezen, zal licht iemand *de Leliblaen met paerlen overstrooit* kiezen boven *de rozen*. Doch deze

Gy, Gy wiens naem myn dicht verciert,
 Hebt my den tempel van de Dichtkonst eerst geweest,
 En my die Godheid aangeprezen,
 Die haren lieveling, die haer bemint, lauwrirt
 Met eene kroon' die nooit haer groen zal derven,
 En zynen naem behoedt voor sterven. (2)
 Ei! leen uw kiefch gehoor,
 Ô Roem, ô Eer der puikpoëten
 Die aen den groenen zoom der zilvren Maes gezeten
 De hier behand'len! laete uw oor
 De doffe toonen vangen, (3)
 Van myne kruipende gezangen. (4)

't Was

deze is de meening niet van onzen Dichter, en ligt echter in de woorden zyner gelykenis, die derhalven niet wel getroffen, of kwalijk voorgedragen is. Van gelyken aerd is de gelykenis in het voorgaend *couplet*, daer onze Schryver door een *jeugdig ros* verbeeld werdt, dat door een *wakkeren klepper* den Heer DE HAES *zich ziet voordraven*, tot dus verre is de gelykenis volledig en fraei; Maer wierdt de Heer ELZEVIER door zynen Vriend DE HAES, *onverwacht voorgedraevd*? wy denken neen; en dus werdt door dit eene woord, om den slaeffchen dienst van 't rijm ingelast, deze heele gelykenis kreupel gemaekt, en tegenstrydig aen het oogmerk des Dichters.

(2) Dit driemaal herhaelde *baer*, schijnt dezer versen geen zoetvloeiendheid by te zetten, in zulk een geval toonden wy eens l. D. bl. 490. dat men op de een of andere plaetz beter *beur* schreev.

(3) *Vangen*, dit woord werdt wel meermalen van onz Dichterdom voor *booren* gebruikt, meest echter en eigenaertig dan, wanneer men met de uiterite graegte en als opgetogene begeerte hoort; Of nu de Heer ELZEVIER zulk een hooren van den Heer DE HAES vordere, twyfelen wy.

(4) *De* in *kruipende* is hier vry kort; mooglijk met voordacht, om door den klank van 't verz den aert der behandelde stof uit te drukken.

't Was nacht. de zufter van de zon, (5)
 Liet, in het afzyn van die bron
 Des lichts, haer flonkrend oog op 't aerdryk nederdalen.
 Men zag het starrenheir in vollen luifter' pralen.
 De Wagenaer Boötes, had
 Den diffel van den grooten wagen
 Gewend, om weër te rug te jagen, (6)
 Langs zyn gewoone pad.

't Was alles ftil. het water fleep,
 En fchuurde zachtjes langs zyn zoomen.
 't Gefchubde vee was mede in ruste in 't diep,
 En dobberde (7) niet op het vlak der ftoomen:
 Als ik myn woelensmoede leën

Tracht.

(5) „ De Zufter van de zon
 „ Liet op Endymion
 „ Haer minnende oogen dalen.
 „ 't Was nacht toen zy hem zag.”

Deze regels van FOOT I. D. bl. 154. fchijnt onze Dichter voor 't oog gehad te hebben.

(6) VONDEL *Hecuba* 3de Hand.

„ De Nacht die met haer ruft ons voed was half ten ende,
 „ De kleyne beer alree fijn blinckend juk omwende.

keurig dezelve *Palam. Rey* van 't 3de Bedr. aan 't begin:

„ Het dun gezaeit geftarnt verfhiet
 „ Zijn' glans. en gloeit zoo vierig niet.
 „ De fchaduw is aen 't overleenen.
 „ De morgenstar dryft voor zich heenen
 „ De benden van het hemelfch heir.
 „ De voerman van den grooten Beir,
 „ Op dat by zijne bzurt verwiffel,
 „ Vlugt heen met omgekeerden diffel,” enz.

(7) Of men te regt zegge dat *viffchen*, die zwemmen.
 dob.

Trachtte in den zachten schoot der nachtrust te verkwikken;
 Waer op my een gezicht verscheen,
 Dat in 't begin my deed verschrikken.
 Wat onverwacht verschynt maakt vaek den geest bedeeft.
 Nog twyffel ik, of 't droom, of waerheid is geweest.

't Vertrek waer in ik lag begon allengs te gliimmen:

Gelyk, wanneer de zon
 Komt ryzen uit de pekelbron', (8)
 De Nuchtre morgenkimmen

Bemaeld, met purper, blaetw, oranje, en geel, en goud
 Opheldren voor ons oog. 'k heb toen my zelf verfstout,
 En zag vol moeds, met schittrende oogen,
 Op 't geen ik zag, of dacht te zien:

'k Sprak by my zelf: hier wil een wonderwerk geschiên.
 Met eenen voelde ik dat de kamer werd bewogen,
 En dat een wolk, zeer schoon van glansf,
 Kwam dalen uit den hoogen hemeltrantsf:
 Die, toen zy ophield van dus langzaam neêr te dalen,
 Met eene barst', zich scheidende van een,
 Haer' glans verspreidde door de gansche kamer heen:
 Toen zag ik een Godin in vollen luister pralen.

Het

*dobberen, twyfelen wy, en meenen dat men hier beter had
 geschreven,*

En vloog niet op zijn vinnen door de stroomen.

of iet diergelijks.

(8) Dit woord *pekelbron* werdt meermael genomen voor
 de zee, by Dichters die om een rijwoord op *zon* verle-
 gen zijn. F. VAN STEENWYK *Gideon* bl. 101.

„ Zoo dra de blyde bô der blozende ochtend zon
 „ De azuren kimmen gloeit aen de *ooster pekelbron*. ”

Het blonde en golvend hair, dat ik met loffe vaert',
 Gelyk een gouden zee langs haren hals zag zwieren, (9)
 Droeg eene gloriekroon van hemelfche lauwreren,
 Dóór de Eeuwigheid, voor 't woën van nyd en tyd bewaerd.
 Heur lieffelyke kaken,
 Vertoonden eenen gloed,
 Waer voor het Koningklyk fcharlaken,
 Als overwonnen zwichten moet.
 Haer oogen vol bekorelyke lonken,
 Waer voor het fier getarnt met al zyn pronkieraën,
 Verbleekte, en fchuil moest gaen,
 Zag ik in 't voorhoofd als twee middagzonnen pronken.
 Ik kon een Majesteit,
 Een pratte deftigheid, (10)

Met

(9) Wy geloven niet dat deze gelykenis van 't *hair* by een *zee van goud*, waer van noch minder dan van een' *gouden berg* denkbeeld te vormen is, ergens goedkeuring erlangen zal; zeker fransch Dichter werd van BROEKHUIZEN berispt *ad Prop.* 2: 14: 20., om dat hy zong,

*Je baigneray mes mains folatres
 Dans les ONDES de tes cheveux: &c.*

Noch meer afkeuring verdiende MINOZZI, een Italiaensch Dichter, die van het *vrouwen-baer* een *zundvloed* maekt; Maer van beteren smaak is MALHERBA, die dezelve als een *gevangenis* schildert in deze verzen,

*Si vos yeux sont toute sa braise,
 Et vous la fin de tous ses vœux;
 Peut il pas languir a son aise,
 En las PRISON de vos cheveux?*

(10) PRAT, het zelve met *preutsch*, beteekent *trots*, *spytig*, *bovaerdig*.

VONDEL. *Hymn. over de nederl. fcheefv.* bl. 83.

Welluftig PRAT en troitz.

Treurd.

Met zedigheid bespreid,
 Uit haer aenminnig wezen,
 Als uit een' spiegel' lezen.
 Haer' boezem, waer een bron van witte melk uitfproot,
 Had zy geheel ontbloot.

Het

Treurd. van Henr. IV. bl. 86.

„ Wat PRATTE pronckery wat selfaem leverijen.”

PH. VAN MARNIX van *St. Aldegonde* Pf. 31. vf. 4.

„ Hebt God lief, al sijn gunstgenooten,
 „ Want hy de vroim vry stelt,
 „ De PRATTEN wel vergelt.”

HOOFD in 't begin van sijn *Baeto* doet *Penta* dus brommen,

„ Dus lang onwaerdelyk versmaadt, en op het schótfst
 „ Bejeghent met de neck, geterght, getreên, getrotfst,
 „ Door dwang geduldigh, 't leedt verkropt met ydel PRATTEN.”

In zyne *Zangen* bl. 639.

„ Op flordige armen, als op PRATTE ryken.”

waer voor hy eerst had 1611. *overdwaelsche ryken.* ———
 J. VAN REAUMONT *tytsnipperingen* 3de gril aen P. SCRIVER,

„ Daer en is niemant in de stadt
 „ Soo trots, hovaerdigh, noch soo PRAT.”

J. DE DEKKER *Joannes* bl. 21.

„ Doen ghy de volcken trots en PRAT
 „ Op schatten.” ———

FOOT II. D. 80.

„ Wel PRAT op ryxgeslachten.”

Maer ook werdt PRAT wel genomen in een' goeden zin
 voor *wijsch, deftig, achtsbaer* enz. VONDEL *Hymn. over de*
Nederl. Scheepw. bl. 77.

„ De PRATTE Koningin van Vrankryk en Naveerne.”

Hoer.

Het Hemelfchblaeuwe kleed, dat hare leden dekts,
 Was rykelyk bezaeid met starren, voor wier gloed
 De gloed van puikrobyn en jaspis zwichten moet.
 Een zyden fluijer firekte
 Een riem, waerin myn oog, zoo klaer als op den dag,
 Des grooten VONDELS naem met goudt geweven zag. (11)

Drie kinders, uit wier lachend wezen,
 Niet duifter was te lezen
 't Eenvoudig schoon, waer meê natuur is oversproeid
 En rykelyk verciert, door 't wonderbaer vermogen
 Des milden hemels, vlogen
 Om deze schoone, die van schoonheid overvloeit,
 En elk in hare minn' doet branden.
 Het eene wichtje droeg een fluit,
 Het tweede, een lier vol aengenaem geluid,
 En 't derde een veldbazuin in zyne teêre handen,
 Wiens weêrgalm op de duinen fluit.

Al wat myn oogen dus beschouwden,
 Deed my dees puikgodin,

Voor

Heerlykheid van Salomon bl. 8. c. 21. VIRGILIUS in rym *Vae Herderskout. Hekuba. AË. I.* LEEUWENDALERS *Lantspel Voorr.* bl. 5. — J. DE DEKKER I. D. 329. en 350. — *Lof der Geldzucht* bl. 33.

„ De stad foo PRAT gebout op Y en Amstel Vloed.”

FOOT I. D. bl. 23. 72. en elders. Men zie over dit woord in het breede den Here HUYDECOPER in zyne *Proeve van Taal en Dichtkunde* bl. 268. en 269. vergeleken met 437-439: 't Is zekerlijk een goed Duitsch woord, maer dat al te veel gebruikt werd't buiten zyne echte beteekenis, zijnde vooriamellijk die van *grootsch*, *trots*, *spytig*.

(11) Indien men zich een denkbeeld maekt van een sluyer die tot een riem verstrekt, zoo kan men 'er zich teffens niet wel letters op verbeelden; dit beletten de menigte vrouwen, met welke dezelve in een gewonden is.

Voor de Eedle DICHTKONST' houden,
 Wel waerdig dat elk een haer minn'.
 En 't bleek, dat ik niet in myn meening' was bedrogen;
 Want deze schoone, gaf haer' stoet'
 Een teken met haer lonkende oogen,
 En sprak dees woorden, die 'k beftoot in myn gemoedt,
 Terwyl de wichtjes speelden,
 En myne zinnen lieflyk streelden: (12)

Hier op vertelt Dichtkunst haer geboorte en nuttigheid, welk verhael, na onz oordeel, niet vlug en levendig is, geen geest en vuer genoeg heeft om dier Spreekster te passen, waerom wy het ook hier niet zullen invlyen, onzen lezeren overlatende het zelv na te slaen, of uit de opgegevene proeve, ieder naer zynen smaek, over 's Dichters werk te oordeelen.

Achter deze drie Dichtproeven vindt men een *Korte Schets van ene aanleiding tot de Nederduitfche Dichtkonst*, in 9. boeken, welker inhoud, met die van hunne hoofdstukken, dus werdt opgegeven bl. 42-48.

E U T E R P E, E E R S T E B O E K, bevat:

- HOOFDST. 1 Hoedanig een Dichter behoort te zyn om dien naem te voeren.
 2 Welke konsten en wetenschappen hy ten minste in 't algemeen behoort te kennen.
 3 Dat men vroeg naer onderwys moet trachten.

HOOFDST.

(12) Op deze vinding schijnt ons te moeten werden aangemerkt, dat enen liefhebber van vrouw Dichtkunst, wanneer hy het geluk heeft haer zelv te hooren spreken, alle overig spel niet streelen kan, maer veel eer verveelen moet, vooral als het 't gehoor belet, 't geen gewis door de *veldba-zuin*, die ook door een dezer wichtjes behandelt wierdt, en *wiens weergalm op de Duinen fluitte*, niet maklyker moet gemaekt zijn.

- HOOFDST. 4** Dat men goede Dichters moet lezen, en hoedanig men die behoort te lezen.
5 Dat men met orde moet lezen, en onderzoek, van het oordeel van A. PELS over het uitgeven.

TERPSICHORE, TWEEDE BOEK.

- HOOFDST. 1** Historie van den ondergang, en herstelling onzer Tael.
2 Nutheid, en noodzakelykheid der Taelkunde.
****** De overige Hoofdstukken over de Nederduitse Tael, volgen hier achter.

ERATO, DERDE BOEK.

- HOOFDST. 1** Dat men moet trachten om algemeen te zyn.
2 Dat elk zyn byzondere verkiezing heeft, waerin hy uitmunt.
3 Van de drie graden in de Dichtkonst.
4 Dat men kennis moet hebben van de Oudheden, Goden, enz.
5 Van de helden der Aloudheid.
6 Van de Deugden, Ondeugden, Zinnebeeldige Personen, enz.
7 Dat men de zeden en gebruiken der volken moet in acht nemen.
8 Hoe men de gemoedsdriften, of hartstochten moet uitbeelden.
9 Van de omschryvingen.

POLHYMNIA, VIERDE BOEK.

- HOOFDST. 1** Vervolg van het voorgaende.
2 Veelerhande foorten van Gedichten.
3 Van de Geestelyke Gedichten.
4 Van de Minnedichten.
5 Van de Bruilofsdichten.
6 Van de Geboorte- en Tyddichten.
7 Van de Lyk- en Grafddichten, Byschriften, enz.
8 Van de Klinkddichten, en dubbelzinnige Vaerzen.
9 Van de Sapphische-, en andere Lierddichten.
10 Van de Madrigalen, Acoladen, enz. alsmede van de Letterkeeren.
11 Van sommige Poëtische aardigheden, en waer die voegen en niet voegen.

HOOFDST.

THALYE, VYFDE BOEK.

- HOOFDST. 1 Over de Herderszangen, en oudheid derzelven.
 2 Over de Visfcherszangen.
 3 Over de Veldzangen.
 4 Wat in alle dezen moet worden waergenomen.
 5 Over het Blydfpel.
 6 Over het Kluchtfpel.
 7 Wat in deze twee in acht moet genomen worden.
 8 Over de Boertige vaerzen.
 9 Over het Schinpdicht.

K L I O, ZESDE BOEK.

- HOOFDST. 1 Aenmoediging.
 2 Dat men fchilderachtig, en natuurlyk dichten moet.
 3 Landfchappen.
 4 Morgen-, en Avondftonden, Onweren, Zee- en Veldflagen, enz.
 5 Oudheid, begin en voortgang der Dichtkonft by de Grieken.
 6 Latynfche en Italiaenfche Dichters.
 7 Nederduitsche Dichters.
 8 Uitspanning.
 9 Vervolg daer van.
 10 Van verfcheiden Konftgenootfchappen in Nederlandt.

MELPOMENE, ZEVENDE BOEK.

- HOOFDST. 1 Algemeene Historie der Tooneelpoezy.
 2 Van de Tooneelverciering der Ouden.
 3 Onderwerp van het Treurfpel.
 4 Orde, fchikking, en verdeeling van 't zelve.
 5 Dat men de Kenmerken der Perfonen moet waernemen, en op den tyd der gefchiedenis letten.
 6 Van de drie eenheden van het Treurfpel, als de daed, tyd, en plaets.
 7 Over den ftyl van het Treurfpel.
 8 Dat men niet te geleerd, te diepzinnig, maer deftig fpreken moet.

O

HOOFDST.

- HOOFDST. 9 Over het zelfdooden, of doen dooden voor het oog.
- 10 Hoe veel personen te gelyk mogen spreken, en van de alleenspraken.
- 11 Van de Byvoegfels, en dat men gedurig naer 't einde moet spoeden.
- 12 Van de knoopinge en de ontknoopinge.
- 13 Van de konst- en vliegwerken, en onderzoek van de woorden van PELS, over het invoeeren van Goden en Godinnen.

KALLIOPE, AGTSTE BOEK.

- HOOFDST. 1 Waerin een Heldendicht bestaat.
- 2 Oogmerk van het Heldendicht.
- 3 Hoe, en hoever men zich van eens anders werk kan en mag bedienen.
- 4 Bepaling van het Heldendicht.
- 5 Orde daer in waerteneemen en van de knoopinge en de ontknoopinge.
- 6 Hoe, en hoe ver men de Tydrekening moct waernemen.
- 7 Van de Perfonen in het Heldendicht.
- 8 Van de verhevenheid van den styl, en waer in die bestaat.
- 9 Van de daed van 't Heldendicht, Bywerk, en Byverdichtfelen.
- 10 Van de Zedenleer.
- 11 Over de Gelykenissen, en wat daer toe vereischt wordt.

URANIA, NEGENDE BOEK.

- HOOFDST. 1 Lof der Dichtkonst in 't gemeen.
- 2 Oogmerk en vermogen der Dichtkonst.
- 3 De meette Konsten en Wetenschappen zyn der Dichtkonste dankbaerheid schuldig.
- 4 Keizers, Koningen, en andere Vorsten en Helden hebben deze Konst geoeffend.
- 5 Deze Konst is door de geheele wereld in achtginge.
- 6 Vruchten die een Dichter te wagen heeft.
Eerst Voordeel,
- 7 De Tweede Vrucht is de Eer.
Besluit.

Over

Over deze Schetz ziet elk dat weinig is te oordeelen, dan alleen, dat het bestek in ene redelijk goede orde is gemaakt en voorgedragen; En, zoo de opgegeven Hoofdstukken aen de titels voldoen, is het zeker dat dit werk by ieder kenner van 't hoogste belang gerekend, by alle lievhebberen graeg ontvangen, en van elk een zal geprezen werden; De waerschijnlijkheid of onwaerschijnlijkheid hier van zou men mogelijk best kunnen bereekenen uit de *Proef ener nieuwe Nederlandsche Spraek-konst*, die door onzen Schryver van zijn grooter werk afgenomen, en hier achter gevoegd is; Dan, daer dit voor hem niet met eenig voordeel zou kunnen geschieden, willenwe deze Proev lieft als een byzonder werkjen, en niet in verband met dat grootere lichaem beschouwen.

Men vindt in dezelve veel al goede regelen en aenmerkingen, doch te gelijk is al dat goede uit HUIDECOPER, TEN KATE en anderen uitgeschreven, zonder dat men derzelve namen ergens genoemd vindt; De stijl en wyze van voorstellen, die eigenlijk dit werk beter dan dat van MOONEN maken moest, schijnt ons voor leerlingen al zoo duister, zoo niet duisterer, dan die van MOONEN zelv, en het smert ons somtijds dat deze laetste van ELZEVIER zoo scherp berispt werdt, daer ELZEVIER zelv niet zal durven ontkennen, dat hy, van denzelven veel goeds geleerd en overgenomen heeft, en, zoo wy meenen, noch meer zou hebben kunnen leeren en overnemen; ten minsten gelooven wy voorzeker, dat hy zulk ene *Spraekkonst*, als deze, niet zou hebben aen het licht gebracht, zoo MOONENS kundige netheid zyne pen bestierd hadt. Dan . . . Wy hebben over dit werk reeds genoeg gezegd; ook mogt de yver voor MOONEN ons eenen scherpen toon doen vatten, die zoo min in onze blaedjens als in een *Spraekkonst* wel zou geplaeft zijn; Des treden wy liever hier van over tot een ander stuk, dat ons ook is ter hand gekomen.

DICHTLIEVEND VELDGEZANG, door een *Konstgenootſchap* onder de *Zinspreuk* *ARS DILIGENTIA FLORET*. Beſtaande een blad in groot 8vo, opgedragen aen den Heer Mr. CORNELIS ABRAHAM BASTIAANSEN; De Schryvers van dit werkjen ſchynen van levendigen geest: Zwierige uitdrukkingen, welige bloemtjens, over al verſpreid, geven dit klaer te zien; Doch, ſchoon alle deze dingen fraei zijn, en van de vordering der Kunstgenooten een voordeelig en aengenaem vooruitzicht geven, ja! naer den hedendaegſchen ſmaek, de Dichtkunst zelve zijn; ze zijn echter de ware Dichtkunst niet; Vinding, zeggen wy hier weder, vinding werdt tot deze allereerſten allermeest vereiſcht, daer men die miſt, is al die tooi en opſchik niets anders, dan fraeie klederen zonder lichaam, prachtige liiſten zonder ſchilderſtuk; Kunde ook en oordeel moet 'er by die vinding in de verſen doorſtralen, en op een hogen ſtiyl draven, zoo men niet wil dat die ſieraeden, die niet dan liiſt en bywerk uitmaken, het ſtuk zelve overſchreeuwen. Men kan op dit ſtukjen niet alleen, maer op de meeste der hedendaegſche Dichten, te recht toepaſſen, 't geen HORATIUS zingt in zyne *Dichtk.* volgendſ PELS:

- Noch dat hy, die ons, in zyn werken grooſche zaaken
Doet wachten, hier en daer een lap naay' van ſcharlaken,
Die vinnig afſteekt, en ons ſlikkert in het oog;
Wanneer hy ons den Ryn beſchryft, of Regenboog,
Of 't Boſch, en 't Outer van Diane, of klare vlieten,
Wier dartele ad'ren door welluttige akkers ſchieten,
't Is alles fraai; maar hoe komt zulks hier nu te pas.

Onder 't gaen reeds der perze, vallen ons in handen
DE VIER JAERGETYDEN door J. MACQUET, ge-
 drukt by onzen Drukker *Job. le Mair* op 3 vel in
 groot 8°. Het zijn vier kleine doch fraeie zangen,
 elk ter eere van een der Jaergetyden;

Wie de hartbeoorlijkheden
 Van de velden kent en mint,
 Min in rokerige ſteden
 Dan' op 't land genoeg en vindt.
 Wie het uitgestrekt vermogen
 Van Natuer, de kracht en gunst
 Van de Dicht en Schilderkunſt
 Wil aenſchouwen, kome hier
 Sla zyn nieuwsbegerige ogen
 Op dit wonderſchoon papier.

Hier, hier vindt hy niet de ſchoonheid
 Slechts van 't geen de vruchtbare aerd
 Door Natuer aen ons ten toon ſpreidt,
 Maer Natuer aen kunſt gepaerd.

Dus begint het verz geteekend F.v. L. dat wy achter deze Jaerzangen vinden; En gewis de Hcer MACQUET toont zich een Dichter geboren, en in de kunſt door oeffening en arbeid ver gevorderd te zyn.

„ Mogelyk (ſchrijvt de Dichter in zyn voorbericht) „ zal het velen vreed ſchynen, dat wy hier „ den roem van eenige doorluchtige mannen, en „ ſommige beroemde daden der Voorouderen inge- „ vlogten hebben, die in zeker ſaizoen geboren, en „ uitgevoerd zyn. Wy hebben geoordeeld, dat die „ hier niet te onpas kwam, en dat zulks tot lof van „ een Jaergetyde mogt ingebracht en gezegd worden, „ ſchoon het 'er ſlegts toevallig invalt. Men neme „ dit ons niet kwalyk. Wy beminnen zulke feilen, „ indien men deze uitweidingen dien naem kan ge- „ ven, zo vaeckmael wy 'er ſlegts gelegenheit door „ vin-

„ vinden om den naem van groote mannen, en den
 „ roem van ons gezegend Vaderland te vereeuwigen.”
 Wy voor ons vinden geen rede om dit zijn oordeel
 af te keuren, en meenen dat de rede en het voor-
 beeld van aenzienelyke Dichteren hier in, zoo het
 op een twisten ging, ons niet zou tegen zijn; Doch
 . . . de wachtende perz-noopt ons hier van af te stap-
 pen en den lezer ten slot het een en ander staeltjen
 slegts, van 's Dichters vindingryke dichtader op te
 geven.

Wy zingen (dus begint de *Lof der Lente*)

Wy zingen 't lachende Saizoen,

Het jeugdige der vier getyden,

De Lente, die, door 't prilste groen,

En mensch en dieren kan verblyden.

Zy, die 't heelal bezielt met nieuwen lust en min,

Blaest onzen dichtgeest tans een' nieuwen dichtluft in.

Hoe vrolyk komt zy herwaert treden,

Met losfen zwier en vlugge vaert.

Een groene sluier dekt haer leden.

Heur voeten raken naeuwlyks de aerd.

Hoe mengelen zich roos en lelie op haer kaken.

Wat hart zou niet van min tot zulk een Schoonheit blaken.

Zy draegt een' frisphen myrthekrans

Op blonde en ongevlochten haren,

En voert het blyde vee ten dans

Rondom zich heên op versche blåeren,

En liefelyk gebloemt, dat ze uit haer bloemkorf strooit,

Waer door zy 't veld alom met nieuwen luttel tooit.

De *Lof des Zomers* begint op deze wyze bl. 15.

Nu met een' galm van huppelende tongen

Het gloeiend Jaergety,

Zoo mild in geur en keur van lekkerny,

De fiere Zomermaegd tot lof en eer gezongen.

Zy,

Zy, die door 't schoon van haer volmaakte leeft
 't Heelal houd opgetogen,
 En stooft en blaekt door 't vuur van haer bruine oogen,
 Ontsteekt door 't zelfde vuur een dichttoorts voor myn' geest.

Zy nodigt ons in haren hof; wy treden
 Dien op haer wenken in.
 Ei zie zy word gelyk een Ryksvorstin,
 Door duizend duizenden geëerd en aengebeden. enz. enz.

Op den *Zomer* volgt dus de lof van den *Herfst* bl. 25, 26.

Myn Zangnimf spoort my weër tot zingen,
 Ze erinnert mynen geest zyn plicht,
 En wil, dat ik den Herft, zoo mild in zegeningen,
 Affschildren zal in maetgedicht;
 Ja, door zyn gunst in top te halen,
 Hem voor zyn heilgeschenk myn losschuld zal betalen.

Zy tred me voor, ik volg haer na
 Door 't ruim gebied dier Rentmeestresse
 Des Zomers, die zoo noest, met wysheit vroeg en spaë,
 Al de inkomst van haer Ryksprinsesse
 Verzamelt, en gedurig toont,
 Hoe door haar ryke gunst het menschedom word beloond.

Wat zegt, daer wy reeds binnen treden,
 Myn lieve Gids? Zie hoe elk een
 In deze streek den tyd aen nutte bezigheden,
 En nyvren arbeid moet besteen;
 Ja knoopt den avond aen den morgen
 Met zwoegen om in tyds voor 't bar faizoen te zorgen.

Wy konden uit dezen en de vorige Zangen, meer
 proevjens van 's Dichters vergevorderde kunst aentoo-
 nen, doch wy spoeden ons om ook iets van den vier-
 den zang, die den *Lof des Winters* behelst; op te ge-
 ven; deze is in schikking en vloeiendheid ver de min-
 ste niet. Dus begint dezelve bl. 35.

De voerman van de duisterteden,
 De nacht, die 't halve waereldrond
 Had overdekt met zyne schaduwkleden,
 Begon zyn zwart gespan, terwijl de morgenstond,
 In 't goud gedoft, 'vol luisters op kwam dagen,
 Met een gewinde vaert, ten westerstal te jagen.

Wanneer de slaep, die zorg verzagt,
 En kommer uit het hart doet wyken,
 Myne oogen had gesloten, daer my dagt,
 Dat ik een fiere Maegd zag voor myn rustkoets pryken,
 Zoo overschoon van opslag en van leeft,
 Dat zy in zwier en zwaei geleek een Hemelgeest.

Hoe blonken hare pronkgewaden
 Van hemelsblauw en starrenglans,
 Die diamant, en de eêlste krooncieraden
 Verdooft; men zag haer kruin met eenen frisschen krans
 Van lelie, roos en blinkende laurieren,
 Tart Esmarant, robyn en paerle, op 't schoonst vercierren.

'k Beschouwde haer, en merkte ras
 Aen heur gestalte, houdinge, oogen,
 En frisch gelaet, dat zy de Dichtkunst was.
 o Jongling, sprak ze, die my eert naer uw vermogen,
 Koom, volg my na, 'k wil U myn gunsten biên,
 En U deez' dag een blyk van myne magt doen zien.

De Dichter wierdt vervolgens door Dichtkunst
 zelv gebracht in 't Hofpaleis van den Wintervorst,
 die, op verzoek van de hem omhelzende Dichtkunst,
 onzen Dichter in aen den wand hangende schilder-
 stukken, den luister en 't voordeel van zyn jaergety-
 de, aentoont en in sierlijk dicht roemt; Daer op
 vertrekt Dichtkunst met haren lievling uit het winter-
 hof, en vaert straks naer boven; Onze Dichter ont-
 waakte verbaest

En riep: o Kunstmeestres, 'k heb veel van uw vermogen
 Gehoord, maer nooit, 't geen hier bevinding leert,
 Dat gy den Winter zelv' in een' Poët verkeert.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN

N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXVI. ————— 1761 19.

E E N I G E N I E U W E
A E N M E R K I N G E N ,

^{D E}
N E D E R D U I T S C H E T A E L

en verscheidene

O U D H E D E N .

aengaende.

(met het Register 513. bl. 8vo.)

Uit de Opdracht aen den *Wel-Ed. Gestr. Heer HASSELAER* blijkt de Schryver te zijn *FRANS BURMAN, Lieutenant Colonel*, een Heer, die zich altijd vermaakt heeft met het lezen van goede boeken, voornamelijk Fransche, 't welk hem, die een goed verstand hadt, en buitengewoone geheugenis bezat, smaak van Letteren gegeven heeft, en, in Brabant en Vlaenderen veel verkeerende, ervarenis in de Fransche tael, waer in hy mag gezegd werden uittemunten; en dit gav hem gelegenheid in den jare 1757. zeker boekjen uitgegeven, onder den titel van, *eenige AENMERKINGEN de NEDERDUITSCHÉ*
P T A E L .

*TAE*L.aengaende, door F. B. L. C. waer van we verflag deden by de openinge van onz ontwerp, in de eerste BY-DRAGE namelijk, uitgegeven met *Slachtmaend* 1758.

Lang hebben wy gedobberd in onzekerheid, of wy dit zyn tweede Deel wederom als ter loops zouden aenkondigen, en zulk een uittreksel van geven als men in andere *Boekzalen* gewoonlijk vindt, dan of we by breeder behandeling enige der voornaemste plaetzen zouden opgeven, toetzen, en onz gevoelens daer over melden.

Wy zagen aen de ene zyde hoe dit laetste zeer lijk tot onz bestek vereischt wierdt, en ten opbouw strekte van Neêrlands taelkunde.

Maer aen den anderen kant zagen wy tevens hoe men niet zeer beleefd en edelmoedig van den Heer BURMAN wierdt beandwoord, maer zeer onaengenaem behandeld, zoo men het geluk niet hadt met zyn Ed. in dezelve gevoelens te staen. Dit bracht ons aen 't aerselen, en de toevoer ons gedurig toegezonden, hielp hier niet weinig toe. Eindelijk echter hebben wy de handen aen 't werk geslagen.

Amicus Plato, sed magis amica Veritas.

Wy zullen dan onzen Lezer een volkomen denkbeeld geven van zyn oogmerk, en zyne wyze van voorstellen en behandelen doen zien uit enige zyner aenmerkingen die wy zullen opgeven, en door de onze daer bytevoegen laten oordeelen of de Heer BURMAN niet op den rechten weg zy.

De Schryver, ziende dat zyn boekjen, uitgegeven 1757, van zoo groot belang niet ware, dan hy by de uitgave meende, *de aenmerkingen meest zeer sçbrael, en niet wel uitgewerkt, nam voor die by meerder tyd uittebreiden, en verscheiden dingen gevonden bebbende, welke by in dien tyd of in het geheel niet wist of zoo grondig niet wist als het behoorde, dacht het goed deze vermeerderingen in dit byzonder werk te sçbryven.* Zie bl. 2-4.

Dit werk verdeelt hy in twee deelen. Het eerste toont

toont de overeenkomst van onze Nederduitſche tael met die der Franſche en Romeinen. Het tweede be-
heft enige aenmerkingen over oudheden.

Wat het eerste belange: hier in geeft de Schry-
ver twee lyſten; de eerste bl. 6-169. van woorden,
welke aen onze en de Franſche tael gemeen zyn, en in
de eene uit de andere afkomstig, of beide uit eenen oor-
ſprong, in die talen geſproten zyn, dienende ter aen-
vulling van die, welke by in zyne eerste aenmerkin-
gen, of in 't geheel niet geſteld badt, ofte by welke noch
iets te voegen was.

De tweede is een Register van woorden, die in de
Nederduitſche en Franſche tael beide uit het Latijn ge-
ſproten zyn, in deze order geſchikt, dat van ieder woord
het eerste Nederduitſch is, het tweede Franſch, het
derde Latynſch, welk de oorſprong is van beide. Waer
achter noch twee aenmerkingen over BRALLEN en
KLERK, bl. 199-208. die hy door verhaest drukken
niet op zyn plaetz heeft kunnen invoegen, name-
lijk in de eerste Liſt, waer toe ook noch behooren
zyne aenmerkingen over KAP, LAMFER, MAERSCHALK,
MANTEL, POMPERT, RAKET, SCHETS, SERJANT en
SERVET bl. 441-457. in zyn tweede Deel over de
oudheden verſpreid, met al 't geen verder bl. 467-472.
als overgeſlagen werd opgegeven.

Uit all' het welk wy leren dat men zyne werken
niet zoo warm moet laten drukken, als ze uit de
harſſens komen, wil men anders ongeschiktheid wee-
ren, en zich wachten voor feilen, die men, by na-
der onderzoek en typer overleg, ontdekken kan.

Maer om tot de taelkunde te komen van den Heer
BURMAN. — de eerste liſt geeft daer de beste bly-
ken van.

Nevens ieder Neerd. woord, dat men in de zelve
vindt, op Alphabetiſche orde, is gevoegd enig
Franſch woord, dat het Duitſche in beteekenisse of
uitspraek gelijk is, waer by de Heer BURM. zomtjids
de moeite wel heeft willen nemen, het oordeel en
de gedachten van MENAGE, DU CANGE, NICOT en
andere Franſche *Etymologiſten* optegeven, ook hier
en daer het gebruik enes woords te ſtaven met voor-

beelden uit oude Fransche schryveren, als FROISSART, VILLEHARDOUIN, PERE DANIEL ENZ. — en hier door vindt de schryver nu en dan gelegenheid zyne gissingen, twyffelingen of zekerheden daer by te voegen, van welke wy enige zullen opgeven, en wel voornamelijk, zulke, waer by we ten opbouw der taelkunde iets te voegen hebben.

Maer voor af dunkt ons noodig den Lezer enig bericht te geven om wat reden we in gevoelens en wyze van afsceiden met den Heer BURMAN verschillen;

Deze Heer, een Lievhebber en kénner zijnde der Fransche tale, haelt alles uit Fransche bronnen, blijft veel al hangen aen het oordeel van Fransche schryvers, en schijnt enen haet te hebben tegen alle de Nederlanders, die over de Nederduitsche tael geschreven hebben; Inzonderheid zeer laeg vallende op KILIAEN en andere.

Wy daer en tegen hebben achting voor de Fransche schryvers, in zoo verre men daer uit enig woord, oudheid enz. kan ophelderen; maer over 't gemeen, in 't stuk van Nederduitsche taelkunde, staet een KILIAEN' op hoger prijs dan alle NICOTS EN ETIENNES. maer, zegt de Heer BURMAN, KILIAEN, *is een school woordenboek der Brabandsche tael, en by gevolg geloofd by dat wy niet veel verliezen zouden als dat voor sbeurpapier uit de wereld raekte.* Die Heer begrijpt niet dat de Brabandsche tael volstrekt niet anders was, dan de echte Nederduitsche en dat men door middel van oude woordboeken de tael moet in kennis houden;

Wy kunnen ons noch niet begrypen hoe het mogelijk zy dat de H. BURMAN zich hier en elders zoo drivtig heeft kunnen uitlaten, daer hy in 't Fransch immers overtuigd is van het nut der oude boeken, die hy zoo hemelhoog aenprijzt, en ook weet wat voordeel men met oude woordboeken doen kan. Maer die Heer betuigt zelve dat zyne onkunde (verstaet in het Duitsch) zoo groot is. Zie hem bl. 57. 131. 504. en elders.

De Lezer verschone! ons deze uitweiding die wy
328

aen KILIAEN verschuldigd waren. Belangende TEN KATE, die by den Heer BURMAN ook zoo weinig lof verdient, dien achten wy zoo groot enen taelkenner als 'er geen een mogelijk immer in Frankrijk zal opstaen. Maer . . . onbekend maekt onbeminnd.

Over den Heer HUYDEC. zouden wy, zoo niet meer, het zelvde zeggen, verboodt ons dit niet zijn Wel-Ed. Achtb. Leven, dat ons noch lange gegunt moet zijn.

Vervolgends gaen wy liever in het stuk van afleiden te rade by WACHTER en andere Hoogduitschers, (daer ons de Neêrduitsche gebreken) want wy zullen meerder de afleiding van een woord uit dezelve bronnen moeten halen met de *Hoogduitschen* dan met de *Fransche*. En dit moest de Heer BURMAN zelve immers gevoelen, daer hy schrijft bl. 167. *Onze tael aengaende, dezelve geloof ik, dat uit de Hoogduitsche gesprooten is, en alleen een Dialekt van dezelve is.* en let wel! bl. 166. *onze tael met de Fransche uit enen oorsprong.*

Is dit zoo, dan kan men zeer wel begrypen, dat men heel licht Lyften kan opmaken van Neêrd. woorden, die met Fransche gelijkkluidend zijn; daarze toch uit eenen oorsprong komen; maer hoe kunnen 'er dan zoo veel afleidingen te pas komen van het Duitsch uit het Fransch, gelijk verre de meeste zijn, of van het Fransch uit het Duitsch?

Maer . . . laten wy de wyze van afleiden zelve beschouwen. het eerste dat ons onder 't oog valt is ene aenteekening over *band*.

bl. 12.

BAND weeten wy dat alles beteekent waer mede gebonden wordt, inzonderheid lint. Men zegt ook eenen *band* ergens omleggen, een *band* om een wond. Of na *band* van *binden* komt, of *binden* van *band* stel ik twyfelachtig. Mijn bestek brengt alleen mede dat de Fransche woorden *Bandeau*, *Bandon*, *Bandage* en andere hier van zekerlyk afkomstig zyn.]

Hier uit zou schynen dat het bestek van den Heer BURMAN niet is de Nederduitsche tael. en zeker, wie zou kunnen schryven *aenmerkingen de Nederduitsche tael aengaende*, die niet, zonder eenige twyffelachtig-

tigheid zou weten te stellen, dat een werkwoord, afkomende van enig naemwoord, altijd gelijkvloeiend zy, en dat by gevolg, binden ongelijkvloeiend zijnde, *band* van *binden*, en niet *binden* van *band* moet komen; daer wederom *pikken*, gelijkvloeiend zijnde, behoort te komen uit het subst. *pik*, waer over men mede zie zyne twyffeling bl. 96.

Belangende nu zijn bestek, dat de Fransche woorden *Bandeau*, *Bandon* enz. zekerlijk van onz Duitsch *band* komen; Wy willen wel bekennen zoo verre niet gevorderd te zijn in de Fransche tale, dat wy met die zekerheid zouden kunnen zien waerom de Fransche dit woord meer aen ons verschuldigd zijn dan aen andere talen, waer uit ze beiden kunnen gesproken zijn. Men vindt toch in de aen ons vermaegdschachte spraken verscheiden woorden, die met onz *BAND* en 't *franscb* *BANDEAU* ten naeuwsten verknogtschynen; dus gewaegd *SPELMAN* in zijn *gloss.* op *band bandum* van 't Sax. *PAN.* dat *alle uitgestrektbeid* beteekent, en daer hy ook onz *BUND*, *BOND*. *BUNDER*, *BEUNDEK* in de Landmeetkunde gebruikt, van afleidt; die ook *MENAGE* naeslaet, in het woord *BANDE*, zal daer gewaegd vinden van 't *allemannisch* *BANDT*. 't *Persisch* *BAND*, 't *Italiaensch* *BANDA*, 't *Arabisch* *BENDT*, 't *Grieksch* *βανδον*, 't *Latijnsch* *BANDUM*, van welk laetste het dien geleerden Schryver voorkomt, dat het Fransch, Persisch en Hoogduitsch gesproken is; Doch met meer recht zou men kunnen denken dat het *BANDI* der *Gotben* (*Marc.* 7. *vs.* 35. en *Luc.* 8. *vs.* 29. die ook *JUNIUS gloss. gotb.* tot *BINDAN* brengt) of het *BAND* der *Germanen* het *Latijnsch* *BANDUM*, gebaerd heeft en dit het *GRIEKSCH* *βανδον*, (waer over zie *DU CANGE gloss. gnaec.*) terwijl der Franschen *Bandeau* enz. zich het lichtste laet afleiden van het *Franktb.* *BANT*, *PANT*, te vinden by *WACHTER gloss. germ.* in *BAND*; want dat de Fransche tael veele woorden hebbe van de Frankditsche, valt licht te bewyzen — maer de zaak is van te weinig belang om 'er meer over te schryven.

bl. 23.

BERM, een werf of gang vlak aen het water, beneeden een muur of wal, *Berme*. Ik geloof dat wy dit woord uit het Fransche overgenomen hebben; sommige schryven in onze tael *Bernite*.

Wy vinden geen bewijs voor dit geloov; en voor het tegendeel pleit, dat wy in onze eigene tael hebben de wortelwoorden **BEER**, **BAR** in de beteekenisse van *ferre*, *portare*, *proferre*, *gignere*, welk een stamwoord is, dat zyne veelvuldige takken, en spruiten te breed uitspreidt, om die alle hier in te brengen: men zie 'er van **WACHTER**, **TEN KATE**, **HUYDEC**. proeve 413-415. 435. 436. 449. 453. en elders.

En wy gaven reeds te kennen ID bl. 124. dat uit dit worteldeel **BAR**, in den zin van *ferre*, *portare*, en dus ook *tollere*, *opdragen*, *opbeffen*, afkomt onz en onzer taelverwanten *beet* / *beet* / *biet* / *cerevisia*. en *beozma* / *baem* / *baerm* / *fermentum*, *fax*, waer van het werkwoord *baetmen* / *baermen* *bruischen*, *pruischen*, *gisten*, *opwerken*, en van daer dan *baerm* / *fluctus*, *unda*, en eindelijk *baerm* / **BERM**, voor een opgeworpene aerdhoogte, waer mede overeenstemt het *kimbr.* *barmer*, *margo*, *ora*, *Labrum*, en het Fransch *Berme*.

bl. 37.

EL, *Autne*, toen ik dit schreef in de eerste aenmerkingen bl. 107. quam my niet in de gedachten dat dit woord afkomstig is van het Latynsch *Ulna*: Ik denk echter dat ons woord komt van het Fransch *Autne*.

Onz woord **ELE**, **EL** beteekent een *arm*, daer van **ELEBOOG**, **ELLEBOOG**, de bogt van den arm, **RAN. MAURUS**. In *part. hum. corp. helina* / *cubitus*. — Dat zekere maet, zijnde de langte van den arm, den naem draegt van **EL**, is naderhand geschied, naer **EL arm** en niet **EL**, *cubitus*; naer **EL**, *mensura*: dit kan zoo min geschieden als een Vader naer zijn kind kan genoemd werden.

Ook kunnen wy niet zien, waerom wy dit woord van de Franschen zouden hebben, daer wy hetzelfde, behalven by de Grieken, Latynen, Italianen en Spanjaerden, ook gebruikt vinden by de *Gotben AL-*

LEINA *Matb.* 6. *vs.* 27. by de *Franktb.* ELIN, HELIN, by de *Angelfax.* ELN by de hedendaegsche *Engelfchen* ELL, Hoogd. *Ejl:* enz. — zie WACHTER, SCHILTER enz.

bl. 50.

GRAPPEN, dus worden doorgaens genoemd poetfen en aerdigheden, welke menschen onder malkanderen, voor tydverdryf en om zich te vermaeken, aenvangen. In dien zin heb ik het duizendmaelen hooren gebruiken, en zelf gebruikt.

Doch een oud Predikant van eene voornaeme Stad in Holland, met wien ik van myne jeugd af vriendschap gehouden heb, en die thands al overleden is, heeft my de rechte beteekenis van dat woord geleerd, by gelegenheid dat hy my uit oude vriendschap onlangs een bezoek quam geeven, en dit woord in ons gesprek te pas quam, en toonde my aen dat eigentlyk, wanneer men van iemand zegt HY HEEFT GRAPPEN, dit beteekent dat het een man is vol kuuren en grillen, die zeer veranderlyk zyn, boosdig, en op zyn eigen gevoelens gesteld, op wien men nooit staet maeken kan, willende heden dit en morgen wat anders. Met een woord dat het dezelve beteekenis heeft als het *Fransch* woord *CAPRICES*; welk my heevt doen begrypen, dat het ook wel zou kunnen van dat woord afkomstig zyn. Dit is echter alleen ene giffing van welke ik geene verzeekering zou kunnen geeven, schoon die my zeer waerschyndelyk voorkomt. Ik laet dit aen het oordeel der lezers.]

Dit schijnt een GRAP, of, zoo anders, zal men licht kunnen oordeelen over deze waerschyndelyke giffing, wanneer men weet wat TEN KATE zegt, in zyne eerste proeve van afleiding, bl. 200. b. by het worteldeel GRYP.

„ Uit het oude PRÆTERIT. van grypen, GREEP,
 „ GRIEP, het *Yfl.* *gꝛib* / *F.* *sinus digitorum*; het
 „ *Alaman.* *gꝛifan* / *Kimbr.* *gꝛeipa* / *prebendere*, en
 „ *Franktb.* *gꝛifan* *Angelfax.* *gꝛapan* / *gꝛapian* / *Hoogd.*
 „ *gꝛappen* *contractare*, *manu tentare*, *palpare*, als
 „ zagtyes aengrypen en streelen om iemand in te nemen; en *Angelfax.* *gꝛopig* / *palpator*, *palpo*; Ins-
 „ gelijks by ons met A op den *Angelfaxischen* trant
 „ ons † GRAPPE *Angl.* *grape* / *uva*, *racemus*, *botrus*,
 „ unde *gall.* *grappa*; als een by een gegrepen bos;
 „ ge-

- „ gelyk mede GRAP *Manuum gesticulatio*, *dextera*
 „ *prensatio*, *more bistrionum in praestigiis*, & *jocosa*
 „ *ludicra gesticulatio*; waer van ons *adject.* GRAPPIG,
 „ *dexteritate quadam decipiens* & *jocosus*.”

Wy laten aen het oordeel der Lezeren, of niet onze tael enig medelyden verdient, dat derzelver Schryveren, en voor al de uitmuntende TEN KATE zoo zeer verzuimd werde, dat vele zich met den drav van anderen te vrede houden, en liever willen herom dwalen, dan het rechte pad der taelkunde bewandelen.

bl. 70.

- KELDER. Dit woord komt zekerlyk van het Fransch woord *Cellier*, 't welk afkomstig is van het Latynsch woord *cellarium*. Zie DU CANGE *gloss. latin.* in het woord *cellarium* } en verders met twee plaetsen uit FROISSART en OLIV. DE LA MARCHE bewezen, dat *cellier* in 't Fransche gebezigd zy. Indien het noodig is onz *kelder* afteleiden van elders dan onze eigene tael of derzelver aenverwanten, zien wy niet waerom wy het zelve meer uit het Fransche *cellier* dan het Latynsche *cellarium*, of liever het eenvoudiger *cella*, zouden gesproken achten.

Maer wy gaen hier weder met TEN KATE enen anderen weg, in zyne *tweede proeve*, by de worteldeel KIEL of KIL en KOEL, van KIL *algidus*, KIL, KILLE, KILLING f. en KILDE f. in een Vlaemsche *Dialect* KELDE *Angfax*: *cele* / *ciele* / *cille* / *enle* / *algor*, *frigus intentissimum*; waer van ons KILLEN † KILDEN, VERKELDEN en KELDEN, *Angfax* *celau* / *Eng* *chpl* *algere*, *borrere*, *uri frigore*; En 't Geldersche KELLE, *gelu*, *frigus*; waer by zeer eigen komt onze benaming van KELDER, KELLER m. Hoogd. *keller* m. Alamand. *cello*, *cella*, *cellarium*; *Angfax*: *cealte* / *celing* en *coelnes* / *frigidarium*, & *refrigerium*; waer van ook KELLEREN, KELDEREN *reponere celario* in welk *Angfax*: de eigenschap en dienst der *kelders*; als bergplaetsen om spijz en drank door koelte, voor berderf zo lang mogelijk te bewaren, wordt afgeschilderd.

Deze overeenkomst van 't Latijnsche en 't onze

schijnt toevallig; Het Latijnsche wordt by de meesten afgeleid van *celare*, verbergen; en by aldien dat de moeder van 't onze waer, zou na den gemeenen loop het onze en het Hoogd. *fæmin.* of *Neutr.* moeten zijn, dat nu anders is.

bl. 77.

LIKSTEEN. *Lisse* een hol van glas, met welken men over stoffen van linnen, katoen, zeide enz. [lees zyde] strykt, om dezelve glad te maeken en glans te geeven. My komt zeer waerschyndelyk voor dat ons woord van het Fransch afkomstig is. Zie *DU CANGE glossar. Latinit.* in het woord *Lischia*]

Ons komt het meer dan onwaerschyndelyk voor, dat een woord, te saem gesteld uit twee goede en welbekende Nederd. woorden als *LEKKEN polire*, en *STEEN afkomstig* zou zijn van een Fransch woord *Lisse*.

bl. 77.

LOOTSMAN. *Pilote*. Dit heb ik dus maer met een woord gezegd in myne eerste aanmerkingen. Nu moet ik daer by voegen dat *Pilote* in de tegenwoordige Fransche tael niet meer eenen lootsman beteekent maer den stuurman van een schip. De lootslieden die in de havens woonachtig zijn, en de schepen in en uitbrengen worden thans genoemd *Lamanæurs* of *Pilotes cotiers*. Zie *AUBIN Dict. de Marine* in beide die woorden. Dit woord heeft echter eerst eenen lootsman beteekend, en is uit onze tael afkomstig, zynde van *peil* en *lood* saemengesteld, om dat men de diepte peilt met een lood aen een touw gebonden, in de Zee, en andere waters daer de grond te diep is om met eenen stok daer by te kunnen komen.

En dit is deszelfs waere oorsprong, hoe zeer *MENAGE*, die onze tael onkundig was, en ook nooit op Zee geweest was, dezelve belachelyk vindt.]

MENAGE is de enigste niet die dit de waere oorsprong niet acht; *TEN KATE* is 'er ook, die was niet onkundig in onze tael, en daerom ook zal hy 'er reden van geven.

„ *PILÓÓT* zou als by inkrimping kunnen genomen
 „ worden voor *PYL-LOOT*, als een die met het loot
 „ de dieptens peilt; dog dit zou eenigzints stryden
 „ tegen onzen gewoonen trant van saenzetting,
 „ de-

„ dewijl het dan eerder LOOT-PYLDER behoorde te
 „ wezen; en dan zou 'er noch al iets aan haperen,
 „ vermits niet het loot, maer met het loot het wa-
 „ ter gespeilt wordt: dus houde ik het eerste Pilóót,
 „ (namelijk van LOOT, DIEPLOOT, LOOTSMAN, LOOTS,
 „ met het *Alemann.* voorstelsel *PI* ook *PILOOTE* *ex-*
 „ *pertus nauta, qui solide altitudinem maris explorat;*)
 „ gelijk de Oudheid het vertoont, voor 't beste; hoe-
 „ wel men nog twyffelen zou mogen of *PILOÓT* niet
 „ kwam van 't Fransche *Peloste*, *Hisp. pelota*, by ons
 „ ook *PLOTTE*, bal, en die van 't Lat. *pila*; als zien-
 „ de op den looden klomp, die in 't waterpeilen ge-
 „ bruikt wordt.”

Dus verre *TEN KATE* *tweede proeve van geregelde af-*
leiding bl. 665. Voeg hier by, dat het verschil der *ei*
 met de *i*, in onze tael en vooral in de oudste aflei-
 dingen te groot zy, om uit *peil- en lood* *PI-LOOT* af
 te leiden.

Het komt ons zeer waerschyntlyk voor, dat wy ons
PI-LOOT verschuldigd zijn aen de Grieken, die dit
 met even zoo veele Letters *πλάτης* schryven, en af-
 leiden van den *bal*, die zy tot grondpeiling gebruik-
 ten, welke ook naderhand by de Latynen *pila* ge-
 noemd is.

bl. 79.

MAT, vermoeid. By het geen ik over dit woord gezegd
 heb in myne eerste aenmerkingen bl. 125. (namelijk dat
MAT vermoeid is in 't Fransch *Mat* het geen hy met
 twee voorbeelden staeft) moet ik noch voegen *Froissart*
 liv. III. ch. 88. en 124. *Ils étoient si MATES & si foibles, qu'ils*
demeuroient sur le cbemin de chaud & de povreté.

Dit woord is afkomstig uit het schaekspel, daer de koning
mat gezet wordt. Zie *DU CANGE gloss. Latinit.* in de woor-
 den *mattare* en *mattus*. En *MENAGE Dicit. Etimol.* in het
 woord *mat*, en in het woord *Eschee. NICOT. thesor. de la lan-*
gue Françoise in het woord *Echec.*]

Deze afleiding komt ons zoo wonderlijk voor, dat
 wy niet durven geloven dat *MENAGE* en *DU CANGE*
 dit zoo gesteld hebben.

Nageslagen, vinden wy, dat *MENAGE* het woord
mat, alleen, voor zoo veel het tot het schaekspel be-
 hoort

hoort, van 't *arabisch* afleidt. by DU CANGE, dat *Mactare*, doden by zommige van *Mactare*, by andere van 't Perfisch *mat* en *schbaekmat* afgeleid werdt, en dat daer van het Fransch *Mater*, in 't naeuw brengen, zynen oorsprong hebbe. En op MATTUS toont hy alleenlijk dat het *tristis* beteekene, en zegt dat zommige meenen dat het in een *fragment* van PETRONIUS hetzelfde met het Fransch *MATE*, in 't naeuw gebracht, beteekene.

Best zal men dierhalven doen zonder zoo veel vreemde omwegen de natuerlyke en eenvoudige wyze van afleidingen te volgen: men leze in TEN KATE den oorsprong van *MAT*, *festus*, *defatigatus* 2de proef op MEET, alwaer men met een zal vinden die van MAET en MATROOS waer van de Heer BURMAN hier ook handelt.

bl. 80.

MATROOS. *Matelot*. In de eerste aanmerkingen bl. 125. heb ik gezegd dat MENAGE dat woord afleid van *Maest* HUET *differtat. diverses* tom. II. diff. 19. p. 136. leidt het af van *Μαοσαλιώτης*, burger van Marseille, om dat, zegt hy, die van Marieille zeer ervaren waeren in de Zeevaart. Doch beide die geleerde Mannen dwaelen zeer in de afleiding van dat woord. Het komt uit onze tael, en is zekerlijk afkomstig van *Maet*/ geijk de matroozen gewoon zijn elkanderen te noemen.]

Maer mogen wy vragen, wat beteekent dan het laetste gedeelte van het woord *Maet-roos*? 't is geen staert: 't is gewis het zakelijk deel: waerom? de klemtoon valt 'er op.

bl. 81.

MEISJE. Men vindt in de wetten van St. Louis, welke de Heer DU CANGE heeft uitgegeven achter deszeifs leeven door den Heer van JOINVILLE beschreeven, in het I. Boek 138. hoofdst. *se une des sueurs se ele estoit allié* en MESCHINAGE *ou en autre lieu ailleurs pour soi jouer*. Daer de Heer DU CANGE in zyne aanmerkingen p. 187. op zegt. *En MESCHINAGE, en service; Car MESCHINE parmi nous signifie une servante*. Het welk uit eenige oude Schryvers beweezen hebbende, zegt hy vorders. *Ce que nous a donné lieu d'appeller nos servantes MESCHINES a été de ce que ce mot signifioit autrefois parmi nous une jeune fille.* Dit woord komt in-voor

voor afkomstig te zyn van ons woord **Meisje**. De Vlaemingen, wanneer zy zeggen willen dat de meid iets gedaen heeft, of doen zal, of doen kan, zeggen altyd **het meisje** heeft het gedaen enz., hoe oud ook die meid mag zyn. Doch ik geef dit maer voor eene gissing, en durf het niet verzeekeren. Ik weet wel dat veele het woord **Meid** afleiden van **maegd** / en zeggen **dienstmaegd**. Doch dat geloof ik ook niet. Wat heeft de maegddom voor gemeenschap met het dienen. Men heeft onder de meiden ook getrouwde vrouwen en weduwen. En als 'er geene meiden zouden zyn dan maegden, zou 'er groote schaersheid van meiden zyn.

De Vlaemingen noemen ook eene meid **een maerte**. Dat weder een ander woord is. Ik wil echter wel toegeven dat het woord **Meid** van **Maegd** kan komen. Doch het woord **Meisje** geloof ik niet dat daer van komt, maer dat het een byzonder woord is, welk met dat ander geen gemeenschap heeft. NICOT zegt dat het woord **MECHINE**, welk in Pikardien wordt uitgesproken **Mequine** eene kamenier beteekent, en haelt het uit de Hebreuwsche tael. Ik geloof dat het waerschyntlyker is dat een woord in Pikardien gekomen is uit de Vlaemsche tael, dan uit de Hebreuwsche.]

Ongelukkig is de Heer **NURMAN** alhier in zyne redning. Eerst zegt zijn Ed. dat hy niet gelooft de afleiding van **meid** uit **maegd**. Straks, dat hy wel wil toegeven dat **meid** van **maegd** komt. Vervolgens zegt hy evenwel niet te geloven dat **meisje** van **meid** komt. Nu weder dat alle **meiden** geen **maegden** zijn, maer dat 'er ook getrouwde vrouwen onder zijn.

Het enkel ter neder stellen doet de ongerijmdheid der gedachten zien.

Vooreerst, zeggen wy, komt **meid** van **maegd**, dat voorheen **maget** wierd gespeld, waer van, gelijk noch by de Engelsche, door uitlaten der **g**, **maid**, **meid** komt. — ten tweden ontkennen wy dat de betekenis, die hier te passe komt, die van **maegd** is, (**virgo**) integenstelling van weduwen ofte getrouwde vrouwen; **Maegd** beteekent ook in 't gemeen een **Dochter**, naderhand een **dienstbare**, gelijk de Heer **BURMAN** hadt kunnen leeren uit **KILIAEN**.

Ten derden willen wy de mistafting van den Heer **BURMAN** wel ophelderen, met te zeggen, dat wy
nim-

nimmer getwyffeld hebben of *meisjen* is het *Diminutivum* van *meid*, *meidsken*, *meisken*, *meisje*, en ook daerom van het onzydige geslacht, *het meisje*. (*)

(*) Op dat de Heer BURMAN een geregeld denkbeeld moge erlangen, hoe het met het verloop van beteekenissen, verloop van spellinge, en verschil van de ene tael met de andere, in zulke gevallen toega, en daer uit lere zien, hoe los men dikwils te werk ga met op zulks geene acht te slaen; willen wy hier opgeven 't geen wy nopends dit woord in onze eenteekeningen vinden.

By de *Angelsaxen*, of in de oude *saxsche* tael beteekent **machen** / (*gignere*) voortbrengen, telen, hier van is in dezelve tael **maga** gebruikt voor een' *zoon*, en by de *Gotthen* **magus** ook voor een' *zoon*. Hier van ook in beide die talen **maget** voor een *Dochter*; welke beteekenis zich nader bepaelt heeft om uit te drukken. *Eene maegt*, (*virgo*) d. i. gelyk wy het thands opvatten *eens vrijster*, die noch *genen man bekend heeft*. Naderhand heeft het gebruik, doch niet dan *μαλαχριστικός*, d. i. by verzinning van 't gebruik, toegelaten dat ook noch by de *Hoogduitschen* dit woord genomen werdt voor eene *dienfbare*, *serva*, *ancilla*, waer voor wy meer klaarheidshalven zeggen *dienstmaegd*, uit dezen zelvden oorsprong vloeit ook het woord *magen*, voor nabestaende, enjde verschillende benamingen van *zweetmagen* en *spilmagen*.

Dit alles hebben wy uit achtbare Schryvers getrokken. Zie J. G. ECCARD *comm. ad Theot. catech.* p. 134. seq. Vergeleken met PALTHENIUS *ad Tatian.* III. 8. p. 298. 4to. het zelve zegt elders ook dezelve PALTH. p. 315. namelijk dat *maegt* voorheen in 't hoogduitsch beteekende *virgo*, maer nu *serva*, vergelijk hier mede JUNIUS *gloss. gotb.* op het woord **magath** p. 240. die ons aldaer leert, dat de *angelsaxen* reeds ichreven *mæden* (d. i. *maiden*) en dat dus noch de *Engelschen* daer voor hebben *maid*, *maiden*, wil nu de H. BURMAN meerder aandrang en bevestiging wy zullen zijn Ed. trachten te vreden te stellen met de woorden van TEN KATE, in hope of de zoo dikwils herhaelde betooging, dat de Heer TEN KATE in 't stuk van *Nederd.* taelkunde alleen zwaerder weegt dan alle de woordenboeken der Franche Schryveren, enigen indruk op onzen Schryver maken mochte. TEN KATE dan zegt II. D. bl. 300. b. „ De „ breed-

„ breedste beteekenis van ons MAEGD heeft wel hare be-
 „ trekking op de Ongehuwden van beider kunne , zonder
 „ bepaling van jaren , dog word die naem egter ruim zo
 „ gemeenzaem toegepast aen de genen die jong zijn; ———
 „ maer thans allergeemeenzaemst word die naem gegeven
 „ aen de jonge huwbare van 't vrouwelijke geslagt. Vor-
 „ der, gelijk onzer Voorouderen huifelijke schikking me-
 „ debragt, even als ook nu nog, zig meer van zulken, als
 „ van getrouwde Dienstboden te bedienen, zo quam lig-
 „ telijk hier uit de naem van *Dienstmaegd*. f. of om kort-
 „ heids-wille enkelijk *Maegd*, *maged* en † *maged* f. H-D.
 „ *magd. ministra*, *ancilla*, en volgens onze vyfde Dialect-
 „ regel wegens de EY, *Eupbon*. MEYD f. *Puella* en *Ancilla*;
 „ en DIENST-MEID. f. *Ancilla*; gelijk ook A-S. *Mæden* f.
 „ *puella*, en A-S. en *Angl. Maid*, *maiden*, f. *Virgo* ———
 „ en verder *Eupbon*. ons *Meidsje*, *meisje*, en † *meiffen*,
 „ *puella* enz.” Dit hopen we ten minsten, met deze onze
 aenmerking, (die de Heer BURMAN ons ten goede houde,) te
 zullen uitwerken, dat zijn Ed. weder van Nederd. aflei-
 dingen willende handelen, alvorens noodig zal vinden, taet
 te vragen by onze zo hoog geschatte taelmannen, die door
 zijn Ed. als dezelve niet kennende te schandelijk veragt
 werden.

bl. 90.

PREUTS. De Heer HUYDECOPER in zyne *proeve van Tael en Dichtkunde* bladz. 437. zegt dat dit woord het zelve is als het oud Fransch woord *Preux*, en stelt zelf dat dit woord afkomstig is van ons woord *Preuts* / dat reeds voor dui- zend jaeren in onze tael bekend is geweest.

Doch ik heb wesk om dat te gelooven, en stel vast dat het twee byzondere woorden zyn, die met elkander geene gemeenschap hebben. Want beide die woorden hebben de- zelve beteekenis niet. *Preuts*. Volgens de uitlegging van dien Heer zelf, beteekent *spytig*, *gelyk doorgaens de meisjes zyn die baere eigene schoonheid kennen*. Dat beteekent het woord *preux* niet. Ten minsten ik weet niet het ooit in dien zin geleezen te hebben, maer altyd in de beteekenis van *dapper*, *kloekmoedig*. Un *PREUX chevalier*. Les *neuf PREUX*, en het daer van afkomstig woord *PROUESSE* beteekent *dapperheid*, *beldenmoed*. *Il a fait maintes PROUESSES &c.* Hy heeft veele heldendaeden bedreeven. *VILLEHARDOUIN, Histoire de la conquête de Constantinople* ch. 88. *Il ere mult PREUZ & mult vaillant*. En in honderd andere plaetsen vindt men het in dien zin. Zie de woordenboeken van
de

de *Academie Françoise*, RICHELET, FURETIERE, die alle dit woord uitleggen, *brave, courageux, vaillant*. en byzonder NICOT *trezor de langue Françoise* in dat woord, die zegt: *c'est un mot vulgaire François, qui signifie cbevalereux, & de grand effort aux armes. Aussi les anciens François ont toujours donné cet Epithete d'honneur aux cbevaliers, sage, PREUX, & Loyal, ou PREUX en hardy: car communemens PREUX est pris pour vaillant comme PROESSE pour vaillance.* Welk my doet volkomene toetsming geeven aan MENAGE en andere, die dat woord afleiden van *Probus*; daer NICOT het ook van afleidt. Want dus beteekende in onze tael het woord **vroom** ook *dapper. enz.*]

Zekerlyk is **VROOM** in onze tael, tot in de XVIde eeuw, gebruikt voor *dapper, manbaftig, kloek, sterk, sedulus, strenuus, acer, impiger, animosus, fortis, vegetus* en, zoo wel naer den geest als naer het Lichaem, dus ook *probus*, in welke beteekenisse wy het nu alleen kennen.

De afleiding uit het *vlaemsche* **VROME**, **VROOM**, *commodum, fructus, Utilitas*, leert ons de veelvuldige beteekenissen van het *adject.* **VROOM**. Voorbeelden komen hier niet te pas, en wy bepalen ons, ons alleen by **PREUTS**.

De Heer BURMAN heeft werk om te geloven dat onz **preuts** het zelve zy met het Fransche **PREUX**, gelijk de Heer HUYDEC. bewees; Vragen we reden? omdat beide die woorden dezelve beteekenis niet hebben. Daer zyn 'er (zegt de Heer BURMAN bl. 195.) welker beteekenis in de eene tael verscheiden is van de beteekenis in een andere tael, welke daerom echter van dezelve gesprooten zyn. byvoorbeeld.

oit / *Hoir, Hæres.*

pest / *la peste, pestis.*

papier / *papier, papyrus.*

ribber / *Rivière, Rivus.*

En bl. 132. **schroef** / *Escroue of Escroue*, niet de schroef zelve, maer de moer daer de schroef in gaet.

bl. 180. **meer** / *mer, Mare.*

186. **pijn** / *peine, pœna.*

Maer zelfs onder deze zal **preuts** niet behoren.

't Is waer, de Heer HUYDEC. had gezegd, op de woorden, **PREUTS EN PRAT op bare schoonheit.**] **PREUTS**

en *prat*, zullen hier zoo veel zeggen als spytig: gelijk enz.

Ieder merkt, die Heer zegt, wat daer ter plaetse, *preuts*, by *prat gevoegd*, beteekene. Maer verders bl. 438. Zoekende naer den oorsprong en grondbeteekenis van *PREUTS*; en die afleidende van *BREED*, *BREEDSCH*, even als *groot/sch* van *groot*, *wijd/sch* van *wijd*. enz. zegt zijn Wel Ed. achtr. *preutsche liedert* zijn dierhalven eigenlyk, die, gelykme noch spreekt, zich *BREED* uitstryken, *BREED* voor doen. Doch het woord kan ook wel in een' goeden zingenomen worden, gelijk het Latijnsche *Amplus*, d. i. *breed*, waer van de titel *virii Amplissimi* enz.

Men Vergelyke nu deze beteekenis van *Amplus* met die van *kloekmoedig*, *dapper*, en men zal licht kunnen nagaan hoe een *kloekmoedig held*, *breed in zijn wapen*, gelijk men zegt, en van wijdberoemde dapperheid zijn kan. *KILIAEN* vertaelt het zelv door *strenuus*, *acer*, *Magnanimus*, en (om dat men door groote daden gemeenlyk groot en hoog van moed werdt,) *superbus*, *fastuosus*. En ook *MELIS STROKE* gebruikt het by *VROOM*. d. i. *dapper*, in de opgegeven plaetz;

Godebaerde den bocheus!

Die sere *VROME* was ende *PREUS*.

want moeilijk zou het den Heer *BURMAN* te bewyzen staen, dat *PREUS* hier Fransch zou zijn, om dat 'er de *t* is uitgelaten, dat hier lichtelyk kan geschied zijn om den rijmklank op *bocheus*.

Hoe het zy; dat *PREUS* of *PREUTS*, in den zinn van *dapper*, *kloekmoedig*, by goede Nederduitsche Schryvers in zwang zy, kunnen veele voorbeelden leren, welke hier op te geven te lang zou zijn.

bl. 103.

Quyt. quite. *DU CANGE* en *MENAGE* leiden beide het woord *quite* van *quietus* af, welk ik ook geloof dat waer is. Doch ons woord *quyt* komt zekerlyk niet van *quietus*, maer wel van het Fransch *quite* in de beteekenis van quyttschelding, afdoening van schuld. Doch in de beteekenis van iets verlooren te hebben. **Ik ben het QUYT, Dy is zyt god** *QUYT* enz. kan het niet komen van *quietus*. Want verlooren te hebben baert geene gerultheid.]

Voorlang leerde *TEN KATE* dat de grondbeteekenis van *KWYTEN* was *ontslaen*, overdrachtelyk, *zich*

Q

ont-

ontflaen van ſchuld; waer uit dan ook vloeit een ander ontflaen, vryden, vrykennen, *quittance*, en door een *Euphemismus*, wierdt ook hy, die iets verlorren hadt, gezegt, dat *kwijt*, d. i. daer van ontſlagen te zijn. Zie hem I *proev* bl. 318. vergelijk HUYDEC. bl. 448. BYDR. I D. bl. 99.

bl. 121.

RYM, *Rime*, Deze woorden zyn beide afkomſtig van het Latynſch woord *Rythmus*. Doch dat woord heeft eigentlyk in het Latyn beteekend de vloeyende uitſpraak van een vers, welke men in het Franſch noemt *la cadence*. Welk het in onze taal en in het Franſch niet beteekent, maer den uitgang op eenen klank. Zie DU CANGE gloſſ. latinic. in het woord *Rythmus*.]

Voorzeker kwalijk gebruiken wy het woord RIJM in beteekenisse van de slotklanken; het zy men met MARTINIUS en DU CANGE, ONZ RIJM van *Rythmus*. het zy men het van *Rime / numerus*, afleide met SOMNER *Dict. angloſax*: en volgens HERODOTUS Lib. 4. cap. 27. al by de *Schythen* gebruikt, Welk rijm in zynen eerſten oorsprong, gelijk het griekſche *ποδός*, een getal beteekende naderhand, even als dat, aen verzen, als gebonden aen zeker getal van ſilben of voeten, gegeven is.

bl. 122.

SCHANDE. Ik houd my verzeekerd dat dit woord komt van het Franſch woord *Scandale*, welk komt van het Latynſch woord *scandalum*. En dat weder uit het Griekſch. enz.]

Zoo de Heer BURMAN hier gezegd hadt dat hy zich verzeekerd hielt, dat het duiſche doch baſtertſtaertige *ſchandael* ware afgekomen van het Latynſche *Scandalum*; wy hadden 't met hem gehouden: maer te zeggen, dat ons echt woord *Schande*, dat geenen baſtert uitgang erkent, van zulk een woord zy afgekomen, loopt tegen alle goede taekennis en afleiding aen.

Wy houden ons verzeekerd dat onz woord SCHANDE komt van het ongelijkvloeiend verbum *ſchendent* (+, *ſchand*) *ſchond*, *geſchonden*. Die bewijs begeert, zie ſlechts TEN KATE I *proev* op SCHEND, en HUYDECO-

PER

DER proeve van tael en Dichtkunde. Men dwaelt zeer verre van den weg, wanneer men in vreemde talen enig woord vindt, het geen met het onze niet ongelijk is in uitspraak en beteekenis, dan aenstonds voor zeker te besluiten dat het een uit het ander moet gekomen zijn, en wel te verder, zoo men de tael-regelmatige afleiding van zulk een woord, in zijn eigene tale, voorbyziet. Maer ook kan onz *schande* niet van het Fransch of Latijn komen, of het zou geen *fæmin. generis* zijn.

Dat onz *Schandael* de Fransche of Latijnsche staert heeft, en dus daar uit gesproten zijn kan, bekenen wy gaerne, en-blijkt ook uit de *klemtoon*, (*Empbafis*) die niet op 't zakelijk deel valt. Deze is een regel van TEN KATE, die wy noemen van uitnemende waerde in het stuk van Neerduitsche taelkunde, zonder enige de minste acht te geven op het geen de Heer BURMAN zich vermeet daer tegen te schryven bl. 500. en volgg. Dit alles is ydele windt, en wy mogen wel lyden dat de Heer BURMAN eerst een recht begrip vorme, wat eigenlijk by ons *Klemtoon* zy, en dan bewijs voor zijn zeggen bybrengt, wegens het verspringen der *Empbafis*, om ware het mogelijk hem te overtuigen, zoo zijn Ed. wil overtuigt wezen om iets met voordeel te kunnen werken aen de Nederduitsche tael, want, zonder goede gronden kan men niet opbouwen, of het gebouw werdt om ver gestoten en valt andere in den weg.

bl. 130.

SCHIPPEN. *Echevin*. In myne eerste aenmerkingen bladz. 134. staet door een drukfout SCHEPPEN. Zoo veel ik vinden kan, zyn alle die welke over de afkomst van woorden geschreeven hebben, als MENAGE, VOSSIUS en andere, met dit woord verleegeen, en weeten den rechten oorsprong niet te vinden. Al wat zy weeten te zeggen is, dat het een oud woord is, en een duitfch woord, en dat het woord *Scabinus*, in het verbastert Latyn daarvan afkomstig is. FLORENS VAN DER HAER *des cbatelains de Lille*. Liv. I. ch. 2. en II. zegt dat het komt van het woord *scheppen*, en dat hy in oude Vlaemsche boeken geleezen heeft een *scheppenbaer* man, die bevoegd is te kunnen *schepen* gemaakt worden.

4 n. En dat daer van afkomstig is dat men te Ryffel noot zegt *faire Echevins*, maer altyd *creer echevins*.]

De Heer VAN DER HAER heeft het wel: SCHEPPEN heeft meer beteekenissen, daer die van *creare*, welke wy heden alleen gebruiken. Men vindt by TEN KATE allerklaerste voorgesteld de afleiding van SCHEPPEN *Echevin* bl. 345. JUNIUS leidt het af van *chabin*, dat ene onbepaalde macht om te doen ster-ven aenduidt: *Batav. Cap. 16. p. 391.*

bl. 143.

TAS voor een hoop, *Tas*. De Heer HUYDECOPER in zyne proeve van tael en dichtkunde zegt bl. 241. „ Het woord „ *tas* en *tassen* heeft tegenwoordig iets dat naer de Oud- „ heid zweemt, en is zekerlyk zo gemeen niet meer als 't „ plag. VONDEL gebruikt het in dit werk meer; Zie I. 12. „ en XII. 653. Van allerlei opstapeling en ophooping. Doch „ de eigenlyke betekenis van *tas* is nauwer bepaald: zyn- „ de een hoop kooins of veldgewas. Zie KILIAEN, en „ MEYER III. deel. De eerste voegt 'er by, dat dit de „ verklaring is van GOROPUS BECANUS, die dit woord af- „ leidt van *t'as* of *t'aes*, als of hy zeide *ten aes*, d. i. tot „ voedsel." Dit staet zoo in KILIAENS *woordenboek*, die echter daer by voegt *tas houtz / strues, meta lignorum*. En by GOROPUS BECANUS is het te vinden in zyne *Hermathenae Lib. IV, p. 90 en 91*. Deeze afleiding laet ik daer blyven. Als men de werken van GOROPUS BECANUS leest kan men zien dat hy zekerlyk een zeer geleerd man geweest is, doch die zich wonderlyk vermaekt heeft in oorsprongelykheden van allerleye woorden te haelen uit eene oude tael, van welke hy zelfs noit eenige boeken of schriften gehad of gezien heeft, dan alleen in zyne inbeelding.

Deze oorsprongelykheden uit loutere gissingen gesprootten zyn niet alle aenncemelyk; doch ook alle niet te verwerpen, gelyk ADRIAEN SCHRIEK Heer van Rodorne gedacht heeft, welke my veel minder aennemelyk voorkomen.

Deze afleiding van GOROP doet my begrypen dat het woord TAS al van een oud gebruik in onze tael is geweest. (*)

Thans

(*) Zoo is het ook, en by gevolg waerschijnlijk niet van de Fransche afkomstig, de *Angelfaxen* hebben ook *tas* en de *Kambrobrittanni* *Dās a táosy ordino, colleo JUNIUS observ. in willeram.*

Thans is het bynae geheel buiten gebruik, en ik weet niet dat ik het ooit iemand heb hooren gebruiken. Echter is my gezegd dat het op de steenovens gebruikelyk is, daer de gebakkene steenen op hoopen gezet aen ryen *tassen* genoemd worden. Doch met verwondering lees ik dat de Heer HUYDECOPER zegt: de Franschen zelf gebruiken het in deezen zin. *Mettre le blé en tasse*. De Franschen gebruiken dat woord, welk ik geloof dat van oorsprong een Franschwoord is, voor allerleye hoopen, niet alleen van koorn, maer ook van steenen, hout, drek, modder enz. Zie de woordenboeken van de *Acad. Franc. en Ricchelet*. Daer zult gy vinden un *TAS de bled*, un *TAS de pierres*, un *TAS de bois*, un *TAS de fagots*, un *TAS de boue*, un *TAS de pommes* enz. en ENTASSER, opstapelen: ook un *tas d'argent*, *de cuire*, *de fer* enz. En met VONDELS *TAS van doden* nader over een komende, *ROLLIN Hist. Romaine* tom. IV. p. 76. *DANIEL Hist. de France* tom. IV. p. 566. *JEAN JUVENAL DES URSINS* p. 38. *MONTFAUCON, monuments de la Monarchie Francoise* tom. IV. p. 305. ook wordt het gebruikt voor eene verzaemeling en meenigte van volk, doch meest van gering volk. un *TAS des filoux*, *de vauriens* &c. &c. NICOT geeft aen dit woord eenen anderen oorsprong dan dien welke men by GOROP vindt. zeggende, *TAS semble qu'il vient de τασω id est ordino, statuo, colloco. unde τάξις idest ordo, εν τάξει τίσυμαι id est in ordine ponere. inde conflatum ENTASSER.*

Men zegt TASSEN voor *stapelen*, *opboopen*, zegt de Heer HUYDEC. (*) Dit is het zelve als het Fransch *entasser*. Schoon ik niet weet dit woord TASSEN ook in myn leeven gehoord te hebben.

Doch met groote verwondering zie ik dat die Heer ook zegt, dat by niet twyffelt, of daer van komt het woord *TAS* voor eene *geldbeurs*, waer in het *geld* GETAST wordt.

Met dat woord GETAST verstaet die Heer zekerlyk op een hoop gezet. (†) Doch ik heb nooit gehoord of gezien dat

(*) De Heer HUYDEC. zegt „maer TASSEN vindt men doorgaans in eene algemeene betekenis van STAPELEN en OPHOOPEN,“ tgeen zijn Ed. met een aanzienlijk getal voorbeelden staeyt.

(†) Dit heeft geen de minste schijn, TASSEN vindt men zegt de Heer HUYDEC. Eerst voor hopen koorn of veldgewas, maer doorgaens voor *stapelen* en *opboopen*, en gelyk *opboopen* in zyne eerste beteekenis zegt op *ho* en *schikken*, maer naderhand algemeener voor by een *gaeren*, *verzamelen*, genoemd

dat men het geld in eene zak of beurs op hoopen zet. Dat doet men wel op planken in een kas, maer in eene beure smyt men het door malkander. Doch zakken vol geld worden wel op hoopen gelegd. Van dat woord behaegt my de afleiding van MENAGE beter, die zegt YASCHÉ: *En Bourgogne & en quelques autres lieux de France, ce mot signifie une poche de baut de hausse, de l'Allemand TASCH en TESCH, qui signifie marsupium, crumena, loculus, d'ou les Italiens ont fait TASCA & de la les francois TASQUE.* Zie ook by den zelve in het woord TASQUE, welk hy uitlegt Gibeciere, *petit sac.* NICOT zegt TASSE *pic. etiam significat Gibeciere.* TASSETTE *herbe commune, ainsi apelée en picardie vulgairement par les apoticoires bursa pastoris.* dit kruid wordt in onze taek **tassjens** kruid genoemd. Doch van TAS voor geldbeurs zou men noch eene andere oorsprong kunnen vinden in het woord TASSE, welk eigentlyk eenen drinkbeker beteekent. NICOT zegt, *une tasse a boire patena, crater vel scyphus.* Zie ook MENAGE in het woord TASSE. Thans is dat woord meest in gebruik om porcelyne kopjens te beteekenen.

Ik vind in de *Dictionnaire de FURETIERE*: *TASSE se dit d'un vaisseau plat avec des petites rebords; qui sert aux offertes des enterremens & a quêter dans les Eglises. &c.*

Die TASSES worden by ons schalen genoemd; en dewyl men in kerken en andere plaetsen de aelmoesen en giften in verscheidene landen op verscheidene wyzen verzaemelt; in schaelen, houten bakjens, buffen, zakjens enz. welke alle volgens dat zeggen van FURETIERE *tasses* genoemd worden, zou het woord **tas** hier van kunnen zynen oorsprong hebben. Doch daer laet ik anderen over oordeelen.

My komt het niet waerfchyntlyk voor, ook schynt dit gebruik noch gansch niet oud te zyn. Ik heb dit met vooracht,

men is, zoo is het ook met onz *tassen*, zoo wel in het Duitsch als in 't Franfch waer van de Heer BURMAN de voorbeelden bybrengt. En hierom vervolgt de Heer HUYDEC. „Maer in „zonderheid vind ik dit *tassen* gebruikt van het by een „schrapen van geld, KAMPHUYZEN *stichtel. Rymen.* p. 48.

„ *Waarom zal ik, bang voor kammer, Hert en zinnen doen rassén,*
„ *Om veel goeds by een te TASSÉN?*

„ En ik twyffel niet of hier van komt het woord *tas* voor „een *geldbeurs*, waar in het geld *getast* wordt.” Verstaet dus hier wel degelyk *vergaerd, verzameld* wordt.

dacht, schoon tegen myne meening en gedachten aen, hier in gevoegd, om eens te toonen hoe men verkeerde afleidingen kan maeken, dewyl ik in veele boeken diergelyke gemaekt vindt. Ik geloof dat *tasch* of *tesch* een oud Duitfch woord is, gelyk MENAGE zegt; en gelyk NICOT ook zegt dat het in Pikardien gebruikt wordt. Men zegt noch heden *tuftasch* / *herderftasch* / *patzoontasch* en diergelyke. ECCARD *ad leges salicas* p. 27. Leidt dit woord af van *dekken*, *verbergen*.]

Wy hebben met voordacht, schoon tegen onzen zin, deze geheele plaetiz hier ingevoegd, om eens te toonen hoe veel men zeggen kan zonder veel te zeggen. Dewyl we hier geene eigene afleiding van den Heer BURMAN gemaekt vinden over het woord *TAS crumena*, of het moest die wezen van *TASSE patena*, maer deze loopt recht verkeerd; want ONZ *TAS marsupium*, moet komen van *TAS patena*, toen men die *schalen* begon te gebruiken voor beurzen om het geld te ontvangen.

NICOT en ECCARD schynen ons toe, zoo wel als BECANUS het te verre gezocht te hebben.

Maer de Heer BURMAN gelooft de afleiding van MENAGE. Deze haelt het Fransche *tasche* van het Duitfch *tasch* / en *tesch*. Dit bekennen wy, is geen verkeerde afleiding, om dat het geen afleiding is:

De Heer BURMAN, fchryvende over de *Nederd. tael*, moest een afleiding van het Duitfch *tag* gegeven hebben; en hier door was het dat hy had moeten toonen, hoe men verkeerde afleidingen kan maken.

Die van den Heer HUYDECOPER van *TASSEN*, by *een gaeren*. vinden wy de richtigfte, en zouden wy zekerlijk toestemmen, zoo niet *TASSEN*, gelyk vloeiende zijnde, van het *subst.* *TAS* diende te komen, waerom wy liever de afleiding van *tag* dus opgeven.

Onder de worteldeelen *TIEG*, *TUIG*, *trabere*, *ducere*, enz. *trekken*, *leiden*, vinden wy by TEN KATE het *Angelsax.* *tygan* / *vincire*, *trekkende* toehalen, van waer *teagh* / *tyg* / *tach* / en *teagh* / *marfupium*, enz. als iets dat toegetrokken is; *tygan* en *tyg* vinden men by PESRONIUS; van daer 't *Frankifch* *tagfa* / *tagga* / en ONZ *TAS*, iets dat t'saem gebonden. of in zeker verband geplaeft is, als een hoop niet alleen,

maer ook een beurs; vergelijk WACHTER *gloss. Germ.* op het woord TASCHE.

bl. 157.

VERMORSELEN. Ik ken in de Fransche tael geen woord, welk met dit gelykluidend is. Ook weet ik in onze tael geen van welke ik het zou kunnen afleiden, dan alleen het woord *morselen* / waer men zegt ook tot *morselen slaen*. Doch waer komt dat woord van? in het Franfch beteekent MORCEAU eenen brok, en wel eenen kleinen brok, een beet: want het is afkomstig van *mordre, byten*. Dit doet my giffen dat ons woord kan afkomstig zyn van *Reduire en morceaux.*]

VERMORSELEN komt niet van MORSELEN, want het is het zelvde woord, met de *præpos.* VER voorop; dat het van het fransche *reduire en morceaux* zou komen is niet waerschijnlijk.

MOR, ysl. *mir.* beteekend *mordere, byten*, van daer *morrelen, morselen, freq. sapius mordere.* d. i. dikwils byten, en daer door aen stukken *byten*; van daer ons *morsel, mortel*, en mogelijk het fransche *marcel, morceau, een afgebroken stuk*. Uit dezen zelvden wortel geloven wy ook dat ons MOORD, MOORDEN, VERMOORDEN, *mordere, cadere, door byten doden*, van de dieren ontleend, zynen oorsprong moet halen, hier mede staet gelijk het fransche *murtre, meurtre* welk MENAGE en CASENEUVE zeggen dat uit de oude Duitsche tael komt..

bl. 165..

SOLDER, *sollier*. Dit woord komt zekerlyk van het Latynsch woord *solarium*, zie DU CANGE in dat woord. Doch ik geloof dat ons *zolder* van het Franfch *sollier* komt.]

Reden voor dit geloov is 'er niet. SAUL, *sole*, beteekende eertijds *asses, een plank*, daer van *soler, zolder* een *beplankte vloer*.

De *Angelfax* hebben *syn* voor een *pyler*, waer van ons *ZUIL, boogd. fule / saule / zie JUNIUS gloss. gotb. & observ. in willeram.*

‡ Geen onze Schrijver verder bl. 469. omtrent
PAND

PAND naer zijn gedachten van *pan de robe*, over *Rd-ter* van ROOSTER, over TAENEN van *tan, couleur, tanné*, en bl. 488. over MOL (soort van bier) en MOL, *talpa*, van *mollis* afteideiden stelt, zouden wy ook onderzoeken, meenden wy niet genoeg voorbeelden gegeven te hebben om over zyne wyze van afteiden te kunnen oordeelen.

bl. 170.

Volgt nu de Lyst der woorden, die in de Nederduitfche en Fransche tael beide uit het Latyn gesprooten zyn, welke ik in het begin van dit werk beloofd heb hier achter aen te zullen voegen.

Dezelve zyn in deeze order geschikt dat van ieder woord het eerste Nederduitfch is, het tweede Fransch het derde Latynfch, welk de oorsprong is van beide.

NEDERD.	FRANS.	LATYN.
Abt.	abbé.	abbas.
Acht	huit.	octo.
Aelmoege	aumone	Eleemofina.

En zoo vervolgens ten getale van ruim 250. woorden bl. 170-194. waer onder ook enige die in de eerste lijst stonden. De Heer BURMAN twijffelt niet of aen deze lijst zullen, zoo wel als aen die woorden, welke hy voor dezelve breeder verhandeld heeft, wel enige ontbreeken, welke hem niet in gedachten gekomen zyn, noch in deeze aenmerkingen, noch in de voorgaende. Die kunnen andere in het vervolg aanvullen. Wie is 'er die iet zoo volmaekt kan maeken dat 'er niets aen ontbreekt, bl. 195.

Ook is zyne meening niet, (bl. 196.) dat alle die woorden in onze tael gekomen zyn door die Fransche woorden, welke hy hier gesteld heeft. Daer zyn 'er onder, die zekerlijk recht uit de Latynfche komen.

Zijn Ed. heeft maer alleen willen aenwyzen dat de onze en de Fransche beide uit het Latyn komen. En vraegt men naer reden hoe 'er zoo veele Duitfche woorden uit het Latijn kunnen komen, wy vinden dezelve bl. 167. De afkomst van veele onzer woorden uit de Latynfche tael beeld ik my ook niet in dat van de

Romeinen, die onze landen overheerscht hebben, gekomen is, maer wel van de Roomsche geestelykheid, welke die tael dagelyks in hunnen dienst en anders gebruikende, ook veele van derzelve woorden onder het Duitsch vermengd hebben.

Wy geloven ook dat 'er veele Latijnsche woorden onder het Duitsch vermengd zijn, maer ook alleyn zulke welke gegeven zijn aen zaken die toen ter tyd aen onze voorouders zijn bekend geworden van, of door middel der Romeinen, by voorbeeld, *ABT* van *abbas*, *BISSCHOP* van *Episcopus*, *Ἐπίσκοπος*, *PAESCHEN* van *Pascha*, *πασχα* en zulke meer, maer dit heeft geen vat op die woorden zonder welke geen tael bestaen kan.

By voorbeeld, zoud' het niet dwaesheid zijn te stellen, dat de Romeinen of Roomsche Geestelykheid de Duitschen hadden leeren tellen *een, twee, drie, ses, zeven, acht, negen*? Dat ze hunne *adverbia* en *particulæ*, die ter zamenbinding ener rede noodig zijn, hadden gegeven als *beden, in, neen, onder* enz. hunne *pronomina* als *zich*, hunne *adjectiva* als *zijn, jong, kort, lang*, ja eindelijk namen en werkwoorden van zaken en beduidenissen die onze voorouders lang te vooren bekend moesten zijn, als *baerd, beeft, donder, graen, klaey, lip* enz. *duuren, bebben, kastyden, maenen, offeren*, enz. gelijk uit die *Lyft* in welke alle deze gevonden werden, schynt te moeten werden opgemaekt. kan men dit, zeggen wy, begrypen, zonder tevens te geloven dat onze voorouders voor de kennis aen *Latynen* of *Roomsche Geestelykheid* stom en sprakeloos waren.

Of zou de Heer *BURMAN* meenen dat onze ouders hunne woorden voor die Latijnsche verwisseld hebben? maer dat kan ook niet, dewijl we alle die woorden by onze voorouders gebezigd vinden voor dat ze gemeenschap met de Latynen hadden. Wy geloven liever, en dit is reeds door anderen ten klaersten getoond, dat 'er en in de Latijnsche en Duitsche, om van de Grieksche en andere talen te zwygen, een oneindig aental van woorden gevonden werden, die van een en den zelvden oorsprong zijn, maer zoo dat ze beide hoger ouderdom bereekenen kunnen, en zelfs
vele

vele eeuwen voor dat de Latynsche en Duitsche talen naderhand weder met den anderen nadere kennis gekregen hebben.

Dit alles dan wel overwogen hebbende, besluiten wy, dat het werk van den Heer BURMAN niet ondienstig is om te toonen de groote overkomst welke er is tusschen de Duitsche tael met de Fransche niet alleen, maer ook met de Latijnsche, waer uit zekere verwantschap blijkt, en volgt, dat men aen deze en diergelyke woorden een' algemeenen en gelyken oorsprong erkennen moet.

Verder hier in te treden leidt onz bestek niet.

Wy konden nu overgaen tot zyne *tweede afdeeling*.

E E N I G E N I E U W E
A E N M E R K I N G E N ,

D E

N E D E R D U I T S C H E T A E L

en verscheidene

O U D H E D E N

aengaende.

Doch dit voor eenmael genoeg zijnde, willen wy hier toe ene nadere gelegenheid ter hand nemen, en dit blaedjen besluiten met het inlyven van ene aenmerking, die ons verzocht is den lezer mede te deelen; en, alzoo dezelve tot dit zelvde werkjen hare betrekking heeft, niet ongevoegzaam alhier plaats inneemt.

WEL-

WEL·EDELE TAEKUNDIGE HEEREN!

Gisteren zijn alhier uitgegeven *Eenige Nieuwe Aenmerkingen, de Nederduitſche taal en verſcheidene Oudbeden aengaende*, een boekjen, waer van men eene beoordeeling in UL. BYDRAGEN eerlang met recht ſchijnt te verwachten, vooral daar de Opſteller dezelfde is, over wiens eerste aenmerkingen Gyl. u in het begin uws werks hebt uitgelaaten: weshalven ik my alleen bepalen zal tot de aantekening des Schryvers over het woord HELBAERD, te vinden bladz. 56. en volg. Hy zegt, „ Dit woord „ heb ik onlangs gevonden in een boek, uitgegeven door eenen jongeling, (die miſſchien — enz. „ dat afgeleid wordt van *helm* en *baerd* of *bart*/
„ *piek*. Belachelyke afleiding. Wat wil dat zeggen „ een *helmpiek*? Doch naderhand heb ik gezien, „ dat dit zyne eigene uitvinding niet is, maer dat „ hy dat gehaald heeft uit KILIAEN, zonder hem „ echter te noemen.” Daar op volgt een uitſtap, waar in de Heer Opſteller zig vry hartig uitdrukt omtrend KILIAENS woordenboek (a): *doch hier van genoeg*

(a) Hier omtrend zal ik my thands niet uitlaten, maer alleen hier by voegen het zeggen van den geleerden *Tb. Janſſ. van Almeloven*, die, daar hy handelt over het werkwoord *vanden*, dat is *bezoeken*, en voornaamlyk van de kranken te bezoeken gebruiklyk placht te zyn, en nog te Gouda gebruiklyk is in zyne *Amanitates Theolog. Philolog.* zig dus uitlaat p. 113. „ *Quæſivi dudum ex incolis vocis originem, qui ſefe id neſcire ingenue confeſcebantur: evovit reſciſcendi cupidus multa dictionaria incassum donec tandem incidi in Thesaurum lingue Teutonicæ a Christophoro Plantino quondam editum, in quo juveni vanden, beſoeken, G. viſiter, Lat. viſitare, inviſere &c.*” en p. 114. „er byvoegt „ *Unde jam dicere eſt, quam peſſime quidam gymnafiarchæ alique linguæ, ut ſibi perſuadent, magiſtri, conſulant juventuti, qui theſauros illos, dictionaria*
„ *ris*

noeg gezegd hebbende, voegt hij 'er bij de afleidingen van VOSSIUS EN DU CANGE, met wien ook L. TEN KATE overeenkomt, *Aenleid.* II^{de} D. bl. 210. a. en bl. 588. b. en eindlyk, „ Ik heb omtrent dit woord „ eene andere giffing. *Bard* zegt men beteekende „ een piek, of liever een steel van een piek, het „ hout zonder yzer; en daer van zyn de *Longobarden* „ genoemd, om dat zy lange pieken gebruik- „ ten. *Belbard* geloof ik, is genoemd geweest een „ piek, welks steel half zoo lang was, een halve „ piek, en om dat die handiger te gebruiken was, „ hebben zy een foort van eenen byl aan de punt „ gevoegd.” Eerst zullen wy de giffing des Schryvers ter toetse brengen, en dan zien, of de afleiding van *belm* en *bard* wel zo belachelijk zij, als zij Wed-Ed. Gestr. denkt. Voor eerst, om de opgegevene giffing goed te maken, zoude *bard* moeten beteekenen (1) een *piek*, of (2) liever een *steel van een piek*, het hout zonder yzer: doch: geen van beiden is waar, het beteekende een *byl*, gelijk wij in 't vervolg zullen toonen. Ten tweeden: de Schryver *geloof*t, dat *belbard* genoemd geweest is een piek, wiens steel half zo lang was, een *halve piek*. Maar waarom geloof t hy dat? Welke zyn de redenen van dit zyn geloof? Mooglyk geheel geene: ten minsten zy staan 'er niet by. In tegendeel, wij weten, dat onze Voorvaderen zeer lange spieffen gewoon waren te gebruiken, uit LUCAN. L. 1, 8, 423. met de aantekening van den Heer P. BURMAN, en anderen, zie LIPS. ad *Tacit. Germ.* c. vi., waerom het niet zeer waarfchijnlijk is, dat zy zig van halve pieken zouden be-

„ ria vulgo dictos, antiquos Belgicos, tanquam inutiles „ vanosque rejiciant; inscii quod una cum illis Linguae Bel- „ gicae antiquitatem, splendorem abjiciant, atque a multis „ praecipue Poëtis quaesitam maxime tollant copiam.” Dit past onder andere mede op Kiliaen, by wien het woord *panden* zo wel als by *Plantijn* te vinden was. Zie ook *Lijf. Cent.* III. ad *Belg. Epitt.* 31. p. 973.

bediend hebben : en overal vindt men de *bellebaarden*, als *barden*, dat is, *helen* met lange steelen beschreeven ; zoo zegt KILIAEN „ *Helmbarde securis A-*
mazonia, securis longa.” JUNIUS *Histor. L. II, p.*
41. Præcesserant longa Helueticorum Germanorumque
agmina. — Quarta ferms eorum pars ingentibus se-
curibus, quarum a summo quadrata cusps prominabat,
instructa. Has cæsim punctimque feriendo ambabus ma-
nibus regebant, Alabardæque eorum lingua vocabantur.
 en WOLFGANG dans son *Abrégé* &c. op 't woord *bal-*
lebarde, (aangehaald in MENAGES *Orig. de la Langue*
Franc. p. 387.) *basta genus ad pili Romani longitudi-*
nem ita factum, ut non punctim solum ex aduerso fe-
rire; sed etiam cæsim librata ictu alte in caput vel pun-
ctim acumine, vel latum vulnus securicula, quam ha-
bet ex altero latere, possit inferre. Nu dan: 't is een
 bloote en zeer onwaarschynlyke gissing : latenwe zien,
 ofze ook belachlyk zy. *Helbaerd* zoude zo veel
 zyn als *balve baerd*, en dus te zamen gezer uit *bel*
 by verkorting voor *balf*, (want ik kan niet anders
 merken of deze moet de meening der woorden zyn)
 en *baerd*. Maar waar is voorbeeld, waar is moog-
 lykheid, dat men oijt in zaamstelling *bel* of *belle*
 voor *balf* of *balve* gezegd hebbe, of zelfs zoude
 kunnen zeggen? Kan men hier voorbeeld of moog-
 lykheid van toonen, dan wil ik geern bekennen, dat
 de gissing niet ten uitersten belachlyk is. Ten der-
 den gelooft de Schryver, dat de *belbaard* in 't eerst
 alleen maar met een stekende scherpe punt (dit is
 toch het wezendlyke van een piek) zy voorzien ge-
 weest, en dat men eerst daar na een soort van eenen
 byl by die punt gevoegd hebbe. Bewys is hier al
 weder niet voor: en uit de beteekenis van het woord
bard, over welke wy in 't vervolg nader handelen
 zullen, schynt duidelyk te blyken, dat dezelve eer-
 der een byl, dan een *punt* gehad hebbe. — Nu,
 wat aangaat de afleiding dezes woords van *belm* en
baard: de Heer R. B. zegt, onlangs in een boek door
 zekeren jongeling uitgegeven gevonden te hebben,
 dat het woord *belbaard* afgeleid wordt van *belm* of
bart,

tart, *piek*. Doch naderhand gezien te hebben dat hy dat uit KILIAEN hadde gehaald ZONDER HEM ECHTER TE NOEMEN. — Buiten twyfel ziet dit op den laatsten Uitgever van HOOGSTRATENS *Geslachtlyst*, die bl. 155. schryft „ voor *Hellebaard* moestmen zeggen *helmbaard*; als zaangezet uit *helm* en *baard*, „ of gelyk men oudtyds zeide *harde*, zynde een „ krygstuig, zwemende naar eenen byl met eenen „ langen steel, ook wel by de oude Duitschen genoemd *helmaxe* van *helm* en *axe*, dat is byl.

„ *Dat de Enchlen und de Saxen*
 „ *Mit gewaren en bardaxen.*

„ Dat is, dat de Angelen en Saxen, met geweer „ en hellebaarden, KLAAS KOLYN bl. 281. ZIE MEIERS „ *Woordenschat* III. D. en KILIAAN. Hier uit bemerkte men, dat HOOGSTRATENS Uitgever zig voor EERST wel gewacht heeft van te zeggen dat *bard* of *baerd* een *piek* beteekende, en TEN TWEEDE ook zeer wel toegezien heeft, van deze afleiding niet uit KILIAAN over te nemen, zonder hem wel duidlijk te noemen. Dit echter wordt hem door F. B. te laste gelegd, doch, gelyk ieder ziet, ten eenenmale valsch en onwaarachtig. Maar, al was KILIAAN eens niet genoemd, wat zwaarigheid moest hy 't dan noodzaaklyk daar uit gehaald hebben, was 'er niemand anders, die van dezelfde gedachten was, en uit wien deze afleiding kan geleerd worden? Dit schijnt de Heer F. B. zig ingebeeld te hebben, doch te onrecht. By *Jacob van Roijen* Nederl. Oudhed. III. hoofdst. §. 46. bl. 85. volg. not. (d.) vindt men by na de zelfde woorden, als by den uitgever van *Hoogstraten*, en hy voegt 'er nog by „ Dit oorlogsgereetschap „ voerde die naam om dat men daar mede, gelyk als „ met een byl, de helmen konde doorkloven. Ook zegt C. TUINMAN in zyn' *Fakkell*. bl. 138. „ *Helmbaart* „ was by de aalouden een hierbyl. *Baard* beteken „ de byl. Of anders *bellebaard* is *helmbaard*, zulk „ een byl, waar mede men eenen helm kan klieven.”

en J. G. AB ECKHART in *specim. ling. saxon.* achter den Tom. I. *Rer. Franc. Orient.* pag. 892. „ Est „ ergo *Helmbarte, securis militaris*, qua galeae ini- „ mici feriuntur aut finduntur, sive quae in caput „ galeati adversarii detonat.” En eindelyk vindt men ook het zelfde in JO. VAN LIERS III. *Oudbeidkund. Brief*, bladz. 133. Maar verder, wy zeggen, dat *Barde* geen *piek* beteekene, en ook nooit beteekend heeft, maar wel een byl, een ackse. Zoo zegt KILIAAN, *Barde / dolabra, ascia & bipennis*. en zoo vindt men het ook in alle andere woordenboeken uitgelegd door *bipennis, ascia, ascia bifacuta, dolabrum*. Zie de plaatsen derzelve by ECKHART in *specim. ling. saxon.* p. 892. En CASENEUVE *Orig. de la lang. Franc.* p. 62. en zoo zegt HADR. JUNIUS *Batav. Cap. XXIII.* pag. m. 632. „ (*Longobardis*) sunt, qui *securae* lon- „ gas, quibus in bello vsi fuerint, & *albardae* etiam „ num vocantur, nominis occasionem praebuisse exi- „ stimant.” even gelyk voss. *de vit. ferm.* Lib. II. „ cap. 17. p. m. 91. b. *Longobardi* — a longis „ *bardis*, sive *bartis*, h. e. *bipennibus*, quas gesta- „ rent.” Allen nemen zy *barde* voor een byl, niemand, dan alleen F. B. en dat zonder eenig gezag voor een *piek*, of dat nog erger is, voor een steel van een *piek* het hout zonder yzer. Dus is ook *bardaxe* een byl, zie KIL. en hier van hebben ook de *bardaria*, en mooglyk ook de *bardariotae* hunnen naam gekregen, zynde lyftrouwaanten, misschien met bylen of *belmbarden* gewapend. Zie van deze voss. *de vit. ferm.* L. II. Cap. 10. p. m. 76. a. ja, van de alleroudste tyden af vindt men melding van bylen onder de wapenrustingen, zo wel by gewyde als ongewyde Schryveren, gelyk door veelen overvloedig bewezen is, (b) welke ook byzonder onzen voor- ou-

(b) FEITH. *Antiq. Homer.* L. IV. C. 9. §. 6. LIPS. *Polioret.* L. IV. dial. IV. p. 611. EWALD *Emblem Sacr.* L. I. Exerc. XI. §. II. HAVERCAMP *diff. de Alex. M. Numism.* p. 24. seqq. ALBERTI *Obs. in Matth.* C. III. COMM. IO. VAN LIER *Oudbeidkund. Bräv.* bl. 134.

buderen eigen geweest zyn (c) weshalven de *Scythen* door SIDON. APOLLIN. L. IV. Epist. 20. en de *Franken* door PROCOPIUS by uitstek geroemd worden over hunne handigheid in het zwaaien der slydbylen: zoo, dat zy daar mede in den eersten aanval de schilden (en waarom dan ook niet de *belmen*?) hunner vyanden doorklieften: ja zelfs zegt GIRALDUS CAMBRENSIS uitdruklyk (d), dat de Jeren ten tyde van Henric den II. groote bylen gebruikten, welker gebruik zy van de Noorwegers en Oostmannen hadden overgenomen, en waar mede zy den vyand zoo wisten te treffen, dat nogh de *helm* zyn hoofd, noch de malienkoller zyn lichaam voor den slag koste beveiligen. Zulk een geweer mag men te recht *belmbarden* noemen.

Zo vindt men ook, dat Karel de Groote in een brief aan Fulrad, den Abt van St. Denys, eerst uitgegeven in PEZII *Codex diplom.* cap. 8. en naderhand door ECKHART *Rer. Francic.* L. XXIV. §. 216. (Tom. I. p. 692.) belaste, dat het krygsvolk, het welk hy ontbiedt, moest mede brengen *Cuniadas*, zynde volgens ECKHART langwerpige bylen, in 't Fransch nog *Coignes* genoemd, en *dolaturia*, *dolabras*, in 't Fransch *doloires*, en behalven nog andere werktuigen, ook *assias*, of *astias*, dat is *axen*. Geen wonder dan, dat zy oudtyds ook *belmbarden* en *helm-axen* gehad hebben, en dat dit woord ook by ons en by andere Volken is overgebleven, in den zin van een *helmbyl*, dat is, volgens de beschryving van ECKHART op de eerst aangeh. pl. een soort van krygsbylen, waar mede de *belmen* van den vyand getroffen of geklieft worden, of waar mede men eenen *gebeldmen* vyand

(c) Ziet de Schryvers door VAN LIER aangehaad, Oudheidkund. brief. bl. 133.

(d) Ziet de plaats aangetogen en uitgeschreven in JAC. LYDIUS *Syntagm. Sacr. de Re milit.* L. III. Cap. IX. fin. p. 126. vergeløken met die van WOLFGANG, reeds te voren uit MENAGE bygebragt.

vyand op den kop bonst. Vergelyk de 6. figuur by ECKHART te vinden, als ook die door MATTHAEUS is uitgegeven *de Nobilit. L. iv. C. 33. p. 1132. en C. 27. p. 1108.* 't Woord dan is *belmbard*, en dit geeft een goeden zin, 't is ook regelmatig, (analogisch) en op de zelfde leest geschoeid als *belmaxe*, een woord oulings mede in dezen zin gebruiklyk, daar en boven is het reeds voor veele jaren zoo gefohreven, gelyk ECKHART in *Append. p. 892*, een plaats bybrengt uit de *Reformatie der stad Worms*; daar men fol. 151. a vindt *so eyn burger-barnasch, geschütz, hüchsen oder armbrost, schwert, spies oder Helmbarde und der gleiben baab*, enz. en zoo staat ook by KILIAAN, *Heinbard* en *Helmbardier*, waar uit men schynt te mogen besluiten, dat men ook in zyn tyd nog wel gewoon was, dit woord zoo te Schryven. En dus ziet men dan overtuigend, hoe wel alles in deze afleiding des Woords met den anderen over een stemme; hoe weinig men hier om een *piek* te denken hebben, hoe ongerymd de vraag is, wat een *belmpiek* toch zeggen wil; en eindlyk hoe kwalik te passe men hier uitroept *belacblyke afleiding!* ja zelfs, al beteekende *barde* een *piek*, en al konde men door *belmbarde* niet anders dan een *belmpiek* verstaan, zoude dan nog *belmbarde* niet gevoeglyk genoemd kunnen worden een *piek* of *spies* van die lengte, zwaarte en doordringendheid, (door welke de spieffen der *Sarmaten* onder anderen voornaamlyk aanmerklyk waren. Zie *Valor. Flacc. L. vi. vs. 162. en Ammian. Marcell. L. xvii. C. 12.*) dat zy gemaklyk 's vyand *helm*, en zoo vervolgcnds zyn hoofd doorboorden? Echter wil ik niet ontveinzen, dat men tegen deze afleiding van *helm* en *barde* zoude kunnen inbrengen, dat zelfs KILIAAN erkent, dat men reeds ten zynen tyde gemeenlyk *halebarde* plagt te zeggen; dat ook HADR. JUNIUS in zyn *Nomenclator* pag. m. 253. schryft „*Securis Romana, - bipennis, Belg. Een halebaerde*” dat men in PLANTYNS *Tesaur. Teuton. Ling.* vindt „*Hellebaerd. Vne, halebarde. bipennis. hellebardier. Vn halebar,*
,, *dier.*

„dier. *Doryphorus*, *apparitor*” en nog al vroeger in een *Inventaris* van den jare 1524. door MATTHÆUS uitgegeven *Analect.* Tom. I. p. 348. Edit. in 8o. *Item tien bellebaerden*, en p. 355. *Item bellebaerden, spieffen &c.* En eindlyk dat men ook in het Hoogduitsch, Fransch, Engelsch, Spaansch, en Italiaansch dit woord zonder *m*'er in heeft overgenomen, daar die letter echter tot het wezendlyke van *belm* behoort: welk alles zekerlyk schyn van reden heeft; doch, om dat sommigen, die op geen afleiding denken, een woord anders schryven, dan die, welke den eersten oorsprong in het oog houden, en dewyl alle volkeren, wanneer zy een woord uit eene vreemde tale in de hunne overnemen gewoon zyn deszelfs letters eenigszins naar hunne uitspraak te schikken, zo blykt dat dit de verdedigde afleiding hóg niet omverwerpe (*e*). Doch, al was het zo, zo is het my nochtands genoeg ten minsten dit getoond te hebben, (1) dat de afleiding van *bellebaert* uit *belm* en *baart* zo belachelyk niet zy als de Heer F. B. zig inbeeldt, en (2) dat dezelve door den uitgever van *Hoogstraten* niet noodzaaklyk uit *RILIAAN* gehaald zy, voórall niet, zonder den zelven te noemen. En hier mede laat ik het berusten; UL. ver-
zoe-

(*e*) Anders zoude men mooglyk ook nog mogen giffen met *TUINMAN* in zyn' *FAKKEL* dat het zo veel als *bouwbyl* ware, dewyl 'er in het glossarium van *LIPSIUS* (Cent. III. ad Belg. Epist. 44. p. 988.) Staat *AUBARDON*, *ascia*. Doch ook dit verschilt niet van *Albarde*, gemerkt de gewooneheid der wisseling van *l*. met *u*. Zie *HUYDECOPERS Proeve* bl. 125 - - - Of mooglyk, dat *all* hier een voorvoegsel ware, om de ontzachlyke zwaarte en grootte dezer *barden* aan te duiden, (en dan zoude 't meer naar een *beele*, dan naar een *balve* barde gelyken) zo als ook in *almende*, *almutse*, *al-tuine*, enz. Dit al schynt plaats te hebben. Zie *LOESCHERS Litterator Celta* Thef. xxxv. pag. 68.

zoekende, Wel Edele taalkundige Heeren, met een gunstig oog te willen beschouwen de geringe pogingen van UL. dienaar en hoogachter

M. T.

Utrecht, den 28sten
van Sprokkelmaand,
MDCCLXI.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gillissen*, Zierikzee *V. de Thoorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, *de Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, *van der Smout* en *Grauwvenbaen*, Utrecht *Kroon*, *de Paddenburgen*, *Spruyt*, *de Meyeren* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwarden *Chalmet* en *Comp.*, *Franequer Huysma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXVII. ————— 1761 II.

DICHTKUNDIGE AENMERKINGEN.

(*Vervolg van Bydrage XXXI.*)

X X V.

VAT. VOND. in *Joan. den Boetgezant.* 3 Boek,
van Kristus:

Zal een niet

Zich zelven dus verwaent aen zulk een lichaem schen-
den,

Dat uit het zuijvre vat der Maegd — —

Te voorscbyn kwam, als eer het manne uit lucht en
wolken.

Laten wy toestaen, dat men de Baermoeder een Vat kan noemen, maer hoe zal men hier deze gelykenis weêr goed maken? De Heiland der waereld werd (wy spreken hier met eerbied) even als andere menschen geboren, maer kwam geenszins als een regen te voorschyn. Het Manna regende, of daelde als Sneeuwvlokken uit de wolken. Wie eenig goed oordeel bezit, zal straks de ongerymdheit van VONDELS zeggen begrypen. *Te voorscbyn komen is ook niet zeer*

R

poë-

poëtisch. *Zich zelven* moest hier wezen *zich zelf*. HOOGVLIET schynt deze plaats van VONDEL in het oog te hebben gehad en gevolgd, waer de onvruchtbare Sara klaegt: *Abrab. 6 B.*

Myn lichaem beeft, gelyk een aerde vat gesloten.

Deze gelykenis komt my nog wonderlyker voor. Welke overcenkomst is 'er toch tussen de onvruchtbare moeder en een aerden vat? Hoe moet men dit gesloten aerden vat begrypen? Ik versta 'er nog niets van.

X X V I.

O OGEN. Het is bekend, dat de Dichters aen de oogen van schone Vrouwen groote kragten toeschryven, 'er vuur en schichten uit doen vliegen, die 's Minnaers boezem treffen. Maer MONEN gaet, myns oordeels, te ver, daer hy zingt: *Herderz.*

*o Zoete Toveres, die zoo beleeft, als schoon,
De alkoesterende Zon uit baren onslertroon.
Gerezen, geenszins wykt, en trekt door uw vermogen
Besschaedje en beemden naer twee vlammenbrakende
oogen.*

De stralen vliegen, schieten, schitteren wel uit de oogen, maer de oogen braken nimmer stralen. Dit bywoord *vlammenbrakende*, zoo het al goed was, zou men ook aen de kragtige oogen van eene vriendelyke Schoonheit, die door den aenminnigen gloed van haer gezicht harten ontvonkt, niet kunnen toeigenen. Dit zou eer voegen aen oogen, die van gramschap blaken. Als de mensch verwoed, toornig is, dan zyn de oogen in vuur en vlamme. Wy hebben wel menschen gezien, uit wier gezicht als vonken vlogen, wanneer zy zeer toornig waren. Het woord is hier al te geweldig en kwalyk geplaatst.

X X V I I.

BORLEN beteekende in de oude tale *roepen, schreeu-*

ſcbreeuwen; tans beteekent het een geluit, dat de luchtbellens maken, die uit het water opkomen, zynde dit woord waerſchynlyk naer het *borlend geluit*, dat de lucht maekt, geſmeed. ROTGANS bedient zich zeer kwalyk van dit woord, in *Wilb. den 3den 5de Boek*:

*De ſcbone Galaté, uit Doris ſchoot geboren,
Voert borlende uit den grond de Zeegodinnen aen.*

Welk eene lage, wonderlyke gedagte brengt dit *borlen* hier aen; hoe weinig voegt het aen een der voornaemſte Zeegodinnen. Doch als men deze geheele plaets van den overtocht des Prinſſen van Oranje eens gelieft naer te ſlaen, dan zal men daer nog andere gebreken in ontdekken. De beſchryving, die ROTGANS hier doet van Neptuin, en de Zeegodinnen, is zeer verward. Eerſt plaetſt Eool zynen ſtoet in het ooſten, waerop men een' goeden ſtoker zal verwagten, om den Held ſpoedig uit Nederland naer Britanje te voeren. Echter betuigt de Dichter:

*de gladgekemde baren
Bereiden hem den weg* — — —

fchoon hy in den vorigen regel gezegd had:

*de kiel bruiſcht veilig door den bloed
De doeken zwellen.*

iets dat nimmer geſchied in eene *effen, gladde, ſtille Zee*. Dan doet de Dichter Neptuin op zyne ſchulpkaros *vooruitdobbren*:

*Neptuin met waterscharen
Omcingelt, dobert op zyn ſchulpkaros vooruit.*

De Ouden gunden dien Zeemonarch een koets met paerden, waer mede hy over de Zee reed; dan ſchoon men hem een ſchulpkaros kon geven, is het *dobbren* kwalyk, en veel te laeg voor zulk een groot perſonaedje, en, naerdemael men geen karos zonder paerden

den met recht kan geven aen een' God, zeer oneigen. Maer wat zeggen wy? ROTGANS schaemt zig niet de tael van eene oude best, die hare kinders bekyft, in den mond van Neptuin te leggen. 7de B. tot Eolus:

*Indien by weer door vlagen
Myn waterbof ontrufft, 'k zal over onrecht klagen.*

Welk eene tael in den mond des opperften Zeegods, die in zyn ryk een monarch is, zoo wel als Jupyn in den hemel, en geen' hoger rechtbank dan den zynen erkent. Hy gebied by de Ouden Eool, en bestraft hem scherp, maer spreekt geenszins van over hem te klagen. Hoor de tael van Neptuin by VIRGILIUS:

*Tantane vos generis tenuit fiducia vestri,
Jam Coelum terramque meo sine numine Venti,
Miscere & tantas audetis tollere moles?
Quos ego ——— ———*

*Gy winden, wat is dit?
Zyt gy op uwen stam zoo stout en zoo vermeten?
Durft gy de zee en lucht, ook zonder dat wy 't weten,
Dus brouwen onder een? bedryven dit geweld?
Ik zweer men zal U dit ——— ———*

En wat lager:

*Maturate fugam, regique haec dicite vestro;
Non illi imperium pelagi, saevumque tridentem,
Sed mihi sorte datum.*

*Vertrekt op staenden voet, zegt uwen Koning aen
Ik voer de waterworck; de zeevoogdyen staen
By lotingen aen my, bem zyn ze niet bevolen.*

In het vierde Boek geeft ROTGANS Triton een' wagen, daer de Ouden hem slegts voor de koets van Neptuin doen zwemmen:

*God Triton bruischt door zee
Op 't hoog bevel, by klieft de golven met zyn wagen.*
An-

Anderen van onze Dichteren verliezen de karakters der Poëtische Godheden nog verder uit het oog. **FLUIMER** op de ged. van **ANTONIDES**:

*Zweeg ik, Antonides, de golven zouden spreken,
En de Ygod zou van vreugd 't boofd uit zyn kerker
steken,
Omdat ge zyn gezag en aenzien zette in 't licht.*

Kerker weet ieder is eene plaets, waer misdadigers in worden opgesloten. Maer past het wel, dat men eenen God, en wel zulk een' grooten, als hem **ANTONIDES** afbeeldt, in een' kerker opsluite? Zou de Ygod in zyn eigen gebied een' kerker hebben gehad? Dit 's niet mogelyk. Als hem een ander had gevangen, dan was hy geen Vorst der stromen meer, gelyk **ANTONIDES** hem afmaelt. Dees beschryft zyn waterpaleis, dat een' God voegt, geenszins een kerker.

X X V I I I.

STOET. Terwyl wy hier met de Goden der Poëten bezig zyn, valt ons oog ook op dezen regel van **ROTGANS** *Wilb. den Derd.* 5de Boek:

*Eool, de Koning van de winden plaetst zyn stoet
In 't Oosten.*

Schuilt in dit zeggen van **ROTGANS** niet iets, dat met de gedagten, die ons de oude Dichters van Eool en de Winden geven, niet overeenkomt, en ons een ander denkbeeld geeft, dan men uit de schriften der Ouden, wie men, in hunne beschryving der Goden, zorgvuldig moet volgen, 'er van maken kan. **VIRGILIUS** beeldt ons dezen Eolus als een Koning der Winden af, in het eerste boek der *Eneade*. Zyn gezag is in eene spelonke, in een byzonder gewest, hier houdt hy de winden opgesloten. Als Eolus hunne boeien ontslaekt, dan barsten de winden uit met groot geweld, en ontvoeren lucht en zee; dit kan men zich gemaklyk verbeelden, en hoe 'er verscheiden winden naer verscheiden streken der waereld

kunnen uitbarsten. Maer als men zich een denkbeeld volgens ROTGANS van deze winden maekt, dan gaet dat met veel verwardheit en onnaturelykheit verzelde. Stel, dat Eool zynen stoet (liever zoud' ik de winden zyne onderdanen noemen) in het Oosten plaetst, wat zal 'er dan volgen, als die stoet begint te werken? Een vreeslyke, verwarde Orkaen. De stoet van Eool bestaet uit alle de Winden, Oosten, Westen, Zuiden, Noorden Wind. Deze zouden dan alle te gelyk waeien; 'er zou een orkaen wezen, schoon de Dichter een gematigde koelte om zyn Held over zee te brengen noodig heeft. Maer de stoet van Eool kan ook nimmer in het Oosten geplaeft worden. De Oostewind alleen kan daer zyn gebied hebben, geen andre wind. Daer en boven, als men volgens de gedagten der Ouden spreekt over de Goden; moet elke God binnen zyn gebied blyven. Buiten Eolie, het ryk van Eolus, heeft deze godheit van den tweeden rang geen gezag. Uit Eolie moet men de winden, op Eolus last, doen komen, maer nooit aen Eolus overal een gebied gunnen.

X X I X.

SNEEUWEN. FOOT *Bybelst.* bladz. 19.

*Wat valt de goede bemel milt!
De zaligheid daelt naer beneën
't Sneeuwwt parelen en rozen.*

Als 'er parels uit de lucht vielen, zou men zulks eer voor een' hagelbuie, dan voor een' zagten regen van sneeuw moeten houden. De hardheit der parelen verbied een' Dichter deze edele steenen te doen sneeuwen. Terwyl wy hier van sneeuw en parelen spreken, kan ik onmogelyk nalaten eenige fraeie regels uit te schryven. ANTON. *Ystr.* 2de Boek van de Parelen:

*Waer van de schoonste zyn geregen en gesnoert,
Om zich te spieglen in den boezem der Mevrouwen,
Of met het levend sneeuw van 's Juffers bandt te
trouwen.*

FOOT

ROOF in dat keurlyk Gedicht van *Kristus tot de Kerke*

*Ik zag U onlangs met die gulda keten pronken,
Die wel op 't schouder sneeuw van Sions dochter past.*

ANTON. *Ystr.* 3. B.

*Toen de ouderdom zoo ver den grysaert overwon,
Dat al baer vier zyn sneeuw niet langer smelten kon.*

VOND. in *Lucifer*.

*Ik zie de gouden bladen,
Met paerten van de lucht, den zilveren dachu geladen.*

Hoor vooral, hoe engelachtig de Engelen zingen van Jozefs tranen, in dien schonen rei van *Jozef in Dotban*.

*Hy komt getroost op 's Hemels bulp,
Gelyk de perlen in haer schulp,
Der perlenmoeder, zullen bangen
De laeuwe tranen, zilt van smaek
Van wederzyden op de kaek,
Op 't perlemoer der lieve wangen.
Och stremdenze op dit perlemoer;
Dat wy die regen aen een snoer
Van gout om onzen bals te cieren,
Wanneer wy, tot de keel vervult
Van blyschap, 's Jongelings gedult
En onverbloemde deugden vieren.*

X X X.

IN DEN DAG ZETTEN ANTON. I. B. aan het begin

*My lust een tafereel tot lof van 't Y te malen,
Den grooten Koopstroom en zyn' rykdom op te balen;
Te zetten in den dag, die op den voorgrond brant
In volle kragt en spreit van daer aen allen kant
Zyn stralen; flaeuwer op verschieten en gezichten.*

R 4

On-

Onzes oordeels is 'er in deze woorden te zetten in den dag, die op den voorgrond brant in volle kragt, iets dat met de naturelykheit stryd. Verbeel U een Tafereel of Schildery; Verbeel U in die den Y God, als de voornaemste personaedje. Dezen noemt ANTONIDES die op den voorgrond brant in volle kragt, en zyne stralen verder maer flaeuwer spreid op verscbieten en gezichten, die naer den aert der Teekenkunde al lengs hoe meer verkleenen, naer zy verder van het voetstuk afwyken. Goed — Maer wat is 'er aen zulk eene Schilderye nu meer te doen? In den dag te zetten, zegt ANTONIDES. Dan het Beeld brand reeds in volle kragt, dat is, vertoont alle zyn glanssen, vercieringen, kunst; derhalven heeft het reeds zoo veel luister, als het kan bekomen. Of brand het in den donker? dat men moet stellen, als men het in den dag wil zetten. Dit toegestemd; maer dan zal het door het licht van den dag zyn gloed verliezen, gelyk de glans der starren, en van alle dingen, die by den donker licht geven, bezwymt voor den glans der zonne. Des doet men altyd vergeefsche moeite. Ik weet wel, dat 'er ANTONIDES door wil zeggen, dien schoonen God, door zyne vaerzen, beroemd te zullen maken, en hem, schoon reeds in aanzien heerlyk noch meerder licht by te zetten. Doch ik merk deze spreekwys alleen aen ten opzigte van een Tafereel, en dan dunkt my, dat zy hier niet goed en naturelyk is. Voor in den dag zetten, in het licht geven, Zegt G. BRAND, op ANTONIDES aen den dag geven:

*Het beste deel de geest bleef nog in 't leven;
De Geest die zich verspreid in meenig dicht,
Ter goeder uur weer aen den dag gegeven,
Brenge door den druk ANTONIDES in 't licht*

Iemants geest aen den dag geven koomt my nog niet geheel goed voor. Ik durf het echter niet afkeuren, schoon ik het niet zou naervolgen.

Ik

Ik heb met genoeg de fraeie aenmerkingen van eenige Liefhebberē onzer tale en Vaderlandsche Dichtkunde zoo op myne aenmerkingen, als op myne Vaerzen gelezen. Niets is my aengenamer, vooral daer ik zie, dat het door gematigde pennen, in geene galle gedoopt, geschied. Ik bedank die Heeren voor hunne onderrigting; doch niemant zal het my kwalyk neemen, dat ik alle de Tegenaeenmerkingen niet beantwoorde, gelyk ik zou kunnen doen, wel of kwalyk. Deze Liefhebberij te weten hangt veel al van den byzonderen smaek af, over welken men bezwaerlyk kan twisten. Alles wat men hier kan zeggen is tegenspraek en weder verdediging onderworpen. Nooit kan men 'er een Matematisch bewys, zeldzaam eene Physiche zekerheit in aantrefsen. Eenige weinige zaken, die ik denk, dat volstrekt kwalyk berispt, of klaer van iemant aen myn getoond, zal ik slegts aanroeren. De korte Aenmerkingen, die de Heeren schryvers der Bydragen onder aan hebben gelieven te plaetzen, zyn zoo fraei, dat ik 'er niets by kan voegen.

Voorname liefhebbers der dichtkunde hebben hunnen aandagt gevestigd op dit vaers:

De Zweed, door een bevrozen as
Gezengd ———

Zegen heb ik genomen in de beteekenisse van branden, door bette verscbroejen, en ik heb 'er deze volgende reden voor gehad, die ik verzoek, dat elk overwege.

Door de scherpe koude worden de bloedbollen zoo opeengepakt, dat zy niet meer door de vaten van het lichaem kunnen vloeien, hierdoor geschied 'er eene verstopping. De Voortreffelykste van onze Natuurkundigen, de Heer MUSSCHENBROEK heeft bykans zeker aangetoond, dat 'er in eene vriezende lucht zekere Ysdeeltjes zyn. Als deze in een levend lichaem, dat befrist, komen, maken zy eene geweldige aanprikkeling, en deze by de verstopping gevoegd eene ontsteeking in het bevrozen deel. Zoo deze bevrozing nu voortgaet, komt 'er het beete

R 5

vuur

vuur by, en de uitwerkingen van de koude zyn derhalven dezelfde als van de hette, en een bevrozen deel word waerlyk door hette verscbroeid, gezengd, verbrand. Indien men my niet gelooft, men leze wat de grootste der hedendaegsche Gencesheeren, de Heer G. VAN SWIETEN aenteekent in *Comment. ad Boerbavii Aphorism.* 422. pag. 740. Tom. I. *Unde summi frigoris effectus satis Conveniunt ignis Vivi actioni in partes nostri Corporis; fit nempe subitissima destructio earundem, quod pulcherrime habetur apud Virgilium, qui & frigoris & Caloris effectus Conjungit, dicens:*

*Nec tenues pluviae, rapidive potentia solis
Acrior, aut Boreae penetrabile frigus adurit.*

Wy denken, dat wy onze uitdrukking zeer wel aen de verschynselen, die de Natuur toont, ontleend hebben. Als men slegts gelieve te bedenken, dat de Vorst in een bevrozen deel eene *Ontsteeking*, en het beete vuur aenbrengt, zal men niet langer twyflen, denk ik, of de koude zengt, brand, verscbroeit het lichaem.

In de 14de Aenmerking heb ik my vergift bladz. 89. en de Heer A. K. heeft my zeer wel die misgreep aen gewezen. Ik had eigenlyk, toen ik dit schreef myne gedagten op *baer* in den laetsten regel:

Een bemelsch kusje toe in baren gulden wagen.

En toen zyn my deze woorden ontvallen, zonder, dat ik HUIDECOPERS proeve naersloeg. Ik zou ook beter geschreven hebben

de Zon

Is wederom zyn baen ten end gereen

Gelyk de Heer. N. N. bladz. 152. aenmerkt, wiens oordeel ik ook over *Oostermorgenlanden* onderschryf. Myne twee regelen

*Uw goedheit is al boven
Het peil van baer besluit.*

Denk ik, dat dus kunnen bestaan. Ik versta 'er een-
vou-

voudig Gods groote Langmoedigheid door. Deze laet de zonden tot een zekere hoogte klimmen; deze hoogte is het peil of perk der Goddelyke goedheit; zoo verre strekt zy zich uit. Als de zonden dit peil bereikt hebben, dan voert de Almagt haer besluit in het straffen uit. Dan Gods langmoedigheid rekt zich somtyds langer uit, Zyne goedheit klimt boven dit peil. Toen Noag begon te prediken, bereikte Gods goedheit reeds het peil van haer besluit om de waereld te straffen; maer Gods Goedheit krom boven dit peil, en gaf de waereld nog 120 Jaren. Indien 'er in Sodom vyf vromen geweest waren, zou Gods goedheit boven het peil van haer besluit geklommen zyn, gelyk zy waerlyk deed en het boetvaardig Ninive. Indien men echter zeer streng godgeleerd of bovennatuurkundig wilde twisten, zou ik my bezwaerlyk weten te verdedigen, het geen ik denk dichtkundig te kunnen doen. De Uitdrukking van den Heer s. s. bladz. 176. *Zoo ter verdediging van myn naasten, als ter staving vooral van de destigheit en wezenlyke Cierstyl van het bybelwoord*, vind ik vry sterk. Ik schryf geenszins om myn Naesten te beleedigen, noch om den Bybel te heckelen, en verzoek vriendelyk, dat men in 't vervolg, zoo ik weer iets schryf of zing, my niet ten opzigte van myne gedagten in het verstaen eener bybelsche plaets, of eenig punt van den godsdienst lastig valle. Ik onderzoek hier de spreekwyzen onzer dichteren, en lees den bybel om my zelven te toetzen en deugdamer te maken.

NEC TIMIDE NEC TEMERE.

DAMON EN PHILLIS.

Ik heb nu dertien Lentetyden
 Aen zien komen, heen zien geyden,
 Liefste Phillis, wyl geen een
 My zoo schoon als deze scheen;
 Weet gy waerom hertje? nu
 Mag ik weiden nevens u.

P H I L L I S.

P H I L L I S.

Lieve Damon dertienmael
 Zag ik 't Lentefchoon in prael,
 Maer wierd nimmer zoo bekoort,
 Weet gy waerom? ... op dit woord
 Drukt zy, vol van minnesmert,
 Hem al zugtend aen heur hert.

D A M O N.

Phillis hoor het beekje bruiſſchen,
 Hoor de koele windjes ruiffchen
 Door de takjes, die zig zelv
 Krommen tot een groen gewelv;
 Laet ons daer in 't hooge gras
 Ruften, en

P H I L L I S.

Ja, gaen we ras;
 Nimmer ben ik zoo verheugd
 Dan by u, ag welk een vreugd!
 Zie eens hoe myn boezem beevt,
 't Hertje tik op tikjes geevt,
 Den ... denk, Liefſte, ſints wat tyd
 Heeft uw komſt my niet verblyd.

D A M O N.

Ag, myn engel, vlei u teder
 Nevens my in 't klaver neder,
 Dat ik ſlegts, myn levens zon,
 Eens uw licht verdraegen kon!
 En die lachjes weerſtand bien
 Die uw wangetjes ontvlien!
 Maer helaes ik ben te zwak!
 Phillis zie my dan zoo ſtrak
 Niet in 't blozend wezen, neen
 Keer u, ſprak hy, elders heen,
 En hy drukte, droev te moe,
 Zagt die lieve venſters toe.
 Phillis als gy uit uw' oogjes
 Uit die ronde winkbraeuwsboogjes
 Die vergode ſtraeltjes zendt,

Schynt

Schynt myn zintuig omgewend;
 'k Weet niet hoe ik beev' en zugt,
 Daer de spraek myn tong ontvlugt.

P H I L L I S.

Neem die hand van myn gezicht,
 Damon liev! vergun my 't licht,
 Als uw hand de myne drukt
 Klopt my 't hert, ik word verrukt,
 'k Voel, maer 'k weet niet wat, een gloed,
 Die zig spreidt door al myn bloed.

D A M O N.

Phillis zie ei zie hoe koomen
 Daer die duifjes op de boomen,
 Zie hoe dat dit lieve paer
 Slaet de wickjes om elkaer;
 Hoor ze kirren; roe, roe... ziet
 Gy hun trekkebekken niet?
 Liefste leeven doen wy meê
 Even als die lieve twee:
 Slae uw armpjes om my heen,
 Reik my toe uw malsche leen,
 Reik uw boezem, hals, en oog,
 Op dat ik ze kussen moog

P H I L L I S.

Damon, al myn vergenoegen
 Laet ons lip aen lipjes voegen:
 Zoo, zoo smaeken wy te zaem
 Eene vreugd...

D A M O N.

Hoe aengenaem,
 Schoonste Phillis, ag! hoe zoet
 Streelt dit streelen myn gemoed!
 Dank o kleine duifjes, gy
 Leerdde eerst dit spel aen my:
 Nimmer moet der spreeuwen bek
 Pikken in uw bonten nek,
 Nimmer moet een otter tand
 Knaegen aen uw ingewand.

P H I L L I S.

P H I L L I S .

Kleine duifjes zyt geprezen,
 Koomt, wilt niet afkeerig wezen,
 Koomt, vliegt herwaerts in myn schoot;
 'k Zal u koestren in den nood,
 'k Zal uw honger stillen met
 't Beste bosch- en velt-banket.
 Als myn Damon dan eens kweelt,
 Of my vriendlyk lieft en streelt,
 Trekkebeft, dan vroeg en spae
 In myn schoot uw meester nae:
 Ag zy komen, wat ik zeg,
 Niet tot my . . . zy vliegen weg,

D A M O N .

Phyllis hoor, my schiet te binnen
 Dat dit spel, 't geen onze zinnen
 Zoo betoovert, en ons leet
 Weg doet smelten, *kuffchen* heet,
 Welkers lov Amyntas tong
 Laetst' op deze wyze zong:
 „ Wanneer de landman is vermoeit
 „ En in het bruine wezen gloeit,
 „ Smaekt hem een dronk niet halv-zoo fris,
 „ Als 't *kuffchen* aen verliefden is;
 „ Want die nectar van de min
 „ Drinkt men met verrukking in:
 „ Zy ruiffchen liever dan een bron,
 „ Die, wen de zomermiddagzon
 „ Op ons zyn zwoele straelen schiet;
 „ Door donkere schaduws heenen vliet.

P H I L L I S .

Ja gewis, myn lief, wel aen
 Laet ohs ras naer Chloë gaen.
 Ik wil wedden dat dit spel
 Kusjes zyn; maer evenwel
 Laet ons het vraegen . . . dog schikt eerst die lokjes net . . .
 Gy hebt myn hair verfronst . . . myn kransje is verzet!

Wat

Wat dunkt u, Lezer! van dezen Herderszang, ons toegezonden onder de zinspreuk *Lima politur ferrum?* Hy is berijmd volgens het Hoogduitsch van den Heer GESSNER, *Boekverkoper* en *Drukker* te *Zurich*, welke in onz land onlangs is bekend geworden door ene vertaling van zijn Heldenstuk, *DE DOOD VAN ABEL*, in *vijf Gezangen*. Een stuk dat in Duitschland veel roem heeft ontmoet (getuigen de drie drukken in een jaer) in Vrankrijk, vertaald door P. HUBER, niet minder gaeg ontvangen, en geprezen is, en in Holland kon het niet anders gegaen zijn, zoo de Heer GESSNER een kundiger vertaaler hadde aengetroffen; Dit in 't voorbygaen, of 'er iemand, die de Hoog- en Neder-duitsche tale beide in den grond verstondt, en kennis hadt van die der Dichteren, lust mochte krygen zyne andere werkjes in onze tael over te brengen, 't zy in *prosa*, of liever in rijm. Voor den *DOOD VAN ABEL*, hadt de Heer GESSNER reeds blyken gegeven van zyne gaven tot het Natuerlyke Herdersdicht, door zijn *DAPHNIS* en *IDYLLEN*, in welke laetste deze gevonden werdt bl. 44. welke een onzer om zyne fraeie eenvoudigheid voor zich zelv vertaald hadt in onrijm, (gelijk alle de werken zijn van GESSNER,) die wy nu hier achter wel willen voegen, om onzen Lezer den trant en stijl van den Hoogduitschen Herderdichter te doen zien, en over dezen Herderszang in rijm te laten oordeelen: men moet vooraf aenmerken, dat men nimmer of zelden over giet zonder storten; genoeg is het, onzes bedunkens, in ene beryming van GESSNER zyne gepaste eenvoudigheid, die hem in 't herderlyke doet uitmunten, geheel te bewaren.

D A M O N E N P H I L L I S .

DAMON. Nu hebbe ik seftien Lentens gezien, doch, liefste

Phillis! geene noch geene was zoo schoon als deze; weet ge waerom? . . . Ik hoede nu de schapen nevens de uwe.

PHILLIS. En ik, ik heb nu dertien Lentens gezien. Ach liefste Damon! geene, neen geene was voor my zoo schoon als deze; weet ge waerom? . . . hier drukte zy hem zuchtende aen haer borst.

DAMON. Zie, Phillis! hoe dat dichte bosch by gintschen waterval zich tot koele schaduw welvt, hoor, hoe lieflijk
ruischt

ruischt die beek? daer willen wy in 't hooge gras gaen zitten, en . . .

PHILLIS. Ja, lieve Damon, dan als ik by u ben, dan ben ik vrolijk. Zie eens mijn boezem bibbelt van vreugde, den . . . denk eens! vyf lange uren hebbe ik u niet gezien.

DAMON. Hier, lieve Phillis! Zit hier in het klaver. O kōnde ik alle tyd dat lachen zien, en uwe oogen! — Neen, ziet my niet zoo aen, sprak hy, en drukte zachtjes der maegd haer oogen toe; zeker, als uw blikken zoo lachende my in de oogen zien, ik weet niet wat my dan geschied, ik sattere, ik zuchte dan en myne woorden stotteren.

PHILLIS. Neem, Damon! neem die hand van myne oogen, dan, als gy myn hand in de uwe drukt, dan gaet het my net zoo, als of 'er iets door my heen vaert, ik weet niet wat het is, dan popelt my het hert.

DAMON. Zie, Phillis! zie wat is daer op dien boom? twee duiven, — zie! . zie hoe vriendlyk zy met de vleugelen slaen; hoor hoe ze kirren; ze pikken hem den bonten hals, en op den kleinen kop, en aen die kleine oogen. Kom, Phillis! kom, wy willen met de armen om elkander slaen; zoo als zy met de vleugelen; reik uwen hals als zy, en uwe oogen, dat ik u snavelen kan —

PHILLIS. Houd uwe lippen toch op myne lippen, dan, Damon, snavelen wy beide.

DAMON. Ach, Phillis! ach! hoe zoet is dit spel! hebt dank gy kleine Duiven, de sperwer doode u niet —

PHILLIS. Hebt dank, gy kleine Duiven, hebt dank; vliegt hier in mynen schoot, kooft, woonet by my: op het veld en in de hagen wil ik de beste spyzen opzamelen — terwijl Damon my snavelt, kunt gy dan in mynen schoot ook snavelen; — zy komen niet — ze vliegen weg!

DAMON. Hoor, Phillis! daer valt my wat in; als dat eens kussen waren, daer onze jonge Amyntas van zong.

„Den moeden sinit, is een frische dronk niet halv zoo
„zoet, als Lievjens een kus; veel lievlyker is haer ge-
„ruis, als wen een koele beek, als ons de zoete mid-
„dag brant, door donkere schaduwen vliet.”

PHILLIS. Ja gewis! ik wil haest wedden dat het kussen zyn; kom, we willen gaen, en Chloe vragen. doch . . . zet my eerst mijn krans wat recht. gy hebt mijn haer verfonfende

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXVIII. ————— 1761 ¹².

DE
B E K E E R I N G
VAN
S A U L U S ,
DICHTKUNDIG UITGEBREID
DOOR
C A R O L U S V L I E G .

(43. bladz. in groot 4°.)

Het behaegde den Dichter, die dit Stukje alleen voor zich zelven uit lievehbberye drukken liet, om het Kunstkenneren en goede Vrienden aen te bieden, ons ook met een geschenk van het zelve te vereeren, op dat het in onze By-dragen mogt aengekondigd en beoordeeld werden; Gaern willen wy aen dit oogmerk voldoen, en der gunste van den Heer VLIEG onzen dank bewyzen; Of het ons gebeuren mogt aen de ene zyde door het affchryven van ene en andere plaetz en het opgeven van 't beloop des stuks

S den

den beminnaren van geweide Dicht-kunst een recht denkbeeld van den trant, stijl en vinding des Dichters te geven, en aan den anderen kant den Heer VLIEG tot verderen voortgang in zynen loflyken arbeid aan te spooren, en hier of daer, door het invlechten van onze gedachten en aanmerkingen, (wy verzoeken dat die in 't goede genomen werden) voor enige mislagen te waerschuwen. Dus is de Inleiding bl. 7.

Geen Alexanders lof geluft het mij te melden,
 Noch Cæsars zegepraal omringd van 't puik der helden,
 Die tegens 't woeden van den rusteloozen Tijd
 Beschermd, zijn in metaal, der eeuwigheid, gewijd.
 Mijn Zangnimf speelevaart niet op de zilvren stroomen,
 Daar Titus in triomf door 't albeheerschend Romen
 Word toegejuichd, als hij, op Isrels Tempelstad
 De zege door zijn' arm en zwaard bevogten had.
 Neen, thans wordt ze uitgelokt in zulke wandeldreeven,
 Daar ze in bespiegeling geschilderd ziet naar 't leven
 Den Held, die, daar hij pronkt met d'overwinningprijs,
 Een heerlijke intree doet in 't godlijk Paradijs.
 't Is groote Paulus, een van Christus kruisgezanten,
 Om in des Heeren hof onsterflijk zaad te planten;
 Dien de Alvolëinder, tot een uitverkoren vat,
 In 't eeuwig kabinet, alreë verordend had.

Het schijnt ons alleen aan den weeldrigen overvloed van 's Dichters gedachten, en zyne rijkheid van spreekwyzen te moeten geweten werden, dat deze Inleiding, en ook zyne aanroeping tot God, die bl. 8, 9. vier en dertich verzen beslaet, van uitgebreider beslag zijn; dan een stukjen als dit, schijnt te vereischen; Hoe beknopter immers en eenvoudiger de voorstelling zo wel als de aanroeping zy, hoe fraeier; Zie BYDR. XXV. bl. 474, 475.

De Dichter begint (bl. 9.) zijn werk met de beschryving van de eerste teikenen van SULLUS christen- haet,

haet, bespeurd in het bewaren der kleederen van die genen, die *Stephanus* steenigden:

Naau keek de dagbodin van Saulus eerste jeugd
 Uit haare nachtspelonk, toen hij zich reeds van deugd
 Ontsaard betoonde: want by 't lichten van den morgen
 Zijns levens, nam hij blij den last op zich, te zorgen
 Voor de opperkleedren van het wreedste vloekgespan,
 't Welk heigde naar den moord van een' godvruchtig man.

Waerop de moedige standvastigheid en de gelatenheid der kerke, onder het juk der vervolging, aldus, door perzoons-verbeelding, werd afgeschilderd (bl. 10.)

Hier ziet ge blootgesteld een jonge en schoone maagd,
 Die 't beeld der Godheid in een' blanken boezem draagt,
 In eene woestenij, aan duizend wilde dieren,
 Die vol verwoedheid, om haar teine leffen zwieren.
 Alwaar de tijger loert; de leeu zijn sterken muil
 Ontsluit, en vreeslijk brult; terwijl het wolfgehuil
 Van rots en bergen kaatst in de omgelegn wijken,
 't Welk de onversaagdheid zelfs, doet siddden en bezwijken.
 Zij ziet de gouden lamp der slonkerheirbaane is
 Verdweenen, 't blaau gewelf, door 't floers der duisternis
 Bedekt, braakt bliksemvuur, ontzaggelijken donder;
 De wereld beeft; nochtans Gods Salammith o wonder!
 Blijft pal staan, enz.

Deze wondere bewaring belet echter *Saulus* niet, om de vervolging al sterker en sterker op te blazen, of liever, eerst op 't hevigt te doen beginnen, want (bl. 11.)

Haar overviel

Een Aardsgeweldenaar, met ketenen en banden,
 Om 't schip des heilgeloofs, waar 't mogelijk, te doen stranden.

Ja zwoer bij Sanhedrin en Tempel eenen eed,
 Indien zij langer noch den nazareer beleed,

S 2

Geen

Geen bloed te spaaren, zelfs de teedre zuigelingen
 Op te offren aan 't geweld der scherpgewette klingen.
 's Mans blaakende ijver, wordt door groot en kleingeroemd,
 Dien dé Opperpriester zelfs een hemelsche aandrift noemt,
 De Tentemaker rent van huis tot huis, door tijgers
 Verzeld, op menschen vleesch verlekkerd, wreede krijgers
 Die allen wie der kerk des Heilands hulde doen,
 Ten kerker doemen. Noch al verder gaat het woën;
 Want Saulus ongezind om christenbloed te spaaren,
 Traght Christus, door een heir van starren opgevaaren,
 En, reeds bezitter van den vaderlijken Troon,
 Te wonden, meer dan toen een doornen lasterkroon,
 Het Godverzoenend bloed, perste uit den blanken schedel:
 Den Hemelervorst, door der deugden glans zo edel,
 Te sleepen met geweld uit Vaders eeuwig huis,
 En weer op Golgotha te klampen aan een kruis.

En daerom (bl. 12.)

Stout ter raadzaale ingetreden,
 Lijmt hij hunne ooren aan zijn tong, zegt met beleid:
 Gij, die bekleed zijt met Aärons heerlijkheid,
 Gesierd met d'Ephod, en de Borstlap vol kleinooden.
 Die aan geen Jupiter, noch opgeraapte Goden,
 Zo geeft- en magteloos, als blind en doof en stom,
 Den wierook zwaaijt; neen, maar in 't binnest' Heiligdom,
 Bij de arke des verbonds, bedekt door Cherubijnen,
 Moet Jaarlijks éénmaal, voor het alziende oog verschijnen;
 Wanneer ge, volgens Gods genaderijk bevel,
 Verzoent de zonden van 't weerbarltige Jsraël.
 Eerwaardige Levijt! o wetgetrouwe wagger!
 God immers, heeft u magt verleend, om den veragter
 Van zijn bevelen, met den kerkelijken ban,
 In Salem niet alleen, zelfs buiten Kanaän,
 Te straffen. Neen, ik zet geen voet uit deezen tempel,
 Voor mij een lastbrief met des Hoogepriesters stempel
 Bekragtigd, zij verleend; 't ontbreekt mij aan geen moed
 Voor

Voorzien met zulk een zwaard, om in Damascus 't bloed
 Te plengen langs den weg; ja, met mijne eigdn handen
 Te vroeten, in de laauwe en rookende ingewanden
 Van ruuwe, redenlooze en stompe galileërs,
 Van d'onbefschaafden hoop der slegte nazareërs.

Het zou kunnen bedenking baren, of *Saulus* zulke
 krachtige tael en redenen wel noodig hadde, om den
Sanbedrin tot het schenken van zulken last-brief te
 bewegen, die hem, op 't eerste bloed leggen van
 zijn oogmerk en moed sctieen te moeten volgen;
 daer volgens bl. 11.

's Mans blaakende ijver wordt door groot en klein geroemd,
 Dien de Opperpriester zelfs een hemelsche aandrift noemt.

Doch deze zwaarigheid schijnt uit den weg geruimd,
 wanneer men op *Saulus* drift let; die groot genoeg
 was, om hem onbezonnen, in een lange redening
 te doen uitweien, daer weinig woorden genoeg wa-
 ren; Hoe het zy, de Hoge priester staet hem het
 verzoek gretig toe, prijzt 's Mans yver en geeft hem
 een zegen. (bl. 13.)

Hij, met den priesterrok van Levi, noch omtogen,
 En, met den blinddoek der onweetendheid voor de oogen,

Hij antwoordt daadlijk den vervolger dus: Mijn zoon!
 Ik roem uw heldedeugd, men beitelze op kolommen
 En cederdeuren der twee Tempelheiligdommen;
 Men melde uw' grooten lof, van Palestina, tot
 Aan d'eindpaal des bewinds van Romens sceptorlot.
 De taaijgespierde Tijd slaa noit zijn scherpe tanden,
 Zo lang de Morgenzon verguldt alle oosterstranden,
 In Saulus eeuwige eer. Leef lang o groote man!
 Ten steun van Abr'hams krooft in 't vette Kanaän.
 Wij zullen heden u een' volmagtbrief verleenen,
 Reis daar meê spoedig naar de Stad der Damascëenen,
 En offer dan met lust en innig zielvermaak,
 't Gebroed van nazareth aan onze strenge wraak.

Hierop draelt *Saulus* niet lang; Want (bl. 14.)

De dagtoorts zag men noch niet aan de kimme ontbranden,
 De dageraad stond in verre afgelegen landen
 Pas vaardig tot de reis, naar 't ander werelddeel,
 't Welk Kanaän, met regt een paradijspriëel,
 In zijnen omtrek sluit; toen *Saulus*, opgestooven
 Van 't zagte zwaanedons, reeds brandende als een Oven
 Van dollen ljer, vliegt naar zijnen reisgenoot,
 Noch rustende in den arm der zuster van den dood,
 Wier zegt gestreel hij thans vervloekt. Kom ras ontwaaken!
 (Dus raakt hij) ik ben klaar! gij moet u vaardig maaken!
 Terwijl hij reeds voor zich en zijn gezelschap, had
 Gezorgd voor leestogt op den weg, snelt hij de stad
 Van Melchizedek uit, met foltertuig en zweepen,
 Om binnen Salem haast een' christenbuit te sleepen.

Op deze regelen moeten wy aenmerken, dat de Dichter hier met juiste trekken van woordenverwen haest geschilderd heeft en den yver, die *Saulus* moet voortgejaegd hebben in zynen optogt naer *Damascus*; Vooreerst toch werdt hier de driftigheid te recht beschreven met verzen, die van *monosyllaben* en snydingen rijk zijn (Zie Bydr. 1 D. bl. 145, 485.) Ten tweede werdt dezelve niet weinig bevorderd daer door, dat de zin niet by elken regel sluit, maer van den enen dikwerv in den anderen springt; iets, dat in deze en enige andere omstandigheden fraei en waer te nemen, in vele stootende en geheel te myden is. — Wy weten wel dat vele hier in van ons verschillen en de voortlopinge van enen zin uit een vorigen regel in enen volgenden altyds prijzlijk, en als een blijk van 's Dichters vlugheid achten; Mooglijk behoort ook onder deze de Heer *Vlieg*, wien deze wyze van Dichten niet oneigen schijnt, gelijk den oplettenden, uit 't geen wy boven aenhaelden reeds zal gebleken zijn, of ten allerklaerft te zien is, uit het voorbeeld, dat juist voor de hand is, daer de Dichter ene nadere bede aenheft om hulpe in het beschryven van *Saulus* ontmoeting op den weg naer *Damascus* (bl. 14.)

In wat priëel der Lente, in welken schoonen hof,
 Vol eedle bloemen tot des Hoogsten rijken lof,
 Word ik thans ingeleid, langs lommerrijke dalen?
 Door dichtpenfeelen, met vereifchten zwier, te maalen
 't Ontzaglijkst wonderstuk, het welk oit straalde in 't oog
 Der groote wereldschaare, is immers veel te hoog
 Voor mijnen laagen geest. Waar zal ik hulp erlangen
 Bij een' Apollo? neen, veel liever mijn gezangen
 Dan opgeöfferd aan den grooten God der goödn.
 Ik smeekte op geen Parnas, maar bij d'ijvooren Troon
 Van Sions Hof om gunst. Geen negen Zanggodinnen
 In 't heidendom geteeld, zal ik om bijstand minnen:
 De zeven Geesten, die voor Jezus zetel staan,
 Geleiden mijnen geest, langs starbevloerde paän,
 In 't Hofpaleis, daar God, naar de eeuwige besluiten,
 Den wreeden Tarzer in zijn' helschen loop zal sluiten.

Wy kunnen niet anders zien, of de Dichter hadt
 deze tweede aenroeping wel kunnen overslaen; Een
 Dichter, 't is waer, mag wel eens aenhouden om
 bystand, maer dan behoort zijn werk van ruime uir-
 gestrektheid te zijn (Bydr. XXV. bl. 475); De te-
 genoverstelling voords van *Parnas* tegen *Sion*, de
negen Zanggodinnen tegen de *Zeven Geesten*, is fraei,
 maer zou, zoo wy recht oordeelen, best in het be-
 gin des werks gevoegd hebben; Want daer de Dich-
 ter reeds boven (bl. 7.) acuriep

d'Almagtige oppervorst, aen wien de Hemellingen
 Voor 't groot verlossings werk, het eeuwig danklied zin-
 gen: enz.

Schijnt het hier onnoodig te melden, dat men van
 geen *Apollo* hulp verwacht.

De Dichter vervolgt met ene beschrijving der He-
 melopperzael bl. 15.

Langs muuren en gewelf zijn pragtige paneelen,
 Met hemtelverf, door noit navolgbre Godspenfeelen

Met wonderen bemaald, daar al de kunst voor-zwigt,
 Door Hem, die 't groot Heelal houdt in een evenwigt.
 De vloer is ingeleid met de edelste Topazen:
 In louter Diamant, bestaan de vensterglazen,
 Waar in de luister speelt van 't ongeschapen Licht,
 't Welk duizend stralen schiet van 't godlijk Aangezicht.

**De Verheerlijkte Jesus rijst op zynen Troon en
 (bl. 16.)**

Langs Levensboomen, die daar eindloos vruchten draagen,
 Rijdt Hij op 't starrespoor in zynen zegewagen,
 Door 't schoonste legioen der Engelen omstuuwd.
 De zielen, aan de zaalge onsterfelijkheid gehuwd,
 Gaan voor de heilkoets heen, terwijlze met schalmeijen,
 En orgelkeelen 't oor der hooge Godheid vleijen.

Terstond, op zynen wenk, is al de hofstoet stil:
 Als Hij een teken geeft van zijn' voltrekten wil,
 Dan eindigt het geklank der schelle koorgezangen.
 Met d'Almagtsleutel, aen zijn' gordel steeds gehangen,
 Ontsluit Hij 't wonderslot, en rukt de grendels van
 De fonkerdeuren af (zijn Alvermogen kan
 Doch alles werken) doct den snellen bliksem vallen
 Op den vervolger, nu nabij Damascus wallen
 Genaderd; velt hem door zijn goddelijk gezag
 Terneer, met d'aanval van een' harden donderslag.

Breed over deze beschrijving des Hemels, en 't
 geen 'er de Dichter in verricht schrijft uit te weiden
 lijdt onze plaetz niet; zeker is het dat 'er zijn zullen
 die deze verziëring niet goedkeuren zullen; terwijl,
 dezelve, als vryheden der Dichtkunst eigen, aen
 andere, fraei en aengenaem toelachen zullen, en een
 derde antwoorden zal dat te vergaen, in geoorloov-
 de vryheden zelfs, doolen doet: Men vergelyke op
 dit onderwerp de Voor-redens van ARNOLD HOOG-
 VLIET en FREDERIK DUIM, en vervolgens den *A-*
brabam van genen met den *Jacob* van dezen, en vel-
 le dan vonnis, wie van hun in dezen opzichte het
 best verkiezing gemaakt en uitgevoerd hebbe.

Maer

Maer keeren wy , tot onz. Dicht - stukjen weder.
De Heiland spreekt *Saulus* aen bl. 18.

Waerom vervolgt gij Mij o *Saulus* enz.

Waerop *Saulus* antwoordt (bl. 19.) en bl. 20. vindt men een weder antwoord des Zaligmakers; bl. 21. een weder antwoord van *Saulus* en bl. 24. een sluitrede des Zaligmakers , alle welke over- en weder- spraken omtrend 150 verzen beslaen; en daerom te lang zijn om hier plaetz in te nemen; Het schijnt ons ook, onder verbeetering, toe dat deze gesprekken al te sterk zijn uitgebreid; Daer toe althands geeft het bijbel- verhael geen aanleiding, het is daer en boven met zeer voeglijk den grooten Hemelheer zoo breede gesprekken te laten houden tegen Menschen, en eindelijk moet *Saulus* te zeer ontstelt zijn geweest, om in ene lange redening in te treden en meer te zeggen dan *Heere! Wat wilt gy dat ik doen zal?* De Dichter verbeeldt hem wel bl. 12.

Met een fluweelen tong geen der geringste gaaven,
Daer hij zijn tijdgenoot ver mee voorbij kost draven;

Maer dit belet niet dat hem schrik en vreez 't gebruik der tong belet moest hebben, en meer in zyne stilzwygendheid, dan in weide uitbreiding, een sieraed voor 's Dichters stuk gezocht diende; gelijk HOMERUS 't dus begreep, die den moedigen, maer doodlijk verschrikten, *Ajax* stom beschrijft *Odyss.* 2, 't geen van LONGINUS, dien grooten meester des verhevenen stijls, goedgekeurd, en als *iets groots en in verbevenheid alle redenvoering overtreffende geprezen wordt* Sect. 9. §. 3. by welke plaetz meer voorbeelden van dergelyk stilzwygen uit ÆSCHYLUS, SOPHOCLES en VIRGILIUS opgegeven zijn door JAC. TOLLIUS en TAN. FABER.

Deze onderhandeling nu ten einde zijnde verlaet de Heiland den Starren Hemel (bl. 25.)

't Eenstemmig Koormuzijk der hemelsche Gemeente,
Rondom de Staatscekar van bliksemend Geiteente,

Verkondigd d'astogt, van de blauwe Flonkerpoort,
Op hoogen last. Terwijl Gods Englen, aangepoord
Door Gods volmaaktheên, vergezeld van duizend Zielen,
Die voor den Troon des Lams alle eeuwen zullen knielen,
Den optogt leiden naar de diamanten Zaal,
Met freelend snaarspel, in volle zegepraal.

Vervolgens werden de reizgenooten beschreven in hunne ontzetting, en *Saulus* staet op, doch is blind, en werdt van zyne reizgezellen by de hand gevat, en naer *Damascus* geleid (bl. 26.) Nu gaet de Dichter over tot *Ananias*, die te *Damascus* zijnde, in een onverwacht gezicht, den verheerlijkten Heiland ziet, van wien hy aengesproken en gelaft werdt, naer *Saulus* te gaen (bl. 27.) — Hier toe is *Ananias* te bevreesd (bl. 28.) — werdt door *Jesus* overreed (bl. 29.) — roemt Gods wijsheid en spoedt zich naer *Saulus* (bl. 30.) — Die wederziende geworden, den H. Doop begeert, en ontvangt in de rivier *Pbarpar* (bl. 31.) — Straks daeraen neemt hy enig voedzel ter versterking (bl. 32.)

Nu wil Hananjah eens zijn' Doopeling vergasten;
't Gelaat van *Saulus*, 't welk door een driedaagfche vasten,
Door weenen, zugten, door bekommering en schrik
Zeer is vervallen, eifcht dat hij het vleesch verquikk'.
Geleidt hij zijnen vriend in grootfch vergulde zaalen,
Alwaar men zielen smoort in gouden drinkbokaalen?
Neen, onder 't laage dak, daar zich de geest vaak rigt,
Tot eer en heerlijkheid van God in 't zalig Licht.

Waer uit gelegenheid reizt, om den gelukstaet enes Christens te beschryven; waerin onze Dichter deszelvs trekken en eigenschappen zonderling afmaelt (bl. 33.)

Hij heeft een' zeehren trek, een graagte, een' lust tot wreken,
Om, die de Hel gebiedt de hartaar af te steeken;
Tragt dus naar weêrwaak van het paradijsbedrog.

IIIj

Hij denkt verheven, en is dus hoogmoedig, doch
 Op zijnen God. Hem schijnt het woekren aangeboren,
 Maar met den rijkdom uit de hemelsche trezooen.
 De Liefdeloosheid woont gestadig in zijn' geest,
 Doch tegens dien alléén, die geene Godheid vreeft.
 De Nijd blaakt in zijn ziel, gelijk een brandende ooven,
 Wanneer een ander, meer spoedt op den weg naar boven.
 En vindt al menigwerf in ontrou zijn vermaak,
 Als hij die pleegen mag aan eenen helschen Draak.

Saulus voegt zich by de Leerlingen te *Damascus*
 en belijdt in 't openbaer Christus Godheid (bl. 34.) —
 waer over de *Damesceenen* zich verwonderen
 (bl. 35.) — *Saulus* gaet verder en bewijzt het
 Messiaschap van Christus (bl. 36, 37.) — Hier-
 om zoeken hem de vyanden der Kerke te dooden
 (bl. 38.) Hy wijkt derhalven in den nacht uit *Da-*
mascus (bl. 39.) — Hy trekt naer *Jerusalem*
 (bl. 40.) — Daer leidt hem *BARNABAS* tot de A-
 postelen (bl. 41.) — Ook hier loert een aental
 vyanden op zijn leven, welker lagen hy naer *Tbar-*
sen ontvlucht (bl. 42.) — Hierop eindigt de *Dich-*
 ter zijn geweid Dicht-stukjen dus (bl. 43.)

Zo wierd mijn *Saulus*, daar veele eeuwen van gewaagen,
 Op de armen van Gods gunst den helschen brand ont-
 draagen,

Zo stelde ik Heer! bestierd door uwen Geest, ten toon,
 Hoe vrije ontferming is een sieraad aan uw Kroon.
 Den Man die om zijn deugd en flonkerende gaaven,
 Een vuurbaak blijven zal aan 't hoofd van 's Hemels haven,
 Zo lang de Zon, als ze in 't gebruiſch der baaren daalt,
 Aan 't opperste gebergt' haar laatste glansfen straalt;
 Ja zo lang de Avondſtar zich aan 't gewelf zal siercn
 In 't golvend Diamant der ruisſchende rivieren:
 Heb ik met flauwe verf gemaald op mijn tafreel.
 Heb dank o Vrijheer van het Schepselheir! bedeel,
 Wan-

Wanneer mijn levensboom zal worden afgehouden,
 Mij met genade om U in 't Englenrijk te aanschouwen.
 Op dat ik met den Held U roeme op ééne wijs
 Voor vrije gunst, in uw bekoorlijk Paradijs.

Zie hier het beloop des Dichtstuks voorgesteld, en het een ander proevjen van 's Dichters kunst opgegeven. Vraegt men onz oordeel; Het werk voldoet ons over 't gemeen zeer wel, de netheid der tael en zuiverheid der verzen toonen 's Dichters kundigheid en oeffening. Alleen zouden wy aenmerken, dat de uitdrukkingen, somtijds wat te sterk en te hoog zijn, meer gevormd, zoo 't schynt, naer den hoogdravenden en daerom, gelijk uit enige onzer Bydragen gebleken is, somtijds te berispen schrijv-stijl van ANTONIDES, dan naer de leenigheid van enen FEYTAMA en andere; schoon anders de Heer Vlieg van geene te groote levendigheid te beschuldigen zy; daer toch in de voornaemste plaetzen enige grootere drift en Dichtvuer niet onvoegzaam zou mogen bespeurd werden, 't geen zelfs dit werk van den geschied-kundigen trant noch meer afscheiden, en voor noch dichterlyker zou door doen gaen. Ondertusschen twyfelen wy niet of het verlangen van Kunst-kenneren zal groot zijn, om dit stuk algemeen gemaakt, en van meer vruchten van 's Dichters kunst gevolgd te zien.

MEN.

MENGEL-WAARNEMINGEN

Over eenige Worteldeelcn der Nederduitsche Tale.

I.

Over den wortel BAL, BOL.

JULIUS CÆSAR (d. B. G. I. cap. 1.) van de Belgen sprekende geeft hun dit heerlijk getuigenis, dat zy waren *Gallorum omnium fortissimi. de dapperste of strydbaarste van alle Gallen*; en op eene andere plaats (L. II. c. 4.) hunne opkomst beschryvende zegt hy, dat zy alleen, terwyl al het overige land der Gaulen ontrufft was, den vyand uit bunne grenzen gebouden, en bier door zig veel gezag en moed in den oorlog verworven hadden. Dit lezende zoude men kunnen denken, of niet de Belgen dezen hunnen naam, gelijk dit niet ongewoon is, van dezen strydbaren aart verkregen hadden. In deze gedagten ten minsten is geweest ABRAH. V. D. MYLE (Ling. Belg. p. 94.) wanneer hy schreef: *significat belgen cum ira quadam indignari; dicebantur autem ita BELGÆ, quod essent indignabundi & irritabilis. d. i. Het werkwoord beteekent gramstorig zijn; Men noemde nu de BELGEN aldus, om dat zy gramstorig en kriegelachtig van aart waren.* Dat de Belgæ hunnen naam van het werkwoord BELGEN ontleend hebben, komt ons meer dan waarschijnlijk voor uit de overeenkomst van de grond beteekenis dezes woords en het getuigenis, dat JULIUS CÆSAR van hunnen aart opgeeft; doch deze overeenkomst zouden wy met V. D. MYLE niet achten gelegen te zijn daar in, dat het werkwoord BELGEN den zin hebbe van *gramstorig zijn* (Cæsar zegt immers niet dat zy gramstorig, maar dapper en strydbaar waren) maar in eene andere beteekenis, welke wy meenen in den wortel dezes woords gegrond te zijn. Te dezen einde zullenwe het wortel of zaaklyke deel van *belgen*, benevens deszelfs af-

afstammelingen een weinig van naby beschouwen en de grond berekenis van dit woord naauwkeurig tragten op te sporen. De wortel *Bal Bel*, waar van *belgen* afkomt, besluit eigenlijk in zig een denkbeeld van *eene opgezwollenheid*, die een zaak in eene volle ronde gedaante uitzet en als op blaast. *Bol* is *tumidus*, *turgidus* opgeblazen, *Bel*; een waterbel, opgeblazen water. *Bolge* beteekent een *golf*, *unda*, eigenlijk eene *ronde opgezwollene golf*. En het schijnt ons by na zekerheid te hebben, dat men deze wortelwoorden te houden hebbe voor zulke, die wy met Grieken en Latynen (mooglijk ook wel Hebreuwen) gemeen hebben. Althands zod ergens is hier eene volkomene eenstemmigheid te vinden. Vergelijk slegts in het voorby gaan het Latynsche *Bulba* met ons *bel*, boven aangetogen, en ge zult de overeenkomst ras bemerken. Doch de verdere uitvoering zal dit nader leeren. — Deze *opgezwollene rondigheid* is in onze werkwoorden by kleine overdracht gekomen tot het denkbeeld eener *ronde en aan alle kanten effene oppervlakte*, als van een klood, kegel, enz. Hier van *Bol*, *globus*, *sphaera*, een klood; *Bol*, *panis rotundus* een rond stuk broods; *Bol*, *caput*; *Bal*, *pila*, een werp of kaatsbal; *Bollen* voor *rollen* of met den *bol* werpen, *jaçtare globum*, het welk men vergelyken kan met het Grieksche *βάλλειν* dat van dit denkbeeld ook nog voetstappen in *βάλλειν νοῦν* het *hoofd draaijen*, *βάλλειν* voor *mente volvere*, in de *gedagten overleggen*, overig heeft. Het denkbeeld van *werpen* hangt met dat van *rollen* ligt te zamen, gelyk daarom ook ons *Boller* een *Balista* beteekent. Hier toe kan men verder brengen alle die woorden, welke eene *ronde verhevene*, ook wel *bolle* vorm uitbeelden, en te vinden zijn by TEN KATE II. bl. 594. — Voorts om maer allen omflag te vermyden, deze *opgezwollenheid* is overdragtelyk tot twee onafgeenlyke beteekenissen overgebracht. — Voor eerst hebbenze volgens de algemeene denkbeelden eener tale, hier door eigenaartig afgebeeld de *beete drift van gramscap* die iemand als opblaast en stijfzwellen doet. Hier van *belgen*, *inasci*, *toernig worden*; *ver-*
bol-

bolgenheid, enz. Welke afleiding meer met het gansche woord en den aart der zake instemt, dan dat men met TEN KATE (II. bl. 591.) dit voor het eigene denkbeeld opgeeft. —

Maar inzonderheid dient tot ons oogmerk, datze deze opzwellung door eenen eenigzins verschillenden draai hebben overgedragen tot dien kwaden aart, waar door iemand even als opgezwollen, en der holle golven of ziedende wateren gelijk, gedurig aanvalt, beledigt, en groote schade verwekt. *Balgen* en *Belgen* is *pugnare*, *vexare*. *Vegten* zie Kiliaan. Het Latijnsche komt hier wederom zeer naauwkeurig overeen. *Bul taurus* een *stier* heeft dien naam van zynen stootenden en aanvallenden aart. Vergelijk *Bellua* der Latynen. Hier toe behoort ook *Bellen latrare*, van den gestadig aanvallenden hond. In welke alle niet alleen een aanval, maar geduurige aanval, en kwade aart te vinden is. Deze beteekenis straalt ook door in *bald* en *balddadig* enz. *Balt* beteekent hier van ook *audax*, *strenuus*, en wat woorden men hier nog meer toe zoude kunnen brengen.

— Wanneer wy nu dit alles op den naam van *Belgæ* willen toepassen, zal geen ei aan ei meer gelijken, dan dit aan het verhaal van *J. Cæsar* beandwoordt, die ons dit volk als eene oorlogzuchtige, elk moeiende en overal aanvallenden natie opgeeft.

I I.

Over den wortel BAR, BAAR, BEER, BOOR. enz.

BOCHART, dat groote licht der Oostersche taalkunde, verhaelt (in zijn *Hieroz. P. I. L. II. c. 23. pag. 249. 250.*) dat men in Indien gewoon is de Olyfantten met den naam van *Barro* te noemen, en maakt zeer waarschijnlijk, dat men aan dit landschap, nevens die dieren, ook het Latijnsche *barrus* verschuldigd zy. (*) De doorgeleerde Heer RELAND heeft door

ver-

(*) Van dit *barrus* komt ook *barritus* in gebruik, gebezigd voor het *Krijgs of Veldgeschrei* der Zoldaten, wanneer

zy

verscheidene voorbeelden zeer aanneemlijk gesteld, dat men de oude Indische taal waarlijk voor de Perzische te houden hebbe (*Diff. miscel. P. I. Diff. VI.*) en volgens dezen grond leidt hy dit Indische *Barro* (in zyne *Diff. III. §. 12. p. 183.*) af van het Perzische

بارو *Baron*, dat een *schans* of *vestingtoorn* beteekent, om dat de Olyfanten zoo door hunne gedaante, als gebruik in den oorlog het denkbeeld eener *levendige voorschans* opgeven, waar van men lezen kan by den grooten BOCHART op de aangehaalde plaats *cap. 27. p. 268.* Gelijk het nu uit oneindige voorbeelden betoogbaer is, dat de Perzische taal voor een groot gedeelte met de onze invalt, doet ons ook de overeenkomst van onzen wortel *Baar* en *Beer* denken, of niet dit Perzische woord uit onze taal te ontvouwen zy. Hierom lust het ons de echte beteekenissen dezes wortels wat naauwkeurig na te gaan. — De allereerste beteekenis van onze werk-
woor-

zy eenen aanval deden. Hier schiet ons in den zin by LIPSIVS iets van dit *barritus* gelezen te hebben. Deze geleerde man meent, en tracht zulks uit TACITUS en anderen te bewyzen, dat de Romeinen dit woord van de Germanen ontleend hebben, en wel, dat men dit *barritus* hebbe afsteleiden, (1) of als een *διορθωτικοῦ μινον* van *bar*, *bar*, gelijk hy het Grieksche *ἀλαλάζιον* van de herhaalde lettergrepen *ἀλ*, *ἀλ* doet afstammen; (2) of van *baeron*, *beeren*, d. i. *schreeuwen*. (3) of van *beer*, *ursus*; om dat het veldgeschreeuw het beeregekrijs niet ongelijk is. Zie hem de *Mil. Rom. IV. dial. XI. opp. T. III. p. 239.* Wat men van deze afleiding te denken hebbe, is ligtlijk op te maken, wanneer men veronderstelt, (gelijk de zaak schijnt te eischen) dat *barrire* en *barritus* van *barrus* kome, en men met deze voorondertelling vergelijkt, het geen wy over *barrus* zoo even uit BOCHART hebben aangeteekent. Vergelijk hier alleenlijk met LIPSIVS, CLUVERIVS *Germ. Antiq. I. 41.* TEN KATE II. *bl. 586.* BESSEL. *Miscell. Crit. p. 209.* en GEBAUER *in dissert. Antholog. p. 262.* die ook nog veel andere woorden, welke wy tot dezen wortel gebragt hebben, van elders afleidt.

woorden *baren*, *berren* schijnt gebruikt te zijn van iets, dat uitbreekt, dat de oppervlakte klieft, en als door eene zwellende en opdringende kracht door dezelve beëdringt. Ligtiijk erlangen wy hier toestemming, indien men slegts aanmerkt, dat in *boren*, *bersten* enz. deze doorbrekende en van een scheurende kracht duidlijk gevonden worde. Het zal vooral onze aandacht ophouden, langs welke takken, men tot het zoo verschillend gebruik dezer wortelwoorden, als wy zullen opgeven, zy afgedaald, waar uit dan te gelijk onze opgegevene grondbeteekenis niet weinig zal gestaafd worden. — Deze takken schynen twee te zijn. De eerste houdt het denbeeld der door inwendigen aandrang doorbrekende kracht; De andere sluit meer de opzwellende en het uitsteken hier aan verknocht, in. — Tot den eersten tak behooren al die woorden, die van de drift der vochten gebruikt worden, en naar buiten uitbarsten. b. v. *Bornen* van uitbarstend water, waar van *Bornput*; *Bier*, zoo genaamd van zyne gistende werking, even als het Grieksche $\beta\omicron\upsilon\upsilon$ van $\beta\omicron$ of $\beta\iota$, *ferveo*. Hier van ook *Barm* die vermengde deelen, welke door gisting worden uitgedreven, anders bekend onder den naam van *schuim* (*). Maar vooral vertoont zig dit in woorden, in welke een zoodanige aandrang voorkomt, dat de zaak door de schors als uitpuile, en zig buiten vertoone. Hoe eigenaartig zig dit in *baren*, *parete* opdoe, behoeft geene uitlegging, te meer daar KILIAEN aanteekeent, dat voor *baren* ook *barsten* in dezen zin gebruikt zy (†). Hiervan ook *berschen*, voor *baasten*, uit sterke aandrifft als uitbreken; *Voorbarig*, die uit heeten yver vooruitdringt. Inzonderheid is dit denbeeld overgedragen, om uit-

te-

(*) Hier toe moet men noechthands niet brengen *barm* en *barmhartig*. Want dit komt van *bormen* saamgetrokken uit *be-armen*. Zie KILIAEN. TEN KATE II. bl. 587. 633. HURDEC. N. 251. Vergelijk LOESCHER. *Literat. Cekt. Tb. XXXV. p. 76. 87.* en de BYDRAGEN I. bl. 125. § II. bl. 127.

(†) Althands wy zouden met LEUPEN. *Aanmerk. bl. 28.* en MYLIUS *Ling. Belg. p. 22. 26.* niet denken dat ons *barren* van het Hebreuwische $\bar{b}\bar{r}$ af te halen zy.

gedruken; dat iets zig bloot naar buiten vertoont, en als uitbreekt. Aartig vinden wy *beren* in dezen zin gebezigt by VAN GHISTEL *Andr.* I. 3. bl. 14.

Oft dat ghi ergens laat *BAREN uw schalke trekken*. En het is overvloedig bekend, hoe dit zoo in eenige spreekwyzes, b. v. *bare rots*, *bare zee*, als verscheidene samenstellingen, b. v. *baarvoets*, *openbaar*, *baarblijkelijk* enz. gebruikt zy. Zie HUIDEC. bl. 413. en bl. 436. Dit voegen wy er slegts by, dat er geene duistere voetstappen van dezen oorsprong hier in optesporen zijn; deels, om dat er duidelijk eene doorbreking door, en wegneeming van omgelegene deelen in verondersteld wordt, waar door iets in zyne eigene gedaante en kracht wordt blootgesteld, als in *baarvoets*; *baarbofts*, enz. te merken is, waar van ook die hardheid en eisljkheid, die in dit denkbeeld ligt opgewonden, als *bare zee*, *bare rots*; deels, om dat de samenstelling in *openbaar*, *blijkbaar*, *baarblijkelijk*, natuutlijk in *baar* dit byzonder vordert, dat iets zig door van buiten uittebreken of uittefeken in het opene geve en voor elk blyke.

Maar laten wy den anderen tak der beteekenis van dezen wortel beschouwen. Hier vertoont zig het denkbeeld meer in het naburige, als het opgeeft die *opzwellling* en *verbeffing*, die door den inwendigen *aandrang veroorzaakt wordt*. Zeker *brost* of *brust* is het *opdragtige* of *opgezwollene* (inzonderheid in de Vrouwen) van een menschelijk lighaam, waar van *brusten* ook beteekent *intumescere*, *opzwellen*. Zoo is *beren* ook *knedes*, tot deeg maken, dat opryzend en zwellend is, waar TEN KATE zoo zeer mede verlegen is, II. bl. 586. Hier toe behoort ook *bern*, *stercus*; *bernsteen*, *succinum*, gelijk *succinum* van *succus*. Ja van hier wordt *beren*, *beer*, *baar* enz. genomen voor al wat *sapachtig*, *vol*, en door zyne vochten als *opzwellend* is, het welk daarna tot gebruik en overvloedig rut eener zake wordt overgebracht. Zie TEN KATE II. 585. Welk denkbeeld misschien beter, dan dat van *dragen* (by HUIDEC. bl. 415.) zoude passen op de samenstellingen in *dankbaar*, *eerbaar*, *vrugtbaar* enz. waar in onzes oordeels *baar* eene volle overvloed, en inwendige ge-

geschiktheid of nuttigheid ergens toe, te kennen geeft. — Nader aan het denkbeeld eener zwel- lende opheffing komt het woord *baar*, *baarm*, *barm* voor de hooge golven der zee gebruikelijk; en *bar- ninge*, *brevia*, *vadosa maris loca*, klippen. Waar by men vergelyken kan het Griekfche $\kappa\upsilon\mu\alpha$, *fluctus* van $\kappa\upsilon\omicron$ *tumeo*, inzonderheid om dat $\kappa\upsilon\iota\omega$ even als ons *baren*, ook *parere* beteekent, en de naburige $\kappa\iota\omega$, $\kappa\iota\upsilon\omega$ enz. het denkbeeld van *doorbreken* ook in- sluiten, ja zelfs, gelijk ons *bernen*, tot vuur ook overbrengen. Hier van wordt het overgedragen tot al wat in de *hoogte uitsteekt*, en als *opgezwollen* is; Zoo is *baar*, *agger altus*, *aquis objectus*, een zee- dijk, een dijk die tot afkeer van het water dient, en van daar overgebracht in het gemeen tot allerlei *bin- derpalen*, *obes quicunqve*, *repagulum*. Zie MILIAEN; maar ook aan den anderen kant om in het gemeen een *sterkte* een *toorn* te beteekenen, waar mede dan

het Perfifche $\beta\alpha\rho\upsilon$ *Baron*, waar van RELAND spreekt in de aangehaalde plaats, overeenkomt. — Voorts *Bar* was oudtijds een sterk en beroemd held, ook *Bren*, waer van *Brennus*, en *Bert*. Zie LOESCHER *Literat. Celt. Tb. xxxv, p. 86. & Tb. xii. p. 15, 17.* en SEYBRUS, in *Fabr. Thes. v. Bara*. In het gemeen gebruik is hier van het woord *baren*, als ook *bernen* voor *opheffen*, *opdragen*, als in *lykbaar*, *draagbaar* enz. Zie HUIDEC en TEN KATE op de aan- gehaalde plaatsen. In welke dit daarom byzonder is, datze niet in het gemeen *dragen*, maar *opdragen*, in de *hoogte opdragen* beteekenen. Eindelijk wat aan- gaat *baren*, *bernen* voor *roepen*, *gefchreeuw maken*, en *gebaar* voor *gefchreeuw*, dit achten wy niet zop zeer tot dezen wortel te behooren (fchoon het er anders niet ongevoeglijk toe te brengen ware) maar eer een $\delta\rho\mu\alpha\tau\omicron\kappa\iota\omega\tau\omicron\iota\omega\mu\epsilon\tau\omicron\upsilon\tau$ van den klank gevormd woord te zijn. Het welk wy ook meenen omtrent *borre- len*, *ophorrelen*; het welk anders ook tot dit wortel- deel zoude behooren, se moeten waargenomen wor- den (*). III.

(*). By gelegenheid, dat wy van dit woord gewagen, zy het ons vergund eens kleinen uitfap te doen. De

Over den wortel *LOL* enz.

Onder de woorden, welke de Heer *KLUIT* in *HOOGSTRATENS* Geslaglijst heeft ingevoegd, vindt men ook

Schryver der *Dichtkundige Aanmerkingen* ons nu en dan in deze *BY-DRAGEN* medegedeeld onder de Zinspreuk *NEG-TIMIDE HEC TEMERE*, is van oordeel in zyne *XXVII. Aanmerking*, dat *ROTGANS* zig van eene te lage uitdrukking bediende in *Wilb. den III. Vde Boek*, zeggende,

*De sebbone Galate, uit Doris schoot geboren,
Voert BORLENDE uit den grond de Zeegodinnen aan.*

Zyne Edelh. duidde het ons ten goede, dat we betuigen, niet te kunnen vinden, dat dit *borlen* hier eene lage en wonderlyke gedagte aanbrengt, en weinig voegt aan eene der voornameste Zeegodinnen. Wy staan toe, dat dit woord naar het geluid, dat iets, uit het water opkomende maakt, gesmeed zy; maar even hierna oordeelen we de uitdrukking van *ROTGANS* eigenaartig, wijl zeker deze Zeegodin met haren stoet van den bodem der Zee, daar zy hare woonplaats hadde, opkomende om zig op de oppervlakte der wateren te vertoonen, een dergelyk geluid als 'er is in eene ophorlende waterbel, moet verbeeld worden veroorzaakt te hebben. Welke laagheid, welke wonderlykheid is er in deze gedagte? Zoo veel wy zien, goede. Men zou dit met andere redenen breeder kunnen staten, maar wijl we dit als in 't voorbygaan wilden aantekenen, besluiten we deze aanmerking met aantoonen, hoe dit woord voorname Digtaren niet ongewoon is. Dus zingt *J. PLUIMER* in zijn gedicht aan den *Luit. Adm. KONN. TROMP.*

*De Tritons borlen reets van blijfchap uit hun kij.
En SMIT Rottestr. II. Zang bl. 54.*

Zie, op zyne fische toonen

Borrelt uit den blyden vloed

Nog een andre waterstoot,

Met gebult met blyzen kroonen.

Nog eens *III. Zang bl. 140* van de *Rotte* sprekende,

Zie, hoe, door die vromg godreven

Haar Gespelen, overlaan

Opgeborrelt uit het water

Met rietwifsch 't maakt geschat

Doeglyk drok ten diepte slaan.

Meer

ook het zelfstandig naamwoord LUL, in den zin van eene *Kluitok* gebruikt, waar op genoemde Heer dit volgende aanteekest. „ De naamsoorsprong is mij „ onbekend, maar 't schijnt onderscheiden van ons „ oud *lul*, of *lol* (*ratio harmonica; tenor*) waar van „ *kullepijp*, en *lullen* of *lollen* (*numerus canere*) nu „ meest van Katets gebezigt, tot welk ook hoort „ *belul*, wond. Aeneas XII, Boek op 't end,

„ *Verbaest en zonder zin en kennis en balul.*

„ DE DEKKER *Lof der Geldz.*” enz. Het zy met verlos van dezon taalkenser gezegd, dat alle deze woorden hier opgenoemd ons voorkomen in gemeen deele tot een onderscheiden, maar wel zekerlijk tot een en denzelfden wortel te behooren. *Lollen* en, met verwisseling der *a. en. u.*; *Lullen*; schijnt ons een *inparanymeton* van den klank gevondt woord, des dat *Lol* in zyne allereerste en allerbesvoudigste beteekenis zal te kennen hebben gegeven in het gemeen allerlei *ongerogeld geluid*; *geraus*; *ongerogelde stemklank*; enz. uit welker meenigte by een genomen het *Lollen*; het *gelof* of *gelul* onstaat. Hier uit zijn vervolgens twee verschillende beteekenissen voortgekomen; beide niet wer van de grondbeteekenis afgaande. De eerste bestaat hierin; dat *Lol* van dien gemeenen zin tot eene byzonderen zy overgebracht, d. i. van een *ongerogeld* tot een *gerogeld geluid*; en hier van *Lol*, *Lul* in de beteekenis van *ratio harmonica; tenor* (gelijk de Heer KLUIT uit KILIAEN zeer wel aanmerkt) even eens als *geluid*, het welk eerst in het gemeen allerhande *goklank* te kennen gaf, maar daar na overgebracht is tot de *regillers* der orgelen, die daarom ook (volgens aantekening van KILIAEN) *geluiden* zijn genaamd. Hier toe behoort dan ook *belul* in dien zin als het by VONDEL en DE DEKKER, boven aangehaald, gebezigt is; indiervooge, dat *ga-*
lol

Meer lust het ons niet uitteschryven. Mooglijk geven wy in het vervolg, met goed verlos van den Heer Schryver over sommige zynen dichtkundige aanmerkingen eenige andere bedenkingen.

Lol en *getul* van *bélul* zoo veel in beteekenis verschillen, als *geloop* van *behoop*, beiden van den infinitivus *loopen*. Ook moesten wy het woord *Lullepijp* niet vergeten langs dezen zelfden tak van dezen wortel afteleiden, alleenlijk met dit onderscheid, dat het nog iets nader by de grondbeteekenis gebleven zy, waar in wy ligt toestemming zullen verkrygen, als men aanmerkt, dat *Lullepijp* eigenlijk eenen *doedelzak*, in welken men een vermengd, hoewel eenigzins geregeld geluid verneemt, uitdrukt, gelijk KILIAEN ons leert, dit woord overzettende *tibia utricularis; uter symphoniacus*. — De tweede beteekenis welke uit dezen, van den klank gevormden wortel gesproten is, schijnt in zig te bevatten dat *ongeregeld geluid*, het welk door eens ongeregelde beweging veroorzaakt wordt: Hier toe moet men dan *Lol*, *Lul*, voor eene *Kluiffok* genomen, brengen, als welke het zeer eigen is te *lollen* d. i. te *wabberen*, door den wind heen en weder bewogen een ongeregeld geraas te maken. Mooglijk komt iemand deze afleiding gedrongen voor, zy schijnt echter in het minst van geen grond ontbloot te zijn: te meer, als men de afleiding van *TEN KATE* II. bl. 635. nagaat (die *fok* van *fieken*, *fuiken*, ysk *fuika*, *vento ferri*, *polli*, *quater* doet afftammen, om dat naanlijk de *fok* door der wind bewogen wordt) en er by doet, dat het deze *Lol* of *Kluiffok* oneindig meer eigen is te *klappen* en door den wind bewogen te worden, dan aan de gemeene *fok*.

Over den wortel *VOU*, *VEL*, *VREL*, en de woorden *VOUWEN*, *VOUDIG*, enz.

Dat ons *voirwen*, *plieave*, *voudig* en *eendoudig*, *twéevoudig* enz. alle van eenen oorsprong zijn, en dat deze laatste van het eerste komen, zal niemand zoo vreemd voorkomen, als wel dat alle deze woorden van het worteldeel *veel* afftammen. Die nochtands deze waarneming met zyne aandacht eens nagaat, zal er misschien niets tegen hebben, ten minsten ons gezegde van geene reden ontbloot bevinden.

Vouwen, *plicare*, het welk wy thands gebruiken, is niets anders dan eene verzachte uitspraak van *vouden*, gelijk *bouwen* voor *bouden*, 't geen wy niet behoeven te bewyzen, dewijl het alleen hier uit genoegzaam blijkt, om dat men *vouwen* in KILIAEN te vergeefs zoekt, maar *vouden* zeer gemakkelijk vindt. Voor dit *vouden* zeiden de Ouden ook *volden*, gelijk voor *oud*, *old*; *zoud*, *zold*. Zie HUIDEC. bl. . . . Dat zy waarlijk *volden* gebruikt hebben, is, behalven andere bewyzen, duidlijk optemaken uit het oude *imperfectum* *vield*, te vinden by TEN KATE II. bl. 491. a. Waar by komt, dat de M. G. *faldan*, de A. S. *fealdan*, de Hoogd. *falte* enz. by den zelfden Taalbouwer, zeggen en plagen te zeggen. Van dit *volden* komt dan *volde*, *plicatura*, dat ook in de famenstelling gebezigd wordende *eenvoldig*, *tweevoldig*, *veelvoldig* enz. maakt, waar voor wy thands *voude* of *vouwe*, *eenvoudig*, *tweevouwig* enz. bezigen. Dit *volde* schijnt vervolgens verzacht te zijn tot *fulde* en *eenvuldig* enz. immers dat dit zeer sterk in gebruik geweest zy, heeft geen bewijs noodig; TEN KATE heeft het op de aangehaalde plaats, en wy hebben het nog overig in *vermeenigvuldigen*, waar voor niemand thands *vermeenigvoldigen* zoude zeggen. *Vul* voor *vol* vindt men ook by M. v. VAERNEWYCK *Vlaemsche Audtvremdicheyt*, Balad. IX. 4.

Vul grasen, *vul beemden*, *vul quicx*, *vul beesten*.

Hier van ook *vullen*, *aanvullen*, *invullen*. — Dit *volden* nu voor *vouwen* kan men onzes bedunkens gemakkelijk van *vol* afhalen, ook zoo men de beteekenis naargaat. — Dit *vol* weder brengt TEN KATE II. bl. 477. tot het worteldeel *veel*. Dus kan ons *vouwen* zeer wel insgelijks tot het genoemde worteldeel gebracht worden; te meer zoo men acht geeft, dat in *vouwen* het denkbeeld eener vermeerdering en vermeenigvuldiging ligt opgesloten. De zelfde wyze van afleiding vindt men ook in het Grieksch, welke eenstemmigheid wy ons verwonderen van niemand opgemerkt te zijn. Hier komt *πλέκω* *vouwen* van *πλέω*, en dit van *πλέω*, het welk *vol* beteekent; en dit wederom

derom van *vold*, dat *vol* te kennen geeft. Eveneens als volgens onze aanmerking *vouwen* of *vouden* en *volden* van *vol*; en dit van *veel* afftamt. — Wy willen nochtands niet ontveinzen eene zwaarigheid in onze afleiding te onmoeten die zekerlijk gewichtig is; hier in bestaande, dat *volden* niet al te regelmatig van *vol* kan gezegd worden af te komen, om dat de werkwoorden, welke komen van *nomina* op *l* uitgaande, alle (zoo veel wy weten) eindigen op *len*, *llen*, nooit *lden*; gelijk van *mal*, *mallen*; *bol*, *bolen*; *schel*, *schellen*; *wil*, *willen*; *vet*, *villen*; *val*, *vallen*; *stal*, *stallen*; *vol*, *vollen* of *vullen*, niet *volden*. Doch op deze zwaarigheid zoude men kunnen antwoorden, dat de vraag hier zoude vallen, of *vonden*, *volden*, wel moet gezegd worden onmiddlijk en regelreht van *vol* afte komen, den of men niet op eene andere wyze de afleiding zoude kunnen en moeten inrigten, in diervoege, dat van *vol* kome *vollen*, *vold*, *gevold* of *gevoold*, en van dit deelwoord *gevold*, met den uitgang van den *infinitivus*, *gevoelden*, en naar wegwerping van het voorzetsel *ge* (zie *VERWER. Idea. p. 35.*) *volden* of *vouden*. Dat dit geene bloote giffing zy, blykt genoegzaam uit het reeds bygebragte *melden*, en het werkwoord *schelden*, *criminari*. Van *mel* wordt voortgebragt het gelykvloeiend werkwoord *mellen*, *melde*, *gemeld*. Wat is nu gevoeglyker dan dat *melden* van dit deelwoord afftamme, daar er toch geen voorbeeld van verwisseling tusschen *l* en *d* is, en *mellen* met *melden* dus niet kan vermengt zijn. Met *schelden* schijnt de zaak nog klarer, dewijl dit zekerlijk van *schellen*, *schelde*, *gescheld*, *sonare*, afftamt, wat ook TEN KATE hier tegen zegge II. bl. 694. en 359. Althands hoe het hier mede zy, wy vergenoegen ons aangetoond te hebben, welk eene fraaie en verwonderlyke overeenstemming omtrent de afleiding dezer woorden in onze en de Grieksche talen gevonden worde.

Het gezelschap

D. A. O. M.

B Y L A G E

over

BEL, BAL, BOL EN BELGEN.

Het zaeklijk deel of worteldeel van 't werkwoord BELGEN, BOLG, GEBOLGEN, *irasci, indignari*, is BAL, BEL, BIL, BOL EN HUL.

In deze *primitiva*, of eerste stamwoorden ligt ene beteekenis van zwellende rondheid en bolligheid, waer van afkomstig zijn verscheiden woorden in welke de beteekenis van rondheid en opgezwollenheid doorstraelt, by ons en onze taelverwanten.

Zoo hebben wy in de eerste plaets

BOL, voor all' wat zich uitzet, en rondigheid maekt, *tumidus, turgidus* en *rotundus*.

En hier van

BOLHOOFD, *Hydrocephalum, caput aqueo tumore turgidum*.

BOL, *panis rotundus*; een rond brood.

BOLGHE, *bulge*, een opgezwollene baer, of holle golf, *fluctus maris, unda; procella*.

BOLING, *beuling* / (1) *intestinum fartum*, om deszelfs rondigheid en bolligheid.

Gelijk hier ook op ziet

BOLLING, *bolgh / bolck / asellus piscis*,

En dewijl *b* lichtelijk wisselt met *p*, zoo kan hier zijn' naem van hebben, mits zyne rondigheid.

PAELING, *anguilla decumana, anguilla procerior*. Vervolgens is te voren in gebruik geweest

BOL-

(1) Liever stellen wy dit woord BEULING, onder deze worteldeel, om zyne uitgezwollene rondheid en bolligheid, dat met TEN KATE, 1ste proef by *bieden*, als of ze beulingen heetten, om dat men van ouds al gewoon was, by den slachtijd elkander uit vriendschap *beulingen aen te bieden*.

T a

BOLSTER, voor opgezwollen, opgeblazen, *buculentus, malis plenioribus* & *instat*. s. En

BOLSTER, *buistel, buistel*, de buitenste schellen van alle soorten van aerdvruchten, 't zy op derzelver zwellende rondheid ziende, 't zy om dat men gewoon was de kuffens daer mede op te vullen, die gevoeglijk den naem dragen van

BOLSTER, *buister, poluw, peluwe, peuluw*, KIL. De Hoogduitichen zeggen *bolster* en *polster* (2). De Angellaxen *bolster* en *bolstre*: Waer van de Engelschen noch hebben *bolster*, oulings *boulstre*, en voor opvullen, zeggen *zy to boster op*.

Hier willen wy aengemerkt hebben dat **BOL** by de Kimbren oulings gebruikt wierdt voor een bed, *Lectus*; zie *Lex. Runic*. En

BALCH is, by de Kambrobritannen, opgeblazen, *superbus, arrogans*: *BOXHORN Dict.*

Waerom wy hier naest stellen, om deszelfs ronde en uitzettende gedaente, ons

BALG, buik, *venter*, Hoogd. *balg*, Eng. *beally, belly*, Cambrobritt. *bel, boly*, waer toe behoort onz **BLAESBALG**, Ysl. *belgur*, Eng. *bellow*, Angellsax. *bartbelg, blartdelb, byligberg*: *SOMNERUS, Lex. Anglesax*. En

BALG, *scirrus*, een hard knobbelgezwel, is *kwabbel* zegt *KILIAEN*. — Het is het *synonymum* van

BUIL, *tuber, tumor rotundus*, waer van het werk-

(2) Hier van hebben de Italianen gemaakt *polstro, lectus*, en daer van by overdracht *polstrone* genoemd iemand die lui en laf en passig is, *ignavus*: waer in zy gevolgd zijn van de Franschen. Zie *MENAGE les origines de la langue Française* page 330. op het woord *paltron*.

werkwoord *bullen*, en *uitpuilen*, Eng. *to bolt out*. Waer mede gelijk staet

BULT, *tuber*, waer van *bulten*, en dewijl men zekerlijk *gebult* raekt door het slaen, kan hier van (zo al niet van 't Latijnsche *pulsare* en *pultare*) gekomen zijn *bultsen*, *butsen*, *botsen*, Vlaemsch *bossen*, *buiffen*. En ons *bultsen*, *pulsare*: en daer van vervolgens *bulse*, *slag*, *pulsatio*, waer van de *slagader* den naem draegt van *pols*.

BULT, *hogcbel*, Hoogd. *bubel* (3), Angelfax *bile*, *byle*: zie SOMNERUS. Engelsch *bile*, *boil*.

Hier schiet ons in den zin dat de Engelschen zeggen *to boil*, koken, als iets dat uitzet en opwelt; Hier by komt der Franschen *bouillir* en *bouillon*, van 't Latynsch *bullire* zegt MENAGE; wyders het Engelsch *to blate*, zwellen, *bluh*, gezwollen, en hier van *blotch*, een gezwel, by ons *blutse*, *contusio*, *illifio*. Zie KILIAEN.

Maer

(3) Mogelijk zou men hier noch by kunnen voegen **BULKE**, *thorax*, waer van ons **BULKEN**, *inclinare se*, naemlijk de lendenen en rug *krombutig* maken, en van *bulken* komt met wegfmeting der *l*, *bukken*, *bokken*; waer van niet onvoeglijk *Hircus* den naem kan hebben van *zon*, (zie daer over SPELMAN *gloss.* p. 106.) als wien het *bokken*, en van anderen met de *hoorns* te sloten byzonder eigen en gemeen is; En weder ziende op de rondigheid komt hier wel te pas ons **BUX**, *BOKE*, *venter*, waer van **BOKSE**, *compresse*, *bracca*, als hangende aen den buik, of sluitende om den buik. En op de uitzwellende bultigheid acht slaende, **BEUK**, *tuber*, *bull*, en van daer **BEUKEN**, *batuere*; **BEUKEL**, **BOKEL**, **ROEKEL**, **BOKKEL**, Eng. *bucle*, Fransch *boucle*, *nodus*, en *ansa*, *fibula*, *bulle*; waer van ons **BOKELER**, **BOEKELER**, **BEUKELAER**; Hoogd. *bockler*; Eng. *buckler*; Kindr. *Buklare*; Fr. H. *Bukelers*; Fransch *bouclier*. — Zie TEN KATE.

T b

Maer, om de lijst niet te lang te maken, dewijf alles wat eenige rondheid heeft den naem draegt van **BOL**, enz. — Wat wonder dat men iets, dat van alle kanten rond is, by uitnemendheid genoemd hebbe **BOL** *globus, sphaera*, waar van **BOLLEN**, *volvere globum*, meer algemeen *volvere, rollen*, welk *bollen*, naderhand in ruimer beteekenis genomen is, voor allerlei werpen, gooyen en schieten, *jaculari, vibrare, excutere*, gelijk wy het vinden aengeteekend in **HENISCHIUS** *thæs. ling. germ.* en door middel van dit **BOLLEN**, ontdekken wy lichtelijk den oorsprong van

BOLLER; *ballista*. En

BOLLER, *mortarium*.

BOLT, *telum missile, jaculum, sagitta capitata, catapulta, & pilum catapultarium*, Hoogd. *boltz*, Ital. *bolzone*, Kimbr. *bollet*, Angellax *bolt*, *bolta*, Engelsch *bolte*, — de Engelschen noemen den bliksem *thunderbolt*.

BOLWERK, *balistae, tormenta bellica*, d. i. allerlei werk om te *bollen*, om te werpen, te schieten, enz. En hier van heeft ook zijn naem

BOLWERK, *vallum, propugnaculum*, een hoogte van aerde, waarop men all' het oorloggereedschap, all' het *bolwerk*, het schietgeweer plaerst om de stad te verdedigen. (4)

PYL meent **WACHTERUS** dat ook van dit *bollen* zou komen, zie zijn *Gloss. germ. op pfeil.*

Indien men vervolgens in aenmerking neemt dat **B** en **w** wisselletters zijn, zoo zal men lichtelijk toestemmen dat van dit *bollen, rollen, volvere*, alleen met verandering der **B** in **w** kan gekomen zijn **WOLLEN, WELLEN, WALLEN, volvere**.

En

(4) **MENAGE** meent ten rechte dat der Franschen *boulevard, boulevard*, hier van afkomstig zy, zie hem bl. 132, alwaer men de verscheiden afleidingen zal vinden van **TURNEBE, M. DE SAUMAISE, MEURSIUS, NICOT, HOTMAN** en andere.

En is dit zoo, gelijk wy geloven dat het is, zoo kan men tot dezen stam noch een zeer aenzienlijk aental takken en uitspruitzels voegen, een aental veel te breed, om thands hier in te brengen.

Die lust heeft den luister van dezen deftigen stamboom na te gaen, die vergenoege zich met de afleidingen van TEN KATE, zoo als hy die gesteld heeft in zyne 11de *praeve*, op de worteldeeler, WELK, WEL, WELT, enz. die allen het rollen en wentelen en omloopen tot hunne voornaemste grondbeteekenis hebben.

Wy keeren weder tot onz BOL, *globus*, *spbaera*, waer van wy niet alleen hebben

BAL, *pila*, BAL der oogen, *pupilla*, BAL, PALM van de hand, Fransch *paulme* nu *paume*, BAL van de voet, en wat dezer meer zijn,

maer ook

POLS, een kloet, *globus*, sive *ferrum contis*, waer van de stok in zijn geheel den naem draagt van POLS, *contus*, enz.

PIJL, PYLE, *pila*, de bal daer men meê *pijlt*, waer van *pylen*, *metiri*; sive *tentare aquas bolide*: over *pijl-loot*, *piloot*, zie BYDRAGE XXXVI. bl. 230.

BILLEN, *globuli*, vel *pastilli medicorum*; wat toch zijn *pilletjes* anders dan kleine *bolletjes*.

Wyders van BOL, *globus*, komt, *per metonym.*, BOL en POL, *caput*, (5)

En

(5) BAL, BALA, is by de oude Britannen, ja ook by de Phrygiers in gebruik voor het *hoofd*, en voor alles wat eenige *rondheid* heeft, zegt de doorgeleerde BAXTER in zijn *glossar. antiq. Brittan.* p.33. — en p.35. zegt hy, alles wat *rond* is, en by uitnemendheid het *hoofd*, was by de Ouden BAL, of BEL, of ook BOL en BUL.

Zelfs by de hedendaegsche Perfen beteekent *pola* het *harfenbekken*, by de Frankduitschen BOLLE het *hoofd*.

By de Grieken is *πίλον*, *vertex*, en *πάλιν vertex*; *βύλλον* beteekent een *ronde bol*; en by de Engelschen is BALL, *pila*, waer voor de Britannen BEL zeggen, en de Franschen *boule*. enz.

T e

Van

En gelijk men noch beden gemeenzaem zegt, dat 's een *bol*, van iemand die by uitnemendheid schrandter is, zoo vinden wy ook by KILIAEN: POLLE, POL, *lepidum caput: & concubinus: & Leno: en adulter* ~~maand~~ i. *Amasius: ma-*
and i. *concubina.*

En overdrachtelijk
 POLLE, POL, fax, i. top, *cacumen, fastigium.*
 POL-

Van BAE, BAE, *caput, het hoofd*, kan naer onze gedachte door een lichte overdracht gekomen zijn ONZ BAE, VOOR *het hoofd*, een opperheer, *praefectus, administrator, sutela* enz.

Trouwen BAXTER meende ook dat BAE, BEL, BELUS, DELINUS beteekenden eigenlijk het hoofd, *caput*, doch overdrachtelijk een heer, koning, *dominum, regem.*

De Ouden zeiden BAIL en BAUS, (waer van we noch in gebruik hebben ons BAES, schoon thands in enger beteekenis;) — De *Sicambren* waren gewoon hannen koning BASAN, dat is opperhoofd te noemen, gelijk TRITEMIUS schrijft, aengehaeld by KILIAEN: — De Turken noemen noch de Stedehouders en Legerhoofden BASHA, BASSA, want BASSA werdt by hun ook gebezigd voor het hoofd, *caput*, gelijk LEONCLAVIUS zegt: zie HENR. SPELMANNI *Archaeolog.* p. 92. op het woord BASSA.

Ondertuschen, om een eind te maken van deze aentekening, komt het ons niet onaenneemlijk voor dat van ons oude BAE, of BAIL, *praefectus*, gekomen zy ons BAEJOW, *praefectus, praetor*. Men vergelyke hier mede dat de Heer BURMAN bewijst in zyne *nieuwe aenmerkingen*, op het woord BAEJOW bl. II. en volgg. Dat het afkomstig is van het oude franche woord BAIL, of BAUS, dat een opzichter, een voogd beteekent, waer van men zien kan DU CAMER, *Glossaire des vieux mots, qui se rencontrent dans l'Histoire de VILLEHARDOUIN*. Men leze ook wat MENAGE zegt *dans les origines de la langue Française* page 83. *sur le mot BAELLIF*, en SPELMAN in zijn *Glossarium* p. 65. en volgg. en eindelijk ONZEN TEN KATE, *tweeds proces van geregelde afleiding* bl. 596. en volgg. daer hy in 't minst niet twyfelt of dit woord BAEJOW, is van duitsehen *flamme*, enz.

POLLE, **POLLEKEN**, Sax., Fris., is hol, top, *vertex capitis; caput, capitellum.*

POLLE, **POLLEKEN**, i. gepolkerceert fot, stock-narre, *stultus, morio sceptrum cum capitello gestans.*

POLLEKEN, marotteken, *imaguncula, quae stultis ad lusum praebetur: sceptrum capitulatum sive baculus morionis capitello insignis: en morio sceptrum gestans.*

POL-HAEMER, Fland. i. heir-haemer, *Malleus militaris capitulatus, capitulo sive capitello munitus.*

POL-LEPEL, *tudicula, cochleare majus capitulatum.*

VAN **BOL**, *caput*, komt noch **BOLLEN den os**,

BOLAERZEN, en **BOLTASPELEN**, *in caput devolvere: (te vinden by KILIAEN EN TEN KATE) waer van BOLTEN, buitelen, enz.*

Eindelijk hebben wy noch de volgende woorden, die tot dezen stam behooren, mits derzelver ronde en bolswyze gedaente.

BAL, **BALE**, **BAEL**, *fascis mercium, sarcina convoluta, Franfch balle, bale, Ital. balla, (6)*

Hier

(6) Streckende, zegt **TEN KATE**, om iets in te sluiten: ter zake van welken dienst deze naem verder schijnt overgebracht te zijn tot veelerhande affluitingen, als † **balie**, een kuis, een vat, *cups, tina, dolium*; **BALIE**, omheining, *conseptum, vallum, septum*; † **BALIE**, *repagulum, obex versatilis*; † **BALIE**, draeijsboom, *ergata*; **BALIE**, hek, *cataracta*; **BALIE**, leuning, *podium*; **BALIE**, strijd en wandelperk, *Hippodromus*; en *arena, locus, quo pugnant gladiatores*; en *xystrum, ambulacrum subdiale*; welker aller zin op 't affluiten opzigt heeft; gelijk ook daer van ONZ **BALIEN**, *conspire, concludere.*

Of nu ONZ **BALK**, Hoogd. *balck*, Ysl. *bialke, trabs, tignum*, zijn naem gekregen hebbe, om dat hy het getimmerde te zamen sluit en verbindt, en ONZ † **BALINK**, trechter, *infundibulum*, om dat hy het in te gietene omsluit en maaniert, geef ik niet hooger op, dan voor een schemerachtige gissing.

T d.

Hier van mogelijk *ballast*, en *ballasten*, ten ware, volgens WACHTER EN TEN KATE VAN BAL, *malum*, als een icdele of verkeerde last, die geen vracht, of gewin geeft, bestaende gemeenlijk in hout, steen of eenig ruew ontuig.

BALLOUTER, *Testes, testiculi*, zie KILIAEN.
Engelsch *ballocke*, van 't Angelfax *beallucar*, SOMNER.

BEL op het water, water-*bobbel*, *bullæ*,
BEL, een klok, schel, *campana*, Eng. *belle*, (7)
En daer van *belbamel*; de hamel, (vervex) die met de *bel* om den hals de kudde voor gaet, om de andere op dat geluid te doen volgen.
Overdrachtelijk noemen we *belbamel* den geen die andere met oproer voorgaet en aenhitst, enz. enz. (8)

BILLEN, *nates*.

BOL, BULLE, PULLE, *vas potorium, poculum, cyathus*, waer over zie WACHTERUS, *gloss.germ.* in VOCE BULLE.

BOL, *truncus*; waer van *bol-yke*, *bol-yxe*, *bol-axe*, *securis major ad truncanda ligna*, BULEN betee-
kent

(7) Dat van BEL, *tinnabulum*, komt BELLEN, *tintinnare*; is ontwyffelbaer zeker; maer te stellen dat van dit *bellæ*, een schel, een helder geluid maken, zou komen BELLEN, *latrare*, voor het keffen der honden, heeft zwarigheid in, om dat dit werkwoord ongelijkvloeiend is, BELLEN, BOL, GEBOLLEN; Dierhalven stellen wy met TEN KATE dit *bellæ* als een eerste stamwoord, en brengen 'er toe BUL, BULLE, *taurus*; BOLD, BOUD, *audax*, enz.

(8) TEN KATE weet hier toe te brengen, door geen on-gegronde redekaveling, het Frankth. *bilid*, Alam. *pilad*, Angelfax. *bilid*, *imago, species, forma, exemplar*, en daer van verder Fth. *bilidlich*, *exemplaris*, en *wortbilid*, *parabola*, en Alam. *ke-pilidan*, *conformare*; en Fth. *biletban*, *imitari*; en wyders ONZ BILD, BELD, NU BEELD, *simulacrum*, *voorbeeld*, *aenbeeld*, *afbeelden*, *inbeelden* enz. enz. Zie hem IIde proef op BELL.

- kent *truncos detruncare*, en *diffindere*, zie WACHERUS, (9)
- BOL, BOLE, *asser*, *balk*, *blok*.
- BOLDER, POLDER, *parva tabulata*, *trabs*, zie KILIAEN: — der Franschen *poultre*, komt hier mede over een.
- BOLT, *bout*, Eng. *bolte*, *obex*, *peffulus*, *repagulum*, *clavus*, *teres*, enz.
- BOLT, *bout*, *femur*, *coxa clunis*, de bol of knobbel van het dyebeen, waar van by overdracht een *bout*, een *schapenbout*, een *lamsbout*, voor het gantsche stuk vleesch dat aen den *bout* vast zit en gevolgelijk daer toe behoort.
- BOLTENBOOM, vlierboom, *sambucus*, om de knobbelachtigheid, bultigheid der takken.
- BUBBEL, BOBBEL, *bullæ*, Fransch *bouillon*, Eng. *bubble*, *bladder*, Ysl. *bladra*, RUNOLPH JONAS, *dict. Islandic.* Angelfax *blaer*, *blæder*, *blædre*, en *blegene*, *pustula*, waer van gecontrabeerd ons *bleine*, Eng. *blayne*, *blain*, *bluister*, *blistet*, enz.
- BUL, *figillum*, kan hier ook zijn' oorsprong van hebben, om de ronde gedaente der zegels, zie van dezelve DU CANGE, en vooral SPELMAN *gloss. de bullis*, & *litteris bullatis*, p. 106. en *seqq.* En dewijl een BULLE, *diploma*, een geschrift is waer aen men de zegels hangt, zoo kan gevoeglijk dit woord daer van afkomstig zijn, BULLA, *denique non solum sigillum significat impressum, & impressum, sed etiam literas bullatas;*
ut

(9) Aengezien deze zelfde beteekenis van *ombouwen*, *ombakken*, ligt opgesloten in het woord BYL, *bouweel*, *cadendi vel truncandi instrumentum*, dat ook in letteren overeenkomt by alle onze taelverwanten, zoo zou men niet zonder grond dit woord BYL daer van afkomstig mogen achten, even als HOUWEEL van *bouwen*, *cadere*; en † BARDE, *ascia*, *securis*, (nu noch gebruikelijk in *belm*: *bard*, *bellebaerd*) van BARDAN, *scindere*, *secare*, enz.

hebben, geloven wy mede met VAN DER MYLE, HADR. JUNIUS en andere.

Hier tegen strijdt niet dat CÆSAR in de bygebrachte plaetz (*de bello gall. I. cap. I.*) van de *Belgen* schrijft dat zy waren de dapperste of strydbaerste van alle *Gallen*. Want wie zal zeggen dat deze de eenigste plaets is, daer CÆSAR van de *Belgen* spreekt, en dat hy alhier voorheeft een juiste en volledige beschryving te geven van hunnen aerd en *charakter*, die hen den naem van *Belgen* gaf; daer hy op zoo veel andere plaetsen, ons de *Belgen* over het gemeen doet kennen, als menschen boven de andere Germanen by uitnemendheid *trots* en *opgeblazen*, die zich weinig met andere bemoeiden, zelfs niet in koophandel, veel min hunne bueren met oorlog bejegenden of stoutelyk aenvielen, maer menschen tevens, die, hoe geruft zy zich in hunnen staet en binnen hunne palen hielden, niet gedogen konden dat hunne diergeschatte vryheid met het minste gevaer, de geringste verstoorring gedreigd, ik laet staen beknibbeld wierdt, zonder gramstoorig met opgezwollen moede tegen de aenvallers in hittigen toorn ontstoken te werden, en dien te koelen in het dapper wreken van den geleden of bedreigden hoon (13). — Dat ieder nu oordeele of het een volk, welks dapperheid zynen oorsprong, alleen byna, uit grimmigen toorn heeft, kwalijk voege enen naem te dragen, die van BELGEN, in de opgegeven beteekenis, ontleend is.

(13) Zie CÆSAR I. I. II. 1-4. en veele andere plaetsen, JOSEPH. *Antiq. Judaic.* XIX. 1. *Bell. Jud.* XVI. ca. 2.

Wy geven deze BYLAGE, zoo als ze ons is medegedeeld door enen schranderen en naerstigen lievehaber, om deszelvs lovlyken yver aen te moe-

moedigen, en hem te doen zien, hoe zeer wy verlangen, dat het edelste gedeelte van Neêrlandsch taelkunde, het onderzoek der oorsprongelyke stamwoorden, en der daer uit weelig voortgeschoten afzettels, op zynen voorgang en op dien van het genootschap D. A. O. M. uit wiens boezem wy de mengeltaernemingen van No. XXXVIII. hebben ontvangen, eens opgevat werde by taelkloeke vernuften; die lust en vermogens, tijd en gelegenheid hebben, om, uit vergelyking van oude en nieuwe taelverwanten, en met bystand van in- en uitlandsche hulpmiddelen, de woordgronding op onwankelen bodem te vestigen, de geregelde afleiding in klarer licht te plaetzen, en het wonder verscheiden beloop van eigenlyke en oneigenlyke beteekenissen in hare natuurlykste orde te schikken. Onzeker, of andere zich wel zullen willen verledigen tot zulk een uitgestrekt en moeilijk werk, willen wy den jongen Taelvriend, die ons deze proeve van zijn vlijt gezonden heeft, hartelyk hebben aangemaend, dat hy ons van tijd tot tijd stamboomen schikke van zulke woorden, als hem zijn belesenheid en voorraad, of zyne verkiezing en genegenheid aen de hand geven. Alleen verzoeken we hem heuschelyk, dat hy den arbeid niet ontzie; om de registers, die hy ons in 't vervolg zal laten toekomen, met naeuwer keurende voorzichtigheid in te stellen, noch zich te laten misleiden, door enkele gelijkheid van klanken, of door den schijn van overeenkomstige beduidenissen. Voor al zy hem geraden, dat hy trachte door te dringen tot ene vaste kennis van de allereerste zaed-kernen, die, in den eigenlyksten zin, wezenlyke grond-, wortel- of stof-deelen verdienen genoemd te werden. Deze zijn ongetwyfeld minder in getal dan men doorgaens denkt. Deze bestonden waerschijnlijk in de allereerste tyden in éénfilben die in klinkers eindigden: Uit deze werden tweefilbige woorden geboren, naer het beloop en het getal der mede klinkeren, die by de oudste Stichters van onze tael in gebruik waren. Uit de

de tweesilbige al wederom andere van drie of meer silben, het zy door verlenging of uitrekking, het zy door verdubbeling der zelvde silben, het zy door samenstelling en koppeling van oorspronkelijke zaed- of gewonnen spruit-woorden.

Veel viel over dit stuk te zeggen, dat, onaengezien al de moeite en vlijt van vroeger en later *Etymologiften*, noch zeer verward en duifter is. Voor als noch kunnen we ons daer in niet breed uitlaten. Die 'er met vrucht in wil werken, moet, behalven ene diepe kennis zyner moedertale, niet alleen het Hoogduitsch, het tegenwoordig Engelsch, met de noch levende Noordsche landspraken, maer ook het verstorvene Angel-Saxisch, Frank-Duitsch en Moeso-Gotisch in den grond verstaen. — Hier toe zijn oppervlakkige kunde in het spraakkunstige, en het handig gebruik van kleiner of grooter woordenboeken tot elke dialect, niet toereikende. De waere overeenkomst van al die taeltakken, en het byzondere van elke kan niet opgemaakt werden, naer de regels en het richtsnoer van deze of gene spraakvormen, in deze of gene eeuw, maer uit gronden en beginzels, die in alle onze gebuertalen, door alle eeuwen heen, onder vele vreemd schynende veranderingen, waerlijk tot op den huidigen dag onveranderd en wezenlijk dezelve gebleven zijn.

Wy houden het werk van TEN KATE, hoe laeg zommige daer over ook vallen mogen, op hoogen prijs, noch kunnen dien arbeidzamen en oordeelvasten Man genoeg danken voor den rooi en de regemaet, die hy tot het verstandig nagaen van den oorsprong en voortgang onzer sprake geraemd heeft. Wy bedienen ons gaern van den kostelyken voorraad van vaste en gewisse afleidingen, die ons het tweede deel uitlevert; maer wy oordeelen, onverminderd 's Mans achtinge, te mogen en te moeten zeggen, dat, en de gronden, waerop hy bouwt, noch veel dieper en steviger gelegd, en de daer op
steu-

steunende proeven tot een trap van zekerheid behooven gebracht te werden, die de goedkeuring konne wegdragen van verstanden, die, vry van giffing-ziekte, het eenvoudige, het natuerlyke, het waere zoeken, lieven, omhelzen. — De groote zaak, welke by die gene, die zich op het beoefenen van het zwaerste gedeelte der taelkunde leggen, voornaemlyk in het oog moet gehouden werden, is gelegen in het zorgvuldig opgaderen der eerste woordzaedkens, die, door al de gemelde taelbuuren verstrooid, in matigen getale voor handen zijn. Wy verstaen door eerste woordzaedkens, eenfilbige klanken van ééne, bepaelde, eigenlyke en lichaemlyke beteekenis, welke in al de uitspruitzels, stammen en takken van die zaedkens, als het oorsprongelyk moederzap min of meer doorspeelt.

Tot het naspooren en ontdekken dezer eerste en oorsprongelyke beginzels van onze tale, is het niet genoeg, dat men beruſte in de lijſten van zaak- of wortel-deelen, die de Heer TEN KATE heeft opgegeven; of die lijſten op den zelvden voet vermeerdere; Want in beide de proeven van geregelde afleiding ſtaen vele klanken van ene greep, welke, ſchoon ze, in opzicht der menigvuldige woorden, die 'er naest van afſpruiten, wortel- of ſtam-grepen kunnen genoemd werden, nochtans in den engſten en eigenlykſten zin niet mogen gehouden werden voor allereerste grondzaden, maer zekerlyk ſpruiten en afzetzels van de zaden zelve zijn. Tot zoodanige uitspruitzels, behooren, onzes bedunkens, ver de meeſte klanken van eene greep, die twee medeklinkers voor of achter op hebben: By voorbeeld in gang/ is het ware zaaklyk deel, dat eigenlyk den wortel of het zaed uitmaekt, alleenlyk ga of gae of gaa; de g of ng komen in als dienſtletters, welke behoudens het onverwandelbare van de oorsprongelyke wortelgreepen hare bepaelde beteekenis, in verſcheiden Dialecten of landſpraken, op verſchillende wyzen veranderen. Uit het worteldeel ga/
gae/

gae / gaa / dat zonder letzel zyner vaste beduidenis, tot vruchtbarer voortteeling de overige klinkers opneemt, en daerom ook ge / gi / go / gu / kort of lang werdt uitgesproken, zijn tot vermyding van den hortenden en gebrokenen klank in ga-'a / ga-'e enz. met behulp van den *Spiritus asper* (') h / hg / of van de g / gh / de tweefilbige stammen gaha / gahē; geha / gehē enz. of gha-ga / gha-ge enz. gagha / ga-ghe enz. ga-ga / ga-ge enz. geboren: welker *infinitiven*, naer het toevallige van ieder *dialect*, volgens het by ieder doorgedrongen en heerschend gebruik geregeld zijn, gelijk by ons en de Hoogduitschen, de *infinitiven* gahē / gehē enz. gage / gege enz. in gahen / gehēn enz. gagen / gegēn verzacht werden. Uit het eerste gahen is wederom by insmelting en verkorting van de *adspiratie* onz tegenwoordig gaen; gelijk gehēn tot op den huidigen dag in het Hoogduitsch gebleven is. By het tweede gagen / waer voor oulings ook gegēn gezegd is, als blijkt uit onz gegēne by KILIAEN, en het Hoogduitsch gegēnd j. e. *locus eundi, spatium in quo itur, regio*; en uit gegēn i. e. *e regione, contra*; by ons segēn en tegēn / voor te segēn / t'jegēn; en verder uit gegēnen / begēnen / jegēnen / hejegēnen voor ontmoeten, ontmoeten, *obviam ire*; is, gemakshalve, dezelve hulp-letter n de g voorgevoegd, en dus onz voorheen gebruikelijk gangen ontstaen, gelijk van gengen / glengen / glingen / gongen / gungen / ook noch overvloedige voetstappen voor handen zijn. Dat de n om de welluidendheid, en waerschijnlijk in plaetse van een dubbele g, of uit een verzachte uitspraek van gaggen aengenomen zy, zouden we met vele voorbeelden, als angen / bangen / hangen / blinhen / dzingen / klingen / sprangen / sprengen / springen enz. enz. nader kunnen bevestigen: (*)

Doch

(*) Op dezelve wyze hebben de Latynen het overge-

Doch hier tōe hebben wy thands tijd nog plaetz, gelijk ook niet tot dieper onderzoek van den vasten voet, dien de eerste stichters onzer tale gehouden hebben in het maken van *themata* of *primitive* stamwoorden, uit de kleine zaedkens *aa/ ee/ ii/ oo/ uu; ba/ be/ bi/ bo/ bu; da/ de/ di/ do/ du; ga/ ge/ gi/ go/ gu* enz. Dat men in de woordwinning uit zulke allergeeringste grondbeginzels niet hoopstoots te werk gegaent zy, maer, met overleg en keuze, een eenparigen reget ia het oog gehouden, en in de woordvoeging aen dezelve *consonanten*, zoo veel mogelijk, dezelve kracht, eigenschap, draei of zwaei van beteekenis gegeven hebbe, komt ons zeer waerschijnlijk voor, hoewel wy gaern bekennen, dat het, na verloop van zoo veel eeuwen, in het midden van zoo wonderlijk slingerende kronkel-keeren der wisselende letterklanken, ten uitersten bezwaerlijk valt, den wissel voet te vinden, die daeromtrent in acht genomen is. Wy meenen evenwel dat men, door een verstandig gebruik van het licht, dat JUNIUS, MARSCHAL, SOMNER, SKINNER, HICKES, WALLIS, WORM, VEREL, RUDBEK, PALTHE, VAN STADE, SCHILTER, WACHTER, TEN KATE, en andere meer hebben aengebracht, en door het rugwaerts opklimmend lezen van enige voorname stukken in jonger en ouder *Dialecten*, niet alleen het wispeltuerige der letterverandering in al zijn bochtige wendingen zeer gemaklijk nagaan, maer zelv even daer uit geen geringe hulpe trekken kan, tot het opdelfen van de diepst begraven oorsprongelijkheden onzer volschoone moedertael.

On.

genomen Grieksch *cigo* uitgesproken *cingo; migo, mingo; nigo, ningo; pago, pango; pigo, pingo; pugo, pungo; rigo, ringo; stigo, stingo; strigo, stringo.* — *ago, ango; figo, fingo* zijn beide by hen in byzonder gebruik gebleven.

Onzen jongen Lievhebber gelieve, zoo hy, nevens den lust, dien wy in hem wenschen te kweeken en te voeden, en nevens de vermogens en kundigheid, die wy gelukkig en voortreffelijk roemen, ook ruimte en gelegenheid hebbe, eens gezet- telijk na te vorschen, of de onderstelling van den grooten NEMSTERHUIS, dat de machtige rijkdom en overvloed van de Grieksche tael geboren zy, uit de kleinste zaedbeginzels van *aa, ew, iw, oo, uu, βάα, βίω, βίω, βίω, βίω*, en zoo voorts, langs het gantsche *Alphabeth*, en wel op ene natuerlyke en regelmatige wyze, waer in de *β, π, φ*, de *γ, ζ, χ*, de *δ, ζ, θ, τ*, de *λ, μ, ν, ε*, de *σ, ξ, ψ*, een eigenaertig en standvastig gebruik hebben, ene onderstelling, die door des grooten Mans wijdberoemden Leerling, den Heer Prof. VALCKENAER, dagelijks tot hooger graed van duidelijkheid gebracht werd: Onzen jongen Lievhebber, zeggen we, gelieve, na te spooren, of zoodanig ene onderstelling ook in onze tael zou kunnen ontdekt en betoogd werden, en of men uit vergelyking van alle hare dialecten te samen, het kunstjen zou kunnen vinden, langs welk hare eerste grondvesters *abe / age / ade / afe / age / ahe / ake / ale / ame / ane / ape / are / ase / ate ; babe / bade / bage* enz. enz. enz. geordent hebben tot vruchtbare plantwortels, waer uit hunne nakomelingen al den noodigen voorraad van woorden en woordbuigingen zouden kunnen teelen. Wy zijn niet dwaez genoeg om te denken, dat men tot het uitvinden van dit geheim slechts de tegenwoordig in gebruik zijnde letteren van onz A, B, C. hebbe te volgen, en de enkel- of tweegrepige wortelklanken, die naer deszelfs beloop gevormd kunnen werden, te berekenen. Wy gaven boven reeds te kennen, dat het getal der eerste en echte worteldeelen afhangt van het gebruik dier boekstaven, die by de oudste hoofden en huizgezinaen, uit welken onze tael gesproten is, in zwang waren; en zekerlijk smaller meenigte uitmaken, dan wy thands hebben. Grootelijks

relijks bedroog men zich ook, zoo men, om de verschillende uitspraak van een en het zelvde woord, en om de te met verschillende beteekenis in de verschillende uitspraak, twee of meer onderscheidene wortel-woorden wilde stellen. Om by onz gegeven voorbeeld te blijven, gelijk in gang of gangh / de g aen het einde, niet alleen by onz in gh / ch / k verscherpt werdt, maer reeds al in de XII^{de} eeuw, by onze Noordse taelgebueren stand greep, als uit gelnkum / frnkum en andere van dien aert by REGNER LODBROGH blijkt, zoo werdt ook de voorste g by de Hoogzwitsers met een gh / of k verwisseld, uitwyzens kagan / kaganblu / kaganhorib voor gegen / gegen die / gegenhoorde / en meer diergelyke voorbeelden van KERO, NOTKER, en andere van de IX^{de} eeuw. Aen die verwisseling hebben de overige Hoogduitschers weinig behagen geschept, behalven in enen afstammeling, waerin, tot veiliger onderscheid van beteekenis, ook ene onderscheiden spelling en uitspraak bewaerd is. Te weten het *adjectivum* gah / goeh / d. is *praeceps*, *properans*, *gach* by onzen KILIAEN, werdt in de middeleeuwen ook kah / koeh geschreven. De eerste spelling is behouden in het huidendaegsch Hoogduitsch goeh / d. i. steil, waer voor men ook joeh vint. De tweede is met verscherping van de laeste h of gh / in een ck of k / gehecht aen het *adjectivum* koek / of heck / hek / dat, in oorsprong volkomen het zelvde met het eerste, in gebruik nochtans daer van onderscheiden blijft, en voor stout, onbeschroomd, vry, genomen werdt. Doch de g hebben beide Hoog- en Neêr-duitschen behouden in gek / dat in afkomst en grondbeteekenis niets anders is, dan gag / geh of geg / schoon het nu ter tijd alleen oneigenlijk werdt gebezigd, voor iemand, wiens gedachten door te losse vlotzinnigheid ongestadig omlopen. Wederom, wisselen gegen en segen / het zelvde is ook geschied in ghan / ghan / en sehen / siben / voor belyden, bekennen, by KILIAEN ghichten / van waer biecht / by ver-

verkorting uit *be-sicht* / *bi-sicht* / of *be-sicht* / *be-siecht*; en leert ons dat *TEN KATE* in zyne tweede proeve bl. 115. te onrecht *siech* en *sach* als een worteldeel opgeeft; Dit is zoo min noodig, als tot *gek* en *keft* twee onderscheide wortels aen te nemen; de spreekwijz de *waerheid gihan* of *gichten* of *begichen* / *be-gichten* / de *waerheid begaen*, voor dezelve *belyden*, *bekennen*, heevt geen meerer zwarigheid, dan die van de *waerheid gestaen*, *gestand doen*, zoo als wy in onze tyden spreken, en die der Latynen *convenire in veritatem*; *convenio rem ita se babere*, enz. Immers die my met vragen *ondergaet*, dien moet ik met antwoorden weer gemoeten, en wy *begaen* ons met elkanderen, wanneer wy wederzijds op het zelvde uitkomen. Ging nu de voorste *g* van dezen wortel wel eens over in een *j* / 'er is geen twyfel of de laetste zy aen dezelve verandering onderhevig geweest, en wy denken, dat we zouden kunnen aanwyzen, hoe uit *gagel* / *gegel* / *gigel* enz. *gajel*, *gejel* / *gijel* / daer na *gail* / *geil* / *gijl* geboren zy, het zy men die woorden in hunne verouderde beteekenis van *pinguis*, *uber*, *fecundus*; het zy in hunne noch gebruikelijken van *procax*, *libidinosus*, neeme. Ook zija wy van begrip, dat onz *geeten* / *gieren* / *giersen* voor *avide petere*, enkele verkortingen zijn van *geheren* / *giheren* / *gihersen* / dat is, *itare*, *ititare*, en (*Metaphorice*) *aliquid ambire*, zijnde dit eigenlijk en lichaemlijk gebruik van *geeten* / *gieren* / in den zin van schuins of scheef af- en om-gaen, noch te kennen. Zet in dit *geheren* de laetste *vocael*, licht zal men ontdekken, hoe uit *guhieren* / *guhieren* / *guperen* / *kuperen* / dat is, *deambulare*, gekomen zy, en dat men niet noodig hebbe de sibben *geil* / *gijl* / *geer* / *gier* / *kup* / tot wortels dezer woorden aen te nemen. Verkeerd zou men echter te werk gaen, zoo men de zeer gebruikelijke verwisseling van de letters *c* / *g* / *k* / *j* / of *c* / *ch* / *k* / *g* / *gh* en *j* tot enen algemeenen regel wilde maken, en op alle woorden passen, die een van deze voor, achter, of in het midden hebben:

ben: Veel omzichtigheid werdt hier vereischt, en men doet best als men van het behulp der wisselletters, buiten klaer en zeker gezach van *dialecten*, zich spaerzaam bedient. Onze yverige Bydrager overwege, zoo het hem gelieve, de kleine opening van ware tael-gronden, die wy voor de echte en rechte houden: hy neme de proef, of hy kans zie om uit de zaden *ga/ ge/ gi/ gō/ gu/* en hunne kracht, de by ons noch overige stammen *gab/ gab/ gaf/ gal/ gam/ gan* (in *ginnen/ beginnen*) *gap/ gat/ gas/ gat/* door al de *vocalen* heen af te leiden, elks eigenzonderlyke beteekenis, aerdig verschillenden loop in ~~helder licht te plaatsen~~, de overeenkomsten en het verschil tusschen *gab/ gab/ gaf/* tusschen *gaf/ gap* enz. te bepalen, en de waerschijnlijkste redenen van het gebruik dezer *consonanten* ter afleiding te begiffen. Heeft hy zyne gedachten over de woordgezinnen uit deze stammen opgegreoid met aandacht niet laten gaen, hy verzoeke het in *ba/ be/ bi/ bo/ bu/* en de da daer van afgedaelde talryke geslachten in *bab/ bad/ bag/ baf/ bal/ bam/ ban/ bar/ bas/ bat/* of in zoodanige anderen, als hem zal goed dunken. Ons zy genoeg over den waren wortel van *gaen* enige aenmerkingen te hebben medegedeeld, om zyne lievhebberye en die van zyne tael-lievende genoten recht aen den gang te helpen. Gevallen hem onze gedachten, dan zullen we, om die edele lievhebberye verder tot stand te brengen, in een uitvoeriger vertoog over *sta/ ste/ sti/ sto/ stu/* den grond van onz *systema* duidelyker ontvouwen en beredenen, en aenwyzen, hoe men te werk moete gaen in die klankgreepen, die een dubbele *consonant* voorop hebben, als *bla/ ble/ bli* enz. *bza/ bze/ bzi* enz. *dza/ dze/ dzi* enz. *fra/ fre/ fri* enz. *gla/ gle/ gli* enz. *gna/ gne/ gni* enz. *kla/ kle/ kli* enz. *kna/ kne/ kni* enz. enz. enz. welker wortels ten deele by de tweede *consonant*, ten deele by de eerste moeten gezocht werden: en teffens nasporen, hoe men den waren grondslag kunne ontdekken

der

der genen, die achter ene *consonant* onmiddelijk een dubbele *vocaal* of een *diphtongus* hebben.

Wy oordeelden raedzaam deze Bylage liever met enige algemeene bedenkingen te verzellen, dan in het byzonder onderzoek der lijste te treden, die, schoon ze in haer geheel genomen, goede blyken van sohranderheid en doorzicht behelze, nogtans een weinigje te bol voorkomt, ene uitmonstering van verscheide woorden, die tot dien wortel niet behooren, van nooden heeft, en in ene natuerlyker, aengeneramer en vruchtbarer orde kan geschikt werden.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XXXIX. ————— 1762 ̄

N A G E L A A T E

P O È Z Y ,

V A N

G E R A R D M U Y S E R .

Te Amsteldam by Kornelis van Tongerlo MDCCLX. 4°.

De uitgave dezer Gedichten heeft men te danken aen de vriendschap, maer vooral aen den kunstkwekenden iever van den Here PHILIP ZWEERTS (*), die daer toe verzogt is, uit naem des overleden Dichters, door deszelvs Weduwe Mejufvr. G. Roscam.

In den Here MUYSER heerfchte reeds vroeg een groote lust tot de oeffeninge der Nederduitsche Dichtkunst, gelijk gebleken is by de uitgave zyner MENSELDICHTEN MDCCLI. in 4°: En het was door zyne pogingen en die van den kundigen Here JOAN STOUW, dat 'er in den Jare 1752. te Utrecht een

(*) Van welken zie onze XVIIIde BYDRAGE , alwaer zyne *Gedichten* zija opgegeven.

V

een Dichtkundig Genootschap wierdt opgericht, onder de Zinspreuk, *TEMPORE ET STUDIO*, waer van de Dichter met veel genoegen lid geweest is (†) tot aen zijn dood.

Zijn stervdag is geweest de 5de van Slachmaend des jaers 1757 te Utrecht, alwaer de Dichter zich in 't jaer 1748 ter woon begeven hadt, anders te Amsteldam geboren den 11^{den} van Lentemaend 1726.

Hy.

(†) Hier op ziet zijn Gedicht *aen de Dichtkunst* bl. 50. aen de *Zanggodinnen* bl. 51 en bl. 48.

BEDE AAN APOLLO

BY DEN AANVANG VAN EEN KUNSTGENOOTSCHAP

OVER DE

NEEDERDUITSCH TAAL EN DICHTKUNST.

Vier minnaars van de taalen 't neêrduitsch maatgedicht,
Bestaan in 't aedlyk Sticht
Naar d'eeuwigen lauwrler, spyt Momus bleêke schlimmen
Door tyd en vlyt te klimmen.

en bl. 49. *aan mijn* KONSTGENOOTSCHAP,
TEMPORE ET STUDIO.

Myn pyn, myn zwak, myn duielig hoofd,
't Geen my voorwaar niets goeds beloofd,
Maakt dat my de aanspraak van myn vrienden moet verveelen.
't Valt hard; nochtans in zulken staat
Vind ik veel vreugd, in 't lief gelaat
Van myn beminde pop, 't zy vroeg of laat, te streelen.
Myn speelpop, die 's de Poëzy!
Haar schat ik hoger in waardy
Dan 'tallerfynste goud, gehaald uit verre streken. enz. enz.

onder deze *zinspreuk*, *TEMPORE ET STUDIO*, vindt men een zeer kunstig Gedicht op deze *NAGELAATE POEZZ*, by welke gelegenheid het tevens, behalven den uitgever P. ZWERTS, ook de Heren STOUW, KROON, BRASSER enz. — geluist heeft hunne vriendschap en genegenheid openlijk in lov-verzen te betuigen.

Hy was de Zoon en het eenig Kind van den Amsteldamschen Koopman, *Jan Muyser*, by de Liefhebbers der Poëzy bekend door de sierlyke en zoetvloeiende Dichtkunst van den Here JAN BAPTISTA WELLEKENS; wiens Dichtpenfeel geschilderd heeft ENDENHOUT; het luthuis van den Here *Jan Muyser*, te vinden bl. 73. en volgg. van de *Dichtlievende Uitspanningen* van JAN BAPTISTA WELLEKENS en PIETER VLAMING; gr. 8vo 1710. — welke Dichter wyders den Here *Muyser* vereerd heeft met verscheiden fraeie verzen, en onder andere met een op de geboorté van onzen Dichter bl. 330. *der Gediobten van WELLEKENS door den Here VLAMING uitgegeven* (onder den naem eener Dochter van den overleden WELLEKENS; gedrukt by *Barent Bos* 1729.)

Wat de ge-aerdheid betrefte van onzen GERARD MUYSER, deze was alleruitmuntendst. — Zijn onbesmette Deuchd en Goedhartigheid zal in een gezegende gedachtenis blyven by alle die het geluk gehad hebben hem te kennen, en gemeenzaem met hem te verkeerren.

Buiten de genoemde Mengeldichten van 1751. is 'er, zoo veel wy weten, niets van den Dichter aen 't licht gekomen, dat niet gevonden werd in dezen Bundel van *nagelate Poëzy*, of het moest wezen zeker *Voorspel*, 't welk zijn E. gemaakt heeft, en in den jare 1754. te Utrecht laten vertonen.

't Beroemde *Treurspel*, HET GERED VENETIE, in de Engelsche tale door OTWAY beschreven, en door den Heer MUYSER naer de Fransche navolginge in Nederduitsche verzen gebracht, zullen de beminnaers van fraeie toneelstukken ontmoeten bl. 197. tot 272. en achter het zelve des Dichters laetste werk, het *Treurspel*, EDUARD DE DERDE, uit het Fransch van den beruchten GRESSET vertaald, en na 't overlyden van den Heer MUYSER, op verzoek der Heren Regenten van den Amsteldamschen Schouwburg, door den Dichter ZWERTS verkort en verbeterd, waer op het onlangx gespeeld is met dezelve de afschikking en geen minder genoegen, dan toen het eerst is uitgekomen.

De verdere Gedichten van onzen G. MUYSER ,
bl. 1 — 196. zijn zeer levendig en fraei.

Het *Liesbosch*, *Hofdicht*, den Wel-Ed. Here van
WACHENDORF toegezongen, in den jare 1754.,
en toen aan het licht gegeven, versierd met een
fraeie afteekening, in het koper gesneden door *Pbi-*
lips, opent dezen Bundel op ene aengename wyze;
en wy meenen dat het onzen Dichtlievenden Lezer
niet dan wel gevallen kan, enige proeven te geven
van 's Dichters kunst, en de voegelijkste plaetzen
ten opbouw der Dichtkunst uit te teekenen.

Maer, hoe sta ik opgetogen!

Dus begint de Dichter bl. 3. zyne fierlyke be-
schryving van deze vruchtbare landouwe:

Maar, hoe sta ik opgetoogen!

Lustplaats die myn zin bekoort!

LIESBOSCH, dit vermaaklyk oort

Heeft uw slichter wis bewoogen

Tot den aanleg; de uchtendstond

Spreit welriekende ambergeuren!

't Oog ziet duizend, duizend kleuren,

In 't gebloemte van uw' grond.

't Buldrend noord keert zyn orkaanen

In een zoele en stille lucht,

't Oosten schenkt verschiet van vrucht;

't Zuljen vochtigt uwe laanen;

't Westen blaast uit zynen mond

Geur van riekende vioolen! (1)

't Oog gaat gints en herwaards doolten

In een zinbetoovrend rond.

Ver-

(1) Niet onaerdig voert de H. MUYSER hier in alle vier
de winden, dat ieder zynen dienst zou bewyzen aan *Lies*
bosch.

De *Westwind* werdt dichterlyk gezegd *violet* of *balsem* te
blazen.

Verders werdt met levendige koleuren de Bloemtuin afgemaeld bl. 5.

'k Treë naar buiten, daar het oog
Schier verdwaaft in keur van bloemen,
Daar vrouw Flora op mag roemen;
Schooner dan de regenboog.

'k Zie hier 't puik van roode roozen,
Roos, der bloemen Koningin!

Winster aller liefde en min;
Van een eerbare schaamte bloozen!

Ligt om dat vrouw Venus voet
't Eerst kwam op haar dooren treden,

En dus haar sneeuwite leden
Heeft besprenkeld met dat bloed. (2)

Tulp:

blazen: by den zwierigen SCHIM blaest hy roosjes uit den mond (Bybelpoëzye bl. 29.) daerom dat deszelvs adem zoet en lieflijk is, en een *stralende*, *koesterende* en *bloemkwekende* kracht bezit, hier van draegt hy den naem van *Zephyrus*, in 't Grieksch, en *Favonius* in 't Latyn (zie vossius *Etymol.* en HORUS APOLLO Lib. I. cap. 10. in notis) en by ons *lewenwekker* of *wekleven*, volgens HOOFT in *Baeto*.

-(2) Hier by kunnen wy niet nalaten te teekenen hoe kunstig onze Dichter zingt bl. 97.

O P E E N

R O O S J E,

Bloozend roosje, reukverwekster!
Oogentreelster, bloemvorstin!
Hartverkwikster, zinnentrekster!
Bijënvoedster! hofvriendin!
Wat vertoonst ge een lokkend wezen,
Daar ge in scherpe doorens staat;
Jeugd en schoonheid zyn te leezen
In uw vriendelyk gelaat.
Maar hoe ras vergaan uw kleuren!
Hoe verdwynt uw zoete vreugd!

V 3

Hoe

Tulp, narcis en violieren,
 Lely, ruikende jasmyn,
 Anjer, tym en roosmaryn,
 Mogen meê het perk versieren,
 En nog duizend andren meer,
 Al te talryk om te melden,
 Pronken hier in bloem en velden (3)
 Luisterryker keer op keer.
 Groeit en bloeit een reeks van jaaren;
 Gunt, dat steeds de nyvre By',
 't Eelste van uw lekkerny,
 Mag in haare korven gaaren.
 Keer ik my wat zydwaards heen,

(Om

Hoe verliest ge uw frische geuren,
 Borstversierster van de jeugd!
 Gy vertoont, daar we u aanschouwen,
 Wat de brooze schepzels zyn,
 Hoe ze op aardsche schoonheid bouwen,
 En op uitterlyken schyn.

De Roos, de schoonste en lieflijkste aller bloemen, en hierom gewijd aen de bevallige Venus, heevt ten allen tyde de Dichters stof en lust genoeg gegeven derzelve lov te zingen, en hier van dat men zoo treffelyke gedichten op dit onderwerp ontmoet: Genoeg zy het die van den honigzoeten ANAKREON hier te noemen. Behalven dat men een zeer keurig gedicht aengaende de rozen kan lezen by AU-SONIUS *Eidyl* 14. en men zal bekennen nooit aengenamer en bevalliger rozen gezien te hebben.

(3) Wat men hier te verstaen hebbe door *bloem en velden* bekennen wy niet te vatten; mogelijk schuilt 'er een drukfeil, en ze zou de eenigste niet wezen. zie bl. 123, 136, 143, 191. enz. —

Fraeie beschryvingen van *bloemen* gaven wy op uit N. S. V. WINTER *Amstelstr.* en T. V. BRACHTS *tuinged.* BYDRAGE XXVIII. — In het sierlijk stukjen P. LE CLERQS *Huwlyks Mintafereel* vindt men de hooge *Keizerskroonen*, de lage *Hyacintb.*, de trotse *tulp*, de zedige *viool*, de *anemonen*, *Rozen*, *Lelyen* enz. — keurig geschilderd bl. 94 en 95.

(Om onzen Lezer niet te onttrekken, 't geen van den eendvogel en de Echo gezongen werdt bl. 6.)

Keer ik my wat zydwaards heen,
 'k Zie de eendvogels, (4) wit van pluimen,
 't Water in de kom doen schuimen,
 Met haar kiekens, wel te vreên.
 Hier, hier leer ik, hoe de liefde
 Zelf in 't water zich onthoudt;
 En daar in, schoon nog zoo koud,
 Met haar schicht de vischjes griede,
 Doch geen wonder, Venus was
 Zo de fabels ons doen hooren,
 Zelf uit vochtig schuim gebooren
 Van een zilte waterplas.
 Blyft dan lang in liefde blaaken,
 Donszig Eendje, blanke visch,
 Dat ge op 's landheers ryken disch
 Moogt zyn oog en tong-vermaaken.

'k Zet

(4) Jonge Dichters willen wy hier ter plaets aenwyzen een bank of plaet waer voor men zich wachten moet, wil men het stooten der verzen vermyden. in dit vers,

'k Zie de eendvogels wit van pluimen,

Is een mislag tegen de *profodie* onzer tale begaen; de eerste lettergreep in *Eendvogel* werdt hier lang gebezigd, daer het vers die korte eischte.

'k Zie daar de eenden wit van pluimen.

Niet veel verschilt van dezen mislag; die, welken onze Dichter gemeen heevt met vele anderen, in het gebruik van

het woord *altaer*, bl. 135, 187. enz. Voor *altaer* of *outer*, waer over zie HUYDECOOPER *proeve van taal en Dichtk.* bl. 231.

Niemand moet het te *kiesch* schynen dat wy dit aenwyzen als een *faut*; Onzes erachtens komt de *kieschheid*, in Dichtkunst, by het stuk van zuivere *Profodie*, vooral te passe, ja vry meer dan by afkappingen of wegmelting van de een of de andere zachte letter, ofte by verschil van spelling in de rymende slotwoorden, welk in de uitspraak geen stooting veroorzaekt.

'k Zet my hier een weinig neêr,
 Strek 't gezicht uit over 't water;
 Maar wat is het voor geschater,
 Dat ik klinken hoor van veer?
 't Is geen zang van nachtegaalen,
 Noch van ander pluimgediert'
 Dat hier vrolyk tiereliert;
 'k Hoor myn eigen woord herhaalen;
 't Is de snapster Echo wis, (5)
 Die, in 't boomgewas verschoolen,
 Troosteloos rondom loopt doolen,
 Om het vluchten van Narcis',
 Wyl de liefde haar kwam kwellen;
 Of die yders woord nabauwt; (6)
 Toen haar Juno had begraapwt,
 Zo als Nazo komt (7.) vertellen.

Bl.

(5) Men vergelyke met de ontdekking dezer Echo ene niet min fraei en verassend, die wy opgaven uit den *Amstelstroom* van den H. v. WINTER, BYDRAGE XXVIII.

(6) Dit *BAEUWEN* is een woord, by geen KILIAEN of TEN KATE te vinden, mogelijk is het afkomstig van BABELEN, enz. Het werdt meest gebruikt van het nasnappen der Echo.

PLUIMER *ged.* bl. 30.

Echo doet de nagalm *baeuwen*
 Door de wind in Sultans oor.

D. SMITS *Mengeld.* bl. 225.

Want roep ik : „ Kloris, keer! ei sta myn klagten gaê! ”
 Dan *baeuwt* my de Echo fluks den naem van Kloris na:

en bl. 257. *Lykkl. van Mofchus over Bion*

Ja de Echo scheld in 't hol der rotfen 't wreed geval,
 Dat haer hardnekkig dwingt dat ze eeuwig zwygen zal,
 En niet begeert, dat zy uw lieffelyke zangen
 Meer *nabaewe*, en verrukt aen uwen toon blyf hangen.

(7) Dit *komt* kunnen wy niet ontveinzen dat ons hier niet

Bl. 10. treedt de Hovdichter den Mosstuin in, alwaer hy, onder andere fraaiheden, dus van de meloenkweking zingt bl. 11.

Wat mag in die bakjes staan?
 Wat gewas daar binnen schullen?
 Heeft men ook deez' plant gaan ruilen
 By den Oosterindiaan,
 Voor iets 't geen aan Neêrlands plassen,
 Voor den smaak en kiesche tong,
 Die naar edle glorie dong,
 Weelderig is opgewassen.
 Zal men, of bedrieg ik my,
 Uit dit koestren, stouven, broeijen,
 Geen meloenvrucht haast zien groeijen?
 Ja! men wacht die lekkerny,
 Met bordauzel overtoogen;
 Zoo geen kou die plantjës deert,
 Kweekkunst die natuur braveert,
 Zich in 't eind' niet vindt bedroogen.
 Dikwerf heb ik met vermaak,
 Aan des Hofheers disch gezeeten,
 Van die vruchten mogen eeten,
 Die elk roemde om geur en smaak.
 Groeit, vermeerdert alle dagen,
 Geeft, gestoofd in warme lucht,
 Uwen landheer d'êdélite vrucht,
 Die en oog tong behaagen.

Meer-

niet zeer behaagt, daer het geheel leedig staet; Lichtelijk hadt men dus kunnen stellen,

Zoo de Dichters ons vertellen.

Maer we vinden het meermael op dezelve wyze gebruikt, als bl. 15. bl. 267: enz. — Men zie over dit *komen te doen, komen te geven* Bydrage XXXI. bl. 95. en XXXIII. 161, 162.

Meerder beschryvingen en schoonheden van dezen Hov, en 't vergenoeglijk buitenleven zouden wy kunnen opgeven, by voorb. bl. 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24. kortom, het geheele Hofdicht is dubbel waerdig van iemand die schilderachtige Poëzy bemint, gelezen te werden.

Uit de verdere *Gedichten* zouden wy, behalven de *stichtelyke Ged.* bl. 183—196., de *Verjaer en Huwlykszangen* 129—146. en *Lykklasbten* 150—182. verscheiden kunststukjens kunnen opgeven, als zijn deftig gedicht, *de trouw voor 't Vaderland* bl. 29. enige *Lierzangen van ANAKREON en HORATIUS* bl. 76. *de Eer* bl. 101. *wetten van Floraas genootschap* bl. 63., *de eenzame bespiegeling op een Zomeravondstond* bl. 95. *de Lente*, bl. 53. *de Meimaend* en meer andere, maer wy zullen ons vergenoegen met dit laetste,

D E
M E I M A A N D.

bl. 55.

Bloemekweekster, eer der hoven,
Meimaand, dubbel waard te loven
Wat streeft uwen roem voorby? (8)
Wat kan by de schoonheên haalen.
Waar meê u natuur doet praelen
In dit heuchlyk jaargety?

Wie,

(8) Sierlyk ook bl. 146.

Welkoom aangenaame Mei!
Zinverrukster, Hartestreefster!
Levenweekster! Liefdeteelster!
Met uw minnenswaarde rei!
Welkoom in de Stichtsche stréecken,
Nu de winter is geweeken!
Dat in 't schaduwryke woud
't Pluimgediert', de min ter eere,
Streelend' kweêle en kwinkeleere,
Nu DE BRUIN hier feestdag houdt!
Dat ze op maateloze wyzen
't Heilgenot van 't huwlyk pryzen!

Dan

Wie, wie zou u niet beminnen?

Sy vervrolykt al de zinnen;

Ooren, oogen, reuk en smaak

Vinden wat hun kan bekooren,

Proeven, rieken, zien en hooren,

Voelen, alles met vermaak.

Febus doet zyn gouden stralen

Op 't ontloken aardryk daalen

En verkwikt den vruchtbrun grond.

Flora tooit met duizend kleuren

't Bloemgewas, spreidt balsengeuren,

Als een waasem in het rond.

't Pluimgedierte, een leevend orgel,

Kweelt (9) met opgespannen gorgel

In

Dan ik verg uw tedre keel,

Boombewoonsters! Vleugeldraagsters!

Nestebouwers! Toonbelaagsters!

Ik beken het, al te veel!

'k Zal dan, Boschinboorelingen;

Zelve liefst een feestzang zingen.

Over deze en diergelyke koppeldichtstieraden zeiden wy iets BYDRAGE XXVIII. en hier en daer zal de Dichtlievende Lezer genoeg van deze fraeiheden zien aengehaeld uit MUYSER, om te kunnen oordeelen over 's Dichters vluggen geest en ryke dichtader.

(9) „ Men wykt te verre af van de eigelyke betekenis „ van dit woord, als men *kweelen* voor vrolyk zingen „ neemt: gelyk enz.” schrijft de Heer HUYDECOER *Proev. van Thel- en Dichtk.* bl. 406. — Voorbeelden van dit *kweelen* voor vrolijkzingen op te geven was noodeloos, daer ieder weet, dat aen dit woord thands nimmer ene andere betekenis gehegt werdt, en de Heer HUYDEC. zelv zich niet op 't gebruik, maer op de *eigelyke betekenis*, beroept; Niets kan derhalven ter beproevinge van deze stelling beter zijn, dan het nagaan van den *oorsprong* des woords; van dezen toch hangt alle eigenlyke betekenis af, en deze is de eenige weg waer langs dezelve kan werden opgespoord. — De Heer HUYDEC. schijnt maer één *Quelen* te erkennen, en stelt deszelves eerste en eigenlyke beduidenis in *quenen, quynen, Languere, gemere* enz. dat by KILIAEN ge-

VON-

In het woud een vrolyk lied,
 't Geen door bosfchen klinkt en velden,
 Snapfter Echo hoort men 't melden.
 Hier wykt kommer en verdriet!
 Iets gaat echter u te boven
 Bloeimaand, sierfel van de hoven!
 Want hoe groot uw glans ook zy,
 'k Leer by 't schoon der aardfche bloemen,
 't Schoon des grooten Maakers roemen,
 Dat al 't fchepzel ftreeft voorby.

vonden, en van zijn Edelachtb. met voorbeelden bevestigd werd; Dit zoo zijnde is de fteiling dat *kweelen* (ziet men op de eigenlyke beteekenis) ten onregte voor *vrolijk zingen* gebruikt werd, onweersprekelijk; Doch onzes bedunkens heeft men by ons twederlei *kweelen* te onderscheiden; Het eerfte, dat KILIAEN verklaert *quenen*, *quynen*, *Languere*, *gemere* enz. van waer *quelende*, *languens*; *quelende ziekte*, thands *kwynende*, welk alles TEN KATE I. D. bl. 679. brengt tot het wortel-werk-woord *Quelen*, *Quael*, *Gequelen*, *cruciare vexare*. — Het tweede *kweelen* neemt by TEN KATE II. D. bl. 678. zijns oorsprong van *Queden*, *Quod*, *Goqueden*, *discere*, *zeggen*; Dit baerde *Quedel*, *dica*, *Garrula* (*Snappster praetster een Snappend vogeltje.*) en van daer *Quedelen*, en verkort *quelen* beide by KILIAEN *garrire*, *modulari* (*Snappen, zingen.*) — Volgt men dit onderscheid, en deze verfchillende afleiding, dan vloeit het van zelfs dat *kweelen* voor *vrolijk zingen* gebruikt kan werden, zonder dat daer door ene te grote afwyking van deszelfs eigenlyke beteekenis veroorzaakt werd. — Dat hetzelfde niet heden of gisteren in deze beduidenis heeft begonnen gebruikt te werden, bewyze ten slot dezer aenmerking, *de Kamer van Schiedam voor Rotterdam*. 1561.

*Laet ons dan met luffen
 Maken recreatie
 Een liedeken QUELEN.*

De kamer van Delft voor Rotterdam 1561. bl. III.

Ontbeyt is 't niet fchier tijt seght Lust om weten

Conft wt te meten, van folusie te QUELEN.

Conftboonende Juweel van Haerlem 1607: Noortwyk DE LIE ONDER DE DOOR'N

En ghy als de vinckers die op 't touw' fitten,

Die feer foet nae alle vogelkens QUELEN.

J. B. HOUWAERT: — *Maec* we hebben geen plaets meer.

In 't. afgelopen Jaer 1761. zijn 'er uitgekomen te MIDDELBURG by *Hendrik Sas* en *Jan Dane* de NAGELATENE MENGELDICHTEN en LEVENSBESCHRYVINGE van *wylen den Here Mr. PIETER BODDAERT*, *mitsgaders de Lykzangen op zyn Ed. overlyden*, uitgegeven door 's Dichters oudsten Zoon, den Wel-Ed. Gestr. Here Mr. KORNELIS VAN DER HELM BODDAERT, die den Lezer een *Voorbericht* doet van 8. bladen; de *Levensbeschryving*, door den overleden zelf' opgesteld, beslaet byna 10. bladen, de *nagelaten Mengeldichten* ook 10., en de *Lykzangen* 13. dus het gantsche deel omtrent 40. bladen in 4to.

De naam van BODDAERT is genoeg voor alle die Dichtkunst minnen, om belang te nemen aen dit boekdeel.

Wy rekenen ons verplicht, eer wy van deze *nagelaten Mengeldichten* spreken, onzen Lezer enige letterkundige berichten te geven uit de *Levensbeschryvinge* zelve.

De lust tot Dichten wierdt in den Here BODDAERT verwekt door een zyner medeleerlingen in het Latynsche School, den Heer PIETER DE LA RUE, welke zich al vroeg in de Nederd. Dichtkunst verlustigde: deze Jongeling gav zijn Ed. enig onderwijs, en de Heer BODDAERT nam 'er de proev van: noch geen 16. jaer bereikt hebbende, kwam 'er van zijn Ed. een en ander Gedicht op sterven of trouwen van de pers.

Allerduidelijkst bleek de Dichtgeest van onzen jongen BODDAERT, pas 23. jaer, by de uitgave van *Mengeldichten*, welke in den jare 1717. in groot 8vo aen 't licht kwamen te LEYDEN, by *Samuel Luchtmans*, onder den titul van DICHTLIEVENDE TYDKORTINGEN, *bestaande in Gedichten van verscheiden stoffe en rymtrant*, door * * *, onder de Zinspreuk *FUGANT CARMINA CURAS*, waer van het *tweede deel* in den jare 1718. uitkwam, welke beide by een' tweden druk 1728., zonder enige vermeerderingen in één deel gebracht zijn.

Achter de *Voorrede* van gemelde *tweede deel* 1718., vindt men de namen der loflike Dichteren, te weten

JO-

JOHAN STEENGRACHT, PIETER BODDAERT, CORNELISZ. EN PIETER DE LA RUE, *Junior*.

De Gedichten van ONZEN BODDAERT zijn te vinden bl. 12, 34, 51, 66, 115, 129, 143, 199, 223, 243, 247, 256, 268, 273—276, 285, 288, 290, 294, 295, 300, 306, 309, 312, 327, 336, 352, 361 en 364. van den tweden druk.

Deze verzameling wierdt geboren uit zeker gezelschap of konstgenootschap, op gezette tyden by deze drie jonge Heren gehouden, waer in men elkan- der en zich zelve aenmoedigde en leerde in de ver- makelyke kunst van Dichten: altyds toch is het ge- bleken, dat niets meer in staet is om de kunst voort te zetten dan eenparige vlijt in maetschappÿen, en de Hr. BODDAERT erkent zelv' zijn lust en vordering in deze hemelsche kunst verschuldigd te zijn aen dit gezelschap.

Het uitgeven ook dezer proeve deedt den moed zulks wakkeren dat onze BODDAERT, met den Hr. P. DE LA RUE, het Fransche treurspel, AREUS en THYESTES, van den beroemden CREBILLON, in Nederduitsche verzen bracht, en uitgav in den Jare 1717. gedr. by *Gysbert Gafinet*, van welk stuk het tweede en vierde bedrijf geheel door den Hr. BODDAERT berijmd zijn; als ook enige toneelen uit het vijfde bedrijf.

Vervolgens, gelijk de lust groeit met de kennisse, gong ook de Heer BODDAERT dapper in de Dichtkunst voort: Doch, om redenen, die in 's mans levensbeschry- ving breed werden opgegeven, leidde hy zich het meeste toe op stichtelyke Gedichten. En gewis in stichtelykheid en teerheid, munten dezelve alszins uit. In den Jare 1726. gav' zijn Ed. zynen Bundel uit te *Middelburg*, by *Leenderd Bakker*. groot 8vo onder den titel van *stichtelyke GEDICHTEN van PIETER BODDAERT Corn. Zoon*.

Om te toonen dat deze niet minder gunstig ont- vangen wierden dan de *Dichtlievende tydkortingen*, hebben wy slechts verslag te geven van de verchei- den drukken.

Die van den jare 1726. moest door het spoed' dig vertier gevolgd werden van enen tweden, in
het

het jaer 1720. en 1735. van enen derden druk, terwijl 'er reeds een tweede deel by denzelfden drukker in den jaer 1731. was uitgekomen, en 1738. volgde een derde, en om dat 'er in 't kort een vierde druk moest werden aangelegd, besloot de drukker alle die drie deelen by een, in 4to uitgegeven, 1741. waer voor 's Dichters *pourtrait*, in 't koper gesneden, gesteld is. Boven dit alles heeft de Heer BODDAERT, de Dichtlievende en letterkundige wereld verplicht door het uitgeven der *nagelaten GEDICHTEN van Vrouwe ANNA RETHAËN 1730.* en der *GEDICHTEN van Mr. JOHAN MOORMAN 1745.* als mede door enige *berichten tot de beschryvinge van Staats Vlaenderen*, gedrukt in de *tegenwoordige staet der vereenigde Nederlanden*, by Tirion, als ook door enige stukken, tot de Provincie van Zeeland behorende, namelijk het eerste, tweede, derde, vijfde, elvde en dertiende Hoofdstuk, waer van het eerste deel uitkwam 1751. het tweede 1753.

Noch staet ons te melden dat de Heer BODDAERT met den Wel Eerw. H. ANDRIESSEN in het jaer 1758. de hand gelegd heeft aen de *psalmberyming* van HENDRIK GHIJSEN, die door een zachte verbetering bekwaem makende om de plaetze van DATHEEN te vervangen, welke verbetering noch niet gedrukt is, maer in gereedheid, indien 'er mochte goedgevonden werden de *Psalmen* van GHYSEN ten gemeenen kerkgebruike in te voeren.

Eindelijk heeft de Hr. BODDAERT in dat zelfde Jaer 1758. uirgegeven *wolk van getuigen* tegen Ds. BRAHE enz. enz. ——— welk wy overstappen omdat het geheel niet tot onz bestek behoort. Het *Voorbericht* van dit boekdeel geeft 'er veel over te lezen, ter afwering van den laster, dien men den Schrijver hadt aangewreven. ———

Maer wy komen nu tot de *MENGELEDICHTEN* zelfvet niet groot is hun getal, maer grooter hunne waerde; de meeste zyn van 's Dichters vroeger jaren, en zy behoeven in dichterlijkheid voor die van meer ouderdom niet te wyken; Dan, gelijk *Mengeldichten van*

ver-

verschillenden aard zijn, zoo schittert hier meer vuur,
daer minder leven door.

Voor het kunstigste en fraeiste Gedicht van deze
Mengeldichten, houden wy DAFNE, HERDERS en VIS-
SCHERSZANG *ter bruilofte* enz. enz. gemaakt in het
jaer 1718. het 24ste van 's Dichters leevtijd.

Deze zang tusschen herder *Tityr* en Visser *Mykon*
heeft een zeer fraeie houding — sierlijk en niet
zonder vinding — Wy voldoen ons zelve niet
dat wy hier geen proeve van geven, — maer het
stuk is te lang om hier geheel plaetz in te nemen, en
te fraei om gesnipperd te werden — Hierom raden
wy den Dichtminnenden Lezer het boek zelv te
nemen en wy vergenoegen ons met hier alleen te
doen lezen een trits korte maer geestige dichtjes.

bl. 50.

AAN NITIDA.

Gy houd uw kamers rein, geen stofje ontglipt uwe ogen,

Een vuile voet jaagt u de koorts schier op het lyf;

Zo dat zich man, noch kind, noch vriend bewegen mogen.

Of 't vlamvend oog dreigt elk uw toorn: maar dat bedryf
Van stoffen, boenen en opschikken van saletten

En kamers, daar men vind al wat de pracht vermag,

Is loutere afgodsdienst, waar mē gy yder dag

Uw ziel voor God besmet. op dat vuil moest gy letten.

bl. 51.

OP ZUINIGE MARGRIET.

Margriet, doodkrank, heeft by haar lesten wil verklaart,

Hoewel sy ryklyk was verzien van goed en have,

Dat men haar moedernaakt bestellen most ten grave:

En door dat middel heeft zy noch een hemd gespaard.

bl. 53.

RAAD OM GEEN ZOTTEN TE ZIEN.

Die nimmer zot wil zien, moet deur en vensters sluiten,

Koom nimmer uit zyn huis, en hou er andren buiten;

Maar op dat hem zyn wensch onseilbaar moog gelukken,

Sla hy de spiegels door zyn gantsche huis aan stukken.

H E T
G E L U K K I G
N E D E R L A N D.

O driewerf zalige landsdowen,
Die de op- en ondergaende zon
Met vrye handen ziet bebouwen,
En die geen oorlogswoede kon,
Hoe lang zy gloeien mogt, haer schonen oogst ontroven;
Geen kunst weet uw geluk naer juistten eisch te loven.

O vette beemden, daer het vee
Tot aen den kossien in gaet weiden,
En ver van ramp en oorlogswee
En wolvennesten afgescheiden,
Vry dartelt, 't zy de zon aen 't klimmen is, of daelt;
Wie noemt een' voorspoed op, die by uw' voorspoed haekt?

Vermaerde steden, die uw daken
Door stille en vrye luchten steekt,
En waer aen de edelste vermaken,
En zeegeningen niets ontbreekt;
Daer zalige overvloed zich zette op drukke straten;
Wie zou 't niet alles om uw burgerschap verlaten?

Beroemde stromen, die den schat
 Der waereld langs uw' rug voelt slepen,
 En zendt naer Nereus schulmend nat
 Een vloot van rykgeladen schepen,
 Hoe luistert gy geslaeg naer 't vrolyk handgeklap,
 En naer den zang der jeugd, en prille vrysterschap.

O stranden, voor geen plonderaren
 Bedugt, en die de visschersmaet
 De beste lekkerny der baren
 Vereert, en zingende verlaet:
 Hoe vrolyk spiegelt ge U in de ongemeten vlooden,
 Die ge onbevreesd zelfs ziet op uwe zanden woeden.

Die stromen, dat gezegend strand;
 Die schone steden, die landsdowen,
 Die weien moogt ge in Nederland,
 In 't vrye, Nederland beschouwen;
 Die schenkt ge, o Vaderland, om uw geluk bekend,
 Zoo ver de gouden zon zyn snelle rossen ment.

't Gezeegend Néerland, zoo veel jaren
 De lust der Oppermajesteit,
 Zag nooit in 't barnen der gevaren
 De zorgen der Almogendheit
 Zoo klaer als taps en kon in zyne beste dagen
 Nooit minder over ramp en ongevallen klagen.

De

De Maegd van Néerland hoort de trom
In 't rond aen 't romlèn, bomben kraken,

Zy ziet de grage vlam alom

In 's nabuurs stéén en dorpen blaken;

Dan oorlogsvlam en bom, met ander krygsverdriet

Raekt Néerlands vrye stéén, en sloop't zyn dorpen niet;

Gelyk in overoude dagen

Een heir van 's Hemels ruitery

Had om Elize een' kring geslagen,

Voor Siriesche oorlogsmannen vry;

Niet anders trok een heir van 's Hemels keurebender

Een leger rond het land om 't oorlog aftewenden.

Hier slaet geen godeloos tieran,

In 's borgèrs overwint zyn klauwen,

Noch kan een noefstén arbeidsman

In zyn bezittingen benaeuwen.

Geen weeuw word hier geperst, geen wees word hier verdrukt;

En door een roofharpy het vleesch van 't lyf gerukt.

Nooit word de Réchtbank toegesloten

Voor armoede en onnozelheit;

De zaak van borgeren en groten

Word met dènzelfden moed bepleit.

Geregtigheit wil voor haer onpartydige oogen

In 't vrye Néderland geen dikken band gedogen.

De Goden van het Vaderland
Zyn Borgerheeren, borgervaderen.

Wees van welke afkomst, welken stand,
Geruft moogt gy 's lands vaders naderen.
De minste borger spreekt zyne overheden vry
En hoort geen barfche tael van opperheerfchappy.

Neen, dees is, o doorluchte zielen,
Dees is uw lust en hoogfte roem,
Dat nimmer flaven voor U knielen,
Maer elk U borgervaders noem'.
Gees tytels van Genade, en Heerlykheit bekoren,
Hoe fchoon zy elders zyn, rechtſchapeu Neerlandſche ooren.

O Vryheit; bron van zaligheên,
Werdt ge immer in het fiere Sparte
Met groter yver aengebeên;
Werdt ge ooit met ongeveinsder harte
Den wierook toegezwaeid in Rome's wyde veft,
Dan in den ſchonen kring van 't Nederlandſch geweft?

Sints gy, doorluchte Batavieren,
Den Spaenſchen Draek den kop vertradt,
Hoe woedend dees U aen mogt tieren,
En 'uwen Leeuw op 't harte zat,
Sints mogt ge, en ſpeer en hoed der ſchoonſte vryheit toonen,
Sints wou ze uw ryk geweft voor allen oord bewonen.

De

De vryheit spreid een zwier en kragt
Door landen, waer zy hêen mag wyken.

De kiel van 't vrye Sidon bragt
Den fchat van alle uitheemsche ryken
In 't Palestynsch gewest, en vloog langs holle zeen
Alcides engte door naer 't ver Britanje hêen.

De Vryheit deed Athene bloeien,
En mackte Sparte alom geducht.
Zy deed die fiere staten groeien
In 't midden van het krygsgerucht.
Zy holf by Salamis de Griekenlandsche helden,
En verfdde in Perziesch bloed de Maratonsche velden.

Gy mogt die Vryheit keer op keer,
o Trotsche Xerxes, stout bevegten;
Nog kost gy haer de scherpe speer,
Met tienmael honderduizend knegten,
Niet rukken uit de vuist, en nog ter nauwernood
Onttvlugte gy haer kling in eene Viisschersboot.

Tarkwynen moesten voor haer vlugten,
Zy knakte de Arragonische kragt,
En voerde naer uitheemsche luchten
De Nederlandsche watermagt,
Die ze in Amerika zelfs laeuwerblaên deed plukken,
En uit de Spaensche wiek de beste veeren rukken.

Nooit hadt ge, o waerde Vaderland,
 Uw kielen 't zeil alom zien stryken;
 Nooit hadt gy aen 't Javaensche strand
 Het schoon Batavia zien pryken,
 Indien een harde Heer U eeuwig had gedrukt,
 De vryheit U het juk niet van den hals gerukt.

O driemaal Zalige gewesten,
 Waer geen Gewetensdwang regeert,
 Die, feller dan de wreedste pesten
 En kryg, op 't bloed der burgers teert.
 Dien tyger ziet men hier op geen onnoozlen loeren;
 Geen Kristen naer 't schavot in staetsfy henen voeren.

Laet vry de Kastieljaensche Taeg
 Op gouden zanden zich beroemen;
 Laet Andaluzie gestaeg
 U groene blaen en lentebloemen
 Aentoonen, Neerland gaf zyn vrye velden niet
 Voor al het Taegsche goud, en heel het Spaensche gebied.

Nooit zag men, waer de Kettters branden,
 Geluk en voorspoed op den troon.
 Hoe kwynden, sints dien tyd uw landen,
 o Latium, wel eer zoo schoon,
 Sints Priesters Englenborg beklommen, en verwaten
 In 't pragtige gestoelt der dappre Cezars zaten.

Schoon

Schoon wy in Nederlandschen grond
 En gout, en zilvermynen missen,
 En nooit een mensch hier parels vond,
 Wanneer hy mossels op ging vissen;
 Nog is er overloed van 't edelste metael,
 En wat Golkonda zend tot Jofferlyke prael.

De Nederlandsche hoven kweken
 Geen kruidige Muskaten aen.
 Men ziet in onze Noordsche streken
 't Kanneelbosch nooit in bloeffem staen;
 Verkoelenden Citroen, noch lekkre oranjen bloeien,
 Noch onder welig loof de vette olyven groeien.

Wy hebben echter de oogsten hier
 En van Ceilon, en van Molukken;
 De heele waereld ziet ge schier
 Haer vruchten voor ons Neerland plukken.
 Wy voeren dezen schat langs ongemeten zee,
 En deelen heel Euroop van onzen rykdom meê!

Geen wolven storen onze schapen;
 Het land word door geen' leeuw ontroerd.
 Men kan geruist in schaduw slapen,
 Daer nooit een Tyger U beloert.
 Geen Krokodil verschuilt in Nederlands rivieren;
 En niets vreesst hier den beet van bloedelooze dieren.

Wanneer de blanke Maegdenrei
 Ten dans gaet in de groene streken ;
 Dan zal haer in de klaverwei
 Geen Schorpioen de voeten steeken ,
 Of geen Tarantula die kwetzen eer men 't weet ,
 En 't brein ontroeren door een pynelyken beet .

Geen wetenschappen kunt ge roemen ,
 Geen kunsten , die ons land niet kweekt .
 Maer naeuwlyks weet ge een' oord te noemen ,
 Dien Neêrland naer de kroon niet steekt .
 Wy hebben Dezideers , de Grooten , Bynkershoeken ;
 Wy Vondels , Zwammerdams , Boerhaven , Musschenbroeken .

U , Haerlem , wieg der Wetenschap ,
 Befaed door Damiaetsche togten ,
 U word , met vrolyk handgeklap
 Een eeuwige eerekrans gevlogten
 Door 't vrye Nederland , dat gy roemrugtig maekt
 Door uwe Maetschappy , zoo ver de dagtoorts blaekt .

Gelyk , de byen , aangedreven
 Door noefte vlyt , by lentelucht
 Langs knoppen , kruien , bloemen zweven ;
 En 't edelste van plant en vrucht ,
 Schoon zy geen knop noch kruid , noch teere bloemen deeren ;
 Verzamelen , en wasch en honig ons vereeren .

Zoo

Zoo zweven langs het letterveld
 De wyzen, by hun ledige uren,
 Waer niets hun' yver palen stelt,
 En zy een schat van wysheit puren,
 Die, en by lentetyd, en by den winter, word
 In Hollands tweede stad, met blydschappe, uitgestort.

Ja, gaet zoo voort, o Kunstmeccenen;
 Bouwt dus de Wetenschappen aen,
 Dan voert ge uw hoge namen henen,
 Zoo ver men wysheit kan verstaen.

Zoo zult ge in 't middenpunt van Pallas koren pronken,
 Tot door het jongste vuur de waereld vliege aen vonken.

En gy, o Vaders van het land,
 Gy wift door 't hart der holste baren,
 Waer 't pekkel op de klippen brand,
 Voorzigtig, veilig heên te varen.

Gy leerde uwe eeuw, gy toonde aen 't late nageslacht,
 Wat Palinuren voegt in zulk een' donkren nacht.

Dan kent men eerst de Automedonnen,
 Wanneer Achil door vonken ryd.
 Machaons roem word dan gewonnen,
 Wanneer het krankbed deerlyk lyd.

Dan ziet men Tiphys kunst, wanneer de stormen woeden,
 De kiel word aengestreeën door holle pekkelvloedén.

Wie een paer jaren slegts gelêen
't Gevaer, dat Nêerland dreigde, zagen,
Die zeggen, op gegronde rêen;
Gewis wy zien in onze dagen
Voorzigtigheid aen 't roer van Bato's vryen staet,
Den geest van Salomon verspreid door Nêerlands raed.

Besfiert nog lang, doorluchte Vaderen,
Uw dankbre, vrye borgery.
't Bataviesch bloed strome in uwe aderen,
Steeds wars van snoode dwinglandij.
Zoo blyven vrede en heil in Bato's vrye muuren;
Zoo zullen we allen storm en tegenspoed verduuren.

En U, o Oppermajesteit,
O bron van onze zegeningen;
Van wie wy zoo veel zaligheid
En vaderlyke hulp ontvingen;
U danken wy vooral, met een verheugd gemoed,
Voor dezen onderstand, voor onzen overvloed.

Bewaek, beveilig onze velten.
Begonstig steeds uw Nederland;
Dah naken ons geen wreede pesten,
Dah woed by ons geen oorlogsbrand.
Zoo zal op Bato's erf en heil en vrede duuren;
Zoo blyft het Vaderland de lust' der Nagebuuren.

NEC TIMIDE NEC TEMERE!

Meermaalen hebben wy het genoeg gehad den Dichtlievenden Lezer verzen te geven van deze kundige hand: meermaels ook hebben wy getoond, dat deze Dichter een lievhebber was van *Dichtkundige aenmerkingen* te maken, over deze en gene verzen, niet uit haet, maer tot voortzetting van de kunst, de gedachten en werken der Poëten te toetzen, en het gebrek met bescheidenheid aentonen, volgens de vermaning en aansporing van den voortreffelyken HUYDECOPER, zie BYDRAGE XXI, XXXI, XXXIII en XXXVII.

Daer nu deze wyze van oeffening, by een ieder van goeden smaek niet alleen prijslyk is, maer ook ten hoogsten kan dienen tot *opbouw van Tael- en Dichtkunde*, willen wy de aenmerkingen, welke ons invallen onder het lezen der gezonden stukjens, niet achter houden, maer voortaan den Lezer gulhartig mededeelen, of daer door mogelijk, het nut der BYDRAGEN, voor enen aenkomeling in 't dichten, mocht aangroeien, volgens het oordeel van den schranderen ANONYMUS BATAVUS, BYDR. XXIV. bl. 439.

Wy vatten dit te liever op, met een' Dichter, wien wy weten van zulke edelmoedige gevoelens te zijn, dat hy wenst met reden en bescheidenheid onderricht te werden, alzoo de ervaring leert dat men nergens meer door vordert, dan door aanwyzing der feilen, om die naderhand te verbeteren, en 'er zich voor te wachten:

Maer niemand moet meenen dat wy ons altyds willen ophouden met *critiequen* te maken; — integendeel, wy zullen, zoo dikwils ons daer toe gelegenheid gegeven werdt, door het zenden van kunststukjens, vooral de fraeheden en goede dingen doen aenmerken, op dat een ander die moge afzien en lere navolgen.

bl. 313. vers 1.

O driewerf zalige **LANDSDOUWEN**.

Meermalen vinden wy dit woord gespeld op deze wyze, als of men meende dat **LANDSDOUW** zoo veel wilde zeggen als *de douw, de daeuw des lands*, het welk zeer oneigen zou zijn. — De Heer **KLUIT** heeft zich, in **HOOGSTRATEN'S** *geslachtlijst*, op **LANDOU** bl. 215. zoo wy meenen, met reden verzet tegen deze schrijfwyze, en aengetoond dat in het zelve ene koppeling plaetz hebbe van **LAND** en **AUWE**, of **OUWE**, zijnde **OUWE** hetzelfde met *veld, beemd*; zoodat **LAND-OUWE** zeggen wil een *landfchap, landfreck*, byzonder betrekkelyk tot *weiland*.

Van dit **AUWE**, **OUWE** komt de naem van **BAT-AUWE**, **BAT-AUWERS**, *Batavieren*; zie **VAN DER HOUVE** *Hantveft Chron.* I. B. cap. 1. zynde **BAT-AUWE**, **BET-OUWE**, **BETUWE**, zoo veel als *goed land*, staende tegen over **VAEL-OUWE**, **VELUWE**, *vael, slecht land*: zie **SLICHTENHORST**, *beschrjv. van Gelderl.* bl. 3. Hoe veele namen van plaetzen als *Henegouw, Oostergouw, Ergau, Brigou, Rbyngouw* enz. ook hier van hunnen oorsprong hebben, zullen wy by nadere gelegenheid in aenmerking nemen.

O driewerf zalige landsdouwen,

Die de op- en ondergaende zon

Met vrye handen ziet bebouwen,

En **DIE** geen oorlogswoeede kon,**HOE** lang zy gloeien mogt, haer schonen oogft **ONTROFEN**.

DIE is in den vierden regel de derde naemval: de zegswys is *iemand iets ontroven*; dus behoorde 't hier liever **DIEN** te zijn. Doch is het wel heel eigen van de oorlogswoeede te zeggen dat ze *gloeit*?

vers 7.

O vette beemden, daer het vee

Tot aen den **KOSSEM** in gaet weiden.*De vette* **KOSSEM** hangt om laegb, beneen den bals.**VOND.** *Ovid. berfchepp.* II. B. vs. 1087.

Hof.

Kossem. *pinguedo à mento dependens, antheron, mentum inferius: bucula sub mento.* LUD. VIVES. vulgo *gossium.* KILIAEN.

Met dit GOSSUM, GOSSEM komt over een der Hoogd. **gosche**/ een woord, den Zweden en Zwitsers gemeen, die het mogelyk genomen hebben van het franche *Gosier, la gorge (guttur)*. het Latijnsche woord *Guttur* smelt lichtelyk in den mond der Italianen tot *goffo*, waer van wyders *gozzo* en *gosier*. WACHTER:

In onze tael is het woord **KOSSEM** thands alleen gebruykelyk van 't rundvee: maer voorheen noemde men in een' mensch met dien naem; dat nu *onderkin* heet. Zie HUYDEC. *proeve van Taal en Dichtk.* bl. 175.

VERS 12.

Wie **NOEMT** een' voorspoed **OP**, die by uw' voorspoed haelt?

Wy twyfelen of men in onze tael deze zegswyze wel kan goed maken. Het werkwoord **OPNOEMEN** bemint, zoo het ons voorkomt, ene meerderheid van zaken. — Lichtelyk kan men lezen

Wie noemt een' voorspoed, die by uwen voorspoed haelt?

VERS 14.

Vermaerde steden, die uw daken

Door stille en vrye **LUCHTEN** steekt.

Deze spreekwijz, voor *gy verbest u*, is onzes bedunkens vry hard, zoo men hier door *lucht* de wolken verstaen moet: maer wy hebben een en andermael opgemerkt dat onze Dichter dit woord gebruikt voor gewesten, zoo volgt 'er bl. 317.

En voerde naer uitheemsche *luchten*

De Nederland'sche watermagt.

En in zijn kunstig Gedicht, *het beil van den vrede*,
BYDRAGE XXXI. bl. 106.

Zy zag dat aengename land

Alom aen 't kwynen, stenen, zuchten;

Geen kielen van zyn eige strand

Meer zenden naer uitheemsche *luchten*;

en bl. 109.

Wie aen de Rhone, of aen 't Iberiesch strand

Om 't zuivere Geloof werd aengerand,

En uit zyn vaderland moest vluchten,

Dees vond in uwe vrye luchtten

Een vry verblijf, en hulp, o schoon gemeene best.

Doch dan was hier geene minder oneigenheid van uitdrukking in.

bl. 314. vs. 7.

O stranden, voor geen plonderaren

Bedugt, en *DIE* de visschersmaet

De beste lekkerny der baren

VEREERT, en zingende *VERLAET*:

Hoe vrolyk *SPIEGELT* ge U in de ongemeten vloedten,

Die ge onbevreesd zelfs ziet op uwe zanden woeden.

Deze vier eerste verzen zijn niet te duidlyk, omdat in dezelfde een rangschikking van woorden komt, die enigszins hapert, de zin is deze: *de Visschersmaet vereert de beste lekkerny der baren aen DIE (stranden), en verlaet zingerde*; nu mag men vragen, wat verlaet hy? het antwoord zal zijn, *by verlaet DIE (stranden)* Maer dit stondt er niet: men zal zeggen, het woord *DIE* ging reeds vooraf: ——— Doch men ziet licht, dat het eerste *die*, 't welk in den derden naemval aldaer gevonden werdt, niet weer kan dienen ter plaatsvulling van een' daer op volgenden vierden naemval, dien het woord *verlaten* eischt: Men leze hierover de geleerde aenteekening van den Heer HUYDECOPER op *VONDELS gedaentewissel. van Ovid. B. VIII. vs. 828.* over de woorden *Wien dit derde en niet verduwde*, in plaats van *Wien dit derde en die dit niet verduwde*.

Over *SPIEGELEN*, in een' overdrachtelyken zin by de beste Dichters genomen, zeiden wy iets, *BYDRAGE XXVI. bl. 492.* voeg er by *MUYSER nagel. Poëzy bl. 2.*

Bruischt nu zacht, gy zilveren broompjes

Langs 't vermaaklyk Liesbosch; groet

Zynen landbeer uit uw vloed.

SPIEGELT u, o groene boompjes,

In den kronkelenden Ryn!

Zie wyders bl. 51 en 119.

LI.

't Gezeegend Néerland, —

Zag nooit —

De zorgen der Almogendheit

Zoo klaer als *TANS* —

Over de Schrijfwyze van dit woord, laten zich de Dordrecht-
sche Kunstgenooten, in de *voorreden* hunner *proeve van zedepoë-
zy*, CONCORDIA ET LABORE, dus uit:

„ Voor het overige hebben wy dat voortreffelyk werk
(de *proeve van taal en dichtk.* van den Heer HUYDECOPER)
„ geduurig als onze Noordstar gebruikt en stiptelyk trag-
„ ten te volgen; in een woord nochtans raakte zy ons on-
„ gelukkig uit het oog en wy 't zeil gaande op het voor-
„ beeld van anderen, welken wy dagten zeer naauwkeurig
„ te zyn, zaagen wy ons verdwaald: dit was in het woord
„ *tbans* dat wy in die afwyking *tans* schreeven zonder *b*
„ gelyk men het dus in de Bybeldichten doorgaands zal
„ gedrukt vinden; doch onzen misflag ziende hebben wy
„ dien verbeterd, des men in het vervolg van ons Werkje
„ niet meer *tans* maar *tbans* gelyk wy te vooren altyd ge-
„ schreeven hadden leezen zal: dus ongelukkig kan men
„ dwaalen, als men groote dichters, zonder dat men zelf
„ uit zyne oogen kykt, blindeling enkel op hun gezag
„ volgt; want we merkten, dat dit woord by wylen den
„ Heere van *St. Aldegonde* in den Byenkorf geschreeven
„ was geweest te *bans* p. 232. *Ende hier mede wordt ook*
„ *vervult het ghene dat wy te hans uit Paulo hebben verbaalt.*
„ En pag. 383. *soo als te hans gbeseit is.* Waarom de Rid-
„ der Hooft, ook schreef *t'bans*. En Kiliaan *te band, te*
„ *bands*, dat hy *mox, statim* vertaalt, waar voor men daar
„ na by saamentrekking schreef *tbans*, gelyk men *tbans*
„ schryft voor *te buis*: egter schryft men niet wel *nochtbans*
„ om dat dit een ander woord is, dat de ouden schreeven
„ *nochtan*, waar by in vervolg van tyd de *s* gekomen zyn-
„ de, schryft men *thans, nochtans.*”

Dus die *gulde legende of dat passionael*, winterstuk f. 5. verso. *b.*
Maar NOCHTAN so mochten si wel also gzoten rouwe
hebben dat si hoer sonden daer mede of doen souden/
ende TE HANT te hemelrijc baren. en fo. 35. b. Ende
TE HANT doe dat wijf neben clemens quam / soe en
conste si haer niet onthouden; maer si hejsden (nu om-
belsden) TE HANT ende begonsten te ruffen.

De

De rechte schrijv-wyze is derhalven *tbands*, ofte met wegsmelting der *d*, *tbans*.

De reden dat de *b* niet kan wegsmelten ligt hier in, omdat de *tb* een ondeelbaer Letterteeken werdt, die met de Griekfche *θ* gelijk staet, en door de Hoogduitschen kenlijk genoeg onderscheiden werdt.

bl. 315. vers 1.

De Maegd van Néerland hoort de *TROM*
In 't *ROND* aen 't *ROMLEN*, *BOMBEN KRAKEN*.

Dit is zeer zinlijk en eigenaerdig de zaak met woorden naboott. Men zie over zulke fraeibeden HUYDECOPER *proeve van tael en Dichtk.* bl. 254. vergeleken met bl. 504. en bladz. 5. den chaos beschreven in een chaos van woorden, door den Italiaenschen Dichter GIO ANDREA DELL ANGUILLARA en den Franschen DU BARTAS. welke aenteekeningen ons leren zullen, hoe men een goed oordeel en een' goeden smaek moet verkrygen.

Over *BOM*, van gelyke beteekenis met *trommel* en *tamboer*, en het zelvde als 't Lat. *tympanum*, in zijn' ruimen zinnomen, zie *KLUIT* op *Hoogst.* geslachtl. bl. 58. en volg.

vers 6.

Zy ziet de grage vlam alom
In 's nabuurs steên en dorpen blaken:
Dan oorlogsvlam EN bom, met ander krygsverdriet
RAEKT Néerlands vrye steên, en *SLOOPT* zyn dorpen *NIET*.

Dat is te zeggen, *het raekt Néerlands steên niet, en sloop't zyn dorpen niet.*

Wy twyfelen of dit de vryheid van onz Duitsch niet te verre trekt: — wy weten wel *HOORT* is hier voorgegaen: zelfs in *prosa* heeft hy dikwils één werkwoord in twee of meer beteekenissen gebruikt, gelijk ieder bekend is by den opslag zyner *Historien*:

Maer wy meenen dat dit onder de dingen is, die alleen den Drost passen, en van niemand moeten gevolgd werden. — Zekerlijk baren ze duisterheid, en men behoort dezelve te

ver-

vermyden, vooral, indien het zoo] gemakkelijk geschieden kan als hier; by voorb.

Dan oorlogsvlam noch bom met ander krygsverdriet
Raekt Neêrlands vrye steên, en sloopt zyn dorpen niet.

bl. 316. vers 17.

O Vryheit; bron van zaligheên,
Werdt ge immer in het fiere Sparte
Met groter yver aengebeên;
Werdt GE ooit met ongeveinsder harte
DEN wierook toegezwaeid in Rome's wyde vest,
Dan in den schonen kring van 't Nederlandsch gewest?

Deze regels zullen vele lezen zonder eenige hapering: Echter hapert het hier. Men zegt niet *gy werdt toegezwaeid den wierook*, maer, dewijl *de wierook* dat geen is, 't welk *toegezwaeid werdt*, en zulks *ter uwer eer, voor u*; zoo ziet men licht dat *den wierook* hier plaetze moet maken aen den eersten naemval, *de wierook*, en dat *gy, u* moet werden; dus

Werdt u met ongeveinsder harten
Ooit wierook toegezwaeid in Rome's ryke vest.

Iets diergelijks heeft de Heer HUYDEC. opgemerkt in VONDEL. De plaetz komt ons nu niet voor.

bl. 317. vers 12.

Zy (nam. de vryheid) help by Salamis de GRIEKEN-
LANDSCHE helden,
En VERFDE IN Perziesch bloed de Maratonfche velden.

Griekenlandsche is niet gemeen; de vraag is of 't goed is? het staet er onzes erachtens om 't rijm, en wy willen niet ontveinzen dat het ons niet zoo wel aenstaet als *Grieksche helden*. Zou men wel kunnen zeggen *Engellandsche helden*?

VERWEN werdt by de Dichters meermalen overdrachtelijk gebezigt. — By onzen Dichter, BYDRAGE XXXI. bl. 114. VONDEL in *Adonias*:

Een lent van bloemen VERFT de heuvels en de dalen.

X

Maer

Maer om by het bloed te blyven;
 VONDEL Voorſpel van *Gijsbr. van Aemſtel*:

't *Aeloude Troje* word berboren,
 En gaet te gronde in 't gloeiende *Amſterdam*.
 Ons *Aemſtel* zal een *Xantbus* ſtrecken,

GEVERWT van bloed: ———

En rey van het 3de bedryf enz.
 BAKE, *Mozes Lofzang*,

Dan zullen d'oorlogsdolk en pylen, van het bloed
 Der onbefneen GEVERFD ———

WESTERBAEN uitv. van *Frdr. Henr.* bl. 13.

Om *Maurits* moet noch meer t'ontvooncken door den loff
 Van u, noch teeren arm, GEVERWT van bloed en ſtoff.

HENDRIK SCHIM *Kriſtus Kruisfeest* bl. 24.

Al heb ik noit myn bant met 's naeften bloed,
 GEVERFT, ——— enz.

Wy willen aengemerkt hebben uit de aengehaelde voor-
 beelden, dat 'er overal gezegd werdt, *geverwd van bloed*,
 of *met bloed*, dat is, *met bloed beſtreken*, *beſchilderd*, gelijk
 WESTERBAEN in het aengehaelde ſtuk:

En SCHILDEREN met bun bloed bun wapenen en rocken.

Maer onze Dichter zegt:

En VERWDE IN bloed de Maratonſche velden.

Het geen onderscheid geeft, want dan moeten de velden
 in bloed gedoopt werden, het geen niet eigenaerdig is. ———
 wy weten er ook geen voorbeelden van.

Wanneer wy vinden in bloed, zoo vinden wy 't van zaken
 die geſtoken, gedoopt kunnen werden in bloed, gelijk
 VONDEL in *Adonias* IVde bedr. uitkomt 1.

Heer vader VERFDE nooit de ſabel in ſyn bloed.

GER. MUYSER *gered Venetië* IIde bedr. 5de tooneel:

Ach dat ik baast myn dolk mogt VERWEN in bun bloed.

Ieder ziet lichtelijk dat in zulke gelegenheden in het bloed,
 beter en natuerlyker ſchildery geeft.

Die de natuer het naeste komt is de rechte *Apelles*.

bl.

bl. 318. vers 23.

Sints Priesters Englenborg beklommen, en **VERWATEN**
In 't prachtige gestoelt der dappre Cefars zaten.

Meermalen gebruikt onze Dichter dit woord *verwaten* in den zinn van *hoogmoedig*, *trots*, enz. zie BYDRADE XXI. bl. 394. — en het zal zijn, om dat hem andere daer in zijn voorgaen: „ dus ongelukkig kan men dwaalen, „ als men groote Dichters, zonder dat men zelf uit zyn „ oogen kykt, blindeling enkel op hun gezag volgt, „ zeggen de Dordr. Kunstgen. in de aengehaelde plaetz op onze vorige 327. bladz. en wy passen het ook hier op. 't is zoo, men dient meer te hebben dan een oppervlakkige kennis van tael, zoo men een goed Dichter, ja een goed Schryver wil zijn, om de woorden te kennen in hunnen oorsprong, waer uit men de rechte spelling, en de ware beteekenis, die dikwils door misbruik zeer mishandelt en verkeerd werdt, leeren moet.

Dit is het, dat de Taelkunstgenoten onder de *Zinspreuk* D. A. O. M. bewezen hebben BYDRADE XXXIV, waer zy zich ook oitlaten over *verwaten*, en tonen, dat dit woord allereerst beteekene *verlaten*, gelijk het buiten de aengehaelde Schryvers ook gebruikt werdt by de VIOLIEREN van *Antw. wt ionsten versaemt*, in de *Wellecome voor 't landjuw*. *Antw.* 1561. f. 13. verso,

*Onbeyt, mijn vrindinne, ick wil oock mede
Hout my in dees stede // niet alleen VERWATEN,
Die u in droefbeyt troost, wilt in gheen vruecht verlaten.*

HOUWAERT *Maegden* B. XII. bl. 516.

*Oft soo die spechten s'winters van haer wijskens vlien,
Is by van my ghevloden en beeft my verlaten,
En by en beeft my noyt connen bedien
Wt wat reden dat by my pijnt te VERWATEN.*

De vier uiterste bl. 196.

O Heer en wilt my dan niet VERWATEN.

Politieque onderwyfinge, bl. 432.

*Om dat sy bun van sondigen souwen vergrouwen, bier;
En dat jy de boosbeyt jouden VERWATEN.*

Y 2

Welk

Welk *verwaten*, eerst *verlaten*, in 't algemeen, naderhand *excommunicatus*, en toen, by overdracht, *verloekt* beteekend heeft, in welken zin het by de beste Schrijvers gevonden werdt.

VONDEL *Joann. de Boetgezant* B. IV. bl. 73.

*Men mompelde, en vernam terfont doch nu te spa,
Hoe dit VERWATEN stuck door farizeeuwijche strecken.*

Gebroeders act. II. scen. 2.

———— *Godloos en VERWATEN.*

Vertaelde Virgil. dat men dien VERWATEN bodem mast wyken:
CONCORDIA ET LABORE bl. 74. en 80. MUYSER *gered Venetie*
IIde bedr. 2de tooneel, IVde bedr. 1ste tooneel, Vde bedr.
1ste tooneel. —————

Maer voorbeelden genoeg, zoo' ze gevoegd werden by die van *den achth. H. HUYD. proeve van Taal en Dichtk.* bl. 483.

bl. 319. vers 23.

Geen Krokodil verschuilt in Nederlands rivieren,
En niets vreeft hier *DEN* beet, van bloedeloze dieren.

Dit is recht volgens de aenmerking, *BYDR. XXXII. bl. 143*, het keurig onderscheid namelijk in acht genomen, tusschen *vrezen voor iemand*, of *vrezen iemand*. ——— *Beet* werdt hier en 6. regels lager, te recht in 't manlijk geslacht gebezigd; sehoon andere, doch op een' onzekeren grond, hier ook wel 't vrouwelijk geslacht nemen; zie *HOOGSTR. op beet*.

bl. 320. vers 7.

Geen wetenschappen kunt ge roemen,

Geen kunsten, die ons land niet kweekt.

Maer nauwlyks weet ge een oord te noemen,

Dien Neerland naer de kroon niet steekt.

Wy hebben Dezideers, de Grooten, Bynkershoeken;

Wy Vondels, Zwammerdams, Boerhaven, Muffchenbroeken.

In den vierden regel stondt voor *dien* mogelijk beter, *klareheids-*

heidshalven, *wien*, gelijk ook aen het begin van dit vers,

Wie de op- en ondergaende zon

En wie geen oorlogswoede kon. en elders.

vs. 6.

Wy hebben Dezideers — enz. —

Het meervoudige gebruikt de Dichter hier recht van paffe, daer het de reden deftiger en hoger dravende maekt, en het onderwerp hier door grootfcher en overvloediger doet fchynen; dit zouden wy niet aenteekenen, was dit gepaft gebruik van 't meerv. niet al aengeprezen, en de tijd, wanneer het te gebruiken zy, geleerd by LONGIN. *ſect.* 23. §. 4-8. waer men ook de Uitleggers mag naflaen.

bl. 320. vers 13.

U, Haerlem, *WIEG* der wetenfchap.

Dus ook onze Dichter BYDR. XXX. bl. 107. en 115.

Δ *Vrede*, blyf by ons, zoo hlyft ook Nederland
De *wieg* en *weefter* ſteeds van kunften en verftand.

Volgens 't gemeenſte en natuerlijkſte beloop der zaken, mag men vaftſtellen dat een menſch niet *gewiegd* werdt dan in de plaetz zynere geboorte, en hierom werdt deze by de Latijnsche Poëeten zyn *wieg* genoemd, (HUYDEC. bl. 371.) hetwelk ook van onze Dichters gevolgd is.

VONDEL *Helden Gods* 29.

*Vraegbd ymand my van waer, van wien quam Jeremia?
Mijn WIEG was Anathoth: mijn Vader was Hilkia.*

Inwydinge van 't Amſterdamsche Stadtbuis,

Zoo bliñckt de ſtadt, mijn WIEGH, gebouwt van Agrippyn.

en in de voorr. van zynen *Virgil.* en noch *beden viert de ſtadt Mantua hem;* baren inboorling gelijk beiligh, en eert zyne *WIEGH* en geboorteplaats.

PLUIMER *Ged.* bl. 26.

*Myn zangbeldijn heeft u verwelkomt in uw land,
Uw 's Gravenhaage, uw WIEG.*

Y 3

FOOT

FOOT II. D. bl. 82.

't Groen Abswout is voor eerst dan met zyn graslandouwers
Poots vaderlant en WIEG.

bl. 374.

En dit geschiedt in deze stad,
Des werelts Koopvorstin,
De VOEDSTERWIEG en bakermat
Der Helden vroom van zin.

F. DE HAES Portug. B. II. bl. 34.

Het vrye Nederland was ook myn bakermat.

D. WILLINK Amsterdamsche Tempe B. I. bl. 7.

o Amsterdam! vermaarde stad,
Uitsmuntende in veel kostlykbeden,
Myn WIEGE en lust en bakermat.

In alle welke voorbeelden, deze of gene stad een *wieg* genoemd werdt, met opzicht op zekere personen, die aldair geboren en gevolgelijk *gewiegd* zijn.

Nu spreekt onze Dichter van de *wieg der wetenschappen*.

Deze naem kan gegeven werden aen een stad, daer deze en die *wetenschappen* geboren of uitgevonden zijn; dus kan *Haerlem* heten de *wieg der drukkonst*; maer in 't algemeen kan iedere stad, daer het verstand en de wetenschappen beoeffend werden, niet genoemd werden *de wieg*, maer veel eer de *zetel der kunsten en wetenschappen*, daer de kunsten haer hov houden, en daer de wetenschappen geëerd en gediend werden.

bl. 321. vers 4.

Zoo zweven langs het letterveld
De wyzen, by hun ledige uren,
Waer niets hun' yver palen stelt,
En zy een' schat van wysheit *PUREN*.

DIRK SMITS op het IIIde Deel der ged. van P. LANGENDYK,

Strykt neder, kiesche Letterbyen,
Daelt op dit loof, gebloemte en fruit,
Vol bemelgeur en lekkernyen,
Wel waerdig dat wy 't Godbeel wyen;
PUURT, zuigt 'er nieuwen benig uit.

Na-

Nagelaten Gedichten I. D. bl. 222.

*Dat paer verplant Germanjes woudt
Langs 't vlak des oceaens, zoo ver de zeilen varen,
Aen's weereids uiterste eindt, en PUERT bem goudt uit bout.*

FOOT's Gedichten II. Deel bl. 4.

Hier schittren bemelouren.

Hier kan men kunst uit kryg, en gouts uit graven PUUREN,
en bl. 200.

Ik zal (want dat verdient uw min)

*Uw welbedachte trou met zachte toonen roemen,
GEPUURT uit brein en zin.*

en in zijn *Vervolg van Gedichten* bl. 83.

*De lantbou, ros van vel, PUURT gouts, in duizent perken,
Uit klei, die mynen dooft.*

zie ook *JER. DE DEKKER Lof der Geldzucht* bl. 37. enz.

By Schryvers van meer gezag erinneren wy ons niet dit woord *pueren* gevonden te hebben in dien zin: In die van *purificare*, rein maken, zuiveren, heeft *VONDEL* het gebruikt, *Altaergeb.* I. B. bl. 20. *Joann. Boetgez.* B. III. bl. 48. en elders.

Wat aengaet dit *PUEREN*, *uitbalen*, *uittrekken*, enz. dit schijnt ons in een' overdrachtelyken zin genomen te zijn van het Vlaemsche, *pueren* / (by ons thands *peuren*,) dat is, zegt *KILIAEN*, *poperen* / met de *poper* *bisschen*. *fuscina piscari, figere anguillas in imo funda aquarum: lumbricis hano siue fuscinae affixis anguillas venari. Flandri dicunt pueren* η. d. *pieren* i. *lumbricis piscari anguillas.* fo. 409. b. daer ter plaetze vinden wy ook noch *poperen* / is *koteren*, *keu-teren*, *fodicare*.

Hier van mogelijk dit *poyeren*, *pueren* af komstig. —

bl. 321. vers 24.

Dan ziet men *Tiphys* kunst, wanneer de stormen woeden,

De kiel word *AENGESTREEN* door holle pekelvloeden.

Alleszins toont onze Dichter goed gebruik te maken van vele keurige waarnemingen onzer *Tael- en Dichtkundigen*.

De Heer *HUYDEC.* heeft bl. 546 en 547. het keurlijk gebruik aangewezen van het voorzetsel *aen*.

„ Dit voorzetsel, (zegt zijn Wel-Ed. Achtb.) komt o-
„ vereen met het Latynsche *ad*, *naar*, *tot*, of *aan*; doch
„ wordt

„ wordt, aan het hoofd van een werkwoord, zelden *aan*,
 „ doorgaands *toe*, verduitscht. Yder gebruikt het in *aan*-
 „ *schouwen*, *aan-spreken*, *aan-bidden*, in 't Latijn, *ad-spi-*
 „ *cere*, *ad-loqui*, *ad-orare*: dat is eigelyk, *zien NAAR*, en
 „ *spreken*, *bidden TOT iemand*: weinigen in andere woor-
 „ den. Maar onze voornaamste Meesters, op deezen voet
 „ voortgaande, plaatsen het voor alle Werkwoorden, aan-
 „ duidende een werk, dat geschiedt, met de Oogen op ie-
 „ mand gevestigd. ”

Dierhalven zegt men voor *toeknikken*, *toejuichen*, *toeslagchen*,
 (*adnuere*, *adclamare*, *adridere*,) keurlyker *aenknikken*, *aenjuichen*,
aenlagchen; en zoo vervolgens

TEGEN iemand *blaffen*, beter *iemand AENblaffen*. — VOND.
Joann. Boetgez. B. V. bl. 94. en *Altaergeb.* B. II. bl. 104.

———— te spa nu AENGBLAFT

Met ongeveerde en onfscharlake tronie.

en voorr. voor zyn *Virgil. Korbyl dorst Maro, Zoilus Homeer*
AENBASSEN, gevolgd van *FOOT* I. D. 317. II. D. 37.

TEGEN iemand *grimmen*, beter *iemand AENgrimmen*; —
 in *Joann. den Boetgezant* in de opdr. bl. 9.

Die Mabomets gebroet, met opgespalckte blicken

AENGRIMMEN overdwars. —————

gevolgd van *ANTONIDES*, *FOOT* I. D. 408. *SMITS ged.* bl. 22.
tegen iemand grynfen, beter *iemand aengrynfen*; — VOND.
Helden Gods bl. 38.

Maer als in 't zuiden ons GRYNST Edom AEN zoo *stuyr*.

tegen iemand brullen, *gapen*, *lonken*, *tieren*, beter *iemand*
aenbrullen, *aengapen*, *aenlonken*, *aentieren*, gelijk onze *Dich-*
ter bl. 316.

Op iemand *loeren*, beter *iemand aenloeren*.

Tot iemand *schreien*, *lopen*, beter *iemand aenschreien*, *aen-*
lopen, en zoo meer werkwoorden, al duiden ze niet be-
 paeldeijk een werk aen, dat met de oogen op iemand ge-
 vestigd, geschiedt: Dus zegt dan ook onze Dichter *aenge-*
stren, welk niet weinig overeenkomst heeft met de zeer
 gemeene en den Dichteren genoeg bekende werkwoorden,
aengewashten, *aengeschnonnen*, en diergelyke meer.

Hier mede dunkt ons genoeg voor deze reiz te hebben
 aengemerkt; kan het den een' aengenaem zijn, den ander
 aenprikkelende, om de hand te leenen ten opbouw der zuiv-
 vere Tael en behagelyke Dichtkunde, 't zal ons niet dan
 aengenaem zijn en tot verdere opwakkering van onzen ar-
 beid kunnen dienen.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E

XL. 1762 2.

Veel' hebben wel gedaen dat Bruno seer wel doet :
De waerheit naer te gaen, was noyt verloren moet.
Treckt yeder na dien Prijs, by waeght 'er ook een lot na;
Maer DATHEEN van DATHEEN, daer is de wereld sott na.
Hoe soo? 't is 't oudste kind, en daerom goed en soet;
De vroome zynder mé te vre'en in haer gemoed.
't Magh wesen; maer ick vrees, 't is all te vre'en, op God na.

werdt niet onaerdig gezegd door den spitzvindigen en schranderen Heer HUYGHENS (a), die reeds in zynen tijd, wanneer de Nederduitsche Tael- en Dichtkunde in verte na zulk enen trap van zuiverheid en netheid niet beklommen hadt als tegenwoordig, zeer te onvrede schijnt geweest te zijn, dat een Psalmgezang, gelijk dat van den walglyken DATHEEN, noch zoo lange in Gods Kerke geduld, en door ene blinde meenigte met ene blinde drivt als aengebeden werdt, en waer van men met den Schryver aen den Hollandischen Spectator (b) wel zeggen mag, dat het onbegry-

(a) In zyne *Sneldichten* B. XIX. 92. bl. 260.

(b) Zie N. 158. i Mey 1733; aengehaeld in de *Datbeniamasche bedenkingen over onze Bydragen*, 1759. bl. 57.

grypelijk voorkomt, dat zoo een ergerlijk werk, en zoo bekwaem om aen de spotternyen der wy-geesten en godlozen een overbloedig woordzel te verschaffen, in onze Nederduitfche Kerk met zoo eene koele onverschilligheid tot noch toe geduld werdt.

De fchriřtēn, diē t' zedert een jaer of drie herwaerts zijn uitgegeven, om te beproeven of men aen de grōote meenigte de oogen niet kōnde openen, en dus eindelijk herftel bewerken, hebben grōote aenleiding gegeven, zoo, om ons te doen zien dat 'er een groot aental van Psalmberymingen in het licht waren, die de plaetz van dat onftichtelijk Psalmgezang van DATHEEN konden vervullen; als wel voornamelijk, om den een en anderen optewekken, om, het zy aen nieuwē berymingen, het zy aen verbeteringen der Ouden, de hand te leggen.

Wy zullen all' wat ten dezen aenzien konde gezegd werden, ftilzwygende voorby, en ter zake treden met het opgeven van een proeve ener Psalmberyming, nu kortf uitgekomen, onder de plaetzteekening van *Leyden*; Zy vervāt de eenenveertig eerfte Psalmen in rym, en voert dezen titel:

D E
P S A L M B E R Y M I N G
V A N
P E T R U S D A T H E N U S
V E R B E T E R D.
I. B O E K.
G L O R I A D E O.

Te *Leyden* by *Hendrik Mostert* MDCCLXI. in gr. 8vo.

Indien wy dit werkjen volgens den *titel* wilder beoordeelen, zoude het fchynen ene verbetering van *Datheen's* Psalmen; waerin de genoemde beryming van dien zoetvloeienden en ftichtelijken DATHEEN in het oog gehouden, maer all' het ongerijmde,

de, walglijke, hartende en stootende, en wat men meer zoude kunnen opnoemen, weggenomen is geworden: doch, zoo veel ons gebleken is, kan deze beryming niet in die betrekking werden aengezien, en moet veel eer gebracht werden tot die soort van Berymingen, die men thands in onderscheiding van verbeteringen van *Datbenus*, den naem van nieuwe geeyt. — Het vervolg zal dit klaer doen zien, en wy zullen, zoo veel mogelijk, een denkbeeld trachten te geven van de waerde of onwaerde van 't genoemde werkjen.

Onz oogmerk in dezen is niet om te beoordeelen in hoe verre dezelve al, of niet kunde gebracht werden tot het getal der zulken, die by het invoeren van nieuw Psalmgezag in aanmerking dienen genomen te werden.

De verschillende gevoelens, vooral van verschilligdenkende Godgeleerden in de Kerk, zijn te aenmerklijk, en te verdeeld, dan dat zulk ene opgave ieder een genoeg zoude geven. Het dobrwrochte werk van den Eerw. Heer ANDRIESEN, die wel voornaemlijk de zucht tot nieuwe Psalmberymingen heevt verlevendigt, kan hier toe opgeslagen en met vrucht gelezen werden.

Onz bestek is thands naeuwer bepaeld, en eischt slechts, dat wy met een woord onze aendacht laten vallen daer op, dat de Schryver of Berymer van dit proevjen is afgeweken van de gedachten van (zoo wy meenen) alle de vorige Berymers, om even zoo veel berymde verzen, of coupletten, in elken Psalm te behouden, als het *DATHEEN* geluyst heevt 'er in te vleien. Hier toe dienen ook de woorden van zijn Ed. *voorbetrict*, die dus luiden: „ Voorna-
„ melijk is mijn oogwit geweest den eigen zin der he-
„ lige Poëten, met dezelfde woorden van de keurige
„ overzetting des Staten Bybels, zoo stift mogelijk
„ na te zingen, en my zoo zorgvuldig als ik kon te
„ wachten voor uitbreidingen en stukken van eigen
„ vinding om het rijm te vullen. *Hier van dat bet*
„ *my gelukt is meet te zeggen in minder regels, en een*
„ *groot deel Psalmen te bekorten.*”

Dit kunnen ook de voorbeelden daer van leeren; want daer DATHEEN, en met hem de overige den *Eerften Psalm* in 4 berijmde verzen heevt gebracht, zoo heevt onze Schryver hier toe maer 3 verzen besteed. — Van gelyken vinden wy den *sweden Psalm* gebracht in 4 verzen, daer 'er by DATHEEN zelv tot 6½ gevonden werden, en zoo vervolgens; Waer toe men inzie *Psalm* V, VI, VIII—XII, XIV, XVI, XXVI en meer anderen, in welke men naer mate van derzelve langte of kortheid een of meer verzen zal vinden afgekort. Daer wederom de verzen gelijk uitkomen in *Pf.* III, IV, VII, XIII, XV, XVII, XVIII—XXV, XXVII, XXXI enz.

Indien dit deze Psalmen tot een hoofd-fout werdt aengerekend, als zonder welcher verbetering zy in geene aenmerking zouden kunnen komen; zoo geloven wy dat dit niet licht zoude te verhelpen zijn, dan door weder van de genoemde ene nieuwe beryming optemaken. — Altans die verkorting hebben wy 'er in 19 van de 41 aengetroffen, zonder dat wy echter zeggen kunnen dat de Rijmlooze Psalm 'er eenig nadeel, indien al niet groot voordeel by ontvangt, in zoo verre dat 'er vele onnoodige stopwoorden en zinstuitingen door kunnen gemist werden.

De grootste afwyking hebben wy gevonden in den XXVI^{sten} *Psalm*, dien wy, om met anderen te kunnen vergelyken, hier geheel zullen uitschryven.

- vs. I Ô HEEER! doe my recht;
 Want ik, uw trouwe knecht,
 Ik wandle in myne oprechtigheid;
 Ik blijf den HEEER vertrouwen,
 En hy zal my behou'en,
 Ik wankel niet, zoo hy my leidt.
- 2 *Beproef me, alwetend HERR!
 Verzoek me of ik u eer;
 Toets harte en nieren door en door.
- 3 Want all' uw mededogen
 Is stadig voor myne oogen,
 En 'k wandele in uw waarheids spoor.

4 'k Zit

- 4 'k Zit niet by ydle liën;
Ik ga niet om met dien,
Die elk bedektelijk bespiedt.
- 5 Ik haet vergaderingen
Der boze muitelingen;
By godelozen zitte ik niet.
- 6 Ik wassche, aen u verpand,
In onschuld myne hand;
Ik ga rondom uw outer, HEER!
- 7 Op dat ik, in uw chooren,
De stem des lofs doe horen,
Vertelle uw wondren, roem en eer.
- 8 Ô HEER! hoe lief, hoe waerd
Is my uw huis op aerd,
De woonplaats van uw Majesteit?
- 9 Mijn ziel zy niet verdreven
Met zondaers, noch mijn leven
Met mannen der bloedgierigheid.
- 10 In welker handen is
Misdrijf, verdoemenis;
En welker rechterhanden zijn
Vervuld met vele gaven.
- 11 Maer ik zal wandlen, draven
In myne oprechtheid, zonder schijn;

Verlos me, maek me vry,
Zie in genade op my.
- 12 Mijn voet staet op een effen baen,
Ik zal den HEERE loven
In zijn gewyde hoven,
En met zijn volk om 't outer gaen.

Verder moet onze aendacht gaen over andere woorden van des Schrijvers voorbericht, te weten, dat „hy niet gefchroomd hebbe, zich te bedienen van „de beste berymingen, die hy krygen kon.” 't Komt hier

hier naer onze meening zoo zeer niet aen, of de Schryver in het minste geen gebruik gemaekt heeft van andere berymingen, van wat natuer of hoedanigheid zy mogen zijn; of dat hy zich daer van bediend heeft? de groote vraeg is, of hy aen zijn oogmerk, en aen het oogmerk ener *nieuwe Psalmberyming* of *verbetering* van oude Psalmen voldoen heeft of niet? Wy kunnen genoeg zien dat de Dichter goed gebruik gemaekt heeft van de menigvuldige reeds gemeen gemaekte Psalmen, die telkens tot zijn oogmerk brengende „ om den eigen zin der heilige „ Poëten, met dezelfde woorden van de keurige o- „ verzetting des Staten Bybels, zoo *stipt mogelijk* „ na te zingen”, waer van wy straks zullen moeten spreken. En dit gebruik maken van vroeger geloven wy niet, dat hem kwalijk zal genomen kunnen werden, ten ware men mocht meenen, dat hem niet wel vry stondt zelfs twee regels uit anderen afgeschryven, gelykerwijz uit den reeds aengehaelden zijn

Ik wassche, aen u verpand,
In onschuld myne hand,

welke woorden even zoo by het genootschap LAUS DEO, SALUS POPULO gevonden werden; vergelijk ook dezelve in den VIII^{ten} *Psalme* 5de vs.

Wat is de mensch dat gy aen hem gedenkt?
En 's menschen zoon dat gy hem mild beschenkt,

den XV. vs. 1.

Wie zal, ~~u~~ hoogste Majesteit
Wie zal in uwe tent verkeerren,

Met het geon wy van dien aerd meer, ook uit andere, konden aanbrenghen; dat overtollige arbeid zijn zoude. *Zijn voorbericht*, waarin hy deze bekenenis doet, kan hem gemaklyk onzes bedunkens van eenige kladdeswegens vry verklaren. — Wy gaen voort, en nemen verder acht op 't *voorbericht*, waarin de
Schry-

Schryver toont niet al te hoog van zich zelven te willen denken, daer hy zegt: „ Ver zy 't van my „ deze beryming voor ene zwierige, Poëtische en „ ongebreekige optegeven, integendeel zie ik zelve „ hoe de kiefchheid veele feilen en misftallen zal vinden, welke ik, om by den text te blyven, niet in „ staet was te myden.” 't Is hier uit, dat hy in het slot van zijn voorbericht ene uitnoodiging doet aen elk en een ieder, om zijn werk te be-oordeelen, en hem de gebreken, die men daerin mocht ontdekken aentewyzen, wen hy zegt: „ Verders late ik myne „ behandeling over aen het oordeel van alle bescheiden Menschen, en het zelve zal my aengenaem „ wezen te vernemen by mynen drukker. Ook zou „ men my gevoelig verplichten en aenmoedigen met „ aenmerkingen, vooral met verbeteringen; want „ ——— edz. ——— ”

Hierom zullen wy onze gedachten, vry en onzydig, hem naer onze begrippen trachten medetedeelen, ten einde dezelve mogen strekken, zoo ter verbetering van het reeds berijmde, als ter bake in de noch vervolgens te berymen Psalmen.

Onze aenmerkingen zullen lopen over twee dingen, te weten de *Dichtkunde*, met het geen 'er aen vast is, en over de *Tael*. Doch alvorens willen wy deze algemeene aenmerkingen laten voorafgaen.

1sten Dat, daer wy kort te voren zagen, dat de Dichter was afgegaen van een vereifchte in het berymen der bewuste Psalmen, bestaende in het behouden van een evengelyk getal van verzen, en daer wy zeiden, dat zulks niet zeer gemaklyk te herstellen zoude vallen; wy in tegendeel alhier veel zullen hebben aentemerkten, dat met weinig of geen moeite te verhelpen zal zijn, en grootelyks tot voordeel dezer beryming kan gedyen.

2^{den} Dat wy uit de thands voor ons liggende Psalmen genoegzaam kunnen opmaken, dat derzelver berymer een man moet zijn, die een' vry goeden smaek van Tael- en Dicht-kunde bezit, en die in vele opzichten toont gelezen te hebben waernemingen ten dezen aanzien menigvuldig reeds gedaen;

waertoe wy brengen kunnen enige netheden, die by andere veelal tot hunne schande verwaerloozt of gering geacht werden, maer echter door iemand, die de netheid wil betrachten, behoren te werden waergenomen.

Dus zien wy dat de Schryver altyds volgens den aerd van 't woord en deszelvs zamenkoppeling schryft *ellende*, wacrvoor andere zeer verkeerdelyk de tweede *l* uit latende, schryven *elende* (*c*) zie dit *Pf.* IX, vs. 11 en 19, X. vs. 1 en 9. enz.

't Is wel aangemerkt, dat wanneer men het woord *godloos*, en *godloosheid* (zaemgevoegd zijnde uit *God*, en *loos*, dat ene ontbeering aanduidt) ene sillabe verlengen wille, wy dit niet kunnen doen met te schryven *godde*, maer dat men *gode* in de buiging te gebruiken heeft; even dit heeft onze Schryver mede wel waergenomen, schryvende hy overal zeer naeuwkeurig dit woord met uitleting dezer tweede *d*, die hier zoo wel voegt, als de tweede *l* in *ziellen*, de tweede *g* in *voeggen* en diergelyke meer.

Hier van *Pf.* V. vs. 5.

Want Gy, gy zijt geen God, wiens ogen.
Met lust de *godeloosheid* zien.

Pf. XI. vs. 2.

Want 't *godloos* volk spant, hittig tot vernielen,

Doch vs. 3.

Zoo zal voorwaer de *godeloze* schaer
Geheel en al de fondamenten slechten.

Vervolgens neemt onze berymer zeer naeuwkeurig in acht het onderscheid dat 'er is tusschen stoffelyke byvoeglyke en zelfstandige woorden, volgens de

(*c*) Dat men niet *elende*, maer volstrekt *ellende* schryven moet, kan men zien BYDRAGE VI. bl. 104. vergeleken vooral met het geen de Taalkundige Heer ADR. KLUIT zegt Bydr. XX. bl. 375 en 376.

de aenmerkingen van HUYDECOPER bl. 348. Dus zegt hy *Pf. VIII. vs. 4.*

De *gouden maen*; het *zilveren starrenlicht*.

Dus vinden wy mede niet *offerband* maer *offerand* *Pf. XVI. vs. 4.*

Ik offer nooit hunne *offerand* van bloed

volgens de aenteekening van den Heer KLUIT, die in de aenmerkingen op de *Geslachtlijst* van DAVID VAN HOOGSTRATEN op *Offerbande* bl. 287, 288. getoond heeft dat de *b* dit woord *offerande* zoo wel paste als het vijfde rad aen een wagen, die op vier wielen rijdt. —

Ook schijnt deze Berymer gebruik gemaakt te hebben van onze aenteekening BYDRAGE XIII. bl. 216. en met ons en andere de *CH* voor een ondeelbaer Letterteeken, overeenkomende met de Grieksche χ , te houden, gelijk te zien is in zijn *VOORBERICHT*, en *PSALM XVIII, vs. II.*

Hy voer en vloog, —

Op schouders van een' *CHerub*, ja gezwind

Vloog God de Heer op vleuglen van den wind.

Dat ook de Heer KLUIT van dit zelve gevoelen was, bleek reeds in den jare 1755. in zijn kunstig Gedicht by de uitgave van de *Proeve van Zedepoëzy* van *CONCORDIA ET LABORE*, daer hy schrijft, *coup. XVII.*

De *CHristen* maakt nu *vasten staat*,

Om, 't einde van zijn zalig hopen,

De bemelhaven in te loopen.

Wie wenscht niet overzulks zich *CHRISTEN IN DE DAAD.*

Eindelijk zien wy ook met vermaak dat deze Berymer verworpen heeft die verbafterde teekening der letter *y*, die dus lange tot groot achterdeel van nette taelkunde de plaetz heeft ingehouden van de rechte en echte dubbele klinker *ij*, gelijk overvloedig getoond is. Zie *BYDRAGE XIII. bl. 225-229,*

vergeleken met de aenteekening van den Heer KLUIT op HOOGSTRATEN's *Geflachtlijst* bl. 509. en volgg. B. HUYDECOPER *bericht wegens de letter Y achter zyne proeve van Taal- en Dichtk.* bl. 644. enz. —

Doch wy stappen deze kleinigheden over, die wy alleen willen aenwyzen om te doen zien, dat onze Berymer, hoe grove mislagen wy ook in hem staen aen te toonen, echter goeden smaek van letteren heeft, het geen ons doet aenmerken ten

3^{den} Dat onze Schryver, hoe goeden smaek hy dan ook van letteren hebben mag, echter niet zoo ver gevorderd zy, dat hy zich van alles heeft kunnen wachten, en zelfs niet bloot gesteld is geworden voor misfallen, die te sterk in 't oog lopen, dan dat zy met stilzwygen kunnen werden voorby gegaen, en die waerschijnlijk zouden zijn verbeterd geworden, indien het werk, voor zyne Uitgave, onder kundiger oogen waer geweest, dat ons voorkomt niet te zijn geschied.

Wy zullen zyne feilen in twee hoopen deelen; zoo verre de Dichtmaet en de Taelkunde twee byzondere deelen maken.

Wat de Dichtmaet betreffe.

De kundige HUYDECOPER handelt veel van de rust in de Verzen, die niet weinig de zachtheid en zoetvloeïendheid bevordert — (d)

Ons heeft het altyds toegeschenen dat de 5 voeti-ge verzen de rust moeten ontvangen achter den tweeden voet. Naeuwgezetter kon dit nooit gevolgd zijn dan in de beryming van zynen ganschen XVIII^{den} PSALM, waer van dit het begin is

vs. 2 Ik zal u, HERR / met hart, en ziel, en zinnen,
Mijn sterkte en kracht! / op 't allenteeft beminnen.

3 De HERR is zelf / mijn steenrots, en mijn borgt,
Mijn toeverlaet / mijn God, die voor my zorgt.

Hy is mijn rots / op welken ik betrouwe,

Mijn schield en boom / waer ik mijn heil op bouwe.

Van

(d). Zie zyn Wel Ed. Achtb. *proeve van Tael- en Dichtkunde*, bl. 142-145, 177-186. 523. 610. enz.

Van deze zuivere dichtmaet wijkt hy af *Pf.* II. vs. 4.

Die in den He/mel woont, belacht hun doen.

Pfalm XXXII. vs. 8.

Ik zal u on/derwyzen, 'k zal u leeren

Den rechten weg ———

XXI. vs. 4.

De HEEER zal / hem ondersteuning zija

Op 't ziekbedde in de pijn;

Zijn gansche le/ger HEEER verandert sy. enz.

Lomp en aenftotelijk is vooral de fout, die de Berymmer begaet in de vermenging van de dubbele vo-
kael ij met den *Diphtbongus* EI, waer door hy zynen
Rijnlandschen of Amstellandschen tongval verraedt.
Zoo schrijft hy *Pf.* IV. vs. 9.

Ik zal in vrede t'famen slapen

My VLYENDE gerust ter neêr;

het geen VLYEN moest zyn, VLYDEN, *aptare in or-*
dinem, concinnare &c. — het tegengefelde loopt
ons in 't oog *Pf.* V. vs. 10.

Hun keel gelijkt een open graf,

Hun tong wordt VLYENDE bevonden,

VLYEN, VLEIDEN, is *blandiri, adulari (e)*. Deze
is een fout die onverschoonbaar is, en in geene nieu-
we *Pfalmberyminge* kan gedragen worden. — Niet
alleen dat de Dichter zich dus verzint in het schry-
ven,

(e) Aen alle die dit niet vast hebben, kunnen wy opge-
ven de regelen van de *gemeenlandsche Dialect*, te vinden by
TEN KATE I. D. bl. 176. en volg. waer van men gebruik
moet maken, om zich te leren wachten voor diergelyke
groeve mislagen.

ven, maer hy ontziet zich niet de dubbele vokael ij
te laten rymen op EI, in veelvuldige plaetzen. Als
Pfalm VI. vs. 5.

Zie wat zy draegt en LIJDT;
Kom met uw hulp te flade,
Verlos my uit genade,
En goedertierenHEID.

7 'k Ben moede van mijn klachten-
Mijn bed fwemt gansche nachten
Van tranen, die ik SCHREI,
8 Mijn oog is doorgegeten,
En van verdriet versleten,
Door myne weêrparty,

VII. vs. 23.

Hy heeft het reeds gewet ten STRYD,
Den boog gespannen en BEREID.

XII. vs. 4.

De HEER snyde af de lippen die steeds VLEYEN.
5 De grootse tong, die zeggen tot hunne eer:
Wie zal de macht van-onze tong BENYEN;

XXII. vs. 15.

'k Ben uitgestort, als water, op den grond,
Te dezer TYDE,
En all' 't gebeent' heeft zich van een GESCHEIDEN;
Mijn herte is net als wasch van alle ZYDEN
Gefmolten in mijn binnenste, en door 't LYDEN
Vergaet mijn macht.

XXX. vs. 6.

Zijn gramfchap duert een' kleinen TIJD,
Een leven zijn goedgunstigheid

XXXIV.

XXXIV. vs. 12.

Als gy den mensch met straffingeh **KASTIJD**,
 Zoo doet gy zijn bevalligh**HEID**
 Versmelten als een mot; —

Lichter middel zal 'er zijn om te beteren het ver-
 zuim der smelting, dat wy in zommige Dichtregels
 mede ontwaer geworden zijn: in zommige zeggenwe,
 en verre in minder getal, dan de zulke waer in hy de
 smelting waergenomen heevt,

Goed dierhalven zingt hy *Pfalm* I. vs. 3.

Die, groeyende aen een' koelen waterstroom

Welks blad niet valt door hevige onweêrylagen. enz.

Maer kwalijk in tegendeel *Pfalm* XXIII. vs. 1.

De Heere is mijn Herder en mijn Hoeder,

Pf. XXVIII. vs. 8.

De HEERE is haerlieder sterkte,

beter in den voorgenoemden XXIIIsten

Al ginge ik ook in eeuwigduistere dalen. enz.

Vervolgens hebben wy in de Dichmaet noch in
 aenmerking te nemen het hoogste toppunt van stor-
 digheid, dat in een' Dichter van den tegenwoordigen
 tijd kan gevonden werden, en ons in twijfel doet
 staen of de Dichter zulks alwillens heevt gedaen of
 door onkunde. — Wy doelen op de telkens blad-
 zyde voor bladzijde voorkomende afbyting der N in
 den enen, en aenhechting der zelve N in den anderen
 daerop sluitenden regel, wanneer hy by voorb. ZIELE
 rijmt op VERNIELEN, *Pf.* III. vs. 3. VREDE op BE-
 TREDEN, V: 9. WENEN op GEENE VI: 6. MOEDE op
 WOEDEN VII: 7. GEBOUWEN op BESCHOUWE, GRON-
 DE

DE OP HONDEN, WEGE OP VERLEGEN; EERE OP HEEREN, enz. ———

Wy durven wel verzekeren niet te beuzelen, wanneer wy zeggen, de verzameling van deze N in deze XLI. PSALMEN meer dan vijftig malen te hebben opgemerkt, en daer onder het meest in zulke plaetzen, waerin door de minste verandering niet alleen de zaak verholpen was geweest, maer waer ook zelfs beter de N was bygevoegd; zoo dat wy schier in 't denkbeeld kwamen, dat de Schryver het dus en niet anders gewild heeft. Doch kwalijk! Dus zegt hy *Psalms VII. vs. 6.*

Zoo mag de vyand vry mijn ZIELE
Vervolgen; vinden en vernielen.

waer voor even zoo goed kon gezegd zijn:

*1. Dat dan de vyand vry mijn ziele
Vervolge, vinde, en haer verniele.*

vs. 7.

Stae op, o HERR! in grammen MOEDE
Verhef u om mijn's vyands WOEDEN

even zoo goed immers zal men hier kunnen lezen
woede, als een zelfstandig woord gehomen.

Pf. VIII. vs. 4.

Als ik met lust de Hemel-praelgebouwen
De werken van uw vingeren, *beschouwwe,*

hoe lichtelijk kan men hier lezen?

*Gelust bet wy de Hemel-praelgebouwen
De werken van uw vingeren te beschouwen.*

Dus ook *Pf. IX. vs. 10.*

De HERR zal ———
Een hoog vertrek, in angst en VREZE,
In tyden van benaeuwtheid WEZEN.

leez, slechts in angstig vrezen, en 't zal goed zijn.
Pf.

Pf. IX. vs. 15.

Op dat ik uwen ganschen lof
Der Dochter Sions, in den hof
Vertellen mag, en my **VERBLYDEN**
In nwe hulp die my **BEVRYDDE**.

Leez vertellen moge en my verblyde.

Pf. XVII. vs. 1.

O **HEER!** hoor de gerechtigheid,
Merk op mijn schreyen, neem ter **OORE**
Mijn rede die ik u doe **HOREN**,
Gelijk ze my op 't harte leit.

Leez ooren.

Doch dit zoude zonder einde zijn, indien wy hier in verder traden; 't zy genoeg te doen zien, dat er in de opgegeven voorbeelden **geene noodzakelijkheid** om dus te schryven zy gelegen, welke verbetering echter niet in allen even gemaklijk toe zou gaan. Zie daer toe *Pf.* VI: 6. en II, *Pf.* IX. vs. 14. VII. vs. 16. VIII: 8. XII: 7, enz. — Maer noch verder wijkt het af dat onze Dichter **GERICHTE** laet rymen op **VERRICHTEN** *Pf.* I. vs. 5. **TROUWE** op **VERTROUWEN** **XXXVII: 4.** en **AERDE** op **AERDE** vs. 22.

Want die van hem gezegend is, zal de **AERDE**
Steeds erfelijk bezitten; maer de geen
Dien hy vervloekt, zal als van geene **WAERDE**
Zijn uitgeroeit. De **HEERE** stelt de treên
Des zelven mans in vastigheid op **AERDE**;

Vervolgende strijdt ook tegen ene geregeld Dicht-
maet *Pfalm* XII. vs. 6.

Om dat ik zie de ellendigen verpletten,
Der armen zucht tot my gekomen is,
Zal ik, zegt God, nu opstaen, en hem zetten;
Dien hy **AENBLAEST**, in mijn behouderis.

Mogelijk beter op wien by blaest.

Pf.

Pf. XXXII. vs. 5.

Mijn zonde bracht ik voor u in de hoogte,
 'k Bekende die, aen u, die alles ziet,
 Mijne ongerechtigheid bedekte ik voor u niet.

wy ontdekken dat dit laetste vers by ongeluk een
 voet te lang is.

vs. 6.

Hierom zal u een ieder heilige in 't midden
 Der angst en smert, in vindenstijd aenbidden;

Hiervoor zal men lezen moeten

Hierom zal u een ieder heilige in 't midden

**Pf. XXXIII. vs. 7. vinden wy ook een fout tegen
 de uitspraekkunde onzer tale.**

Hy heeft voor de golven

Schatkamers bedolven,

Pf. XL. vs. 5.

Gelukzalig is deze

Die 't eeuwig Opperwezen

Tot zijn vertrouwen stelt:

XLI. vs. 14.

Amen, ja Amen, **HEER!**

Maer allerongelukkigst in Pf. XXIII. vs. 6.

En ik zal in het heilig huis des **HEEREN,**

Met rust in lengte van dagen verkeren.

Waer voor beter

Mit rust, zoo lange ik leven mag, verkeren.

Zija

Zijn dit slechts mislagen die de Dichtmaet opgeeft; wat zal 't dan met de *taelkunde* van onzen Dichter zijn, dunkt ons dat iemand vragen wil. Doch oordeel niet te schierlijk, Lezer!

Wy hebben ook vry wat grove mislagen, tegen de tael aenlopende, in onzen Schryver waertenemen; maer het oogmerk, waer mede wy dit alles zoo breed behandelen, is u noch niet bekend, en zullen wy op 't slot eerst recht verklaren. — Vooraf een woord over de taelfeilen.

Voor eerst springt ons voor de schenen onnaauwkeurigheid in de *Geslachten* der woorden, zoo lezen wy *Psalms* I. reg. 4.

Die en met God, en zuivre Godsdienst spotten.

daer het woord *dienst*, en gevolgelijk ook *Godsdienst* van het manl. gesl. is, zie HOOGSTRATEN: derhalven

Die en met God, en zuivren Godsdienst spotten.

en *Pf. XXXVII. vs. II.*

In tegendeel, die 't leet zachtmoedig lyden,
Bezitten de aerde eerlang *ten* erfenis;

voor *ter erfenis*, want dit woord is van het *vrouwelijk geslacht*.

Kwalijk ook lezen wy in den aengehaelden *XXVIsten Psalm vs. 10. welker* voor *wier* enz.

Vervolgens lezen wy by onzen Dichter *Pf. XXII. vs. 4. gy wil, of gy die wil, voor wilt*; en even zoo ook *Pf. XXVII. vs. 8, 9. gy gaf*,

Gy die my steeds uw hulpe en bystand *gaf*,

voor *gaest*. — Die zelvde ongelukkige taelfverbastering noch eens *Pf. XXXVIII. vs. 23.*

Haest u tot mijn hulpe, **HEERE!**

God der ere,

Die weleer my bystand *gaf*.

en dit beide juist in de rijmklanken. **Ha** **Hoe**

Hoe bijster fraei zou het den Latijnschen ooren niet klinken, als wy zeiden *tu, qui dat?* zoo ook insgelijks *Pf. XXX. vs. 4. gy trok voor gy trokt.*

Byna van dezelve munt is *Pf. II. vs. 12.*

Welzalig zijn all' die op hem vertrouwt,
waer voor met de minste moeite waer te lezen,

Welzalig zijt ge, all' die op hem vertrouwt,
of

Welzalig is, all' die op hem vertrouwt.

Als en gelijk zijn hetzelfde, en gelijk als ene gelijkheid stelt tusschen persoonen en zaken, zoo moet dan altijd gebruikt werden, wanneer 'er eenig onderscheid en ongelijkheid tusschen beide beteekend werdt; by voorbeeld, achter den vergrootenden trap (gradus comparativ.) niet alleen, maer ook achter anders, niemand, niet, nooit, enz. hetgeen bewezen werdt door den Heer HUYDECOPER proeve van Tael- en Dichtkunde bl. 128 - 134. Niet wel derhalven zegt de Dichter Psalm I. vs. 3.

Want hy zal zijn niet anders als een boom.

IX. vs. 21.

O HEERE jaeg hen beving aen;

Doe eens het Heidendom verstaen,

Dat zy, naer welk gezag zy dingen,

Niet anders zijn als stervelingen.

XVII. vs. 14.

O HEERE! ja, van deze menschen,

Die niet als aerdsche wellust wenschen,

overal voor dan.

We hebben noch een aenmerking.

De Wel-Ed. Achtb. Heer HUYDECOPER zegt in zijne proeve bl. 105. dat MOONEN ons zeer wel opgeeft

geeft de buigingen van het voornaemwoord *ben* in het enkelvoud, *ben* in het meervoud, in den vierden naemval, maer *bun* in den derden en zesden naemval, zoo als ze alle in deze zinsluitinge vervat zijn, *zy zijn goede vrienden: doch geen HUNNER bebaegt my, ook bebaeg ik HUN niet; echter baet ik HEN niet, maer zal my wel van HUN wachten.* „Dit onderscheid van *ben* en *bun* neemt VONDEL meest zeer naeuwkeurig waer: en het is een groot sieraed onzer tale, en geeft der redeneeringe daerenboven doorgaans licht en klaerheid”, zegt de Heer HUYDEC. op de aengehaelde plaetz. —

In deze beryminge vinden wy nergens het voornaemwoord *ben*, in het meervoudige, anders gebezigd dan *ben*, en over al daer *bun* staet is het *adjectiv*.

Zoo wie vervolgens met opmerking heeft gelezen het geen wy in ONZE BYDRAGEN bl. 69-71, vooral bl. 197-201 en eindelijk bl. 300-301. hebben aengeteekend over het gebruiken van het ontkenkend woordjen EN, in *ik EN wil niet, ik EN kan niet*; zal genoegzaam overtuigd zijn, dat het eigenaerdig onze tael toekomt; maer dat het gebruik, aen welk in ene levende tale veel moet werden toegegeven, het zelve thands by ons veroordeeld heeft. Niettemin bedient 'er (zich de Schryver van op meer dan eene plaetz, en zulks wel vry stotende, gelijk *Pfalm XXXII. vs. 9.*

Op dat het niet by u te na EN koom.

XXXV: 20.

Want zy EN spreken niet van vrees.

Niet min onachtzaam is het tusschenvoegen van het *relativum* die in *Pfalm XL. vs. 13.*

Myne ongerechtigheden
Die hebben my bestreden.

A a 2

Pf.

Pf. XVIII: 36.

Ook geeft gy my den schild uw's heils tot schut.
Uw rechthand *die* heeft my onderstut.

Zelvs hadt de nederd. vertaling dit ter dezer plaetza onzen Dichter beter kunnen leren.

Doch dit zy, onzes 'erachtens, genoeg om te doen zien, hoe dit werkjen, ten aenzien van *Tael-en Dichtmaet* zy gesteld; — Wy dienen een' overgang te maken, om na te speuren, in hoe verre wy hebben aen te nemen het zeggen van het *voorbericht*, reeds boven aengehaeld, dat het voornaem oogwit van den Dichter geweest is „den eigen zin der heil-, „lige Poëten, met dezelfde woorden van de keuri-, „ge overzetting des Staten Bybels, zoo stipt mo-, „gelijk na te zingen, en zich, zoo zorgvuldig als „hy kon, te wachten voor uitbreidingen.” enz.

Maer, zoo dra wy hier in komen, werden wy van verwondering als voor 't hoofd geslagen, en kunnen met geen mogelijkheid begrypen zulk ene gelukkige uitvoering van dit onderwerp.

Hoe zeer ook andere door veel zwier van woorden, andere door naeuwkeurige en naeuwgezette navolging der Bybelvertaling, reeds enen naem verworven hebben, alles, dunkt ons, moet voor deze beryming wyken.

Zy mag ge-evenaert, of in tael en maet verbeterd werden, maer in beryming selv zal niemand haer gemaklijk verbeteren. In deze heerscht het voortreffelyke denkbeeld, daer velen onzes oordeels tot noch toe vergeeffsch naer hebben omgezien, om in de beryming de woorden van de Psalmen in zulk een ongedwongenheid, ongemeen aental, eenvoudige netheid en juiste navolging, nate kunnen gaen.

Ja, gelijk *alteveel*, volgens het spreekwoord *schadelijk* is, zoo gebeurt het wel eens nu en dan, dat 'er min of meer stijfheid in voorkomt, en, het geen 't natuerlijk gevolg van dit alles is, dat dezelve ook vervuld zijn met *idiotismi*, of manieren van uitdrukkin-

kingen, die der Hebreeuwſche en Ooſterſche talen alleen eigen, alhier in een Duiſch gewaad geſtoken zijn, waarvan vooral het Konſtgenootſchap LAUS DEO, SALUS POPULO, de lov komt, dat zy zich zorgvuldig hebben weten te wachten.

De juiste navolging gaet in dezen onzen Dichter zoo ver, dat hy, by voorb.
Pſalm XXVI. vs. 2.

Beproef me, alwetend HEER!

Verzoek me of ik u eer;

liever het woord *verzoeken* heevt willen behouden, dan een woord nemen, dat, volgens onze manier van ſpreken, voegelyker aldaer zoude gekomen zijn.
Zoo ſchrijvt hy *Pſ. XXXVIII. vs. 9.*

'k Ben verzwakt en uitermaten

Zeer verlaten,

Zeër GEBRYZELD van ellend:

Hier voor zou men thands kiezen *verbryzeld*; doch de Vertalers hebben het woord *gebryzeld* verkoren, en dit wilde onze Schryver dan ook liefſt volgen.

Dit nu dient alleen om te tonen hoe naeuwgezet onze Berymer zich zelv' aen de Nederduitſche woorden en buigingen gehouden hebbe.

Wilden wy door voorbeelden doen zien, hoe gelukkig de beryming uitgevallen zy, wy zouden gemaklyker het gantſche Proevſtukjen kunnen uitschryven, dan daeruit eene goede keuze doen.

Men leze hier den aanhef van den XII^{den} PSALM die dus luidt.

vs. 2 Behoud, o HEER; want ach de goedertieren

Ontbreken thands; want zy, die met ontzag

En ware trouw, den Heer der Heeren vieren,

Vermindren by het menſchdom dag aen dag.

3 Zy ſpreken valſch, een ieder met zijn naeſten,

Met lippen, die van vleyery en ſmart

Bezwangerd zijn, om 't onheil te verhaeſten;

Zy ſpreken niet dan met een dobbel hart.

Aa 3

Pſalm

Psalms XVI. vs. 6-9.

- 6 De snoeren zijn my in een lieflijk dal
Gevallen, ja een heerlyke erfenisse
- 7 Is my gebeurd, Ik zal den Heere, ik zal
Hem loven die zijn' raed my niet deedt missen,
Ja zelfs by nacht ontdekken my mijn niëren
Hoe ik mijn' gang voor Gods gezicht zal stieren,
- 8 Ik stel den HEER geduriglijk voor my:
Ik heb niet meer voor wankelen te vrezen,
Om dat de Heer is aen mijn rechterzy.
- 9 Dies zal mijn hart verblijd en vrolijk wezen,
Myne eere zal haer ware vreugde tonen:
Ook zal mijn vleesch met blijdschap zeker wonen.

Dus is het ook of men de woorden van den rijmlozen XXVIIsten *Psalms* voor zich hadt, daer hy zingt:

- vs. I God is mijn licht, mijn heil, wien zoude ik vrezen?
De HEERE is all' mijn sterkte en levenskracht,
Voor wien zoude ik vervaerd of angstig wezen?
Hy is 't die my beveiligt door zijn macht.
- 2 Als 't boze rot, mijn trotsse weêrparty
En hateren aenrukten tegen my,
Dat zy mijn vleesch opaten en myne eer,
Zijn zy, zy zelv, getluit, en vielen neêr.
- 3 Offchoon men my belegerde in het ronde,
Mijn harte wierdt door geene vrees benard,
Schoon tegen my een oorelog opstonde,
Zoo staet hier op 't vertrouwen van mijn hart.
- 4 Een ding hebbe ik begeerd van God den HEER,
Daer zal ik steeds naer zoeken meer en meer:
Dat ik, ——— enz. ———

Men zie vooral die naeuwgezette navolging in den XXXII, XXXIV. enz. — en leze hier tot besluit den XIX. en XXV. Beide waerdig den arbeid van alhier af te schryven.

PSALM

P S A L M X I X.

- vs. 3. De ruime hemeltrans
 Vertelt, door zynen glans,
 Gods eere en heerlijkheid,
 Het uitgespannen zwerk:
 Verkondigt 't handenwerk
 Van de Oppermajesteit.
- 3 De dag laet dag aen dag,
 Met eerbied, met ontzag,
 Een milde lofspraek vloeyen;
 De nacht toont nacht aen nacht
 En wetenschap, en pracht,
 Daer heldre starren gloeyen.
- 4 Daer is geen woord, noch spraek
 Bekend, daer met vermaek
 Haer stem niet wordt gehoord.
- 5 Haer richtsnoer strekt zich uit
 Van 't ooft tot 't weft, van 't zuid
 Tot 't afgelegenst noord,
 De redens van haer mond
 Gaen over de aerde in 't rond,
 Zoo ver ze lopen kunnen,
 Ze gaen tot 's werelds end;
 Hy heeft daer in een tent
 Gespannen voor de zonne.
- 6 En die, beglanst alom,
 Is als een bruidegom,
 Die uit zijn slaepzael treedt;
 Ze is vrolijk als een held,
 Die 't pad, hem voorgesteld,
 Met moed te lopen weet.
- 7 Hare uitgang is van 't end
 Des Hemels, en zy wendt
 Ten eind der Hemelzalen;
 En niets, van 't geen ze ontmoet,

Verbergt zich voor den gloed
Van hare heete stralen.

- 8 Des HĒEREN Wet nochtans
Praelt met volmaekter glans,
Dewijl zy 't hart bekeert;
En Gods gétuigenis
Is zeker en gewis,
Die dwazen wijsheid leert.
- 9 't Bevel van Godt is recht,
Door 't zelve wordt zijn knecht
Tot vreuchde in 't hart bewogen.
Gansch zuiver is 't gebod
Van onzen HĒER en God,
Verlichtende aller oogen.
- 10 Des HĒEREN vreeze is rein,
Ze blijft een deugdfontein
Voor eeuwig in zijn' naem:
De rechten van den HĒER
Zijn waerheid, rijk van leer,
Rechtvaardig al te saem.
- 11 Ze zijn veel meerder waerd
Dan al het goud der aerd,
En 't fijnste te begeeren;
Geen honig is zoo zoet,
Geen honigzeem zoo goed
Als deze te waerdeeren.
- 12 Ook werdt daer door uw knecht
Zeer klaerlijk onderrecht,
Vermaend en aengezeit,
In 't doen van uw geboon
Is 't einde een' groten loon
Van eeuwigheid bereid.
- 13 Wie zoude op uwe paën
De afdwalingen verstaen?
Wil myne ziel doorgronden,

Mack

Maek dat ze zuiver zy,
 Ach Heere reinig my
 Van mijn verborgen zonden.

14 Houd ook uw knecht met kracht
 Van trotsheên, laet haer macht
 Niet heerschen over my;
 Dan zal uw trouwe knecht
 En rein zijn en oprecht,
 Van grove misdæen vry.

15 Laet wat mijn mond al zegt,
 Mijn harte ooit overlegt
 Uw aengezicht behagen;
 Ô HEERE, ô grote God,
 Mijn rotssteen, burcht en slot,
 Verlosser van mijn plagen.

P S A L M X X V.

vs. 1 'k Hef mijn ziel tot u, Ô HEERE!
 2 Ik vertrouwe op u, mijn God!
 Laet geen schaemte my onteeren;
 Laet geen vyand om mijn lot
 3 Vrolijk springen. Ja geen zaed
 Wordt beschaemd, die u verwachten.
 Gy beschaemt den ydlen raed
 Van die trouwloos werk betrachten.

4 HEERE! doe me uw wegen kennen;
 Leer my door uw woord uw paên,
 5 Laet mijn voet zich steeds gewinnen
 In uw waarheid voort te gaen;
 Leer my, Heere! want ik mag
 U voor mijn' verbonds God achten,
 God mijns heils! den ganschen dag
 Blyve ik op uw' bystand wachten.

6 HEER! gedenk uw mededogen,
 En uw goedertierenheid

A a 5

Kome .

- Kome, o Heer! u onder de oogen,
Want ze zijn van eeuwigheid.
- 7 Sla de zonden nimmer gaê,
Die mijn jongheid heeft bedreven,
Denk, denk myner in genaê,
Om uw goedheid eer te geven.
- 8 God is goed en zeer te pryzen;
Daerom zal zijn Majesteit
All' de zondaers onderwyzen
In den weg der zaligheid.
- 9 Hy zal wie zachtmoedig leeft
Leiden in het recht des Heeren;
Wie in ootmoed voor hem beeft,
Zal hy zyne wegen leren.
- 10 Goedertierenheid en waerheid
Zijn all' 's HERREN trouwe paên,
Hen, die zijn verbond, dat klaer leit,
En getuignis gadeslaen.
- 11 Om uws naems wil, HERRER! laet
All' myne ongerechtigheden
Zijn vergeven; want die gaet
Hoger dan mijn overtreden.
- 12 Wie is hy, die God wil vrezen?
Deze zal, zoo lang hy leeft,
In den weg zijn onderwezen,
Dien hy te verkiezen heeft.
- 13 Zyne ziele zal in 't goed
Steeds vernachten, rust verwerven:
En zijn zaed den overvloed
Van 't gezeegend aerdrijk erven.
- 14 Voor de gene die u eeren,
HERRER! is uw verborgenheid,
Gy hebt, om hen die te leren,
Uw verbond hen toegezeid.
- 15 'k Sla mijn oog; alle oogenblik,

Op

Op den **HEER**, in angst en lyden;
 Want hy zal my van den strik,
 En mijn' voet van 't net bevryden.

16 Heere! wil u tot my wenden,
 En zie my genadig aen;

Want ik, eenzaam, vol ellenden
 Kan niet zonder u bestaen.

17 De benaeuwdeheên van mijn hart
 Strecken zich uit t'allerwegen;
 Voer my uit mijn nood en smart,
 Laet my, Heere! niet verlegen.

18 Sla op myne ellende uwe oogen,
 Op mijn moeite, op mijn verdriet,
 Neem mijn zonde uit mededogen
 Alle weg, gedenk die niet.

19 Zie mijn hateren, want zy
 Zijn vermeerderd bovenmaten,
 Zie, ô Heer! zie hoe zy my
 Met een' haet des wrevels haten.

20 Red my, wil mijn ziel behou'en;
 Maek my niet beschaemd, ô Heer!
 Want op u staet mijn betrouwen.

21 Laet de oprechtheid meer en meer
 En de vroomheid my behoên!
 Waut ik blyve op u verwachten.

22 Red, ô God, uit tegenspoên
 Israëls benaeuwd geslachte.

Nu kan elk opmerkzaam Lezer bevatten, wat wy van dit Werk denken; wy zullen alles nochmaels in een kort beslek te samen brengen, oordeelende, dat, ten aenzien van *Tael-* en *Dichtmaet* deze Psalmen gantsch niet veel roemens over hebben; zoo nochrans dat wy geloven, dat, indien dezelve aen een kundig oordeel waren overgegeven geweest, de voornaemste misfallen daer van verholpen zouden hebben

ben kunnen werden; en ten aenzien van het berymen naer het tegenwoordig oogmerk, dunkt ons dat 'er noch geene zijn geweest, die in alles zoo wél voldaan hebben, zoo men wederom uitzondert twee voorname zaken, die volstrekt in zulk ene wyze van beryming niet anders vallen kunnen, waer van de ene is, (gelijk wy te voren aangemerkt hebben) dat van de 41 nu reeds berijmde Psalmen, er 19 gevonden werden, wier getal van verzen minder is dan in die van DATHENUS en die hem gevolgd zijn: de andere zaak zijn de overgenomene spreekwyzen uit een andere tael.

Geen tael is er, of zy heeft in hare manieren van *denken en uitdrukken* iets, waer uit zy van een andere kenlijk kan onderscheiden werden. — Hoe veel de Oostersche tael in dit stuk van de onze verschilt, kan een ieder weten, die slechts heeft opgemerkt, hoe verschillende in het Nederduitsch zijn de manieren van uitdrukkingen van de zodanige, die wy in den Bybel, en zelfs in deszelvs Nederduitsche vertaling aantreffen. — Indien iemand zich derhalven heeft bepaald, om op zulke wyze, namelijk met zich zoo naeuw mogelijk aan de bewoordingen te houden, de Psalmen van David te berymen; zoo kan 't onmogelijk anders zijn, dan dat dezelve zijn opgepropt van Oostersche denkbeelden, en uitdrukkingen, die, in het Hebreuwsch eigenaardig, in een Nederduitsche kleding gestoken, veel van hare waarde verloren zien.

Deze *Idiotismi* vinden wy in alle Psalmberymingen, zoo veele wy er reeds gezien hebben, en noch zien; alleen hier uitgezonderd de uitnemende en zoetvloeiende Psalmberyming van het Kunstgenootschap LAUS DEO, SALUS POPULO, die hier in aan alle anderen hebben voorgelicht, om elk in zyne eigene tale, in 't minste niet onvoorzien van spreekmanieren, die met de Oostersche gelijk staen, zich natuurlijk uitte drukken.

Dit zy voor tegenwoordig genoeg.

Wy zullen met deze beoordeeling ons volkomen voldaan achten, indien wy zien, dat de Berymer van dit Proevjen zal gebruik gemaakt hebben van deze aanmerkingen, in het vervolgen zynere beryming, welke wy met verlangen te gemoete zien.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLI. ————— 1762 3.

Sacri igitur vates, facta atque infecta carentes,
Libertate palam gaudent majore loquendi.

H. VIDA *Poët.* l. 3.

*De rechte Dichters dan, die of gebeurde dingen,
Of eigen vinding uit hun ryke berffens zingen,
Zijn gaerne van den band der kleinigheden vry,
Op dat de ziel des werks zoo veel te schooner zy.*

Schoon ons Nederland niet misgedeeld is van Dichters, welkers werken ieders verwondering waardig zijn, kan niemand echter loochenen, dat de Poëzy thands zulk een' hogen trap niet besteigert, als zy deedt ten tyde toen Griekenland en Rome hunne Homerēn, Virgiliussen en andere Dichters hadden, welke nu nog als voorbeelden ons ter navolging worden voorgesteld. Indien het my geoorloofd zy, mijn gevoelen, omtrent de reden van dit verval zedert dien tijd, te uiten, kan ik geene voorname oorzaken van het zelve opnoemen, dan de *Rijmklanken*, de *opgeblazenheid van woorden*, en *refens de groote kieschheid omtrent uiterlyke kleinigheden*, welke thands zoo algemeen plaats hebben, dat zy by vele, zoo niet de meesten als het wezenlyke deel der Dichtkunst worden aengezien, daer zy on-

Bb

der-

dertuffchen banden zijn om de ware verhevenheid van gedachten en rijkheid van vindingen, waer in waerlijk de Dichtkunst befaet, geheel, of ten grootften deele, te beteugelen. Over deze drie beletzellen was voor een bekwame penne gemakkelijk een geheele verhandeling te fchryven: Dan dit was de voorname inhoud van een gedicht 't welk my onlangs in handen viel, tot tytel voerende DE DICHTKUNST AEN DE WIJSHEID, het welke ik hier achter latende volgen, mogelijk den een of den ander genen ondienft doen zal.

't Is een brief op naem der Dichtkunst, zoo 't my voorkomt, door een harer Liefhebber gefchreven, zeffens een liefhebber van onder verbleemde fprekwyzen zyne gedachten en de waarheid voor te dragen. Zie hier het stuk zelf.

DE DICHTKUNST AEN DE WIJSHEID.

O Wijsheid, Voedstervrouw der heerelyke kunsten,
 Die alles naer den draed der zuivre reden meet,
 En in verlegenheid uw hulp aen niemand weigert,
 Verhoor de DICHTKUNST ook, daer ze U om byftand bidt
 Veelwetende Godin! 't kan U niet zijn vergeten
 Op welke een wyze ik wierd gediend en aengebeên,
 Toen ik mijn' zetel had by Grieken en Romeinen;
 Dan, deze hulde is thands ten eenemaal verkeerd,
 En all' mijn heerlijkheid verduiffterd en beneveld:
 Sints ik in Nederland, om myne majesteit
 En achtbaerheid kwanfuis meer luifter by te zetten,
 Van staetjufvrouwen ben verzeld, ligge ik, helaes!

Ik.

Ik, die te voren vry mocht zijn en onbedwongen,
Gebonden aen een' band van wrede heerschappy,

Een drietal juffers heeft *Gewoonte* my geschonken,
Om bestwil, zoo men zegt; zy geeft heur dag op dag
Noch nieuwe wetten; om my daer aen vast te binden.

Die de eerste by my was, heet RIJMLUST: was het niet
Dat deze by geval geraekt was aen het slapen,
En de andre twee van huis, zoo kon, zoo mochte ik U
Niet over 't lastig juk van heur gezelschap klagen.

Deze oudste, wel is waer, heeft my al opgepast,
Toen ik, als kind, noch zworf door Asia en 't Oosten,
Maer even ook hierom, dat deze my zoo jong
Gekend heeft, en verzeld, (offchoon ze tusschenbeiden
Is uit mijn' dienst geweest) gebruikt zy thands op my
Zoo streng een oppermacht, als deedt zy dat naer rechten

Deze is de Juffer, die zoo veel van zoomen houdt;
Zy heeft 'er een genacit aen mynen statiemantel,

Zoo breed, dat die my steeds verhindert in het gaen,
En als ik my van de aerd begeve, en op mijn wicken
Wil dryven, maekt zy dat ik in de doornen haek,
En dwingt my tegen wil en dank om laeg te blyven.

Voor dezen frasien zoom is RIJMLUST zoo bezorgd,
Dat zy gedurig dien verfelt met noeste zorgen:

Voorall' hadt zy daer aen heur beide handen vol,
 Toehze eens zoo deerlijk was van 't Haerlems ZANT geseeten,
 En toen myn lievling daer een brok hadt uitgeBRAND.
 De tweede van de drie is my niet minder lastig,
 Heur naem is WINDRIGHEID: de deze zlet niet graeg
 Dat myne klederen eenvoudig nederhangen,
 En niet wat opgeschikt; en daerom houdt ze steeds
 Mijn starrentabbaerd met een blaesbalg in beweging.
 Ze zou niet gaerne zien dat ik ooit opwaerts vloog,
 Dan door dat windtuig, schoon 't daer toe te weinig kracht ^{(heeft.}
 'k Zie door dees blazeres 'er zomtijds schandlijk uit,
 Als 'mijn gewaed rondom myne ooren waeit en wappert;
 Zoo dat ik nu 'en dan in 't opgeblazen kleed
 Schier niet te vinden ben; dan weder heeft zy lappen
 Van allerande kleur my op het kleed gehecht:
 Hier hangt een oude slip, meer dan een eeuw verffeten,
 En hierom fraei genoemd; daer weêr een nieuwe, die
 Nooit ergens is vertoont, nooit sterker af kan steken;
 Zoo dat men my zomtijds voor zotskap aen zou zien.
 Deze is de Juffer, die de konst heeft uitgevonden
 Om op mijn staetiekleed, geheele regels, met
 De Godentytelen van 't heidendom, te sliken,
 En dat wel menigmael naeft die des waren Gods,
 Die hier in Nederland alleen wordt aengebden.
 Die fraeiheid gong zoo ver, dat om die reden my

De

De toegang t'eenemaal der vroomheid is verboden.

Mijn derde Staetjufvrouw, heet KIESCHHEID: Deze past

My op met zulk een vlijt, dat beide de andre mosten

Heur wyken in den last, die zy my lyden doet.

De zyden bandtjes, daer mijn voeten meê gestrikt zijn,

Heeft zy verwisseld in een gouden keten, die

Bykans ondraegbaer is, en niet het minst kan rekken.

Zy kent de meetkunst fiks, en past de schreden af,

En zoo mijn tweede stap niet heeft de dubbele wijde

Van de eerste en derde, en die juist weder half zoo klein,

Zoo dan de vierde niet volkomen tweemaal groter

Is dan mijn tweede stap, en zoo voort, tot ik my

Met een strykade buig, doet zy my weêr te rug gaen,

Des ik in groten tijd, slechts kleenen voortgang maak.

Byzonder is haer ook het opzicht aenbevolen

Op dien ge-wyden sleep, die my de Taekunst geeft

Te dragen: — dat zy die behoorlijk houdt in orde

Is goed en noodig, maer zy heeft daer in geleid

Een talleloos getal van tetterige plooytjes,

Die ze ieder om het netst daer in bewaren wil;

Zoo dat ik naeuw, met eens mijn wicken te gebruiken,

Eene enkele plooy verlies, of straks berispt ze my.

Van slordigheid, en houdt my met geweld op de aerde,

Als waer de breede zoom van RYMLUST niet genoege.

Noch geeft zy boven dien somwylen raere wetten:

Dan wil ze dat ik my gedraeg als Philofooph,
 Dan weér als Pedagoog, en dan al weér wat anders;
 En onder alle drie slaet niemand eenige acht
 Op 't hutzel van mijn hoofd, mijn witte schedelwieken;
 Zy ruyen, en geen mensch, dan slechts een enkle draegt
 Daer eenige eerbied voor. 't Ging in mijn' Grieksche jaren,
 En mijn' Romeinschen tijd, op heel een andre wijs:
 Toen wierde ik niet geplaegd door RIJMLUST; niet ontluisterd
 Door trotsche WINDRIGHED; door KIBSCHEID nooit zoo ^(zeer)
 Beteugeld en verkracht; toen waren mijn vriendinnen
 De gulden VRYHEID, die den vryen teugel gaf
 Aen my en all' mijn doen; die alle hinderpalen
 En straike doerenen van voor mijn gangen schoof;
 De ware VINDING, die mijn herssenvleugels nette,
 En met my telken keer het logge stof verliet:
 De derde Gezellin, BENVONDIGHEID geteten,
 Bracht in mijn klederen, in plaats van hoovaerdy,
 Een grootsche Destigheid, wel statig, maer natuerlijk,
 In die gestalte blonk mijn luister klaerdes door;
 Zoo aengenaem verzeld, schoot ik te sterker stralen
 Noch later hier te land, toen ik op 't Mulderslot
 By myner Priestren hoorde; en d'Amsteldamschen Dichter;
 En den Abtswouder Boer mijn woning had gevest.
 Toen wierde ik nooit zoo stout, de RIJMLUST uitgezonderd,
 Van d'hedendaegschen rei van Jufferen verzeld,

En

En daerom ook veel meer van ieder een g'eerbiedigd.

Nu schynen veele wel my te eeren, maer 't is schijn,
Daer ver het grootst getal, die Juffers, mijn bedienden

Voor my, de DICHTKONST zeive, aenzien en hulde biën,
En hulde biën voorall' de RIJMLUST en de KIESCHHEID:

Wie is 'er in dit Land, die geenen eerbied draegt
VOORRIJMLUST? RIJMLUST is 't die DICHTKONST moet verzellen,

Of ze is geen DICHTKONST meer: en is 'er RIJMLUST slechts,
Dan schijnt 'er DICHTKONST ook: voornaemlijk heeft zich deze,

Op iedere Nieuwe jaer, een offerand bezorgd,
Die haer wordt van 't gemeen uit lever opgedragen,
Terwijl dat volkje meent dat zy my hulde doen.

De KIESCHHEID heeft meestal haer' zete! onder lieden
Van hooger staet en smack, en ver de meeste van
Heur onderdanen zijn geletterd en ervaren.

Dit zegt men evenwel, dat voor de DICHTKONST nooit
In eenig land zoo veel liefhebbers zijn gevonden.

Is dan de liefde voor de DICHTKONST nu zoo groot?
Ach waer zy ook zoo goed! ach wierde ik minder kwalijk

En meerder wel geerd! Hoe mochte ik dan mijn hoofd
Min rood van schaemte, met meer majesteit verheffen!

Wat blonk mijn luister door! wat klonk mijn glorie ver!
O Waerde Wijsheid! Hier zijt gy alleen mijn toevlucht,

U smeke ik, (weiger toch de DICHTKONST geen gehoor,
Daer ik ook zelf Godesse, uw' trouwen bystand bidde)

Sta gy de **DICHTKONST** by met uw doorzigtigheid!
 Ach wist ge een middel om *Gewoonte* te overwinnen,
 En my der heerschappy dier Jufferschap te ontslaen!
 Dat deedt wel haest alhier mijn luister schooner blinken
 Dan ze ooit in Griekenland, dan ze ooit in **Romen** blonk:
 Dan wierde ik weêr gediend van de oude **Gezellinnen**,
 Die nu, van de andre schuw, zeer zelden by my zija:
Maer 'k weet 't zal moeilijk zijn, ik ducht 't is schier onmogelijk
 My heel bevrijd te zien van deze Jufferschap,
Wier heerschappy alreeds zoo vast en sterk gevest is,
 Door vrouw *Gewoonte*, die toch overal regeert.
 Ô **Wijsheid** is het zoo? en kan het niet geschieden
 Om my van alle drie, of anders twee te ontdoen?
Zoo hoor slechts deze beê, en die is niet ondoenlijk
 Voor u, die overal zoo veel vermogen hebt.
 Ai open het gezicht dier driftige ieveraren,
 Die jammerlijk misleid door d'opgesmukten tooy
 Van mijn bedienden, haer in plaets van my eerbieden,
 Ai help voorall' ook hen, die my van dezen stoet
 Wel onderscheiden, doch door haer gevele bedrogen,
 Al meê de handen aen dien laffen opschik slaen,
 In meening dat ze my in waerheid schooner maken;
 Laet hen eens kennen wat mijn rechte sieraed is!
 En zulke, welke ook hier een goed begrip van hebben,
Geen van mijn Jufferen, noch ook *Gewoonte* ontzien

Om

Om de oude schoonheid weêr in mijn kleedy te brengen:

Bestier tot zulk een eind, de pogingen van die,

Uit iever tot myne eer, en iedereen ten voorbeeld,

Een tempel stichten, in 't beroemde Leidse Atheen,

Bestier hen dat ze my alleen den tempel bouwen!

Ik wacht daer van iets goeds, zoo gy deze arbeidslên

Wilt helpen in hun werk, en raden zich te wachten

Van 't ruime voorportael, dat aen de kieschheid schijnt

Uit eerbied toegewijd, te machtig op te halen,

En dus mijn tempel zelf te onttrekken aen 't gezicht.

Ik smeke ook om uw hulp voor andere kapellen,

Waer in men my. maer ook niet min die Juffren dient!

Mijn bede is om uw' raad, uw' bystand in 't byzonder

Te leenên aen die geen, die, in die zelfde stad,

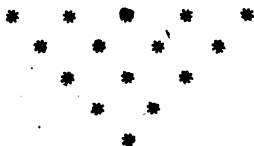
De Dichtkonst een kapel, door vlijt en iever, stichten.

Bestier hen dat hun dienst voor my niet kwalijk zy,

Zoo worde dit gesticht, hoe klein, eens tot een tempel!

Het opschrift zy dan waer,

OOK WORDT HET KLEINSTE GROOT.

Dichtkundige Lezer! wat dunkt U van dit stuk? Het is ons toegezonden uit het Genootschap,
MINIMA CRESCUNT.

Wy danken hier openlijk de Heeren Kunstoeffnaers voor dit blijk hunner genegenheid, en hopen dat onz blaedjen dikwils een middel zal zijn, om aen de geleerde wereld te toonen, welke vorderingen men door vlytige beoeffening kan maken, vooral in een gezelschap, waer in elk van een' ander voordeel trekt, en een ander aen ieder een nut doet.

Dit konstkukjen hebben wy met smaek en genoeg gelezen; 't Is fraei onder verbloemde wyze van spreken de waarheid te zeggen.

Zekerlijk werdt de Dichtkunst thands by ons zeer algemeen geacht en gediend, zekerlijk heeft ze meer eer en meer luister dan in de dagen onzer Oudvaderen; maer noch heeft ze zoo veel heerlijkheid en ware verhevenheid niet dan in de overoude dagen van HOMERUS en VIRGILIUS; richtig dierhalven moet men onze Dichters met die vergelyken, en zien waer het ons hapere: ten einde wech te ruimen alles waer van zy vry waren, en in tegendeel overtenemen alle de eigenschappen daer ze mee voorzien waren. —

Dat onder deze laetste by uitnemendheid de *inding* behoort, is onbetwistbaer, de *inding* is het voorname, zy is de ziel der Poëzy, maer ze is ook tevens dat geen, dat men het meest te vergeeffsch in onze hedendaegsche Dichters zoekt: Onder de andere waer aen wy ons niet behoren te verflaven, stellen onze Kunstgenoten de *windrigheid*, de *kieschheid* en de *rijmlyft*.

Wy hopen dat de klachte der Dichtkunst by hare ware beminnaers gehoor zal vinden, en eenen eenparigen iever verwekken ter herstelling van hare vryheid. — De windrigheid altans dient beteugeld en besnoeid, en de kieschheid met ernst te keer gaen: Wat de rijmlyft betreft, wy willen wel geloven,
en

en de meeste zullen dit toestemmen, dat een Dichter vry meer zaken, met minder woorden, vry meer vinding, vry meer schoonheden en alles wat een goed Dichter maakt, zou kunnen voortbrengen, indien hy niet gebonden was aen het rijm, dat dikwils in zyne stukken toont de heerschappye te voeren over zynen geest, met de verbeeldingen zwak en laeuw te maken, en de ware vinding en verhevenheid geheel en al te weeren.

Maer wy geloven tevens dat Nederdaitche verzen zonder rymende slotklanken in Neerland niet behagen kunnen.

Vraegt men naer reden?

De reden moet zwichten voor de gewoonte, die een dwingelandin is der fraeie vernuften, gelijk zich JOAN DE HAES uitdrukt in *het leven van GEBRAERT BRANDT* bl. 10 en 11.

Vraegt men naer bewijs, waerom wy ons blyven verbinden aen het rijm, daer het in Spanjen, Engeland, en zelfs reeds in Duitschland enz. geen mode meer is het rijm te dienen, vooral in stukken van belang, als *Heldendichten* en *Toneelspelen*?

Onze Poëzy schijnt het rijm te vereischen, en de gewoonte doet het onaengenaem zijn, als men op het einde der regels niet tweemaal of meerder dezelfde klanken mag hooren. — Vruchteloos zijn tot noch toe geweest alle de pogingen die daer aen besteed zijn, pogingen van de verstandigste mannen van onz land:

De groote HOOF en de schrandere HUYGENS hebben door goedkeurende toestemming niet alleen, maer ook door eigen oefening en bewerking getoond, gedichten zonder rijm te beminnen, gelijk wy van den eersten hebben den *Huwlykshater*, en van den Ridder HUYGENS een goed deel van 't Italiaensche toneelspel *del pastor fido*, op 't einde van zyne ledige uren.

Zonder rijm is ook dat konstrijk gedicht *op de eeuwige Vrede* van den beroemden GERAERT BRAND, en *de tranen van Petrus*, welk laetste aldus begint:

Myn

Myn Godt, myn ziel, myn hart! ik heb myn' Heer verzaakt
 Ik heb de deugt vervloekt, ik heb myn' plicht vergeten,
 En Judas nagevolgt. ô haatlyke Joodt,
 Vervloekte Kayaphas, ik wederroep myn eeden.
 Wie van ons dry heeft nu den Heilandt meest gehaat?
 Die hem heeft opgeveilt? of die de zilverlingen
 Dat bloetgelt heeft getelt? of de beangste mondt
 Die Hem verloochende? och! ik heb hem afgezworeen,
 Ik riep: Ik ken hem niet; Maar my kon Jezus wel.

Deze zelve BRAND heevt eene verstandige verdediging van het rymelooz gedicht, voor de eeuwige *Vrede* gesteld, waer in hy betoogt, hoe de oude Nederduitsche Dichters den *Rbytmus* stelden in de slotklanken, maer hoe naderhand HOOFT en VONDEL op het spoor van den wyzen SPIEGEL den *Rbytmus* op de wyze der Grieken en Latynen gesteld hebben in de maet en welvloeiendheid der verzen.

„ Toen nu die maat gevonden was, zegt BRAND,
 „ konden wy het rym (versta de slotklanken, want
 „ het rijm, *rbytmus* is de *cadence*, de maet) „ zoo wel
 „ ontberen als andere talen. Echter hebben wy ons
 „ van 't rym laten ophouden, en den geest in een
 „ eng en slaaffsch perk bepaalt: een onredelyke ge-
 „ woonte heeft ons regelen voorgestelt, die tegens
 „ de Natuur, en de vryheit der Poëzy stryden.
 „ Waerom zou 't my dan niet vry staan dit jok van
 „ den hals te werpen? Na den val der Latynsche
 „ heerschappye, heeft Italië veel van haar uitste-
 „ kenste vernuften rymelooze vaarzen zien schry-
 „ ven: Spanje, dat ieder aan zyn banden plag te
 „ willen binden, vertoonde toneelspelen in haar
 „ schouplaatsen, die aan geen rym gebonden waren;
 „ en zal Hollandt, dat vrye volkren, vrye steden,
 „ vrye stromen, vrye stranden en havens maakte,
 „ niet gedogen dat een van haare inboorelingen vrye
 „ vaarzen maakt? ” —

Waer op hy zyne stelling bewijst met het gezag van verscheide Fransche verstande, als J. DE BEL-
 LAY, RONSARD, MICHIEL DE MONTAGNE, de geleerde

de MENARDIERE en andere, die alle voor het rijmloos pleiten. Zie G. BRANDT'S *Poëzy* III. D. bl. 211-218.

En bl. 269-271. vindt men een bondig oordeel over de rymelooze *vaarzen* van FRANCISCUS MARTINIUS, Predikant te Epe, in een brief aan G. BRANDT, (te vinden ook in de *Gedichten* van F. MARTINIUS) in welchen brief hy schrijft de rymelooze dichten te pryzen, en daer by voordeel te zien tot luister van onze Poëzy.

„ Want zoo doende, zegt hy, zullen wy aan
 „ d'eeze zyde besparen de moeite van op elken re-
 „ gelsden weérklank te tergen, en zoo lang te roe-
 „ pen, dat ze komt met wille of onwille, en tegens
 „ heug en meug antwoordt. Waar inne wat einde-
 „ looze tyt verquist wert, gedraag ik my aan 't oor-
 „ deel van de gene, die 't selve voor goet houder.
 „ Behalve dat 'et onbillyk is, om eene Godinne te
 „ vieren, alle de negen voorby te gaan, gelyk te
 „ schandig Clio en Calliope met alle haar sleip, om
 „ Echo versmaat worden.

„ Aan d'ander zyde, zullen vele moeten ophou-
 „ den te rymen, die niet anders als rymen konnen,
 „ die den volke maar in de ooren tuiten, dat meest
 „ klinkt, en als die van Erfort met haare klokken,
 „ den naam hebben, dat *grosse Narten haben grosse
 „ scbellen.*” enz.

De Heer CONRADUS GODDEUS, op het midden der XVII^{de} eeuw Predikant te Vaessen, is mede waerdig hier op te werden nagelezen, NIEUWE GEDICHTEN; *sonder rijm, nae de Griexe en Latynse Dichtmaten* enz. uitgegeven te Harderwyk 1656, in de *voorreden* aen den tael- en dicht-kundigen Leser, waer in eenige oude en nieuwe Gedichten in verscheide talen voorgebracht, en verhandeld worden, ende de rechte aert der Nederduitsche Dichtkonst wordt aangewezen.

De Heer ABRAHAM VAN DER MYLE heeft ook het rymelooze sterk verdedigd *de Lingua Belgica cap. XXIX. pag. 169. & seqq.*

Ten dienste der Liefhebberden die het Latijn niet machtig zijn, of het boek niet bezitten, hebben wy de

de moeite genomen deze plaetz te vertalen, gelijk ze hier volgt:

„ Ook moet in een Neêrduitsch Gedicht het rijm
 „ werden waergenomen, waer voor men by Grieken
 „ en Latynen geheel niet te zorgen heeft. En dit
 „ bindt den geest van den dichtenden sterk, zoo dat
 „ hy niet ieder woord en spreekwijz kan aengrypen;
 „ Maer hy moct en het rijm recht schikken, en niet
 „ te min den zin en de woordschikking voegzaam
 „ vullen. Wat wonder is het dan, daer onz die
 „ slaverny opgelegd is, dat wy minder in dichtmaet
 „ uitvoeren, dan zy? Waren wy toch daer van be-
 „ vrijd, wy zouden wis minder gedwongen dichten.
 „ En waerom ontslaen wy ons niet van de rijm-wet?
 „ Waerom zouden wy zonder dat, zoo wel als zy,
 „ geen gedicht maken? Indien 'er by hun een vol-
 „ slagen gedicht bestaet zonder rijm, alleen door het
 „ in acht nemen der voeten en hoeveelheid der let-
 „ tergrepen, zal het zeker by ons ook zonder rijm
 „ bestaen, die niet minder, maer zelfs meer waer-
 „ nemen, 't geen anders in een gedicht het voor-
 „ naemste is, den klemtoon namelijk. Voorwaer,
 „ indien wy zoo vry als zy waren, wy zouden in
 „ de volheid des gedichts geen haer breed voor hun
 „ wyken. Waerom ook zou een gedicht zonder
 „ rijm in de Neêrduitsche tael niet zoo wel bestaen
 „ als in de Italiaensche? Ik zie dat een Dichter,
 „ niet een straet-poëet, maer van den hoogsten trap
 „ van Helicon, dit noch ongeoorloofd noch on-
 „ voegzaam ge-oordeeld heeft. PETRARCHA, zeg
 „ ik, zelv. Er zijn, na zijn dood, enige Schrivten
 „ van hem gevonden, door hem niet gemeen ge-
 „ maekt, noch onder zijn bekende Schrivten ge-
 „ bracht: van welke zommige uitgegeven zijn van
 „ enen NICOLAUS FRANCO, in een boekje, tot op-
 „ schrift hebbende, *Il. Petrarcbista*. Alwaer onder
 „ anderen deze versen over 't kleed van Laura, af-
 „ godesse van PETRARCHA.

*Questa Pbenice de l'Aurata piuma
 Purpurea vesta d'un ceruleo lembo
 Sparse di rose i belli bumeri vela* enz. enz.

Na

Na noch zes regels van dit gedicht opgegeven te hebben, vervolgt VAN DER MYLE dus pag. 171.

„ Hier is niet meer rijm, dan Kretische druiven in
 22 Lauwer bladen. En echter was 't een gedicht van
 23 PETRARCHA. Men make geen zwaarigheid om te
 24 geloven dat de Zanggodinnen ons die zelve vry-
 25 heid toestaen. En zie! van deze onverwachte nieu-
 26 wigheid, mooglijk van alle voorbeeld versteken,
 27 zal ik ene nieuwe en de eerste proev opgeven.
 28 't Heeft my behaegd over dezelve vriendschap,
 29 waer over ik 't voorgaende gedicht maekte, ook
 30 dit te maken: Maar, gelijk ik daer over de kracht
 31 van dezelve gehandeld heb, zoo zal ik hier han-
 32 delen over derzelve trouwheid en plicht: En 't
 33 Neêrduitsche zal ik woordelijk in 't Latijn over-
 34 zetten, op dat dus de kragt, en sterkheid der uit-
 35 drakkingen onzer tale van die gene gezien wer-
 36 den, die in dezelve onkundig zijn.

Over de plicht en trouwheid der Vriendschap.

O D E.

Coomt hier / mijn Luide / ~~geluysdeloos~~

Noch ston wilt so niet hangen:

Coomt / doet my nu den besten dienst

Die immer ghy soude mogen:

Coomt / helpt nu mijn sinnen.

Wilt nu te wercke legghen

Al d'aengenaeuheit die ghy hebt /

Al utwe liefschheidt: — enz. enz.

Ades dum, testudo mea, insonora

Aut muta ne ita pendeas:

Ades dum, optimum jam mihi praesta officium

Quod unquam posses:

Ades dum, mentem meam nunc adjuua:

Velis nunc impendere

Quidquid accepti in te est,

Quidquid amabilis: &c. &c.

Het overige van dit gedicht loopt tot bl. 188. waer de Heer VAN DER MYLE dus besluit:

„ Wat

„ Wat belet hier, dat 'er op deze wyze geen ge-
 „ dicht zou zijn? Wat zal 'er in den weg zijn, dat
 „ niet zoo wel de Neêrduitsche woorden en spreek-
 „ wyzen, als de Grieksche en Latijnsche, zonder
 „ rijm een gedicht maken? En zoo het verstand,
 „ de geleerdheid en de kunst van een' Neêrduitschen
 „ Dichter zoo goed als van een' Griekschen en La-
 „ tijnschen zijn, zal in de rijkheid, eigenlijkheid, en
 „ keurigheid der Neêrduitsche tael de schuld niet
 „ wezen, waerom haer gedicht het hunne min zou
 „ evenaren.”

Wy kunnen vervolgens tot verdediging of ver-
 schooning van het rymelooze bybrengen 't geen des
 aengaende gevonden werdt in de *Historie der Seve-
 rambes* IV. D. bl. 75. In het geen men leeft in de
Continuation des Memoires de Litterature & d'Histoire,
 tome II. partie 2. à Paris, chez Simart, waer van men
 een uittreksel ziet in de *Journal des Sçavans de l'An-
 née 1727.* in de maend July bl. 380. Zie J. VAN ZAN-
 TEN voorreeden voor 't *Paradys verlooren* van MIL-
 TON.

Maer het wordt tijd verslag te geven van een en
 ander Dichtstukjen onlangs aen het licht gekomen; het eerste is

D E B E S T Ê H U I S V R O U W,

volgens *Spreuken* XXXI. 10-31.

te Middelburg by *Louis Taillefert*, 1761. gr. 8vo.

De Maker teekent zich J. V. J.

Hy zegt in zijn voorbericht, „ de kracht en nadruk
 der Oostersche Poëzy en Hebreeuwische bewoordin-
 gen zoo na te hebben uitgedrukt, als hy, door be-
 hulp zyner kundigheden en der ophelderingen van
 den voortreffelyken SCHULTENS, met eenige moge-
 lijkheid, heeft wêten te doen.”

Het stukjen is klein van beslag, maer laet zich niet
 onaengenaem lezen, schoon het hier en daer ken-
 merken draegt dat leerlingen geen meesters zijn.

Zie

Zie hier zijn begin om sael en stijl en Dichtmaet
te zien. (bl. 5.)

Wien lachte 't aardsch geluk zoo toe,
Dat hy een hupze Vrouw mogt treffen,
Op welker aandeel hy zig vrylyk mag verheffen,
En dapper stoffen, bly te moe,
Dat hem een pronkjuweel,
Zoo glimmig en zoo eel,
Als 't blixemgit der beste flonkersteen, (a)
Gods voorzorg heeft gelieven te verleen!

Zyn hart maakt staat op haar beleid:
Daar zal hem zeker niets ontglippen!
Behalven 't lief gedruk van hare frise lippen,
Ontfangt hy altoos zoet bescheid.
Zoo lang zy adem haalt,
En 't goedig ziertje straalt.
Door oogjes, die steeds ware vriendschap zweren,
Kan zy de lust van haren schoot niet deren.

Hoe aardig weet zy stof en doek,
Met scheutge (b) vingren, zonder beven,

Glim-

(a) Behalven deze opstapeling van spreekwyzyn, die wy aen den aert der Oosterfche tale toefchryven, geven wy hier in bedenking of een *pronkjuweel* niet het zelve is als een bette *flonkersteen*, en of de gelykenis van deze twee met elkanderen niet even dezelve met die is, waer mede men een *puikdiamant* met een *bette edele steen* vergelyken zou willen, 't geen ieder merkt dat de zaak noch opheldert noch vergroot, 't geen eigenlyk in dit geval het doelwit der gelykenis zyn moest.

(b) De wegwarping der *e*, om de maet te vinden, is zeer gemeen en stoot aen niemand, maer die van *i* is gantsch niet aengenaem, by voorbeeld, *aerd'ge* voor *aerdige*, *beil'ge* voor *beilige*, *steev'ge* voor *stevige*, en gelyk hier *scheut'ge* voor *scheutige*: Wat dit Epitheton betreft, *scheutige vingren*, de Schryver schijnt het ons zeer eigenaerdig te gebruiken;

Cc

de

Glimglanzig loofwerk en een heldren gloed te geven!

't Vernuftig handwerk maakt haar kloek.

De kunst brengt zoo veel waar

In huis, dat niemand naar

Het koopziek Tharhis zynen steven hoeft te drayen,

Of Hiram's vlaggen langs de kust te laten wayen. (c)

Aurora slaapt nog, als zy ryst,

Om voor de keuken zorg te dragen

Is 't nood, zy zend een floet van kemels, of een wagen,

Ter goedkoop (d) uit om brood; en wyft

Elk meisje werk en taak;

Waar na zy met vermaak

Te schransen geeft aan honderd lompe slaven,

Die voor Mevrouw uit eerbied zig beschaven.

Krygt ze eene landhoeve in den zin,

Waar zekere (e) winst valt uit te trekken,

Dan

de wortel van dit woord is *schieten*. KILIAEN zet het over, eerst *furculaceus*, *furculofus*, een scheute, die uit den grond opschiet, dan vertolkt hy het *promptus ad jaculandum*, *paratus jaculari*, gereed tot schieten; naderhand toont zyne verdere vertolking, dat het ter aenduidinge van alle drift, geneigtheid en lust tot iets gebezigd zy. Eigenaerdig dan werden de vingeren scheutig genoemd, die graeg en altijd gereed zijn om met de naeld te schieten.

(c) De twee laetste regels van ieder koppelvers zijn van vijf voeten, maer hier van wijkt hy by misval af in deze regels.

(d) *Koop* is niet van 't vrouwelijk geslacht. MOONEN gebruikt *wijnkoop* op deze zelvde wyze, *Poëzy* bl. 82.

Hoe veel mengen most

Ter wijnkoop van het Hooi

Van Tymen zyn gedronken

Zie HOOGSTR. *geslachtlijft*, alwaer men bewezen vindt dat beide die woorden manlijk zijn.

(e) De maet eischt dat men *zeek're* schryve.

Dan doet zy spaarpot en bezuinigd geld verstreken

Ter koopfom: en van 't noest gewin

Groeit fluks een wyngaardveld,

Dat lekkren most voorfpelt,

Om haar Gemaal, met kortswyl, te verrasfen,

Zoo 't staatsbelang haar gunt hem op te passen.

Wel wars van allen laffen toy,

Omgord zy 't lyf, om kracht te hebben:

Hare eerbare boezem weet van gaas nog kante webben:

't Hoognoedig dekzel maekt haar moy:

De armpjes zonder dwang

Beheeren 't. aanbelang

Der huiszorg, tuk om alles aan te vatten; (f)

Zoo vind, zoo gaart en telt zy hare schatten.

Dus gaet de Dichter voort om haar vlijt en zorg
en doorzigtigheid aftemalen in de 10. volgende cou-
pletten, waer op hy dit gezang aldus besluit.

(bl. 10.)

Men roeme dan op Debora,

Op Jaël, Michal! die vorstinnen,

'k Erken 't, zyn rocmens waard: maar egter wy bezinnen

Een huisvrouw zonder wedergaâ.

Welaan dan zielsvoogdes

Ontfang dit Lied! en lesch

Uw dorst naar eenen vloed van glorytoonen,

Daar 'k eeuwig uwe deugd meê wensch te loonen! (g)

Hoe

(f) De Spreukfchryver zegt *Zy versterkt hare armen, en hare of haer armen* was hier mogelijk beter geweest, of, 't geen eigenaerdiger in onze tael zou vlyen, *haer banden*. De *armpjes* althans kan niet blyven, om dat de smelting eifcht dat men leze *d'armpjes*, en het vers dan zou hinken. *Tuk is geneegen, bedreven, afgeregt*; zie BYDRAGE XIV. bl. 245.

(g) Meermaels hebben wy getoond, en nu noch laetstelijk in onze vorige BYDRAGE, dat verzen van vijf voeten

Hoe heeft een fiere en loddre leest
 Niet menig jammerlyk bedrogen!
 Wat baten malsche leen? wat baten lonkende oogen,
 Beroyd van vlyt en zorg en geest?
 Daar eerbied en ontzag
 Voor God op 't hart vermag,
 Daar zal men huis en kroost volmaakt bestieren:
 Geen' jongvrouw kan zig deftiger verciereu.

En gy Gemaals, u rade ik sterk,
 Houdt dog in waarde zulke Vrouwen:
 Laat haar geen wakkerheid, geen arbeid oit berouwen?
 Beloont ze ryklyk voor haar werk.
 Zy zwoegen ook om eer,
 Kleinagting doet haar zeer:
 Welan dan, maakt dat elk haar pryze,
 En, naar verdiensten, eer bewyze.

Het tweede stukjen, waer van we verslag zullen geven, is een WINTERZANG, of *beschouwing van het WINTERVERMAAK*, door een Genootschap, onder de Zinspreuk *STUDIUM ALIT ARTES, TE LEYDEN by Cornelis van Hoogeveen, Junior, MDCCLXI* in groot 8vo, een stukjen dat voor weinige weken is uitgekomen, geschreven in dezelve maet, waer in de Heer P. HUISINGA BAKKER hevt goedgevonden den *Lentezang van den Heer HICHT* in het Neerduitsch overtebrengen, waer van zie *HYDRAGE XXXII.*

En

ten de rust moeten hebben op den tweden voet.

Dit vinden wy verzuimd niet alleen in deze twee regels, maer ook bl. 9. reg. 23.

Dat dog en vrienden, mugen, knegts en meidat.

bl. 7. reg. 23.

Dan helpt de smakkels, arme, droeve, kranken.

Het geen wy aenteekent om den jongen Liefhebber te doen zien welke stootende verzen men maakt, zoo men hier op geen acht geeft.

En gelijk daer achter een Gedicht in dezelve maet ter eere van HICHT en BAKKER gevonden werdt van den kunstkundigen de KRUYF, zoo vinden wy ook achter dezen *winterzang*, een Lofzang in dezelve maet, van een ander genootschap, ARS DILIGENTIA FLORET, die in den jongsten zomer, ook een stuk hebben aen het licht gegeven, waer van zie BYDR. XXXV. bl. 216. Hun Lofzang begint dus

Dichters! die door vlyt, en yver, lustig, naer den Lauwer streeft,
 En een blyk van Konst vermoogen in uw vrolyk Dichtstuk geeft:
 't Lust ons thans uw Roem te melden, Vriendschap zet ons Dichtvuur aen,
 Zy treed met uw Zang-godinne langs bevrooze water-paen;
 Dog de Vriendschap is 't alleen niet, die deez' édele Zang-drift wekt,
 't Is veel meer uw gryze *Winter*, met het warme bont bedekt.
 d'Oppervorst der vlugge Reiders, die het vloeib're froom-kristal
 In een marm'ren weg verandert, daer de steéliën by 't geschal,
 En het zingen zig vermaeken, daer 't rinkinkend Narr' geluid,
 Yder lokt door hun beschouwing tot een dertle blydschap uit.

De winterzang werdt aldus aengeheven

'k Zing den Winter-vorst ter eere, Winter 't barre Jaer-safoen,
 Winter met zyn stuursche Vlaagen, Roover van het geurig groen,
 Die, schoon digt met bont omhangen, nochtans by een warmen haart
 Zit te trillen en te beeven, 't ys te wryven uit zyn baard;
 't Aangezicht geheel gerimpelt toont zyn' jaeren hoog in tal,
 En zyn' tafel vol met spyzen leert ons hoe men zorgen zal
 Om in 't guere Winter-weder vry te zyn van hongersnood,
 Oogst de Herfst de kooren-aren, 's Winters geeft het land geen brood.
 Hy ontciert de groene velden, die de milde Lente gaf,
 Roovt de blaadjes van de boomen, plukt de teëre bloempjes af,

Stoort de veldvreugd van de Herders en 't gezang van 't pluim-
gediert,

't Geen des Zomers door de takjes, lustig, vrolyk, henen zwiert;
Dryvt de Koeijen en de Schaapjes uit de weiden naar den stal,
Daar de Knaap het vee van voeder steeds getrouw verzorgen
zal.

Zeeman blyvt nu van de baaren, en ontwykt de felle kou',
Hy bezorgt zyn scheepsgereetschap, plaatst zyn scheeps-roer
in de schouw.

Hier uit en uit den *tytel* te oordeelen zou men den-
ken dat in dezen zang, even als in dien der Lente,
het goed en het zoet en het aangenaem beschreven
wierdt, dat de Winter de stervelingen geven kan:
— Doch hier in hebben wy ons zeer bedrogen ge-
vonden, behelzende 't zelve niet anders dan ene
beschryving, hoe de Boeren in den wintertijd, voor
alwanneer het goed schaetsryden is, zich onder elkan-
deren weten te vermaken, het welk inzonderheid, uit
hoofde der voorkomende benamingen van *Hospes in
de zwaen* (zie bl. 11.) en diergelyke, betrekkelijk
moet gemaakt werden tot de dorpers van Rhijnland.
Zie hier een staeltjen om over den inhoud van dezen
winterzang oordeel te vellen

'k Tree op 't Ys met nieuwe lusten, 't schynt hier kermis op
den vloed.

'k Zie een rei van jonge Knaapen op hunn' schaatsen, ras ter
voet,

Sling'ren, draaijen gints en weder op een wonderfnelle wyz':

Zou een ros wel sneller loopen, dan zy snellen over 't Ys?

Ziet dat Knaapje krom van beenen met zyn uitgewassen rug,
Hy steekt ras een been naar boven, draakt op eenen voet zoo
vlug

Als een weërbaan op den tooren; 't schynt een meester van zyn
tyd,

Yder pryst dien kuure-maaker, lacht om zyne vaerdigheid,

Welk een troep van Boere-gasjes zie 'k daar by elkander staan.

Yder heeft zyn mond vol eeten; ik moet noch wat nader gaan,

't is

't Is een Wyf met Olie - koeken , Teunis schynt 'er op verzot ,
 Hy roept stadig , "repje Besje , schep wat haestig uit je pot ,"
 En hy smult dat beeld' zyn' wangen blinken , als de goude naalt
 Die zyn Pleuntje draagt voor 't voorhoofd , 't bakkend Besje
 word betaakt ,

Teunis wil straks henen reiden , maar zyn makker houd hem
 vast ,

Die gaat aan de Olfe - koeken noch eens meesterlyk te gast .

't Wyfje zweet van 't haastig bakken , en word telkens aange-
 spoort ,

Maar wat ramp voor 't oude Besje ! 't eten word te vroeg ge-
 stoort :

Want zy stoot haar pot aan stukken , en verliest dus al 't beslag ,
 Hier door barsten all' de Kinkels uit in schaaterend gelach ,
 En betaalen haar de koeken , 't schynt nu zyn zy allen vlug
 Om weêr spoedig heên te reiden , 't handje leggende op den rug .
 Yder Meisje vat haar Vryer , Teun en Pleuntje reiden voor ,
 't Schynt een gantsche troep van Ganzen , zie zy reiden schie-
 lyk door .

De Heer ROTGANS heêvt op een levendige en gee-
 stige wyze de *kermis der Boeren* geschilderd , na hem
 heêvt de Heer GREENWOOD ons onlangs een stukjen
 voorgezet onder den naem van *Boerepinxtervreugd* ,
 waerin naer het leven was afgemaeld 't geen hy zich
 hadt voorgescreven : Indien op dezen voet , dit
 stukjen waer genoemd geworden *Rbijnlands ijsvreugd* ,
 of *Boerewintervreugd* , Wy zouden zeggen dat het
 fraei en geestig was . en dat de jonge Lievehebbers
 moeten werden aengemoedigd en voortgeholpen , voor
 al willen wy hun geraden hebben de Les van HORA-
 TIUS en VONDEL te volgen , en hunne stukjens , zoo
 die eenigen tijd by hen in bewaering en ter beschaef-
 ving gelegen hebben , voor den openbaren druk , on-
 der het oog te brengen van kundige en gunstige
 Aristarchen , die hen de feilen aenwyzyn en de
 mistallen verbeteren zullen ; Waer door zy niet al-
 leen leren zullen , maer tevens het genoeg hebben
 dat hunne stukjens met meerder smaek gelezen wer-
 den , dan wanneer men zich telkens stooten moet aen
 spel

Spel- of tael-feilen gelijk het een iegelijk onaenge-
naem is te moeten zien dat 'er zoo weinig acht ge-
slagen werdt op het onderscheiden der lange vokaal y
en Diphthong ei; Dus spelt men hier altyds, *reiders*,
beveid enz. — voor *ryders*, *bevrjyd*, en men ver-
mengt het woord *rei* en *ry* bl. 6.

't Schijnt een gantsche buurt van Tenten, net geschaert aen
enen *rei*.

Voor een *ene ry*, dewijl *rei*, en dit wel mannelijk,
in zulk enen zin niet genomen werdt, zie HOOG-
STRATENS *geslacht* bl. op RIJ bl. 358.

Het verwaerloozen der smelting stoot mede niet
weinig
bl. 4.

Uit de afgeschore weide naar een warmer legersteê
bl. 8.

Door meer voordeel dan de and're t'zaamen winnen wel te
vreen.

Hoe licht was hier voor te sehryven?

Door meer voordeel dan all' de and'ren t'zaamen winnen wel
te vreen.
en

Uit de kael geschoren weide —

Dan het dunkt ons genoeg.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLII. ————— 1762 4.

Wy willen den moed tot de Dichtkunde niet uitbluffchen in enen, zo 't ons toefchijnt, jongen Dichter, die onder de zinspreuk *omnia valemus, auxiliante Deo*, te Middelburg by *Louis Taillefert*, heeft uitgegeven eene dubbele Proeve eener Psalmberyming, trachtende te toonen in een tweederleertiental van Psalmen, op wat wyze men, of de Psalmberyming van Datheen door verbeteringen zou kunnen handhaven, of eene nieuwe volgens *den gewyden bybel-text* (waerdoor naer 't schijnt de Nederlandsche vertaling werdt verstaen) opmaken. Zo is in 't kort beloop de al te zeer uitgebreide titel. Wanneer dit stukjen is uitgekomen weten wy door 't achterlaten van het jaertal niet. Uit enige woorden van het voorbericht, welke aldus luiden: „ Nieuw mag der „ halven dit Eerste Tiental billyk heeten; en als „ zoodanig word het hier nevens opgedragen aan het „ genootschap, 't welk te *Amsterdam*, onlangs de zoo „ geroemde, doch by my nog niet geziene Psalm „ beryming heeft aan 't Licht gegeven ” enz. zoude men kunnen besluiten, dat het zelve reeds een jaer of twee was in de wereld geweest, dewijl de Schryver anderszins niet voeglijk konde zeggen dat *onlangs aen het licht gegeven waren Psalmen, die reeds twee jaer in aller handen zijn geweest*: doch my meensen

Dd

om

om andere redenen dat dit Proefjen eerst kortling in het licht gekomen is. Indien wy van deze nieuwe Beryming zeggen, alles wat wy in een vorig blaedjen hebben aengeteekend omtrent de XLI. eerste Psalmen, die onder de zinspreuk *Gloria Deo* uitgekomen zijn, zo zullen wy alles gezegd hebben, en niets zal ons overblyven dan alleen, dat wy vrezen dat deze onze Zeeusche Dichter minder zyne verzen zal kunnen herstellen, dan de voorgenoemde. Van de beryming zy voor anderen dit een staeltjen:

Pf. III. aen 't begin vs. I.

Een PsALM, een Lied, gedicht
 Als DAVID voor 't gezicht
 Van ABSALOM moest vlugten.
 Wanneer deez' Isrels vorst
 Uit eene oprechte borst
 Dus slaakte vroomme zuchten.
 O Heer! o goede God!
 Wat treft me een deerlyk Lot! enz.

Van tael en Dichtkunde dit: *Pf.* III.

2. Na dat gy my *outdoog*, voor *outtoogt*.
4. Toen gy het *kinneback*, voor *kinnebacken*.
 Myns vyands stukken *brak*, voor *braakt*.

Pf. V.

3. Want immers, zyt gy geen dier *Goden*
 Die lust in goddeloosheid *beeft*, voor *gy die hebt*
 of *Goden die lust hebben*.
10. Maar laten, die op u betrouwen,
U juichen toe in Eeuwigheid.

Pf. IX.

13. Op dat myn Lofzang word' gehoord
 Ter heilige Dogter Zions Poort;

Hoe verre de verbeteringen van Dathenus gaen, en
 wat 'er van te oordeelen zy, kan een ieder, naer
 mate

mate hy meer of min gunstig denkt over diergelyke
Datheensche verbeteringen , best opmaken uit

Pf. I.

1. Die zig niet voegt in der Godloozen Raad,
Nog op den Weg des boozen Zondaars staat,
Noch zit of rust by Spotters met Gods Wetten,
Maar daar zyn lust, zal, dag en nacht, in zetten,
En spreekt 'er van, en richt zyn gang 'er naar,
Welzalig is die vroomte Man; Voorwaar!

Van beter waarde zal den Lezer vinden het geen,
waer toe wy tegenwoordig overgaen, en daer wy dit
blaedjen eigenlyk toe geschikt hadden.

Wy hebben onzen taal- en dichtkundigen Lezer
in het op een nu laatste blaedjen verslag gegeven van
een proefjen ener beryming van Davids Psalmen, door
een' Dichter, die zig schuilt onder de zinn-
spreuk *Gloria Deo*. We ontvangen kort hier op een
„ PROEVE eener nieuwe beryming VAN HET BOEK der
„ PSALMEN, ontworpen door JOANNES EUSEBIUS
„ VOET, Arts, beschaafd, en dus ver volkwoid door
„ een Genootschap van Godgeleerden, taal- en Dicht-
„ minnaars, te samen Leden der gereformeerde Kerk in
„ Nederland. in 's Gravenhage, by Otto van Tol, met
„ privilegie, MDCCLXII. ” Dus luidt de titel van een
werkjen, waer van wy thands zo veel te korter verslag
kunnen geven, naer mate wy reeds in vorige BYDRAGEN
breed over deze zelve stoffe gehandelt en bericht ge-
geven hebben van de poogingen van den Heer J. E.
VOET; wanneer wy het eerst onder de oogen kregen
de Proeven dezer Psalmberyming, die van tijd tot tijd
aen 't oordeel van taal- en dichtkundige by vel aen
vel is overgebracht geworden, om hunne aenmerkin-
gen en verbeteringen daer op te vernemen. — De Heer
voet geeft in de Voorrede dezer thands verbeterde
nieuwe Proeve, die de een en veertig eerste Psalmen
in zich bevat, reden, waerom hy zich gedwongen
heeft gevonden, en zynen naam te doen zetten voor

Die beryming, zynde om het Placaat van hunne Ed. Groot Mog. rakende het uitgeven van boeken, handelende van de *Religie*, buiten naem van Schryver; zonder welk hy anderszins zijn naem nooit zoude hebben uitgedrukt, ofschoon op zijn' naem de *Privilegie* voor twee jaren verzogt is. Zijn Ed. laet zich vervolgens ten aenzien dezer berijmde Psalmproeve in dezer voegen uit: *Indien dit werk eenigen lof of dankbaarheid in de wereld verdient, komt dezelve my niet verder toe, dan als den eersten ontwerper van deze beryming, welke door een groot getal van Godgeleerden, Taal- en Dichtkundigen, van allerlei geboorte, rang, en geleerdheid, zodanig is beschaefd, en veranderd, dat 'er niet alleen weinige regels zyn overgebleeven, welke niet eenige verandering ondergaan hebben, maar zelfs hier en ginder gebeele versen zyn ingebracht, welke ik niet ontworpen heb.*"

Zijn Ed. erkent vervolgens dat 'er in dit werk noch vele gebreken door hem beschouwd werden, en geeft daer van in 't kort genoegzame redenen op, die haer bestaen hebben in de verhevenheid van het te berymene, en de naeuwe palen zo der zangwyzen, gevolgde Overzetting als anderszins. Een lezer, wien bewuft is, wat het inheeft zich in eene beryming te binden aen, zo vele wetten als de Heer VOET zich heeft voorgesteld, kan gemaklijk begrypen, welk ene moeite het dien Heer gekost heeft; den Heer VOET voornamelijk, die door zyne losse en vloeiende gedichten te overbekend is, dan dat wy van zyne weeldige dichtader zouden durven gewagen. Dat deze Proeve door vele handen is gegaen, en door een groot getal van Godgeleerden, Taal- en Dichtkundigen van allerlei geboorte, rang- en geleerdheid is beschaefd, strekt grotelijks om goede gedachten van dezelve te vormen, en zoude ons naeuwliks vryheid laten, om onze weinige aenmerkingen aen het oog des lezers bloot te stellen, zo wy niet vertrouwden dat ons zulks van niemand kwalijk zal werden afgenomen, en dat dit ook strekken kon om te toonen dat 'er noch wel altijd ene nalezing voor naeuwkeurige aendacht overblijft.

Dat deze Proeve vry wat is beschaefd, kan niemand

mand beter ontwaer werden dan door haer te vergelyken met den eersten afdruk der Psalmen, zo als die by sommigen noch in handen is. Het verschil daer van is somwijl aenmerklijk, naerdien de Heer **VOET** in het voorgaende gevolgd hadde enige gemaakte regels, van welken hy na ryper overweging (zo we ons niet bedriegen) in vervolg van tijd is afgegaen. Wy denken dat het niet onvoegzaam zijn zal, hier toe voetstoots den eersten Psalm voor een gedeelte ten voorbeelde te doen dienen. In ene vroeger beryming lazen wy dus:

Welzalig, die in geen' godloozen raad
 Wil treên, die op geen weg van zondaars staat;
 Noch, daarmen schimpt met God en waare vroomen,
 In 't spotgestoelt' zyn zitplaats heeft genoomen:
 Maar die de wet des **HEEREN**, dag en nacht,
 Bepeinst, en met een stil gemoed betragt.

2. Hy is gelyk een groen' en frische boom,
 In vetten grond geplant by eenen stroom:
 Die, op zyn' tyd, met vruchten is beladen,
 En tierig pronkt met altoosgroene bladen;
 't Gelukt hem, 't zy hy bloem of vruchten geeft,
 Hy siert den grond, dien hy beslagen heeft.

3. Maer 't godloos rot, 't geen deegd noch eer bemint,
 Is als het kaf, 't welk heenvliegt door den wind
 En wechstuift, enz.

De veranderingen, thands gemaekt, kan men uit de opgave 't best onderscheiden.

vs. 1. Welzalig hy, die in der boozen raad
 Niet wandelt; noch op 't pad des zondaars staat;
 Noch zitplaats neemt, waar spotters t' samen rotten,
 Die zonder vrees met God en godsdienst spotten;
 Maar 's **HEEREN** wet met blydschap dag en nacht
 Herdenkt, bepeinst, en yverig betracht.

2. Hy is gelyk een groen' en frische boom,
 In vetten grond geplant by eenen stroom,

Die op zyn tyd met vruchten is beladen,
 En tierig pronkt met onverwelbre bladen:
 Hy groeit zelfs op ia ramp en tegenspoed,
 Hem gaat het wel; 't gelukt hem wat hy doet.

3. Gansch anders is 't met hem, die 't onrecht mint,
 Hy is als kaf, dat wechstuift voor den wind,
 Geen zondaar zal 't gewis verderf ontkoomen.

Wy zien hier uit, dat de verandering, en door-
 gaends ook de beschaving vry aopmerkelijk is:
 Doch het sta ons vry onze gedachten, by het schry-
 ven dezer woorden ons ingevallen, hier by te voe-
 gen. In de 4. eerste regels vinden wy groote veran-
 dering ten aanzien der woorden. De aenmerking,
 die vele geleerden gemaekt hebben, als of alhier door
 David epe zeer fraeie trapklimming van *gaan*, *staen*,
zitten zoude zijn gebruikt geworden, vinden wy in
 beide: en voor het overige zien wy niet, waerom
 hier verandering zy gemaekt, en dit te meer, daer
 in de nieuwe Proeve ons niet weinig stoot de uit-
 drukking *spotters, die spotten*. Een tweede aenmer-
 king gaet over den 4den regel van 't 2de vers: waer
 voorheen gelezen werd:

En tierig pronkt met altoosgroene bladen.

waer voor thands

En tierig pronkt met onverwelkbre bladen.

door welke verandering ons tegen de tael gezondigd
 schijnt; also in onze Nederduitsche tael het woord
onverwelkbaer niet bekend is of bekend kan zijn, de-
 wijl dit aen zou loopen tegen de kracht der zamen-
 stelling van dit woord, dat uit dien hoofde hier be-
 teekent *bladen die verwalkt kunnen worden*. Waer
 wy henen willen, kunnen zy begrypen, dien het zal
 believen op te slaen de *praeve van Taal- en Dicht-
 kunde* van den Heer HUYDECOPER bl. 596. Men zal
 'er in de bybelvertaling elders voor gebruikt vinden
onverwelkelijke. Van den zelvden aard merkten wy
 op, dat het Kunstgenootschap *Laus Deo Salus populo*
 in

in de beryming van den 42. Psalm ten onpasse bezigten het woort *verkwikbaar*, zingende: vs. 1.

't Hygend bart, de jagt ontkoomen,
Schreeuwet niet sterker naar 't genot
Der VERKWIKBRE waterstroomen, voor verkwikkelyke
Dan myn ziel verlangt naar God.

Verkwikbaar is de dorre aerde, wanneer zy door den regen gelaevd en verkwikt kan worden, even gelijk de spijs eetbaer, en drank drinkbaer is; maer *verkwikkelyk* is de aerde, *verkwikkelyk* zijn de waterstroomen, wanneer zy den mensch verkwikken of verkwikken kunnen.

De tegenwoordige Proeve gaet verzeld van ene opdracht aen de algemeene Leden der Nederlandsche Kerkvergaderingen, uit welke wy onderricht werden, dat 'er reeds over de hondert Psalmen in dichtmaet zijn gebracht; en dat de Heer voET zich vleit van den geheelen bundel, voor den aenvang der Synodale vergaderingen van het aenstaende jaer, onder het oog der Kerkvergaderingen te brengen. Voorts geeft deze opdracht ons te kennen wat regelen de Makers dezer Psalmen zich hebben voorgesteld, bestaende hoofdzakelyk in deze zeven, die wy niet voorby kunnen om hier af te schryven, nade-mael dezelve ons aanleiding kunnen geven, om noch een woord van 't werk te zeggen. De eerste bestaet in 't naeuwkeurig volgen der Nederduitsche Staten-overzetting. De tweede, in 't ontleenen van bybelsche spreekwyzen en gevallen daer woorden of uitbreidingen ter aenvulling vereischt werden. De derde in 't vermyden der Oostersche spreekwyzen, en verwisseling met Nederduitschen. De vierde in den zwier der Dichtkunde niet zo ver toe te geven, dat men voor onvatbare verstanden den zin verdonkere. De vijfde, in het ware verhevene dezer gezangen met de bestgepaste woorden uit te drukken. De zesde, in het in acht nemen ener zuivere tael- en vloeiende Dichtkunde. De zevende, in het behouden van Datheens verzen, *Pausen* en maetbepalingen.

Dd 4

Wy

Wy achten over 't algemeen, dat in deze Proeve vry wel aen de hier voorgestelde regelen voldaan geworden is. De eerste regel zal zekerlijk by elk en een ieder, gelijk insgelijks de laetste, als de allerzekerste baek in 't berymen van nieuwe Psalmen zijn aengezien. We hebben omtrent den tweeden en vijvden voorgestelden regel niets te zeggen. Wy laten het voor *Theologanten* over, om zo veel de zaken aengaet, hun oordeel op te geven: en zo wy al het onze 'er tusschen voegden, zouden wy oordeelen dat ook in dezen opzichte de Heer voert zeer gelukkiglijk geslaegt zy. En wat den derden regel aengaet, volgens welken werdt vereischt, dat de Oosterfche spreekwyzen zo veel mogelijk in Nederduitsch gedicht met Nederduitsche woorden en uitdrukkingen verwisseld werden; daeromtrent gedragen wy ons aen onze gedachten in ons XL. blaedjen bl. 364 meêgedeeld; dat het onmogelijk is, om in zulk een naeuw bestek volkomen te voldoen. Men vindt 'er echter vry wel aen voldaan. Indien wy hier al enige voorbeelden van het tegendeel wilden opgeven, zouden zy ten minsten door een gelijk aental van het tegengestelde behooren vergoed te werden; welk wy onnoodig schatten. Doch om niets by enkel zeggen te laten. 't Is een Oosterfche manier van denken, dat om een langen tijd ja om ene eeuwigheid uit te drukken de Schrift zich bedient van de spreekwijz *van geslagt tot geslagt*; wy hebben 'er wel een, die in manier van woordschikking niet veel afwijkt, als by voorbeeld, *van tijt tot tijt*; doch, het verschil van beteekenis maekt hier een groot geschil. Deze spreekwijz gebruikt de Heer voert, en noch wel met byvoeging der woorden *in eeuwigheit*; niet zeer naer onzen smack in *Ps. X. 5.*

Terwyl ik *van geslachte tot geslachte*
in eeuwigheit geen tegenspoeden wachte.

Mogen wy ook het zelve niet zeggen van *Ps. XXXVI. 2*?

Uw goedheid, HEER, is hemelhoog:

Uw

Uw waarheid tot den wolkenboog:

Uw recht is als Gods bergen:

daer staet: *uwe gerechtigheit is als de bergen Gods*. Nu meenen wy, dat de uitdrukking *de bergen Gods*, ene Hebreeuwſche ſpreekmanier is, die zo veel zegt als by ons *uitnemendbooge bergen*. Dit echter zal geen Nederduiſch Lezer uit deze woorden zo licht ontwaer werden.

Wy gaen over tot de Tael- en Dichtkunde: waer van wy in 't gemeen zeggen kunnen, dat dezelve vry zuiver zijn in acht genomen; en is het ten aenzien der Tale al niet, dat zy in allen deele de tael van den lande genoemd, en de ſpelling derzelve (waer in ieder zyne eigen keur volge) met den waeren aerd der tale overeenkomſtig geacht mag worden; wy vinden echter daer in ene gelijkheid in acht genomen, die pryzelijk is. Dit niet tegenſtaende zy het ons gegeven enige kleine vlekjes aen te wyzen, ten einde dezelve in het vervolg mogen verholpen werden. Hier toe betrekken wy het verzuim der geſlachtonderſcheiding in zommige woorden, als by voorbeeld *Pf. XXIII. 2.*

Gy richt my, Heer, door vrye gunſt bewogen,
Den tafel toe.

Daer *tafel* nooit anders dan vrouwlijk gevonden werdt, hoewel wy weten, dat in de gemeene ſpraek hier tegen veeltijds werdt gezondigt. Zie HOOGSTRATEN op dit woord, die noch ſterker het vrouwlijk geſlacht zoude hebben kunnen aendringen, zo hy in aenmerking hadt genomen, dat onz woord *tafel* afkomſtig is van het Lat. *tabula*, dat regelmatig in geſlacht overeenkomt; over welke overeenkomſt van in onze rael overgenomen woorden wy een breed veld ter uitweiding hadden, zo dit hier te paſſe kwam. *Pf. XL. 1.* lezen wy

Daar ik met vaste ſchreên

Dien jammerkolk ontwyk. voor die jammerkolk.

Dd 5

Pf.

Pf. XVI. 4.

Ik zal den HEER, die my *getrouwte* raad
Gegeven heeft. voor *getrouwen*.

Van den zelfden aerd is mede Pf. XVII. 2. *ter toets*, en Pf. VIII. 6. *ten voetbank* voor *ten toets*, en *ter voetbank*. In twyfelachtige geslachten houde een ieder zyne vryheid, volgens welke wy Pf. XVIII. 1. en 8. dan ook lezen *door de dood*, hoewel wy voor ons meer tot het mannelijk geslacht van dit woord zouden overhellen, met omhelzing van de aanmerking, op het woord *dood* gemaekt in HOOGSTR. gesl. by wien men ook van *voetbank* leze op het woord *bank* bl. 30. Ook zwygen wy van de uitdrukking Pf. XVIII. 13. *TEN boofd der beidenen verbeven*, waer voor wy voor ons liever zouden geschreven hebben *tot boofd*. Daer zijn in onze tael meer diergelyke woorden, die *ten*, *ter*, *te* voor *tot* niet gaerne lyden, waer in alleen het gebruik is in te zien. Immers een ieder zoude voor goed gebruiken durven *ten schouwspel*, daer evenwel het enkele *ten spel* niet voeglijk klinkt. En zo in meer anderen. Tot de tael betrekken wy verder het gebruik van het woordeken *als* voor *dan*, achter de *comparativa*, en de woorden die dezelve kracht bezitten. Pf. XVIII. 9.

Wie is een God *als* hy in tegenheên?

Wie is een rots *dan* onze God alleen?

doch wy gelooven eer, dat dit eene verzinning in onzen Dichter zijn zal; dewijt hy oogenbliklyk in even dezelve woordschikking volgen laet *DAN onze God*, en hy ook Pf. XXII. 6. *sterker dan*, en zo ook overal *dan* gebruikt. Verzinning is het insgelijks, dat wy Pf. XXI. 12. (tegen de anders by onzen Dichter naeuwkeurig in acht genomen onderscheiding van *den* en *bun*) *den* geschreven vinden,

En doen die van uw' taaijen boog,

Men vliegen in 't gezicht.

de.

dewijl de derde naemval alhier *bun* zoude eischen. Zie hier van ONZE BYDRAGE bl. 355. en HUYDÉCÔPER. Op dezelve wyze achten wy *Pf. XVII. 5.* voor ene drukfout *misgunnenze* voor *misgunnende*, dewijl wy niet wel kunnen denken, dat de Heer VOET gefchreven zoude hebben,

Verberg my voor het aangezicht
Der boozen, die my steeds vervolgen;
Zy naadren van alam, verbolgen,
Misgunnenze my 't levenslicht.

ten minsten, zo het goed te maken ware, zoude de woordvoeging hard, en 'er een veel grooter affcheiding moeten wezen achter *alam*; dus: *zy naadren van alam: verbolgen misgunnenze my 't levenslicht.*

Maer ongevoelig raken wy dus tot het Gedicht zelv, welk wy reeds in 't gemeen zeiden vry zuiver te zijn. Wy hebben alleen maer een te merken, dat de nauwkeurige wetten, waer aen de Heer VOET zich heeft verbonden gehad, in vele plaatsen noodzakelijk hebben moeten veroorzaken en ene min ongedwongene beryming, en ene mindere weeldigheit van rijmklanken dan wy in de Godichten van den Heer VOET gewoon zijn te vinden. Van het laetste strekke een staeltjen het menigvuldig en stoppend gebruik van 't woord *Heer* op 't slot der regels, met de woorden *eer, meer, leer, weer* enz. Tot viermael toe vinden wy dit in den *XXII. Psalm*, vs. 2.

'k Erken nochtans, Gy, Gy zyt heilig Heer;
En hebt uw huis, den zetel van uw eer,

vs. 11, 12.

Dan zal ik Heer ——— ———

————— ——— ———

U geeven d' eer

Gy, die God vreest, pryst dién getrouwen **HEER**,
Dat Jacobs zaad zyn' grooten naam vereer'.

vs.

vs. 15.

Wie vet is eet, en knielt voor Iszels Heer;
 Wie 't stof bewoont, bukt meede voor Hem neêr;

buiten welk wy in 't 10de vers van den zelvden *Pfalm* noch hooren de klanken van *keert*, *regeerd*, vs. 14. *regeert*, *bekeerd*. Men zie op dezelve wijze de herhaling der gezegde rijmklanken tot vijfmael toe in den XXIX. en XXX. *Pfalm*. Viermael in den enkelen XXV. en vervolgens in sommige regels ene herhaling van enkele syllaben, waer door de snyding en daer aen verbonden vloeiendheid der verzen wordt verhinderd: tot een staeltjen diene *Pf.* XVIII. 8.

Gy/houdt/U/rein/by/hen/, die/rein/zyn/, maar

Die/U/weërstaan, weërstaat G' als worstelaar.

Want/Gy verlost het/volk/, door/druk/gebogen;

Maar/werpt/ter/neêr/, die/groot/zyn/in/hunn'/oogen.

Door/U/, o/HEER/, geeft/thans/myn/lamp/haar/licht.

Leez hier over HUYDECOPER.

Uit dezelve naeuwbekrompenheid der Regelen, zich in dezen voorgesteld, is voortgesproten, dat wy hier en elders ontmoeten ene woordvoeging, zo hard, dat velen dezelve in ene ongebonden en losse rede-neering; ik laet dan staen, in verzen, die de hoogste zuiverheid in alles vorderen, niet dulden zouden. Immers wie zoude in *Profa* durven schryven: *Maek gy uwe hulp en liefdedaeden toeb wonderbaer, gy, die uit ellenden verlost ben, die ooit tot u vlooden*. Niettemin lezen wy dit met verandering van *ellenden* in *nooden*, enz. om de maat en rijm te hulp te komen, in den XVII. *Pf.* 4. vs.

Maak Gy uw hulp en liefdedaeden

Toch wonderbaar, Gy, die uit nooden

Verlost hen, die ooit tot U vlooden.

Pf. XXII. 16. lezen wy

By 't nakrooft, dat den Heer wordt toeberêid:

Wyl 't zyn Gods daaden.

Pf.

Pf. VI. 9.

Myn God heeft, op myn kernen,
Zich willen reeds ontfermen.

Pf. XXX. 7.

Help my, wil myner U ontfermen.

De natuerlyke *constructie* eischte alhier noodzakelijk, dat men schreve, *wyl 't Gods daaden zyn — zich reeds willen — Wil u myner ontfermen enz. —* Nimmer zouden wy ook in geregelde tael durven schryven: — *ja de Heer is bet, die ombouwt Cedren die de Liban kweekt*; en evenwel lezen wy dit Pf. XXIX. 3. in dichtmaet gebracht :

Ja de Heer is 't, die verbreekt
Ceedren; die de Liban kweekt.

Hier henen loopt ook eenigszins de gedwongenheid, die men door de rijmklanken veroorzaekt vindt, in Pf. XIX. 5.

Gods vrees is rein; zy haat
Wat onrecht is; zy staat
In eeuwigheid gegrond.
Waarachtig, zonder schyn
Van valscheid, heilig zyn
De rechten van zyn' mond.

Pf. IV. 4. lezen wy,

O God, myn ziel zal aan U kleven.

't Is ene keurige waerneming, dat 'er in de talen uitdrukkingen zijn, die in de zelve of byna dezelve bewoordingen vervat, verschillen naer mate de woordvoeginge verscheiden zy. Zegt men dus in het Latijn *incumbere baculo, op een' stok leunen*; dit zelve *incumbere* zal de beteekenis ontvangen van *zich op iets toeleggen, iets met yver najagen*, zo dra men
in

in plaetz van den derden naemval zich bedient van het voorzetsel *in*: *incumbere in Philosophiam*, zich op de *Wijsgeerta toeleggen*, Zegt men ook in het Duitsch IEMAND iets AENschryven, deze beteekenis heeft merkelyk verschil met IETS AEN IEMAND schryven; het eerste is overdrachtiger en van minder uitgestrektheid van beteekenis dan het tweede: alzo men veel aen iemand kan te schryven hebben, zonder hem juist iets aen te schryven. Even zo is 't gelegen met de tweederlei uitdrukking *iemand aenkleven*, en *aen iemand kleven*; in 't eerste geval is de oneigen spreekwijz voor zeer aen iemand gebecht, verbonden te zijn, by overdracht gebruikt; in 't tweede is alles eigenlyk op te vatten. In 't eerste geval zoude men zeggen *myne ziele kleeft u aen*, *myne ziele zal u aenkleven*; en niet gelijk wy hier geschreven vinden, *myne ziele zal AEN u kleven*. Deze onze aenmerking werdt bevestigd door onze keurige Bybeltolken, by wien wy lezen *Gen. II. 24. daarom sal de man — zijnen wijve aenkleven; niet aen zijnen wijve kleven. 2 Sam. XX. 2. maer de mannen van Juda kleefden baren Coninck aen, niet kleefden aen baren Coninck; Zie ook Rutb I. 11. 2 Con. XVIII. 6.* en in den laetsten en eigenlyken zin vinden wy deze onderscheiding ten duidelijcksten bevestigd in *Pf. XXII. 16. Mijne tong KLEEFT AEN mijn gebemelte*, en niet, gelijk in den eersten zin, *KLEEFT myn gebemelte AEN*. En dat deze aenmerking niet verwerpelyk zy, blijkt uit meer diergelyke voorbeelden, als daer is, *AENklagen IEMAND*, en *KLAGEN AEN IEMAND*, *IETS OPwerpen* en *werpen OP IETS*; *IEMAND iets AENbrengen*, en *iets AEN IEMAND brengen*, enz.

Noch eene aenmerking hebben wy ten aanzien der invulling van woorden in den XII. *Pf. 2. vs.*

Men hoort alom schier niet dan valscheid spreken:

De vleiers, een bron van bitter smart,

Glydt van de tong als vlooiend oltebeeken;

De tekst zegt: *Sy spraken valscheit, een yeder met sinen antstes, met vleijende lippen.* Niets derhalven dan

dan de rijmklank eischt alhier de woerden *als vlieten-
de oliebecken*, welke inlaffing ons eene te groote vry-
heid toefchijnt. — Doch eer wy hier van afscheiden,
keeren wy ter loops noch eens weder tot de Taal-
kunde, waer in de Dichtmaat haer deel niet heeft,
en merken noch aen, dat de Heer voert zich in den
XXIII. 3. en XXXVI. 2. bediend heeft van ene
uitdrukking, die lange door den Heer HUYDECOPER
als wantael is berispt. In 't eerste vinden wy:

Gy doet myn hoofd met olie mild besproeijen,
En van uw heil myn' beker overvloeijen.

in 't tweede

Gy behoedt,

En zegent mensch en beest, en doet

Uw hulp nooit vruchtloos vergen.

waeromtrent het genoeg zal zijn de eigen woorden
van dien Taalkenner alhier op te geven: dus zegt
hy bl. 472. „ Wy zien hier *Zinken en Ryzen*; voor
„ *DOEN zinken*, en *DOEN ryzen*: in tegendeel zagen
„ wy in den Amst. Buitensingel van Daniel Willink
„ p. 70. *DOEN knagen*, in plaats van *knaagen*: want
„ zo schryft hy:

„ Door *brand* geneepen en geblaakt,

„ Die ook zyn' moolen af *DEEN knagen*

„ En sloopen tot het laage gras.

„ En noch eens op dezelve bladzyde:

„ Door kracht des speeten winds alleen,

„ Die deeze wicken om doer *baalen*.

„ welke uitdrukking ook gevonden wordt in het
„ vaars, dat Dr. T. Tamé op 't gemelde werk van
„ Willink gemaakt heeft:

„ Uw Bloemkrans doer my steeds aen u *verpligten*.

„ waardoor, beide vaarzen en *saat*, ontzenuwd en
„ lam

55 lam worden." De lezer ziet, dat *doen besproeiert* hier op gelyke wyze voor *besproeien* is gezet, en dat *doen vergen*, zo al niet van den zelvden aerd, ten minsten gene stevige tael schijnt te kunnen uitmaken. Dat wy vervolgens onder 't lezen in *Pf. VIII. 3. zilvre maan* voor *zilvren maan* vinden, schryven wy wederom aen den Drukker toe, also wy bemerken, dat de Dichter anders zeer naeuwkeurig is in 't onderscheiden der stoffyke bynaemwoorden van derzelve zelfstandigen. Zie dit *Pf. XVIII. 10. in stalen boogen* en elders. En eindelijk leezen wy *Pf. XVII. 7.*

Laat zy hunn' kindren, vol en zat,
Het overschot ten erve geeven.

voor *laten zy*, of *laet ben*. Want zo *laet zy* voor Nederduitsche tael kon doorgaen, zoude men even voegelyk kunnen en mogen zeggen *laet wy gaen*, voor *laten wy*, of *laet ons gaen*. De Heer VOET heeft hier wenschender of biddender wyze gemeend *laet ben*; en gelijk men voor *ben*, schoon kwalijk, in den vierden naemval zegt ze, zal zijn Ed. dus ook hebben willen schryven, *laetze*. Wy denken dit te meer, om dat wy even dezelve fout vinden *Pf. XXXV. 12.*

Laet zy niet zeggen in hun hart:

waer wy duidlyk ontdekken, dat *laet zy* is afgeleid uit den vertaelden bybeltext, die aldaer heeft *Laetse niet seggen in haer herte*, voor *laet ben*.

Dus verre zien wy tael- en Dichtkunde in, en staen ondertusschen in twyfel, of wy ook niets hebben aentemerken op *Pf. XXXVIII. 7.* waer wy vinden:

Myn in brand ontstooken dermen

Doen my kermen.

Dit kwam ons in den eersten opslag voor ene onhebbelyke uitdrukking te zijn; onzeker eebter of wy dit tot tael- of tot Dichtkunde moesten betrekken; doch iemand onzer vermaende by tijds het gezelschap dat

dat ook aldus in den vertaelden text gevonden werd: *want mijne DERMEN zijn vol van verachtelicke plagen*, en dus schein die zwaarigheid weggenomen te zijn, maer te vergeevs. Wy vonden wel, dat tael- en Dichtkunde hier kon buiten blyven, maer niet wel de eerste regel, dien zich de Heer VOET heeft voorgesteld, te weten, „om de Nederlandsche aangenomen over-, zetting zo naby te volgen, als mogelyk was.” Wy zagen in ons XL. blaedjen, bl. 357., dat de Psalmberymmer *Gloria Deo* zich even dien zelvden regel hadt voorgefchreven, maer tegen den zelvden in al te naeuwe stiptheid te betrachten zondigde: zo dat hy, om dezelve woorden der bybelvertaling te volgen, zich bediend heeft van woorden, die toen ter tijd meer gangbaer waren, of ene beteekenis hadden, enigszins verschillende van de tegenwoordige, als daer zijn *gebryzelt*, *verzoekt*, voor *verbryzelt*, *beproeft*. Het zelvde moeten wy alhier herhalen. Het gebruik van 't woord *dermen* hadt voor anderhalve eeuw een min onhebbelijker aenzien dan tegenwoordig. Dit blijkt uit het gebruik, dat 'er onze Bybeltolken van gemaekt hebben. Het woord *ingewand*, waer voor men toen al veelmael zeide *ingeweide*, heeft thands algemeener gebruik, en klinkt in de tegenwoordige ooren zachter dan *dermen*, dat wy voor ons in hedendaegsche en zulks wel ernstige Dichtkunde niet zouden durven gebruiken.

Doch op dat het niet schyne, gunstige Lezer, als of wy ons alleen bepaeld hadden tot het maken van aenmerkingen op het geen ons niet bevalt; zullen wy hier van aftappen. Zekerlijk zouden wy minder angstig en naeuwkeurig hebben kunnen wezen in het opgeven van deze, gelijk gy ziet, zeer weinige aenmerkingen van dinget, die wy denken, dat verbetering vorderden; maer de overweging, dat het regelrecht het oogmerk van den Heer VOET zy, om het oordeel over zynen prijzwaardigen en nutten arbeid te vernemen, konde ons niet doen voorbygaen, om, na deszelvs onderneeming haren vereifchten lof te hebben gegeven, ook onze gedachten over het een en ander aen 't oordeel van kundiger te onderwerpen.

E e

pen.

pen. 't Is zekerlijk onmogelijk het ieder een van pas te maken, en volkomen waer is in dezen het zeggen van den Dichter:

Laudatur ab his, culpatur ab illis.

Het sta ons vry ten besluite een proevjen uit deze berijmde Proeve alhier by te voegen, en daer toe uit te kiezen de 5. eerste verzen van den XVIII. *Pf.* die dus luiden:

Nu zal myn ziel, nu zullen all' myn zinnen
 o God, myn sterkt', U hartelyk beminnen:
 Myn steenrots, bufg, en helper is de HEER
 Myn God, myn rots, waar door ik triomfeer.

1. 'k Betrouw op Hem, Hy is myn schild in 't stryden,
 De hoorn myns heils, myn hoóg vertrek in lyden:
 'k Aandriep den HEER, wiens lof myn harp vermeldt,
 En werd verlost van 's vyands boos geweld.
 De dood bragt my, geboeid, in naare strecken
 By Belials verschrikkelyke beeken,
 Een hel'sche band was om myn heup gehecht,
 En door de dood my strik op strik gelegd.

2. 'k Riep tot den HEER in 't midden dier elenden,
 Tot mynen God, op dat Hy hulp zou zenden,
 Myn bange stem drong tot zyn troonzaal door,
 En myn geroep klonk gunstig in zyn oor:
 Toen beefde d'aard' al golvend als de baaren;
 Het hoog gebergt werdt op zyn grondpilaaren
 Geschokt, beroerd, ontbloot van zyn gewigt,
 Door 't vreeslyk vuur van zyn ontvlamd gezicht.

3. Een dikke rook ging op, waar Hy zich keerde,
 Uit zynen neus; het vuur zyns monds verteerde,
 Stak koolen aan, en wat Hem tegen stond;
 Hy boog 't gewelf; kwam glinstrend neer; de grond
 Waar op Hy trad, was in het oog der volken

Gansch

Gansch zwart, en dik door opgepakte wolken;
 Zyn wagen was een Cherub; ja gezwind
 Werd Hy gevoerd op vleuglen van den wind.

4. In zyne tent, rondom Hem zo vol luister,
 Hield Hy zich schuil, verborg zich in het duister
 Door wolk op wolk, met kracht te saam geprest,
 En opgehoopt in 't bruine luchtgewest.
 Zyn gloed ontbond der wolken vaste banden;
 Toen daalde vuur en hagel op de landen;
 De donder klonk door gansch den hemel heen;
 God gaf zyn stem; het vuur viel naar beneên.

5. Hy deed vol krachts hen voor zyn pylen zwichten;
 Verschrikte hen door blixemschicht op schichten.
 De diepste kolk droogd' op een oogenblik,
 En 't hart der aard' ontblootte zich van schrik
 Wanneer Gy scholdt; uw adem, sel ontstoken,
 Deed dus, o HEER, en land en water kookten.
 Hy zond my hulp, Hy nam my, op myn beê,
 En trok my uit een groote jammerzee.

Wy wenschen met al onz hart, dat deze proeve
 moge medewerken, om eindelijk herstel in 't onge-
 lukkig Kerkgezang der Hervormde gemeente te be-
 schikken; en wachten met verlangen naer het ver-
 volg der beryming, dat wy hooren dat reeds ter
 perse is.

Terwijl het voorenstaende op de drukkerij is, kry-
 gen wy by geval te zien

PROEVE
 EENER
 VERBETERDE UITGAVE
 DER
 PSALMBERYMINGEN
 VAN
 HENRIK GHYSEN.

Een blad in 8vo, zonder jaertal, plaats of naem des
 druk-
 Ee 2

drukkers, behelzende de V eerste Psalmen, en voor dezelve dit bericht: „ Onder alle Psalmberymingen, „ is het Psalmboek van *H. Gbyfen*, voor vele Jaren „ by de Nederlandsche Gemeenten bekend, en in „ aller handen, wegens zyn nabyheid aan den Text „ der Overzettinge, vloeibaarheid van Gedicht, „ kracht van zeggen, gepaard met zuivere eenvoudigheid, door welke hy den Eenvoudigsten verstaanbaar, en den Digtkundigen voldoende is, „ thans van zoo aangenamen geur en smaak, dat, „ nu de yver en begeerte ter verwisseling van Da- „ theen voor een beter Psalmgezang, thans verlevendigd, en meer dan ooit ter herte genomen „ wordt, de wensch en zugt om hem ten openbaren „ Kerkgebruik ingevoerd te zien, by zeer velen, en „ genoegzaam algemeen bespeurd wordt: En niet „ te onregt, wyl hy bekend is, voor lang beproefd, „ goedgekeurd, en door voorname Leden der „ Gereformeerde Kerken aangeprefen was.

„ Egter is ook met regt aangemerkt, dat Hy een „ Man was in Taal- en Digt-kunde niet zeer ervaren, Hy ten dezen opzigte vry wat beschaving „ noodig hadt, om in dezen verligten tyd de kiese „ smaak der Digtkundigen ook te mogen voldoen.

„ Dit heeft ons opgewekt, om eene zagte verbetering van dit Werkje te ondernemen; waarin wy „ gepoogd hebben, hem noch nader aan den Text „ te brengen; en naar de regelen der hedendaagsche „ Taal- en Digtkunde te doen spreken, zoo nogtans, „ dat 'er gene wezentlyke verandering gemaakt zy, „ of *Gbyfen* zy volkomen *Gbyfen* gebleven; en in „ de gene die men genoodzaakt geweest is te maken, zal de Lezer niets ontdekken, dat niet met „ de gezonde Lere, zoo als die in de Hervormde „ Kerke beleden wordt, ten vollen zou overeenstemmen.

„ Wy geven hier een Proefje van onzen arbeid, „ die volkomen ten einde gebragt is, uit het welk, „ de bescheiden Lezer, door vergelykinge van *Gbyfen*, „ met deze verbetering van onze poginge zal „ kunnen oordelen, en in hoeverre die de begeerte „ om

„ om hem verbeterd te zien, voldoen: En hier om-
 „ trent willen we maar alleen, dat hy, voor als noch,
 „ de Spelling niet beoordele, die in deze proeve,
 „ waarschynlyk ongelykformig wezen moet: wyl al-
 „ leen onze Veranderingen zyn opgegeven, en die
 „ (lees in) deze Psalmen ingevlyt, kunnende, in
 „ gevalle van enen herdruk van Ghyfen, dezelve
 „ door ééne hand en met eene eenparige spelling
 „ worden afgeschreven. Men oordele met alle Chris-
 „ telyke bescheidenheid: of heeft men iet beters,
 „ men deele het ten gemensn nutte, rustig mede.

Onzen Lezer zal het mogelijk noch geheugen, hoe
 wy in onz XXXIX^{ste} stukjen bl. 311. gewag maek-
 ten van een verbetering van GHYSEN, door den Heer
 ANDRIESEN en BODDAERT, waeromtrent wy deze
 periode vonden in de levensbeschryving van den laest-
 genoemden: „ Na dat de Heer ANDREAS ANDRIES-
 „ SEN, Predikant te Vere, zyne *Aanmerkingen over*
 „ *de Psalmberyming van DATHENUS*, sen jaer 1756.
 „ had in 't licht gegeven, en 'er hoop begon te ko-
 „ men, dat deze ongelukkige beryming tegens ene
 „ betere zoude kunnen verwisseld worden, heb ik
 „ (PIETER BODDAERT) „ in 't jaer 1758. met dien Heer
 „ ene zachte verbetering van de Psalmen door HEN-
 „ RIK GHYSEN uitgegeven, als de beste beryming,
 „ die (onzes oordeels) noch het licht zag, onder-
 „ nomen, en ook ten einde gebracht.

„ Dezelve is noch ongedrukt, doch in gereed-
 „ heid om overgegeven te worden, indien 'er mogh-
 „ te goedgevonden worden, de Psalmen van GHY-
 „ SEN, ten gemensn kerkgebruik in te voeren, 't
 „ geen de tyd leren zal.

Of nu deze tegenwoordige proeve het werk zy
 van de Heeren BODDAERT en ANDRIESEN, ofte van
 een ander, kunnen wy niet zeggen met volkomen
 zekerheid.

't Zal genoeg zyn hier een Psalm optegeven, en
 daer naest te stellen die van GHYSEN, om den Lezer
 te doen zien wat men van deze ondernomene verbe-
 tering te houden hebbe.

Dus loidt de VERBETERING

P S A L M I.

1. Welzalig is de man, die nimmer gaat
Of wandelt in der goddelozen raad,
Of op den weg des zondaars staat, met weten,
Of in 't gestoelt' der spott'ren is gezeten;
Maar al zyn lust heeft in des Heeren Wet,
En dag, en nacht, daarop aandachtig let.
2. Want hy zal zyn, gelyk een schoone boom,
Geplant omtrent een frisfchen waterstroom,
Die zyne vrucht, op zynen tyd, zal geven;
Wiens blad niet valt, maar onverwelkt blyft leven:
In alles wat hy doet, zal zulken mensch
Ter zaligheid gelukken, naar zyn wensch.
3. Doch alzoó zyn godlooze menschen nooit;
Maar als het kaf, het welk de wind verstroot:
Dies zullen geen godloozen, wie 't mag wezen,
In 't recht bestaan, maar worden afgewezen;
Noch zondaars ook, van alle deugd ontaard,
Ooit houden stand, (1) daar Vroomen zyn vergaart.
4. Want God, die toch van alles kennis heeft,
Kent al den weg van die rechtvaardig leeft;
Bemint hem zeer, en doet zyn doen beklyven:
Maar nademaal, dat, al die kwaad bedryven,
En boosheid doen, den Heere tegenstaan,
Zoo zal hun weg wel haast tot niet vergaan.

(1) Dit moest wezen *standhouden*. Diorgelyke verzetting van woorden, om de maet te krygen, is in dezen verligten tijd niet naer den kieschen smaak der Dichtkundigen. Zie dezelve meermaels *Pf. II. vs. 1 en 2. enz.*

VAN GHYSEN.

P S A L M I.

*Wel-saalig is de man die niet en gaat
 Noch wandelt in der goddeloofen raad,
 Noch op des fondaars weg staat, met sijn weeten,
 Noch in 's gestoelt' der spott'ren is geseeten;
 Maar al sijn lust heeft in des Heeren wet,
 En dag, en nacht, daar op aandachtig let.*

2. *Want by zal zijn gelijk een schoonen boom,
 Geplant ontrent een beek, of waaterstroom;
 Die mild sijn vrucht komt in sijn tijd te geeven;
 Welks blad niet valt, maar onverwelkt blijft leeven;
 Ja alles wat by doet zal zulken menscb
 Ter jaaligheid gelukken, naa sijn wenscb.*
3. *Alzoo en zijn de goddelofen nooit,
 Maer als bet kaf, bet welk de wind verstroot,
 Dies zullen geen godloofen, wie 't mag weesen,
 In 't recht bestaan, maar werden afgeweesen;
 Noch ook geen fondaars, van een boofen aart,
 Ooit houden stant, daar Vroome zijn vergaart.*
4. *Want God de Heer, die alle kennis heeft,
 Kent al den weg van die sijn recht beleeft,
 Bemint hem seer, en doet sijn doen beklieven:
 Maar naademaal, dat al die quaad bedrijven,
 En boosheid doen, den Heere teegen-staan,
 Zo zal hun weg wel baast tot niet vergaan.*

Het overschietend papier doet ook alhier den tweeden Psalm plaetze krygen;

P S A L M . I I .

1. Waarom woën toch de heidenen zoo zeer?
 Wat mogen toch de volkeren bedenken?
 't Is ydelheid? zy wederstaan den Heer,
 Wiens vast besluit geen menschen zullen krenken.
 De Koningen der aarde zich bewegen;
 De Vorsten zyn ook eveneens gezind;
 Zy houden raad, en wapenen zich tegen
 Den hoogen God, en zyn gezalfde (2) Kind.
2. Komt scheuren wy (zoo luid hun overleg)
 De banden van hun heerschappy in stukken,
 En werpen wy hun touwen van ons weg;
 Wat lust ons voor zoo zwaar een juk te bukken?
 Doch Hy, die heeft zyn wooning in den hemel,
 Zal lachen om hun opgeblazenheid;
 Ja spotten met dit kinderlyk gewemel,
 En doen te niet hun goddeloos beleid.
3. Dan zal Hy al dien hoogmoed doen vergaan,
 En dien tot niet, in grimmigheid, verbreeken;
 Hy zal ze, (3) met verschrikking, nederslaan,
 En dus tot hen in zynen toorne spreken:
 Ik hebbe toch myn Koning uitverkooren,
 Die daartoe was van eeuwigheid bereid;
 'k Heb Hem gezalft, gelyk Ik heb gezworen,
 Op Siën, berg van myne heiligheid.

P A U S E .

4. Ik, dien den (4) Heer dus sehkte tot den (5) Kroon,
 Zal 't raadsbesluit, verhaalswys, naakt ontleden;

Hy

(2) Om naer de regelen der hedendaegsche taelkunde te spreken, moest men zeggen, *zijn gezalfd kind*. Zie HUYDECOOPER'S *aenmerkingen op VONDELS Ierschepp. van OYIDIUS*, aen het begin, zoo wy meenen, van het IIIde Boek.

(3) *Ze*, is niet anders dan een verzachting van *zy*, even als *ge*, *we*, *me*, van *gy*, *wy*, *my*, en kan dierhalven in
 don

P S A L M I I.

1. *Wat woed' en woelt bet Heidendom zo seer?
 Wat moogen doch de volckeren bedenken?
 't Is ydelheid, sy weederstaan den Heer,
 Wiens vast besluit geen menschen zullen krenken.
 De Koningen der aarde sich beweegen,
 De Vorsten sijn ook eveneens gesint;
 Sy houden raad, en waapenen ben teegen,
 Ja teegen God, en sijn gesalfde kind.*
2. *Komt, scheuren wy (zo luid bun overleg)
 De banden van bun beerschappy in stukken,
 En werpen wy bun touwen van ons weg,
 Wat lust ons voor zo savaaren jok te tukken?
 Doch by, die woont in d' alderhoogsten beemel,
 Zal lagchen om bun opgeblaasentheid,
 Ja spotten met dit kinderlijk gewoemel,
 En doen te niet bun goddeloos beleid.*
3. *Hy zal dan al dien boogmoed doen vergaan,
 En, in sijn grimmigheid, tot niet verbreeken:
 Hy zal se, met verscbrikking, needer slaan;
 En dus tot ben, in sijnen tooren, spreken:
 Ik hebbe doch mijn Koning uytverkooren.
 Die daar toe was van eeuwigheid bereid,
 'k Heb bem gesalft, gelijk ik heb geswooren
 Op Zion, berg van mijne heiligheid.*

P A U S E.

4. *Ik, dien de Heer dus opbief tot de kroon,
 Zal 't raads- besluit, verbaals- wijs, naakt ontleeden:*
 Hy

den vierden naemval niet gebezigd werden, zie den brief
 aen D. V. HOOGSTRATEN, in de *Boekzaal* van J. V. GAVEREN,
 Mey en Juny 1708. bl. 541.

(4) Deze is geen verbetering van GHYSEN, want *Heer*
 is hier de eerste naemval, gelijk GHYSEN wel heeft.

(5) *Kroon* is van het vrouwlijk geslacht. Zie HOOST^R

- Hy heeft tot My gezegt: Gy zyt myn Zoon,
Ik hebb' U zelf gegeneert op heden.
Begeer van My, ik zal uw eisch U geven,
De heidenen ter uwer erffenis;
En onder uw gheoorzaamheid zal leven,
Al 't volk, dat tot aan 's aardryks einden is.
5. Gy zult ze, die uw waarheid wederstaan,
Verpletteren, en t'eenemaal verderven;
Gy zult ze met een yzren scepter slaan,
En kneuzen, (6) als een pot van leem, in scherven.
Nu dan, houdt dit, gy Koningen in waarde,
En handelt eens, zoo 't hoort, verstandelik;
Neemt aan de tucht, gy Richters dezer aarde,
En hebt, van al wat onrecht is, een schrik.
6. Dient God, den Heer, en schikt u, wat gy doet,
Gheoorzaamlyk: (7) om in zyn vrees te leven;
Doch, niet te min, weest vrolyk en gemocd; (8)
Verheugd u, maar met een ootmoedig beven.
Komt, kust den Zoon, bewyst Hem liefd' en eere,
En neemt Hem geern voor uwen Koning aan, (9)
Op dat Hy u niet in zyn toorn verteere;
Waardoor gy zoudt op uwen weg vergaan.
7. Wanneer zyn toorn een weinig maar ontbrand,
Daar gy behoord geweldig voor te grouwen;
Want Hy treft dien, die tegens God zich kant.
Welzalig zyn z' al, die op Hem betrouwen.

(6) *Kneuzen* past niet al te wel by *scherven*; en wy twyffelen zeer of men wel by eenig' Schrijver vinden zal, in *scherven* *kneuzen*.

(7) Dit *Geoorzaamlyk* maekt het vers stootende: even als vs. 7. reg. 3. want hy treft dien, alwaer treft te kort, *dien* te lang is. Zie ook *Pf. IV. vs. 3.*
Een offer van gerechtigheden,

't Reukwerk van zuivere gebeden;

GHY-

Hy sei tot my, gy zijt mijn eigen Soon,
 Want ik gewan u uit my self op beeden.
 Begeer van my, ik wil uw eijch u geeven,
 Het Heidendom ter eigen erfenis,
 Om onder uw geboorsaamheid te leeven,
 Zo wijd, en verr' als 't eind der weerd is.

5. Gy zultse, die uw waarheid weederstaan,
 Verplatt'ren voor u neer, en gansch bedroeven;
 Gy zultse met een yf'ren scepter slaan,
 Gelijk een pot, in stukken, en in scherven.
 Nu dan, gy Koningen, houd dit in waarde,
 En handelt eens, zo 't boort, verstandelk:
 Neem aan de tucht, gy richters deeser aarde;
 En hebt van d'ongerschtigdheid een sâbrik.
6. Dient God, den Heer, en schikt u, wat gy doet,
 Geboorsaamlijk, om in zijn vrees te leeven;
 Doch niet te min, weest vroolijk van gemoed;
 Verbeugt u, maar met een oetmoedig beeven.
 Komt, kust den Zoon, bewijst hem liefd', en eere,
 En neemt hem geern voor uwen Koning aan;
 Op dat by u niet in zijn toorn vertoere;
 Waar door gy zoud self op den weg vergaen.
7. Wanneer zijn toorn een weinig maar ontbrand;
 Daar gy behoort geweldig voor te grouwen;
 Want die verslind al wieder teegen-kant.
 Weljaalig zijn, al die op hem betrouwen.

GHYSEN heevt:

Een offer van gerechtigheid,
 Een reuk van juivere gebeden;

(8) Gemoed zyn, wat beteekent dat? — die man is gemoed,
 bekennen wy niet te verstaen, — wel gemoed zyn, by gemoed,
 vrolijk van gemoed, als GHYSEN heevt, verstaet een ieder.

(9) Dit hadt ook wel verbetering noodig.

Mo-

Mogelijk zullen wy door den tijd gelegenheid krygen, om dit werk meerder van naby te beschouwen: En of het misschien den Uitgever voor het vervolg van nut kende zijn, hebben wy het een en ander, dat ons onder 't affchryven in de gedachten rolde, ter loops wel willen aenteekenen, in hope dat het zal wërden opgenomen, zo als het is ter neër gesteld, in bescheidenheid en kunst-min.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gillissen*, Zierikzee *V. d. Tboorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, *de Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O. en P. van Tbol*, Delf *Sterk*, *van der Smout* en *Grauwenbaen*, Utrecht *Kroon*, *de Paddenburgen*, *Spruyt*, *de Meyeren* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwarden *Chalmet* en *Comp.*, Franequer *Huytsma*.

MAENDELIJSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLIII ————— 1762 5.

BEDENKINGEN OP SOMMIGE
DICHTKUNDIGE AANMERKINGEN,

onder de Zinspreuk

NEC TIMIDE NEC TEMERE,

opgegeven in BYDR. XXI. XXXI. en XXXVII.

De vriendlijkheid en edelmoedigheid, met welke de Schryver onder de Zinspreuk *Nec timide nec temere* de bedenkingen, op de Dichtkundige Aanmerkingen, ons van tijd tot tijd in de Maandelijksche Bydragen medegedeeld, opneemt, spoort ons aan om met bescheidenheid eenige zynet Aanmerkingen te onderzoeken en te beoordeelen, in verwachting, dat wy den kundigen Schryver hier mede geenen ondienst zullen doen.

In BYDR. XXI. berispt die Heer in zyne IX. *aanmerking* den grooten VONDEL, om dat hy in *Gysbr. van Amstel* van dien Held gezegt had, dat hy *zat te pronken*, hem dus sprekende invoerende:

*En zag, toen ik een poos verbaesd had zitten PRONKEN
Een dikken rook en smook, en na den rook de vonken.*

Zijn Edelh. betuigt niet te verstaan, hoe VONDEL dit dezen dapperen Held kan doen zeggen, hy besluit des, dat de

Ff

Dich-

Dichter dit *legts* in haast hebbe neergezet, om een rijmwoord te vinden, en zijn vuur niet uit te bluschen. Maar **VONDEL** schijnt ons hier wel verdèdigd en vrygepleit te kunnen worden, men behoeft *pronken* in *Gysbr. van Amstel* niet te nemen in den zin van *pralen*, *fraai opgetooid zijn*, deze beteekenis strookt hier in 't geheel niet: maar kan en moet de zin van een *onbeweegbaar*, *betrokken*, *donker*, *streng gelaat te hebben* hier niet te pas komen? immers dat *pronken* dit ook beteekene, wordt van **KILIAAN** geleerd, en van onzen Schryver zelf toegestaan: dit nu zoo zijnde, wil **VONDEL** zeggen, dat zijn Held het droevig ongeval der Nonnen zullende beschouwen, op eenen boom klom, en, na een poos verbaasd, en met een betrekken, en onbeweegbaar gelaat daar gezeten te hebben, den brand in het Klarifsen Klooster, zag opgaan: het door **VONDEL** hier bygevoegde *verbaasd* bevestigt niet weinlg onze gedachten: men zou ook kunnen bybrengen, dat *pronken* by ons mede gebruikt worde in den zin van *op eenre booge*, *verbevene plaats te staan*, 209, dat men aan het dog der aanschouweren bloot gesteld zy; hier van *te pronk staan*, immers *Gysbrecht van Amstel* zittende op eenen boom, bevondt zig op eenre boogte, en kon dus zeggen, dat hy zat te *pronken*; de Heer A. K. pleit, **BYDR. II. D. bl. 168.** zien wy, dit *pronken* goed, als aanduidende, dat *Gysbregt van Amstel* in eene buitengewone houding zat; wy vleijen ons deze zyne stelling wat nader betoogt te hebben. Wy gaan over tot onzes Schryvers XVI. *Dichtkundige Aanmerking* in **BYDR. XXXI.** in welke hy **ANTONIDES** berispt, in zijn *Bellone aen bant*, zeggende

*Maer oeb, de Staatshulk van 't Batavische gewest,
Zoo diert in root cement van burgerbloet gevest,
Scheen meenigmaal gedreigt een krak op Zee te lijden;*

Wy zien met verwondering, dat de bovengenoemde Heer A. K. bl. 170, deze aanmerking niet alleen voor goed, maar zelfs voor mijn gevorderden van zeer veel belang oordeelt; wy voor ons meenen, dat dezelve uit eene verkeerde *constructie* der woorden van **ANTONIDES** gesproten zy; immers deze groote Dichter was zoo dwaas niet om te zeggen, dat de Staatshulk, die in root cement van burgerbloed gevest, d. i. vast gemetzelt, en dus van de eene plaats tot de andere onbeweegbaar was, gedreigt scheen een krak op Zee te lijden, (in 't voorbygaan merken wy aan, dat wy in de uitgave der Gedichten van **ANTONIDES** van het jaar 1735. den vijfden druk, geen *krak* maar *lijden*

den lezen, gelijk wy ook hier boven geschreven hebben) wy oordeelen des, dat dit *in root timent van burgerbloet gewest*, niet tot de *Staetbalk* gebracht, maar op 'het evenvoorgaande *Batavische gewest* betrekkelijk gemaakt moete worden, 't welk zoo zijnde, blijft 'er geene de minste onnatuurlijkheid (maar zelfs gepastheid) in de gedachten des Dichters overig.

Op des Schryvers XVII. *aanmerking* hebben M. C. BYDR. II. D. bl. 160. en A. K. bl. 171. zeer gegronde bedenkingen opgegeven; men zou by dezelve nog kunnen voegen, of *blad* wel altijd *folium*, *frons*, *frondis* beteekene, en niet eigenlijk aanduide, iets dat *open*, *vlak*, en *bekwaam is om 'er iets op te vertoonen*, hier toe geeft KILIAAN aanleiding, als hy zegt, „ *blat*, *inquit* *Becanus*, *dicitur a* *plat. i. latus*, „ *planus* ” en dus zoude iets *op een blad van water schryven*; zoo veel zijn, als op het *vlakke water* schryven, en zoo wel kunnen en mogen gezegd worden, als *op het water schryven*, het geen de Schryver zelfs voor zeer fraai houdt.

Wy onderschryven mede, het geen de straks genoemde Heeren M. C. en A. K. ingebracht hebben tegens de *aanmerking* des Schryvers over het *bloed*, dat ANTONIDES zegt *samen geronnen te zijn tot een beek*; doch zullen den zoetvloeienden HOOGVLIET van onnatuurlyke gedachten in zijdt gezegde.

Op dat myn vaerzen; als een beek van Honig vloeien.

wat wijdloopiger zoeken *dry te pleiten*.

Wy staan toe, dat de Honig te dik zy, om als een beek te vloeijen, indien de Schryver bedoelt zodanigen honig, als men by de Koekebakkers haalt: maar is de honig altijd zoo dik? wy zeggen *neen*, immers de oude en hedendaagsche Reisbeschryvers door het Oosten verhalen ons, dat de honig daar uit de spleten en klooven der rotzeri uitloopt. Ook maakten de byen wel hare raten aan de takken der boomen vast, zoo dat de honig by die takken afzypelende, eindelijk in overvloed by de boomen nedervloede; deze vloeibaarheid des honigs wordt niet alleen van Reizigers en Natuurkundigen erkent, maar de H. S. zal ons op meer dan eene plaats hier van overtuigen; bekend is de zoo meenigmaal herhaalde getuigenis van Kanaän, dat het een land was *vloeiende van melk en honig*; zoo lezen wy ook *Spreek. V. 3. de lippen der vreemder vrouwe DRUPPEN HONIGHZEEM, Hoogl. IV. II. uwe lippen, ð Bruyt, DRUPPEN VAN HONIGHZEEM, 1 Sam. XIV. 26. doe het volck in 't woeldt quam, sat, seo was 'er een HONIGHVLOET, ja zoo vinden wy*

ook even als by HOOGVLIET, BEKEN VAN HONIGH Job XX. 17. *De stroomen, rivieren, BEKEN VAN HONIGH, ende boter, en sal by niet sien, Spreuk. XVI. 24.* lezen we *עץ דבש מן הים* / de onzen vertalen het, *liefslike redenen zijn eene bonigrate*, eigenlijk staat 'er, *liefsyke redenen zijn EEN BEEK van honig*; het is opmerklijk, dat *עץ* / 't welk van den wortel *עץ* vloeijen, *uitvloeijen* afstamt, en dus een *beek* of *vliet* beteekent, niet alleen dikwijls by honig gevoegd worde; maar ook, alleen staande, *bonig* of *bonigraten* beteekene. Zie *Pf. XIX. 11.* en vergelijk, met het geen wy zeiden, *PLIN. Hist. Nat. L. XI. C. 15.* aangehaald in *SIMONIS Lexic.* op *עץ*. wy besluiten dus, dat HOOGVLIET niet onnatuurlijk zeide

Op dat myn vaerzen, als een beek van Honig vloeien.

De Heer Aanmerker gaat na eene korte tusschenrede over tot twee Toneelstukken, die in 't oorspronkelijke zeer fraai, doch in de vertaling op sommige plaatsen zeer flauw en laag zijn, ten voorbeelde hier van kiest hy het woord *geven* uit: in hoe verre zyne aanmerkingen in dit opzigt grond zijn, onderzoeken wy niet, (omtrent *komen te geven* schijnt echter de Heer M. C. bl. 162. geen groot ongelijk te hebben;) wy geven alleen in bedenking, of de sierlyke HOOGVLIET wel verdiene by deze lage vertolkers genoemd te worden, als by Sara doet zeggen

En kan geen erfgenaam, aan u, myn Abram GEVEN.

immers, behalven dat, onzes bedunkens, een vrouw niet hoogdravend, maar eenvoudig en in eenen gemeenzamen stijl haren man moet voorondersteld worden aanteprekken, en een Dichter zodanig een gesprek dus niet hoogdravend behoort voor te stellen, komt ons de spreekwyze, dat een vrouw haren echtgenoot een zoon, een erfgenaam geeft, allereigenaartigst voor; dus gebruiken onze Overzetteren het woord *geven* *Gen. XXX. 1.* *GEFFT my kinderen, ofte indien niet, soo ben ick doot.* en *vs. 6. God — beeft my eenen sone GEGEVEN*; doch het zal niet noodig zijn dit met meer voorbeelden te staven; uit het gezegde volgt, dat ook de uitdrukking van denzelfden HOOGVLIET

Maer nu zy zwanger is, en my die VRUCHT zal geven.

even zoo min, als de voorgaande laag zy, maar wy kunnen niet voorby aantemerken, dat in den druk van het jaar

1754. geen vrucht, maar vreugd gelezen worde, op deze wyze

Maer nu zy zwanger is, en my die VREUGD zal geven.

In de XIX Aanmerking vraagt de Schryver, om te betoogen, dat *Vondel* zeer onnatuurlijk spreke van *een star met eenen staart zoo vierig roodt als bloed*, „zyn 'er wel ooit starren, met vierige bloedroode staerten geweest”? en zegt vervolgens, „dat geen sterveling dien ooit gezien hebbe”: doch, dat 'er ten minsten Starrekundigen geweest zijn, die van zulke starren met *roode, bloedroode of vierige staarten* gesproken hebben, kan men leeren uit *CHAUVINI Lexicon*; behalven, dat, schoon 'er zodanige staartstarren nooit geweest waren, *VONDEL* dit denkbeeld, 't geen niets tegenstrydigs of onmogelijks in zig vervatte, zoude hebben kunnen volgen om aanteduiden, de eifelyke *bloedige* gevolgen, welke de verschyninge dezer staartstarren gecoordelt werdt te voorspellen. — Doch wy gaan over tot de XXIV. *Aanmerk.* welke wy met den Heer *A. K. bl. 170.* zouden goedkeuren, indien wy in den bovengenoemden druk van het jaar 1754. niet lazen

Gelei, o HEILZON my op duistere letterpaden.

Uit welke verandering blijkt, dat de Heer *HOOGVLIET* dezen misflag zelf reeds gezien en keurig verbeterd hebbe.

Wy volgen nu onzen Schryver verder in zyne aanmerkingen, welke den Taal en Dichtminneren zijn medege-deeld in de XXXVII. *BYDRAGE*:

In de XXV. der Aanmerkingen wordt *VONDEL* berispt, om dat hy het lichaam van den Heiland vergelijkt by het *Manna*, en het te voorschijn komen van dat lichaam by het nederdalen van het *Manna* uit de wolken: dus redent de Schryver „hoe zal men hier deze gelykenis weêr goed „maken? de Heiland der waereld werd — even als andere menschen geboren, maer kwam geenzins als een regen te voorschijn. Het *Manna* regende, of daelde als sneeuwvlokken uit de wolken. Wie eenig goed oordeel „bezit, zal straks de ongerymdheit van *VONDELS* zeggen „begrypen”.

Uit deze redenkaveling vat elk, die een goed oordeel heeft, dat het zeggen van *VONDEL* naar de meening des Schryvers met zig zoude brengen, dat, even als het *Manna* uit de wolken, des Heilands lichaam uit *Maria*, als een regen te voorschijn ware gekomen. Maar hoe! vloeit deze

waarlijk ongerijmde stelling volstrekt en natuurlijk uit VONDEL's woorden? dult zijn gezegle geene andere verklaring? kan 'er in deze vergelyking geene andere overeenkomst bedoeld zijn, dan het *regenen*, of *neerdaten als sneeuwvlokken* van het Manna? wordt 'er vereischt, dat in de gelykenisfen een zaak in alles overeenkome met dat geene, waar by zy vergeleken wordt? of is het genoeg, dat men die gelykheid tusschen twee zaken vindt, welke men volgens des Schryvers woorden moet oordeelen van hem bedoeld te zijn? zoo dit laatste waar zy, gelyk het waar is, twyfelden wy niet, of VONDEL zal van ongerijmde gedachten kunnen en moeten vry gesproken worden.

Dit is zeker, dat 'er volgens VONDEL's eigene Woorden eenige overeenkomst moet gevonden worden tusschen het te voorschijn komen van het lichaam des Heilands en het voortgebracht worden van het Manna, doch volgt hier uit noodzaaklyk, dat, zoudde de gelykenis niet mank gaan, het lichaam van den Heiland uit Maria by wyze van een *regen* moest voortgekomen zijn? Wy oordeelen Neen; en zullen hierom eene andere, en, gelyk wy ons vleijen, van den Dichter bedoelde overeenkomst aantoonen: Naame-lyk wy stellen dezelve in de *bovennatuurlyke werking*, van God, welke 'er plaats had en in de nederdaling van het Manna, en in het geboren worden van Christus lichaam; dat 'er eene bovennatuurlyke werking plaats gehad hebbe by de nederdaling van het Manna, zal gelooven wy, niemand ontkennen; ook denken wy niet, dat de woorden des Schryvers, *dat de Heiland der waereld even als andere Menschen geboren werd*, eene Godlyke werking omtrend de menschwording uitsluiten, het staat dan vast, dat tusschen de nederdaling van het Manna, en het te voorschijn komen van het lichaam des Heilands deeze overeenkomst zy, dat in beide eene godlyke werking duidlyk bespeurd werd; maar hier zal het nu op aankomen, of VONDEL deze overeenkomst bedoeld hebbe? dit zal best blyken, wanneer wy des Dichters woorden eerst volgens de meening van den Heer Aanmerker, en dan volgens onze bepaaling omschryven; stel eens dat naar des Schryvers meening de redening van VONDEL dus ware, „ Zal een niet zig zelf dus ver- „ waand aan zulk een lichaam schenden, dat op dezelfde „ wyze, als het Manna wel er uit lucht en wolken, dat „ is, als een regen uit het zuivre vat der Maagd te voor- „ schijn kwam „ wie ziet niet, dat, schoon dit ongerijmde denkbeeld eens der waarheid overeenkomstig ware, de redenkaveling des Dichters flauw, ja van alle kracht be-

berooft zoude zijn? Maar, stel eens aan den anderen kant, dat, gelijk onze meening is, de zin van VONDELS woorden deze zy „ zal een niet, een aardworm zig dus verwaard „ schenden aan zulk een lichaam, dat, even als wel eer het „ Manna uit de wolken, door eene wonderdadige en bo- „ vennatuurlyke voortbrenging uit het zuivre vat der Maagd „ te voorschijn kwam „, en gy zult bekennen moeten, dat de Dichter deftig, krachtig en der zake overeenkomstig redenkavelt, en 'er geene de minste ongerijmdheid in het denkbeeld, of gezegde van VONDEL overblijft; voeg by dit alles, dat de Heiland zelf zig by het *Manna* vergelijkt; en betuigt te zijn het *brood des levens*, dat uit den *bemel nederdaal* JOH. VI. 31-35. op welke plaats VONDEL mooglijk het oog gehad heeft. Wy laten deze verdediging en verklaring van des Dichters woorden over aan het schrander oordeel van den Heer Aanmerker zelf; en zullen beproeven, of wy nog eene zynér bedénkingen kunnen oplossen; Deze is de XXX. en gaat over het begin van ANTONIDES *Ylroom*, waat de Dichter dus aanheft

*My lust een tafereel tot lof van 't Y te maelen ,
 Den grooten Koopstroom en zyn rijkdom op te haalen ,
 Te zetten in den dag , die op den voorgrond brandt
 In volle kracht , en spreit van daar een allen kant
 Zyn stralen slaauwer op versfietten , en gezichten ;
 Een houding , die zyn beet te schooner uit doet lichten.*

Uit de geheele redering des Schryvers blijkt het duidlijk, dat hy de woorden van ANTONIDES dus opvatte, „ Ik zal „ het beeld van den Ylroom-god, dat op den voorgrond „ in volle kracht brandt, en zyne stralen van daar slaauwer „ spreidt op versfietten en gezichten, in den dag zetten „ zoo deze de zin van des Dichters woorden wate, berispte, de Schryver hem met het grootste recht, maar het blijkt ons klaar dat deze Heer hier ter plaats in denzelfden mislag valt, dien wy in zyne XVI. *Dichtkundige Aanmerking* ontdekt hebben; naamlijk hy brengt ANTONIDES woorden, die op den voorgrond in volle kracht brandt, tot het voorgaande *Koopstroom*, daar zy betreklijk moeten gemaakt worden op het laaft voorgaande dag; zulks dat de zin van des Dichters gezegde deze zy: *My lust een tafereel tot lof van 't Y te maelen , in dat tafereel zal ik dijn stroomgod zetten in den dag , die op den voorgrond in volle kracht brandt , en van daar zyne stralen slaauwer aan allen kant verspreidt op versfietten en*

gerichten, door welke houding het beeld van den God te groo-
ter luister ontvangt, dus moeten de woorden van ANTONI-
DES geschikt worden, wanneer deze Dichter niet slechts
niet onnatuurlijk, maar in tegendeel verheven en eigenaar-
tig spreken zal.

Voor 't overige schijnt ons de spreekwyze *in den dag zet-
ten* onderscheiden van *in het licht geven*; de eerste betee-
kent iets doen uitblinken, uitschitteren; in dezen zin gebruikt
ANTONIDES dezelve hier; en hier voor zeide FRANS DE HAAS
Stichtl. Gedicht. bl. i.

*En voort, zoo veel zijn vers en dichtpenseel vermag,
Tep schrik der gruweldaen te stellen in den dag.*

De laatste wordt gebezigd van schriften die men der Wae-
rld mededeelt: hier voor zeide A. VERWER in zynen opdracht
van *Nederlants See-Rechten*: om dat we hier in zynen dagh
brengen een gedenkstuk van *Outbett*: hier voor gebruikte ook
G. BRAND aan den dag geven; wy zullen deze regels hier uit-
schryven, om dat des Schryvers aanmerking over *iemants
geest aan den dag geven* ons wederom schijnt uit eene ver-
keerde woordschikking te vloeijen; dus zingt G. Brand

*Het beste deel, de geest, bleef noch in 't leeven,
De geest, die zich verspreit in meenig dicht,
Ter goeder uur weêr aan den dag gegeven,
Brengt door den druk Antonides in 't licht.*

de spreekwyze *aan den dag gegeven* behoort niet tot de *geest*,
maar is betrekkelijk op *meenig dicht*, en dus behoeft men niet
te twyfelen, of *iemands geest aan den dag geven* goed, dan
kwaalijk gezegd zy. Deze waren de bedenkingen, die wy
omtrend sommige van de in de *Hydragen* medegedeelde
Dichtkundige Aanmerkingen hadden, wy vertrouwen dat
de schrander en Dichtlievend Schryver ons deze vrymoed-
igheid niet evel zal afneemen, geen bedilzucht, maar
Ilesnebbery voor de Dichtkunde heeft ons hier toe aange-
zet, wy betuigen onze achting voor den oordeelkundigen
Schryver; intusschen zal het ons aangenaam zijn, zoo wy
hier of daar misgetast hebben, beter onderrichtinge te ont-
vangen; wy worden gaarne op eene bescheiden wyze van
onze dwalingen gewaarschuwt, en trachten daar uit voor-
deel te trekken; waarom wy ook niet schroomen den Lief-
hebber van Taal en Dichtkunde deze volgende korte stuk-
jes onder het oog te brengen.

Z I N.

Z I N N E B E E L D
 D E R
 V O O R Z I E N I G H E I D ;

naar het Italiaansche van

V I N C E N Z O D A F I L I C A I A .

Ziet hier een teedre vrouw omstuwd met al haar kroost;
 Ze kijkt rondom zig heen met liefdekoestrende oogen,
 Het moeders hart smelt weg in innig mededogen,
 Daar zy haar kindren streeft, verzorgt, vermaakt en troost.

Ziet, hoe zy 't eene voor het jeugdig voorhoofd kust,
 Ziet haar het ander aan heur blanken boezem drukken,
 Het derde is op haar knie, dit kan heur ziel verrukken,
 Terwijl het vierde wicht op hare voeten rust:

Zy leeft uit hun gelaat, uit een gebrokén woord,
 En sprekende oogjens, wat de onnoozelen bejagen,
 Zy lacht en knikt, doch zoo ze weigert, 't geen zy vragen,
 't Vloeit uit die zelve bron van zuivre liefde voort:

Dit is een flaauwe schets van Gods VOORZIENIGHEID,
 Die altoos wakende is tot heil der zwakke menschen,
 Hem troost zy in zijn smart, dien geeft zy naar zijn wenschen,
 Haar hulp en teedre zorg is door 't Heelal verspreidt:

't Is waar, ze ontzegt wel eens den mensch, 't geen hy begeert,
 Doch! op dat hy haar gunst te vuuriger zou smeeken;
 Ja, deze weigering is vaak een minzaam teeken,
 Dat zy dien sterveling met hare gunst vereert.

GOD ALLEEN TE BEMINNEN.

Wat is 't, o mensch! dat gy met zoo veel drifts begeert?
 Is 't vuig vermaak, 't geen 't hart, het edel hart onteert?
 God is het hoogst vermaak voor hun, die naar hem haken,
 Maar neen! gy poogt aan goed en schatten te geraken,
 God is het hoogste goed, ga, zoek dan dezen schat,
 Die wezenlyker heil, dan 't aardfche goed bevat,
 Of, laat ge uw gretig oog door schynend schoon verblinden?
 In hem, in hem alleen is 't rechte schoon te vinden;
 Zoekt gy een Vader, zoekt ge een schermbeer, of een Vriend?
 Wie is 'er, die dien naam met grooter recht verdient?
 Een Vader, die zija krooft met eeuwig goed verzadigt,
 Een Schermbeer, die zija volk op 't luifterrijkst verdadigt,
 Een vriend, die u alleen, niet uwe schatten lieft,
 Noch trouwloos u begeeft, als 't ongeval u grieft,
 Hoe hoog, Godzalg volk! is dan uw heil gestegen?
 Gy hebt het al in hem, die alles heeft, verkregen.

A A N

A A N E E N E N
G O D L O O C H E N A A R.

Vermetel sterveling! die een verächt geval
 Den wierook aansteekt, en de Godheid durft ontkennen,
 Laat af die Majesteit baldadig aan te schennen,
 Eer u zijn grimmigheid voor eeuwig straffen zal,
 Beschouw, indien ge uw oog niet sluit voor 't middaglicht,
 Beschouw de regelmaat, den samenloop der dingen,
 De Maan, de gouden zon, de gloedde Starekringen,
 En buig u voor dien God, die 't alles heeft geslicht;
 Maar ach! geen zonneschijn verdrijft dien helichen nacht
 Van uw beneveld oog, gy sloopt, helaas! uw ooren,
 Schoon al 't geschapendom u zyne stem doe hooren,
 En aanroep „Eer dien God, die ons heeft voortgebracht”
 Wel, aan Godloochenaar! ga voort dan met dien waan
 Uw ziel te koestren, en in vasten slaap te wiegen,
 Ga voort den Opperheer in 't aangezicht te vliegen,
 Doch weet! zijn roede wankt, zijn wraakvuur gloeit u aan,
 Haast zult gy door de hand, die gy noch kent, noch eert,
 In 's afgronds zwavelpoel te deerlijk nederzinken,
 Waar gy den beker van Gods grimmigheid zult drinken,
 Zoo wordt zija aanzijn U, dan, tot uw schaf, geteerd!

KLINK.

KLINKDICHT

Van twee rijmklanken:

NEDERLANDS REGEERINGSVORM DE BESTE.

Wie slaverny bemint, diene onder Lelievenan
 En Adlaars: hy, die weet, wat de edle vryheid zy,
 Verkiest haar voor het juk der Opperheerschappy,
 Die Woekeraarster van der burgren bloed en tranen;

 Onmenschlyk is 't bewind der trotse halve maanen,
 Het Britsch bestuur, 't is waar, is wars van dwinglandy,
 En waardig, dat een slaaf het volk dit lot beny,
 Maar 't wordt te vaak geschokt door dolle staatsorkanen;

 Zeg niet, Vorstin van 't meer, „de vryheid hoort aan my.“
 Aan uwen Adeldom, niet aan uw Burgery,
 Die, daar ze slaven zijn, zig valschlyk Vorsten wanen,

 Maar gy, o Neerlands hulk! die drijft op Maas en Y,
 O nyvre Batavier! gy, gy alleen zijt vry,
 Uw onderdaan is Heer, uw Heeren Onderdanen!

Het Genootschap

D. A. Q. M.

Wan-

Wanneer wy in onze XXXVI^{te} Bydrage verslag gaven van den arbeid van den Hr. FRANS BURMAN *Lieutenant Colonel*, bestaende in *Enige Nieuwe Aenmerkingen de Nederduitse tael en verscheidens Oudheden aengaende*, en bl. 247. de eerste afdeeling des boekdeels, dat tot de taelkunde betrekking hadd', afgehandeld hadden; beloofden wy dat wy ene nadere gelegenheid ter hand nemen zouden, om ook iets van de tweede afdeeling, die, de Oudheden aengaet, optegeven. — Thands lust ons deze belovte te voldoen, en den lezer van dezelve een klein bericht te geven. — Zy begint met bl. 211. en loopt tot aen het einde des boekdeels, en behelst *Enige nieuwe aenmerkingen de Nederduitse Tael en verscheidens Oudheden aengaende*. Dezelve bevatten een groot aental van oudheden, en oude gewoonten voor enige eeuwen by onze voorouderen in gebruik, en redengevingen van benamingen, die by ons thands duister schynen. Wy vinden (bl. 225 - 227.) ene nalezing van des Schryvers voorig werkjen over het woord *Herraut*, voor *een wapenkoning*; (bl. 231.) als mede over het gebruik van *Riboud*. Ook vindt men (257.) in welken zin voorheen het woord *jonkbeer* gebezigd wierdt, te weten voor zoons van regerende Vorsten, zo lang zy noch geen Ridders geslagen waren. Het zal den lezer ook niet kwalijk bevallen, hier iets te vinden aengeteekend omtrent de benaming, die by ons oudtijds plaetz had van *Ridders*, *Schildknepen*, *Hombres d'armes*, bl. 265 - 269. en van het *veldgefsbret* bl. 300. Wat voor beteekenissen in den krijg het woord *boed* wegdroeg bl. 317. In wat waerde oudtijds *een page*, thands genomen voor een jongeling uit aanzienlyken huize, die ten oppasser van groote heeren strekt, gerekend wierdt, bl. 331 - 353. Men zal ook enig licht bekomen aengaende het ingevoerde gebruik van *Paradebedden* thands by voorname persoonadjen in gebruik bl. 354 - 366. Breed handelt ook de Heer BURMAN na den Heer HUYDECOPER, tot aanvulling van zyne vorige aenmerkingen in het eerste

ste deeltjen begrepen, hier op nieuws van de livreen en derzelver verschillend gebruik, en tracht bl. 370. te toonen dat ook de benaming van *livreen* gegeven wierdt aen teekens, die gedragen werden om te toonen dat zy van de zelfde party of nenbang waren; dat die benaming ook kan gegeven werden aen de kleeding der soldaten, die wy thands *Monteering* noemen, by welke gelegenheid hy bl. 380. noch iets nader over den oorsprong van dit gevee van enerlei kleeding aen Soldaten byvoegt enz. Verder handelt de Schryver bl. 401. volgg. over de wyze, hoe men oudtijds goud en zilver op de kleederen plagt te dragen, dat volgensd zynemeening gantsch verschillende was van het tegenwoordig gebruik, volgensd welk van zilver of gouddraad gemaeckt werdt dat geen, 't welk men *galon* of *passemens* noemt, en op de kleederen, geborduert, gelegd wordt, daer het leggen van goud en zilver op de kleederen oudtijds zilvermits werk schijnt geweest te zijn. By welke gelegenheid men ook iets vindt aengeteekend over de oudheid van 't getrokken gouddraad bl. 418. van de waerdij der gesponnen zyde by de ouden, die naderhand; nadat Keizer Justiniaen in den jare 527. *veele Monniken naar Indiën hadt gezonden, welke hem DAER VAN DAEN eycten van zee wormen* [dus vinden wy geschreven] *mede gebracht hebben, gelegenheid gehad heeft, om door dit middel door geheel Europa verspreid te werden,* zie bl. 420. volgg. en bl. 446. Men zal bl. 426-429. iets aengeteekend vinden nopens de oude dragt van doorgesneden kleederen, van tweederlei koleur, van welke men zich enig denkbeeld kan maken uit het geen men noch tegenwoordig vele weezkinderen in sommige plaetzen dragen ziet.

Wy zouden met het uiterste vermaak van het een of ander hier den lezer enig breeder bericht willen geven; doch de wyze van schryven door den Hr. BURMAN gebruikt, maekt ons het uittrekken zeer moeilijk: het was te wenschen dat dien Heer zich de moeite wilde geven, om zyne aanmerkingen, enigszins naeuwkeuriger en bepaelder te overwegen, en in ene geschikter orde aen het verstand van den lezer

voor

voor te stellen; des niet tegenstaende willen wy wel de moeite nemen, om deszelvs draed volgende, iets te zeggen van *Ridders*, *Schildknappen*, en *Honnets d'Armes* dus genoemd, te vinden bl. 265-299. de Heer BURMAN wijst ons allereerst aen de bronnen en Schryvers, waar uit hy deze zyne oetmerkingen over die woorden by een gebracht heeft (266). An leert vervolgens, dat de titel van *Ridders* oudtijds zoo hoog geacht wierdt, dat alle *Edellieden* denzelven als den hoogsten trap van eer aenmerkten, en zelfs *Oppervorsten* en *Koningen* dien aennaamen; maer dat dezelve allengs van minder achting geworden zy, na dat geregelde *Krijgsbenden* waren ingesteld, over welke bevelhebbers met de benaming van *Capitaine*, *lieutenant*, *Guidon*, enz. sengesteld wordende, de titel van *Ridder*, geens macht meer gav om bevel te voeren; op welken tijd ook het gebruik van banieren en wimpels op hielt (267). Deze *Ridderschap* bleef echter noch tot onder *Fransisc. I. Koning* van Frankrijk, in gebruik, maer desgelver luister werd glad verduisterd na het instellen van byzondere *Ridderorders*, uit uitgelezen groote *Heeren* bestaende, en dit betrof *Holland* mede, na dat het onder de macht der *Hertogen* van *Bourgondie* geraekt was. Een der voorrechten dier *Ridders*, was, dat hunne vrouwen en weduwen den eernaem van *Mevrouw* mochten voeren, dien aen andere, hoe adelyk ook van geboorte, niet vrystont te dragen, maer die naderhand meer gemeen is geworden, en reeds kort na 't ophouden van zich *Ridder* te laten slaen, door *Ambteparen* van hoogen rang, als *Ambassadeurs*, *Raedsheeren* van *Staat*, enz. als zich daer door den rang van *Ridders* aenmatigende, ten hunne vrouwen gegeven is. Deze benaming van *Mevrouw*, was in het oudt *Hollandsch Vere*, (268, 269) die van den *Ridder* zelfs *Heer*, en in het *Latijn Miris*, daer de overige *Edellieden*, hoe groot ook, al waren 't zelfs *Koningen*, geen *Ridders* zijnde, zich met den naem van *Knaep* te vrede hielden (bl. 270). Dus verre onzen *Schryver*, wien wy veel met zyae eigen woorden hebben laten spreken, van de

de ridders hebbende afgedaen, en ons enige hope hebbende gegeven om by leven en welzijn, mogelijk breeder deze stoffe uit te halen, treedt hy tot de Schildknepen (bl. 271) welke in 't Fransch *Escuyers*, en by ons in oude boeken eenvoudig *Knaepen* genoemd, ook voorheen met den naem van *Valets* bekend stonden bl. 271, 172. Dezelve, hoe groot ook van geboorte, mochten niet in gezelschap van Ridders komen dan bloodshoovds, noch eeten aen dezelve tafel, noch zitten in denzelvden rang, maer met de stoelen achter dezelve: zy moesten de Ridders in ridderlyke diensten, als by voorbeeld, gevechten, om wanneer de Ridders van 't paerd geraekt waren hen te paerd te helpen, bystaen, enz. bl. 273. 274. Het woord *Escuyer* beteekende ook oudstijds *Stalmeeſter*, zoo nochtans dat daer altyds bygevoegd wierdt wiens Stalmeeſters zy waren, vooral met byvoeging van de woorden *d'Escurie*, bl. 275, 276. Uit die Ridders en Schildknepen nu, welke alle Edellieden waren, bestont dat Krijgsvolk, welk *Hommes d'Armes* of *Gens d'Armes* genoemd wierdt. Ene benaming, die in de vertaling van COMINES door den Heer DE HAES by den Heer BURMAN werdt geoordeeld kwalijk te zijn overgezet door *gebarnaste Edellieden*, beter enigszins van KILIAEN, in deszelvs vertaling van dien zelvden Franschen Schryver door *Ruitermannen*, maer beter dan de anderen by sommige naer de letter door *Mannen van Wapenen*; in 't Latijn werden zy genoemd *Catapraſti* of *Catapraſtarii*, bl. 277. deze *Gens d'Armes* waren alle Edellieden, of ook waren mogelijk enkele onder zelvden van de voornaemste en rijkste burgers, *Notables* geheten, bl. 248. Deze hadden ieder onder zich boogſchutters, die ook Edellieden en te paerd waren, maer onzeker van getal, zo nochtans, dat 'er somtijds bykwame een *Costelier*, of een man te voet, gewapend met een *coureau* of *couteille*, (dat is, een *daggen*) en een *Page*, welk woord in dien zin voor een paerde knecht ſchijnt genomen te moeten werden, bl. 279. Het getal van paerden dat deze Mannen van Wapenen, met zich ten kryge voerden, was on-

ge-

gelijk, bl. 280-282. een derzelve paerden wierdt genoemd *destrier*, in het Latijn *dextrarius*, het welk om niet te vermoeyen altyds by de hand geleid werdt, tot dat de Ridder naby den vyand gekomen, en strijdvvaardig, het zelve beklom, bl. 282. Deze *Mannen van Wapenen*, waren van het hoofd tot de voeten toe in stael en yzer gewapend, welke wapenrustingen, waer in die bestaen hebben, in het gemeen bl. 282-287. beschreven werden, waer by ook aengemerkt werdt, dat de paerden insgelijks geheel in 't yzer waren, het welk te noodzakelyker was, gemerkt de zware wapenrusting des Ridders niet toeliet, om zo wanneer hy uit den zadel geligt ware, of het paerd door gebrek van toerusting te schierlijk onder hem gedood werdt, zo spoedig wederom op te komen, bl. 287, 288. Wanneer toch iemand dus op den grond was geworpen, hadt het zyne moeite in om denzelve weder op te helpen, ten ware hy zeer wel ondersteund werdt bl. 289., dit was een groot ongemak voor deze wapenrusting, en was dikwils een aanleiding tot het verliezen van enen gantschen veldslag, bl. 292. Waer van ook eertijds by de Spanjaerden een spreekwoord was, *als het paerd dood is, is de gewapende ruiter verloren*. Deze wyze van wapening werdt voor een groot gebrek by andere gehouden; want niet alleen de paerden, maer zy zelve, werden dikwils door een' geheelen dag, vooral by zomerdag, in de wapen te blyven, zo afgotobt, dat zy 't bestierven. De zwaarte dezer wapenen noodzaekte hen dikwils midden in 't gevecht stil te staen om adem te scheppen, bl. 294-299. Dus verre strekt deze verhandeling. Lezenswaardig is ook die der *Pages*, bl. 331-353. welk woord van ene geringe beteekenis tot ene van meer aanzien opgeklimmen is. *Page* beteekende noch ten tyde van Kon. Karel VI. en VII. een geringen knecht, die zija Heer te voet volgt, in 't Latijn *Affecta*. Byzonder schijnt het enen *paerdeknacht* te hebben beteekend, bl. 331-333. en 347-352. van wat soort die waren, die de *Hombres d'Armes* volgden, bl. 331-336. by COMINES vindt men reeds het woord *Pages*, voor jon-

ge Edellieden , die Koningen en groote Heeren dienden. bl. 336. , doch ook blijkt het , dat die *Pages* , welke jonge Edellieden waren , in het begin teffens by de paerden gediend hebben , en gesteld werden onder opzicht van de genen , die tot den stal behoorden , waarvan afkomstig is , dat noch heden by de meest voorname hoven de *Pages* onder het opzicht van den opperstalmeester staen. p. 337, 338. Deze nu werden , zo 't schijnt , naderhand , onderscheid halven genoemd *pages d'Honneur* p. 339, 340. en nam dit gebruik van Edellieden tot *Pages* te nemen , ten tyde van den Hertog van Orleans , zeer schielijk toe , p. 341. en gelijk dezelve van de vorsten in den beginne alleen in den stal , naderhand ook tot de jacht , en anders gebruikt wierden , zoo gingen zy naderhand , grooter geworden , ook tot den krijgsveldheeren en bevelhebbers te voorschijn kwamen , p. 343-345. ondertusschen schynen ook de *Pages* enen tijd gehad te hebben , dat zy de plaetz van Schildknappen hebben begonnen te vervullen p. 347 , en 352. Wy kunnen ons niet verder inlaten om op dezelve wyze den lezer meerdere dingen op te geven : hy kan het beter en breeder in het werk zelv vinden ; wy hoopen dat de Heer BURMAN , in dit zog voortvarende , de geleerde wereld van verdere aantekeningen verzien zal. 't Is waar , wy hebben eene inleiding tot diergelyke zaken in de aloude Regeeringwyze van Holland , door den Heer G. V. LOON en meer anderen geschreven ; doch wy achten den Hr. BURMAN het best in staet , om het gebrekige , dat daer in is (en 't is niet weinig) door nadere aantekening te verhelderen en te verbeteren. Veel liever zullen wy dit ook zien , dan dat de Heer BURMAN zich sterk met de Nederdutsche tael als tael bekommere , gemerkt de arbeid , dien die Hr. aen dezelve besteedt , ons zoo gelukkig niet toefschijnt als wel de overige dingen. Wy zullen hier slechts los over heen treden , en alleen den lezer wyzen naar p. 500 , 501 , 502 , 503 , en bl. 506. in welke laatste bl. hy de *landspraak* , geheel en al vermengt met de by-

zon-

zondere *dialecten* of tongvallen *dier landspraak*, en tefens met der Franschen Patois: gelijk zijn Ed. ook mede in de eerste afdeeling bl. 166. moet geboert hebben (want in ernst zulks te schryven zou te ver afwyken) wanneer hy zich heeft laten ontvallen, dat *de oude Gallische of Keltische taal, thans noch de Waelsche tael genoemd wordt*. Ongelukkige Geleerden die van zo veele jaren herwaart u hebt afgesloovt om enige voetstappen van *de oude Keltische tael by Latijnsche Schryvers*, die van dezelve gewagen, op te delven; en niet gezien hebt, dat *die oude Keltische taal thans noch de Waelsche tael genoemd wordt!* Gelukkige *Walen*, die u beroemen kunt, noch zulk enen schat te bezitten. De scherphheid, waarmede die Heer op bl. 409. sqq. tegens zulken, die van hem verschillen, te werk gaet, gaen wy stilzwygende voorby. De ongegrondheit daer van is reeds in ons XXVI. blaadjen bl. 247-256. aengetoond. Het geen zijn Ed. van Klamtoon zegt, en hoe hy daertoe by kan brengen *gesteken* en *gestoken* is ons te hoog, en treft geen doel. Indien hy de meening, van A. K. nopens deze zaak in ons XX. blaadjen bl. 366-367. opgegeven, verstaen hadt, zoude zyne senmerking zeker wet zijn achtergebleven, en zijn Ed. niet ter bespottung van anderen geweest zijn: in dezen geldt het zeggen *Philosopbus mansiffes, si tacuiffes*.

VERGELYKING VAN DEN DICHTER

MET DE

V O G E L E N .

Uit Francius Latijn.

6 Lieve vogelen, die door uw zoete zangen

U zelv verheugt, en lucht en bosschen ooren schenkt;

Welk

Welk eene Godheit deed, U dit geluk erlangen,
 Een zaligheid, die nooit aen bittere rampen denkt?
 Gy wendt, als dit U lust, de vlugt naer 's Hemels kringen,
 Geen dag valt U te lang; geen arbeid maekt U moe.
 Gy zingt, en vaekmael hoort een minnend paer U zingen,
 En zingt, door U gewekt, elkaer een deunje toe.
 Uw kuifche huwlyksliefde, ô Vogels, werd geprezen,
 En gy bemindt den echt en Hymens zultvren band,
 U kweldt geen losse hoop; gy leeft in zekre vreezen,
 Uw blyden leeftijd door, elk in zijn vaderland.
 Ik voel door zorgen my het minnend harte prangen.
 De liefde wekt my steeds een rustelooze pijn.
 Ik zing, maer Galatée blijft doof voor mijn gezangen,
 Schoon onze toonen ruim zoo zoet als de uwe zijn.
 Ik sterf om Galatée. Zy lacht om myne zuchten,
 En vlucht voor mijn gezicht in duistre winkels heen.
 Ik kwijn benard, geboeid, en aem geen frissche luchten,
 En druk het harde bed met uitgeteerde leen.
 Ach, Vogel, die op een te groot geluk meogt roemen!
 Och my, die zich een al te elendigen moet noemen.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLIV. ————— 1762 6.

Gelijk Amsterdam het kweekschool is der meeste Nederlandsche Dichteren, zoo schijnt het ook in vruchtbaerheid van Dichtereffen geene andere stad van Europa te wyken; eene ANNA BYNS, CATHARINA QUESTIERS ED CORNELIA VAN DER VEER, TESSELSCHADE ROEMERS VISSCHERS, CATHARINA LESCAILJE en andere meer, konden dit klaerblykelijk bevestigen; maer het zal genoeg zijn onz oog te slaen op de noch levende, en men zal onz gezegde waerheid vinden in de Juffers VANDER WILP, VAN MERKEN, DE NEUFVILLE, enz. uitmuntende Poëtesen, Saffoos van onze Eeuw.

Van de eerstgenoemde hebben wy gewag gemaekt in onz tweede blaedjen, daer we aenkondiging deden, van het meesterstuk van den Engelschen POPE, den *Messias*, door haer Ed. op een kunstige wyze in Nederduitsche verzen gebracht. ——— Van de andere twee, zullen wy thands met lof moeten spreken.

De bevallige en levendige Juffer VAN MERKEN, wier zinspreuk is *la vertu pour guide*, en van wie wy reeds in den jare 1745. met vermaek gelezen hebben, een stukjen harer vroeger jaren, een *treurspel*, uit HERODOTUS getrokken, dat den naem voert van ARTEMINES, ——— Deze Juffer heeft in het begin van dit jaer all' wat eenigen smaek en lievede tot de bekoorelyke Dichtkunst heevt, ten hoogsten ver-

Gg plicht

plicht door het uitgeven van een bundel harer Gedichten, onder dezen titel:

HET NUT DER
TEGENSPOEDEN,
BRIEVEN,
EN ANDERE
GEDICHTEN,
VAN
LUCRETIA WILHELMINA VAN MERKEN.

Te AMSTERDAM by PIETER MBIJER, MDCCLXII.

Tegen de heerschende gewoonte, zonder eenige Lov-verzen, schoon Juffrouw VAN MERKEN zoo zeer bekend als bemind is by de beste Nederlandsche Dichteren, byzonder te Amsterdam. Maer goede wijn behoeft geen kranzen: — En hier mogen wy met nadruk zeggen met D. BUISERO,

De lof en faem wort in der daet verkleent,
Wanneer men die loftuitend wil vergrooten:

EN MET OUDAEN.

Deez Bundel eischt geen Lofspraak flau van klanken;
Ken gouden lyst wierd doof op zulk een proef,
Of had zyn glans dit konfpaneel te danken;

Na een fraeie *Opdracht* van dezen Bundel aen den Wel-Ed. Groot Achtb. Heere Mr. GERARD AARNOUT HASSELAAR, Burgemeester en Raad te Amsterdam, enz. — bekleedt de eerste plaetz *Het nut der Tegenspoeden*, dat 48. bladzyden beslaet, en zich verdeelt in drie Zangen; de eerste toont dat gemis van Rijkdom, Aenzien, Luft, Gezondheid of Gemak op deze wereld geen wezenlyke reden tot droevheid of geklag geven kunnen; de tweede leert dat Gods voorzorge, over alles wel in 't gemeen,
maer

maer vooral over den mensch in 't byzonder gaet, en uit dien grond werdt verscheidenheid van troost, in verscheiden omstandigheden, als ballingschap, onschuldige gevangenis, marteldood enz., meesterlijk opgehaeld. De derde Zang schildert ons met de schoonste trekken den zaligen troost, die 'er in het beschouwen van 's Heilands geleden smerten, voor hun die hopen kunnen aen dezelve deel te hebben, in allerande druk te vinden is; Door dit gantsche kunststuk heen schittert de vindingryke geest niet alleen, maer ook de vergevorderde kennis der Dichteresse, zoo wel in Godgeleerdheid als Wysbegeerte op 't heerelykste door. — En men zal zich verwonderen, hoe zulk een ernstige en krachtige wyze van zeggen met zoo bevallig een' zwier van Poëzy gepaert gaen. Maer . . . de Dichteresse kon van zich zelv zingen, gelijk ze ook den eersten zang aenheft:

Ik zing, door leed geleerd, het nut der Tegenspoeden.

Gaerne geloven we dat de gedurige druk waer in Juffrouw VAN MERKEN verkeerd heeft, en de bittere tegenspoeden, waer mede zy heeft moeten folteren by de ziekbedden van hare Moeder en Suster, en in haer eigen krankte (*), haer den aerd en uitwerkzelen der ongenoeglijkheden en vertwyfelingen grondig hebben leren kennen, en de redenen als in de hand gegeven om dezelve te overwinnen, 't geen haer zoo wel gelukt is, dat wy meenen dat niemand immer met zyne *tegenspoeden* meer nut gedaen heeft of doen kan: — Wy kunnen niet ontveinzen, en wie zal 't ons kwalijk nemen? dat wy blyde zijn,

(*) Hier van vindt men meer dan eens gewaegd, by voorbeeld, in den tederen *Veldzang* aen Juffr. *Wilhelmina van Merken*, Dichteresse's Suster, bl. 291. de *Geboortegroet* aen Juffr. ZUZANNA WILHELMINA BRANDT. Moeder der Dichteresse, bl. 297. *Zielzucht tot God*, bl. 307. de *Nachtgepeinzen*, bl. 313. en volgg. en 't geen Juffr. VAN MERKEN verder op het aefterven van hare Moeder en Suster, en op haer eige herstelling gezongen heeft bl. 81. 321-331. en 341-344.

zijn, niet zoo zeer dat deze bevallige Juffer, zoo droevige omstandigheden ondergaen heeft, maer dat 'er gelegenheid geboren is tot zulk een tref-felijk en roemwaerdig stuk; en zeker, geen beter Leermeeſter dan de ondervinding.

Wat belangt de BRIEVEN, gelijk zy keurig en kunstig zijn in de uitvoeringe, en blyken dragen van eenen levendigen Geest en ryke Dichtader, zoo pryzen ze zich ook sterk aen door het gewicht der onderwerpen.

Zeven zijn ze in getal. — De eerste is van CHARLOTTE DE HOUERON aan WILLEM den eerſten, Prins van Oranje. bl. 51-60. 2. MARIA DE MEDICIS aan baaren Zoon LODEWYK den Dertienden, Koning van Vrankryk. bl. 61-66. 3. LOUIZE DE COLIGNY, aan baaren Zoon FREDRIK HENRIK, Prins van Oranje. bl. 67-73. 4. JOHANNA GRAY aan MARIA RICHMOND, Koninginne van Engeland. bl. 74-76. 5. LEIFE aan zynen Vader ERIK, eerſten bevolker van Groenland. bl. 77-102. 6. CLAUDIUS CIVILIS aan JULIUS BRIGANTICUS. bl. 103-123. 7. ELIZABETH, Koninginne van Engeland, aan HENRIK DEN GROOTEN, Koning van Vrankryk. bl. 124-128.

De MENGELING van verſcheiden GEDICHTEN loopt van bl. 129. tot 344. of het einde des boekdeels. In dezelve verrast ons het eerste een BEURTGEZANG DER HERDEREN, van de kribbe des Heilands wederkeerende; een stuk in den ſmaek van het antique zoo kunstig en keurig uitgevoerd, dat wy zonder twyfel, 't zelve als een puikſtukjen hier zouden opgeven, vreezden wy niet te veel plaetz te zullen verliezen met aſchryven: men leze hetzelve bl. 131-144. Het Gedicht bl. 275. aen den Heere ARNOLD HOOGVLIET, wegens de uitgave van het tweede deel zyner Mengeldichten, zouden wy altans zeker hier invlyen, meenden wy niet, dat, zoo al niet deze Bundel, ten minſten die van den Heer HOOGVLIET, voor welke 't zelve gelezen werdt, in handen van ieder Lievhebber zou wezen. — Dit ſtukjen is recht kunstig! ieder Couplet is een gouden kleinood, alles blyft klimmend, alles is nieuw, alles verrast, alles verrukt.

Ver-

Vervolgens ontmoeten wy, behalven veele kunstige Bruiloft- en Verjaer-zangen, en eenige tedere Rouwgedichten, een reeks van kunststukjens, die elkander schynen te overtreffen, by voorbeeld, *de vergenoeging des Levens*, bl. 157. *Feeftzang op het eeuwigetyde der Nederlandfche vryheid*, bl. 188. — *Wiegzang voor den Zoon van den Wel-Ed. Achtb. Here JOSUA VAN DER POORTE*, bl. 234. enz. en meer andere.

Hoe is het ons mogelijk door het affchryven van een en ander stukjen den Lezer een rechte bevatting te geven van all' het fraeie, all' het fierelyke, all' het aengename, all' den Poëtischen geest, die in dezen heelen Bundel doorstraelt? wy moeten echter, volgens onze gewoonte, het een of 't ander opgeven, om onzen Lezer als door een kleine voorproeve te doen watertanden naer de andere stukken, en gretig te maken om zich te verzadigen, Neen! dat kan niet, maar zich te verlustigen in het werk zelv. — Zie daer dan voor eerst een blijk van de gemaklyke en duidelyke wyze van redenen onzer Dichteressè, en de grootschheid van haer stijl en uiddrukkingen, bl. 12. daer zy den zieken dus aanspreekt:

Beurt u een weinig op, beschouwt uw' staat wat nader,
En maakt uw deerlyk lot door ongeduld niet kwaader.
'k Ontken niet dat al 't heil, aan 't leven vastgehecht,
Op 't kwynend leger u bestendig schynt ontzegt.
De Blydschap schuuwt het huis daar Smart en Droefheid
waaren.

Wie ooit uw onheil kende, ik ben 'er in ervaaren,
Die jaaren achteroën by 't eenzaam krankbed sleet,
My deert uw ongeval en grievend harteleed:
Staat aan die deernis toe dat ik, met al myn krachten,
Door weezendlyken troost uw onheil moog' verzachten.

Toen 't aller schoonst gewrocht der Allerhoogste hand
Het eerste leven door Gods kracht was ingeplant;
Toen de eerste mensch, vernoegd, in Edens lusthof woonde,
Zich aller dieren vriend en trouwen schutsheer toonde,
En hen gedwee en stil zag luistren naar zyn wet;
Toen de aarde mensch en dier voor disch verstrekte en bed;

Toen 't levenkwekend kruid hen allen kon vernoegen;
 Toen ze aan dezelfde bron hun aller dorst versloegen;
 Toen, toen was krankheid, smart noch hartewee bekend;
 Maar sints de mensch het oor naar Hoogmoed had gewend;
 Sints 't wreed Geweld bestond des naasten schat te rooven;
 Sints de oude Nedrigheid door Trotschheid wierd verschoo-
 ven,

Die, schuuv van 't rietendak der laaggebouwde hut,
 Met marmren zuilen haar gewelfde zaalen stut,
 En, waar ze torens bouwt, die tot de wolken reiken,
 Het lommrig bosch berooft van ceders en van eiken;
 Sints woeste Gulzigheid, sints brasfende Overdaad,
 Die zich aan duizende gerechten naauw' verzaad,
 Het menschdom, dat zy veinsde op 't vriendelykt' te ont-
 haalen,

Den dood deed drinken uit haar volgeschonken schaaLEN;
 Sints Weelde zich met vleesch tot barstens had gemest,
 De stallen overviel, gelyk een runderpest,
 En moordster wierd van 't vee, zich met zyn bloed bevlekte,
 Tot praalvertooning zich met keur van vachten dekte,
 Drong 't heil der kwaalen in zyn ligchaam, en houd stand
 Door alle de eeuwen, in zyn kwynend ingewand:
 Dus wierd de mensch al vroeg zyn eigen rustverstoorder;
 Door 't misbruik van zyn heil zyn eigen beul en moorder.

Beschouwt uw ligchaam, dat, hoe vast, hoe sterk het schynt,
 Hoe konstig ook gevormd, zo ras in stof verdwynt;
 Slaat al zyne aders gaê, slagaders, spieren, peezen,
 Den vluggen loop des bloeds, 't beweegrad van dat wezen,
 Elk ziftuig, dat met recht de oplettende aandacht wekt;
 Als ge al de raders van dat konstgewrocht ontdekt
 Zal 't aan uw dankbaarheid noch stof tot juichen geeven
 Dat gy één oogenblik gezond hebt kunnen leven.
 Daar 't gantsch heelal veroud gelyk een slytend kleed;
 Daar ieder jaargety zyn' tyd van wisling weet;
 Daar niets, hoe fier, hoe ryk, hoe schoon, hoe groot van waarde,
 Bestendig blyven kan op de onbestendige aarde;
 Daar sterkte en zwakheid, jeugd en grysheid, vreugd en druk,
 Door de allerhoogste Magt geschikt tot ons geluk,

El-

Elkandren, beurt om beurt, verpoozen of verdryven;
 Wie zyt ge, ó Sterveling! die steeds gezond wilt blyven?
 Of waant ge, ó Aardworm! dat Gods magt, u ten geval,
 De onfscheidbre keten van haar werken breeken zal?

Ligt zoud gy, deed u slechts een zwaare krankheid kwynen,
 U troosten kunnen in de hevigheid der pynen;
 Gy zoud u vleijen dat Gods goedheid u misfchien,
 Na weinig tyd verwyls, herftelling zou doen zien:
 Maar uwe kwaal neemt toe by 't klimmen uwer jaaren,
 Geen kruidery, geen kunst doet haar geweld bedaaren;
 Van uwe onnoosle wieg, van de eerste kindsheid aan,
 Vind zich uw zuchtend hart met deezen last belaèn;
 Gy zyt, na zo veel ftryds, niet van dat juk ontslaagen,
 Gy zult het, zwoegend en aëmechtig, grafwaarts draagen.

't Is waarheid, ik beken 't, gy hebt zeer lang geleèn;
 Het taai geduld is moede, en 't hart is afgestreeën:
 Maar laat een ftraal van troost uw droeve ziel verblyden;
 Hoe langer gy reeds leed hoe korter gy zult lyden.
 Het langfte leven, welks vooruizicht gy befchreit,
 Is slechts een enkle fip, is niets by de eeuwigheid.
 Ook keert Gods macht zich niet aan ongeneesbre kwaalen;
 Zy fpreekt, de krankheid vlucht: ik zie u ademhaalen;
 'k Zie u geheel herfteld; terwyl ge bly vergeet
 Dat ge ooit op 't krankbed zuchtte, ooit wreede smarten leed.

Gy deed ligt meerder moeds, min ongedulds befpeuren,
 Mogt dat vooruizicht in uw onheil u gebeuren;
 Ware u uw nadrend lot op aarde slechts bekend,
 Zaagt gy nog voor uw' dood een einde aan uwe elend',
 Ligt ftilde gy 't gefchrei der jammerende zorgen;
 Maar uw toekomend lot blyft voor uw oog verborgen!

Ja, 't blyft gelukkig u verborgen; en met recht;
 Wie weet wat onheil aan die kennis waar' gehecht!
 Gy weet niet wat gy wenscht, door ongeduld gedreeven;
 Gy zoud, wanhoopend, ligt de hand flaan aan uw leven,
 Indien gy weeten kost wat u te wachten stond;
 En, fchoon 't u was bewust op eenen zekren grond,
 Het eind' van 't leed te zien na twee of drie paar jaaren.

Och! hoe veel onheils zou 't gerekt verlangen baaren!
 Licht zou het u geheel doen wyken van uw' pligt;
 Licht vloog uw ongeduld zelfs de Almagt in 't gezicht.
 Hoe deerlyk zoud ge dat vooruitzicht niet beklagen,
 Daar gy dit oogenblik uw lyden naauw' kunt draagen!
 De algoede Godheid, tot uw welzyn uitgestrekt,
 Houd voor uw oog, uit gunst, uw nadrend lot bedekt,
 Zelfs schoon dat lot u stof tot vrolykheid kon geeven:
 Alle aardfche vreugde is toch met aardsch verdriet door-
 weeven.

Ziet dan geen maand vooruit, tot stilling van uw pyn,
 Daar gy ligt morgen, ligt deez' dag, gered zult zyn.
 Ik zie, gy buigt, en eert, op 't aanzicht neêrgeboogen,
 De hooge wegen van 't ontzagchlyk Alvermogen,
 Bewust dat God uw' ramp, schoon gy zulks niet bespeurt,
 Voor u of andren in dit tydftip dienftig keurt.
 Vernoegt u in zyn' wil, en groet de Tegenheden
 Blymoedig wêllekom, al komen ze ongebeden.

De Hoop, de hartvriendin van 't fterfelyk geflacht,
 Verkwikt de flaauwe ziel, houd by het krankbed wacht;
 Zy leert haar met geduld en onderwerping lyden;
 Maar tevens in 't gebed om 's Hemels byftand ftryden.
 Het fchreijen staat hem vry die God' zyn jammer meld;
 Zyn' God, dien goeden God; die all' zyn traanen telt,
 Zyn Godvrucht waakend houd door dierbre liefdeslagen,
 En zyn beproefd geduld befchouwt met welbehaagen.

**Noch ftrekke ten blyke van den duidelyken en ver-
 ftandigen redenftijl bl. 21 en volgg.**

Hoe! roept de Dwaaing: hoe! zou 't eindloos Alvermogen
 Den mensch behoeden, op hem neêrzien uit den hoogen?
 Kan zo gering een deel van 't ftoffelyk geflacht
 Ten voorwerp ftrekken aan Gods weldoende oppermagt?
 De ruime waereld zelfs, de kreits dien wy bewoonen,
 Moet als eene enkele ftip zich in zyn oog vertoonen
 By duizend waerelden, wier uitgestrekt begrip
 Zyn toezicht eindloos meer verdienen dan die ftip;

En

En daar onze aardbol zo gering, zo klein kan heeten,
 Zou daar een enkel stofje, een mensch, zich stout vermeeten,
 Te denken dat die God, die zo veel wondren vormt,
 Op hem zal nederzien als 't onheil hem bestormt?
 Dat de eindlooze Almagt ooit zich zelve zou verneëren
 Om de ongevallen van een stofdeeltje af te weeren?
 Heeft zy belang in ons geluk of ongeluk,

Waarom zy deelen zoude in onze vreugde of druk?
 Neen, neen; de Godheid is te groot, te hoog verheven,
 Om op de rampen van een' sterfving acht te geeven.

Houd stand, Verdooldel en hoon, in 't barnen van 't verdriet,
 Door twyfling aan zyn gunst, uw' grooten Schepper niet.
 Wie deed den mensch, dat stofje, uit stof te voorschyn treden?
 Wie vormde zo volmaakt zyn welgeschikte leden?
 Wie blies hem d'adem in? Wie schonk zyn eedle leest
 De onsterfelyke ziel, den redelyken geest?

Kan eenig ligchaam, met hoe ryk een' glans beschonken,
 Wel met dat kenmerk van zyns Maakers goedheid pronken?

Stel duizend duizenden van wondren zonder tal,
 Ten blyk van 's Bouwheers kracht, in 't uitgebreid heelal;
 All' die gewrochten, all' die waerelden, die starren,
 Die de eindlooze Magt blyft hoeden voor verwarren,
 Zyn wonderwerken van een onbepaald Verstand:
 Maar welk een kennis is die weezens ingeplant?
 Weet één van allen, zelfs 'tgeen 't schoonst is in uwe oogen,
 Waartoe 't een weezen kreeg; waartoe het word bewoogen,
 Waarom het zynen loop dus, en niet anders, richt?
 Zy volgen 's Maakers wet, onweetend van hunn' pligt.
 Wie van hen allen denkt? wie van hen heeft het voordeel
 Van onderscheiding, van bepeinzing, of van oordeel?
 Kent één van allen God, gelyk de mensch hem kent?
 Vormt één van allen ooit een denkbeeld van élend',
 Van redelyk vermaak, van eerbied voor 't Vermogen
 Waardoor 't zo schoon gevormd, zo wonderlyk bewoogen,
 In zo volmaakt een orde altoos gehouden word?

De redelyke ziel, het menschdom ingestort,
 Dat vonkje van Gods Geest, dat altoos werkzaam weezen,

Nooit recht gekend , gefchetst, en nooit naar eisch gepreezen,
 Verftrekt ten zeekren blyk dat Gods weldaadigheid
 Den luisterryksten glans heeft in den mensch geleid.
 Het grootst gevaarte dat uw denkbeeld kan bevatten,
 De hemel, de aard', de zee, met all' haar wonderschatten;
 't Zal all' voorby gaan, schoon 't onwrikbaar schynt gegrond;
 Maar wanneer ziet de ziel haar' jongsten ochtendstond?
 Dat weezen telt voortaan by maan- noch zonnekringen,
 Tot de eeuwigheid gevormd door de Oorzaak aller dingen.
 Indien de Schepper zo uitmuntend hem beschenkt,
 Is dan de mensch zo klein, zo slecht wel als gy denkt?

Maar stel, hy waar zo klein, zo slecht als in uwe oogen;
 Nog blyft hy een gewrocht van 't eindloos Alvermogen.
 De wyze Schepper, die hem eens heeft voortgebragt,
 Stelt hem voor elks gezicht ten kenmerk zyner magt;
 En is hy 't voorwerp van een Magt, zo hoog gepreezen,
 Zou hy dan 't voorwerp van zyn' Maakers zorg niet weezen?
 Heeft Gods weldadigheid zo glansryk hem bedeed,
 Blyft altoos in zyn' ziel een trekje van Gods beeld,
 Dat hem zyn' Schepper in elk Schepfel doet beschouwen,
 Dat hem in 't onheil op zyn goedheid leert vertrouwen,
 Met eerbied luistren naar zyn wetten en gehoôn,
 En' zou dan God op hem niet neêrzien uit zyn' troon;
 Op hem, het schoonst' gewrocht dat zichtbaar is op de aarde;
 Daar duizend weezens, van oneindig minder waarde,
 Hun spyze ontfangen van zyn hand, die alles voed?
 Al wat Gods almagt vormt word door Gods gunst behoed.
 Geen muschje, hoe gering, blyft van die zorg verschooven.
 Beoordeel thans uw' stand: gaat gy geen musch te boven?
 Of waant gy dat Gods zorg niet waakt ten uwen best',
 Daar zy de rave voed in 't moederlooze nest?
 Wat treurt ge dan, ô Mensch! daar de albeschouwende oogen
 Der waakende Oppermagt u gaêslaan uit den hoogen;
 Daar zy een schutsvrouw is der onderdrukte Deugd;
 Daar zy u 't onheil zelf een bron doet zyn van vreugd?
 De vroomme Uziter moog', by de ingestorte steenen
 Van 't neêrgestormde huis, zyn stervend kroost beweenen.

Ter-

Terwyl 't Chaldeeuwſche heir zyn' rykdom rooft en floopt;
 Nog blyft 'er troost voor hem, daar hy op de Almagt hoopt:
 De gunst des Hemels doet het oud geluk herleeven;
 Hy ziet zich all' zyn' ſchat, verdubbeld, weêrgegeven.

Tederheid en vloejendheid vindt men overal. De Juffers, naer het ſchijnt, die de bekwaemheid van Dichten hebben, is deze gaev byzonder eigen, en meer dan den mans. — De tederheid vooral, omdat ze lichter en teerder van aandoeningen zijnde, ook beter de hartstochten weten te raken en gaende te maken: deze altans is een gaev, waer in Juffr. VAN MERKEN mag gezegd werden overal heereijk uittemunten, ja ieder, (we zeggen niet te veel) wonderlijk te overtreffen. Om dit te bevestigen moesten we, zo niet den heelen Bundel, altans de meeste der Brieven aſſchryven. Maer, zie hier, op dat wy door te grooten overvloed onzen Lezer geen gebrek doen lyden, even als *Tantalus*, die, ſchoon tot de lippen in 't water, van dorst moest verſmachten. — Zie hier voor de hand weg haer' eerſten brief van

CHARLOTTA VAN BOURBON

A A N

WILLEM DEN EERSTEN,

Prins van Oranje.

bl. 51.

Befchermer van 't Geloof, die, door uw heldendaaden,
 Den wreeden Zielendwang van al zyn magt berooft,
 De moord- en ſchraapzucht ſnuikt der Inquifitieraaden,
 En 't blaakend martelvuur in 't ſiddrend Neêrland dooft!
 Ontzeg een droeve Abdis, aan 't Roomsche altaar verbonden,
 In weêrwil van haar ziel, op 't vaderlyk bevel,
 Uw hulp niet, daar haar hart zyn hoop nog op durft gronden,
 Daar ze u om ſmeeken durft uit haar benaauwde cel.
 Nooit

Nooit deed gy eenig mensch de blyde hoop berouwen
 Die hy, in zynen ramp, had op uw deugd gevest;
 Zelfs waagt ge uw vorstlyk bloed voor hen die u betrouwen,
 Dat tuig' 't verdrukte volk van 'tNederlandsch Gewest.
 Dit doet in myn gemoed een vonk van blydschap leeven;
 Dit vleit my dat uw gunst de Dochter van Bourbon,
 In 't lyden dat haar knaagt, niet troostloos zal begeeven,
 Schoon zy u tegentreed in 't choorkleed eener Nonn'.
 Door Vaders dwang geprangd in de overöude muuren
 Van 't aaklig klooster, door Schynheiligheid bewoond,
 Kwyne ik vast jaar op jaar, en tel de sleepende uren,
 Wier traag verloop my steeds myn deerlyk lot vertoont.
 Niet dat ik wenschen zou, van 't choorgewaad ontslagen,
 In 't vaderlyk paleis te praalen als welker,
 Neen; Gode een zuivre ziel in vryheid op te draagen,
 Ontlast van kloosterdwang, is all' wat ik begeer.
 Welzalgig, die, als gy, Gods heilig Woord mogt leezen,
 En, schoon met lyfsgevaar, in bosch, of wildernis,
 Of onderaardsche grot, mogt worden onderweezen
 Door Leeraars, wien hun pligt hun hoogste ziellust is
 Och! waare 't my gegund de godgewyde psalmen
 Eens aan te heffen met eene onbedwongen stem,
 Dan zouden berg en dal van mynen toon weërgalmen,
 Die klinken zou zelfs tot in 't nieuw Jeruzalem.
 Dan, ach! ik ben gedoemd myns ondanks hier te blyven;
 Hier, waar ik my verteer van rouwe en ongeduld;
 Hier, waar ik telkens zie een guichelspel bedryven,
 Dat myn verachting wekt, met afkeer my vervult.
 Het prachtig kerkgevaart' met zyn gewelfde boogen,
 Zyn marmren zuilen en zyne outers, rood van goud,
 Is, ik beken 't vryuit, vermaaklyk in myne oogen,
 Omdat het Bygeloof daarin zyn' zetel bouwt.
 Wy zien, in nis'by nis, gewyde beelden pronken;
 All' knielende aangezocht, alsöf aan hout en steen,
 Een onbezielde stof, 't vermogen waar geschonken
 Om ons te redden uit den drang der zwaarigheên.

Wy

Wy heffen, op den klank van orgels en cimbaalen,
 Een bede of lofzang aan op welgestelde maat;
 Maar wat wy zingen mooge een ander u verhaalen,
 Naardien het noch de Abdis noch 't Nonnenchoor verstaat.
 De wierookdamp stygt hier ten hemel met zyn geuren,
 Als of Gods Majesteit gepaaid wierd met wat smooks.
 ô! Hoe veel heiliger moet ik uw' Godsdienst keuren!
 Die wyd aan God het harte, en deeze een handvol rooks.
 Het klooster van Jouarre, in afgelegen streeken,
 Ter wooning toegeschikt aan peinzende Eenzaamheid,
 Uit waan dat ledigheid de godvrucht aan kan kweeken,
 Is 't naar verblyf waarin myn ziel haar lot beschreit,
 Wat is my in dien kreits al hartewee beschooren!
 Elk telt myn schreden, elk bespied my dag en nacht,
 Omdat hun plegtigheên myn' fieren moed verstooren,
 Die al dat feestgebaar als beuzelingen acht.
 Ik zie al 't Kloostervolk my op den hals geschonnen;
 Men smaalt op myn gedrag, schoon 't onberisplyk is;
 *k Hoor dartle Priesters en in schyn godvruchte Nonnen
 My hoonen met den naam van aardschgezinde Abdis.
 De heillooze Afgunst gaat in 't geestlyk kleed hier waaren;
 Hier, waar Verachting heerscht, waar Hoogmoed wetten
 schryft.
 Ik ken hier Nonnen, die zich buigen voor de altaaren,
 Terwyl de onkuischheid in haar lonkende oogen dryft.
 ô Sombre Bedecel! getuige van myn klaagen,
 Getuige hoe myn oog in zyn geweên verdrinkt,
 Als door uw traliën, op de allerklarste dagen,
 Niets dan een flauwe straal van 't helder zonlicht blinkt;
 Ik zoek vergeefs naar rust, zo ik ze in u moet zoeken.
 Gy kunt niet geeven 't geen gy zelve nooit bezat.
 Helaas! al myn vermaak bestaat in weinig boeken
 En Moeders brieven, met myn traanen mild bespat.
 Gelukkig echter nog, in 't midden van myn lyden,
 Dat myn onschuldig hart geen snoode driften kweekt;
 Dat ik inwendig met my-zelf niet heb te stryden,
 Noch sidder voor Gods wraak als myn geweeten spreekt.
 Maar

Maar heb ik, naaf Verblyf, u voor dat heil te roemen?
 Geeft my uwe eenzaamheid dien troost in myn verdriet?
 Neen: dat myn wil niet wensch dat myne deugd moet doemen,
 Dank ik myn' Moeders raad, maar uwe stilte niet.
 Myn Moeder! ach! die naam doet myne traanen vloeijen.
 Hoe heeft uw godwucht my in 't spoor der deugd geleid!
 Hoe heeft uw trouw getracht de zaaden uit te roeijen
 Van 't heilloos toverkruid der Bygeloovigheid!
 Ge ontdekte 't lieflyk licht der Waarheid aan myne oogen;
 Maar naauwlyks had myn ziel zyn heldren glans bespeurd,
 Of ik, Rampzaalige, aan uw trouwe zorg onttogen
 Door onbesuisd geweld, wierd naar dit slot gesteurd.
 Ik zag my hier, hélaas! door Vaders last, gevangen,
 Ontzet van uwen raad en troost en lief gezicht;
 Men poogde 't vry gemoed door wreeden dwang te prangen,
 En wilde duisternis my kiezen doen voor licht.
 Dus liep myn proefjaar om, als 't proefjaar van myn lyden.
 De Bisshop sloeg geen acht op myne afkeerigheên,
 Maar onderwond zich my aan 't Roomsche altaar te wyden,
 Met openbaar geweld, in spyt van myn geweên.
 Hoe aaklig staat die dag myn droeve ziel te vooren!
 Getooid gelyk een Bruid, door Vaders hand geleid,
 Volgde ik al beevende hem naar de hooge chooren,
 Uit kinderlyk ontzach, met slaafsche eerbiedigheid.
 Had ik nog in dien stond myn Moeder moogen groeten,
 Myn Moeder, op het hoogst' met haare Spruit begaan,
 Myn hart uitklaagen en dan sterven voor haar voeten!
 Maar och! die jongste troost wierd my niet toegestaan.
 Men dwong my in het eind' voor 't outer my te buigen;
 Maar toen, toen wierd myn hart door heilig vuur bezielid;
 Ik riep den hemel en mijn' Heiland tot getuigen,
 Terwyl ik voor zyn beeld op de aarde lag geknielid,
 Dat my geweld geschiedde, en dat geen kloosterwetten,
 Geen maagdyk kleed, geen staf, of wat my verder siert,
 Oit myn verlichte ziel zou hindren of beletten
 Dat zy op oedler wys met hem veréénigd wierd.

Ver-

Vergeefs, helaas! vergeefs; men luistert naar geen kermen:

Men schreeuwt: de maagd is jong! de jeugd word ligt misleid!

Geen Priesters wisten ooit van deernis of ontfermen.

Men heiligt, tegen dank, my aan deze eenzaamheid.

'k Heb dertien jaaren in dit naar Verblyf gesleeten,

Van vriendentroost beroofd, door Vaders wreeden wil;

En dertien jaaren hier myne oogen blind gekreeten,

Daar ik vergeefs myn' tyd met ydle klagten spil.

Helaas! moet een Prinses, zo hoog, zo vry geboren,

't Onschuldig offer zyn van wreeden Zielendwang!

Zich door Schynheiligen zo snood zien ringelooen,

Die niets waardeeren dan hun haatlyk zelfbelang!

Verschoon my, eedle Prins, dat ik door myne klagten

U in uw' arbeid stoore, en all' uw deernis wekk';

Myn traanen kunnen nog, naar't schynt, myn smart verzachten,

Vergeef my die, schoon ik dit blad daarmee bevekk',

En hoor wat my beweegt, ô Roem der Christenheden!

Dat ik deez' brief u schryf, vervuld met myn geklag;

Dat ik besluiten d'urf u mynen ramp te melden,

U, dien ik hoog waardeer, schoon ik u nimmer zag.

In 't holste van den nacht, toen onze zangen zweegen,

Toen al het Klooster sliep in zorgeloozen stand,

Was op myn treurig oog een sluimering gezeegen,

En hield een oogenblik myn zuchten aan den band.

Myn rustelooze geest, van veel gedachten zwanger,

Vertoonde my al 't leed, dus lang door my geleên:

Ik sluimerde, of veelêr, ik sluimerde niet langer,

Als voor myn legersteê myn Moeder my verscheen.

Zy zag my vriendlyk aan, vol gunstryk mededoogen.

Myn Dochter, sprak ze, staak uw zuchten en geweên.

Gy hebt de Godheid-zelf tot uwe hulp bewoogen.

Schep moed, het eind' genaakt van uw rampzaligheên.

Ontdek uw' droeven staat vrymoedig aan Oranje,

Die 't kwynend Neêrland van gewetensdwang bevryd,

En zeg dien vroomen Held, dat al de magt van Spanje

Zal zwichten voor Gods magt, die aan zyn zyde stryd.

Smeeck

Smeek hem om zyne hulp, hy zal ze u doen erlangen.

Vlugt dan uit dees spelonk en wyk naar 't Paltzisch'Hof
Daar wacht u grooter heil, daar zult ge een' troost ontfangen,
Wiens denkbeeld nooit voorheen uw harte of zinnen trof.
Vaar wel, geliefde Spruit! gy zyt uw leed te boven.

Dank de Oppermajesteit, die u haar' bystand bied:
En liet ge u 't waar geloof niet in uw cel ontrooven,
Verlies dien zielschat in 't gewoel der waereld niet.
'k Vloog ylings overëind, vol teder zielsverlangen.

o Moeder! blyft uw trouw nog omzien naar uw vrucht?
Dit sprekend, poogde ik met myne armen haar te omvangen,
Maar ving, tot driewerf toe, helaas! slechts dunne lucht,
De vreugd, die ze onverwacht deed door myne adren zweeven,
Die zuivre vreugd wierd dus op 't oogeblik gestuit.
'k Ontwaakte, en zag niets meer. 't Verschynfel doet my beeven,
Naardien ik niet begryp wat zulk een droom beduid.
Myn Moeder, reeds voorlang ter starren ingevaaren,
Nadat zy jaaren myne elende had betreurd,
Juicht thans in 't zalig hof der Seraphynenschaaren,
En weet niet meer van 't leed dat my de ziel verscheurt.
Maar mooglyk wou God zelf aan haar myn lot ontdekken.

Ligt wierd haar toegestaan dat zy 't my melden zou.
Ten minste all' wat tot vreugd der Zaligen kan strekken,
Word hen bekend, maar niets 'tgeen stof verschaft tot rouw.
Hoe 't zy, 'k vind my genoopt om u om hulp te smeeken.
Naast myn gebedecel ryst, in de ruime lucht,
De tombe van een' Graaf, het heidendom ontweeken,
En, zo men waarheid meld, naar dit altaar gevlugt.
Hier kost ge, indien ik u, o Prins! dien troost dorst vergen,
Een Maagd, maar meer dan haar, den Godsdienst ten gevall',
In stilte een koordeleer en ridderskleed verbergen,
Dat ik, van myne zy', ligt naar my trekken zal.

'k Heb in den wand voorlang eene opening gebroken:
De muur, daar uitgehooled zelfs met myne eigen hand,
Houd, tot myn jongsten troost, Gods heilig Woord verftoken,
Door my ter naauwer nood geborgen uit den brand.

Zo

Zo gy myn bede stemt, en, daar gy 't kleed deed leggen,
 Myn komst verbeiden wilt tot aan het nachtdienstuur,
 Zult gy in dat gewaad, wat ook de Nyd moog' zeggen,
 My neêr zien daalen van den hoogen kloostermuur.
 Ik durf, in God gerust, het alleruiterst' waagen,
 En 't hachlyk stuk zelfs met heldinnenmoed bestaan.
 En, schoon ik wierd ontdekt en vond hier zwaarer plaagen,
 Wat nood, ik ben getroost om God ter dood te gaan.
 Maar zo 't ontwerp gelukt, en ik, in ruimer luchten,
 In volle vryheid my moog wyden aan de deugd;
 Dit haatelyk verblyf voor eeuwig mooge ontvlugten,
 Dan kent myn hart voortaan geen' ramp, geen' ongeneugt'.
 Dan zal ik opentlyk de blinde Dwaaling doemen,
 Wier snood gezicht myn ziel met zo veel angst bezwaard
 Gods grooten Zoon alléén myn trouwen Voorpraak noemen,
 Gods Zoon, my meer dan 't choor der zaalge Geesten waard;
 Dan zal myn zuivre ziel door lucht en wolken dringen;
 Dan staat myn hart, vernoegd, alle aardfche grootheid af.
 Dan zal ik, met Gods volk, verstaanbre psalmen zingen,
 En met hen juichen tot ik nederdaale in 't graf.
 Dan zal ik uwe trouw, ó Prins! met bidden loonen,
 Schoon ik uw gunst verberg voor 't oog van myn geslacht.
 Zo waarlyk moet' God-zelf uw deugd met glori kroonen!
 Vaar wel, verhoor een Maagd, die u haar' redder acht.

Zie daer den brief geheel en al.

't Is waer wy lopen wat ver uit; Ja, wy zijn zelv
 verlegen te zien dat wy zoo veel uitschryven: doch
 het is geschied zonder dat wy 't merkten: — wy
 hebben 't alleen te wijten aen de Dichteresse: zy
boeit ons aen baer klanken. Zoo ras we 'er ons inwik-
 kelen, we kunnen 'er niet uit. Wy hopen en ver-
 zoeken dat de goedwillige Lezer ons deze vryheid
 niet euvel zal afnemen: — Altans zulke, die
 het Boek noch niet hebben, (ze zijn dan zoo weini-
 ge als ze willen) vertrouwen wy dat het aengenaem
 zal wezen, en uitlokken tot het werk zelv.

En, in allen gevalle, is 'er iemand in staet ons, in
 dien brief, eene plaetz aen te wyzen, die wy, zon-

Hh

der

der nadeel van 't stuk, hadden kunnen bekorten of afknippen? — Liever dan hebben wy, ten kosten van eenig papier, den brief in zyn geheel willen plaetz geven, om tevens de bevalligste wyze te tonen, waer op een jong Liefhebber zyne dichtgave be-oeffenen kan, tot nut en vermaak; indien hy slechts zyn oordeel heeft en der geschiedenis, waer van hy schrijvt, recht kundig is. Wy moedigen hen aen tot zulke stukken als waer in vereischt werdt het wezenlyke der Poëzy, vinding, schildering, teerheid, edele gevoelens en kracht van tael, zonder eenige opgesmuktheid of winderige opgeblazenheid. En als zulke modellen kunnen wy veilig de brieven van Juffr. VAN MERKEN aenpryzen. —

Hoe breed we ook reeds zyn uitgelopen, 't kan ons evenwel noch niet van 't hart, ons deze bekoorelyke stukjes te onttrekken, eer wy den Lezer eenig denkbeeld gegeven hebben van de krachtige, schilderachtige en vindingryke Poëzy, uit de *mengeling van verscheiden Gedichten*.

Zie daer dan, om ons zelv te vergenoegen, en Juffr. VAN MERKEN geen onrecht te doen, het keurig Rouwgedicht *aan den Heer JACOB DE CLERCQ, wegens het afsterven zyner Echtgenote* bl. 278. — Maer, neen! laten wy liever opgeven het uitmuntend stukken

OP DE UITMUNTENDE
SCHILDERSKUNST

VAN MEJUFFROUWE

RACHEL RUISCH.

bl. 225.

Wat vestigt gy dus opgetoogen,
Myn Zangster! uw verwonderde oogen
Op Rachels godlyk kunstvermogen?
Bedank haar' arbeid; kom, ei kom . . .

Gy

Gy zwygt! Zou u de spraak ontbreeken?
 ò Ja, de Poëzy word stom,
 Nu zy de Schilderkunst ziet spreeken.

ò Ruisch; die wy met eerbied noemen!
 Uw levenswinter schenkt ons bloemen,
 Wier luister de eeuwen zullen roemen;
 Uw kunstzaal geeft den Dichtlust stof:
 Het ooft, uit uw penfeel geboren,
 Zou, waar 't geplant in Edens hof,
 De Aartsmoeder ligt op nieuw bekooren,

Wie kan hier all' de wondren tellen?
 Ik zie de purpren Muskadellen;
 'k Zie de adertjes der blaadjes zwellen,
 Door milden morgendaauw besproeid:
 De schoone Pruim en Persik bloozen;
 Terwyl het Violiertje gloeit,
 In schaauw van witte en roode Roozen:

My dunkt ik zie dat Rupsje weeven,
 Dat Bytje door de takjes zweeven.
 Noem dit geen kunst; ò neen; 't is leven.
 Hoe bly licht die Granaat ons aan!
 Maar zacht! wat wil die zwerm van mieren?
 Men jaag' ze van die roozeblaën,
 Eer zy de zuivre bloem ontfieren.

ò Zielverrukkende Tafreelen!
 Kunstwondren, die alle oogen streelen!
 Wat is 't volmaakte van uw deelen?
 Ei zie dat Wormtje 't harde hout
 Dier schoone Noot met kracht doorbooren.
~~Befchouw hoe zich dat blaadjie vouwt.~~
 Hoe schoon vertoont zich 't Poolfche koren!

ò Frifche Bloemen! dierbre Vruchten,
 Gevormd in de eëlste Schilderluchten!

U staat geen hagevlaag te duchten.

De Tyd, die niets zo heilig houdt
 Dat hy 't zyn' glans niet zoekt te ontrooven,
 Roept, als hy deeze zaal beschouwt:
 „ Hier gaat de kunst myn kracht te boven.”

ô Zacht penseel, zo fiks ervaaren
 In 't schoonst gebloemte te evenaaren!
 Gy kreunt u aan geen tachtig jaaren;
 Uw winter schynt u lentyd.

ô Ruijsch! uw hemelsch kunstvermogen,
 Met recht de onsterfelykheid gewyd,
 Straal' duurzaam 't Nageslacht in de oogen!

En gy, die ons, door pligt gedreeven,
 Uw Moeder bly haar lof ziet geeven,
 Zie, zie voor zulk een dierbaar leven,
 ô Fredrik! uw gebeén verhoord.

Die liefde zal haar loon niet derven:
 Zo lang haar kunst elks oog bekoort,
 Blyft ook uw naam bevryd van sterven.

Wat dunkt u, Lezer! van dit Stukjen? Wat dunkt u van deze Dichtereffe? hebben we te veel gezegd? . . . Ja! wy zouden noch veele blyken kunnen geven dat wy in verre na niet genoeg gezegd hebben; maer wy mogen ons nu niet langer ophouden by deze kunstige stukken, die, hoe meer wy dezelve bezigtigen, hoe meer we verrukt werden, hoe minder wy van ons verkrygen kunnen, 'er van aftecheiden. Dan het is eenmael tijd over te komen tot de andere Dichtereffe.

De verstandige Juffer CHR. LEON. DE NEUFVILLE, voor lang bekend als een groote Poëtesse, en een Juffer tevens, die van de wysbegeerte haer Liefhebbery maekt, en daerin zeer bedreven is, heeft reeds in den Jare 1741, op sterken aenzoek, door den druk aen hare Vrienden het vermaek en 't gebruik gegeven van hare kunstige vertaling van drie brieven van den beruchten VOLTAIRE, die deswegens de verwonderende hoogachting zyner opmerkende Lezren tot zich trok. — De fraeiheid zyner Redeneeringen, de kracht zyner welgeschikte woorden, en zyne levendige verbeeldingen hebben de dichteresse aengespoord de vertaling te ondernemen zyner Eds. Brieven, over *de Gelyke Geluksbedeeling in ieder Levensstand, de vryheid van den Menscbelyken wil, en de Afgunst*. Eenige gedachten heeft de Poëtesse 'er bygevoegd, die lichtelijk, in de lezing tegen het Fransch, kunnen ontdekt werden: — Alleen in den brief over de vryheid van den wil, heeft zy den Schyver overal, daer zijn Ed. van die stoffe spreekt, zoo naeuwkeurig, als mogelijk was, gevolgd.

Indien, zegt de schrandere Poëtesse, „ Indien „ zyne Ed. met dien brief de werking der Goddely- „ ke Voorzienigheid, tegen hen die ons gelyk stellen „ aan blokken of uurwerken, (die geene beweging „ altoos hebben, dan die hen word mede gedeeld,) „ verdedigt, dan ben ik geheel van zyn Eds. gevoe- „ len. Maer indien zyne Ed. zich mogt verbeel- „ den ons te overreden, dat onze Geest zoo verre „ meester is over onze daden, dat wy alle goede „ Werken uit onze eigene kracht kunnen verrich- „ ten; dan dunkt my, dat zyne Ed. in dit stuk mis- „ taft. Doch dewyl ik slechts de yertaalster van „ deze zyne Brieven ben, zoo vermeet ik my niet zyne „ Ed. gevoelens breedvoerig tegen te spreken ” (*)
Zie het *bericht* voor den eersten druk. By

(*) Dezen tweeden druk, door eenige *aenmerkingen* vermeerderende, heeft de dichteresse zich echter verplicht gevonden zyn Ed. hier en daer tegen te spreken; op dat een onnaeuwkeurige Lezer niet zoude, waneu dat zy zich zelve tegenprak.

By deze 3 brieven van VOLTAIRE heeyt de Dichteresse, om te samen een bekwaem boekdeeltjen uit te maken, noch gevoegd drie andere brieven, van haer eigen opstel en vinding. Als over *de drift en dwaling, de samenleving en de Ydelheid der Waereld*, Naeuwlijks was deze bundel aen 't licht gebracht, of dezelve wierdt van elk beminnaer der dichtkunste even greechtig begeerd; De beroemde naam van DE VOLTAIRE, het gewigt der stoffen, de ongemeenheid dat men dezelve van een Juffer behandeld zag, eindelijk en vooral de deftige bevalligheid der uitvoering, kon niet anders te weeg brengen dan dat elk met driftige begeerten naer dezelve brandde, en men overal van elk lievhebber by herhaling klachten hoorde, dat zoo schoon een werk zoo schaers en byna in 't geheel niet te bekomen was; — Thands ziet men met byzonder genoegen dat de geleerde dichteresse, gezien hebbende „ dat de voorraad harer gedrukte bespiegelingen „ ten einde was, dezelve andermaal ter drukperse „ bevordert heeyt, met eenige verschikkingen en „ veranderingen”, zelfs met byvoeging ener keu- tige bespiegeling, wederom van haer eigen vernuft, *over de onstofflykheid en dierhalven ook de onsterfelykheid der ziele.*

Het opschrift van dit boekdeel is het volgende.

B E S P I E G E L I N G E N

V O O R G E S T E L D I N

D I C H T M A T I G E

B R I E V E N

D O O R

CHRISTINA LEONORA DE NEUFVILLE

Te *Amsteldam* by PIETER MEIJER, MDCCLXII.

Het

Het Bericht voor den tegenwoordigen druk strekt voornamelijk om den lezer de redenen aan te toonen, die de Dichteresse tot het uitgeven van haer Ed. *bespiegeling over de onstoffelykheid en dierbalven ook de onsterfelykheid der ziele*, genoopt hebben; dezelve bestaan hoofdzakelijk, in de schrikkelijke gevolgen, die uit het stelzel der stoffijkheid van de ziele, en voor de stoffelleren (*materialisten*) zelve in 't byzonder, en voor de geheele t'zamenleving in 't gemeen voordvloeien; die ook in dit bericht duidelyk werden aengetoond; Voorts betuigt de dichteresse haer verlangen, dat ieder die lust heeft het menschdom met zyn arbeid te dienen geleerder aenmerkingen en krachtiger betoogingen over deze stoffe aan de waereld mededeele, en geeft de bondige beweegredenen op waerom deze hooge waerheden niet uit de heilige schriften bewezen worden, maer haer Ed. zich bediend heeft van proeven uit de wijsgeerte en ervarenis genomen en betuigt eindelijk dat de stoffelleren, van de onstoffelykheid en onsterfelykheid hunner ziele en dus tot de deugds betrachtingen te overreden, het oogmerk is dat haer Ed., met deze *bespiegelingen* aan 't licht te brengen voor heeft. Hoe schaers ook de voorgaende druk, gelijk wy boven reeds tekennen gaven, in de boekwinkels te bekomen is; 't kan evenwel niet anders of ze zal om derzelve voortreffelykheid in handen wezen van ieder kenner, of ten minsten ieder Lievehebber zal dezelve 't zy door gunst van een vriend, of by ander toeval, wel eens gelezen en doorlopen hebben. Veilig dierhalven mogen wy onderstellen dat de eerste uitgegeven 6 brieven by ieder bekend zyn; En deze is de reden, waerom wy in het verder verflag geven dezer uitgave, ons alleen bepalen tot het stuk, 't geen 'er nieuwlings is bygevoegd, den zevenden brief, of *bespiegeling over de onstoffelykheid en onsterfelykheid der ziele*, Hetzelve beslaet, *Bladz. 105-191.* — Onder dezen brief, gelijk ook onder de vorige, heeft de dichteresse verscheiden aenteekeningen gevoegd, die deels ter opheldering van een of andere geschiedenis, op welke gezinspeeld werdt, deels ter nadere en duidely-

Iyker betooging van haer Ed. gedachten geschikt zijn. Wy kunnen onzen lezergeen beter denkbeeld van geheel het beloop van dezen zevenden brief, en van den trant der aenmerkingen van onze dichtereffe geven, dan door het uit schryven der 91. en 92. aenrekening op dezen brief, die men ontmoet bl. 187 - 191. De 91ste is van dezen inhoud

In het begin van dezen Brief bladzyde 121. hebbe ik gezegd:

zal ik trachten

De ziel te ontrukken aan uw stoffelyke krachten;

Dus 't menschdom aan den dood.

En vervolgens bladzyde 123.

Het heil der menschen is onstervelyk te zyn.

En 't is bevestigd, als 't geen tegenspraak zal lyden

Dat stoffe en denking in haar eigenschappen sryden;

Dat beider wezen niets elkaër gelyk bezit.

Om dit te betongen vertoonden wy (aanm. 18) dat het wezen van een ligchaam (dat ook het menschelyk ligchaam) bebalven al de eigenschappen der stof, nog daar en boven bestaat in den aart en wyze van zyne te samenstelling: dierbalven bestaat een ligchaam door zyn deelen; zodanig dat, wanneer deze deelen uit en van elkanderen geraken, alsdan, een ligchaam ophoud te zyn. Eveneens is het ook gesteld met de byzondere werktuigen onzer lichamen. Want zo houd ons ligchaam op te gevoelen; het oor op te hooren, het oog op te zien enz. wanneer de deelen die deze zinnelyke werktuigen uitmaken, bedorven of van elkanderen gebragt zyn: maar bladzyden 177 en 178. ervaren wy dat de ziel na het gemis, bederf of verlies van bare lichaams zinnetuigen dezelve vermogens, die zy voor het gemis, bederf, of verlies van bare lichaams zinnetuigen bezat, volstrekt blyft behouden, dierbalven verschillen de ziel en haar ligchaam in wezen met elkander. Zo beschouwden wy bladzyden 117 en 118 als een eigenschap der ziel dat zy baren wil, hartstochten en sommige baarer gedachten en verbeeldingen, door ingeschapen, eigen kracht zelf voortbrengt; dierbalven is de ziel een werkend wezen; terwyl men alom aanneemt dat de stof enkel lydende is; waarom dan ook de ziel en de stof in

eigenschappen met elkander verschillen. Ook is het ken-
nelyk, dat al het geene dat de stof voortbrengt, of veroor-
zaakt, door de beweging moet geschieden: maar wy ver-
toonden bladzyden 169, 170, en 171, dat de beweging stry-
dig is met de duuring onzer gedachten. (aanm. 69.) Verder
betwist niemand, dat, als de stof iets zal werken, dat zulks
door aanraking moet geschieden; maar nu worden bladzyde
164. werkingen der ziel (als zich afwezende zaken te ver-
beelden, en zich ongebeurde dingen vóór te stellen,) opge-
noemd; welke volstrekt zonder aanraking geschieden; deswe-
gen verschillen de ziel en de stof in aart en wyze van be-
staan met elkander; ja zy gaan zich in allen deele volkom-
men tegen; gelyk van bladzyden 164 tot 173, uit het gene
tegenstrydig is, bewezen is: dewyl nu het tegenstrydige
onmogelyk is, dierbalven is het ook onmogelyk dat de stof
denkt.

Dus betoogd hebbende dat de denking, (of de ziel,) en
de stof, (of de lichamen uit de stof te samengesteld,) ver-
schillende wezens zyn, en blyven zullen: om dat de wezens
der dingen eeuwig en onveranderlyk zyn; (aanm. 9, 75 en
85,) en aangezien dat 'er niets gevonden word of het moet
enkelvoudig of te samengesteld, (dat is, onstofflyk of stof-
lyk), zyn: dierbalven dan moet de denking, of de ziel, de-
wyl wy agten volkomen betoogd te hebben dat de ziel geen
stof, (of uit de stof samengesteld,) is; een enkelvoudig
ding zyn: (aanm. 41.) dat is, een onstofflyk, en gevolglyk
een onstervlyk wezen. (aanm. 92.) Het welk in dezen Brief
te bewyzen was. (Zie aanmerkingen, 14, 16, 29, 30, 41
en 46.)

bl. 188. zingt de Dichteresse,

Dus de eedle ziel, op de Aard' verzeld van zinnetuigen,
Behoort zich onder 't juk dier zinnen niet te buigen.
Neen; zy, die 't ligchaam, dat zyn leven derft, verlaat;
Voortduurende, eeuwig denkt; onstervelyk bestaat;
Van alle stof, dus van ontfloping, onafhanklyk;
Als enkelvoudig, door Gods wil alleen, verganklyk;

Op den laetsten regel vindt men de 92de aenteeke-
ning, van dezen inhoud:

De enkelvoudige dingen kunnen niet ophouden te zyn,
H h 5 dan

dan door vernietiging: omdat dezelve noch meet- noch deelbaar zynde, niet uit- en van- elkanderen gebragt kunnen worden; en dierbalven ook niet, gelyk de lichamen, door scheidinge der deelen, in bunnen aart en wyze van bestaan ophouden: dewyl nu onze ziel onder de enkelvoudige dingen behoort, (zie aanm. 16 en 46 van dezen Brief) daarom kan zy, ook niet ophouden te zyn dan door vernietiging. Doch zodanige gebeurtenis heeft onze ziel niet te vrezen: aangezien zulks alleen door den Schepper van het Heelal zoude moeten geschieden: kunnende de enkelvoudige Schepselen door gene medeschepselen vernietigt worden, of ophouden te zyn: want alle Schepselen zyn of enkelvoudig, of te samengesteld; vermits nu de enkelvoudige Schepselen onaanraakbaar zyn, en bygevolg niet onder de beweging vallen, zo zyn dan te samengestelde Schepselen, (dewyl bunnis werking alleen in beweging en aanraking bestaat,) onvermogend om iets op de enkelvoudige Schepselen te kunnen werken; en dierbalven kunnen de samengestelde Schepselen de enkelvoudigen niet doen ophouden te zyn: ook kunnen de enkelvoudige Schepselen elkanderen niet vernietigen: dewyl dat niets gewerkt kan worden dan door wil en beweging. Van de beweging vertoonden wy terstond dat zy op geen enkelvoudig Schepsel kan werken; dus moet zulks dan door eenigen wil geschieden: maar de wil die op een enkelvoudig Schepsel zal werken, die moet almachtig zyn; (omdat de werking in een enkelvoudige onmiddelyk, of door een wonderwerk, moet veroorzaakt of voortgebragt worden;) welke almachtige daad aan geen Schepsel kan werden toegepast: dierbalven kunnen de enkelvoudige Schepselen (en gevolgelyk ook de menschelyke zielen) door gene medeschepselen vernietigd worden of ophouden te zyn. Alleen dat volmaakte Wezen dat den grond van het bestaan der enkelvoudige Schepselen (en dus ook van onze zielen) in zynen wil heeft; en hen van mogelyk heeft doen bestanelyk worden; kan hun bestaan weder doen ophouden. Dan het ware die hooge onëindige Majesteit misdoen, te geloven dat Hy zyne eigene werken zoude vernietigen. Gods einde keert tot geen niet: en God heeft zekerlyk zich een einde voorgesteld in het doen voortkomen van zyne Schepselen.

Zie daer uit de pen ener vrouwe redeneeringen, die zich onzes achtens de schranderste wijzgeer niet schamen zou. Maer meer noch zal men zich over het verstand onzer dichteresse verwonderen, als men

men ziet dat door haer vernuft zoo afgetrokken en verheven gedachten in zoo vloeiende dichtmaet gesteld werden ; Dus draegt haer Ed. by voorbeeld, de drie bekende gevoelens over 's menschen ziele voor bl. 153.

Een drietal stellingen van ziels- en lichaamskrachten, Van krachten, t' saam veréend, gepaard tot één bestaan, Eén einde, één poging, nam men van alle eeuwen aan: Het zy, dat, naar de Leer, die ge ons hebt aanprezen, De ziel en 't ligchaam bej van stof zyn, ééns van wezen: 't Zy, dat by ieder daad, door wondren, [door Gods kracht,] De werking weérzyds in gemeenschap word gebragt: Of eindlyk, dat gezag van Redenen doen klemmen, Dat ziel en ligchaam slechts in overéenkost stemmen: Hoe 't zy, een meer getal van stelsels heeft geen plaats. Terwyl dit drietal blyve ons voorwerp des beraads, Sta toe dan dat ik u herinner, dat de wetten Van tegenstrydigheid 't onmooglyk palen zetten ; Dat, als de waarheid in één van drie stelsels legt, Zy aan de derde, als twee vervallen, blyft gehecht; En 't voorstel, 't geen ons best Gods wysheid doet bevatten, En 't menschlyk heil bedoelt, als waarheid zy te schatten.

Descartes, ziende op ziels- en lichaams waar bestaan, Stelt tusschen beide God als middeloorzaak aan: Achte, als 't waarfchylykst, [daar het saamgestelde onmooglyk

Op 't enkelvoudige iets kan werken:] dit betooglyk.
*De stof werkt op geen Geest, Maar 't geen het zintuig meld Word, door Gods tusschenkomst, de ziele voorgesteld:
 En daar het ligchaam werkt, ten dienst van 't zielsgebieden,
 Doet deze tusschenkomst die werking steeds geschieden.*
 Zie daar hoe, 's lichaams dienst, en 't willend ziels bewint,
 Eene overéenkost in Gods alvermogen vind.
 Doch Wolf, na Leibnitz, om herhaalde wonderwerken,
 Gods wysheid veel te na, voorzichtig te beperken,
 Bepaalde: *Dat de ziele een reeks gedachten voed,*

Door

Door eigen kracht; daar stof, als oorzaak, niets toe doet.
En dat het ligchaam, door werktuigelyke krachten,
In tyd en werking, stemt met zyne zielsgedachten.
 Dus werkt het ligchaam op zichzelf, door de wet
 Die aan al 't stoffyk, in 't bewegen, is gezet:
 En de eedle ziel beschouwt, door eigen kracht, die dingen
 Die 't ligchaam, naar zyn' stand in dit Heeläl, omringen.
 Dus 't ligchaam, en de ziel, opzichtig t' saamgewrocht.
 Niet werkende op elkaër, doch werkend naauw verknocht,
 Zyn als twee Helden, die, ter loopbane ingetreden,
 Gelyklyk, om den prys, verdubblen hunne schreden:
 Elk spoed zyn' eigen weg; doch de eene en de andre Held
 Richt zich naar 't zelfde doel, aan beiden voorgesteld.
 Dees beide stellingen, zyn in zichzelf mooglyk;
 Door hen word, dat God is, en eeuwig was, betooglyk;
 De onstoffykheid der Ziel, gesteld in 't volle licht;
 Geleerd, dat alles, God, voor 't aanzyn, is verplicht;
 Dus worden de eeuwge stof, en 't blind geval, versmeten.
 Dees beide stellingen ontrusten ook 't geweten,
 Dat, door de zorgloosheid en wellust, afgemat,
 Voor God en de eeuwigheid, geslotene oogen had.

De dichtereffe vaert voort en weerlegt den dwalenden stoffteller dus bondig en sierlijk bl. 160-176.

Uw stelling, Wysgeer! raakt dus 't allerminste in achting;
 Zy moord de ziel; en weert de vreugd- en strafverwachting;
 Dewyl zy, die de stof en denking t' samen bind,
 De ziel te niet doet gaan, als 't graf het rif verscind.
 Want al 't ligchaamlyk, van het geen 't omringt, afhanklyk,
 Bewerkt, doordrongen, is noodzakelyk verganklyk.
 Wie zoude, om 't oogenblik dat wy deze Aard' betreên,
 Zichzelve verteeren voor den dienst van 't algemeen,
 Indien geen heilgezichte op 't eeuwigduurênd leven
 Ware aan een moeiljelyke en strenge deugd gegeven?
 Wie baadde in wellust niet, tot walgens toe verzaad?
 Wie hield den teugel vast van gierigheid, van haat,

Van

Van staatzucht, van geweld? Wat hooggezag waar' heilig?
 Wiens eer, onnozelheid, geluk en leven veilig?
 Dus ziet ge, ó Wysgeer! welk een alverflindbre pest
 De zieldood is voor de orde, en 't menschelyke best.
 Daar dan in onzen twist getoond word, dat uw oordeel
 Volkomen strydig is met 's menschen best en voordeel;
 Gods hooge wysheid door Descartes word verkort,
 Als hy met wondren 't schoon geschaapne als overstort;
 Daar dan twee stellingen verëischte gronden misfen,
 Durft gy in 't voordeel van de derde niet beslifen,
 Waarby het wezen van de stof, der zielen aart,
 Gods wysheid, en het heil der menschen word bewaard?
 Hoe!... blyft ge, in weêrwil van dees stelling, en haar voordeel
 Op de andren, nog by uw denkstoffelyk vooroordeel?
 Laat ons dan inzien of de waarheid u vergunt,
 Dat ge op uw stelling, als iets mooglyks, rusten kunt.
 Zeg my, ó Wysgeer! als de schoone waerelddelen,
 Op vindingen der Kunst, voor uw verbeelding spelen;
 Als gy van hun Natuur eene eigenschap bepleit,
 Hoe weet gy ieders naam in hunne afwezendheid?
 Terwyl ge erkent dat, door aanraking, door bewegen,
 All' 't geen het stoffelyk veröorzaakt, word verkregen;
 En hier geen teeken zelfs geduld word, dat u meld
 Het aanzyn van de zaak, waarvan gy oordeel velt.
 Toon my den vreemden loop van uw bewegingskrachten,
 Waardoor, wanneer ik voed rechtstrydige gedachten,
 De denkstof, t'eigner tyd, rechtstrydige wegen gaat.
 Dewyl in raking al de kracht der stof bestaat,
 Hoe word het denkbeeld van 't *geen nog niet is*, verkregen?
 Hoe zult ge iets dat mischien *nooit zyn zal*, overwegen?
 Beschouw uw moedertaal, [want ieder Landstreek heeft
 Byzondere klanken, als hy zaken namen geeft;]
 Wat heeft uw taal gemeens met andre taalgeluiden,
 Die met verscheiden klank ééNZelfde zaak beduiden?
 's Is zeker, zo 't verstaan ruste in der stoffen kracht,
 Dat ieder Hoorder 't zelfde, op de eigen klanken, dacht.
 Maar verr' van d'eigen zin aan 't zelfde woord te schenken,
 Zal

Zal de eigen Landäart niet éénzelvig daar van denken :
 Elk hartstogt stelt een' naam in onderscheiden rang.
 De Rechtbank tuige u hier, hoe moeiljelyk, hoe bang;
 In 't woordenvitten, hen de zaken valt te ontdekken.
 Maar hoe zal 't klein geluid een groote kracht voltrekken?
 Zie, d'Espinoza sterft vol schriks; terwyl hy 't woord,
Ik ben hier de Opperste, uit den mond zyns Konings hoort.
 Hoe zult gy de oorzaak en 't gewrocht hier t'samen binden;
 In zo gering een' klank de kracht eens moorddolks vinden?
 En wat beweging brengt het schrift, [zêlf roerloos,] voort;
 Ter snelle uitwerking, die tot kennisvordring spoort?
 Zie, door een klein getal van lettren, vreemd gemengeld;
 Tot spreken, redenen, bewyzen, t'saamgestrengeld,
 Den wil meet buigen dan Toledo's vuur en zwaard!
 Schoon uw bewegingskracht dees werking niet verklaart;
 Nochtans een Letterheir, geschaard tot wyze schriften,
 Verwint de onwetendheid, stelt palen aan de driften,
 Bewaart het geen geschiedde in 's Aardryks vroegen dag.
 Ik zwyg van Letteren, wier Goddelyk gezag
 De onsterfelykheid der ziel verklaren, en tot wrekers
 Verstrekken zullen op hun waarheidsleerverbrekers.
 Waarmede of gy, die geen gezag dier Schriften duld,
 Als 't u hun vloek bewyst, uzelfen redden zult!

Zielvyand! die het recht van 't menschdom durft verkorten
 Op 's hemelsch burgerschap; die 't stout in 't niet wilt storten!
 Vergoed ons dat verlies; toon ons, in helder licht,
 Hoe zich, naar onzen wensch, de stofbeweging richt.
 Wat veêr, welk raderwerk, maakt onze kennis gaande,
 Houd wetenschap, vernuft, en hooge wysheid staande?
 Wat heilgewigt helpt lust en yver aan den gang?
 Door welk een perssing duurt uw ligchaamswelstand lang?
 Schets my het windäs dat gelukkig my doet leven,
 Opdat myn dagen, van gewoone elende ontheven,
 In vreugd verdwynen, vry van ramp en tegenspoed.
 Noem my, terwyl myn geest zich voelt door hoop gevoed
 Op-mindring van gevaar, of langgewenschten zegen,
 Noem my den hefboom, die dees hartstocht doet bewegen,
 Op-

Opdat de zachte rust myn deel worde; op dat nooit
 iets tot my nader' dan 't geen myn geluk voltooit.
 Hoe! maakt de oplossing van 't geëischte uw antwoord
 (schromend?)

'k Weet, stof werkt daar zy is; en hoop rust in 't toekomst;
 Doch daar is hoop: en, zo geen stof haar voortkomst werkt;
 Erken hoe eng dan uw gevoelen word beperkt:
 Erken, dat gy zo min 't beginsel kunt beseffen
 Der krachten van de stof, als die de ziel betreffen.
 Dewyl, ô Wysgeer! 't oog van uw vernuft hier stuit,
 Pleeg met uw zielsbelang dan raad, eer ge iets besluit.
 Gy, die uw levensvreugd met zielzorg nooit belastte,
 Wat onheil! als u haar onsterfelykheid verraste.

De uitwerkzels van de stof, die gy ontelbaar ziet,
 Zyn haar bewegingen; als roerloos werkt zy niet.
 't Is waar, in haar gestalte, en grootte, is kracht gelegen;
 Maar dezen heeft zy door beweginge ook verkregen:
 Zo nu de denking in bewegingen bestaat,
 Wat stuit haar leiding, wat haar snelte, als uw beraad
 Een zaak doet stilstaan voor 't beschouwend zielsvermogen?
 Word de onbewogen zaak ten zelfden tyd' bewogen?
 Zal 't stilstaande onderwerp al 't stoflyk tegenstaan?
 Zal 't zonder nieuwen drang weer aan 't bewegen gaan?
 Dit is onmogelyk; dit 's zonder oorzaak werken;
 Het tegendeel van 't geen wy in de stof bemerken.

Maakt u 't onmooglyke in uw stellingen verspreid,
 Het geen wy, naar de wet van tegenstrydigheid,
 Betoogden dat alszins haar aankleeft, niet verlegen?
 Voldoen by u geen orde, of wetten van 't bewegen?
 Of stelt gy dees gelyk aan 't daaglyks onderhoud,
 Op beuzelgronden, schyn en bygeloof gebouwd?
 Daar 's Wysgeers taal en 's Volks bevattingen, hun weten,
 Tot onderzoek gebragt, verschillen hemelbreetten.
 's Volks wankelend gesprek gelykt d'onzekren tred
 Waarmeê, door 't ongebaande, een vluchteling zich red.
 Of eerder is 't gelyk aan die onruste dromen,
 Die, zonder orde of schik voor onze inbeelding komen.

Waar-

Waarin een aangenaam, een zielverrukkend oord,
 Dat de oogen streelt, den reuk, door balzemgeur, bekoort,
 Verändert, ons ten schrik, in vlamme en afgronds vonken;
 Waarin de dromer op het akligst ligt verzonken.
 Maar deze ontwaakt, en ziet een einde aan vrees, en droom:
 Doch 't breidloos volkgesprek raakt nimmer in den toom.
 Moet ieder morgen niet elk wel bedacht Ontwaker
 In lof ontvonken op de goedheid van zyn' Maker,
 Die de orde heerschen doet voor 't menschlyk heil en best?
 Daar wreder rampspoed dan het yzig droomen schetst,
 Alom ons aangrynsde, in een bajert van geschichten,
 Moest niet Natuur haar' loop naar vaste wetten richten;
 Bewegingswetten, die, of oorzaak, of gewrocht,
 Verschynzels vormen, tot ons welzyn uitgedocht.
 Dus, daar we iets tegen de orde en 't mooglyk voort doen
 (komen,

Zyn gronden, stellingen, gevolgen, loutre droomen.
 Stoffleeraar! zie uw droom. Helaas! hoe naar, hoe bang,
 Zult ge eens ontwaken, slaapt ge één oogenblik te lang!
 Gevalt het u, laat ons dan eindlyk overwegen,
Of denking in de stof natuurlyk is gelegen:
't Zy dat ze in 't wezen van al 't stofflyk is gelegd;
Of slechts aan eenig deel toevallig is gebecht.
 Maar, als wy 't wezen van de stof bewustheid schenken,
 Dan doen wy de Aarde, 't Vuur, de Lucht, en 't Water denken.
 Weet gy wat de afgrond, die de zuivere ertsen voed,
 Gevoelt, als Goudzucht, in zyne ingewanden wroet?
 Hebt gy een' maatstok om de smart der lucht te meten?
 Zal, als door 't bliksemvuur zy word van één gereten,
 Het klatrend regenvocht haar jammertranen zyn?
 't Gezweef der vlammen, zyn dat wringingen van pyn?
 Druist, loeit de zee van smarte, als haar de orcanen drukken,
 Ten hemel jagen, en vandaar naar d'afgrond rukken?
 Wien, 't Zeekasteel, of zyn Geleiders, valt het bangst,
 Te deelen in het lot van naaren schipbreuksangst?
 Laat u de deernis toe een schoone bloem te plukken?
 Moorddadig 't lagchend ooft den koestertak te ontrukken?
 Ja, klaagt ook de Echo om der Bergen tegenspoed,
 Als gy hun brokken, tot uw bouwkunst, vormen doet?
 Sta toe, dat ik, 't en zy gy dit gevoel doet klemmen,
 Dat denken 't wezen van de stof is, af blyv' stemmen.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E

XLV. ————— 1762 *Z.*

DICHTKUNDIGE AENMERKINGEN.

(*Vervolg van Bydrage XXXVII.*)

X X X I.

STROMEN. ANTONIDES, *ystroom 3* — B.

*Gy watergodbeên mee, die om den aerdkloot stroomt,
Verschoont my —*

Dat de Aerde rondom door water omringd word, leert ons de Aerdrykskunde; maer dat 'er Goden rond den Aerdkloot stromen, leeren ons noch de oude Dichters noch de reden. Ik kan wel zeggen: de Maes stroomt door Holland, maer niet de Maegod stroomt door Holland. Stroomgoden zyn Personaejen, die zelve geen water zyn, maer het bewind over den stroom hebben, naer hunnen naem genoemd. Als men iets aen Water- of Stroomgoden toefchryft, moët het overeenkomen met iets, dat bezielde lichamen kunnen uitvoeten. Deze kunnen niet vloeiend noch stromen. Alle de oude Dichters doen Alfeus Arethuze nalopen, maer geenzins nastromen. De Watergoden moeten de Aerde rond ryden, *awantmen*

enz. Hier vergrypen zich meer Dichters. — SCHERMER in *Meleager in Atal*.

— Daer *Vader Oceaen*
In 's waerelds ander deel met zyn gevreesde banden
Den Zeevork' zwaait en stroomt langs de afgelegen
stranden.

Oceaen is hier een Personaedje, die niet kan stromen, maer wel de Zeevork zwaaien. Dit *stromen langs de afgelegen stranden* is hier ook niet veel meer dan een overtollige staert. Als de Zeevoogd in het *ander deel der weereld zyn Zeevork zwaait*, behoeft men niet te zeggen, dat hy langs vergelegen stranden ryd enz. VONDEL zelv vergrypt zich hier, schoon hy van zyn' goddelyken voorganger beter had kunnen leeren. De Godheit van den Tyber, die Eneas in den slaep verschynt, spreekt van zich zelve. *Eneade 8 Boek:*

Ick ben de Godheit van den
Godlieven Tyber, die dus blaeuw de grote landen
En oevers, als gy ziet, in 't overlopen stryck',
En 't vette klay met slijb verbeterde en verryck'.
Ick, die van 't boog gebergt koom stromen naer beneden,
Heb hier myn bos gebouwt.

Dit vertaelt hy in onrym: *Ick ben de blauwe en godt-lieve Tybervliet, die gy ziet overlopen, de Oevers strycken, en over de vette ackers vloeien. Ick, die voorby de grote steden kom berwaerts bruischen, boude hier myn bos.* Indien gy U hier eene Godheit, een' Stormgod sprekende verbeelt, zult gy gemaklyk zien, dat, dees niet over de akkers kan vloeien, niet kan bruischen, niet van het hoog gebergt naer beneden stromen. Personaedjen kunnen niets van dit al verrigten. In het onrym van VONDEL is deze misgreep echter eenigzins bedekt door het woord *Tybervliet*. Een vliet kan alle deze zaken verrigten; doch VONDELs onrym is hierom nog niet goed, omdat men zich volstrekt een Personaedje, eene Godheit moet verbeelden, en derhalven niet aen de werkinge van eene Rivier, maer

maet aen die van een Personaedse moet denken. Fraei zingt MARO, die grote leidsman voor alle Dichters:

*Ego sum, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, & pingua culta secantem,
Cœruleus Thybris, cœlo gratissimus amnis.*

Ik ben de blaauwe en godlieve Tyber, wien gy met een snellen stroom de oevers ziet stryken, en de vette akkers schaven. Dit kan de Godheit van eene Riviere door haren stroom doen, over wien zy gebied. Zy kan met haren vloed het land overstromen, den stroom van de bergen doen nederbruiffchen. VONDELS vaerzen kan men met weinig moeite verbeteren:

*Ik ben de Godheit van den
Godlieven Tyber, die, dus blaauw, de vette landen
En oevers, als gy ziet, in 't overloopen stryk',
De vette klei met slijb verbeterere en verryk'.
Ik, die van 't hoog gebergt myn stroom rol naer beneden
Heb hier myn bosf gebouwt.*

Onze vaderlandsche Dichters zyn het niet alleen, die hier dwalen. Anderen vergrepen zich hier ook. — PRACASTORIUS in Sibil.

*Hic Dea vicinò, quæ sese fonte lavabat
Calliroë liquido ex antro per lubrica musco
Saxa fluens ———*

Eene Godin kan over geene steenen, met zagt mos bekleed vloeien, en nog veel minder zich, vloeiende, in eene bron wasschen. — OVIDIUS *Metam. libr. 9. V. 16.*

*Contra ego: (turpe Deum mortali cedere duxi:
Nondum erat ille Deus) Regem me cernis aquarum,
Cursibus obliquis inter tua regna FLUENTEM.*

Hier moet men zich Achelous als een Stroomgod verbeelden, die zich zelven wel een Koning der waten kan noemen, maer niet zeggen, dat hy met

Kromme bogten door de Kalidonsche landen vloeit.
VONDEL overreft hier OVIDIUS:

*Ich zey: 't waer schande, dat een Godt (by was 't nogh
 niet)
 Zou wyken voor een' mensch, die sterfelyck is. Gy ziet
 Hoe ik alleen beheerscb zoo vele waterstroomen,
 Die krom gebogen van bunn' oorsprong nederkomen
 En bruiſſchen door uw land.*

Dan allerongerymtst is de uitdrukking van een' Franschen Dichter:

*D'ou fontoient A GRANDS FLOTS les germes precieux
 Du nouvel aliment, que nous devoient les Dieux.*
 Roy. Eclog.

Wie zag ooit *spruiten met grote golven opschieten?*
 Zulken zyn waerlyk meesters van verwarring en buitensporigheden. By onze Nederlanders zal men bezwarelyk zulke wangedrogten vinden. Wat ook de Franschen van hunne beschaevdheid en kunde in de fraeie letteren boven andere natien zich inbeelden, ik heb deze tot nog toe niet kunnen merken. Zy be-
 gaen alom ruim zoo veel feilen als wy, en hebben tot nog toe geen Dichter, die men by **VONDEL**, **POOT** en **HOOGVLIET** in alles kan gelyken.

X X X I I.

VERSTALEN, dat is met stael verharden. ———
HOOGVLIET *Abr. II* Boek:

*Daer myn Verbonds God, die my met zyn gunst bestraelt,
 De kragt myns ouderdoms met nieuwe jeugt verstaelt.*

In den Ouderdom worden alle de vaste deelen van ons lichaem hard en styf, door eene zeer naturelyke oorzaak. Maer dit 's wel verre van eene nieuwe jeugd. In deze zyn alle onze vaste deelen zagt, lenig. Zoo een Oud man God om eene nieuwe Jeugd sneekte, zou hy dan wel tot zyn voordeel kunnen ver-

verzoeken, dat God de kragt van zyn' Ouderdom verstaelde? Zeer fraei kon hy het met Abraham doen. *Verstalen is met stael aanzetten, met stael versterken.* Zoo gebruikt het HOOGVLIET figuurlyk. De kragt van den ouderdom met nieuwe jeugd verstalen betekent de kragt des levens met nieuwe kragt versterken, gelyk men met nieuw stael, eene andere zaek uit stael versterkt, kragten byzet. Fraei word het in diergelyken zin ook gebruikt door R. ANSLO *Pest te Napels*:

*Als gy den prys bebaelt,
Wanneer uw moedigheid met reden is verstaelt.*

De kragt van zynen ouderdom met nieuwe jeugd verstalen verscheelt veel van de oude leden verstalen. Dit zou niet goed zyn, maer het ander is zeer fraei.

X X X I I I.

MORGENLICHT. Onnavolgbaer schoon zyn deze twee regels van VONDEL in *Lucifer*, waer Apollion van de bekorelyke Eve zegt:

*Bejegent Engelen, hoe schoon ze uw oog bebaegden,
Het zyn wanschbapenbeên by't morgenlicht der Maegden.*

Meermalen bedienen zich onze Dichters fraei van dergelyke uitdrukkingen, vooral VONDEL, *Josef in Egipte*:

*Och Jozef, duick, myn MORGENSTAR,
voor myn wellust, schoonheit, lieude.*

Adonias 1ste Bedryf:

En ryft Abizag niet die MORGENSTAR van 't bosf.

Fraei Jesta van zyne dochter in het Treurspel, dat zyn' naem voert, en het volmaekste stuk is, dat nog op het Toneel werd gevoerd:

*De landman hoort na zweet en lastig ploegen
En zaeien op den zegenryken Oost,*

*Die bem in 't end met aigen kroont en trooft;
En ik belaes zie hier na de oorlogsvlagen,
Myn KORENBLOEM gezengd en neergeslagen.*

MONEN, *Hardersz.* van eene vrome Juffer;

O ZONNERBLOEM *der Maegden*

Die, door een kuische band baer Bruigoms ooit bebaegden,

HOOFD noemt een' Man van veel aenziens een' Regen-
boog; Ned. Hist. 4de B. *Die, namaels Kardinael, en*
REGENBOOG *van het bos geworden, door de vuur-
ste straaalen der Koninglyke jonste geblaekt heeft. —*
VONDEL *Altaergeb.* van|Sint Willebord:

*Die daedlyk schuw van Wadan, zon en maen,
Dien REGENBOOG der kerke baden aen.*

Dit is fraei naergevolgd door R. ANSLO in *Steven's*
Martelk. van Josef:

*Daer vielen zy te voet, in Memphis gulde zalen
Dien REGENBOOG van 't bos.*

Niet onaertig zyn ook de volgende vaerzen van de-
zen Dichter in het zelvde werk:

*En gy, o Abrams Zaet, laet nu van Kristus slypen
Uw aerdsch verstant, te stomp om 't bemelsch te be-
grypen;*

*Die heeft U ook verstrekt een Jozef in dit landt.
Toen 't graen van 't garstenbroodt wies tussen mond en
bandt.*

*Voor wien gy, om uw nood ootmoedig te betuigen,
De knien van uw hart moet willig nederbuigen;
Maer eer in 's Hemels bos zyn zegen u gewerd,
Zoo breng met U 't geloof, den BENJAMIN van 't bert.*

In zulke woorden en spreekwyzen steekt eene byzon-
dere fraeiheit, als ze van pas gebruikt worden; maer
wanneer een Schryver zich 'er kwalyk van bedient,
ma-

maken zy hem belachlyk. De Franschen, die zulke bloemjes zoeken, struikelen hier vaekmael jammerlyk, en toonen ook hier, gelyk in vele andere zaken, hunnen bedorven smaek. Een zeker Redenaer zegt: *Le Pere Malebranche fut un DESERTEUR de l'Histoire. Elog. Funèbr.*; en een ander: *Qui m'empêchera, s'il ne tient, qu'a donner les places, de vous faire ici l'OMAGE de l'Academie. Reponse a la seconde partie de l'Apol. de L'ABBE' OLIVET.* By CREBILLON, een van hunne beroemdste Treurspel-Dichteren, vind men dezen regel in *Pyrrhus* bladz. 60, van de dwingelanden;

Ces Idoles de sang, fiers rivaux du Tonnerre.

Die bloedige Afgoden, fiere mededingers van den donder.

Zyn deze geene verheven spreekwyzen, Nederlanders? Ik gelooy dat gy haer niet verstaet, zoo hoogdravend zyn ze. CREBILLON noemt de Dwingelanden *bloedige afgoden*; wat fiere mededingers of Rivallen van den donder zyn, weet ik niet, en 'er is ook weinig aen gelegen, om dat heel de regel niets is dan ydele woorden zonder zin. Doch zulks gebeurt dien Dichter meer, die schynt geschreven te hebben om onverstaenbaer te zyn. In dit Treurspel vind men ook pag. 18.

De vos soins vertueux outrez moins la CHIMERE,

Stoft minder op de Chimere van uwe deugdelyke zorgen.

Dit wil zeggen: *stoft niet zoo zeer op de deugd van uwe ydele zorgen; doet uwe deugdelyke zorgen, die waarlyk ydel zyn, minder gelden.* Welke Meesters in de welsprekendheit! De Spartanen bedienden zich nooit van onverstaenbarer uitdrukkingen. VISCLEDE noemt de *Maen*: het *blinkend gestarnt der maenden*;

D'Astre brillant des mois, montre au Pilote habile

Les mouvemens divers de l'Ocean docile.

Lui predit de ses flots, dont il, regle le cours

Et les songeux accès, & les sages retours.

De Oceaen was nimmer zoo-gezwollen, als deze vaer-
zen. DE LA MOTTE noemt de Koningen;

Du sang de nos sujets sages depositaires.

Wy hadden geen ende, zoo we diergelyke onnatu-
relyke, winderige uitdrukkingen von Fransche Rede-
naren en Poëten wilden uitschryven,

X X X I V.

WEERELDROND. ——— J. DE HARS in *Judas*
den Verrader:

*'k Beloof U, eer de zon de starren weer zal dooven,
En 't Morgenlicht beschynt het gansche Waereltrond.*

Het moest wezen *bet halve Waereldrond*. Het Mor-
genlicht kan nimmer het gansche Waereldrond be-
schynen, maer alleen onzen halven kloot verlichten.
Dit is al zoo onnaturelyk en onmooglyk, als dat de
Zon op eenen dag door heel den Zodiak of Dieren-
riem zou ryden, gelyk OVIDIUS zeer kwalyk ons wil
doen geloven. By hem zegt Febus tegen Faëton :

*Nec tibi directos placeat via quinque per arcus.
Sectus in obliquum est lato curvamine lines.
Zonarumque trium contentus sine, polumque
Effugito Australem, junctamque Aquilonibus Arcton,*

*Laet U niet lusten langs de haen recht uit te ryden,
Die door vyf riemen loopt, want breet en dwars in
't snyden*

*Zy binnen 't Zonneperk door zyn dry riemen rent,
Vermy de zuitas en de noortas.*

Herscb. 2de Boek,

OVIDIUS zondigt hier om dat hy den jaerlykschen voort-
den dagelykschen loop der Zonne door den Dierenriem
beschryft. Faëton had slegts voor eenen dag verzogt
de zonnekoets te mennen, en kon onmooglyk dien
weg, welken Febus hem aenwyft, afleggen. De ver-
klarar van dit Werk, tot gebruik des Dauphins van
Frank-

Frankryk geschreven, verdedigt NAZO dus: hoe die Latynsche Dichter zeer wel wist, dat de Zon niet op één dag door alle de Hemelsteekenen liep, maar dat Febus deze zaken alleen aenhaelde om Faëton van den weg afgeschrikken. Kort kan men hier op, met den doorluchtigen ADRIANUS antwoorden, dat Febus dit reeds van te voren gedaen had:

Het spoor der Zonne loopt door wraeffelyke dieren.

Maer dat hy hier Faëton berigt van den weg geeft, dien hy op dezen dag moest houden, en dus de beweging der Zonne, wat men 'er tegen zegge, op eenen dag door heel den Zodiak stelt. VONDEL, die alle de schoonheit van NAZO's tweede Boek in zynen Faëton overgebragt heeft, behoud echter ook NAZO's gebreken in dit geval:

*Vermij te ryden langs den weg, die regelrecht
Door vyf Starriemen loopt, en voor U openlegt.*

*Naerdien myn beirbaen breet, maer dwars valt, nog-
thans binnen*

*Dry bemelriemen blyft; gebruik verstant en zinnen,
Vermij de Zuidtas en het Noordsche Beerenspoor.*

De Agrippyner wist echter zoo wel, als NAZO, dat het onmogelyk was, het geen hy zong. Zeer wel zegt hy in het 3de Bedryf:

*Wanneer de dagvaert om den balven bemelkloot
Is afgeleght.*

en:

Nu lydt de weerelt of de halve weereltkloot.

Ons verwondert; dat deze twee beroemde Dichters hier zoo los zich vergrypen, en nog meer, dat de meeste Uitleggers der Latynsche Dichteren zich alleen ophouden met de Fabelkunde te verklaren, met *variae lectiones*, laffe verklaringen van woorden het papier te vullen, en wezenlyke zaken, die Lievhebbers der Dichtkunde konden leeren, onaengerogerd laten.

A E N M Y N E Z I E L.

O beste Deel van my, onsterfelyk, wonderdenken,
Meeftres van al myn leên, gehoorzaam aen uw wenken,
Waer waert Ge toen, eer my de moederlyke schoot
In duistren Kerker sloot?

Waer waert Ge, eer de eerste stiep des levens 't leven toonde?
Hoe kwaemt Gy in den buik, dien 't groeiend lyf bewoonde?
Gy kwaemt 'er in, o Ziel; maar hoe het is geschied,
Dit weet Ge zelve niet,

Uw leven kan zich op geen eeuwigheit beroemen.
Gy hadt een eerst begin; maer weet geen' tyd te noemen,
Wanneer gy 't leven kreeg, door Goddelyke kragt;
Wanneer Gy 't eerstmael dagt.

Gefchapen naer het Beeld des allerhoogsten Vaders,
Werdt Ge op een wondre wys in brein en kloppende aders
Van 't stoflyk deel gebragt, dat U, voor korten stond,
Ter woning werd gegond.

Toen dagt Ge, o lieve Ziel, een lichaem te bewonen
Zoo zuiver, als Gy zelve, onwetend, hoe de Zonen
Van Adam, 's Vaders smet aenerven met het bloed,
Dat hun het lichaem voed.

Dan voor het stof geschikt, en uit onzuivre zaden
Gesproten, moest het Lyf uw zuivre blankheit schaden,
Dit deelde de aerdsche smart, en al het bitter wee
Van Adams zonde U meê.

Gy

Gy maekte een vast verbond met myne ledenmāten ;
 Ontvingt als Koningin van zo veel schone staten
 Der kleene Waereld hulde, en raekte al langs hoe meer
 Vervreemd van uwen Heer.

Mēn moest U, in een diepe onwetendheit begraven,
 Met veelerhande zorge, o lieve Ziel, beschaven.
 Wat koste gy een' tyd en moeste, eer Ge iets verstondt,
 Eer Ge iets begrypen kondt.

Gy woonde al in myn lyf ruim agtentwintig Jaren ;
 En och hoe luttel zyt Ge nog, o Ziel, ervaren ;
 Hoe weinig weet Ge nog van al den ryken schar,
 Dien Vrouw Natuur bevat.

Gy dorst met nyvren moed naer Pallas tempel stappen ;
 Maer raekt den drempel pas der fraeie wetenschappen ;
 En mooglyk dringt Ge nooit tot in het heilig koor
 Der edle wysheit door.

Maer zeg ons, wat zyt Gy? Dit wilt Ge zelve U vragen.
 Gy zwygt, myn Ziel, gy zwygt, die vraeg maekt U verflagen.
 Een denkend zyn; een Geest, wien God een denken schenkt.
 Maer wat's een Geest, die denkt?

Gy zwygt, en recht, myn Ziel, dat kunt Ge ons niet verhalen,
 Gods wondre wysheit zette U hier te naeuwe palen.
 Gy denkt, Gy redeneert, Gy wikt en wilt altyd ;
 Maar weet niet, wat ge zyt.

Nu zeg my eens, Prinses, toon my met klare reden,
 Waer Gy uw' Zetel plaetste in myne wondre leden ?
 Besluit myn woelend hart, Bevallige, op den duur,
 U binnen zynen muur.

Of

Of woukt Gy in de Maeg uw' hoogen Zetel zetten,
 En door het Middenrif, op hart en harffens letten?
 Is deze 't hofpaleis, waer uit Gy 't al regeert,
 Gelyk ons Helmont leert?

Of heeft de Gal met recht U van dien troon gestoten,
 En in een eng vertrek van 't Hoofd U opgesloten?
 Zendt ge uit een kleine Klier, die luttel mersg besluit,
 Al uw bevelen uit?

Maer neen; Gy weet, o Ziel, van zoo geen naeuwe tronen;
 Zulk eene Ryksvorstin moest al heur ryk bewonen.
 De Goddelyke kragt verspreid zich zelve alom
 Door al 't geschapendom;

Die wondre kragt beweegt, bestiert de waerelddeelen,
 Zoo spreidt ge U zelve ook uit door al, wat uw' bevelen,
 O Ziel, gehoorzaam volgt; zoo prikkelt ge alles aen,
 Wat U ten dienit moet staen.

Gyziet, en hoort, en smaekt, en ruikt in 't hoofd; Uw denken
 Vermoeid het zagte brein, en kan de Harffens krenken;
 Als Gy, te snood gefard, van ed'le gramfchap zwelt,
 Dan wordt ge in 't harte ontfeld;

Van daer perft gy het bloed door wonderlyk vermogen
 Naer 't Hoofd, en toont den gloed in 't harte ons aen door de
 oogen;
 Wanneer U iemand hoont, dan kropt gy zulk een smart,
 Dien hoon op in het hart,

Wanneer een Schone door de rozen van haer kaken,
 En vriendelyk gezicht aenminnig U doet blaken;
 Als U een boezem, blank als sneeuw, en half ontdekt
 Een herten gloed verwekt;

Dan

Dan vat ge in 't hoofd geen vlam; noch racht ge in 't harte aan
 't branden!

Maer zulk een vuur zet U in andere ingewanden
 Aen vonken; dan saekt gy in Nier en lid aen gloed,
 Dat menschen teelen moet.

Gy zyt in geene plaets zorgvuldig opgesloten,
 Maer door het gansche lyf ondeelbaer heengegooten.
 Geen plaets voegde U, myn Ziel; om dat waer door gy leeft
 Geen plaets dit noodig heeft.

Gy zelve ziet het al; het lust U te onderzoeken,
 Wat in uw ryk gebeurd tot in de verste hoeken;
 Een Koningin, als Gy, door al haer ryk verspreid,
 Word nimmer snood misleid.

Gy weet de Zenuwen, uw boden, te beffteren,
 En zendt uw hogen last door deze aen onze spieren;
 Door deze schikt gy 't al tot nut van uwen vriend,
 Dien Ge, als U zelf, bemindt.

Gy zyt, en weet het ook; met myne brofche leden
 In eén verbond, ja zelfs in vasten echt getreden;
 Maer zeg ons, hoe dees band; dit huwlyk is gefchied?
 Gy zwygt, en weet het niet.

Hoe Neutons wyze ziel op Neutons faden werkte;
 Dit wift die Schrandte niet; de geest van Wolf bemerkte
 Dien knoop; dan nimmer wift dit goddelyk verstand
 Te ontknoopen dezen band.

Gy wordt U zelve ontvond in die Hefspiegelingen,
 En eert met diep ontzag den Schepper aller dingen;
 Bekendt den eagen kring, die uw verstand befluit,
 En roept verwonderd uit.

o Ecu-

**o Eeuwig Albestier, o Wysheit, zonder pālen;
 Door wormen, die in 't stof bezwaerlyk adem halen
 Niet volgbaar, en voor wie der Engelen vernuft
 En wysheit eeuwig suft.**

**Hoe heerlyk is uw werk? Hoe wonder zyn uw wegen?
 Wien maekt uw groote kragt, o Schepper, niet verlegen?
 Hoe luttel weten wy. o God, wat is 'er al,
 Dat niemant kennen zal!**

**Gy weet, myn Ziel, dat Gy en 't lichaem zyn verbonden,
 Maer 't is u onbewuft, of dit voor luttel stonden,
 Of langer duur zal zyn, daer mooglyk in het kort
 Dees echt gescheiden word.**

**Een kleene ziekte kan de vlam des levens dōven,
 En U, myn waerde Ziel, uw Bruidegom ontroven.
 Gy wordt bedroeft, en zucht? Die tael is U te hard,
 En enkel rouw en smart.**

**Maer zagt; schoon al het lyf in aerde zal verkeeren
 Kan echter U de schrik van al wat leeft niet deren,
 Gy vliegt naer beter plaets, met eene vlugge vaert,
 Zoo blank, als ge immer waert.**

**Daer naekt een tyd, wanneer het bloed in 't hart bevroezen,
 De Reils opkruipen zal, en zich in 't hart verliezen;
 Wanneer de levensvlam zal aen het kwynen slaen,
 En zagt aen rook vergaen.**

**Een kille koude zal het framme lyf bevāngen;
 De glans der oogen, al de rozen op de wangen
 Verdwynen; de adem uit de longen met een vlucht
 Wegvliegen in de lucht.**

Dan

Dan sluit men de oogen toe, en na een luttel dagen
 Word in het jongste huis uw huis naer't graf gedragen;
 Ontbonden, daer het rot, en zagt in stof verkeerd
 Of door den worm verteerd.

Uw konstig huis zal in een handvol asch veranderen;
 De grafaerde en myn asch, gemengeld met elkanderen;
 Verkeeren mooglyk in een groene plant, die 't bloed
 Van dier of menschen voed.

Maer Gy, myn vlugge Ziel, zult op gezwinde vlerken
 Heênspoeden, schoongeen mensch uw' uittogt kan bemerkens
 Verdwynen in de lucht, en vry voor smarte en pyn
 Onsterfelyk vrolyk zyn.

Laet Samos Voesterling U in een dier verzenden;
 Wellustige Epikuur uw levenstyd volenden
 Wanneer het lichaam sterft, en blusschen uwen gloed
 By 't stremmen van het bloed.

Een ander gonne U plaets in de Elizeesche dreven;
 Dees doe U door de lucht onzichtbaer henen zweven;
 Die jage een' schrik U aen, en dreige U ongeval
 In Pluto's Jammerdal;

Dan waer Gy denken zult, weet Gy naeuw uittedenken;
 Dit weet een Kristen Ziel, dat haer geen dood kan krenken;
 Die slegts op 't ander deel, uit aerdsche stof gevoed
 En brosch als de aerde, woed.

Wilt ge in het Voorportael der Helle met de Zielen
 Der Zalige ouderen, die Jezus oog bevielen,
 U zelv verlustigen, en denken aen het geen
 Gy dagt in onze leên?

OF

Of zult ge boven Zen en al de Starrenkringen
 Gedurig bezig syn in uw bespiegelingen;
 Van daer den wondren loop der Starren, Zonne, en Maan
 Aendagtig gade slaen?

Of zult ge met een vaert naar Edens prille weien
 Opvliegen, en U daer met vrolyke Engelenreien
 En Zalig Zielendom, verlost door 's Hemels Zoon,
 Vermaken voor Gods troon?

Als; na 't volendigen der Eeuwen, de aerde aen vonken
 Zal vliegen; 't sterfelyk de onsterfelykheit geschonken,
 En de aerde zuiver werd, en al de waereld puur
 Door 't jongste zuivrend vuur.

Dan zal de Aertsengel, op een' heerelyken wagen
 Van wolken door de lucht Zeeghaftig heengedragen,
 Het al optrompen, wat in aerde of pekelpas
 Een Graf beschoren was.

Dan zullen myne leen, gegeten van de wormen,
 Of door den dood verkeerd in veelerhande vormen,
 Zich weer vereenigen, en vry voor leed en pyn
 En aardfche smetten zyn.

Dan keert Gy wederom naar de oude en betre daken,
 Dan zult ge, met het lyf vereenigd, my weér maken.
 Dan blyft ge, o lieve Ziel, met myn vernieuwde leen,
 Verknogt voor de eeuwigheên.

J. M.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLVI. _____ 1762 3.

O B A D J A
DIGTKUNDIG OPGEHELDERD:

waarby gevoegd is

M A L E A C H I ' S
VLOEKSPRAAK OVER EDM,

Met eenen opdragt aan den Hooggeleerden Hoog - Eerw.
Heer JOANNES VAN SCHELLE,
OVER DEN

tegenwoordigen staat der prophetische Godgeleerdheid.
D O O R

J O S U A V A N I P E R E N :

te Middelburg by L. Taillefert, Dz. (3 bladen in gr. 8vo.)

Vier Jaren, zegt de geleerde Heer van IPEREN ;
in zijn voorbericht, zich, met alle mogelyke om-
zigtigheid, te hebben toegelegd op het oordeel-kun-
dig uitvorschen van den waren zin des Propheten
Obadja. Zyne *Inleidinge* gav hy, voor twee Jaren ;
uit, in de Latynsche taal: hopende, door dat mid-
del, edelmoedige Drukkers te vinden voor zyne wijd-
loopige geschriften over dit Prophetisch Boek, of
ten minsten, by voorraad, voor zyne Historie der

K k

Ede:

Edomiten : doch de uitflag heeft aen zyne verwagtinge niet beantwoord En deze is de ware reden, waerom hy zijn groot Latynsch werk voor als noch achterhoudt; en middelerwijl dit verz den gunstigen Lezer aenbiedt. — Het loopt van bladz. 1 tot 29, op elke bladz. 4 *Coupletten* van 5 regels, en daer op volgt *Maleachi's vloekspreek*, dit beslaet 5, en de *opdracht* aen Proffr. van *Scabelle* 10 bladz. 4 *coupl.* van 6 regels op ieder.

Indien wy dit blaedjen schreven als Godgeleerden, zouden wy, zonder moeite, eengeleidelyk denkbeeld kunnen geven van de wyze waer op de eerw. Heer VAN IPEREN de Prophetien behandelen wil, en ook het een en ander melden wegens zyne aenmerkelyke opdracht, over den tegenwoordigen staet der Propheetische Godgeleerdheid — Dan, nu willen wy alleen den beminnaers van uitleggingen der Propheetische schriften bevelen dit stuk zelv in zijn geheel te lezen, en dewijl het hier enkel onze post is den Heer VAN IPEREN als Dichter onder onz gezichtpunt te stellen, zoo staet ons te zeggen dat deze Digtkundige opheldering zeer wel is uitgewerkt, en geen minder Lov verdient dan zyne *beste Huisvrouw*, waervan we, den Schryver niet wetende, verslag deden in onze XLste BYDR.

Men ontmoet hier veele levendige schilderingen, overvloed van spreekwyzen, krachtige en sterke uitdrukkingen.

Maer over het geheel mocht de stijl wel wat eenpariger bewaerd wezen.

Zommige bewoordingen zullen den Lievhebbers te stout voorkomen, ende wederom andere te flaeuw, en te laeg en niet voegende aen de zaken en plaetzen daer ze gesteld zijn.

Wie zou, byvoorbeeld, een smorelyk belust gemoed durven toefchryven aen het eeuwig volmaekt opperwezen, en dat op zulk een wijz als onze Dichter doet? bl. 30.

Hoe duur 't ook u Jehovah zweert
ô Israël, dat reine liefde,

Van uwe wieg af aan Hem 't uwaards altyd griede,
En nog zyn smorelyk belust gemoed beheert:

Wat

Wat de verzen belangt, deze vloeien over het gemeen vry wel, en op de *Prosodie* valt niet veel byzonders te zeggen: alleenlijk hadden wy gaerne mogen zien dat het rijm meerder den Dichter, en de Dichter minder het rijm ware onderworpen geweest.

Hier van immers zyne meeste stop- en lapwoorden, hiervan zoo meenigmael de regels, ja zelfs de *Coupletten* gesloten met *adverbia* of *adjectiva*.

Manasse en Ephraim, te wapen
 Gevlogen, zullen hoon en wrok
 Vergelden, zege en laawers rapen;
 Daar ze Edoms kroest doen snakken, gapen,
 Naar dood en jongsten zenuwfnok.

Want Jacobs huis en Josephs neven,
 Om stryd heldhaftig, koen en straf,
 Ontbrandende van grimmig beven,
 Verzwelgen, vlammend' voortgedreven;
 Den Edomiet, als stroo en kaf.

Zoo 'zal 'er nergens landaard blyven,
 Die Rehuël of Eliphas,
 Of Ana 's dogter doen beklyven,
 Of die den naam van Esau schryven,
 Als krenge van dat nydig ras.

't Luid vreemd; en egter 't zal gebeuren:
 't Klein overschot moet haast, verward
 Met andre volken, 't lot betreuren,
 Dat staat en name weg kon sleuren.
 Dit zweert Jehovah, moe gefard!

We vinden hier *zenuwfnok*, *ras* en andere, — ja in dit stukken ontmoeten we veele versleten of onbruikbare woorden, meestal op het einde der regels, welke ons schynen te toonen dat de Dichter om de slotklanken verlegen was; byvoorbeeld,

FRETEN, in de opdracht

K k z

Darf

Daar aas voor hoogmoed word gelegd,
 Heeft Lucifer vergulde netten:
 Leert iemand woekeren en FRETEN,
 Hy word op schachren afgeregt :

't Is waer FRETEN is een *synom.* van *woekeren*, maer
 het is thands buiten gebruik, en ook te laeg.

BRALLEN, bl. 3.

Hoe is u Amalek ontvallen,
 Die 't rondom altoos veilig hield,
 't Is uit! Gy moogt niet langer BRALLEN
 Op onverschrokken duizendtallen
 Des nabuurs, die u straks vernielt.

Noch eens bl. 20.

Vast sta 'k op 't punt van aan te vallen
 Met onbarmhertig moordgeweer,
 Met koene en woënde duizendtallen,
 Die steeds op beuit en zege BRALLEN:
 Dus krygt het noodlot eens een keer!

HUYDCOPER verklaert geen behagen te scheppen in dit
 woord BRALLEN, dat meest om het rym gebruikt werdt,
 en zijn Ed. Achtb. meent dat het niet te vinden is in de
Gedichten van FOOT, ook niet by veele andere dicht-
 ters van name; maer meest by zulken, die meer acht
 geven op het gebrom der woorden dan op het ge-
 wicht der zaken. — in onz eerste en achtste stuk-
 jen deden wy onz best om door de afleiding te toonen
 dat het een Duitsch woord was, en door voorbeel-
 den te doen zien dat het in veele Dichters van na-
 me, docht onder niet dan een eeuw, ook buiten het
 rym, gevonden wierdt.

Evenwel kunnen wy niemand raden om het zelve
 tegenwoordig in zyne *Gedichten* te bezigen, voor-
 al niet *ergens* op BRALLEN, gelijk onze dichter :

Een

Een diergelijk woord is **BOOGEN**; zie van 't zelve **HUYDEC.** bl. 250·252. — onze Dichter gebruikt het mede om 't rijm in de opdracht

Hier na, in 't Niew Jerufalem,
 Zal alles *blixemen* van luifter:
 Daar vind ons brein geen raadzel dukter:
 Daar noopt verrukking' zang en stem:
 Daar zal de Godsvrugt eewig **BOGEN**
 Op rykdom, glorie, alvermogen!

VERWATEN bl. 5, in den zin van *verwaend, trots, boogmoedig.*

Maar moest gy daarom zoo **VERWATEN**,
 Zoo dwaas en dol van hoovaardy,

en bl. 21,

Dat nimmer balling, hoe **VERWATEN**,
 Zal durven uitlen wrok of spyt.

Het kwalijk gebruik van dit woord is aengetoond,
BYDR. XXXIV en XXXVIII.

TASSEN bl. 7.

'k Zie gints den krygsknegt deelen, ruylen,
 De ranfels zwellen en de buylen,
 En treinen wagens vol **GETAST**.

TASSEN heeft tegenwoordig iet dat naer de oudheid zweemt, en is zekerlijk zoo gemeen niet meer als 't plag.

Men vindt het doorgaends in ene algemeene be- teekenis voor *stapelen, opbopen, Fr. entasser.* Zie **HUYDEC.** bl. 241·243. vergeleken met **F. BURMAN** *nieuwe aenmerk.* bl. 143.

KOEN zouden wy haest vergeten hebben, zoo niet meer dan eene herhaling ons dit woord herinnerd hadt;

Zijn Gedicht begint aldus ,

Wat grype ik, pen, of kunstpençeelen?
 Wat moet ik, oog, of oor voldoen?
 Hoe zal ik Hemelsche tafreelen?
 En Englen dingtaal best verdeelen?
 Wiens digtluim maakt my dog zoo KOEM?

Is men niet in staet dit woord te dulden in den armen
 DATHEEN, hoe zal men het doen in de hedendaeg-
 sche Gedichten, ten ware men, door zulke kwalyk
 geplaetste vertooning van taelkennis, die KOENE *Pof-*
hans van Parnas, wildé verstaesbaer maken.

NEDERSTUIKEN, de KLETS GEVEN en andere onver-
 staenbare woorden, alleen om het rijm gesteld, zie
 bl. 4, bl. 7, 9, 23, 25. enz.

Om het rijm is het ook dat de Dichter zomtjids
 pitdrukkingen gebruikt, waer voor hy zich anders
 wel zou gewacht hebben; dus zegt hy in de opdracht

—— die stad en landen,

—— met een *vragt*

Van wraakfiolen kwam bezoeken,

bl. 13.

Koomt nu de rouwe u 't kleed *besspatten*

bl. 19.

Jehovah, rigtig in zyn wegen;

Verkoor, met eewig albeleid,

Wys, onafhangelijk, noit verlegen,

Zyn juiste tydstop, om *van degen*

Te loonen Edom's onbescheid.

Om het rijm eindelijk is het dat hy schrijft *naer*
 voor na bl. 7.

Ga! steiger naar de starrebogen:

Volg vry de vlugt des arends *naar*.

't geen wy, als een kleinigheid zijnde, niet zouden
 hebben aengeteekend, moesten wy, met betrekking
 op de tael, niet betuigen dat de Dichter anderszins
 vry net en zuiver is.

Dat

Dat hy schrijft bl. 8. *van 's moeders*, voor *van moeders*, stellen wy op rekening van den letterzetter, als mede bl. 3.

En *bunne* ondergang vermelden

Voor *bunnen*, want *ondergang* is manlijk, 't geen dan van zelfs wegneemt, dat het verz door middel der smelting niet lam is.

Om welke reden de Heer van IPEREN spelle *beuit steuiten* enz. kunnen wy niet bepalen. —

Dat hy *braveeren* schrijft (in de *opdr.*) heeft hy met veele gemeen: een en andermael hebben we 'er iets van gezegd, 't was zekerlijk beter gemeden, vooral daer ter plaetse.

VERMEDEN, VERSCHROKKEN ENZ. anders VERSCHRIKT en VERMYD zouden wy ook meenen om het rijm gesteld te zijn bl. 28 en 9. indien wy niet verstonden dat de Dichter een Lievehebber en beoeffenaer is der Nederduitsche taelkunde, die het zekerlijk, met overleg, aldus en niet anders heeft willen stellen.

Zie daer Lievehebber! wat ons de zucht ten opbouw der tael en Dichtkunde, en de achting voor onzen Geleerden Dichter heeft doen aanmerken, wy vertrouwen dat men edelmoedigheid genoeg zal hebben om het in bescheidenheid optenemen.

Nu zullen wy, ten besluite, van 's Dichters kunst een staeltjen geven.

Na dat de Propheet zijn Gezichte met ingelaschte aanmerkingen hadt te boek gesteld, gaet hy met het 8te verz over tot de voorzegginge zelve, en 't bepalen van byzondere lotgevallen, die Esau, Juda en de omliggende barbaren treffen zouden, het geen alhier bl. 11. en volgg. dus werdt voorgesteld.

Al weêr wat nieuws! de donderwolken

Ontbarsten in een woest gekraak:

De Alleengebieder aller volken

Verkondigt door zyn' Hemeltolken

De bruischende ebbe zyner wraak.

K k 4

Ik

Ik luister Heer! genade, genade!
 Neen! neen! Obadja, dit 's 't bescheid:
 Jehova's wrok kooft hier te ftade,
 Ik was van eewigheid te rade,
 Te straffen Eſau's grimmigheid.

En gy, vervloekt gefpui, myn' woede.
 Mikt op uw bekkeneel en hals:
 Bezet de hoogtens, zyt op hoede, (a)
 Terwyl ik u beftook en ſpoede:
 De wapenkreet is gezinzints valsch.

Sa! Eliphaf, dat uwe braven (b)
 Bedenken ſchrandre tegenweer!
 Laat hem van rotz tot rotze draven
 En ongenaakbre ſpitzen flaven,
 Geptopt met ſchichten, ſchild en ſpeer!

Laat Magdiël en Iram zwoegen
 Om nieuwe lauwers, heldenroem:
 Zy, die zig oudtyds dapper droegen
 En door de Roovers benen floegen,
 De wakk're Jagrenſchaar en bloem!

De volken, die 'k ten aanval voere,
 Bedyden alle zeker niet,
 Ten zy ik u een kans afloere,
 Beleid en onvertfaagdheid ſnoere,
 Door misverftand en wrang verdriet.

Be-

(a) Van wegen de maat heeft de Dichter niet kunnen zetten, zyt op uw hoede, gelijk het wezen moest.

(b) Dit werdt geteld onder de Bafterdwoorden. Men zie 'er over HUYDECOPER proeve bl. 406. en vooral de verhandeling over BRAEF van den Heer F. BURMAN in de IVde BYDRAGE. Wy, voor ons, wy zouden nie verkiezen dit woord thands op zulk een wyze te gebruiken.

Behalven 't leed, dat uwe schatten
 En huisgezinnen onlangs trof,
 Koomt nu de rouwe u 't kleet bespatten:
 De wyze sneuven; hen vervatten,
 In 't krygshewind, de koenfte aan 't hof.

Maar deze zal ik fluks ontblooten
 Van snedigheid en overleg,
 Verwarring' heerschen doen, 's Lands Grooten
 Elkandrens raadslag om doen stooten;
 Zoo neme ik post by posten weg.

Dat heb ik noodig, om te slagten,
 Om etterstroomen, beken bloeds
 Te storten, Theman te versmagten
 In adergal (c) en Edoms kragten
 Aan 't hart 't ontappen onverhoeds. (d)

'k Zal alles door de kling doen jagen,
 Dat berg en rots verdedigd heeft:
 Geen bloodaard zal in 't kermen slagen:
 Hier geld nog dapperheid, nog klagen:
 'k Geef niemand oorlof, dat hy leeft.

Zoo moet beteuterd en verlegen

(c) *Ader*, *vipera*, stelt KILIAEN, is waer zoo wel als *adder*: Dan wy zouden voor het laetste wezen, ter onderscheiding van *ader*, *vena*.

(d) Nach eens gebruikt de Dichter dit woord *onverhoeds*, daer het niet beter is dan een stopwoord; bl. 29.

Dan zal de Godheid van den hoogen
 Afttygen uit zyn staatsiekoets,
 Om 't onafhangelijk alvermogen
 Van zynen scepter te betogen.
 Zoo zal hy heerschen *onverhoeds!*

U (e) opgeblazen wreevel staan;
 Zoo valt de schaamte u allerwegen
 Te lyf; want alles loopt u tegen,
 Waar gy de handen aan zukt staan,
 't Gewisse, wakker en aan 't wroegen,
 Door scherpen geesfel week gebeukt,
 Zal zig by myne roede voegen;
 Myn lang geterregd (f) ongenoegen,
 Erkennen heilig, ongekreukt.
 Geen balling zal 'er ergens vlieden,
 Of myne Vloekspraak volgt hem op:
 Myn' grimmigheid zal eewig zieden,
 Tot ge, ingelyfd by andre lieden,
 Weêr krygt door myne wraak den schop,
 En zyt ge een voetvaag by de volken,
 't Uitschrapfel van het flavenrot;
 Nog zult gy, dus gesteld; de wolken
 Een hagelbuy van jammerkolken
 Zien nederplonsen in uw kot. (g)
 Ontlyft en in den pool gezonken,
 By 't ondergaan der levens-zon,
 Voelt gy de woede, nimmer dropken
 Van wrok, onlydlyk weêr ontvonken
 In de onverdoofbre zwavelbron.

(e) U is het *Pronomen*; Maer het *adjectivum* is *Uw*; dit moet zekerlyk ook een *fact* wezen van den Letterzetter. Arme Letterzetter!

(f) Diergelyke uitrekking der woorden, wanneer men om een halven voet verlegen is, plag by de Dichters van vroeger dagen meermalen te geschieden, dan tegenwoordig by ons. Men ziet hier over iets in de laetste der *arie verbandelingen* van NIL VOLENTIBUS ARDUUM bl. 34. en volg.

(g) Wat dunkt u, Lezer! van deze uitdrukking? is ze niet fraei? is ze niet kunstig? ... Neen, Lievhebber! ze is te gezwollen, ze is berispelyk; — wat zijn hagelbuyen van kolken? en hoe kunnen die nederplonsen in een kot? ... Maer onze plaets is ten einde; anders hadden wy ook mogelijk noch wel iet gezegd over het *ontvonken* in zwavel. De

De Amsteldamse Predikant RUTGER SCHUTTE heeft de beminnaers en minnareffen der zoete zangkunde vereerd met een bundel *sichtelyke* GEZANGEN, op de beste Italiaansche, en eenige in dien smaak nieuw gemaakte Zangwyzen; by verscheidene gelegenbeden door zijn Ed. gedicht, eerste deel, in groot 8vo. 146 bladz. a 15 st: en met de zangwyzen of Muziek voor de Zang, Clavecimbael en Basso continuo, in 44 platen, daer achter gevoegd, a f 2: 15;

Dit Gezangboek is opgedragen aen den Drieenigen God enz. in de Voorreden werdt getoond dat de Heilige Dichtkunst en Muziek, onder de oudste en nuttigste kunsten behooren in de wereld, waer door de geschiedenissen in 't geheugen levendig bewaerd, heidendaden geprezen, de eeuwige Majesteit verheerlykt, en 't gemoed der stervelingen tot heilbespiegelingen werdt opgebeurd — ten dien einde verhaelt de kundige zanger hare eerste opkomst en verdere lotgevallen, zoo by de Hebreuwen als eerste Christenen, en prijzt een ieder de Heilige Dicht en Zangkunst aen.

Betreffende zijn werk: eerst verdedigt hy zich tegen die geene wie zyne behandeling stoten mochte, van sichtelyke Liederen op iedele en wereldsche zangwyzen gemaekt te hebben. —

Vervolgens zegt hy:

Nopens de Taal- en Dichtkunde, ben ik voornemens nog weidsche aanpryzingen, nog breede verschoningen te maaken. Ik ben niet dwaas genoeg my te verbeelden, dat de lauwerkranen der tans zoo zeer beschaafde Nederduitsche Taal- en Dichtkunde, door deeze eenvoudige Gezangen zou behaald zyn, die gemaekt wierden met een ganck ander oogmerk, te weeten om myn en andere godvruchtige gemoederen te *sichtben* en te *vermaaken*. Men heeft evenwel op de rigtigheid onzer Taal, en de behoorlyke maat en voeten onzer Nederduitsche Poëzy, agt geslaagen, zoo veel als met de maat der Muziek, en haare toonvallen en loopen bestaanbaar was. Hier uit spruiten veele veranderingen in die weinige liederen welke te vooren zeer gebrekkig door druk of schrift verspreid; en tans verbeterd,

zoo gebragt zyn binnen de behoorlyke paalen der dichtmaat, datze evenwel op de wyzen waar op ze gemaakt waaren kunnen gezongen worden. Elk soort van zaaken heeft zyne byzondere eigenschappen. Een Gezang verschilt by my veel van een Gedicht. En niemand kan geloven hoe moeilyk het is, in zulke korte regels, daar zoo veel rymklanken in één zangvers op malkanderen slaan, en duizend andere kleinigheden in acht te neemen zyn, om de Muziek genoeg te geeven, alles zoo te schikken, dat zig de Poëzy daar over niet met reden belge.

Om te toonen dat all' dit waerachtig zy, hebben we slechts een of ander Gezang uit te teekenen. Zie hier

DE YDELE WAERELD.

ZANGWYZE; *No mia Bella, il sol dilette.* Canz. XI,
OF: Canz. I. *bladz.* 8, en Canz. V. *bladz.* 21.

I.

'k Lach om schoonheên, die wat bliken;
'k Lach om eer, vermaak, en goed;
'k Lach om 't ryzen, om het zinken;
'k Lach om lof, die daalen moet.

II.

Wat zou my een aardworm geeven,
't Pryzen van een wank'lend Niet?
Zinkt hier 't zondig eigenleven;
'k Rys by God, die 't al gebiedt,

III.

Glorie, wellust, ryke schatten;
Is geen goed voor de 'ed'le ziel.
't Is haar grond, die God kan vatten;
God is 't goed, dat haar beviel,

IV.

I V.

Schoonheên, zyn slegts ydelheden ;
 En bevalligheid , bedrog.
 Al dit slyk wil ik vertreeden ;
 'k Wagt my voor dit draakespog.

V.

'k Laat my door geen' stroom vervoeren :
 Of de waereld scheldt , of vleit ,
 't Zal geen stille ziel beroeren.
 Alles is hier ydelheid.

V I.

'k Zal om 's waerelds dwaasheid lachen ;
 Om heur hartzeer , om haar vreugd ;
 Om 't verkwisten , om het prachen ;
 Om haar boosheid , om haar deugd.

Even zacht of noch zachter rollen en vloeijen de meeste der Gezangen. — Eenige kleinigheden om den rijmslag van *Sinay op naby*, en *gewennis* en *gewoonheid* voor *gewoonte* enz. zijn van te klein een belang om 'er op stil te staen , anderszins is de zuiverheid der tale redelijk wel bewaerd. — Maer verscheiden onderwetsse woorden , die men zoo min zal verstaen in deze nieuwe Gezangen als in den ouden *DATHEEN*, hadtmen 'er al zoo goed uitgelaten.

PRACHEN, by voorbeeld , weet ieder taelkenner dat te zeggen is, *bedelen* ; maer weet dat elk een voor wie deze Gezangen gemaakt zijn ?

Zoo is 't ook, onder anderen , met *KNALLEN*

Zoo kliëft myn vlerk
 Het donker zwerk ;
 Schoon donders *KNALLEN*.

VERHANDELING
OVER
ULFILAS,

En zyne overzetting der H. Schrift,
En byzonder der III Euangelien in het Moefo-Gottifch.

Het handschrift, uit het welke de onwaardeerbare Moefo-Gottifche overzettinge der vier Euangelien door den beroemden FR. JUNIUS in het licht is gebracht, wordt onder de geleerden doorgaands genoemd de *Codex argenteus*, niet om dat het een *Zilveren boek* is, maar, om dat de letters, met welke het boek beschreven is, niet met inkt, maar met een zeker vloeibaar zilver zijn getrokken. — De Ouden bezaten toch de konst, om een zeker vocht te bereiden, waar mede zy Goudene en Zilverene letteren op papier of pergament konden schryven: de Rechtsgeleerde CAJUS zegt in zyne *Institutiones* L. II. tit. 1. §. 4. „zoo ook „met papier en pergament, wanneer men op een „anders schrijft, al was het met Goudene of Zilverene letteren, zal insgelyks dien het geschrevene toebehooren, wiens papier of pergament „het geweest is” byna het zelfde vindt men by JUSTINIANUS §. 34. *J. de rerum divis.* Van deze gewoonte der ouden vindt men ook by andere Schryvers menigvuldige blyken. SÜETON. in *Neron.* C. 10. „een deel der verzen met goudene letteren geschreven werdt den Capitoofchen Jupiter ge- „wijd

wijd (a) SIDON. APOLLIN. Lib. I. *Epist. ad Montium*. „ Een Dicht, weerdig in goudene letteren „ Vereeuwigd te worden ” HIERON. *prolog. in Jobum* „ datze boeken hebben met Goud en Zilver be- „ schreven ” de wetboeken der Joden waren ook met goudene letteren geschreven, gelijk ARISTEAS getuigt (b) „ als zy nu ingetreden waren met de „ gezondene geschenken, en de Verscheidene perga- „ menten, op welke de Wetgeving met Goud schrift „ in Joodsche letteren geschreven was. ” En, zoo deze mogelijk geen geloof verdiende, het zelfde getuigt: ook JOSEPH: *Antiq. Lib. XII. (c)*. CAPITOLINUS in *Maximino Fun. C. 4.* „ Toen by ter „ schole besteld werdt, gaf hem zyne Moeder alle „ de boeken van Homerus in purper, met goudene „ letteren beschreven. HIERON. *ad Eustoch. de Cu- „ stod. Virgin* ” het pergament wordt met purper „ geverwt, het goud tot letteren gesmolten ” meer kan men hier van vinden by den zeer geleerden. JOH. MABILLON. *de re diplom. L. 1. C. 10. n. 6.* en van het vocht, waar mede deze letteren getrokken werden, en van deszelfs bereiding is uit oude boeken het een en ander voortgebracht door den niet minder uitmuntenden B. DE MONTFAUCON *Palæogr. Græc. Lib. I. C. 1. (d)*: Voeg hier by, het geene by HERM. HUGO gevonden wordt, in zijn boek *de prima scrib. Orig. C. XII.* en de byvoegf. van

(a) Vergel. PLINIUS VII. 31. aangehaald door BEROALDUS in *not. ad b. l. SUTTON*.

(b) In *hist. LXXI. Interpp.*

(c) OISRL. *ad CAJI instit. p. 81. not. 52.*

(d) SCHULTING *Jurispr. Antæ Just. p. 81.*

van den Hooggel. Hr. C. H. TROTZ over het zelve p. 108. sq. — Doch wy scheiden hier af, en zullen nog wat nader spreken van den Bisschop Ulphilas en zyne overzettinge. Van dezen Kerkvoogd maakt PHILOSTORGIUS gewag, (volgens de verkorting van den Patriarch PHOTIUS) *Hist. Eccles.* L. II. C. 5. zeggende, dat *Urbilas (e)* omtrend deze tyden (hy spreekt van de tyden van Constantijn den grooten, doch waar in hy schijnt te dwalen, nademaal alle andere Schryvers hem wat jonger maken, 'en ten tyde van Keizer Valens stellen, omtrend den jare 370. (f) *Van de Scythiers, die aan geene zyde des Donaus Woonden, welke men oudtijds Geten, doch thands Goten noemt (g), veel volks*

(e) Dus wordt hy hier genoemd: in een zeker oud Latijnsch versjen, waar van wy in 't vervolg nog zullen spreken, heet hy *Gulfila*: by anderen is hy ook bekend onder den naam van *Ulpillas, Wulfilas, Galfilas, Gulfilas*. Z. CHR. KÖRTHOLT. *de variis script. edit.* p. 364.

(f) Z. SOCRATES *H. E.* Liv. IV. C. 27. THEODORITUS, SOZOMENUS, NICEPHORUS, aangehaald en gevolgd door JAC. GOTHFR. *diff. ad Philostorg.* p. 52. VOSS. *de arte Gramm.* L. I. C. 9. p. 37. CAVE *Hist. Litt.* vol. I. p. 229. TROTZ ad HUGON. *de prim. scrib. orig.* p. 63. OFFERHAUS *Comp. Hist. Univ.* L. VI. C. 7. §. 6. p. m. 287. SAXE *O. romaff. litt.* p. 25.

(g) Dit schijnt de gedachten van ABR. MYLIUS *Ling. Belg.* p. 89 en 119. te bevestigen, te weten, dat de Goten en Geten één volk zijn; voor welke meening ook bygebragt kan worden, dat een onbekend Dichter zegt, dat *Urbilas* (dien hy *Gulfila* noemt) de Letters der Goten voor den dag gehaald hebbe, daar anderen hetzelfde eenparig van de *Goten* getuigen: doe hier by, dat WALAFR. STRABO *rer. Eccles.* C. 7. (aangehaald door HEINECC. *Hist.*

volks op der Romeinen gróndgebied heeft overghebragt, dat om bun Godsdiensft uit bun eigen land verjaagd werdt, — dat by ook by gelegenheid van een gezantschap, in het welke by nevens anderen naar den Keizer gezonden werdt, van Eusebius en de overige Biffchoppen, die by hem waren, tot Biffchop der Chriftenen, welke onder de Geten Woonden verkoren zy (hier mede; fchoon met de getuigenis van anderen niet overeenkomende, zullen wy ons thands niet bezig houden, als zijnde zulks tot ons tegenwoordig oogmerk niet dienftig) dat by, behalven de zorge, welke by in andere zaken voor bun droeg, ook eigene letteren voor bun hebbe uitgewonden. By dit laafte moeten wy een weinig ftíl ftaan.

Het geen PHILOSTORGIUS hier van Ulphilas zegt aangaande de uitvindinge der Gothifche letteren, wordt ook van hem getuigd in een oud byfchrift, na veelmaals voortijds uitgegeven te zijn, nu onlangs herhaald door den Hooggl. Heer P. BURMANNUS, in zyne *Antholog. Latina* L. II. num. 264. (Tom. I. p. 450.) het is *de inventione litterarum*, over de vinding (of liever *Vinderen*) der letters, en zegt onder anderen:

Moy-

Hift. Jur. Lib. II. §. 1. (schol.) zegge, „ *Gothi qui & Getae, eo tempore, quo ad fidem Christi perducti sunt, in Graecorum provinciis commorantes, nostrum, id est Theoticum, sermone habuerunt* ” niet tegenftaande dit alles, heeft echter onlangs in Frankrijk de Heer d'ANVILLE (in zyne *Memoire sur la Nation des Getes*, te vinden in de *Memoires de l'Academie Royale des Inscript. & belles. letr.* Tom. XXV. Zie: de *Journal. des Sav.* 1760. Avril pag. 291. Suij.) getracht te bewyzen, dat de Geten en Gotthen twee onderscheidene volken geweest zijn. Zie ook WACHTER. *praef. gloss. Germ.* §. 43. sqq.

*Moyſes primus Hebræas exaravit litteras : —
 Quas Latini ſcriptitamus, edidit Niçoſtrata.
 Gulſila promiſit Getarum, quas videmus, ultimas !*

Doch ! hoe zal men dit vereffenen ? VOSSIUS de *arte Gramm.* Lib. I. Cap. 9. maakt zeer waarſchijnlijk, gelijk ook de Heer TROTZ ad *Hugon.* p. 64. uit BASNAG Tom. III. *Annal. Eccleſ. Polit.*, dat de Gothen, reeds voor dezen tijd letteren gehad hebben : en echter wordt het zelfde, dat PHILOSTORGIUS, en de OPSTELLER van dit *Epigramma* getuigen, bevestigd door SOCRATES *Hift. Eccl.* Lib. III. Cap. 33. SOZOMENUS H. E. Lib. VI. C. 37. JORNANDES en RICOBALDUS VAN FERRAREN, Zie JAC. GOTHOF. *diff. cit.* p. 56. en VOSSIUS l. c. p. 37. (edit. in 4ta formâ) (b) Deze ſchijftrydigheit ſchijnt ons toe gemaklijk uit den weg geruimd te kunnen worden, indien men ſtelle, dat de Gothen reeds voor Ulphilas letteren gebezigd hebben, maar zulken, die ze of met Grieken, dat wy het liefſt gelooven, of met Romeinen gemeen hadden : doch, dat Biſſchop Ulphilas die Gottiſche Letteren voor hun hebbe uitgedacht, welke zy naderhand, als eigen alleen hebben in gebruik gehad : En hier henen leidt ons PHILOSTORGIUS, en ook de aangehaalde Dichter ; de een zegt, dat Ulphilas *litteras ſuius, peculiareſ quafi*, hun alleen eigene, huislyke letteren voor hun hebbe uitgevonden ; de ander, *dat by de laaſte letteren*
 der

(b) Vergelijk ook MOSHEM. *inſtit. Hiſt. Eccl.* Sæc. IV. Part. I. Cap. I. §. 21. en de by hem aangehaalde ſchryvers.

der *Geten*, (zoo noemt ook hy, die by andere *Goten* zijn) die ze *tbands* zagen gebruiken, voor den dag gebragt hebbe. gevende dus stilzwygend te kennen, datze voor die, anderen hadden in gebruik gehad; waar by wy nog voegen moeten, dat hy mooglijk in dezen opzichte de *Moses zynes tyds* genoemd zy, zo als *PHILOSTORGIUS* vervolgens leert, als hebbende beiden (naar het opgegevene *Epigramma.*) nieuwe letteren hunnen volke, daarze als herders en hoeders overgesteld waren, medegedeeld. —

PHILOSTORGIUS vaart voort met te zeggen, „dat „ deze *Ulphilas* ook de geheele *H. Schrift* voor de „ *Goten* in hunne taal hebbe overgebragt, uit- „ genomen de boeken der *Koningen*, daarom dat „ die een oorlogsgeschiedenisse behelzen, daar het „ Volk van zig zelf oorlogzuchtig zynde, eerder „ eenen breidel om hunnen yver tot den kryg te „ beteugelen, dan eene spore daar toe noodig had. „ — Dat ook de *Keizer* zelf dezen *Ulphilas* „ groote eer bewees, en hem meenigmaal *den Mo-* „ *ses zynes tyds* plagt te noemen.” Dit laatste ge- „ schiedde waarschijnlijk. *Vooreerst*, om dat hy een herder en leidsman was van een om den *Godsdienst* verdreven Volk, even als *Moses* in zijn tijd de hoeder en voorganger der verdrukte *Israëllers* geweest was: *ten tweeden*, om dat hy (gelijk wy zo even begonnen te zeggen) ook byzondere letteren voor dat Volk had uitgevonden, gelijk ook *Moses* voor de *Hebreëen* gezegt werdt gedaan te hebben. *Ten derde*, om dat, gelijk de *Israëlliten* door *Moses* de wet Gods machtig werden, dus ook de *Goten* door hunnen *Ulphilas*, (wiens woorden zy voor

ontwrikbare wettén aannamen, volgens de getui-
genis van THEODORITUS *Hist. Eccl. Lib. IV. C. 37.*)
en zyne Vertaling, de Geboden des Heeren ont-
vingen, die te voren voor hun duister en onver-
staanbaar waren geweest; Doch! by deze over-
zetting zullen wy onze aandacht nog wat langer
bepalen: in 't voorbygaan moeten wy aanmerken,
dat, schoon de oude Kerklyke Geschiedschryvers
deze overzetting aan Ulphilas toekennen, 'er nocht-
ans ook groote Taalkenners geweest zyn, die een-
den Frankischen Schryver voor den maker van de-
zelfde houden, onder anderen MATHURINUS VEYS-
SIERE LA CROSE, *Thej. Epist. T. III. p. 78.* die het
zelve zoo waarschijnlijk heeft gemaakt, dat vele
Geleerden in Duitschland tot zijn gevoelen zijn
overgegaan: hier tegen heeft zig aangekant JOH-
RHEE, die, na de bewyzen van LA CROSE te hebben
opgenoemd, dezelve bondig wederlegt in zyne
Dissert. Acad. de lingua Codicis argentei §. 5-18.,
en vervolgens §. 18-21. voordgaat om tegen HIC-
KESIUS en deszelfs bygebragte zwaarigheden te be-
toogen, dat Ulphilas voor den maker dezer over-
zettinge te houden zy. Wat nu het gezegde van
PHILOSTORGIUS aanga, dat Ulphilas de boeken der
Koningen onvertaald gelaten hebbe, wy twyfenen,
of dit wel zeker zy, immers, behalven dat SOCRAT-
ES H. E. IV: 33. en anderen zults 'er niet byvoe-
gen, de aangevoerde reden van den krygszuchtigen
aaf des Volks genomen kan hier niet veel gelden,
want, daar de benoeming van de *boeken der Koning-
gen ten Hoogsten* niet verder kan uitgestrekt wor-
den, dan tot de twee boeken Samuels, en de bei-
de boeken der Koningen, hoe is het toch te begry-
pen,

pen, dat Ulphilas deze uitgezonderd, en echter het eerste, tweede en vierde boek van Mozes, dat van Josua, der Richteren, enz. welke alzo veel voedsel, als die der Koningen, aan hunnen strijdbaren aart konden geven, vertolkt zoude hebben? Wat hier ook van zijn moge, dit schijnt ten minsten uit WALAFR. STRABO *rer. Eccles. Cap. 7.* aangehaald by KORTHOLT *de Variis S. S. editt. p. 365.* te blyken, dat reeds in de negende eeuw een goed deel dezer overzetting verloren ware gegaan, want hy zegt: *studioſi illius gentis divinos libros in ſua locutionis proprietatem tranſtulerunt; quorum adhuc monumenta apud nonnullos habentur*; wat staat 'er te maken zy op het verhaal van JOS. SCALIGER *Can. Ifag. L. III. p. 347.* by den gem. KORTHOLT mede uitgeschreven l. l. *Cap. 29. §. 12.* oordeele een ieder zelf. Men vindt nog gewag gemaakt van twee M-Gothische overzettingen des geheelen N. T. by SIBRANDUS LUBBERTUS en SUFFRIDUS PETRUS aangehaald by KORTHOLT p. 366. doch van welke men niet weet, waarze beland zijn. Beroemd is geworden het handschrift der vier Euangelien (i) dat, hoewel 'er eenige hoofdstukken en verzen aan ontbreken, op dun violet pergament deels met goudene, doch meest met zilverene letteren geschreven, na lang in Duitschland herom gezworven te hebben, eindelijk gekomen is in de boekkamer der Abdye van Werden aan de Rhoer in Bergsland, omtrend vier mylen van Keulen, van daar

is

(i) De eerste, die van dezen *Codex Argenteus* gewag heeft gemaakt is *Antonius Morillonius* in eene Verhandeling door *Bonaventura Vulcanius* in het licht gegeven.

is het overgebracht in de Koninglyke Zweedsche boekery, en aldaar onder het oog gekomen van den Geleerden ISAAC VOSSIUS, deze heeft het zynen Oom FR. JUNIUS in handen gegeven, welke het zelve ook, te gelijk met eenen A-Saxische overzetting der vier Euangelien, een *glossarium Gothicum* door hem zelf verveerdigd, en noten van TH. MARESCHAL. op beide de Vertalingen heeft uitgegeven te Dordrecht in 't jaar 1665 en 1684. 4°. het handschrift zelf wordt thands nog te Upsal in Zweden bewaard, en is nog eens te Stokholm in 't jaar 1671. door GEORG. STIERNHIELM, doch met een Latijnsche letter, uitgegeven (k). 'Er is ook nog een nieuwe uitgave van beloofd door ERICUS BENZELIUS, Hoogleeraar te Upsal, met eene Latijnsche vertolking; hy heeft zelfs reeds eene proeve van ééne bladzyde met nieuwgegotene Gothische letteren laten drukken. Zie G. DE MASTRICHT *Prolog. N. T.* §. 59. Ja te Oxford is 1750. het geheele werk naar het afschrift van BENZELIUS door

EDOARD

(k) Zie van dit alles KORTHOLT. l. l., G. D. T. M. D. *proleg. ad N. T.* §. 57. sq. A. VERWER *praef. ad Ideam* L. B. p. 17. sq. L. TEN KATE I D. bl. 56. * J. G. GRÆV. *Vit. Franc. Junii* ante hujus Libb. *de pist. Vett.* edit. Roterod. a. 1698. fol. MORHOF. in *Polybist.* T. I. Lib. III. C. 4. p. 747. en HEUMAN *Comp. reip. Litt.* Cap. VI. §. 13. RUMPEUS *comm. Crit. in N. T.* p. 393. JAC. LE LONG. *Bibl. Sacr.* P. II. p. 167-170. OUDIN. *de Scriptt. Eccles.* Tom. I. p. 491. sqq. daar men iets zal vinden uit HEUPEL. *diss. de VLFILA*, Witemb. 1693. (welke wy niet hebben kunnen machtig worden) PARS *Index Batav.* p. 347. sq. en ERNESTI *Instit. int.* N. T. P. II. C. III. §. 10. p. m. 106. sq.

EDOARD LYE in het licht gegeven. **ERNESTI** *Inst. int.* N. T. p. 107. Edit. Lips. Doch behalven de vier Euangelien zijn ook nog eenige hoofddeelen van den brief aan de Romeinen overgebleven, welke te vinden zijn in de boekery te *Wolfenbittel*, en die beloofd heeft uit te zullen geven **FRANC. ANT. KNITTEL** in een *programma* te *Brunswijk* gedrukt A. 1758. 4°. Zie Mr. **FORMEY** *Nouv. Bibl. Germaniq.* Tom. XXIV. p. 226. De Heer **TEN KATE** geeft in zijn I. D. bl. 56. * ten bewyze, dat de taal van dit Euangelium Gothicum dezelfde zy met die der Gothen, welke wel eer van de *Wijffel na Moesien* en *Dacien* verhuisd zijn, onder andere kenteekenen ook dit op, dat de ongelijkvloeiende verba van de IV. *Classis* eene verbuiging hebben, die gantsch verschillende is van al de *Duitsche* en *Kimbrische* takken, en, uit hoofde van de nabuurschap en den gemeenzamen omgang der Gothen met de *Grieken*, toen zy in *Moisien* hunnen zee hadden, ten eenemaal op den *Grieksch*en trant loopt; hier by voegende, dat de *M-Gottische* letters zeer veel van het *Grieksch* hebben, en uit het gantsche *Euangelium M-Gotbicum* blijkt, dat het oorspronkelijk uit den *Grieksch*en Text is overgezet; waaromtrent ook van dezelfde gedachten zijn **TH. MARESCHALLUS**, **JAC. USSERIUS**, **CHR. KORTHOLT**. C. 27. §. 8, II. fin. **JO. MILL** proleg. in N. T. p. 151. **BENGLIUS**, **WETSTEIN**, en **ERNESTI** l. I. P. II. C. IV. §. 10. nochtans wordt dit tegengesproken door **G. VAN MASTRICHT** *proleg. ad N. T.* (edit. *Wetsten.* Amst. 1735. 8vo) doch zonder reden. — De letters, met welke men dit handschrift beschreven vindt, schynen eerder als met eene zekere soort van drukkonst op het pergament gebrand, dan

ge-

geschreven te zijn, gelijk aangetoond is door FRANCISKE in *Ulfula illustrat.* Upsal. 1752. 4°. en door de Geleerde BENEDICTINERS in hun *Nouv. Traité de Diplomatique.* Zie *le Journal des Sçav.* 1759. Avril p. 363. en Decemb. p. 337. sq. als mede *de Nouv. Bibl. Germ.* Tom. III. p. 201. — Dit zy thands genoeg om de lotgevallen en geschiedenis van dit eerwaardig kleinood, en het oudste overblijffel van den Theutonischen taaltak, zoo als die door verscheidene Schryvers op verscheidene plaatsen ons zijn medegedeeld, op te maken, wy twyfelen niet, of ieder, wien de waarde van dit voortrefflijk denkstuk der aloutheid bekend is, zal deze onze verhandeling met een gunstig oog aanschouwen en goedkeuren.

Het Genootschap
D. A. O. M.

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* alle maenden uitgegaven, en zyn mede te bekomen te Middelburg by *Taillefert* en *Gillissen*, Zierikzee *V. d. Tboorn*, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*, Tongerlo, *de Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rotterdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort *Bluffé*, 's Hage *O.* en *P. van Tbol*, Delf *Sterk*, van der *Smout* en *Grauwvenbaen*, Utrecht *Kraon*, de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en *ten Bosch*, Groningen *Spandauw* en de *Wed. Groenewoud*, Leeuwarden *Gbalmet* en *Comp.*, Franeker *Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLVII. ————— 1762 2.

U I T N O O D I G I N G E
D E R
L I E F H E B B E R S E N K E N N E R S
V A N O N Z E
M O E D E R T A L E ,
Tot het helpen toefstellen
V A N E E N
O O R D E E L K U N D I G
N E D E R D U I T S C H W O O R D E N B O E K .

In myne Proeve van Taalkunde, voor eenige jaren in het licht gegeven, meen ik te hebben aange- toond, dat 'er geene Taal in de weereld is, die *Ei- gene Taalkundige Synonyma* heeft. (§. 170, 171.) In ons Nederduitsch zyn 'er derhalven ook geene. Dus moeten wy naar de *Gebruikelyke Betekenissen* der woorden zoeken, om van den *Waren Eigentlyken*, en gemeenelyk ook van den *Oorspronkelyken Zin* zekere wetenschap te bekomen. Ook heb ik geleerd, hoe en op wat wyze men in eene *Levendige Volkstale*
M m die

de *Gebruikelyke Beteekeniffen* kan ontdekken: (§ 74-77.) en teffens betoogd, dat geen *Spraakmeester* dezelve kan kennen en onderscheiden, als door *Verkeer* onder 't volk, daar de *Taal* Levendig is, of door een vernuftig gebruik van goede *Woordenboeken* en *Vergalingen*; of door beide te samen. (§ 83.)

In onze *Moedertale* is, te dezen opzigte, nog alles gebrekkig. Wy hebben, 't is waar! hier en daar eene *Vertalinge*, die door den beugel kan: schoon de rege kragt der *Vreemde Beoordingen* 'er zelden overal behoorlyk in is uitgedrukt. *Goede Woordenboeken* hebben wy niet. *KILIAAN* is genoegzaam de eenigste, die over de *Oorspronkelyke Beteekeniffen* en *Verouderde Afleidingen* met vrugt kan geraadpleegd worden; waarom de verbeterde uitgave van dat *Woordenboek* met verlangen word te gehoet gezien. Maar het *Hedendaagseb Gebruik* der *Woorden* is 'er niet in te vinden. *TEN KATE* en soortgelyke *Geleerden* hebben hier weinig toe bygebragt. *HURDECOPER* schikte zig naar de beste *Digters* en *zilverste Schryvers* van zynen tyd, in 't beoordeelen van *VONDELS Overgezette Herscheppingen*. Dan die *Digters* en *Schryvers* hadden, door 't verkeer onder hunne landzaten, zig de *verbazende Woordenrykheid* van het *Nederduitsch* niet zoo wel te nutte gemaakt, als *CATS* en *VONDEL* voor hun gedaan hadden. *Alengskens* heeft men ettelyke woorden beginnen af te keuten, zonder 'er even fraye en kragtige in de plaats te stellen. In *Holland* verbeelde men zig, wierd alleen *zuiver Nederduitsch* gesproken. — *Twee*, of drie *Digters* maakten van tyd tot tyd een eedgelyk, om de *Nederlandsche Spraak* van alle kanten te beproeifen; en, zoo zy voorgaven, te *zuiveren*. Alles, wat in *Friesland*, *Groningen*, *Overyffel*, *Gelderland*, *Uitregt*, *Brabant*, *Flaanderen* en *Zeeland* gesproken wierd, en in *Holland* onbekend was, wierd aanstonds voor een samenstel van *verouderde*, *ongeschikte*, *lompe*, *lage Stop* en *Lapwoorden* gehouden: zoo 'er iemand ergens de onvertzaagdheid had, om ze in een *Gedigt* te bezigen. *Middeleryl* bekreunde men zig nogtans niet over 't *Gebruik* en de *Gebruik-*

bruikelijke Beteekenissen. Alle Ambagten, Bedryven en Wetenschappen hadden en hebben nog heden hare *Eigene Kunstwoorden.* 't Is waar! eenige van die worden verwaarloosd of van dag tot dag meer en meer verbasterd door de *Straat- Stadhuis- en Hof-tale.* Maar dit neemt evenwel niet weg, dat 'er nog quizzenden goede Nederduitsche Woorden hier en daar schuilen, tot welker oordeelkundige kennisse geen goed Digter of Schryver voor als nog gekomen is: en dat het meer dan tyd word, dat wy ons op het onderzoeken dezer schatten van onze Moedertale, met alle naarstigheid, toeleggen.

In 't. bepalen van de ware Gebruikelijke Beteekenissen begaan de Niewerwetsche Taalzifters nog eenen groven mislag. Voor eerst zoeken zy het waarf verschil niet tusschen de *Eigentlyke* en *Overdragtelyke Beteekenissen* der Gebruikelijke Woorden. Ten anderen, drukken zy de Beduidenissen door zoogezegde *Gelykzinnige Woorden* (*Synonyma*) uit: dat het een ieder bekend is, die wat dieper in de Geheimen der Taalkunde heeft leeren inzien; dat het *versjebil* dier *Gelykzinnige Woorden* overal, wat den zin betreft; zeer *aanmerkelyk* is. En deze is ook de ware reden, om welke men geene *Op-eenstapeling* van *Synonyma* dulden kan; en om welke men, naar welgevallen 't een voor het ander neemt, en, om zood te spreken; de *Naam- By- en Werk-woorden*, zonder oordeel, in de grabbel goyt. Egter zoo dra deze fraije handgreep door Dgters en Redenaars van naam en bekwaamheid eens of andermaal is te pas gebragt; denkt men gezags genoeg te hebben, om 'er eenen algemeenen stokregel van te maken, en 'er andere Verzen en Schriften naar te beoordeelen.

Meer dan eens hebben my Geleerde en Verstandige Lieden aangezet, om, door de Uitgave van een *Nederduitsch Onschryvend Woordenboek*, die gebreken van onze Taal eenigzints tegen te gaan, en 's voetspoor van RICHELET, die iets diergelyks in de Fransche Taal gedaan heeft, op te volgen. Maar dit was myn werk niet! Ook bevond ik 'er my alleen buiten staat toe. 'k Heb een en andermaal de-

zen en genen aangesproken, om 'er my in by te springen. Vruchteloos! Elk ziet op tegen den arbeid, en wanhoopt aan de uitkoomste. Wat zal ik zeggen? Zyn de Hollanders dan dreamers, gelyk hun zekere Engelsch Schryver nageeft. Men zou het haast in dezen gelooven moeten van eene beschaafde Natie, die zoo vele Rymers, Taalzifters, Poëten en andere Schryvers in de Moedertale uitlevert, zonder dat zy zig op het vervaardigen van een goed *Oordeelkundig Woordenboek* durven toeleggen.

Om in het opzetten en vervaardigen van zulk een nuttig werk wel te slagen, behoorde men een Genootschap op te rigten, van het welk ieder Lid eene bepaalde taak op zig nam. Voor een Legger kon men by voorraad, 't een of ander *Vertalend Woordenboek* van HOOGSTRATEN, HALMA of soortgelyke verkiezen, met dat onderscheid egter, dat men aantonds de daar in voorkomende *Afstammelingen* onder hare *Wortelwoorden* schaarde. Dan zou die Gebrekkige *Woordenlyst* kunnen aangevuld worden met zoogezegde *Oude* en *Versletene Woorden*, die uit KLAAS KOLYN, MELIS STOKE en andere oude Hollandische, Friesehe en Flaamsche Schryvers te halen waren. In ieder byzonder landschap van Nederlandischland moest men een of meer Leden hebben, die wederom (al ware het door behulp van bekwame Schoolmeesters) woorden, die aan byzondere steden, dorpen en streken eigen zyn, en elders in onbruik, getrouwelyk opteekenden, en 'er de verzamelingen van aan hun toezonden, die de *Woordenlyst* moesten aanvullen. In voorname steden en plaatzen moest men de Kunstwoorden van ambagten, bedryven, koophandel, viffery, jagt, zeevaart tragten by een te zamelen. En, gelyk men bekwame lieden aantreft onder allerley slag van menschen, zoo is het niet te denken, dat men die ongenegen zou vinden, om alle onderrigtinge te geven, die men in dezen vorderen kan. De Geschriften der Geleerde in onze Taal gemeen gemaakt, zouden hier ook te stade komen, in het vergaderen der eigensaardige
woor-

woorden en benamingen, die in de Geschiednisse der Natuur en in andere beschaafde kunsten en wetenschappen te vinden zyn. In welk geval men geen ander Wysgeerig of Wiskunstig Woordenboek tot verstand van Geleerde Schriften, zou van nooden hebben. De werken der beste Poëten zou men ook moeten raadplegen, om alle Digtkundige Woorden in zulk een Woordenboek verstaanbaar te maken, zoo wel de hoogdravende, als die, welke nieuwelings door eene Poëtische samenstelling en uitvindinge op het tooneel gebragt worden. Met een woord, het maken van deze Woordenlyst vordert een wyd-uitgestrekt onderzoek; maer de moeite om die eerst te beginnen en te schetzen, is juist zoo groot niet, als men zig wel verbeeld.

Zoo dra men die Woordlyst tot eenen merkelyken trap van volmaaktheid gebragt heeft, zal de beoordeeling over het *Waar Gebruik*, over de *Verouderinge*, over de *Hoogdravenheid* of *Laagheid*, en vooral over de *Ware Gebruikelyke Beteekenisse*, *Eigentlyke* of *Oneigentlyke* moeten volgen. Die woorden, welke by VONDEL, HOOFT, HOOGVLIET, POOT en andere Digtters niet te pas gekomen zyn, moeten daarom niet verworpen worden, al zoomin, als de *Gebruikelyke Buigingen der Werkwoorden*, die in iets van de reeds *Aangenomens* afwyken. Men mag 'er dan ook de zoogenaamde *Gelykzinnige Woorden* tot gemak van Kooldigtters en gewronge Redenaars by voegen; maar het waar onderscheid hunner Beduidnissen moet teffens naauwkeurig worden aangewezen: op dat niemand in 't vervolg *Stop-* en *Lap-woorden* uit onnozelheid gebruike, en ook nimmer die misdaad, ten onregte, aan Poëten geweten worde, die nergens een woord of spreekmaniere zonder nadruk willen te pas brengen. Eindelyk kan men de *Geslagtlyst* van HOOGSTRATEN met oordeel volgen en aanvullen, en uit het verscheillend Gebruik der *Werkwoorden* opmaken, hoe zy met de *Naamwoorden* best te vereenigen zyn, en welke *Betrekkingwoorden* of *Beerekkingssteekenen* (Taalk. §. 141-156.) tot het maken van bepaalde *Spreekmanieren* moeten gebezigd worden.

Langs de Oostelyke grenzen van Nederduitſchland zal men de verzwageringe met het *Hoogduitſch* gemaklyk ontdekken: en langs de Zuidelyke de ſamenvloeyinge met het *Frantiſch*. Die waarnemingen kan men zig te nutte maken, en op eene oordeelkundige manier uitvinden, welk het Frantiſch en Hoogduitſch van onze Moedertale, of wat deze van die beide Spraken nog dagelyks overneemt. Edog zulke byzonderheden behooren meer tot de *Afleidkunde*, (*Etymologia*) van welke de Heer Overſte BURMAN nog onlangs eene ſcherze geg. ven heeft, als wel tot de natuur van een *Oordeelkundig Nederduitſch Woordenboek*.

De Liefhebbers van onze Moedertaal, die ruim zoo ryk en nadrukkelyk is, als de beſte Spraak van Europa, worden derhalven by dezen vriendelyk en nedrig uirgenoodigd, om alle *Woorden*, die ergens *Gebruikelyk* zyn, hoe miſſelyk zy hun ook mozen voorkomen, by voorraad, op te teekenen, zulke namentlyk, die niet algemeen in Holland bekend zyn. Wy twyffelen niet, of in alle gewelten, ten minſten van ons Vaderland, zullen 'er zig Taalminnaars opdoen, die aan dezen arbeid wel de hand zullen willen leenen. Indien 'er zig dan, by verloop van tyd, eenige kans opdoet, om de *Woordenlyſt*, waar van wy geſproken hebben, te vervaardigen, en dus de *Grondſlag van het Woordenboek* te leggen, zal men de Liefhebbers nader waarſchouwen, om hunne aanmerkingen op eene gemeene verzemelplaatze te willen by een zenden. Met dankbaarheid zal men in een Voorberigt meldinge maken van al het geen ieder Taalkenner tot de voltoyinge van dit Hoognuttig Werk zal hebben bygebragt, en men zal zoeken zorge te dragen, dat alles naar genoeg worde uitgevoerd.

JOSUA VAN IBEREN.

PROEVE

P R O E V E
V A N
DICHTLIEVENDE OEFENINGEN,
onder de zinspreuk
M I N I M A C R E S C U N T.

Wy zagen voorlang, in de MAENDELYKSCHÉ BYDRAGEN, aen den opbouw der Nederlandsche Dichtkunde, op verschillende wyzen gewerkt: Zommige liefhebbers vonden vermaak Dichtoeffenaers eenige algemeene regelen voor te schryven, ofte wel zulke, die hun van anderen niet te richtig gesteld schenen, afsteekten: anderen behaegde het meerder de fraaiste bloempjens uit te kippen, en een tuiltjen, zoo van ouder als jonger Poëeten, den Liefhebber en op te dragen: — terwyl een derde soort zich wel verledigen wilde om deze of geene mis of meer stoute zegswyze van den een' of anderen Dichter aen de reden te toetsen, om dus de kolken en klippen, waer voor men zich wachten moest, in het oog te stellen.

Daer wy nu in elk dezer drie oefensoorten byzonder genoeg vinden, en byna niet weten te bepalen, welke ons de nuttigste toefschyne, waarom zoude het ons niet geoorlofd zyn, door één van ieder, proeve te nemen, of onze zucht en liefde tot deze heereyke kunst, op deze of geene wyze, strekken mocht, ten nutte onzer Dichtminnende Landgenooten, en ter onzer eigene leeringe.

I.

Tot het eerste deel dan van ons bestek lust het ons onze aanmerkingen op te geven over zekeren regel, dien de kundige ADDISON den Dichter voorschryft, in zyn *Spectator*, Volum. VI. N°. 418. pag. 90 en 91. alwaer zyne woorden verduitscht aldus luiden:

„ Vermits het verstand der menschen in de stoffe iets volmsakter begeert, dan er wezenlyk in is, en men nimmer zulke voorwerpen in de Natuer kan vinden, die genoegzaam voldoen aan de verhevene denkbeelden der bevalligheid ; of, met andere woorden, vermits de verbeelding zich zaken vertoonen kan, die grootfcher, die ongemeener en schooner zyn, dan die men ooit met het oog beschouwde, en alles wat men ziet eenig gebrek onderhevig is, zoo is het de post van een' Dichter, de verbeelding in zyne eigene denkbeelden te volgen, en te vieren, doormiddel van de Natuer te herstellen en te volmaken, daer hy eene wezenlykheid beschryft, en daer hy een *fitie* of verdichtfel beschryft, grooter schoonheden saem te voegen, dan 'er immer in de Natuer by elkander waren.

Hy is niet verplicht na haer te wachten in de trage voortgangen die zy maekt, van het eene faeisoen tot het ander, nochte haer gedrag waer te nemen in de achtereen volgende voortbrenging van planten en bloemen : Hy mag in zyne beschryving alle de schoonheden van de Lente en den Herft te saem voegen, en het geheele Jaer iets laten toebrengen om die behagelyker te maken. — Zyne roozelaren, kamperfoeliën en jasmynen mogen te gelyk bloeyen, en zyne bloembedden op een' zelfden tyd met Lelyen, met violetten en amarantthen gedekt staen.

Zyn grond is niet bepaeld tot eenig byzonder soort van gewassen, maer is even zoo bekwaem voor Mirthen als voor Eiken, en van zelfs geneigd tot de teelte van allerlei climaten.

De oranjeboomen mogen 'er in 't wilde groeyen, de mirthe mag men 'er in iedere hegge vinden; en, dunkt het hem goed een Laen te hebben van speceryen, hy kan met 'er haest Zon genoeg gebieden om die voort te brengen.

Wanneer all' dit noch geen behagelyk toneel uitlevert, kan hy zommige nieuwe soorten van bloemen maken.

ken, met lieffelyker geur en ryker van kleur, dan 'er groeyen in den tuin der Nature. enz. — enz." (*)

ADDISON is de eenigste niet die van deze gedachten is, maer verscheiden andere hedendaegsche Dichters, en Sierschryvers, hem volgende, of noch verder gaande, schromen niet, in hunne wezenlyke beschryvingen van bloemhoven of moestuinen, de bloemen en vruchten en van de Lente en van den Zomer teffens te plaetsen: — De zwierige HERVEY, by voorbeeld, schildert aen 't begin van zyn IIde *Gesprek* zekeren bloemhof en moestuin aldus.

„ Op eene verscheidenheit van nette bedden, waren de keurelykste schoonheden der bloeiende natuure by één vergaderd. Hier hing de *Hyacinth* haere zyde klokjes op; of de *Lely* stigte 'er heure zilvere pyramieden. Ginds stont de zindelyke *Narcis*, halfopen gedöfcht in een mantel van sneeuwenden glans; of de luisterryke *Ranunkel* droeg 'er een rykgetooid kleed van stralend scharlaken. Men zag 'er de *Angelieren* staetelyk ryzen, om de einden der bloembedden te emailjeren; de *Roozen* openden zich om de heiningen te kleeden: en van alle zyden wiert men omringd door een ryken overvloed van de schoonste formeersels, welke of nog tusschen

(*) Men vergelyke deze vertaling by die van LE CLERQ IV. D. verhoog 54. — ADDISON en STEELE zijn te beklagen dat den Engelschen *spectator* zoo gering een Nederduitsche vertaler is te beurt gevallen.

Nuttig en te wenschen waer het dat een of ander kundig Lievebber, de Engelsche tale machtig, de pen opname om de oordeelkundige stukken, over de *Poezy*, en den zuiveren *smaak*, hier en daer in den *Eng. speB.* verspreid, ten dienste der Nederlandische Lievebberen, over te brengen.

Onz blaedjen kon hier mogelyk van dienst; zijn, wy bieden het aen om stuk tot stuk te plaetsen.

Alles de bladen verscholen waren , of hunne knoppen openbraken , of in hunnen vollen bloei stonden.

Dit was begrenst van een gering middelschot; zynde een soort van groene borstweering. Van deze , langs een gemakelyke ry trappen , afgedaald , vernamen zy de voortreffelyke eenvoudigheid van den Moestuin. — Hier kon men op de eene plaets de *Ert* en *Peul* om stryd zien wasfen , of de *Boonen* bloeien; op de andere krulde de *Endivie* haere bladen , en de *Krapfalaë* verdikte haere krippen. De *Blomkool* verschool heur fraeie gestalte onder een groene scherm; terwyl de *Bernagie* haere lokken los liet hangen , en ze met bloem-juweelen , van een helderder azuur dan de zuiverste sapphieren , doorvlogt. — Op de sehuinsche en van de zon gedurig beschenen bakken , lagen de *Komkommers* en *Meloenen* te bakeren in de verzamelde straelen van den koesterenden dag. Op de gehoogde bedden scheen de *Artichok* een zegestandert op te regten; terwyl de *Spergie* als 't ware met ryen van werpschichten haeren uitval deedt. "

Byna het zelfde vindt men in de *beschouwing van een Hoombos* bl. 161. — Men zie ook veel meer andere plaetfen , Maer vooral zyn *Vde gesprek* alwaer hy zeker parterre aldus afteekent.

" Evenwydig met , dat 's langs en nevens , den groenen wandelweg , liep een *Parterre* , oft Bloemstuk; beplant met eene verzameling van bloemen , die de eene boven de andere uitstaken , in geregelde opklimmingen van hoogte , van waardigheid , en van schoonheit. — Eerst , een ry van *Matelieuen*; vrolyk als de vriendelyke lachjes der jeugd , en schoon als de versch gevallen sneeuw. — Daerop een regel van *Krokus*; gelykende naer een lange strook geel satyn , doorstikt met draeden , of geborduurt met spruitjes , van welig groen. — Een keurlykst soort van *Ranunkels* , elk om 't zeerst zwemende naer 't pluimaedje , den vederbosch , oft den kroonbonnet eenes graefs , vervulde de derde verdieping , met in vollen bloei staende kuiven van glanstyk sobert-

ken

ken. — Behalven deze, hief een nog het verhasene
ryg van *Tulpen*, de bloeiende hoofden op, en opende
de geëmailleerde oft gevlamschilderde kelken; niet
slegts met een enkel vernis gedekt, maer gloeiende door
eene geschakeerde mengeling van bykans alle de helder-
ste en glansrykste koleuren. — Boven deze alle steeg
het edele çieraedje van een koninglyk wapenschild, de
Iris oft Liefchbloem, in de hoogte; blinkende van he-
melsblaeuw, en grootich door keizerlyk purper. Wel-
ke, met haere aengenaeme uistekken, een kroonlyst of
kapiteel formeerden van meer dan *Korinthische* rykdom
en prael; en dus eene de volkomenste schoonheit gaven
aan die galdery van bloemen. ”

„ Hier, (teekent de Heer HERVEY aen op de aengehaal-
de plaats,) „ Hier, moet ik bekennen; word een wei-
„ nig afgeweken van de algemeene wetten des saezons;
„ en 'er hebben eenige *tydvervroegingen* [oft *voorverbas-*
„ *len*] plaats in deze Jaerboeken van het Parterre. De
„ bloemen, in deze schildery *verciert*, staen, volgens
„ den *gewoonen* loop der natuure, niet *te gelyk* in bloef.
„ Maer, alzoo zy, door de maetregels van een be-
„ quem hoovenier, dezerwyze in maetschappy *konnen*
„ gebragt worden, hope ik, zal de-mogelykheit van de
„ zaek myne bloeinvoortbrengfels *dekken* voor de gure
„ buien der berisping. — Of, mag ik myn gezel-
„ schap van bloemen niet *beschutten*, onder de aen-
„ merking van een zeer groot oordeelkundige [*ADRI-*
„ *SON*] ” ? enz.

En mogelyk, onder de vleugels van dezen oordeelkun-
digen, school ook onze *VLAMING*; daer hy, in zyne be-
schryving van de Lustplaats *Hogerwoert*, Zomer en Win-
ter by een schildert — De *Crocus*, door de sneeuw
opspruitende, doet volgen op de bloeyende roos, naest
andere ongelyktydige bloemen: Zie bl. 46.

Hier aassem ik een liefelyker lucht:
De zwoele wind gansch minzaam, niet verbolgen,
Streelt

Streekt hier het loof en bloemens, die hun geur
 Verspreijen. Ach! gy frisse roozebladen,
 Zo schoon van reuk, als aangenaam van kleur,
 Met paarlen van de morgendauw belaadend;

En kort hier op bl. 47.

Hoe aangenaam doet ieder bloem zich voor!
 Die door haar reuk, en die door schoone blaaren.
 De Crokus derft door koude geen sieraad,
 Zy beurt het hoofd met de eerste Lente booven,
 Terwyl z' in 't Sneeuw dies te aangenaamer staat,
 Doordien geen bloem noch opluikt in de hoven.
 d'Anemon, zo men zegt uit bloet geteeld,
 Verscheiden in gedaante, verw, en naamen,
 Verblind het oog, wanneer zyn blad verbeeld
 Een purper dat het Tirisch zouw beschamen.
 Met eene verw is geen viool vernoegt,
 Z is bleek als of haar minnesmart deed kwynen,
 Daar 't purpre bos zig by die bleekheid voegt,
 Om t'evens vol van min en schroom te schynen.
 De Manekop hangt met zyn slaaprig hoofd,
 Narcissen, die gestaag zich zelf beschouwen,
 Zyn noch gewoon, ——— enz. ———

Alwaer hy zich verdedigt op deze wyze bl. 48.

Hoe? schreeuwt hier een, gy ziet dat een sayfoen
 Niet opgeeft: nooit zag iemand purpre roozen
 En Crocussen; gelyk met jeugdig groen
 Bekleed of op een tyd in 't bloemperk bloezen;
 De schepper van al 't geen ons oog beschouwt,
 Heeft elk gety zyn eigen groen gegeven;
 Ik zie de Zon des morgens, ryk van goud,

Aan

Aan boom, en bloem, en veldgewas het leeven

Vernieuwen, en weér 's avonds ondergaan:

'k Zie d' avondster op haaren tyd bescheiden,

En op haar beurt, de wisselbaare maan

Der sterrenheir met haaren glans geleiden.

Elk heeft zyn net gestelde perk en maat;

Waarom gaat dan uw Dicht die wet te buiten?

Ik mengelde hier al dit bloemsieraad,

Om mynen zang niet al te naauw te sluiten.

Wat dunkt U, Lezer? durven wy ons tegen zulke vermaerde mannen wel eenigszins verzetten? 't is zekerlyk een schroomlyke onderneming, en wy doen het niet, dan onder eerbied voor hunne uitmuntende gaven; Echter, wyl het ieder vrystaet zyn gevoelen bloot te leggen, en de reden zoo wel een toets-steen van algemeene regelen, als van byzondere zegswyzen is, meer dan 't gezag van groote mannen, moeten wy betuigen, dat ons deze voorgeschrevene vryheid ten opzichte der beschtyvingen wat al te groot genomen schynt; Wy staen echter niet sterk op ons stuk, en zullen met vermaak leeren uit de redenen, die eenig liefhebber, tegen ons gevoelen, zou weten by te brengen; Evenwel willen wy niet ontveinzen in onze meening niet weinig gestyfd te worden, Eerst, door de groote vermogens der Rederykkunst, die wy bespeuren dat de kundige ADDISON aen deze plaats besteed heeft, om zynen Lezer te behagen, aentoe doen, te vervoeren.

Hoe oordeelkundig spreekt hy! hoe fraei gaet hy voort! — hoe schilderachtig is zyn tael! hoe bloeiend zyn styl —! ze zwelt gaende weg! en hoe meesterachtig weet hy te klimmen, en al hoger en hoger te ryzen! zonder dat men onder het lezen die buitensporigheid merken kan, die men vindt wanneer men zyne drie laetste perioden afzonderlijk nagaet. Zyn grond is niet hepaeld, — De oranjeboomen mogen 'er in 't wilde groeien. — Wanneer all' dit. — enz. Maet

Maer ook ten tweden, bekennen wy in onze gedachten bevestigd te worden, door den schroom waermede wy opmerken, dat en HERVEY en VLAMING hunne vryheid gebruikt hebben: Is het niet, als of hun kunstkennis hun inluisterde, dat die vryheid te ruim was? de eerste moet bekennen, op de aangehaelde plaats, dat hy een weinig van de algemeene wetten des saeizoens afwykt; hy vreesd voor de *guure buiten der berisping* op zyne bloemen, ja " (als wantrouwde hy 't gezag van ADDISON,) „ hy verlaet zig op die hulp, dat een bekwaem „ hoovenier zyne bloemen dezerwyze in maetschappy „ zou kunnen brengen ”.

Hoe bang de tweede was voor een berisping, dat hy die wet te buiten ging, en dezelve, om zyne lezers in te nemen, een *geschreeuw* noemde, hoorden wy boven; En zeker, het komt ons voor; dat zy deze berispinge niet zonder reden vreesden.

Zyn de Dichtkunst, en de schilderkunst geen zusters? schildert geene niet in woorden gelyk deze met verwe?

Want vrouw Natuur ter werelt heeft gebragt
De schilderkunst en Dichtkunst t'een'er dragt.
De een is bespraekt, en d'ander ston geboren,
D'een vleit het oog, en d'ander kittelt d'ooren,
Maer schoon ze draeft op noch zoo hoog een toon,
Haer zuster durft haer steeken na de kroon:

Zingt ANSLO, en wie zal het ontkennen?

De schilderkunst nu is niet anders dan een *poësis*, gelyk de Grieken haer noemen; een naebootsing der Natuur; dat deze naem ook met volle recht op haere zuster, de Dichtkunst, passe, heeft ARISTOTELES *de arte poet.* Cap. XXV. p. 673., en een aental schryvers, te groot om hier aentehalen; getoond (*).

VON

(*) Wy mogen den Hollandschen liefhebber wel aenpryzen hier over te lezen den geleerden FRANC. JUNIUS, *Schilderkunst der ouden* B. I. cap. IV.

VONDEL, na dat hy, in zyne beknópte *aankleding der Dichtkunst*, als een gulden regel voorgesteld hadt, dat een rechtschapen Dichter, niet alleen op den staat van elke personaedje, maer ook op de eigenschap en gesteltenis van elke zaak letten, en die naer haar natuer uitteekenen moest, zegt: *Wie de natuur altoos volgt, die is de rechte Apelles.* — Maer volgt hy de Natuer wel na, die of op het paneel, of op het papier dingen schildert, waervan hem de Natuer noot voorbeeld gegeven heeft? Wat de Schilderkunst belangt; wy geloven, dat een oordeelkundig oefenaer het niet licht wagen zou, in een Landschap, waerin hy alles t' samen voegde om den aanschouwer te vermaken met het schoon der velden, hier een appelboom te vertoonen, die 't gezicht door sierlyken bloeifem streelde, en daer een ander, die den smaek door bloozende vruchten noodigde, — Maer . . . hier van brengt ons VLAMING ook een voorbeeld by: hy zingt, in de aengehaalde verdediging bl. 49.

Dus deed wleer de Heem, (wiens glad penfeel
Zyn fruit, schoon niet op eenen tyd in weezen,

Verbeelde zo natuurlyk, lós, en eel,

Dat elk 't altyd met eerbied heeft gepreezen)

De Kers, en Pruim, en Persik zaamen staan;

D'aardbesien by purpere Morellen,

De rype Druif met verschen dauw belân,

Op eenen disch met Suikerpeeren stellen.

Dog men sta ons toe te zeggen, dat deze plaets VLAMING in 't minste niet verdedigde, wyl *Jan de Heem*, wien wy vóór een uitmuntend fruit- en bloemchilder kennen, zyne vruchten dus op den disch, niet in den hof, op den kouden grond, vertoonde, gelyk VLAMING zy-

re

de bloemen deedt: dus ging hy de mogelijkheid niet te buiten; en hem beschermt het zeggen van HERVEY al zoo veel als het dien bloemschilder in woordenverw doet: *Een bekwaem bovensier kon deze vruchten dus uit zyne broeikassen op zyns Landbeers tafel leveren; anders was, ons bedunkens, de schilderkunst der Natuer vooruitgelopen, en de navolging in een voorschrift veranderd: Volgens de stelling van hun, by wie dit geoorlofd is, zou de grote Dichter NICHT, door wiens droeve dood der Letter- en Dichtkunde onlangs een sterke zuil ontvallen is, in zyn Trochalcum in reditum veris, een tafereel van den Herfst met zyne vruchten malende, geruist hebben mogen schryven:*

Tunc nigrorem mora ducunt, PINGIT ET CERASOS RUBOR.

Want hy beschreef den Herfst, zynde een wezenlyke zack, en mocht het gebrek derzelve aan de kerffen, die aengename vrucht, verbeteren: men vindt dit ook zoo in den eersten druk p. 12. reg. 1. dog zyn E. keurde het naderhand zelf af; op zyn verzoek was het, dat de kerffen uit de Leidse vertaling bleven, zekerlyk vindt men haer om dezelve reden in de Amsterdamsche niet, en in het Latyn, naest de laetste gedrukt, heeft de Dichter zelf den aengehaelden regel dus veranderd:

Tunc nigrorem mora ducunt tincta Amantum sanguine.

En voorwaer ook, mag de Zomer den Herfst, de Herfst den Zomer, de Lente die beiden, en zy de Lente, elk met zyn schoon te hulpe komen, zoo is 'er geen reden, waerom men den Winter buiten zou sluiten, wien de Natuur ook niet geheel van vermakelykheden misgedeeld heeft; trouwens dit stemt ons de *Spektator* toe: „ een Dichter (zegt hy) „ mag het gantsche Jaer iets doen bybrengen, „ om zyne schoonheden bevalliger te maaken voor de „ ver-

„verbeelding zyner Lezeren.” Maer welke ongerymheden zouden hier uit niet voortspruiten? Laten wy 'er één op geven van die het minste stooten zouden: Het winterkoningkjen, volgens voorname dierenbeschryvers, een vogeltjen zynde, dat zeer bevallig, dog niet dan 's Winters, zingt; mag derhalven van een' Dichter in de loofryke bosschen van een Hofftede, die hy als by uitstek vermakelyk wil doen voorkomen, geplaetst worden, 't zal 'er zekerlyk veel aengenaemheid aen geven, en de stem der Nachtegalen bekoorlyk *accompagneeren*; maer hoe misselyk zou het zommigen in de ooren klinken!

Het winterkoningkjen schuikt hier in 't donker woud,
En tierelieft en zingt door 't bladerryke hout.

Wy zwygen nu van de wanvoegelykheid die het geven zou, indien een Dichter het lieve Lentegroen mengelde met het zuivere wit der Winter sneeuw, waer by de verder Engelenklederen zelfs geleden wordt, en 't welk zyne velden als met zilver zou overtrekken. Of, om noch zoo ver niet te gaen, indien men om eenen schoonen dag te verbeelden, Zon, Maen, Starren, Planeeten, Co-meeeten, alle te gelyk aen den Hemel schilderde. Maer dit, zegt men, zou gedrochtelyk zyn, en de *Spektator* bedingt zelf, dat men de *Natuur niet te gedrochtelyk hervormen* moet; wy stemmen het gaerne toe, maer moeten met één zeggen, dat de Natuur, die in alles zoo wys beschikt is, op die wyze, die de *Spektator* opgeeft, niet te hervormen is, zonder haer terstond gedrochtelyk te maken.

Al het geen wy tot hier toe gezegd hebben vooronderstelt een geschiedenis of plaetsbeschryving na den val van Adam; hadt de *Spektator* zulk een mengeling van onze Salsoenen, (buiten den Winter) in zyn begunstigd *paradys verloren* van MILTON, goedgekeurd, of gebruikte iemand die in een verdrichtfel van de Gouden Eeuw of dergelyke droomen en bespiegelingen, wy zouden 'er

N n

min-

minder, ja niets tegen hebben, om dat men daer de Na-
tuur volmaakter verbeelden mag, dan zy nu is; schoon
wy evenwel niet bepalen kunnen, of alle de bloemen
en vruchten van onze drie eerste jaergetyden in 't Para-
dys wel gelykelyk in bloei of ryp geweest zyn, 't welk
te onderzoeken ons bestek nog oogmerk thands niet
mede brengt.

Wy besluiten dan, dat een Dichter, zoo hy anders
de netheid en gevoeglykheid in 't oog wil houden, zig
in alles behoort te schikken naer saizoenen, plaets, en, in
't algemeen, naer de Natuer, terwyl wy echter daer niet
tegen zyn, om, indien het noodig is, de verbeelding
met het vermakelykste, dat de Natuer ons voorschryft,
aen te doen, ja zelfs, om zulks met beter gevolg uit te
voeren, dezen raed aen de hand geven, al het vermaka-
lyke van tyd en plaets, welken men verbeeldt, te beschry-
ven, en het lastige daer van, by voorbeeld, de hette
van den Zomer, de ongezonde lucht van den Herfst, de
steilte van de anders gelukkige Alpen te verzwynen;
indien men dit doet, zal men, wyl de Natuer, buiten
deze en andere moeilykheden, in zich zelve bekoorlyk
genoeg is, zyne tafereelen naer wensch bevallig maken,
en teffens, zonder zich al te naeuw te sluiten, alle ver-
warring met oordeel myden.

II.

Onze tweede verdeeling zal lopen over de byzon-
dere *Dichtseraden*, die het woord DRYVEN alleen, meer
of min, oneigenlyk gebruikt, aen verscheiden Dichtwer-
ken gegeven heeft.

DRYVEN is, gelyk ieder weet, een werkwoord, dat
veele beteekenissen heeft, van veelerhande kracht en
dienst; de grondbeteekenis is *agere*, *agi*, en daer van de
overdrachtelyke; zie TEN KATE eerste proeve op DRYV.

Het wordt genomen *neutraliter*, en *transitive*.

Tran-

- *Transitive*, by voorbeeld, in *koopbandel DRYVEN*, en meer andere, als, *DRYVEN de kudde*, *DRYVEN een schicht* enz. *VERHOEK Karel de Stoute* bl. 270.

Uw schoonheid sneller dan een scherpe schicht, *GEDREVEN*
Door de afgeregte vuist. ———

waer van een *drift offen*, een *drift pylen*, enz., als die *gedreven* worden.

Neutraliter wordt *DRYVEN* genomen voor *vloten*, *fluctuare*, *fluctuare*, *innatare* enz.

Alles, wat met losse en vlotte beweging op water of ander vocht zweeft of zweemt, werdt gezegd te *DRYVEN*.

Fraei bezigt *ARNOLD MOONEN* dit werkwoord, van het vergift der *Lusthoffsange*, in zyne *Poëzy* bl. 11.

De gramfchap flaet gelyk een lichte vlam, ten oogen,
Als door twee vensters, uit; de gal en 't blaau vergift
DRYFT op de gladde tong, geflepen als een *liffe*,
En drillende in de keel, om godlyk bloet te slikken.

Hy verbeterde, dunkt ons, in dezen opzichte de plaets van *VONDEL*, die hy fchynat nagevolgd te hebben, uit *Josepb in Dothan*:

De gramfchap steeg allengs in 't hoofd, en kwam gevlogent
En floegh gelyk een brand en lichte vlam ten oogen
Als door twee vensters uit in 't ende, en *DREEF* en drong
De groene gal en 't blaauw vergift tot op de tong.

Alwaer *DRYVEN* voor *agero*, *pollero*, genomen is:

Op verscheiden wyzen wordt *DRYVEN* gbezigt:

I. Voor *zweeven*, van een vooruitziende verbeelding, gebruikt het de Dichtersse *VAN DER WILF*, in den *Messias*, *Herdersang*:

Terwyl hem 't nadrend heil hier tyden praer voor oogen.

Waer van we geen meer voorbeelden zullen bybrengen,
om plaats te geven aen een ander

2. DRYVEN, *natare*, dat STATIUS bezigt van de schaduw des nachts op zee:

Ast ubi prona dies longe super aequora fines

Exigit, atque ingens medio NATAT umbra profundo.

Men zie ook GUIDUBALDO DE BONARELLI, *Fillis van Scirus* act. I. scen. 3.

3. Ongemeen zegt de Heer van Maesdam, FRED. VAN DORP, *stichtel. Gedichten*, bl. 283.

Mijn ziel DRIJFT in mijn lijf van vreught, en van verlangen:
Sal ick dien grijfen man noch kussen voor sijn wangen?
Leeft Israëel dan noch!

Dat *dryven* der ziel geeft daer ter plaetse een ligte vrolyke beweging te kennen, gelyk men anders in dien zin *springen* neemt:

Haer hart *sprong* op van vreught. ——— enz.

VOND. Joann. B. V.

4. DRYVEN, voor eene onstandvastige twyffeling, gebruikt VONDEL *Gysbrecht van Anstel* rey van het 4de bedryf:

O God, verlicht haer kruis,

Dat zy den held op 't huis

Met blijfchap magh ontfangen,

Die tusschen hoope en vreeze DRIJFT,

En zucht, en uitziet met verlangen

Waer dat hy blyft.

Anders zegt men hier voor, en mogelyk al zoo fraei, *dobberen*.

Maer DRYVEN heeft VONDEL meermalen:

Muris

Maria Stuart Act. 5. Scen. 2.

Ons bloode hoope **DRIJFT** voortaan op die gena
Dat ons 't gebalkent lyf ———

En aengezien **DRYVEN** tot een *synonym*. heeft *vlootten*, *vlooten*, zoo hooren wy den Muider Drost met zyne gewoonlyke kracht en keurigheit zeggen, in zyne *Nederl. Historien* (ed. 1642.) B. IV. bl. 126. „ De Harthogin, vervolghende haar voordeel, ontworp, om de *vlotte* ge, „ moeden op haar' zyde te doen ankeren.” ——— Vergelyk hier mede *HORAT. Lib. II. Sat. 7. Pars multa NATAT.*

Nog eens **HOOFD** B. II. bl. 66. daer hy dit *vlot* bezigt van een praetjen, door den wyn begonnen: „ Daar zeif „ men dat eenighe tongen, *vlot* door den wyn, met groute „ felheit teghens Inquisitie en Plakkaaten uitvoeren.” *2 OVID. Fast. VI. 673.*

Nox erat & vinctis oculisque animisque NATABANT.

5. Uitnemend fraei past **VEEDEL** **DRYVEN** op de lichte vrouwenoogen, die branden en tintelen van minne; *Joann. Boetgez. B. V. bl. 90.*

De koningin, nu ruim zoo schoon, als oit voorheen,
Belonckte vast den heer met haere **DRIJVENDE** oogen.
en te vooren bl. 80.

De koning, door 't genot der schoonheid dus verplicht,
En overwonnen, zagh in 't **DRIJVENDE** gezicht
De dry bevalligheên, en minnegeefsten zweven.

Eindelyk de schoonheid van Salome beschryvende, zegt hy bl. 91.

Haere oogen **DRIJVEN**, als twee starren, daer een vier:
Van diamant in speelt; was nu Apelles hier,
Zyn verf quaem vier te kort, om dit gezicht te schilderen,

De oogen der minnenden kunnen tweezins gezegd worden te DRYVEN.

Eerst, om dat ze dan het allerlevendigste zyn, lichtelyk en schierlyk heen en weder gaen. — Maar ten anderen, meer eigenlyk, om dat het wit van het oog dan nat en vochtig is;

Des het HOOFD der Duitsche Dichteren die ten rechte *watrend* noemt, in zyne *Sonnétten* bl. 144. (1877.)

Ghy Minnaers, dien, door brandt, het *watrend* ooge ziet.

Ja zieden zelfs of koken verwekt in ons een denkbeeld van een gedurige dryvende beweging.

By de oude Dichters vinden wy meer malen *dryven* of *zwinnen* der oogen, dan meestal in doodsangst of slaep, by voorbeeld, VIRGILIUS *Georg.* Lib. IV. p. 496.

———— iterum crudelia retro

Fata vocant, conditque NERVANTIA lumina somnus.

Daerom dat de oogenleden gezegd worden by den slaep door zeker soort van *vergetelmat* bevochtigd te worden:

Festos sepor irrigat artus.

VIRGILIUS *Aenead.* Lib. III. vl. 511.

Zie ook FENELON *Telemagus* Livr. IV. pag. 59.

HOOFD *verscheiden dichten* bl. 183.

Met slummerige stilte is al wat leeft bespoelt.

STEENWYK *Gidsen* bl. 39.

Totdat de stille Slaap de blyde tongen hoert,

En

En de oogenleden met *vergetelnat* (*) bespreekt

Ten laetsten, betreffende waterige oogen, om dat de oogen van een' bedroefden vochtig zyn van tranen, noemt de beroemde HOOGVLIET die, naer zyne gewoone schilderachtigheid DRYVENDE, in zyne *Mengeldichten* bl. 50.

Vaar wel; vaar wel . . . Maar ach! wat valt het bang
En pynlyk van een' Boezemvriend te scheien;

Daar Vriend en maag op klaaglyk treurgezang

Een' Oceaen van heete tranen schreien!

Maar als ze in 't eind' hem uit het DRYVEND oog,
Verliczen, dan begint zich 't hart te ontstellen.

Zie DRYVEN by hem nog eens fraei gebezigd bl. 14.

6. Maer van het DRYVEN der oogen genoeg gezegd
hebbende, zullen wy daten op de WANGEN.

Van

(*) Dit woord *vergetelnat* komt zeer wel overeen met het geen van VIRGILIUS wordt uitgedrukt door *Letbaeturos*, V. *Aeneid.* 856.

Ecce Deus ratum Letbaeturo rore madentem
Vique soporatum stygia super utraque quassat
Tempora, cunctantisque NATANTIA lumina solvit.

welke plaets aengehaeld wordt door GORALLUS, in zyn aenmerking op P. ALBINOVANUS *Eleg.* I. vl. 93. alwaer hy dit aenteekent: *NATANTES oculi sunt qui NATANT, seu inundantur humore quodam, qui somnum solet antecedere & quo etiam morientium oculi madefiunt.* dat is: „ DRYVENDE oogen zyn die zwenmen, als ze namelyk overstroomt worden door zeker vocht, dat den slaep gewoon is voor te gaen, en waer van ook der stervenden oogen nat worden.”

OID. *Metam.* Lib. V. pag. 71.

Jam moriens, oculis sub nocte NATANTIBUS atra
Circumspectit ubi. —————

N n 4

Van schoone wangen zegt STATIUS dat 'er vuer op dryft I. ACHILLID.

———— *niveo NATAT ignis in ore*
Purpureus, fulvoque nitet coma gravior auro.

over welke plaets mogelyk wel aenmerking te maken zou wezen; maer dewyl we geleid worden op schoone wangen, zoo mogen wy niet uitstellen hier aen te teekenen, dat ons te binnen schiet, het woord DRYVEN eigenaertig gebezigd te vinden, by KOENRAET DROSTE in zyn lide *Herderskout*:

———— Myn lief zal 't voorregt altyd winnen;
 Sy heeft een vel als melk waarop een roosje DRYFT.

Wat dunkt u, Kunstminnaers! is dit niet fraei? is dit niet keurig?

Ziet! zoo veel nut kan men trekken uit het oordeelkundig gebruiken van Latynsche en andere Dichters.

Waerschyndlyk heeft DROSTS deze regels overgenomen van JANUS SECUNDUS, daer hy zingt *Od. X.*

Ut rubra puro lacte NATANS rosa,
Serpebat albas purpura pergenas.

ten ware hy PROPERTIUS hadt nagevolgd; ja mogen we niet zeggen dat hy die plaets van PROPERT. verbeterd hebbe? *Lib. II. Eleg. 2. vf. 19-21.*

Nec me tam facies, quamvis sit candida, cepit:
Lilia non domina sint magis alba mea:

U

*Ut Maotica nix minio si certet Hiberno,
Utque rosae puro lacte NATANT folia. (*)*

Dat

(*) Dat LIPSIUS Lib. I. *Ant. Lect.* C. 20. en BARTHIUS Lib. XXV. *adv.* C. 4. aengeteekend hebben, dat men deze schoone vergelyking schuldig zy aen den keurigen ANACREON, heeft BROEKHUYZEN op de aengehaelde plaers van PROPERT. reeds aengemerkt, alwaer hy om diergelyke vinding ook beveelt na te zien ACHILLES TATIUS Lib. V. daer Melittes de verwe des aenschyns beschryft als bloed dat onder melk dryft; trouwens, zegt hy, ANNIUS hadt al gezegd *Annal.* Lib. XI.

Et spinul erubuit seu lacte & purpura mista.

Niet minder sierlyk beschryft VIRGILIUS het bloozend aen-
gezicht van de maegd Lavinia. *Aenead.* Lib. XII.

*Indum sanguineo veluti violaverit estro
Si quis ebur, aut mixta rubent ubi lilia multa
Alba rosa; tales virgo dabat ore colores.*

(schaemt:

z'Ontsteekt zoo rooz als vier, en 't aenschyn gloeit van
Als spierwitte Indiaensche yvooren, overwreven
Met bloetroot purper: of als roode roozen zweven
Met haeren wederschyn in blanke leliblaën:
Zoo bloosde 't aenzicht van de maeght, ———

VOND.

Hier by komt zeer wel dat van OVIDIUS Lib. II. *Amer.*
Eleg. 5.

Quale rosa fulgent inter sua lilla mistae. &c.

Gelyk de Roozen by de witte Lely gloeyen.

N n 5

Ruin

Daer ter plaetse schaemt zich BROEKHUIZEN niet, onder
verscheide groote Mannen, onzen Ridder HOOFT te pry-
zen, om die 2. regeltjens uit zyn *Gespan van Schoonbeden*,
te vinden in den folio druk 1677. bl. 205.

Kaakjes, zacht, van ys en gloedt;
Leelymelk en roozebloedt;

Van schoone wangen, vergeleken by Roozen en Lelyen,
vindt men meer uit Grieksche Schryveren by JAC. TOLLIUS
Animadv. Critic. ad Long. p. 352.

Onze HOOFT noch eens in zyne *Gezangen* bl. 166.

Doch, kan men van die leelybloemen
Vermengt met roozen op uw' koon,
En 't kruivend goudt, waar by mijn' kroon
Is op geen' eenen dagh te noemen,
Niet worden, dan door 't yzer, heer;
Mijn klíng krijgt haast haar' temper weér.

VERHOEK *Karel de Stoute* bl. 269. uitnemend fraai!

Deeze uchtentdauw, die langs het roos- en lelyblat
Der kaken, als kristal en blanke peerlen spat,
Ontvonkt my 't hart vol vuur: dit water doet my branden.
Niet

Ruim zoo schoon, zegt BROEKHUYZEN, en naer zyne ge-
woonte al zoo ongemeen zingt TIBULLUS *Lib. III. Elegv4.*
vl. 33, & 34.

*Ut quum contextunt amaranthis alba puellae
Lilia: ut autumno candida mala rubent.*

en waerom zouden wy ook niet Amaranth en Lelyblaen,
Damast en Duizendfchoon of Keizerskroon, en meer diér-
gelyke om de verandering mogen gebruiken?

Niet minder fierlyk zingt de weelge-rymme in zyne
Gedichten bl. 86.

Het blos van haar korale mond,
De lelien en roozen,
Die als een frifche morgenftond
Op haare kaaken bloezen.

en bl. 72.

Hoe Venus zelve lachte, als ik geraakte aan 't bloezen,
Dat myn korale mond met druppels was befproeit ;
Van Room van Lelymelk, en blos van roode Roozen,
En dat 'er altyd op myn wang een lente bleëid.

Meer diergelyke fierlyke plaetzen uit onze Nederduitfche
Dichters zouden wy bybrengen kunnen.

Maer het is onze taek niet fchoone wangen te befchry-
ven, hoewel, wie zou niet licht aen zulke verlokfelèn
hangen blyven? wy wel, getuige zy deze uitweiding, die
wy daerom vertrouwen te lichter verfchoning zal erlan-
gen by Liefhebbers.

7. Thands evenwel willen wy VONDEL aenhangen,
daer hy het hangen van den Keizer van China, met ons
woord DRYVEN, ongemeen fierlyk fchildert. Wy mee-
nen in zyn *Zuncbin*, daer Zungchin en Jasmyn zig beide
verhangen hebben aen hunne kouffebanden. *Act. V. fcen. 1.*

Trouwanten, zet de poort van hof en boomgaert open.
Genadighfte, daer zien uwe oogen in 't verfchiet
Den droeven uitgang van Taimingaes out gebiet.
Zy DRIJVEN beide ftill op hunne kouffebanden.
Flus dreef heel Sina noch en vijftien groote landen
Alleen op 't erfgezagh van hunne Majefteit.

Hier

Hierom zongen de Priesters in den rei van 't vierde be-
dryf:

O Lustrieel! o pruimeboomen!

Getuigen van zijnen weeligen stant.

O Kouffebant!

Hy DRIJFT'er by de Keizerin,

Met hem gestikt in eenen aessem.

8. Dog DRYVEN wordt van *bangen* niet alleen, maer
ook van *gaen* gebruikt, by JOH. SECUNDUS, in de reeds
genoemde *ode*, fraei:

Circumibat intactamque sensim

NABAT bumum trepidante planta.

en PLUIMER *Gedichten* bl. 113.

Dus kwam zy vrolyk zweeven

Al zagjes heen en weër, als of haar voeten DREVEN.

En hierom zong zeker jong Heer, onlangs in een *Brui-
loftvers*:

't Genoegen gaet te seefte, in blanke koorgewaden;

Daer komt ze, zie! ze DRYFT al lagchende in de zaef,

Hier by nemen wy gelegenheid eene bedenking op te
geven, omtrent het schilderen van den gang der Heiden-
sche Goden en Godinnen, by hunne verschyning aen de
Menschen, eene bedenking, die wy bekennen nieuwe-
lings geleerd te hebben uit HELIODORUS p. 146. Calasiris
hadt daer aen Knemon verteld, dat hy Apollo en Diana
in een droom gezien hadt; Knemon vraegt p. 147. hoe
hy wiste dat het Goden waren? Calasiris antwoordt; dat
hadt hem HOMERUS geleerd; te weten, ze verschynen,
zegt hy p. 148 meest in menschengedaente, ze kyken
Strak; en bewegen geen oogleden: ze zetten de voeten
niet

niet in 't gaen d' een voor den ander: daerom, zegt hy; hebben de Egyptifche Godsbeelden de voeten als in één gefloten: HOMERUS fchreef daerom *Iliad. N. vl. 71. en 72.*

Ἰχθυὶ γὰρ μεταπίπτει ποδῶν ἢ δὲ κτηνῶν

Ἐὖ ἴχθυον ἀπίοντες.

als vloeiende in zynen gang. — All' de vertalers van HOMERUS, zelfs die van HELIODORUS op deze aengehaelde plaets, vertaelen *πί* voor *πίσ* *facile*, gemaklyk; doch HELIODORUS wil *πί* als de 3de perfoon van *πίω*, *fluo*, vloeiend, hebben; dit zyn zyne woorden: *Οἷον τῷ πῶντ' ἐν τῇ πορείᾳ τῦτο ἢ ἴσ' τὸ πῖ ἀπίοντ', καὶ ἔχ' ὡς τινεὶ ἠπάτηται, βῆδ' ἄγων ὑπολαμβάνουλας.* allerdomt is de Latynfche vertaling: *Tanquam fluente in incessu. Hoc enim est per facile remeante, non ut quidam decepti per facile agnovi, putarunt:* Men houdt overal *πί* voor *πίσ*, *facile*: Maer dus wil HELIODORUS het vertaeld hebben: „ De voetstappen, van ach- „ ter zyne voeten of kuiten, vlooten, (ik heb 't gezien) „ daer hy heen ging, als vloeyende in zynen gang, want „ dat beduidt *πί ἀπίοντ'* (de voetstappen vlooten heen gaende), niet gelyk zommigen het kwalyk vatten; „ ik heb het gemaklyk gemerkt.”

Dit vloeiend gaen der Goden dan kan men onberispelyk en schilderachtig DRYVEN heeten; of nu deze onze Bedenking juist een vaste en doorgaende regel zy, en de aenmerking van HELIODORUS over de aengehaelde plaets grond genoeg hebbe, willen wy 't niet bepalen. Immers zegt men dat den Goden en Godinnen een langzame, deftige *tred* wordt toegeschreven; Juno vooral, waer van by de Grieken het spreekwoord: *Ἡραίων βῆδ' ἴσ'ω*, op zyn *Juno's treden*; zie ADRIANUS TURNEBUS *Lib. 13. advers. c. 16.* en GEFANIUS *indice Lucret. in cataplexis*, en JUNIUS *in adagio, Junonius puer*, aengehaeld door BROEKHUIZEN op PROPERTIUS *Lib. II. Eleg. 2. vl. 58.* vergelyk LAMBINUS en TORRENTIUS op HORATIUS *Sat. 3. Lib. I. vl. 10.* en de kundige NICHT laet Cupido trippelen in zyn *Trochaicum in red. veris p. 14. (ed. ult.)* het geen in beide de vertalingen behouden is.

III.

Maer het wordt eenmael tyd over te gaen tot onze Derde en laetste verdeeling, waerin we ons voorgesteld hadden in overwëging te nemen of de *Krekels Zingen*, en of men recht hebbe te zeggen:

Want ge zingt voortreffelyker dan de Krekel.

Doch ongevoelig reeds breder uitgelopen zynde dan we gemeend hadden, zullen we ons, voor het tegenwoordige, by eene enkele uitdrukking van den een of anderen Dichter bepalen, om daer over onze aenmerking te maken, belangende de *Metaphora*. — Wy slaen de *Mengeldichten van GERARD MUYZER* op, 4°. 1751, waerin hy onzen Jongen Stadhouder, Willem den Vden toezingt bl. 7:

Ja, Jonge Scipio, besnœi Carthago's paalen,
Uw eedle Vader leert hoe vryheid hier kan praalen:
Volg hem: zy in den raad een Cato, Mars in 't veld.

Deze eerste regel moeten wy bekennen dat ons wat verdacht voorkomt, en de *overdracht* dunkt ons niet goed te wezen.

De *overdracht* is een *figuur* zoo algemeen in gebruik als 'er geen is in de gantsche *Rhetorica*, zo is ook de *fraeiste* van allen, en geen is 'er die meerder glans en zwier en sieraad aen de rede geeft; maer tevens is ze ook een *figuur* die de allermoeilykste is, en waerin de grootste bedenkelykheden vallen en de zwaarste misflagen begaen worden, gelyk men zien kan uit de meeste der Dichtkundige aenmerkingen *Bygedragen* in N°. XXI, XXXI, XXXVII en XLV. onder de Zinspreuk *NEC TIMIDE NEC TEMERE*. — ten einde nu zekerer toetsen te vinden waer aen men, met behulp der reden, de wonderlyke overdrachten van sommige Dichters kan sryken, om over derzelvev echtheid te oordeelen, lust het

het ons over dit *besnoeien der grenspalen* aentemerkten, dat, indien een werkwoord overdrachtelyk gebezigd is, het daerby gevoegde naemwoord staen moet of in zyne eigenlyke beteekenis, 't welk het meest geschied, gelyk, *by besnoeit Carthago's macht*, ofte by aldien men het naemwoord ook overdrachtelyk stelt, zoo moet het zulk een overdrachtelyk naemwoord zyn, dat met het overdrachtelyk werkwoord wel overeenkomt in den eigenlyken zin:

Gelyk men by voorbeeld zeggen zou mogen, *by besnoeit Carthago's ryksboom, Carthago's sterbe takken*, een boom besnoeit men, takken besnoeit men, maer palen niet.

Wierdt 'er gesproken van een geheele wegneming, van een uitroeying der palen, het waer wel geweest, ofte bestondt de macht van Carthago, waervoor de palen hier overdrachtelyk genomen worden, bestondt die niet zoo zeer in de *breede uitgestrektheid*, als wel in de *hoogte* der palen, de uitdrukking was goed te pleiten.

Mogelyk zullen we wel nader gelegenheid krygen over deze dingen breder te handelen, zoo wy anders niet zien dat onze pogingen gantsch nutteloos gehouden worden.

[1]

Deze BY-DRAGEN werden te Leyden by *Job. le Mair* al-
le maenden uitgegeven, en zyn mede te bekomen te
Middelburg by *Taillefert* en *Gilliffen*, Zierikzee *V. d.*
Tboorn, Vlissingen *Pajenaer*, Amsterdam *Houttuyn*,
Tongerlo, de *Wit* en *Meyer*, Haerlem *Bosch*, Rot-
terdam *Arrenberg*, *Bosch* en *Maronier*, Dort
Bluffé, 's Hage *O.* en *P. van Tbol*, Delf *Sterk*,
van der Smout en *Grauwenbaen*, Utrecht *Kroon*,
de *Paddenburgen*, *Spruyt*, de *Meyeren* en
ten *Bosch*, Groningen *Spandauw* en de
Wed. Groenewoud, Leeuwarden *Chal-*
mot en *Comp.*, Franquer *Huytsma*.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLVIII. ————— 1762 ¹⁰.

S C H E T Z E

V A N

WOORDEN-SCHARINGE EN ZIN-BEPALINGE,
die men hoopt te volgen, in het toestellen

V A N E E N

O O R D E E L K U N D I G
N E D E R D U I T S C H W O O R D E N B O E K .

AA. AE.

De Uitsprake is ouder als de Schryfkunst. Men mag haar derhalven niet zoeken in 't brein of de penne der Taalzifters, maar in de klanken, zoo als die zig aan het gehoor opdoen. De eerste Schryvers, die zig op de zuiverheid onzer Moedertale hebben toegelegd, toonen in hunne Schriften, hoe zeer zy in 't onzekere geweest zyn nopens het bepaald gebruik van de Dubbele Klinkers AA en AE, EJ en IJ: als mede van de Gelykklankige Medeklinkers T en D, S en Z. Hier spreken wy van de twee eerste aa en ae; en van de overige zullen wy ter be-
O o hoor-

hoorlyke plaatze meldinge maken. Dat men te Rotterdam en elders met *aa* of eene slepende *a*, (want men schryft *aa* enkel, zoo de lettergreep 'er mede eindigt) uitspreekt, daar gebruikt men te Leiden *ae*, byna in den klank van de Grieksche *z* toe. By de boeren op de meeste plaatzen heeft de *ae* den voorrang. Te Middelburg in Zeeland is men daaromtrent al vry zuiver, behoudende de *aa*, behalven in eenige lettergrepen, die, op 't slot, eenen Medeklinker agter de *r* hebben, als in *paard*, *paerd*, *vaart*, *vaert*, *waard*, *waerd*; schoon men evenwel anders gemeenelyk de *aa* gebruikt, gelyk in *baard*, *taart*, *spaart*, *paart* en diergelyke. Deze zeldsamen byzonderheid van de uitspraak der Middelburgers koomt ook voor in de Woorden *Aard* en *Aarde*: 't eerste word altyd met *aa*, en het tweede met *ae*, zoo wel als met *aa* uitgedrukt. 't Koomt my voor, dat men in 't vervolg wel zal doen, *ae* te schryven, als 'er lettergrepen moeten gespeld worden, die op eene en dezelve plaatze onverschillig met *aa* of met *ae* worden uitgesproken.

A A R D. A E R D E.

De Uitspraak van *Aard*, in het Hoogduitsch *Arđ*, by de Middelburgers altyd *Aard*, noit *Aerd*, toont ten overvloede, dat het van eenen gansch anderen oorsprong is, als *Aerde*, in 't Hoogduitsch *Erđe*, en by de platte Brabanders *Ierde* of *Ierd*, in de samenstelzels *Ierdappels* en *Ierdbeziën*, en diergelyke, even gelyk zy zeggen *Pjerd*, in plaats van *Paerd*.

A A R D.

AARD. Naamw. M. *Eigenschap*. *Imborst*. 't Be duid den samenloop der werkzame eigenschappen, en staat over tegen eene toevallige drift. Zoo kan iemand zagtzinnig van *aard* zyn, en nogtans toevallig door zyne hartstogten tot toorn vervoerd worden. 't Moet altoos in plaats van *Nature* gebruikt worden, om dat men geene Fransche of Latynsche

Woor-

Woorden voor ware Neerduitsche moet opvatten: Zie NATURE. 't Is onnoodig, dat men AARD met eene T schryve, AART, gelyk HOOFT en andere gedaan hebben. Want men zegt *aarden*, *ontaarden*, *aardig* genoegzaam overal door de wandeling. Ik weet wel; dat men in 't Hoogduitsch *Art* zegt; maar ik weet ook, dat het Nederduitsch de harde taaluittinge van het Hoogduitsch gewoon is te verzagten. 't Koomt my gevoegelykft voor, dat men op de uitspraak der Meervouden lette, zoo als die meest in zwang zyn, en dan de twee of meer letters der Agteraanzettinge eenvoudig affnyde, om de spellinge van het Enkelvoud te vinden. 't Meervoud is *Aarden*, schoon weinig in gebruik. En daar uit is ligtelyk op te maken, dat men, de ongedwongenheid in agt nemende, 't geen men in alle zaken doen moet, liever *Aard* als *Aart* behoorde te schryven. Dat de Heer HOOGSTRATEN mis heeft, als hy *Aert* schryft, met den Dubbelen Klinker *ae*, blykt uit het geen wy onder AARD, AERDE gezegt hebben; AARD schynt derhalven het WORTELWOORD te zyn, en onder het zelve scharen wy de

A F S T A M M E L I N G E N.

AARDJE. Naamw. O. Alle *Verkleinende Naamwoorden* hebben gemeenelyk dezen uitgang en zyn *Onzijdig*. Spreekwoord. *Hy heeft een aardje, naar zyn Vaertje*. De Franschen hebben dit in hunne Taal niet, dat zy alle Zelfstandige Naamwoorden kunnen verkleinen. Die Verkleininge word byzonderlyk te pas gebragt, om iets vlejende van de Beminnelyke Kunne, of van de Kindertjes te zeggen. Zelden zyn zy onder de *Lage Woorden* te rekenen, wanneer zy met oordeel ter behooryker plaatze gebruikt worden. In 't vervolg zullen wy, by alle *Verkleinende Woorden*, Korthedshalven, op deze Aanmerkinge wyzen.

AARDEN. Onz. Werkw. *Aardde*. Naar iemand *Aarden*. 't Beduid de werkinge der eigenschappen van iets of van iemand. 't Deelwoord *Geraard* is in

gebruik; maar nooit gebruikt men de Voorledene Tyd *Is geaard*, om dat *Geaard zyn*, *Welgeaard zyn* voor het Tegenwoordige gesteld word. En zoo is het gemeenelyk met de Onzydige Werkwoorden gelegen. Trouwens *beeft geaard* mag men niet zeggen, om dat *Aarden* geen Dadelyk Werkwoord is. *Aarten*, gelyk men by WELLEKENS EN VLAMING *Digitl. Uitsp.* leest p. 98. deugt niet.

Wel-geaard, E. Samengesteld Deelw. Iemand, die in eene goede luim is. 't Verschilt van *Goedaardig*, om dat het geene aanhoudendheid, maar slegts de tegenwoordige gemoedsgechiktheid by toeval te kennen geeft. In slegt Duitsch zegt men *Wel-gebruemd*. Zie HUMEUR.

REGT-AARD, E. vóór *Regt-geaard*, of liever gelyk wy vermoeden, voor *Regtaardende*: want men zegt een *Regtaarde Zoon* van zyn Vader. Samengesteld Deelw. Regtschappen. Die den aard van zynen Vader bezit. 't Word in een goeden zin genomen. 't Mannelyk en Vrouwelyk is, by 't gebruik *Regtaarde*; schoon eigentlyk *Regtaard* Mannelyk en Onzydig, *Regtaarde* Vrouwelyk wezen moest. De Zoetvloejenheid der uitsprake word by deze Agtersaanzettinge in agt genomen. En zoo is het gemeenelyk met alle *Deel-* en *Bywoorden* gesteld, die in twee Medeklinkers uitgaan. Op deze aanmerkinge zullen wy ons, in 't vervolg, beroepen.

ONTAARDEN. Onz. Werkw. *Ontaardde*. Allengskens van de gelykvoormigheid des vorigen aards afwyken. Verbasten. Verergeren. Verslimmeren. Het Deelwoord *Ontaard* word in den Voorledenen Tyd gebruikt, en men zegt, *by is ontaard* van zynen Vader, om te kennen te geven, dat de gelykvoormigheid van werkzaamheid der eigenschappen tusschen Zoon en Vader reeds merkelyk is afgenomen. Dit Werkwoord en honderd andere, schoon Onzydig, geven egter eene inwendige werkzaamheid en weerkaatzende dadelykheid te kennen.

ONTAARDINGE. Naamw. V. Verbasteringe. Vereringe. Verslimmeringe. De dadelykheid van het *ontaarden*. Men schryft en zegt ook, zonder eenige

ge gedwongenheid, *Ontaarding* by Agterafkortinge, en zoo doet men met alle Naamwoorden, die in *inge* uitgaan. Dog veiligst is het dan te Schryven *Ontaarding* met een teeken van Agterafkortinge, wanneer men aan Wysneuzen en Vitters toonen wil, dat men de eigenschappen der Taal verstaat.

AARDIG. E. Byw. Vol aards en byzondere eigenschappen die uitmunten. Koddig. Grappig. Poetzig. Lustig. Geestig. Lief. Zoet. Lodder. Fray. Bevallig. Bekorelyk. Iemand word *Aardig* genoemd, die, door geestige en vriendelyke uitwendigheden, zig bemind weet te maken. Ingetogenheid, Zedigheid en vlugge schranderheid met openhartige en vrymoedige beleefdheid gepaard, maken iemand *Aardig*. Men gebruikt het dus ook van levenlooze dingen, voor zoo ver zy eene vergenoegzame goedkeuringe in den aanschouwer verwekken.

BOOS-AARDIG. E. Sam. Byw. Boos van aard. Zie BOOS. TOORNIG. KORZEL. OPLOOPEND. GEMELYK. STUURSCH. BARS. BITS.

EIGEN-AARDIG. E. Sam. Byw. Eigen aan den eigenschappen aard van iets, of van iemand. Zie EIGEN.

GOEDAARDIG. E. Sameng. Byw. Goed en zagt van aard. Die volgens zyne inborst altoos ten voordeele van andere genegen is. Goedzak. Lobbes.

KWAAD-AARDIG. E. Sam. Byw. Kwaad en wild van aard, die altoos neigt, om den evenmensch nadeel toe te brengen. Wreed. Haatdragend. Verwoed.

AARDIGHEID. Naamw. V. Alle de Naamwoorden in *beid* uitgaande zyn Vrouwelyk. Dat veel aards en aangename eigenschappen heeft: dat iets *aardigs heeft*, of *beid*. Trouwens *beid* word voor *beeft* in Zeeland niet alleen, maar by na over al gebruikt. 't Word in beschaafde schriften niet geduld en met reden kan men het afzonderlyk uitgesproken tot de Straat-taal brengen. Maar dit neemt niet weg, dat het Agter-aanzetzel *beid*, van het Werkwoord *bebben* zynen oorsprong mag afleiden. Dat was eene Aardigheid. Klugt. Snakery. Grap. Kwinkslag. Poets. .

A E R D E.

AERDE. Naamw. V. Wy geven in bedenkinge, waer men 't regt en Eigentlyk Gebruik van dit Woord zoeken moet, by de Aardklootbeschryvers en Wysgeeren, of by de Akkerlieden, die de aerde bebouwen? In Nederland waren 'er nog geene Wysgeeren, toen 't eerst gebezigd wierd. De oude Nederduitschers, by gevolg, hebben 't eerst in den Landbouw te pas gebiagt. 't Word overgesteld tegen zand, zavel, als *vette en vrugtbare*, en tegen kley, leem, moer, derry, slibbe en diergelyke voor *mulle en korrelige stoffe*. *Aerde* is derhalven die vette en mulige grond, welke voor den Landbouw de allergevoegglykste geoordeeld word. Maar, om dat men die doorgaans met zand, klei, of iet anders min of meer vermengd vind, zoo noemt men aerde, in een ruimer zin, alle vrugtbare landstoffe, die maar aerde of erve, als iet anders in, of op zig heeft. Koomt 'er meer zand, zavel, kley, moer, of iet diergelyks in die stoffe voor, zoo hoort men dien zanderingen, zavelagtigen, kleyigen, of moerigen grond noemen. *De Aerde*, met een vingerwys, is de Aardkloot of Dwaalster, welke wy bewonen.

BOOM-AERDE. Sam. Naamw. V. De Mul of Molm uit oude Wilge-boomen. De Tuiniers gebruiken haar, om eenen zwaren en kleyigen grond, lugt te maken.

BLOEM-AERDE. Sam. Naamw. V. Bekwame Aerde, om Bloemen in te planten.

MOLS-AERDE. Sam. Naamw. V. Die van de Molten by hoopen word opgeworpen.

POT-AERDE. Sam. Naamw. V. Leem : zoo genoemd, om dat zy tot het maken van Potten uitgegraven word. Diergelyke Omschryvingen maakt men doorgaans, als men 't Eigen Woord, door 't welk men iets zal aanduiden, niet weet, of zig niet aanstonds kan te binnen brengen. Een goed Nederduitsch Schryver of Redenaar moet het Eigen Woord altoos den voorrang geven. Zie LEEM.

PYP-AERDE is eenē soort van Mergel, daar de **Ta-**
baks-

bakspypen uit bereid worden. Die Mergel versohile in fynheid en deugden; en dus kan men door samenstellinge, tot het bereiden van *Delfsch Aerdeswerk* en andere Porseleinen, zoo velerhande soorten van Aerde verzinnen, als men goedvind. Zie MERGEL.

ROODE-AERDE, by smeltinge *Roodaerde* en by Agterafkortinge, *Roodaerd*. Eene soort van kryt, daer men in 't rood mede teekent en rood-koper mede schuurt. Zie KRYT.

TEGEL-AERDE. Eene Leem, die wat Loffer is, als de Pot-aerde, en waer uit men Moppen, Plavuitzen, Brikken, Klinkers, Dekpannen, en diergelyke bryzelige Baksteen en vervaardigt. Alle *Tegel-aerde* is niet even goed; gelyk uit de verschillende deugd der Baksteen kan afgemeten worden. Zie LEEM.

TUIN-AERDE is eene vermengeling van grondstoffen, waer door men alles in een Tuin gemakkelyk doet groeijen, zonder dat het, wegens de zanderigheid te veel uitdroogt, of wegens de kleyigheid te veel samenkleeft. En deze is de ware *Aerde*, als men die ergens eigen-aardig aantrest. Neemt men 't Woord *Aerde* voor de *Wortel*, zoo volgen hier de

A F S T A M M E L I N G E N .

AERDAGTIG. E. Byw. Dat naar aerde zweemt, aan de aerdstoffe bykoomt, of eene merkelyke mate derzelve in zig bevat. Aerdagtige kley, moer, zand, zavel.

AERDSCH. E. Byw. Aan den Aerdbodem verbonden. 't Word overgezet tegen *Hemelsch*.

ONDER-AERDSCH. E. Nam. Byw. 't Geen binnen het lichaam of onder de korst der Aerde te vinden is.

AERDTGEZIND. E. Sam. Byw. Iemand die verslingerd is aan de Aerdsche zaken, en zig door vooruitzicht der Hemelsche goederen, of door verheve kennisse van 't Opperwezen van de wellusten dezer Eewe niet weet los te scheuren.

AERDEN. Onz. Werkw. Aerdde. Ergens kunnen aerden. Overeenkomen van lichaamsgestalte en levensmanier met de plaats, daar men zig bevind. De-

ze Overdragtelyke Beteekenisse is alleen in gebruik, en de Eigentlyke genoegzaam onbekend. Zie van 't verschil der Eigentlyke en Overdragtelyke Woorden myne *Redenrykkunde* §. 126. en vervolgens.

AAN-AERDEN. Sam. Dad. Werkw. Een Woord by de Planters gebruikelyk. De stoelen of stammen van jong plantzoen rondom met Aerde aanhoopen.

AERD-AKER. Sam. Naamw. M. Eene zwartagtige eetbare Knobbelwortel, die aan een verderfelyk onkruid groeit, dat bezwaarlyk uit te roeijen is. Aerdnoot. Aerdmuis. Zie AKER, of Eekel, aan welken hy gelykvormig is.

AERD-APPEL. Sam. Naamw. M. Eene voedzame en bekende Knobbel-wortel, dus genaamd, om de gelykvormigheid aan eenen appel, schoon dees wat knoestig valt. Men heeft 'er verscheide soorten, vooral roode en witte. Pataten. Patatters. Aerdbrood. Verkens-brood. Zeugen-brood. Zie BROOD.

AERD-BROOD. Sam. Naamw. O. Het zelfde als de *Aerd-appel*.

AERD-BEZIË. Sam. Naamw. V. ook *Aerd-bes*, *Aerdbei*. In Brabandsche straattaal *Ferdbezie*, en in Zeeland *Freinja*. Roode en Witte frisse vrugt, welke op ranken groeit en langs de aerde kruipt. Men heeft 'er *Wilde*, die in de bosschen gezogt en overgeplant worden, en *Tamne*, onder welke laatste soort de Engelsche uitmunten. Zie FREINJE.

AERD-BESCHRYVINGE. Sam. Naamw. O. *Geographie*. Algemeene Wetenschap van de legginge der Koningryken, Gewesten, Landschappen, Steden, Dorpen, Zeën, Meeren, Rivieren en Bergen. Men moet haar onderscheiden van eene *Land-beschryvinge*, die zig op een byzonder Landschap bepaalt. 't Word ook wel gebruikt als de naam van een boek, in 't welk die Wetenschap beschreven is.

AERD-BEWONER. Sam. Naamw. M. Een Mensch, die den *Aerd-kloot* bewoont. 't Zou ook van de overige dieren kunnen gebezigd worden.

AERD-BOL. Sam. Naamw. M. De Dwaalstar, die wy bewonen

AERD-BODEM. Sam. Naamw. M. De Aerd-vlakte,

te, by dé Oude aangemerkt, als de bodem der waereld, die de zee kringwyze rond zig had. Dit woord mag men thans niet ligtvaardig te pas brengen.

AERD-GAL. Sam. Naamw. V. Duizendguldenkruid, in 't Latyn *Centaurium*: wegens de groote bitterheid dus genoemd. Een goed middel tegen koude Koortzen.

AERDE-WERK. Sam. Naamw. O. 't Word in de Vesting-bouw overgesteld tegen *Metzel-werk*, en be- duid den Aanleg van Aerde wallen, borstweeren en gloyingen. Ook beteekent het Delfsch Porselein, Delfsch *Aerde-werk* geheeten. Zie **AERDE**.

AERD-KAR. Sam. Naamw. V. Eene kleine Kar, waar van de bak gemakkelyk agter over gesmeten, word, om opgeladene aerde eensklaps af te werpen. Zie **KAR**.

AERD-KLOOT. Sam. Naamw. M. Zie boven **AERD-BOL**.

AERD-LEEW. Sam. Naamw. M. Zekere Heester. Anders Miserie-boom. Bergpeper Kemels-hals Zeel- bast. In 't Latyn *Mezerium* en *Chamaelea*.

AERD-MANNETJE. Sam. Naamw. O. Zie **AARDJE**. Kabouter-mannetje. Een klein Ventje, dat de by- geloovigheid onzer Voorouders uit de Aerde deed opkomen. Men gebruikt het, by veragtinge, van een kort, tenger en verniezd Kaereltje.

AERD-MOL. Sam. Naamw. V. Eene Mol, die onder de aerde woont en wandelt; in tegen overstel- linge van de Veenmol. Zie **MOL**.

AERD-MUIS. Sam. Naamw. V. Rel-muis. Veld- muis. Dus genoemd, in tegen overstellinge van de Huis-muis. Zie **MUIS**.

AERD-OLY. Sam. Naamw. V. Een welriekend en rooddoorschynend vogt, dat men zegt uit sommige bergen te vloeijen. Zy is eene soort van Steen-oly. Zie **OLY**.

AERD-PEER. Sam. Naamw. V. Eene Knobbel-wor- tel, niet ongelyk aan een Aard-appel van gedaante, en van smaak aan de stoel eener Artisjok. Zy is wat langwerpig, en daarom Aerd-peer genoemd. Zy hiet ook **ARTISJOK ONDER DE AERDE**.

AERD-RYK. Sam. Naamw. O. Het Koningryk van God op de Aerde, in tegen overstellinge van het *Hemel-ryk*.

AERD-ROOK. Duive-kervel. Zeker kruid. Sam. Naamw. M. In 't Latyn *Fumaria*.

AERD-SPIN. Sam. Naamw. V. Land-spin. Een geslagt van Lang-beenige Spinnen, frai veelverwig en glinsterend van lyf, dat zig in drooge slooten en in opgeploegde voren kort langs de aerde ophoud. Men heeft 'er ettelyke soorten. Zie *SPIN*.

AERD-VEIL Sam. Naamw. O. Veil, dat langs en in den grond kruipt. Hondsdraf. Duivels-naygaren. 't Word tegen *Boom veil* of *Klim-op* overgesteld. Zie *VEIL*.

AERD-VERHEVELING. Sam. Naamw. M. Marian draad. Eene taje en flymerige webbe, die zig in 't Voor- en na-jaar langs de aerde vertoont. Heden meent men ondekt te hebben, dat die webbe niet uit de aerde opwaasfemt, maar door kleine spinnen gemaakt word. Zoo de ontdekkinge doorgaat, heeft men 't woord niet meer noodig.

AERD-VLOO. Sam. Naamw. V. Aerd-luis. Een Dierkje, der Vloo niet ongelijk, dat de jonge planten afknaagr. In 't Grieksch *Thryps*.

AERD WORM. Sam. Naamw. M. Pier-worm. Pier. Eene Worm, die in de vette aerde zyn voedzel vind. Zie *WORM*. Men beduid 'er ook mede eene soort van schurft, daar de Kinderen veelyds aan onderhavig zyn. Daar is *Drooge* en *Natte Aerdworm*. En deze tweede Beteekenisse is *Overdragtig*.

AERD-ZWAM. Sam. Naamw. V. Paddestoel, die uit de vortige aerde opwast. Zy word overgesteld tegen *Boom zwam*. Zie *ZWAM*.

A E R T S.

AERTS-VADER, **AERTS-ENGEL** en diergelyke zyn samenflansingen met het Grieksch Voorzetzel *Archi*, daar men, met behulp van de Fransche Taalbuiging *Aerts* uit gebrouwen heeft. Schryvers en Redenaars, die wat kiesch vallen, zullen *Eerst-vader*, *Eerst-engel*

engel zeggen. De keurige HOOGVLIET heeft 'er egter gebruik van gemaakt, en daarom word het nu voor goed en zuiver Neerduitsch gehouden. Die Gevolgtrekkinge bind niet. Men kan immers zeggen, *Stamvader*, *Eerst-vader*, *Hoofd-opziener*, *Opperpriester* en diergelyke. VOLTAIRE haalt allerhande Latynsche en Grieksche Woorden tot het Fransch over; en dit schynt genoeg te zyn, om die Opgesmukte Taal, welke de Boeren rondom Parys en Versailles niet verstaan kunnen, voor zuiver Fransch te doen doorgaan. Laten wy zoo dwaas niet zyn. Onze zinryke Moedertale heeft diergelyke Hoofsche en Uitheemsche Welsprekenheid niet van doen.

J. VAN IPEREN.
Meester der Vrye Kunsten.

In onz voorig blad deelden wy onzen Taalminnenden Lezer mede, een *Uitnoodiginge der Liefhebbers en Kenners van onze Moedertale*, tot het helpen toestellen van een *oordeelkundig, Nederduitsch Woordenboek*: 't sedert schreven ons verscheiden Liefhebbers, dat ze gaerne een proef of schetse zagen, in eenige woorden, om zich een denkbeeld te vormen van dit ontwerp; En lopende deze maend ontvingen wy van den gel. Heere VAN IPEREN de *Schetze*, die wy thands laten drukken, om al de zulken, die eenige genegenheid hadden, om ten algemeenen nutte hunner Vaderlanderden medetewerken, te doen zien, niet zo zeer wat 'er tot een *goed Nederduitsch Woordenboek* noodig is, of tot de *Uitnoodiging* van den Heere VAN IPEREN vereischt wordt, als wel voor-naemlijk, om hier mee te toonen wat die Heer voor zijn deel *praeftieren* zou, ten einde men zien kon wat 'er noch aen gebrak, op dat een ieder Liefhebber een bepaelde tack op zich zou nemen.

Te liever plaetsen wy deze *Schets* in dit stukjen, en wel, zonder daer ict van 't onze by te voegen, om dat ons van zeker Liefhebber, van wiens kundige hand wy den Lezer meermalen iets mededeelden, bericht is, dat Zijn E. voornemen is ter eerster gelegenheid, enige zyner gedachten en aenmerkingen, oyer de bovengenoemde *Uitnoodiging* van den Heer VAN IPEREN, aen ons optegeven; waer toe wy meenen dat ook deze schetse Zijn Ed. ruime stoffe zal kunnen opgeven.

A E N

A E N

V E N U S (*).

Hoe lang voed ik in harte en Jeugdige ingewanden
De prikkelende stof van duizend toortzen aen?
Hoe lang zal my de Min door nieuwen gloed doen branden?
Hoe lang steeds boei op boei om myn teere armen slaan?
Och zal ik eeuwig kwynen
Aen heete minnepynen;
Myn Jeugdig hart
Door taeie smert
Verteren!

En zult ge nooit myn Jammerlyke klagten,
Ea pyn, ô Citheree,
Meestres van vreugde en wee,
Verhooren noch verzagten?
Of lust het U, Godin der Jeugd,
Eens Jonglings rouw niet meer in vreugd
Te keeren?

Gewis dit's iets, dat ik besluiten moet,
Daer gy geen ende gont aen zulk een heeten gloed.

Wan-

(*). Dit Vaers is naer Francius Latyn voor een groot
deel gevolgd.

Wanneer het Kreeftenvuur by heldre Zomerdagen

Ons zengde, en Iebus reed op 't hoogste van zyn baen,

Toen was Liriopé alleen myn welbehagen;

Toen kon Liriopé alleen me in boeien slaen.

Toen zag ik in hare oogen

Een wonderlyk vermogen,

Dat my en Ziel

En lichaem hiel

Gevangen.

Wanneer die Schone ons gunstig aen wou lonkén;

Dan heb ik vaek gezeid:

Nu word de Zaligheid

Des Hemels my geschonken.

Nu kunnen wy niets meer, ó Goon,

Van U uit 's Hemels klaren troon

Verlangen.

Wy zyn de gunst der Pafische Godes.

* Wyd U en Ziel en lyv, bevallige meestres,

Dan 't Kreeftenvuur was naeuw uit ons gezicht gezonken,

Wanneer Liriopé zoo schoon my niet meer scheen.

Toen deed my Kloë's mond en blank gelæet ontvonkén,

Die waren en myn lust en myne zorge alléen.

Hoe zag ik op heur kaken

De schoonste rozen blaken,

Met leliebloem,

Der

Der tuinen roem,

Gemengeld.

Als ik die lip een zoenje mogt ontsteelen,

Een kus van Kloës kaek,

Dan dagt ik aen 't vermaek

Van 't Paradys te deelen.

Dan schein ik niets dan lip en mond;

Dan schein ik boven 't starren-rond

Verengeld.

Min, wie dit luste, een Hemelsche Godin;

De blanke Kloë blyvt, dus riep ik vaek, myn min.

Maer al te dartel dorst myn tong die woorden slaken,

Ik zag, een poos geleên, de ryzige Neëer.

Ik zag haer, en zy deed op 't eerst gezicht my blaken,

* Dagt aen Liriopé noch Kloë toen niet meer.

Goôn! welk een boezem daeld

En rees, als ze adem haelde!

Wie mogt een bals,

Zoo blank, zoo malfch

Befchouwen?

Hoe geestig vloog die Schone op ronde voeten.

Wy gonnen U, Adoon,

In de armen van Dioon

Uw minnelust te boeten.

Verkoelt dejs boezem mynen brand,

Dan

Dan wenschen wy geen andre hand

Te trouwen.

Neëra heeft, dus spraken wy, alleen,
De zwieren van Dione en drie Bevalligheên.

't Is pas een maand, dat ik Lykoris hoorde zingen,
My by die zoetgetongde een poos vermaken mogt,
Wat voelde ik toen een vuur door harte en aders dringen!
Wat werd myn losse ziel door nieuwen schicht gerogt!

Lykoris is myn leven;

Wy moeten droevig sneven,

Wil zy te wreed

Zich aen ons leed

Niet storen.

Zoo strooiden wy myn klagten in de winden,

Maer sints dien tyd verftreek

Gezwind een heele week;

Toen wy zoo teer niet minden.

Sints 't oog Lykoris niet meer ziet

Het oor haer zoete toenen niet

Mag horen;

Sints werd dees gloed in 't weiflend hart gedooft.

'k Storf nu niet meer, schoon ons Lykoris werd ontrooft;

Zoo word myn hart gestaeg door nieuwen lust bekropen;

Door ander vuur geblaekt. Och my rampzalig mensch!

Die

Die niets te hopen hebbe, en 't echter al durv hopen,
En zely onzeker ben van alles wat ik wensch.

Ik weet geen rust te vinden.
Gelyk een kiel, door winden
En hollen vloed,
Die schuimend woed,
Bestreden,

Gefingerd word in 't hart der blaauwe velden;
Zoo slinger ik ook heen
Op ongestuime Zeen,
En weet U niet te melden
Waer ik in 't end belanden zal
Na zoo veel ramp en ongeval
Geleden.

En mooglyk schokt myn kiel op eene Zee,
Die ankergronden mist en een geruste ree.

Hoe veel gelykheit heeft de Liefde met de baeren.
Een golv der Zee is ligt, en ligt is ook de min.
De een baer volgt de andre baer; de minneschichten varen
De een na den andren vlug een' Jongen boezem in.
De Zee kan nimmer rusten.
Zy rolt van steile kusten
Of schuimt en brand,
Op 't harde strand
Gedreven.

Zoo kan de min geen stille rust verwerven;

Daer niets haer drift bepaelt,

Zy vlucht en keert en dwaelt

En vind in 't ommezwerven

En 't missen van de zoete rust,

Na korten tyd haer' hoogsten lust

En leven.

Zy kent zoo min als Nereus ligte vloed

Een liefelyke kalmte in 't woelende gemoed.

Zult gy myn slingrend schip, ó Venus, nu begeven.

Gy, uit de Zee geteeld, hebt op de Zee gezag.

Ach werd de zorg door U thans uit myn Ziel gedreven.

Zoo vond ik eens een einde aen myn bedroefd geklag.

ó Pafiesche Godesse,

Schenk my een meesteresse,

Die zorg en smart

Weet uit het hart

Te jagen.

Schenk my een Schone, een Schone, die myn zinnen

Door haer bekoorlykheen

En geeft en zwier alleen.

Aenminnig weet te winnen.

Zoo word myn prille lentetyd

Niet ydel ons, my zelv ten spyt,

Ontdragen.

De

De lieve Lente is Bouwmans luff, en zoet
 Voor hem, die bloemen teelt, voor hem, die liefde voed,

Myn Lentejaren spoën naer 't ende, en ondertuffen

Heeft nog myn akker nooit geen kruid noch bloem geteeld.
 Ik moest op 't huwlyksbedde een vriendlyk Meisje kuffen,
 En smaken al het zoet, dat Hymen mededeelt.

Maer och ik ken geen banden,

Die zagt de teere handen

Van 't jeugdig Paer

Voor 't Echt-altaer

Verbinden.

Ik zag geen toorts van schonen Hymen blaken,

En weet niet, hoe een Bruid

Haer poezele armen fluit

Om 's Bruigoms hals; zyn kaken

Bly kuff, en hoe ze zuigt de keur

Der geesten uit de tong van heur'

Beminden.

Noch hoe men teer in gloeiende armen smelt;
 Schoon myne jeugd alreeds op ligte teenen smelt.

Een ander Jongeling verwarmt de kille leden

In eenen malschen schoot. Geen koude Winternacht
 Valt immer hem te lang, daer hy de zaligheden

Van 't heilig Huwlyk smaekt, en de eenzaamheit belacht.

Wy

Wy tobben, woelen, keeren
 Op zachte zwanenveeren,
 Die als een steen
 Myn teere leên
 Nu drukken,
 Veel kielen zyn een Haven in gevaren;
 Myn bootje aen allen kant
 Afgryfelyk aengerand
 Door storm en holle baren,
 Dryvt in het hart der Zee alleen,
 Die 't telkens dreigt zoo zoo van een
 Te rukken.

Ik mis beleid in dezen veegen staet.
 Och my! ik min, en derv wat my in boeien flac&

Ik dwael onzeker om. Wy kunnen nergens duuren.
 Een onuitblufchbre gloed verteert myn ingewand.
 Als Eneus Zoon wel eer door onbekende vuuren
 Geblaekt werd, dus word ik door wonder vuur verbrand;
 Zoo 'k langer dus moet kwynen,
 En wilt ge deze pynen
 Dit hartewee.
 Ô Citherée,
 Niet stuiten;
 Dan wil de smart myn levensvlam haest doven.
 Dan zie 'k myn Jeugd en kragt

Eo

En droeve Ziel my zagt
Door trage koorts ontroven.

Was 't dus uw onbepaalde zift
Myn levenshek, ó Koningin,
Te sluiten.

Wel aen getroeft; wy zenden onze ziel
Verheugd naar beter lucht, nu 't Venus zoo geviel.

Maer neen, ó vriendelykste en teerste der Godinnen,
Gy haet geen minnend hart, maer trooft een droev gemoed,
Doe dit, en schenk my ras een Lieyste, die myn zinnen
Alleen behaegt, en 't hart my zette in vollen gloed.

Zoo zal uw hulp my sterken,

De losse min beperken;

'Er aen die pyn

Een einde zyn

Te vinden

Dan prys ik U eerlang met dankbre zangen,

Zoo veel myn zwakke kunst,

Vermag voor deze gunst,

Dus mild van U ontvangen.

Zoo blyve uw faem en magt en zwier

Geacht, geëerd in alle vier

De winden.

Zoo zegge 't al, wat Venus nog veracht:

Deze is de Godheit, die en leed en pyn verzagt.

NEC TIMIDE NEC TEMERE.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

XLIX. ————— 1762 II.

D E Z O N D A E R ,
VAN ZYNE ZONDEN OVERTUIGD,
EN DOOR DE HEILBELOFTE VAN 'T EUANGELIE
DER ZALIGHEID VERTROOST.

Z A N G .

Mijn God! ik hebbe uw taei geduld getart;
Uw wet vertreên, den gruwel van mijn zonden
Versmoord in 't hol van 't wederspanning hart,
Vermaak in rook en iedelheên gevonden,
Waer berge ik my? ik hebbe uwe Eer verkracht;
Uw woord versmaed, uw Heiligheid veracht.

Ik hebbe uw gunst; zoo vaak my aengeboden;
Te roekeloos geslagen in den wind;
'k Had, dagt my, uw genade niet van nooden;
'k Heb nietig stof in plaats van U bemind,
Ik sloot mijn hart voor uw genade-straten,
En gy, mijn God, liet my rechtvaerdig dwaalen.
P p Mâer

Maer zegt . . . noeme ik mijn Richter mynen God,
 Die naer zijn recht my eeuwig moet doen snuwen,
 Niet toelaet, dat een sterv'ling met hem spot,
 Of straffeloos zijn wil zou tegenstreven?
 De hope op zijn barmhartigheid is uit,
 't Geweten spelt me een wettig wrackbesluit.

Of zoude een Heer, die rein is in zijn richten,
 Een gunstig oog op een' weërspan'ling slaen?
 Bedreigt zijn woord geen treffende oordeelschichten
 Aen my, die niets dan onrecht heb gedaen?
 Zou zondig stof by 't heilig wezen wonen?
 Het eischt mijn dood, het kan my niet verschonen.

Ik overtrad van mijn geboorte af aen,
 Van moeders lijf tot allen goed onmagtig,
 In Adam hebbe ik allereerst misdæen,
 En was zijn schuld en zondenmet deelagtig,
 Toen stonde ik op Gods richterlyke boek
 Geteekend met een' welverdienden vleck.

Mijn eerste jeugd, maar even aen het ryzen,
 Vertoonde nas 't verborgen zondenzaed,
 En gaf eerlang, in veelerlei bewyzen,
 Een kenmerk op van 't aengodsfde kwaed,
 Een kwaed helaes! uit wiens verdorven loten
 Niet anders dan onreinheid is gesproten.

R

Ik heb, gelijk een onverstandig paerd;
 Gelijk een muil mijn levensweg betreden.
 Mijn wandel was van alle Deugd ontzied;
 Ik hield het spoor van averechtſche Zeden;
 'k Liep tomeloos en onbedagt van zin
 Onwetende den breeden dwaelweg in:

Hoe hebbe ik niet een reeks van lentedagen;
 In 't midden van de wereld doorgebracht!
 Mijne krachten aan den Satan opgedragen,
 En onverdeeld in zynen dienst vernacht!
 Te laat betreurd, nu 't wroegende geweten
 De ziel ontrufft met duideloze beten.

'k Heb door mijn daap den hogen God getergd;
 En zynen wil te ſchendig naegelaten,
 Wat wonder, dat Hy 't aengezicht verbergt?
 Mijne welluſt was, den evenmenſch te haten;
 My zelv' met wreugd te damp'len in verduſt;
 De grootste ſchuld haelt by de myne niet;

Hoe menigmael hebbe ik voor ieders oogen
 Mijne bozen zed den loffen toom gevierd!
 Hoe ben ik door een' valſchen waen bedrogen;
 Als of mijn doen niet waetgenomen wierdt;
 Wanneer ik voot geen ſterfelijk oog verlegen
 De werken van de duifternis mocht plegen!

'k Verlangde steeds naer 's ingebeeld gefuk
 Der goed'ren, die de wereld my deedt smaken,
 Het denkbeeld van een' naderenden druk
 Verdreef ik door het denkbeeld der vermaken,
 Verlekkerd op den wellust van den tijd
 Was myne ziel in haer genot verblijd.

Myne oogen, voor Gods wonderen gesloten,
 Vermeidden zich in 't zien der iedeleid,
 Onnutte klap heeft nooit mijn oor verdrotten,
 Mijn tong, vol spot en laster, was bereid,
 In plaets van God te danken en te smeken,
 Van Hem, zijn dienst, en knegten kwaed te spreken.

'k Wierd meenigmael tot wellust aengespoord,
 En liet my vaek by de iedelheden vinden,
 'k Zag andren, door mijn dwaze drift bekoord,
 Zich baden in 't vermaak der wereldvrinden,
 Maer ik ben hun, zy zijn nu my tot last,
 De dood en hel zijn aen hun wegen vast.

'k Heb schandelijk het zalig Opperwezen
 Door trotzen waen gestoken naer de kroon,
 Ik wilde van geen striemen zijn genezen,
 In 't hartebloed van zijn' gezalfden Zoon,
 Te geesteloos, om, door mijn hart te scheuren,
 De schande van mijn dwaesheid te betreuren.

Die

Die God, dien ik tot gramschap heb verwekt,
 Door 't gruwzaam kwaed van schendige bedryven,
 Heeft my noch zelf zyne armen uitgestrekt,
 En liefderijk zijn wetten voor doen schryven,
 Maer ik, te veel door de iedelheden bekoord,
 Verstokte 't hart, onbuigzaam voor zijn woord.

'k Heb nu en dan wel plagen ondervonden,
 Met ongeduld en tegenstand geleên,
 Maer nimmer als gevolgen van mijn zonden;
 'k Zag God niet in zijn zegeningen, neen,
 Ik zag zijn wræk wel ja op and'ren rusten,
 Maer bleef volhard in 't volgen van mijn lusten.

Zoo spooreloos heb ik Gerechtigheid
 Gedwongen, my rampzartigen te doemen,
 't Is my vergeefs voor onschuld hier gepleit,
 Geen uitvlucht kan mijn zaken meer verbloemen,
 De ziel, te wel van hare schuld bewuit,
 Wordt niet, gelijk voorheên, in slaep gesuft.

Of zoude ik my op myne kennis gronden,
 Daer die my zelv' in 't aengezicht weêrspreekt?
 Of kan zich God verbergen voor mijn zonden,
 Zoo lang zijn recht de minste zonden wreekt?
 Of zoude ik noch op Jesus borgbloed hopen?
 't Is niet gestort, om allen vry te kopen.

Ik Ben balling van de hemelheerlijkheit,
 Door eigen schuld van dat geluk verftoten,
 Barmhertigheid is immers my ontzeid,
 De zondaer blijft nie Gods genad' gestoten,
 De Satan, die met vreugd mijn work'len ziet,
 Verwagt verlang my in zijn rijkgebied.

It is waer, daer wordt noch saligheid verkondigd
 In Jesus en zijn eigenoegzaam bloed,
 Maer ik heb te lang, te veel, te zwaer gezondigd,
 Des wachte ik hier geen vrede voor 't gemoed,
 Ik zoek vergeefs ontferming en genade,
 't Berouw is wel rechmatig, maar te spade.

Indien ik eens den weggelegen tijd,
 Zoo zorgeloos gespild, weér mocht beleven,
 My dunkt, ik zou met een gezetter vlyt
 My aen de Deugd gewillig overgeven,
 God zoeken, en een' onverdeelden geest
 Vergeven met dat Lifdeel, 't geen hem vreeft.

Maer zegt... : waer heet dat wat kan my 't wenschen baten?
 Wachem die les te veren niet betracht?
 Toen was het tijd de zonden te verlaten,
 Wier sloodheid my voor de oogen wordt gebragt,
 My zal kerlang, in 't rijk der doemelingen,
 Een schakel van rampzaligheden ontgingen.

Ver-

Verwezen van Gods vriend'lijk aengezicht,
 Zal ik den dood, ja duizend dooden sterven,
 En, nimmer van zijn hemelgunst verlicht,
 't Onzalig rijk der duisternis beërven,
 Om, weggestormd op 't richterlijk bevel,
 Te beven voor de rampen van de hel.

Ach! zonden! ach! hoe bitter zijn uw vruchten!

Nu zie ik recht, wat uw gedaente zy:
 Ontlast u vry, mijn ziel, in bange zuchten,
 Ontzet u voor de naere schildery,
 Ge aenschouwt die nu met onbepelde oogen,
 Wier schijn schoon u te voren heeft bedrogen.

Ik zou vergeefs het nadsend eeuwig leed
 Verzachten door te denken om genade,
 Ik, die mijn tijd, met God te haten, steet,
 Van 't goede wars, gebonden aen het kwade,
 Een worm gelijk, en wemelende alleen
 In aerfche stof van ied'le bezigheên.

Konde ik, door in mijn tranen my te wasschen,
 De onreine ziel bevryden van mijn schuld,
 Ik stortte een' stroom van ziele boete-plaffen,
 Waer mede berouw myne oogen heeft vervuld,
 Ik Zou dag en nacht met onophoud'lijk klagen,
 De zwaarte van mijne euvelheden dragen.

Maer neen, ik ken mijn zonden niet te recht,
 Noeh hoe zy God door haren aerd onteeren,
 En welk een vloek daer aen zy vastgehecht;
 Gods kracht moet my haer gruw'len beter leren,
 'k Weet niet genoeg van 't vreeslijk voorgevoel
 Der angsten van den helschen zolpherpoeel.

Ik ken my zelv' te onmagtig en te schuldig,
 Dan dat ik God zou bidden om zijn licht,
 Hy is wel goed, barmhartig en geduldig.

Het bidden, ja! ('k beken het) is mijn plicht,
 Maer weet, dat God de zondaers niet wil horen,
 En durve ik dan 't rechtvaerdig Wezen storen?

„ Genade ó God! vergeef, ik heb misdaen,
 „ Een hellewicht verftout zich U te zoeken,
 „ Wilt Gy mijn dood, ik moet, ik zal vergaen,
 „ Gerechtigheid kan my ten afgrond vloeken,
 „ Maer, Hemel! is mijn bidden niet te spaes,
 „ Schenk my dan noeh een teeken van genaes,
 „ Leer my in uw' gekruisten Zoon geloven,
 „ En dompel me in de stromen van zijn bloed,
 „ Zend maer een straël van uwen Geest van boven,
 „ In 't binnenste van 't ongerust gemoed,
 „ Want zonder die verwacht ik niets dan sterven,
 „ Uw vyand kan den hemel niet beërven.

T R.

T E G E N Z A N G .

Bedroefde ziel, uw tranenvloed

Uw zuchten en gebeden zijn by het hoogste Goed

Verzameld, staek uw vrezem:

Of zoudt ge, daer de Heer na zulken de boogen wendt,

Nu gy de grootheid van uwe euvelheden kent,

Met Kains krooft wanhopig wezen?

Zoo lang genaë verkondigd wordt,

Is noch de rechtheid des Heeren niet verkort,

Zijn almacht kent geen palen;

Zoo maer geen boos vernuft den Geest gelasterd heeft,

Geen zonden is 'er, die de Godheid niet vergeeft;

Wat zoudt gy hooploos henen dwalen?

Eer 't aerdrijk op zijn pylers stonde,

Was reeds de grond gelegd van 't eeuwig Zoutverbond;

In 't rijk der zaligheden,

Toen wijsheid, met beding van heertijkheid en loon,

Genade en rechte vereende in 't bloed van 's Vaders Zoon,

Eens uitteltorten hier beneden.

Het krooft van vader Adam zag
De heilgevolgen van 't beminlijk vreeverdrag.

In de ongeschapen ronden
Gefloten, door een reeks van eeuwen, voor de schuld
Van 't uitverkoren Zaed, naer 't Godlijk woord vervuld,
In 't huisgezin der twee verbonden.

Eer 't Vrouwenzaed in 't vleesch versieghen,
Zag Jacobs daegslagt de zaligheid albeten

In heilbeloftenissen,
Terwijl door de bunnelag van Moses schaduwleer
't Geloofssoog starten kon op Davids Zoon en Heer,
Wiens komst of borsgucht niet ken missen!

En zal dan de Evangelietraer,
Waerop 't getoemel zwijgt van Levi's Priesterschaer,
Geen zaligheid doen horen?

Zal de overtuigde ziel noch beven voor Gods wet,
Nu Jesus, Satan, hel en zonden heeft verplet,
De dood zijn' angel heeft verloren?

De bakkendeelen-heuvel zag
Marie's Wonderzoon, op 't midden van den dag,

By 't zonsverdufren sneben,
Weleer den Hertken zel, by 't needrig Bethlehem,
In 't midden van den nacht, met Englen-licht en stem,
Verkondigd, by zijn' komst in 't leven.

OF

Of is niet eens het tegenbeeld
 Der offerdieren, door het priestermees gekeeld,
 Naer inhoud der Propheten,
 Als 't ware Vrouwenzaad uit vader Abraham,
 Gebaerd in Davids huis en onder Juda's stam,
 En in de verschen gebeten!

Heeft niet zijn afgonsgestaan bloed
 Voor hemelkoningen en schuldenaers geboet,
 En 's Vaders gunst verworven?
 Of nam Hy voor zich zelv' de broefche menscheit aan?
 Of liet Hy voor zich zelv' zich aan den vloekspael slaan,
 En is Hy voor zich zelv' gestorven?

Of was Hy heilig naar de wet,
 Van onrecht onbewust, rechtvaardig onbesmet,
 Onnozel, zonder zonden,
 Om heiligen te ontdoen van zondenmet en schuld?
 Maer waertoe wordt de wet voor heiligen vervuld,
 Die nooit des Heeren rechten schonden?

Neen, Jezus heeft zijn Majestie
 Verborgen achter 't kleed van dienste te needrigheld,
 Om rijksweerspanningen
 En zondenlaven, die met daden hart en mond
 De Godheid tergen, door het bloed van zijn verbond,
 Des Satans overmacht te ontwringen.

De

De vloek der donderende wet
 Hadt wel den toegang naer den levensboom bezet
 Voor Adams stamgenoten,
 Maer Jesus heeft met bloed het lemmer stomp gemaakt,
 't Welk, sedert Adams val, den ingang hadt bewaekt,
 En zoo den levensweg ontfloten.

Het bloed van dezen Middelaer
 Ontheft den schuldigen van 't eeuwige gevaer,
 Het reinigt den onreinen,
 't Bevat een tegengif voor 't schandelijkste kwaed,
 Het legt den grootsten glans op 't Priesterlijk gewaed
 Van zelfsverlochenaers en kleinen.

De zondenkennis is alleen
 De weg naer 't rijk genot van deze zaligheên,
 En 't kenmerk van genade,
 Wanneer een weenend hart de Godheid tegenkomt,
 En op 't gevoelig zien van 't watglijk vuil verstomt,
 Kwam nooit berouw de ziel te spade.

Dat lokt den mensch, op 't heilgeluid
 Van de Euangeliesnaer, tot Jesus volheid uit,
 Dat leert hem Jesus zoeken,
 Die nimmer Jacobs zaed een smeekchrift heeft ontzegt,
 Wanneer het vrydom zocht by Gods verhoogden Knecht
 Van zondenstraf en smet en vloekên.

Mis-

Mistrouwt ge 't lichtbedriegend hart,
 Te lang, te veel, te diep in 't zondig kwaed verwacht,
 Zoo schuldig moet men komen,
 Of zoudt ge met een ziel, onkundig van gemis,
 U troosten durven in de heilbeloftenis,
 Die toegezegd wordt aen de vromen?

Gy kent U immers gansch ontbloot,
 Van moeders lighaem af in 't midden van den dood,
 Geen schepzel kan u baten,
 Alleen de grote Borg, door Woord en Geest gekend,
 Ontruikt U Satans vuift, bevrijdt U van ellend',
 En leert U 't zondenvuil verlaten.

Gy hebt op dit getuigenis
 Beleded, dat de God der waarheid waarheid is,
 Gy fuft op deze gronden,
 Gy neemt het Godlijk Woord als onbetwiftbaer aen,
 En zoudt gy zonder troost van verre blyven staen,
 Of zwoegen onder 't pak der zonden?

Gy wilt de wereld met haer schoön
 Verruilen voor 't genot van 's Vaders eigen Zoon,
 En eeuwig Hem beminnen;
 De dierb're rijkdom, dien 't geloofsoog in Hem ziet,
 Haelt by het fijnste goud of 't keurigst' zilver niet,
 En speelt gestadig voor uw zinnen.

't De-

't Befef dier zaligheden doet

U hongren naer zijn vleefch en dorften naer zijn bloed,

Om zoo in Hem te blyven,

En zijn Gerechtigheid te erlangen tot uw deel;

Geen wonder, hy bezit de zaligheid geheel,

En zoude u dit niet tot Hem dryven!

Gy zoekt het algenoegzaam pand,

Met al zijn dierbaerheid, nie 's Vaders Heefdehand,

Om niet voor u te ontvangen;

Uw grootfte blydſchap is, den Zielebruidgom

Te hebben als een gift van eeuwige eigendom;

En eenen geeft met Hem te erlangen.

Is 't niet uw grootfte zaligheid,

Te volgen op den weg waer 't Lam u henen leidt,

Als Heer Hem trouw te averen,

Te paffen op den wenk van 't Koninglijk bevel;

En met den heil'gen rof van 't geeftlyk Iſraël

In zyne tenten te verkeeren?

Wat bnigt ge u den onruftig heer,

Verflagen zielt in 't bloed van dien gezalfden Heer

Is vrydom voor uw ſchulden,

Denk zijn gehoorzaamheid, die eenmaal is volbragt.

Heeft al de vreeslijheden van Sinaï verkracht,

Die tegen uw ziele baulden.

Steef

Sterf dan het werkverbond eens af;
 Kom kus dien Liefdesoon en de Euangeliefaf,
 U van Hem aengeboden;
 Ei, beef niet langer voor de blikfems van de wet,
 't Geluid van Gerizim verdooft de vloektrumpet,
 En baert het leven uit des doodon.

Of zoudt ge 't Euangelielicht
 Bezwalken door den rook van eigen macht en plicht,
 Verdrijf die wangedachten,
 De grote Jesus heeft alleen geheel voldaan,
 De beste werken zijn met zonden overlaan,
 En by den sterfing zijn geen krachten.

Dat vry 't werkeilig Papendom
 De Godheid hille met een' ongeschoopten trom
 Van togetelde werken!
 Dat vry Pelagius op 't welgofield gemoed
 Zich ulleie met de hoop van zaligheid! dat goed
 Is voor geen ingebeelde sterken.

Het offer van een' stillen geest
 Is nooit den hogen God onaengenaem geweest,
 Hem need'rig opgedragen;
 Hy heeft het hartewerk van kleinen nooit veracht,
 Hun zielewonden met genade steeds verzacht,
 En troost gefchonken in de plagen.

Hy

Hy zal u helpen naar zijn woord,
 Hy heeft uw zuchten in de hemelzæl gehoord,
 Roem vry in zijn genade,
 De ryke zegen; die uit Jesus volheid daelt,
 Heeft u met geeft en licht, en troost en heil bestraeld,
 En vrijt u voor geweld van 't kwade.

Nu, voor 't gevele van Satan doof,
 De kracht bestreden van 't gevaerlijk ongeloof;
 Nu Jesus trouw gezworen,
 Met onverdeelde min den Heiland aengekleefd,
 Uw nooden neêrgelegd op Hem, die eeuwig leeft
 Om uw' gebeden te verhoren.

Nu na de bovenmaensche stad
 Met moed gewandeld langs het Koninglyke pad
 Van heil'ge bybelzeden;
 Om met de zael'ge schaer, die niemand tellen kan;
 Den nooit verdorden grond van 't hemelsch Canaan,
 Voor 's Heeren aenschijn te betreden.

S L O T Z A N G.

Triumph! de rijksweterspanning

Ligt door de geestelyke kling

Van Sions Held verflagen,

Die rydende in zijn heerlijkheid,

De schenders van zijn Majesteit

Spant voor zijn' zegewagen!

De rijkgezalvde Liefdezoorn

Doet van den goddalyken troon

De Septer nederdalen,

En slicht een' onweërtaenb'ren gloed

In 't wederspannige gemoed

Door zijn genadefralen

Wanneer des Heeren rechtheand

De schichten wet, de boge spant;

Mag de afgrond billijk beven;

Zijn pylen hebben nooit gemist;

Hy overwint geweld en list,

Die zijn genaë weërstreven.

Q 9

Wie

Wie is de Vorst, wiens heldenzwaard,
In oorelogen zoo vermaerd,

Weet alles afstemaken?

't Is Jesus, die met geest en woord
Door diamanten harten boort,
Om Satans macht te flaken.

Hy heeft den slangekop verplet,
Den eisch voldongen van de wet,

Den zondaer vry gesproken,
Aen overtuigde van gemis
Heeft hy zijn heilbelofenis

Of trouw noch nooit verbroken.

Triumph! genade zegepraect,

Genade heeft den prijs betaeld,

Genade schenkt het leven,

Genade biedt haer schatten aen,

En staet op de Euangelieblaen

Met eeuwige inkt geschreven.

't Nooit moegezongen Eng'lendom,

De heil'ge Seraphynendrom

Klapwiekt in 's Hemels ronden:

Wat vreugd vervult den hoogten boog,

Wanneer een zondaer in Gods oog

Genade heeft gevonden?

Geen

Geen wonder! Zalig is het lot
 Van hun, die aen den waren God
 Hun lijf en geeft betrouwen:
 Geen zandgrond doet hun huis vergaen;
 Dat zal onwrikbaer blyven staen,
 Wijlze op een steenrots bouwen.

Zy zyn een Goddelijk geslacht,
 En worden door genadekracht
 In hunnen staet beveiligd,
 Genade redt hen uit den nood
 Van Satan, wereld, vleesch en dood,
 In 's Heeren dienst geheiligd.

ô! Hoe volzalig is de stond,
 Wanneer 't beminnlijk Vreeverbond
 Aen zondaers wordt geschonken!
 Zy worden, als de Heer hen drenkt
 Met liefdestromen, die hy schenkt,
 Van vettigheden dronken.

Omgord U met het zwaard, ô Held!
 Bestorm het onderaerdsch geweld
 Met onweêrstaenb're krachten,
 Zoo buigen zondaers voor U neêr,
 En leren hunnen ouden Heer
 Verlaten en verachten.

Dat Sion dezen Vorst verwacht',

En Jacobs zalig nageslacht

Zich keere tot zijn woning!

Dat eens der Heid'nen volheid Hem

Op 't heilfeest van Jerusaleem

Vereere als haren Koning!

*Haerlem den 16. van
Herfstmaend 1760.*

S. S. M. C.

By

By gelegenheid dat wy dit vers laten drukken, als het laetste van onz tweede Deel, vinden wy noodig te verklaren, hoe wy in verlegenheid gebracht werden, door de verzen die ons van tijd tot tijd zijn toegezonden, om in onze blaedjens geplaetst en beoordeeld te werden.

Onze Nederlanders hebben doorgaends veel trek tot de Dichtkunde, en vallen gereed aen het maken van verzen; — ieder heevt dit by verscheiden gelegenheden gezien; — wy bezitten een' ruimen voorraad van toegezonden stukken, die niet anders te noemen zijn dan *goed*, waerop geene wezenlyke fouten tegen profodie of tael zijn aentemerken; maer, mogen we 't vryuit zeggen? waer in ook geene wezenlyke fraeiheden of poëzy gevonden werden, en die ons dierhalven geene gelegenheid altoos geven, om aenmerkingen te maken, waeruit een aenkomend Dichter iet kan leeren.

Wat zullen wy nu met deze stukken doen? Zullen wy dezelve voor altijd achter de bank laten liggen? Dit zoude immers de Zenders belgen, en ons hatelijk maken en verwaend doen schynen, als of wy onze blaedjens te goed keurden, om die stukken daer in te plaetzen? En hoe kan het den jongen Lievhebber aengenaem wezen en opsporen, dat zyne Dichtproeven, als gantsch onwaerdig, nimmer aen 't licht komen.

Zullen wy dan dezelve ten hunnen gevalle laten drukken? dit geeft wederom geen genoegen aen den Lezer, die in onze blaedjens niet anders schijnt te verwachten dan Puijverzen of Meesterstukken.

Wy weten in waarheid niet hoe wy ieder een en ons zelv voldoen zullen.

Alleenlijk willen wy onzen bescheiden Lezer verzocht hebben, deze bedenking altyds onder 't oog te houden, en eenige toegevendheid te gebruiken over de mengeling van verzen, die wy aen het licht geven.

Maer, om onze blaedjens hoe langs hoe aengeneramer en nuttiger te maken, en met het begin van het derde Deel hier toe een stap te doen, wenden wy ons tot de ervaren Liefhebbers en Kenners, die den opbouw der Nederlandse Dichtkunde ter harte nemen, en wien het niet aengenaem is, te zien dat 'er zoo weinige *kunststukjens* in de BYDRAGEN komen; dezulke willen wy vriendelijk en kunstminnend verzocht hebben, de hand te leenen om dit gebrek te helpen, en ons nu en dan te vereeren met eenig stukjen, waer mede wy den Lezer kunnen genoeg geven, en den jongen Liefhebber, den lust en smaek der rechte Dichtstukken opwakkeren en inboezemen, 't zy door het enkel toonen van zulke stukken, die by de hunne dan te beter zullen afsteken, 't zy door het aenmerken der sieraden, eigenschappen en vereischens van een goed Gedicht.

Terwijl dit stukjen op de pers is, ontvangen wy eenige *Aenmerkingen* op de schetze van Do. VAN IPEREN, in onze vorige BYDRAGE. Wy hebben goedgevonden, dezelve, zoo als ze zija, hier achter te voegen, ten einde de Liefhebber, waer van we bl. 551. meldinge maekten, alles in eens zoude kunnen afhandelen.

TAEL.

TAELEKUNDIGE HEEREN!

Zedert dat ik my op een naeuwkeuriger kennisse onzer Moedertale heb begonnen toe te leggen, en van myne vorderingen daerin eenige proeven aan het licht gaf, heb ik van tijd tot tijd ondervonden hoe lastig en schadelijk het gemis van een goed Neêrduitsch Woordenboek voor oeffeningen van die soort is, en hoe moejelijk het enen vreemdeling of ongeoeffenden burger vallen moet, zoo hy door behulp der gemeene Woordenboeken onze beste Schryvers en dichters lezen en verstaen wil. Dikwijls heb ik gewenscht, dat eens andere, en, minder dan ik beslommerde liefhebbers; dit stuk opvatten, en door het vervaerdigen van zoo een woordenboek, die tale en den lande enen dienst doen zouden, die den vervaerdigers zelven duerzamen lof, en den Nederlanders byzonder gemak en eer byzetten zou. — Eindelijk doet zich hoop op, dat ik mijnen wensch vervuld zal zien, door de *Uitnoodiging der Liefhebbers en kenners van onze Moedertale, tot het helpen toestellen van een Oordeeltkundig Neêrduitsch Woordenboek*, in Uw Edns XLVIIe Bydrage ingelast, door den Wel Eerw. JOSUA VAN IPEREN, en door de *Schetze van woorden-scharinge en zin-bepalinge, die men hoopt te volgen in het toestellen van een Oordeeltkundig Neêrduitsch Woordenboek*, door dezelfde hand geschreven in Ww Edns XLVIIIe stukken. Het geheele bewerp des Schryvers, in de uitnoodiginge opgegeven; willen wy hier niet nagaan, maer wachten liever met verlangen naar het geen 'er de kundige liefhebber, van wien Uw Ed. bl. 551. gewach maekt, van oordeelen zal. Edoch, gelijk de Heer VAN IPEREN betuigt dat hem door ontdekking van thans in Holland min bekende, maer elders gebruikelyke Neêrduitsche woorden veel vermaek geschieden zal, zoo vertrouwen wy dat hy ook ten goede nemen zal, zoo wy een en andere onzer aemerkingen over

zyne schetse, ongeveer opgeven; iets, 't geen mogelijk ook tot bevordering van zijn oogmerk zou kunnen dienen, en waerin wy, gelijk het in alle Schryven van dezen aert past en onze gewoonte is, eene heusche bescheidenheid ter leidsyronwe houden zullen. Het eerste *Artikel* dan der Schetse luidt dus

AA. AE.

De Uitsprake is ouder als de Schryfkunst. Men mag haar derhalven niet zoeken in 't brein of de penne der Taalzifters, maar in de klanken, zoo als die zig aan het gehoor opdoen. De eerste Schryvers; die zig op de zuiverheid onzer Moedertale hebben toegelegd, toonen in hunne Schriften, hoe zeer zy in 't onzekere geweest zyn nopens het bepaald gebruik van de Dubbele Klankers AA en AE, EJ en IJ; als mede van de Gelykklankige Medeklinkers T en D, S en Z. Hier spreken wy van de twee eerste *aa* en *ae*; en van de overige zullen wy ter behoortlyke plaatze melding maken. Dat men te Rotterdam en elders met *aa* of eene slepende *a*, (want men schryft *aa* enkel, zoo de lettergreep 'er mede eindigt) uitspreekt, daar gebruikt men te Leiden *ae*, byna in den klank van de Grieksche α toe. By de boeren op de meeste plaatzen heeft de *ae* den voorrang. Te Middelburg in Zeeland is men daaromtrent al vry zuiver, behoudende de *aa*, behalven in eenige lettergrepen, die, op 't slot, eenen Medeklinker agter de *r* hebben, als in *paard*, *paerd*, *vaart*, *vaers*, *waard*, *waerd*; schoon men evenwel anders gemeenelyk de *aa* gebruikt, gelyk in *baard*, *taart*, *spaat*, *paart* en diergelyke. Deze zeldsamen byzonderheid van de uitspraak der Middelburgers koomt ook voor in de Woorden *Aard* en *Aarde*: 't eerste word altyd met *aa*, en het tweede met *ae*, zoo wel als met *aa* uitgedrukt. 't Koomt my voor, dat men in 't vervolg wel zal doen, *ae* te schryven, als 'er lettergrepen moeten gespeld worden, die op eene en dezelfde plaatze onverschillig met *aa* of met *ae* worden uitgesproken.

Des Schryvers redeneering over 't gebruik van AA of AE schijnt my, onder verbeetering, niets te beslissen. Zijn Wel Eerw. stelt wel overal, men moet in het spellen de uitspraak volgen, maer bewijst die stelling geenszins. De uitspraak is wel ouder dan de Schrijf-

Schryfkunst, maer wierdt daer door een wet geboren dat de Schryfkunst zich in het spellen van een gheel woord naer de uitspraek van iedere letter op zich zelve schikken moest? Waerom kon een naestelkander gezette letters, door de eerste Schryvers en spellers niet een anderen klank gegeven werden, dan dien zy ieder afzonderlijk hadden? Waerom Schryven de Engelschen drie letteren en spreeken 'er zomtijds slegts een uit? Ze weten immers door de uitspraek dat zy 'er maer eene noodig hebben? Hoe komt het dat onze voor ouderen schreven *ai*, en *ae* voor *aa*, *oe* en *oi* voor *oo*, en *ou* voor onze *oe*? de uitspraek leerde hen immers het tegendeel? Men ziet hier uit genoegzaam, meen ik, dat het langduerig gezach van een doorgaend gebruik, waer door aen verscheiden t'zaemgevoegde letters verscheiden klanken gehegt zijn, hier vry meer vermag dan een fyne redencering, gegrond op de klanken van elke byzondere letter; Die, zooze doorging, noch verscheiden doode en levende talen onder haer opzicht nemen, en naer haren wil hervormen moest, de Fransche vooral, en de Engelsche van een meenichts overtollige letters zuiveren. Maer laten wy den Heer VAN IPEREN al eens toegeven dat zich de schrijf- en spelkunde naer de uitspraek voegen moet, en dat de uitspraek uit de klanken, zoo als die zich aen 't gehoor opdoen, gekent dient te werden. Dan vragen wy zijn Wel Eerw. op wat grond hy bewyzen zal, dat de *aa* het beste met de uitspraek, met den klank, der verlangde *a*; de *ae* het beste met de uitspraek, met den klank, der Grieksche *α* overeenstemt; Waerom mag ik de Grieksche *α* niet door *ee* en de verlengde *a* door *ae* uitdrukken? Is daer in iets meer onnatuerlyk, iets meer tegen den klank der uitspraek strydende? Wy kunnen het niet zien, vinden ook dit, dat eigenlyk bewezen moest werden, by den Heer VAN IPEREN slechts onderstelt, en meenen dus gegronde reden te hebben om aen *ae*, daerze aen de uitspraek even zoo wel voldoet als *aa*, en ouder brieven dan deze heeft, den voorrang toe te wyzen, —

Noch schijnt het my uit dit eerste *Artikel* toe, dat des Schryvers oogmerk is, daer over tael-of spelkonde geschil zal ryzen, geen Schryvers, geen geschied-verhael des geschils op te geven; iets 't geen my echter zeer nuttig en onvermydelijk noodig schijnt; Zou by voorbeeld, iemand, die van ver gehooft heeft de verschillen tusschen onze grootste taelkenners over *ae* en *aa* gerezen, zich met een woordenboek vergenoegen kunnen, waerin hy opdat *Artikel* slegts een regel vindt van zich met geen Taelzifters daeromtrent te moeten moeien, maer de *uitspraak* te volgen? Zou hy niet veel eer met rechte verwachten mogen, dat hy daer leren zou, hoe men van de oudste tyden, hoe van een HOOFT en VONDEL, geschreven, hoe men van een TEN KATE, HUYDE-COPER, VERWER en andere taelkenners geoordeeld vindt? op dat hy de bewijsredenen van ieder onderzoeken mogt en die volgen, die de natuer der zaken het naest kwamen. —

Van *aa*. zie ik dat de Schryver terstond op *aard aerde* springt; niet geloof ik met oogmerk om al wat hier tusschen is, als *aek, aal, aam*, de *praepositio aan*, met hunne afstammelingen geheel achter te laten, maer om dat hy de eerstgenoemde woorden byzonder ter schetse had afgewerkt. Evenwel wilde ik deze gelegenheid ook waer nemen, om, daer de Schryver geen *praepositiones, adverbia* en *conjunctiones* in zijne schetse behandelt, -zijn Wel Eerw. een-en ander van myne geringe aanmerkingen over dezelve, als een proeve, hoe men, naer mijn oordeel, daer omtrent handelen moet, op te geven, te meer daer de meeste kracht ener tael in het recht gebruik en verstand van diergelyke woordjens gelegen is: Ik heb slegts van zommige de meest byzondere beteekenissen aengeteikend; meenende dat de anderen uit *KILIAEN* en meer woordenboeken genoeg bekend zijn en om hun daeglijksch gebruik, hier geen voorbeelden behoeven.

AEN. heeft een byzonder fraeie kracht, in *aenschouwen, aenbidden*; — (Waerin *aen* beduidt, dat

dat iets, tegen, omtrent, tot iemand geschiedt,) ook in aenjuichen. Aenlagchen. by POOT. I d. bl. 145. dat is toelagchen, tegen iemand lachen; Aan blaffen by VOND. in zijn Hokeld. bl. 59. d. i. op of tegen iemand blaffen. Zie HUYD. bl. 546. MAEND. BYDR. I. D. bl. 11. 12.

ALTE. heeft in 't gemeen de beteekenisse van een te veelheid, by voorbeeld, al te dik boek, d. i. een boek welks dikte meerder is, dan over zoo een stof, of tot gemaklyke en aengename lezing pas gaf. Maer men onthoude ook dat dit alte, zomtyds in oude schriften het zelfde aanduidt, met zeer, BYBEL 1477. Genes. XII. „ Ende doe Abram in E „ gipten comen was: doe sagen die van Egipten dat „ wijs dat si al te schoen was ”. d. i. zeer schoon. DE KLERK DER LAGE LANDEN bl. 35. „ In desen „ jaete geblee een alte wonderlyke oordeel ”. en even te voren, „ een alte groot kasteel ” d. i. zeer wonderlyk, zeer groot. „ alten groten huus ” zeer groot, PASSION: winterstuc fol. 25. a en verso b.

BY beteekent gemeenzaem een dichtheid omtrent eene plaets, Hy is by de stad, d. i. dicht, omtrent de stad; maer ook werdt het gebruikt 1) om aen te duiden het middel, waer door iets geschiedt; BYBEL. 1477. Genes. 4. zegt Eva Cain beronde „ te hebbe „ eenen mensche beseten bi Gode ”. d. i. door Gods gunste SICKE BENINGA Chron. der Vriescher landen. bl. 2. „ By verhenchenisse Gods ende mynen kleppen „ verstande ” VOND. Palam. (in de Voorr.) „ By „ alle middelen ” 2) de oorzaak waerom, DE KLERK DER LAGE LANDEN bl. 24. „ By zijn gebod ” d. i. op zijn gebod, uit hoofde, uit oorzake van zijn gebod. dezelfde bl. 25. „ hier by moegen hem scamen ” d. i. hierom. 3) werdt het somtijds gestelt in de plaetse van, op, daer een boete of straf werdt uitgedrukt. SICKE BENINGA Chron. bl. 7. „ By een poena van ” d. i. op een poene. dezelfde bl. 8. „ By enen halven „ schilt toe breuke ” d. i. op een halven schilt boete. 4. werdt het meer gemeenzaem gebruikt in plaets van door of van, BRANDT in de Ruiters bl. 62. „ op „ den

„ den boozslag by die van Holland gedaen. ” d. i. door of van die van Holland. —

HERDE, thands geheel buiten gebruik, was te voren algemeen in zwang voor zeer, *valde*; BYBEL 1477. gen. 1. „ ende God sach alle dat hi gemaakt had; „ ende si waren herde geut ” — cap. XIII. „ want hi was herde rijc in besittinghen van goud „ ende van silber. ” PASSIONAEL, *winterstuc* 1572. fol. 19. b. „ hi was oec herde doechsaem ” zie ook fol. 20. b. 21 verso a. bl. 24. verso a en b. enz. Zie ook M. STROKE fol. 37. vs. 10, 43. vs. 12, 40. vs. 18. Claes COLYN 21, 62, 140, 205. alwaer men by v. LOON vindt aengetogen MATHÆI *analecta* tom. I. vs. 405. HERDE, *valde oppido*, KILIAEN.

IN werdt oulings op veelerhande wyzen gebezigd, I.) voor tot, BYBEL 1477. gen. II. „ Ende die here God „ stichtede die ribbe die hi genomen hadde van Adam „ in een wijf ”. I Paral. XIV. „ dat David ghesal- „ bet was in eenen Coninc / over Israhel ”. I Pa- ral. XVII. „ Ic sal hem wesen in een Vader / ende „ hi sal mi wesen in een Zoon ”. *Onser liever vrou- wen gbetyden MS.* „ sende in ons dinen troest op „ dat wi ” — 2.) Voor op, of om. BYBEL van 1477. I. Paral. I. „ dese began machtigh te wesen in der „ aerden ” *Onser Liever Vrouwen gbetyden MS.* „ God „ wist dencken in mijn hulpe / Here tot mi te hel- „ pen haeste ”. en wat verder „ dine barmherticheit „ gewerde op ons also wi in di gehoopt hebben / „ in di here heb ic gehoopt ”.

OVER hadt buiten de beteekenissen, die het nu heeft, ook die van voor; *Vertaling van Bostius* 1485. Bl. II. *Met.* 5.

„ Vergabe God dat onse saren
„ Nu over de erste verwisselt waren. d. i. voor

M. STROKE fol. 4. vs. II.

„ Tot Westcappelen dar hi quam /
„ Daer hi aenbedende vernam /
„ Mercuriose over enen God ”. d. i. voor.

Zie

Zie VAN LOON OP KLAAS KOLYN *vs.* 66. *N.* 10. *vs.* 79. *N.* 3. VERWER *Jd. L. Belg.* pag. 33. Zoo zeiden ze oulings in plaetze van *voorwaer*, *overwaer*, wel waer, zeer waer, meer dan waer, Zie M. STOKKE fol. 9. *vs.* 8. CL. COLYN *vs.* 157. 641. enz.

TE beteekent gemeenlijk een zijn in een plaets, *Hy is te Amsterdam* d. i. *in Amsterdam*. Zomtjids echter beduidt het ook een beweging naer een plaets, als *Te koets stygen*. d. i. op zijn koets, zie HUYDEC. *Proeve*. bl. 110. — Zie ook P. VAN DER SCHELLING *voorber. tot den waren Godsd.* bl. 23. byzonderer is het gebruik van dit *Te* in den BYBEL van 1477. *Genes.* 1. „ Ende God / sciep den menschen te „ spnen beelden / en te spnre gelskenisse / te spnen „ beelde sciep hi den man / ende hi sciep hem een wijf “. daer te zoo veel als naer is. *Te* verschilt dus niet zoo veel van *Tot*, als VERWER meent *Id. L. Belg.* p. 66. *Boekz. van v. GAVEREN M. en J.* 1708. bl. 142. Want ook werdt *Tot* gezegt, voor in een plaets te zijn. BYBEL van 1477. *genes.* 14. *vs.* 7. „ die tot Harcon „ Camar woonde “. *Num.* 33. *vs.* 5. „ soo legerden „ sp hen tot succoth.

VAN. De algemeene beteekenis van dit voorzetzal, is over bekend; byzonder ~~wierdt~~ het gebezigt, in de plaetze daer men nu voor zegt, als men iemand voor een genoten of te genieten weldaed bedankte. *Pioenen van Meccbelen* bl. 33. *Ich dank u van de eer* ” *Oud. getyden Boekjen MS.* bl. 17. „ te dancken van also sae „ ligen gave ” d. i. voor zoo zalige gave. dus ook HOUWAERT *gener. loop der wereld* 31. „ ik bedank u „ van de praesentatie. ” Fraei is het gebruik van dit voorzetzal by HOOFD *Neerl. Hist.* fol. 553. „ de „ soldaten (tooghen uit) met dag en deeghen: uit „ gezondert een deel / traagh van zlekten ” d. i. door „ om, ziekte.

WANT, anders het zelfde met het Latijnsche *nam*. beduidt ook omdat; *Alle die Epistelen ende Evangelien* enz. fol. 16. a; „ *Obermits u werden alle men- „ schen salich / want ghi ontsluit ende opdoet* ” d. i. om dat gy enz. *ibid.* fol. 17. b. „ *Joseph haer man / „ want*

„ want gerechtlich was / en woude niet woegen
 „ (d. i. beschuldigen) mer heimelic laeten ” fol. 12. a.
 „ Ende / want Stephanus vol was van den heiligen
 „ geest / scndachte hi in den hemel ”. Zie ST. FRANC.
 wyng. in de Prol.

WEDER werdt by ons gemeenlijk gezegd van iets ,
 dat by eens of meer herhaelde ryzen geschiedt , maer
 in stukken van ouder dag moet men het , daer het
 vragenswyze voorkomt , zomtijds door of vertolken.
 STE. FRANCISCUS wijngaert fol. 1. „ Wie mag 't badt
 „ loonen / weder die ryke of die arme ? weder die heer
 „ of die knecht ” ? d. i. of de ryke of de arme , of
 de heer of de knecht ? Zie KIL. bl. 655. a.

Mooglijk vraegt iemand waer toe zal al die opha-
 ling van oude woorden en beteekenissen dienen ? Ik
 andwoorde tot opheldering van spreekwyzen en be-
 duidenissen , waerin zynoch heden voorkomen ; en tot
 duidelyker verstand van ouder en gewichtiger schrif-
 ten ; Waer van veel voorbeelden op te geven zijn , *
 en hier door ons gaern zouden bygevoegt werden.
 Maer . . . Hier mede gebiedt ons de bekrompen tijd de
 pen van 't papier te lichten ; Wy hoopen dat de Heer
 VAN IPEREN onze gebruikte vryheid in deze aenmer-
 kingen in dien zin op zal nemen , waerin wy weten
 dat ze geschreven zijn , en wenschen hem , onder aen-
 bieding van onzen gereden dienst , gelukkigen voort-
 gang in zyn beworpen onderneming , terwyl ik met
 byzondere achting voor zyn Wel Ecrw. en UWEdn.
 blyve

TAEKUNDIGE HEEREN!

op T.
 den 18 Octob. 1762.

UWEdn. altijdts dienst-
 vaerdige

H. v. B.

* Men zie 'er een by VANWEN Id. L. B. p. 33.

MAENDELIJKSCHE BY-DRAGEN

TEN OPBOUW VAN
N E E R - L A N D ' S
T A E L - E N D I C H T - K U N D E .

L. ————— 1762 12.

E L I A S D E J O N C O U R T ' S
K E U R - D I C H T E N
Verbeterd en vermeerderd met
D E S T A D G O D E S ;

in drie Zangen.

Onder de Zinfpreuk

*Heerlyke Dingen worden van U gesproken,
ó STAD GODES Pf. LXXXVII: 3.*

In 's Gravenhage by *Huffon* MDCCLXII.

Is het niet grotelijks tot eer der Nederlanderen, dat een Franschman, by wien onze Tael en Dichtkunst, als onbekend, over het gemeen in weinig achtiging is, zich verledige tot het maken van Duitsche verzen? — Deze eere doet ons Professor DE JONCOURT door deze zyne keurigvoorgedane keurdichten, behelzende, *Lof der Bloemen, Droom van Hercules, Lofzang ter eere van den Schepper, Uitgang der Vromen*, welke 4. stukjens de Heer DE JONCOURT reeds voor een jaer of twee, ieder afzonderlijk heeft uitgegeven; Maer de *Stad Godes*, in drie zangen, is het stuk, waer

Rr

mede

mede deze Keurdichten verbeterd en vermeerderd zijn: Het geheele werk beslaet 8. vellen in groot 4°. lichtig gedrukt, zeldzaam 14. regels op een bladzyde, meermalen vier of vijf.

Veel te zeggen tot lof en aenprijzing dezer Keurdichten is onz oogwit niet, het zal genoeg zijn, zoo ze voldoen aan hunne titelen. Dit is zeker, en moet een ieder by een opslag in 't oog lopen, dat Professor JONCOURT grooter Wiskunstenaar is dan Dichter; evenwel ontmoet men hier en daer somtijds eenige gelukkige verzen, maer over 't geheel weinig Poëzy, en de Dichter is te vif, dat is te zeggen, te ongezet, zonder ergens bepaeldelijk op te blyven, maer van dit op dat springende; trouwen dit zal ons nader blyken by de beschouwinge van de *Stad Godes*.

Vooraf zullen wy den onbevooroordeelden Lezer een proëv geven uit den *Lof der bloemen*, bl. 3. 7. gansch het geringste zyner stukjens niet, en die, volgens onze gewoonte, met eenige aenmerkingen verzellen.

• Zie hier het begin :

Nog nauw'lyks heeft de Zon den Evenaar beschreeven (1),
Of Bloem en jeugdig Kruid beginnen te herleeven.

O lief Gewas! bloei even schoon,
Als ge alle Lenten zyt gewoon.

Dan zoek ik U alleen, in Velden en in Hoven:
Dan zal ik U, met Stem, of door Verrukking, loven.

De boose Weereld wil ik vliên,
En niet voortaan als (2) Bloemen zien.

Ge-

(1) BESCHRYVEN. werdt by de Dichters genomen in de beteekenisse van *trekken, balen; een' kring beschryven*, zegt men; zoo zou men ook mogen zeggen, *de Zon heeft boer' kring beschreeven*, dan, of men zou kunnen zeggen, *de Zon heeft den Evenaar beschreeven*, willen wy wel in bedenking geven.

(2) Voor dit als zetten de keurigste Dichters *dan*, wanneer het achter de *negativa, niet, niemand, geen, nooit, anders*, of het vraagwoordjen *wie* komt. 't Is waer, de Franschea

Gelekkig! die zig op uw kennis mag beroemen;
 O uitgelezen Puik van uitgelezen' Bloemen!
 't Verveelt ine niet by U te zyn,
 In 't heetste van den Zonne-schyn.

Doch als de schielijke en gedugte Zomer-vlaagen
 Somtyds me, voor een poos, van uwē Zy verjaagen,
 En dat het regent al te veel,
 Heb ik een overdekt Priel.

Daar vind ik *Flords Throon*, en eelfte Pronk-juweelen,
 Die, door hun verf en reuk, myn hert en zinnen steelen,
 Met Vreugde blyf ik voor hen staan;
 En spreekze dus uit Vriendichap aan.

Uw Onneming is stil: gy kent geen' snoode Listen,
Geen heimelyk Verraad, nog openbaare Twijsten:
Uit eenen mond spreekt ge altemaal:
 HIER BEN IK is uw zoete Taal (3).

Cie-

schen bezigen algemeen het woordjen *que*; Maer onz als betekende by de Ouden en nu noch *gelijk*, zie HUYDECOOPER *proeve* bl. 132-134. en behoort onder die woorden, die iets te zamenbinden, maer *dan*, wierdt eertijds gebruikt voor *buiten*, *behalven*, *uitgezonderd*, en dus voor een tegengestelde beroving. Iemand die dit weet moet door deze verzen verstaen, Ik wil voortaan niets zien *gelijk* bloemen. Het tegengestelde is de meening van onzen Hooggeleerden. Hy wil niets zien *behalven* bloemen, niet anders *dan* bloemen.

(3) Of 'er in deze woorden HIER BEN IK, 'tgeen de bloemen uit eenen mond roepen, iets bezonders steke, is ons zeer verborgen; evenwel twijffelen wy, of deze twee verzen niet ruim zoo goed zouden zijn aldus:

Uit eenen mond prijft ge altemael
 Gods grootheid in uw stomme tael.

van welk bywoord *stom* de Dichters zich somtijds fraei bedienen.

SMIDS Heloise aen Abelard;

De brieven ademen, zy leven, en zy spreken
 Het diepste mingeheim met stomme woorden uit

Er 2

doch

*Cieraaden van myn Tuin, ik zal uw' Lof niet spaaren!
Wat kan U, Hyacinth, in fraaibeid evenzaaren?*

*Ge zyt, nog meer dan ge eertyds waart,
Door uw bekoorlykheid vermaard,*

*En gy, o Anemoon! ten deele pas ontlooken,
En onder 't eerste groen, dat U verzelt, gedooken,
'k Ontvouw uw' blaadjes, een voor een,
En raad na uw' Bevalligheên.*

*Die gâ ik te ontmoet, om dat ze ras verdwynen:
Het Licht, beminde Bloem, zal U niet lang beschynen.
Naar 't zeggen van de aloude Faam,
Adonis (4) is uw regte Naam.*

*De Schemer-avond komt een' lieven geur verspreiden,
Om my, als met de hand, by Lelien te leiden;
En de aangenaame Morgenstond
Draagt roode Roosen in den Mond (5).*

*'t Is egter, SCHOONE MAAGD, omtrent uw' teere Wangen,
Dat Lelien en Roos den ryksten Glans ontfangen;
En 't Veld, ter plaatse daar gy treed,
Wordt met een Bloem-tapyt bekleed.*

*Dit, Lezer! dit is het gantsche stuk tot Lof der
Bloemen. — Wat dunkt u, verdienen ze geen be-*

doch dit in 't voorbygaen.

*(4) In dezen Naem Adonis moet onze Hoog-Eerw. de
beteekenis gevonden hebben van korten duer, verganke-
lijkheid, of diergelijke; want hoe kan men anders de kracht
van deze redeneering verstaen? o bloem, het licht zal u niet
lang verschynen, gy beet Adonis, even of men zeide, gy
maekt zinryke keurdichten, uw naem is Elias.*

*(5) De schoone morgenstont
Met honigh in den mont
En roozen op de wangen.*

POOT.

beter? — Zulk eene ryke en recht Poëtische stof-
fe, smart het ons zoo oppervlakkig, en in 't wilde
behandeld te zien; Immers zijn de Hyacinth en Ane-
moon, Leliën en Roozen de cenigste bloemen, die
in aenmerking komen. Van den Hyacinth alleen
vindt men iets, van de andere niets dan de enkele
namen. Hoe 'er in 't laetste couplet, die schoone
maegd, met Capitale Letteren, te pas komt, als uit
de lucht gevallen, willen wy wel bekennen niet te
vatten. Mogelijk vindt zich de Dichter door de
moeijlikheid van het ontworpen werk, zoo in 't eng,
dat hy een *deus ex machina* noodig had.

Maer laten wy overgaen tot de *Wellust en Deugd*,
of *Droom van Hercules*, vertaald uit het Grieks van
Xenophon, en in *Nederduitfche Dichtmaat* gebragt.

VIRTUS *repulfa nescia fordida*

Intaminatis fulget honoribus.

HOR. 3. Od. II. 17.

Geliefde zang-Godin, wil tot my nederdaalen!

Myn toeleg lyke U wys en vroom!

Ten beste van de Jeugd, zalfik, in Dicht, verhaalen

ALCIDES ongehoorden Droom.

Zeer groot Liefhebber is de Heer JONCOURT, om
zyne gezegden te staven, met de uitdrukkingen der
oude Latijnsche Dichteren, die mogelijk aengener
zouden zijn, zoo zijn Hoog-Eerw. dezelve wat meer
ter snede had te pas gebracht; want met wat grond
kan hy, op den voorschreven aenhev, *ten beste van
de Jeugd* enz. aenteekenen het zcggan van HORAT.

————— *Carmina non prius*

Audita Musarum sacerdos

Virginibus puerisque canto.

Even of het verhalen of vertalen van *Hercules Droom*,
in 't bestek van 21. coupletten van 4. regels, een zoo
uitnemend heldenstuk ware, dat het den naem ver-
diende van nimmer ooit gehoorde zangen; daer het
ons toefchijnt, dat hy, die by XENOPHON dien Droom

Rr 3

van

van Hercules gelezen heeft, zich oneindig meerder voor de deugd en tegen de wellust aengedaen zal vinden, en krachtiger reden tot zijn aendoening hebben, dan uit de poëzy van den Heer de JONCOURT te scheppen zijn; de raekkundige Lezer beproeve het: men vindt het stuk by XENOPHON in den *Frankfortschen* druk van al zijn werken, verzorgt 1606. door *Leunclavius*, bl. 737. en volg. en in de *Memorabilia Socratis*, door den Hooggel. ERNESTI afzonderlijk 1755. te *Leipzig* uitgegeven, en eerlang te vermeerderen. B. 2. K. 1. §. 21. en volg.

Om nu een staeltjen te geven van deze wyze van Aenteekeningen maken van onzen Professor, zullen wy de moeite nemen, de 14de bladz. met hare aenteekeningen affchryven. De Deugd ontraedt Hercules den wellust, onder anderen in deze woorden;

Dat zy belooft, wil zy, en kan zy ook niet geeven.

Bedrog en Haat zyn hier gepaard;

(1) *Haar zoete en snoode Taal* (2) *belagt uw Eer en Leeven;*

ZE IS ZAGT IN SCHYIN, EN (3) *WREED VAN AART.*

(1) *Haar zoete en snoode Taal.*

Perfidum ridens Venus.

HOR. 3. Od. XXVII. 67.

(2) ————— *belagt uw* ————— *Leeven.*)

Cupido

Semper ardentis acuens sagittas.

Cote cruentâ.

HOR. 2. Od. VIII. 14.

(3) ————— *wreed van Aart.*)

Mater saeva Cupidinum.

HOR. 1. Od. XIX. 1.

De Professor moet meer kracht in deze dingen gevonden hebben, dan wy 'er in bespeuren kunnen; wy rekenen zulke manier van schryven niet anders dan *babioles*. Waer toe is het noodig, de uitdrukking dat de wellust wreed van aerd is, te staven met het gezegde van HORATIUS, die Venus benoemt met den titel van *Mater saeva cupidinum*: wat zamenhang heeft

heeft het, dat de wellust iemands leven belaegt, te bewyzen met HORAT. woorden, dat het minnewicht, Cupido, altijd zijn pylen op een bloedigen westersteen slijpt.

Met alle diergelyke aenhalingen, zijn deze Keur-dichten verrijkt. Maer allersterkst loopt in 't oog bl. 15. reg. 4.

'k Leg Moeite en Arbeid op, en durf my egter noemen
De zuiv're Bron van 't waare Goed.

Hier teekent de Dichter op **aen twee versjens** uit HORATIUS l. 3. Od. 3. vf. 6.

*Hac arte Pollux, & vagus Hercules
Innixus, arces attingit igneas.*

dat is, „ op deze kunst steunende, heeft Pollux en „ de dwaelende Hercules de vurige kasteelen (d. i. den hemel) bereikt. ” Wat overeenkomst toch is 'er tusschen het zeggen van HORATIUS en de woorden van den Hoog-geleerden JONCOURT? Behalven dat ook een kundig lievhebber van Latijnsche Poëzy, gelijk de Heer DE JONCOURT schynen wil, in die woorden niet *innixus*, maer *enisus* zou gelezen hebben, op gezag van goede handschreven, en de keuze van den Grootten BENTLEJUS, op de aengehaelde plaetz van HORAT. waer by men voege BURM. op *Phaed. Fab. 66. vf. II.*

De *Lofzang ter eere van den Schepper* bl. 19-26. begint dus grootsch:

Geef Aarde, geef gehoor! GODS WOND'REN zal ik melden.
De frische morgen-Dauw besproeit de dorre Velden.
Dan ryft de goude Zon: al wat haar Licht hestraalt
Wordt, als met een Pensfeel, getrouw'lyk afgemaald (5).
Haar

(5) Dat de Zon, al wat zy met haar stralen verlicht, klaer en duidelyk te zien geeft, is buiten twyfel; maer of zy daerom gezegt kan worden *getrouwlyk als met een pensfeel of te maken*; het geen zy slechts vertoont, gelyk het is, twyfel en wy

Haar eerste Gloed schenkt Groen aan Boffchen en aan Heiden:
 Hier geeftze een' rypen Oegft, en elders graaz'ge Weiden.
 Wat blinkt de zilv're (6) Maan aan 's Hemels hoogen Trans!
 Ze fchynt met eenen ryke', en tog ontleenden Glans.
 't Wordt avond, en terwyl, na 't eind'gen zyner Zangen,
 Het ov'rig Pluimgedierte is door den Slaap bevangen,
 Verheft de Nagtegaal (myn Rust zy zo gechoord)
 Alleenig zyne Stem: zyn lieve Zang bekoort,
 In 't ftill en eenzaam Woud, de luifterende Boomen;
 Hunn' Blaären hangen neêr van Aandagt; snelle Stroomen
 Verzagten hun Geruifch, en vlieten traagjes heên.
 Iet deftiger verwekt myne Aandagt: al het geen
 Men fraai, of heerlijk noemt; de Wond'ren aller Landen,
 Vereenigt gy, o god, in 't Konftluk Uwer Handen,
 Den Mensch, begaafd met Deugd, en Reden, en Verftand.
 Zyn Oog trekt hemelwaarts: hy groet zyn Vaderland;
 Van daar is hy gereift: hy wil daar wederkeeren:
 Het fterfelyk deel is Stof, en moet in Stof verteeren.
 Gelukkig duizend werf! hy bid U aan, hy kent,
 Hy dient U, en hy draagt Uw Beeld in zig geprent.

Den Mensch beschouwt hy vervolgens in verfchei-
 de levensftaten. — *de uitgang der Vroomen*, bl.
 27-30. is van weinig belang.

Wy komen tot *de ftad Godes*, in drie zangen
 (bl. 32-56.) *Heerlyke dingen worden van u gefproken*,
 o *ftad Godes*, Pf. LXXX. vf. 3.

Wat die ftad Godes zeggen wil, weten wy niet,
 noch wy begrypen waerom die drie zangen dien naem
 dragen, doch de Profeflor heeft het miffchien ge-
 daen in navolging van AUGUSTINUS, die een boek ge-
 fchreven heeft, 't geen hy noemt *de Civitate Dei*;
 dan

(6) dat dergelyke stoffelyke *adjectiva*, als *gouden*, *zil-
 veren*, *koperen*, *zyeren*, enz. onveranderlijk de *n* achter-
 op houden, en niet verbogen werden; hebben wy en
 het lopend en voorgaend deel, zoo dikwerv vermaend en
 bewezen, dat het luttig zijn zou het hier weêr op te halen.
 Zie I. *Deel* bl. 281. 304. II. *D.* bl. 125. enz. trouwens wat
 men over 't gemeen te denken hebbe van Dichters taelkun-
 de blijkt een ieder uit de aengehaelde plaetzen.

dan het is de titel alleen welke die werken eenige gelijkheid geeft. Onze Dichter vangt aan:

Ik zing, met reine Vreugde, al 't geene in zig bevat
 't Uitspanfel wyd en diep, de schoone GODES-STAD.
 Het deel, oneindig klein, dat we in die Stad bewoonen,
 Is 't heerlykt Tafereel, dat Kunst kan ooit vertoonen:
 't Zyn Wond'ren, zonder Tal, bespeurt aan alle kant.
 Van waar tog deeze Kunst? Zy ondersteelt Verstand,
 Gevoegt by gróote Magt; en die Hoedanigheden
 Erkennen geen Begin, nog Einde: zyn ze heden,
 Dan zyn ze gift'ren ook geweest. Zo 't iemand dagt
 Dat zy geschaapen zyn, schreef hy Verstand en Magt
 Aan haaren Schepper toe, en meende dat ze waaren,
 Voor heur gewaand Begin. O Kunst! help my verklaaren
 Een duist'ren Vraag, wel waard te worden onderzocht,
Of eeuw'ge Kennis ook met Goedheid is verknogt?

Wy willen in geen byzonder onderzoek van dit stuk treden, die stad Godes die van allerhande stukken en brokken misselijk te saem gelapt is, mocht jammerlijk gehavend worden. Wy zullen ons vergenoegen met een denkbeeld te geeven van het beloop van dit stuk. — Na de voorstelling gaet de Professor voort met te zeggen, dat de wereld door een Almachtige hand uit niet geschapen is, dat de mensch daer op gesteld is, voorts gevallen, en door gezelligheid aen een verbonden. Daer mede is de eerste zang ten einde. De tweede heevt, om recht uit te spreken, geen onderwerp, schermt in 't wild, doch schijnt meest uit te lopen op Gods voorzienigheid, waer toe een voorbeeld uit een eerstgeboren kind ontleend werdt, en eindigt in den Lof van *Willem Jacob's Gravesande*, en wylen den Heer *François Fagel*, Griffier der Algemeene Staten. — De derde zang behelst eenige Zedelessen, doorlopende in eenige weinige regelen het leven van een' mensch, die, na in de eenzaamheid een wyle tijds versleten te hebben, tot het Geloov zijn toevlucht neemt, en met dat aentspreken wordt de derde zang, en dus de gantsche stad Godes besloeten.

In den derden zang bl. 49. op de woorden

Dit was EUPHRANOR's Plicht. Toen by den ouden Dag,
Die met gebreken komt, nog maar van verre zag,
Verkreeg hy ruitens Tyd: niet om zig te verschoonen
Van iet te doen; maar om zyn Neerftigheid te toonen,
Door een of ander Boek, ten dienfte van 't Gemeen,
En vlytig, even zeer, te werken als voorheên.

vinden wy deze aenteekeningen :

(1 ——— zyn Neerftigheid te toonen,
Door een of ander Boek, ten dienfte van 't Gemeen.)

B. v. De zedelyke Wysgeerte van *Fordyce*, en de *Algebra* van *Saunderson*, beide uit het *Engelfch* in 't *Fransch* vertaald; als ook het ftel - kundig Werk, dat, nu even, in vier Taa- len is uitgekomen.

(2 En vlytig, even zeer, te werken als voorheên.)

Tyd en Moeite worden vereifcht om te vertaalen, uit het *Engelfch* in 't *Fransch*, de *Algemeene Hiftorie*, XIV. Deelen in 4to; en uit het *Latyn*, het grootfte gedeelte van het Boek *Jobs*, en van *Salomons Spreuken*, en de *Phyfica* van 's *Gravefande*. Drie andere voorname Werken zullen eerlang ter druk - Perffe gebracht worden. ,

Wat dunkt u Lezer van deze *Olipodrigo*? van deze wel geregelde professorale Keurdichten? ——— wy ftappen hier af met de woorden van HORATIUS;

*Nec fic incipies, ut Scriptor Cyclicus olim
Fortunam Priami cantabo & nobile bellum
Quid dignum tanto feret hic promiffar biatu
Pasturiunt montes ——— &c. ———*

Begin uw werk ook niet, gelijk voorheen die zot,
Die aanhief trots van toon: 'k zing *Priaam's heldenloot*
En eedlen oorlog. Wat heeft men toch te wachten
Van zulk een' moeshaan, die niet kent zijne eige krachten?
De bergen dreigden eens te baaren, wec en wach!
Maar och wat kwam 'er? een klein muifken voor den dag,
HUYDECOPER.

Meerder fmaek zal men vinden in een Bundel van Dichtftukken, onlangs uitgekomen, te Leyden by *Cornelis van Hoogeveen, Junior*, onder dezen titel, **DICHTLIEVENDE VERLUSTIGINGEN, beftaende in VELD- ED STROOMZANGEN, MENGEL - LOF- EN HEKEL- DICHT.**

DICHTEN EN TONEEL-POEZY. door Mr. M. D. R. onder de zinspreuk, *MEDITANDO FULGENS*. in groot Octavo 266. bladz. De maker dezer Gedichten, gelijk men uit het Voorbericht ziet, heeft niet gelieven toetestaen dat na zynen dood zyne herffenvruchten, welke nu gemeen gemaekt werden, met zynen naem zouden bestempeld werden, niet tegenstaende hy, in zijn leven veel achting verworven heeft door andere soorten van Werken die met zynen naem pronken. Hy was by een ieder niet bekend als Dichter, evenwel blijkt dat hy nu en dan een versjen gemaekt hebbe; ja, het Voorbericht meldt ons dat „ de Hemelsche Dichtkunst hem steeds het „ voorwerp van verlustiging geweest is, in zyne le- „ dige uren, welke hy veele jaren achter een in de „ oeffeningen dezer edele kunst versleten heeft. * En dat de Dichter zoo wel zyne Moedertaet als enige andere Taelen verstaen hebbe.

Deze Gedichten van wylen den Heer D. R. in handen komende van den Voorberichtschrjver, die zich teekent S. A. A., heeft hy dezelve naeuwkeurig nagelezen, en sommige die zijns bedunkens de minste en eerste werken des Dichters waren, afgekeurd en verworpen, de zulke die hem de aendacht der Lezeren waerdig schenen, by een gezameld, en dus geschikt in vijf afdeelingen, 1. VELD EN STROOMZANGEN, bl. 3-52. 2. MENGELDICHTEN, bl. 54-144. 3. LOFDICHTEN, bl. 147-168. 4. HEKELDICHTEN, bl. 171-208. En eindelijk de *SCHIPBREUK of de LYKSTATIE VAN KRISPYN, kluchtspel, bet Fransche van den Heere DE LA FONT gevolgd*, bl. 211-252. Vooraen vindt men *Lofverzen* van drie jonge Dichteren, die zekerlijk aenmoediging verdienen, schoon het jammer is dat ze hunne stukjens niet onder een keurig oog brengen: hoe licht zouden verscheide misfallen verbeterd zijn, en lompe fouten weggenomen. By voorbeeld, in dat van V. Z.

Dus zal den Duitschen Helikon
Aen U, den eed'len naem, en Glorietitel geven,
Van Phæbus Tempelton.

En meer zulke.

Maer

Maer laten wy overgaen tot de Gedichten van Mr. D. R.

Wat belangt de Veld- en Stroomzangen, geijk deze stof altyds aengenaem is, zoo vinden wy 'er ook veel behagen in, vooral in de vertalingen uit het Latijn van SANNAZARIUS, BROEKHUIZEN, en het Italiaensch van GUARINI en anderen, niet tegenstaende zy veel van hunne eerste fraeiheid zijn kwijt geraekt: tot bewijs hier van lust het ons de volgende staeltjens op te geven.

In den *bloden Minnaer*, uit het Latijn van BROEKHUIZEN gevolgd, zegt de Dichter bl. 20.

Hoe dikwerf evenwel hebt gy wel *uit myn wezen*
En myn gezicht 't geheim myns harte kunnen lezen.

hoe veel verscheelt dat enkel *wezen* van die *loquaces oculi*, *sprekende oogen*, die BROEKHUIZEN heeft!

Op dezelve bladzyde vinden wy

Daar myn *gezicht* alleen de wind in de ooren dondert,

Deze regel komt ons zeer gezwollen voor, en geheel onverstaenbaer; *gezicht* zal een drukfout zijn voor *gezucht*,

Daer mijn *gezucht* alleen den wind in de ooren dondert,

Maer hoe veel verschilt deze noch van den Latynschen, *Et ventis suspiria mando*, *En ik bevele myne zuchten aen de winden*. Even zoo heeft de Vertaler bl. 22. veel verloren in deze regels:

Dan zouden bloem en spruit van onze Min getuigen,
Geen boom in 't woud die niet ons beider naam in een
Gevlochten naar de keur vond in zyn schors gesneên.

waer voor BROEKHUIZEN zegt:

Tunc omnis nostros lusus, tunc arbor amores,
Qua patet omne nemus, rugoso cortice ferret.
Tunc laetos juncto vestirent nomine truncos
Tbestylis & Lycidas; Lycidas & Tbestylis omni
Fronde notarentur: spirarent germina flammæ.

Dan

Dan zou alle boom onze vryaedjen in zijn rimpelige scbors dragen: Dar zouden de blyde stammen bekleed worden met de in een gotvlobten naem van *Tbestylis* en *Lycidas*: *Lycidas* en *Tbestylis* zouden op allé loof geschreven worden, de spruitjens zouden onze vlammen ademen.

In de *Wilgen* uit *SANNASARIUS* komen ons insgelijks eenige plaetsen van dit soort voor: zoo zegt hy bl.42.

Tot hare teed're leên in tenger riet verkeerem.

wy begrypen niet wat den Vertaler bewogen hebbe, de fraeije *antitbesis* die *SANNASAER* hier heeft, te verwerpen: deze zegt:

Nodosa tenerum mutant arundine pectus.

Tot hare teed're leên in knorvig riet verkeerem.

bl. 33.

Wy zyn geen monsters ook in Lerna's poel gebaart.

't kon niet anders dan de fraeiheid van het vers vermeerderd hebben, indien de Dichter hier hadt bygevoegd, het welk zijn Latijnsche voorganger meer heeft:

Noch geboren uit het vuur van Chimera of uit de wolven van Scylla, of uit de biffende Charybdis

—— non igne Chimerae

Scyllacisve lupis geniti aut latrante Charybdi.

Op dezelve bladzyde vinden wy deze regels, waer op vry wat is aentemerken

De Saters dien de Min door merg en schenkels woed,
Door 't Maagdeschoon verlokt en haar aanminnig kwelen,
Verbreken het verbond en denken om geen spelen,
Maar springen over end, en werpen t'enerhand.
(Zoo veel vermag die drift) het veldried aan een kant.

Hoe veel hebben deze verloren! de tweede regel alleen

leen moet uitdrukken al het geed SANNAZARIUS in deze 3 zegt :

———— *Quaquam voces audire canentum*
Crudeles, quaquam niveas spectare papillas
Exultant, oculisque bibunt sitientibus ignem.

Hoewel zy met vergenoeging de stemmen der zingende Nymphben booren, hoewel zy met vergenoeging bare sneeuw witte borsten beschouwen, en met dorstende oogen het minnevuur indrinken: Van dit laetste behoorde alans iets behouden geweest te zijn: ten anderen drukt SANNAZARIUS, dunkt ons, eigenaertiger de loosheid der Saters uit, zeggende, niet zy werpen t'eennerband, maer sensim, al zo zoetjens en zachtjens, een voor een, de fluiten aen een kant, en daer op, zy springen allen te gelijk op, en vallen op de Nymphben aen
 Ten laetste bl. 35.

———— Zy roepen met getraan
 Den God van 't sparen en de Vlictnajaden aan,
 Die straks op haar geroep en klacht te voorfchyn komen.

Deze laetste regel moet weder alleen die geheele natuurlyke beschryving uitdrukken, welke SANNAZAER van de terhulpschieting der watergodheden geeft; zoo als zy met den blaauwen Koning van de glazen baren zig van den lagen bodem der rivier naer boven spoedden, en het water met geweld en schor gelaet van den grond beroerden

Fundo properat chorus omnis ab imo
Naiadum; properat Vitreae Rex caeruleus undæ &c.

In *Fillis*, Visscherszang mede, uit SANNAZARIUS Latijs, vindt men aen 't begin (bl. 35.) deze regels

Men zag nu geen Dolfyn in 't schuivend water spart'len,
 Noch in den vloed een stoet van Bruin- of Walvisch dart'len,

Dit *schuivend* water heeft het Latijn niet, 'tis echter fraei: merk vervolgens aen, dat SANNAZARIUS hier niet,

niet, gelijk de Heer D. R. . . , van walviſſchen maer alleen van den *Dolfyn* ſpreekt.

*Cum jam nec curvus refliret ab æquore Delphin ,
Nec folitos de more choros induceret undis.*

Verſtandig, dewijl de Viſſcher aen het ſtrand zong, onder 't welke zoo dicht geen walviſſchen te zien zijn, welke alleen in verdere baren zwemmen; gelijk de dichter zelv in dezen zang zegt bl. 38.

Nu luſt het me in den drom der blauwe waterscharen
Te ſtreven door het diep en tomeloze baren,
Daar 't zeekalf weiden gaat en *Walviſch* ———

Noch eene uitdrukking vinden wy bl. 37. waer op iets te zeggen valt.

Hef gy het treur-lied aan, wyl Mykon 't natte want
En zylen uitlegt om te drogen op het ſtrand.

Zeilen (zoo wenschten we wel dat 'er gedrukt ſtondt) zeilen legt men niet te drogen op het ſtrand; maer men hangt die tot dat einde wel aen den maſt: *SANNAZARIUS* wiſt dit, en ſchreev daerom beter en ſchilderachtiger :

———— *dum ad ſolem Bajanus retia Mylcon
Explicat & madidos componit in orbe rudentes.*

Terwyl de *Bajaenſche Mylcon* de netten in de zon uitbangt, en de natte touwen in een kring op elkander ſchikt.

Aen *MORSUS*, Viſſcherszang, bl. 41-44. uit *SANNAZARIUS* Latijn ontbreekt een goed en fraei deel, 't welk de Latijnsche dichter heevt, tuſſchen de vierde en vijfde keer. — Bl. 43. zegt de Vertaler tot de Zeegodeſſen :

Of zo ze onbuigzaam is, zo wilt my kruiden lezen,
Die machtig zyn enz.

SANNAZARIUS heevt niet *kruiden*, maer enkel *medicina*, *geneesmiddelen*, en dit is hier zeker al zoo goed; want,

want, schoon het eenigszins kan ingeschikt werden met te zeggen : de Nymphen konden deze kruiden van de klippen zoeken : by de zee echter komen de kruiden zoo zeer niet te passe.

Die de werken van SANNAZARIUS EN BROEKHUIZEN kent, kent ook de innerlyke waerde van deeze stukjens, welke fraei blyven, al heevt de Vertaling hier en daer iets verlooren : wy willen hier alleen nog maer aangemerkt hebben, dat een Vertaler, schoon hy niet gehouden is alles van woord tot woord te volgen, echter, wil hy zijn voornemen op de beste wyze uitvoeren, al het fraeie, dat zijn voorganger heevt, eerst moet teekenen, en van denzelven opdie plaetzen zoo weinig afwyken, als het immers mogelijk is.

Onder de Herderszangen van 's Dichters eigen geest, komt ons *Sylvander* natuerlijk en fraei voor ; 't Is een *Carmen intercalare*, waer in hy den dood van *Sylvander* beklaegt, en 's Herders roem ophaelt. Wat belange de *Mengeldichten*, deze bestaen weder uit verscheide, vertalingen van Grieksch en Latijnsche, Italiaensche, Franschen stukjens, eenige navolgingen, en eigen vinding : wy willen niet ontkennen, dat ons de eerste soort al weder het beste behaegt : bl. 81. Ontmoet ons het tweede *idyllium* van BION, zynde een Fabel van een jongen Vogelaer, die de Min voor een grooten Vogel aen zag ; dit is zeer wel overgebracht : Het Klinkdicht bl. 85. uit *Fontenelle* vindt men ook in de *dichtlievende Lente van KRAEYVANGER*. Alles uit GUARINI is fraei, inzonderheid is het korte stukjen bl. 88. geestig, wy zullen het straks ten voorbeelde uitschryven. Het versjen *aen Rozemond* uit BUCHANAAN bl. 94. is insgelijks in een zeer goeden smaek ; 't kooft hier op uit, *uw oogen doden my, uw kusjens maken my weer levend : wel dood my dan zoo dikwyls als 't u lust, indien gy my door dat middel weder levend maken wilt* : JONCTYS in zijn *Rozel. oogjens* heevt dezelvde vinding, mogelijk uit denzelvden Latijnschen Dichternomen.

Aertig is ook *Kupidoo's Testament* bl. 101. uit het Hoogduitsch vertaald : de Min op zijn uiterste liggende,

de, belaft den Notaris *Slikop* te halen, aen wien hy zijn' uiterften wil opgeeft: in denwelken ons het geeftigfte voorkomt, dat hy zijn' verliefden geeft aen de jonge *Juffers* maekt: 't geen 'er volgt is wat onbefchoft; eindelijk de Notaris alles hebbende opgefteld, houdt *Cupido*, die nu op 't oogeblik den geeft zoude geven, voor, dat hy zeven getuigen moest hebben, waer op *Cupido* uit enkel ongenoe-gen hem gelaft zeven *Maegden*, die *nimmer nog een Man bekenden*, op te zoeken: het besluit is:

De nood verdagvaart hem om te ylen,
Hy liep de stad al op en neêr,
Maar ach! *Kupido* stierf terwylen,
En eindlyk kwam *Jan Slikop* weêr,
En had in vierentwintig stonden,
Niet eene zuiv're *Maagd* gevonden.

Onder de navolgingen zal de *Avondzang*, gevolgd naer den *Morgenzang* van *POOT* (zie zijn I. D. bl. 379.) zyne goedkeurders vinden: evenwel moet hy, mag men het zeggen, niet met den *Abtswoudschen Dichter* geleken werden, of zy verliest het gewis; 't zy ons gegund, om dit te doen zien, van beiden hier eenige regels uit te schryven: de *Heer D. R.* begint dus:

De moêgedwaalde zon zinkt in de pekelplassen,
En verft de kim met rood,
Om met een lieven dag ons morgen te verraffen,
Wanneer de blonde *Auroor* haar d'*Oostpoort* open stoot.

POOT heft dus aen:

De blanke dageraet bemaelt met gulde glanffen
De dagkim, als hy plagh.
Het kriekende oosten pronkt met koele roozekransfen,
En gaet in arbeit om den arbeitzaemen dagh
Te baeren. ———

De *Leenspreuken* zijn in dit laetste zoo fraei, zoo

eigenaertig, dat ieder die eenigszins smaek heeft, zien moet, dat het eerste, 't welk niets dan gemeene overdrachten heeft, 'er voor moet onder doen. Van gelyke wint roof het, daer hy den Morgen verschooning verzoekt, dat hy niet langer zingt:

O lachende uchtentfont, gewenschte troost der kranken,
 En leven van myn lier,
 Ik zou met langer liedt uw vrolyke aenkomst danken,
 Maer och! gy vaert te snel, gy vaert te snel van hier.
 Uw vliegent radt draeit radt. —

flouwer D. R.

Verkwikkende Avondstond, gy streeft het al te boven,
 Als ge op een beten dag,
 Uwkoelte volgen laat, dat and'ren de uchtend loven,
 Ik vind my best te moê als ik u pryzen mag.

Ik zou u langer lied op myne snaren schenken,
 Uit waare dankbaarheid,
 Maar 'k zie Valerius my reets tot zwygen wenken,
 Hy sluit de vensters toe, myn lier dient neêrgeleid.

De volgende *Mezang* bl. 68. die zeer wel behagert zal, is ook een navolging van HORATIUS, dat echter daer verzwegen is.

Onder 's Dichters eigen vinding spant *de stryd der kranen en dwergen* bl. 74-79. zekerlijk de kroon: 't is een stukjen dat in den trant van een boertig Helden-dicht, gelijk *de stryd der muizen en kikvorschen* van HOMERUS, en het *schaekspel* van VIDA, zeer wel behandeld is; de Dichter begint, omtrent, gelijk HOMERUS zijn *Ilias*, VIRGILIUS zynen *Aeneis*, met een aenroeping aen zyne Nymph, om hulp, en kennis van de oorzaak des strijds:

My lust de droeve kryg der Kranen en der Dwergen
 Eens op te neurfen; mag ik 't uw' Godheid vergen
 Kalliopé, wys my de kleine benden aan,
 Doe uwen Dichter, zo hy 't waardig is, verstaan,

Wat

Wat reën zy hadden om elkander zo verbolgen
Met fcherp gewetten bek en zwaarden te vervolgen.

Dit stukjen is reeds afzonderlijk by 's Mans leved gedrukt geweest; en het dunkt ons ook dat men klaer kan zien, dat het zelve meer een beschavende hand genoten heeft, dan, de andere Gedichten. Zoo veel *moreel* echter, als 'er in den strijd der muizen en kikvorfchen is, zal men hier niet in vinden.

De Fabel van *den Sprinkbaan en de Mier*, op dit stuk volgende, is fraei, dog geheel uit AEsopus genomen; daer men echter niet van een' springhaen; maer van een krekkel leeft, en wel met reden, wijl de sprinkhanen, gelijk de krekels, niet zingen: het vaers bl. 114. *tegen de Buitensporigheden der Dichters*; is mede geen van de minste: wy zullen het den Lezer straks mededeelen. Eindelijk smaekt ons ook wel *de Bruiloft van Venus en Bacchus, of de Geboorte van de Nimf Podagra* bl. 133., waer in de Dichter ondet een geestige fabel, den oorsprong van die kwael, en hare eigenschap, om niet dan ryke lieden, die haer wel koesteren, te bezoeken, beschrijft.

De Lovdichten zijn van een trant, dat foort van vaerzen eigen: in de Hekeldichten van BOILEAU is de Heer D. R. vry wel gestaegd. Het Toneelspel zal by de Lievebbers bekend staen; wat ons belangt; wy denken, dat het aertiger zijn kon.

Om nu ook iets van het werktuigelyke der Poëzy in deze gedichten te zeggen; de Tael, waer in zy gedicht zijn, kunnen wy niet laten te zeggen, dat vry flordig is; iemand, die dezelve wel ken, zal zulks in de aengehaelde voorbeelden reeds gemerkt hebben: by voorbeeld; van 't onderscheid tusschen 't mannelijk en vrouwelijk geslacht der woorden, of van de *nominativus* en *accusativus* is geen werk gemaakt: zoo vindt men bl. 52. *by de ruige Amintas*; voor *den ruigen Amintas*. bl. 52.

De schone Alcione zag even eens in 't dromen

Haar Man, haar *dode Man* voor hare bedspand komen.

voor *bäer' doden Man*.

bl. 96.

Die altyd uwen Vrind en Dienaar zoekt te blyven.

en meer diergelyke: *als* voor *dan*, achter *comparativa* vindt men meenige malen. Ook is men niet *dan* al te slof in 't onderscheid van *ei* en *y*. bl. 12. *wynzen* voor *veinzen*. 36. *zylen* voor *zeilen* 51. *reizend* voor *ryzend*; *verblyken* voor *verbleiken*, dat is *verbleeken*; welke twee laetste plaatzen den zin zelfs duister maeken.

De *n* achter de stoffelyke *adjectiva* is hier ook niet in acht genomen; zoo leeft men b. v. bl. 36. *tiene biezen*. en bl. 60. *kristallyne flessen*

In de voeginge der *verba* is de Dichter ook niet zeer net: zoo vindt men b. v. bl. 49. *doorrygt* voor *doorregen*. bl. 92. *zo 't leken* voor *zo 't geleek*. bl. 95. Reets zedert langen tyd *bewaarden ik* een hart, voor *bewaerde*; om nu van sommige lage woorden en spreekwyzen, als van *seppen*, en *ninnen* voor *drinken*, *uitgeuren* voor *uitvermaek*, niet te spreken: 't Is ons bedunkens, jammer, dat de Uitgever dezer Gedichten, die toch door den Maker niet voor den druk waren gereed gemaekt, over deze en diergelyke dingen zijn oog of dat van een' ander niet heeft laten gaen, eer dezelve gemeen gemaekt wierden, ten minsten die dingen weggenomen heeft, die duistere zingen uitleveren, als b. v. bl. 55.

Nu leid hy ons op 't effen spoor,

Van Sannazaar's Arcadiën, door,

Met al zyn grotten, en valcijen, velden, stromen.

alwaer zekerlijk een fout schuilt in *Sannazaar's Arcadiën*, die lichtelijk, met de *s* achter *Sannazaar*, weg te nemen is: en, om niet alles op te teekenen, bl. 186. in de Hekeldichten:

Maar zyt gy wel gegoed, gy vind verschot van Magen,
Al had men in den Haag u zelfs livry zien dragen,
Stap maar een smalle gang wat schyven in de hand,
Men doet u dalen uit den oudsten Stam van 't Land.

't Is zeer waerschynelyk dat de stekende Dichter hier geschreven hebbe:

Stop maar een' SMALLEGANG wat schyven in de hand.

Van

Van de spelling spreken wy niet, maer hebben noch eenige staeltjens van uitdrukkingen op te geven, welke, naer het ons voorkomt, eenigszins tegen de wetten van Poëzy of netheid slyden: — zoo ontmoet ons bl. 12.

—— 'k stond met den mond te gapen,

En keek my zelve blind, als een die zat te slapen.

Hoe kan, moeten wy hier vragen; iemand, die zit te slapen, zich blind kyken?

bl. 56.

Ik kon my niet betomen,

Toen ik dat nieuws vernam, maer riep met *bly getier*
Kom lang my myne lier.

Men kan wel zien dat dit woord *getier*, in dezen zin gantsch niet eigen, hier om het rym is ingekomen.

bl. 62.

Daar gy te rusten ligt, daar vaak een pad of slang
U de oogen open likt *al ziet gy nog zo bang.*

Dit laetste komt ons weder voor een lap te zijn, hier om het rym te vullen, ingelast;

bl. 63.

En maakt *dat uit ons hart verdwynt de nare rouw.*

Die op nettigheid staen, zullen in deze woordschikking niet veel behagen scheppen.

Wyders maekt de Heer D. R. geen zwarigheid de lettergrepen, in het midden der woorden, te doen smelten: b. v. bl. 106.

Het schoon der waarheit gantsch niet *beoogen*
en bl. 128.

Steets ge-eert van Moeder, Dochters, Zoon.

Het geen echter niet welgevoeglijk is.

S s 3

bl. 122.

bl. 122.

_____ of lees ik 't werk van roor,
 Dan denk ik, welk een spyt *dat* 'k voor een boer moet zwichten,
 Dit leeft gantsch niet vloeiend, een weinig beter
 bl. 128.

Daar 'k zoo veel vrindschap heb genoten.

Wy vinden ook hier en daer eenige plaetzen, waer-
 op niets te zeggen valt, doch daer de Dichter met
 weinige verandering beter de *netheid* en *geestigheid*
 hadt kunnen in acht nemen, twee dingen, welke
 een vaers niet dan aengenaemheid en luister by zet-
 ten : zoodanige zijn : bl. 59.

'k Geniet hier in deez' lommer

Veel aangenamer slaap, als (lees *dan*) gy in 't zachte bed.

't Zou een veel fraeier tegenstelling of *antitbesis* zijn,
 als de Dichter tegen over het *lommer*, *kostelyke gordy-
 nen* in de plaets van *het zachte bed* gesteld hadt. Drie
 regels verder :

Wanneer 'er onvoorziens een felle storm ontstaat,
 Die hen beteutert houd en doodverft in 't gelaat.

Geestiger ware het, in dien 'er stondt *die bun een
 doodverf aen blaest*.

bl. 63.

De dapp're Veldheer staat in 't midden der frauwanten

Zo pal gelyk gen rots, schoon hy van alle kanten

Een berg van doden en van stervende om zig ziet, _____

De leenspreuk van een rots, die omringd is van een
 berg, is juist niet keurig ; meer geeft zou 'er in ste-
 ken, indien Hy dezelve beschreven hadt als in 't midden
 van *een zee van bloed*, gelijk HOOFD zulks doet in zijn
 koninglyken Koningszang op Henrik den Grooten,
coupl. 2. schilderende den strijdenden Vorst als een y-
 zeren rots in zulk een Zee van bloed.

Eindelijk onze De R. . wanneer hy bl. 89. het beto-
 yerend gevaer van een lieffelyke stem beschrijft, ver-
 gelijkt hy zich by een Vogel op deze wyze :

Een Vogel pas de kooy ontkoomen,

Springt dus verheugt van tak op tak,

Ver-

Vergeet 't geledene ongemak,
 En zal voor geen gevank'nis schromen:
 Word hy een weinig zaads gewaar
 Hy denkt niet om den Vogelaar,
 Maar valt in d'uitgespanne netten,
 Die hem op nieuws zyn vlucht beletten.

Onzes bedunkens kon de Dichter hier netter gelykenis
 gemaekt hebben, als hy voor het zaed het verlok-
 kende Vogelaersfluitje gesteld hadt.

Ten laetsten ontbreekt het ook deze Gedichten niet
 aen' fraeie uitdrukkingen: wy zullen 'er eenige by-
 voegen: bl. 33. Gebruikt hy het woord *dryven* dus
 fraei van de dansende Nymphen.

Nu zwieren zy door een, en *dryven* langs den grond,
 Schoon het Latijn, 't welk hy daer vertaelde, dit niet
 heeft, het staet 'er echter niet dan bevallig: zie van
 dit *dryven* onz XLVIIste stukjen.

Deze regels zijn ook fraei: bl. 59.

'k Stof op geen kabinet van velerhande wynen,

Het tuighuis van de pynen,

Maar 'k vind myn kelder in het het beekje dat hier vloeit.

Om deze regels wel te verstaen, dient men op te
 merken, dat het woord *kabinet* in zulk een zin gebe-
 zigt, thands een woord is van de *mode*. De 'k achter
maer kon en moest ook achter gelaten zijn geweest,
 dan hadt de regel even als het beekje gevloeid.

Bl. 65. Gebruikt Hy het woord *kneden*, dus fraei

De Majer keert van 't veld met zynen krommen fikkel,
 En *kneed* door 't gulle zand.

bl. 66. Noemt hy den Nachtegael de *Bosch-Sireen*.
 bl. 73.

Zo kere, vluchtens moe,

Fortuin u vrindlyk 't aanzicht toe.

Dit is omtrent even eens, doch evenwel zoo fraei
 niet, als HOORT in zija' brieven van *Menelaus* aen *He-
 lena* van de Fortuin spreekt, *die de veeren uit haer
 wieken trok, om eeuwig in Trojen te blyven woonen.*

Ss 4

bl. 77.

bl. 77. Beschrijft hy de meenigte van het leger der kranen dus :

Zy vullen gants de lucht, en hangende in een wolk
Verduistren 't Leger van dit kleingebeelde volk.

't Epith. *kleingebeeld* is wat ongewoon en duister : mogelijk moet het *kleingebeend* wezen.

bl. 97. Vindt men niet onaertig van de Minnewichtjens, in de oogen en winkbrauwen van Klorimeen gevlogen :

Twe zitten met hun fakkels in haar oogjes
En zetten ieders hart in vlam,
Twe in de winkbraeuw van dat zoete lam,
En schieten pylen uit die boogjes.

Dit geheele gedicht, uit het *Italiaensch* van ZAPPI vertaald is geestig, en waardig nageslagen te worden.

Dit brengt ons in gedachten dat wy hier nog eenige proevjens van de fraeiste stukjens in dezen Bundel te vinden, moesten achter voegen. Zie hier het laetste gedeelte van den *bloeden Minnaer* uit BROEKHUIZEN vertaald, bl. 20. en vervolgends :

'k Heb blozende Appeltjes voor u ter zy gelecht,
Zo groot dat zy byna uw Borsjes evenaren,
Myn Geitje wierp my laatst gints in de hazelaren
Een tenger Bokje, dat ik in de Schaapskooi bracht,
't Heeft zwarte vlakjes op zyn hagelwitte vacht,
Ik riep zo dra het maar geluid begoft te geven,
Dit is voor Thestylis, het leven van myn leven,
Zy zie hier aan myn gunst en goê genegendheid.
'k Heb tien Servetten, net gevouwen, zoete Meid;
Noch van myn Moeder zelf omzoomt met purp're randen,
Die ze op haar doodbed my gegeven heeft in handen;
Zy zei al stervende, hoor Licidas, myn Zoon,
Dees gift word u van my voor 't laatst noch aangeboôn,
Aanvaard ze t' myner eer, ik heb ze zelf gesponnen,
Gy zult uw 's Moeders vlyt hier aan gedenken kunnen.

Dc

Dit heb ik by de rest u ook al toegedacht.

Maar is 't niet vruchteloos dat 'k met Servetten tracht
Met Bokje of App'len u tot weermin te bewegen?

Daar gy niet weet wat druk my is om 't hart gelegen.

'k Ben kort, zulks heb ik met Cupido zelf gelyk;
Kort zyn de Minnegoôn de Steunzels van zyn Ryk.

Geen mensch zal Hyacint of korte Violieren

Verachten, korthed praalt met aangamer zwieren.

Amintas boven dien (die Febus en den stoet

Der Musen naar zyn Zang zo dikwerf luist'ren doet)

Dorst me onlangs by den hoop der jonge Dichters achten,

En zei, ga voort, daar staat iets goeds uit u te wachten.

Hier door kon ik uw roem, was het slechts naar uw zin,

Verheffen tot aan 't zwerk, spyt menig Herderin,

Die niet vrywillig voor uw schoonheid wilde buigen;

Dan zouden bloem en spruit van onze Min getuigen;

Geen boom in 't Woud die niet ons beider naam in een

Gevlochten, naar de keur vond in zyn schors gesneên

Maar wat mag ik al in myn hartens overwegen,

Als of zich Thestylis (zy zal ook!) aangelegen

Liet leggen, waar een Boer als ik, zyn klachten doet.

Ach Licidas! wat mag u aangaan, armen bloed!

Dat gy bemind, en zoekt geen hulp voor uw bezwaren,

Sterf lievêr, sterf, of laat die laffe schaamte varen.

Dit volgende is het stukjen uit GUARINI, bl. 88. 't
welk u beloovden mede te zullen deelen:

Helaas! kan 't woord helaas uw zinnen zo bekoren,

Dat gy het steeds zoud willen horen?

Hoe kan uw wreedheid dan besluiten om myn end

Te willen, die u 't een helaas op 't ander zend.

Gy kunt indien ik kom te sterven,

Maar een bedrukt en flauw helaas van my verwerven,

Maar, schoonste, wilt gy dat ik leef,

En u met een het leven geef,

Zo zal ik duizent duizent malen,

Zo teder als ik kan het woord Helaas! herhalen.

**Het Gedicht, TEGEN DE BUITENSPORIGHEDEN DER
DICHTERS bl. 114. luidt dus :**

Wat is de kunst der Poëzy
Vol leugens en bedriegerij?
Wie kan der Dicht'ren geest ons naar den eisch ontleden?
Want wat zy stoten uit hun hoofd,
Door dichten van het brein berooft;
Zyn niet als dromen en als buitensporigheden.

De een gaat aan de Echo's zynen nood
Vertellen, en van hoop ontbloot
Tracht hy fonteynen zelfs tot meedely te buigen;
Straks zal hy weder met geschal
Geboomte, vogels, berg en dal,
Ja tot de wijes toe zyn harteleed betuigen.

Een ander weër als stapel gek
Treed met de stromen in gesprek
En zoekt hen deelgenoot te maken van zyn klagen,
Houd uwen loop een weinig staan,
Dus roept hy, hoor de smerten aan,
Die 'k om de schoonste Nimf der wereld moet verdragen.

Dan denkt men dat een liefdens gloed
Op 't vinnigst hem door de aad'ren woed,
Zo kunstig weet hy 't all' naar 't leven af te malen;
Nu schetst hy ons een Godlyk beeld,
't Geen ieders hart en ooren streelt,
Schoon by de Juffer niets in lelykheid kan halen.

Hy spilt Albast en Elpenbeen,
Om zwarte boezems te bekleën,
Een mond niet wel gemaakt versiert hy met Robynen;
De wangen gunt hy het bezit
Van Rozerood en Leliewit,
Op dat zyn tafereel geheel volmaakt zou schynen.

Dan

Dan is die hem het hart doorwont
Klimène, dan weér Rozemont,

Dan is 't Likoris die hem doet in wanhoop leven;
Maar, zo men het te recht beziet,
Heet licht het meisje Pleun of Griet,
Ondanks de nieuwe snof van namen' haar gegeven.

De Goudsbloem word by hem een Roos,
Wanneer 't hem lust, in korte poos
Zal hy het Ebbenhout in fyn Albaft verknedden,
't Is alles heerlyk uitgedrukt;
Maar, word de Momgryns afgerukt,
Verliest het voorwerp vaak al zyn bekoorlykheden.

Een lelyk Schepfel in deez' staat,
Pleegt daatlyk met de spiegel raad,
En waant, zy zal gewis aantreklykheên ontmoeten:
Ziet zy 'er geen in 't glas verbeeld,
't Is aan de spiegel dat het scheelt!
Roept ze pit, en bryfelt vast de onschuldige metvoeten.

Dus worden ze in onnozelheid
Van Dichters om den tuin geleid;
Maar hoe kan anders doch als leugens uit hen komen?
Daar zelfs Apol hun Baas en God,
Pegaàs en 't Zanggodinnen rot
Voor dezen 't eener dracht gebaart zyn in het droomen.

Van de Hekeldichten, eindelijk, uit BOILEAU nage-
volgd, lust het ons den Lezer dit mede te deelen,
't welk bl. 178. voorkomt:

P U N T D I C H T.

'k Had laatstmaal haast gewed met zeker Advokaat
Daar 'k op de hofzaal meê geraakt was in de praat,
Dat Droste nooit in rym het leven
Van Koning David had beschreven.
Wed niet myn Heer gy zyt het kwyf,

(Riep

(Riep een van die in boeken hand'len
 En die ons juist voorby zag wand'len,)
 Ik weet hier van den netten tyd,
 Laat zien . . . het is een jaar of tien geleden,
 Toen 'k van dit kunstjuweel, daar de Ilias voor zwicht,
 Vyf hondert drukzels heb gegeven in het licht;
 't Is veel, viel ik hem in de reden,
 'k Heb nooit dat werk noch mogen zien,
 Vyfhondert; en een jaar of tien.
 Ja maar Myn Heer geliest te weten,
 Kreeg ik hier op weêr tot bescheid,
 Dat die geheele druk noch in myn winkel leit,
 En van de wormen word gevreten.

Over het algemeen loopt onz oordeel over den Heer D. R. hier op uit, dat zyne vertalingen het beste deel zynere gedichten uit maeken; dat, in zijn eigen gedichten de gave om eenvoudig en natuerlijk zyne gedachten uit te drukken, meer dan de geestigheid uitblinkt: doch dat de laetste het meeste in zyne boerige Vaerzen te vinden is, tot welke, naer 't ons voorkomt, de Dichter wel het natuerlijkste geschikt was.

By denzelvden Boekverkoper HOGEVEEN is te bekomen **DICHTLIEVENDE LENTE EN ZOMER** van EVERHARD KRAEYVANGER, *Rechtsgeleerde*, derde druk, waerby gevoegt zijn *V Dichtstukken die in de tweede druk niet gevonden worden.* in 4to. 1761. Deze vijf Dichtstukken, bestaende het eerste vel, zijn vijf Lovverzen aen den Heere MR. EVERHARD KRAEYVANGER, op het uitgeven zynere *Dichtlievende LENTE* van J. MOL, JOAN DOORNIK, JAKOB ZEEUS, FR. LANGENDYK EN H. VAN DE GAETE, die in den tweeden druk met beleid zijn weggelaten: Behalven dezen nieuwen titel en het eerste voorgevoegde vel, verschilt deze zoogenaemde derde druk nergens in met den tweeden druk, in 4to. 1753. by *Lofel te Rotterdam*, zoo dat niemand, die den tweeden druk heeft, dezen derden kopen zal, mogelijk spreken wy in 't vervolg wel eens van de waarde dezer Gedichten.

On-

Ondertuffchen moeten wy verslag geven van zekeren *brief van ABELARD AAN ELOÏZA*, door M. A. DECAMBON, geb. VAN DER WERKEN, bekend door den *Willem den Vierden*, door haer Ed. op geleide van *Rotgans*, in heldendicht gebracht, en uitgegeven te *Leiden in 4to. 1756.*

Deze brief is gedrukt op schrijfpapier, vier vellen in 4to. tot 's *Hertogenbosch* by *Jacobus Palier* 1762.

Men vindt ee Uittreksel der welbekende Historie van *Abelard* en *Elöiza*, beneffens den brief van *Eloiza* aan *Abelard*, in de *Mengelwerken* van den beroemden Dichter SMITS.

Indien eenig Liefhebber de moeite gelievt te nemen deze plaetz na te slaen en de brief van SMIDS te vergelyken met die van *Mejuftr. VAN DER WERKEN*, zal men zien hoe groot een onderscheid 'er is tusschen Dichter en verzemaker. *Abelards* brief begint aldus.

Rolde ooit een tedre drift door myn ontfelde zinnen,

't Was, toen ik van uw hand het jongste schrift ontving;

Elk lettertje bragt my uw trouwe min te binnen,

En vergde my een zucht op die herinnering.

Uw naam kreeg kus op kus van myn besturven' lippen:

De zwakheid overwon geheel myn kwyndend hart;

Een vrouwlyk traantje mogt myn treurig oog ontglippen,

Terwyl myn ziel in 't wreedst gevoelen bleef verwart.

Maar ach, geentraan kon nog de heete vonken blusschen,

Die 't vuur van uw gezicht in my welcer ontstak;

't Gevoelen van myn leed kon myne min niet suffchen;

Hoe zeer myn strenge plicht die wraakte en tegensprak.

Uw brief scheen weer op nieu myn drift te doen herleven,

De denk-kragt voert my weer in myn vervlogen staat;

Uw lieve naam blyft noch in myn gemoed gefchreven;

'k Veracht de somberheid van 't geestelyk gewaad.

Waarom kwaamt gy dus wreed de slaauwe rust bestryden,

Die my noch overbleef in myne tegenspoed!

Kostge onverschillig zyn, ligt zoud gy my bevryden

Van d'alte wreede zorg, die 'k draag in myn gemoed.

Van

Van ene andere Dichteresse, SARA LOMANNUS zijft deze week uitgekomen drie *Berggezichten*, onder dezen titel:

B E S P I E G E L I N G E N
 V A N
 M O Z E S O P N E B O,
 O F ' T
 G E Z I C H T V A N C A N A A N,
 J O A N N E S I N P A T M O S,
 O F ' T
 G E Z I C H T V A N ' T N I E U W J E R U S A L E M
 I N
 C H R I S T U S J E S U S,
 V E R H E E R L Y K T ' O P T A B O R
Alles in Dichtmaat uitgebreyd
 D O O R
 S A R A L O M A N N U S.

te Gouda by Gysbert en Willem de Vry 1762.
 groot 4to. 9 bladen.

De tijd en de plaetz ontbreken ons om 'er thands verslag van te doen, waerom wy dit uitstellen tot nadere gelegenheid; Gelijk wy ook doen zullen van de BEEMSTER in verzen, door ADRIANUS WOLFF.

Te Amsterdam by Gerrit de Groot en Zoon en Petrus Schouten is voor eenige weken uitgekomen BESLUIT DER DICHTLIEVENDE UITSPANNINGEN van MR. JOAN JAKOB MAURICIUS, met verscheidene BYVOEGZELEN, in groot 8vo. Wy wachten hier over te spreken tot zijn beloovde *vaerwel aen den zangberg*, met byvoeging van eenige *Dichtlievende uitweidingen in proze*, aen het licht zal gekomen zijn.

END

Eindelijk , om dat wy hier onz tweede Deel befluiten , staet ons noch te melden dat wy geen gewag gemaekt hebben van M. L. . . . s. TIJDWINST IN LEEDIGE UUREN; of PROEVEN VAN STIGTELYKEN AANDACHT, gedichtjens van byzonderen smaek, welke om het halv jaer, by stukjens van 2 a 3 vel in groot 8vo. te Leiden by *Elias Luzac* uitkomen , om reden dat men eerlang het zesde stukjen verwacht , waarmede het eerste deel zal voltooit werden, en daer by zullen wy bekwame gelegenheid vinden om 'er verslag van te geven.

De Heer P. du M. werdt hier openlijk bedankt voor het versjen *aan Fillis*, het geen zijn Ed. in letteren aen ons ter hand gesteld' al lang van meening zegt geweest te zijn ons toetezenden, doch daer in eenigszins wederhouden te wezen door onz bericht , in de vorige BIJDRAGE bl. 581. schoon zijn Ed. hetzelfde volkomen goed keurt , en al lang gewenscht heeft in onze blaedjes wat meer goede verzen te vinden; Het is ons aengenaem dat zijn Ed. de reden plaetz gegeven en zijn opzet volvoert heeft. — Wy achten dat verzen gelijk deze, in plaetz van ons in verlegenheid te brengen, ons en den Lezer groot genoeg geven.

Indien onze schikking voor het volgend stukjen bepaeld blyvt, zal het daer in geplaezt werden, en gaerne willen wy den Dichter en het gemeen onze gedachten mededeelen over de Navolging, waer van zijn Ed. gewag maekt, die niet kan zijn dan tot lof van onzen vriendelyken begunstiger, en waer uit de Lievhebbers zullen kunnen zien, hoe groot een voordeel 'er te halen zy uit de kennis aen de oude Latijnsehe Poëten niet alleen, maer ook aen een' *SANNAZAER* en diergelyke van jonger sijd.

B E R I C H T.

't Sedert het overlyden van den beroemden Rotterdamfchen Dichter FRANS DE HAES, is ons van een eerste hand toegekomen, zyne *Nederduitfche Spraekkunst*, of *Inleiding tot de Duitfche Tael*, welke by zommige Lievehbers bekend is, en geprezen werdt. En, niet gewoon voor Vrienden brood te sparen, hebben wy ons laten overhalen, alzo wy de *Aenleiding tot de Nederduitfche Dichtkunst*, van dien zelvden Heere F. DE HAES, voor eenigen tijd ontvangen hebbende, reeds in het eerste deel van onze BYDRAGEN geplaetzt hebben, om ook dit zijn stuk *over de Nederduitfche Sprake*, dat veel veelszins van nut kan wezen, door middel onzer BYDRAGEN gemeen te maken, ons niet onthoudende, daer het pas geeft of noodig is, onze eigene gedachten en aenmerkingen daer by te voegen, niet twijffelende of dit onz besluit zoude ieder recht Lievebber aengenaem en onzer Moedersprake nuttig en voordeelig zijn, ten welken einde wy hier van vooraf *Bericht* hebben willen geven, of mogelijk hier en daer eenig rechtvaardig Lievebber was, die ons iet daer omtrent hadt medetedeelen, of tot dit werk eenige behulpzame hand wilde bieden.

By dezen noodigen wy dan een ieder uit, om zoo hy iet heeft intebrengeu, de brieuwiffeling (*onder adres van onzen Drukker, Job. Le Mair,*) met ons te openen voor het uiteinde van dit lopende Jaer 62. waerna wy weten kunnen, op wat wyze wy ons hebben te gedragen.

De Titel en Bladwyzers van dit tweede Deel zullen wy den Lezer, zoo spoedig als mogelijk is, verzorgen.

B L A D W Y Z E R

V A N

WOORDEN EN ZAKEN.

A.

A	over de spelling van AA en AE zie bl. 541, 542 en 584	
AARD , (Hoogd.)	Arđ / <i>indoles</i> , ondersch. van AERDE , <i>terra</i> .	542
	behoeft met geen T geschreven.	543
AERDJE , <i>aerdig</i> , <i>boos-goed-eigen-aerdig</i> , en al deszelfs zamenstellingen en afstammelingen.		544 en 545
Abalgi / <i>abulgi</i> / <i>ira</i> : ABOLGHE en ABOLGHIGH .		296. l.
ABT , en ABDISSE , van <i>abbas</i> , <i>abbatissa</i> .		246
ACHT , (Fr.) <i>buit</i> , <i>oſto</i> .		ald:
Adelaer . onvoegzame gelykenis van dezen vogel.		85
ADER , <i>vena</i> , ter onderscheiding van ADDER , <i>vipera</i> .		493
Adjectiva , (stoflyke) blijven onverboogen.		125. 598. 620
Adurere , (Lat.) van koude verzengen.		134
AELMOES , (Fr.) <i>Aumone</i> ; (Lat.) <i>Eteemofyna</i> .		245
AEN , keurlijk gevoegd voor een werkw.		31. 335. 336. 587
Aenklagen iemand ; onderscheiden van <i>klagen aen iemand</i> .		402
AERDE , (Hoogd.) <i>erDe</i> / Brab. <i>jerDE</i> , <i>terra</i> .		542
	deszelfs gebruik, zamenlt. en afstammel.	546-550
AERTS , in AERTS-VADER , AERTS-ENGEL , van 't Gr. <i>Archi</i> .		550
Afkapping den Dichter zomtjids geoorloofd.		58. 86. 159.
		169
Afsciding , (bedenkingen over gegronde)		296. m-w.
van Baeljuw .		296. f.
BALK .		296. i.
BAND .		225, 226
BARDE .		296. i.
BATAVIENEN .		324
BEJEGENEN .		296. q.
BELHAMEL .		296. b.
BELGEN .		296. m.
BERM , BERMTE .		227
BERN .		290
BERCHERMEN .		196
	T t	Archi

Afsciding van	BEUK, BEUKEL, BEUKELAER.	296. c.
	BEULING.	296. a.
	BIECHT.	296. t.
	BIER.	227
	BIJL.	296. i.
	BILLEN.	296. b.
	BISSCHOP.	246
	BLADDER, BLRIN, BLUISTER, CDZ.	296. i.
	BLOK.	ald.
	BLUTSE.	296. l.
	BOBBEL.	296. i.
	BÖGCHEL; BULT.	296. l.
	BOK, BUKKEN.	296. c.
	BOL.	296. a.
	BOLGHE, BULGHE.	ald.
	BOLLER.	296. d.
	BOLLING, BOLG, BOLK.	296. a.
	BOLSTER, BULSTER.	296. b.
	BOLT, BOUT.	296. i.
	BOLWERK (Fr.) <i>Boulevard.</i>	296. d.
	<i>Bouge, Bougette</i> (Fr.)	296. k.
	<i>Bouillon</i> (Fr.)	296. l.
	BUBBEL, BUIL, BUIDEL en BULT.	296. c. en k.
	BUITLEN.	296. g.
	BULLE, <i>Sigillum</i> , en BULLE, <i>diploma.</i>	296. i.
	BULEN, <i>diffindere.</i>	ald.
	BULTSEN, BOTSSEN, BULTEN.	296. l.
	ZEENVOUDIG.	294-296
	ELLE.	227
	GEIL, GAIL, GIJL.	296. a.
	GEK.	296. t.
	GILDE, GELDE.	188, 189
	<i>Grappa</i> , (Fr.)	228
	GRAPPEN.	ald.
	HELLEBAERD.	253
	HELMAXE.	251
	HERBERGEN.	81
	JEGEN, BEJEGENEN.	296. q.
	KAEM, KIJM.	195
	KARMEZIJN.	191
	KAUM, KUMIG.	195
	KELDER.	229
	KIEMEN, KIMMEN.	194
	KOSSEM.	325
		Afci-

Afleiding van KUIJEREN.	296. u.
KWELEN.	307, 308
KWYNEN.	195
KWIJT.	238
LIEVERLEK.	183
LIKSTEEN.	230
LOK.	193
LOL, IUL enz.	292 - 294
LONGOBARDEN.	249
MAEGD.	234
MAT.	232
MATROOS.	ald.
<i>Mater</i> (Fr.)	232
MEID, MEISJE.	233, 234
MOORDEN.	244
<i>Morcel</i> en <i>Morceau</i> (Fr.)	ald.
MORSEL EN MORSELEN.	ald.
NET EN NETTEN.	39 - 41
OOGELIJN.	43, 44
PAELING.	296. a.
PALM, Fr. <i>Paume</i> .	296. e.
PAND.	245
PEULUWE.	296. b.
PILOOT.	220
POL, POLLEPEL ENZ.	296. f.
POLS.	296. c.
<i>Poltron</i> (Fr.)	296. i.
<i>Poultre</i> (Fr.)	296. i.
PUEREN.	335
PULLE.	296. b.
<i>Quite</i> (Fr.)	237
SCHAEKMAT.	232
SCHAMEN EN SCHAMEL.	196
SCHARLAKEN.	190
SCHANDE.	238
SCHEPEN.	239
SCHERMEN.	196
SCHIMMELEN.	195
SCHROEF.	236
SCHUIMEN.	195
SLORDIG.	191
TAS.	240 - 243
VEBER.	193
VERMORSELEN.	244
	Aflei-

Afleiding van VEUGEL, VOGEL.	193
VLAG EN VLAEG.	ald.
VLEERMUIS EN VLIERBOOM enz.	ald.
VLERK EN VLEUGEL.	ald.
VLICHELEN,	ald.
VLIJT.	ald.
VLOK.	ald.
VULLEN.	295
ATL. voorvoegfel in AL-MENDE, AL-MUTSE, AL-RUINE.	255
Alleina / (Goth.) ELLE, <i>ulna</i> ,	228
ALS, achter <i>Comparat</i> : kwalijk voor DAN.	398
ALTAER, kwalijk voor ALTAER of OUIER.	303
ALTE d. i. zeer.	587
<i>Apocope</i> , nalaet.	159
<i>Arce</i> d. i. bergen.	138
Ard / (Hoogd.) AARD, <i>indoles</i> .	542
<i>Articulus præpositivus</i> DE, HET.	187
Aubardon / Albarde / <i>ascia</i> .	255
Aulne, (Fr.) ELLE, van 't Lat. <i>ulna</i> .	227
Auroor, rozenkleurde vingers van)	14
Avond fraei beschreven.	21
Axe / HELM-AXE, <i>ascia</i> .	253

B.

B AELJUV, een Duitsch woord, afgeleid.	296. f.
BAER, BEER, BOOR enz.	290
BAES beteekend opperhoofd.	296. f.
BAEUWEN, <i>babbelen</i> .	304
<i>Bakermat</i> of <i>wieg</i> voor geboorteplaats.	333
BAL, over den wortel BAL, BEL, BOL enz. en deszelfs afftammelingen.	285 en 296. a. en volgg.
BALD, <i>strenuus</i> , <i>audax</i> .	287
BALGEN, <i>decertare</i> , <i>pugnare</i> , enz.	296. l.
BAND (Fr.) <i>Bandeau</i> (Lat.) <i>Randum</i> enz. afgeleid.	225, 226
BAR, in den zin van <i>ferre</i> , <i>portare</i> en <i>tollere</i> .	227
over den wortel BAER, BEER, BOOR enz. en deszelfs afftammelingen.	287-292
BARDE, <i>dolabra</i> , <i>ascia</i> .	248-256
van BARDEN, <i>scindere</i> , <i>secare</i> .	296. i.
BARM, <i>biozma</i> / <i>fermentum</i> , BAERMEN, pruischen.	227
BARM-HARTIG, BARMEN saemgetrokken uit BE-ARMEN.	289
BATAUWE, BATAUWERS, BATAVIEREN, afgeleid.	324
<i>Baus</i> ,	

<i>Baus, Bail</i> , (Fr.) opzichter.	296 f.
BE, voorzetsel onzer werkwoorden.	80
Beer / BEER, BIER, <i>cerevisia</i> .	227
<i>Beek van bonig</i> , de eigenschap ener)	92. 161. 171
BEET, te recht manlijk.	332
BEJEGENEN, afgeleid.	296. g.
BEKNARBELEN overdrachtelijk gebezigd.	35
BEL, <i>campana, tintinnabulum</i> , en BELHAMEL, afgeleid.	226. b.
BELGAN, <i>indignari</i> .	286. 296. b.
BELGEN, BELGDE, GERELGD, kwalijk voor BOLG, GEBOL- GEN.	296. l.
<i>Belgen</i> , de) een dapper volk.	285
oorsprong van hunnen naam.	296. m.
<i>Benjamin</i> overdrachtelijk gebezigd.	474
BEREN.	290
<i>Berg</i> , <i>gouden bergen</i> .	162. 172. 208
van water, <i>waterberg</i> .	174
BERM, (Fr. <i>berme</i> ,) BERMTE afgeleid.	227
BERN, <i>stercus</i> , afgeleid.	290
BESCHERMEN, <i>defendere</i> , afgeleid.	196
<i>Beschryven een kring</i> .	592
<i>Besnoeien de palen van Carthago</i> , kwalijke overdracht.	539
BEUK, <i>tuber</i> , BEUKEL, BOKKEL, BEUKELAER enz. afgeleid.	296. c.
BEULING, afleiding van)	296. a.
BEVREID, kwalijk voor BEVRIJD.	388
BEWEGEN, BEWOOG, beter dan BEWEGDE, BEWERGD.	78
BIECHT, by verkorting uit <i>bejicht</i> , <i>bejiecht</i> , afgeleid.	296. t.
BIER, <i>cerevisia</i> , van BAR, <i>tollere</i> .	227
BY, in de beteekenis van <i>door</i> , <i>op</i> , <i>van</i> , enz.	587
BIJL, houweel, afgeleid.	296. i.
Bilit / (Frankth.) <i>bilit</i> / (Ang. sax) <i>imago</i> .	296. b.
BILLEN, <i>nates</i> , afgeleid.	296. b.
BINDEN, komt niet van BAND, maer BAND VAN BINDEN.	226
BISSCHOP van 't Lat. of Gr.	246
<i>Blad</i> , <i>schryven op een blad van water</i> , afgekeurd.	90
verdedigd.	160. 171. 419
BLADDER, BLEIN, BLUISTER, afgeleid.	296. i.
BLIKSEM, <i>Blikchim</i> , bleek, blikkerend licht.	195
<i>Bloed t' saem geronnen tot een beek</i> , afgekeurd.	91
verdedigd.	161. 171. 419
<i>Bloeien</i> , overdrachtel. toegeschr. aan iemands faem.	103
Bloemen fraei beschreven.	25. 302. 593
BOL, BAL, BEL en dezelfs afstammelingen.	285. 296. c.

BOOKEN overdrachtelijk in plaats van <i>zoomen</i> gebergd.	38
BORLEN, <i>opborlen</i> , <i>borlend</i> getuid.	258, 259. 291
BORNEN, <i>bornput</i> .	289
BORREIKKEN, de kikvorschen toegeschreven.	136
BOUT, <i>femur</i> , en <i>schapenbout</i> afgeleid.	296. s.
BRAKEN, kwalijk overgedragen op de oogen.	258
BRALLEN, <i>ergens op brallen</i> , afgekeurd.	488
BRAVEREN afgekeurd.	491
BREED, BREEDS, <i>preuts</i> .	237
BRIKKEKIK, KOAK, KOAK der kikvorschen.	136
BROST, BRUST, BRUSTEN, <i>intumescere</i> .	290
BUBBEL, BOBBEL, en BUIL, BULT enz. afgeleid.	296. i.
BUITLEN afgeleid.	296. g.
BUL, BULEN, <i>diffindere</i> .	296. h.
<i>figillum</i> , en BUL, <i>diploma</i> , afgeleid.	296. i.
BULKE, <i>thorax</i> , BULKEN, BUKKEN.	296. c.
BUNDER, <i>beunder lands</i> .	226

C.

C <i>Caucasi Arces</i> , hooge gebergten van den Caucasus.	138
C <i>Caeste / Celing en Coelnes</i> (Ang-Sax) <i>frigidarium</i> .	229
C <i>Cete / Ciele / Cile / Cple</i> (Ang-Sax) <i>argor</i> .	ald.
C <i>Cello</i> (Alam.) <i>cella, cellarium</i> .	ald.
Ceres , by de Latynen genomen voor het graen, schikt zich niet in onze tale.	147
Celtische tale. Zie Keltische.	
CH een ondeelbaer Letterteeken.	345
Ciment , in Ciment leggen.	90. 170. 419
Codex argenteus wat het zy.	498
Coignées (Fr.) <i>Cuniada</i> .	253
Couchenielje , <i>coccinilum</i> .	191
Cuniada .	253

D.

D VOOR DEN.	147. 160
D aeuw wordt genoemd Nectar, maer de Nectar geen daeuw.	
	147
Dag , aen den dag brengen, geven enz.	424
Damon en Pbillis : Herderszang.	276
DAN , achter <i>comparativa</i> .	398. 592. 610
Dag (Kambrobritt.) <i>twasw ordno, colloco</i> .	240
DAT	

DAT van de Ouden gebruikt voor HET	187
DEKKEN iemands zyde.	33
<i>Dialekten</i> , tongvallen.	50
<i>Dialekt-verschil</i> tusschen de Hoog- en Nederd. tael.	57
<i>Dichters</i> , onze) doen hunne verzen te veel naer ongebon- den stijl ricken.	59
de voornaemste vereischte van eenen)	18, 19
<i>Dichterlyke</i> stijl behandeld.	18
vryheid.	88. 159
<i>Dichtkunst</i> , de Nederd. heeft iets van 't Grieksch.	54
een zuster der schilderkunst.	522
korte schets van een aenleiding tot de Nederd.	
Dichtkunst.	211
<i>Dichtstuk</i> is een sprekend schildery.	28
DIENST EN GODSDIENST zijn van het manlijk geslacht.	353
DIENST-MAEGD , <i>ancilla</i> .	235
DIE, DAT gebruikten de Ouden voor DE, HET .	187
<i>Diminutiva</i> , verkleennaemwoorden.	53
<i>Diptongus</i> EI kwalijk vermengd met Y.	231. 347. 388
DOBBEREN , te laeg voor Neptuin.	259
<i>Doen besproeien, doen vergen</i> , voor <i>besproeien, vergen</i> .	404
DOORWAREN . kwalijk gebruikt.	144
<i>Dragen van doden</i> den stromen toegeschreven.	156
DRYVEN in zijne veelvuldige sierlyke overdrachtelyke bete- kenissen.	526-537
DRINKEN EN DRONKEN overdrachtelyk gebezigd.	153, 154
DWELK, DAT WELK, by de Ouden voor DEWELK, HETWELK,	187

E.

Ecarlate (Fr.) scharlaken.	190
<i>Echevin</i> (Fr.) schepen.	239, 240
Echo aerdig ontdekt en geschilderd.	22. 304
EERSTVADER, EERST-ENGEL beter dan AERTSVADER .	550
Ehl (Hoogd.) <i>ulna</i> .	228
EI kwalijk gebruikt voor IJ .	388
EL, AEM, EL, ELLEBOOG, cubitus , van daer EL, mensjura .	227
Elin / Helin / (Frankth.) <i>ulna</i> .	228
ELLEDE , beter dan ELENDE .	344
Ein (Ang-Sax) <i>ulna</i> .	228
<i>Empbasis</i> .	50
EN, (perapocopen) voor ENDE.	160

<i>Antaffer</i> (Fr.) opitapelen.	241
<i>Episcopus</i> (Lat.) <i>Bifchop</i> .	246
<i>Erde</i> (Hoogd.) AERDE, <i>terra</i> .	542

F.

F <i>aem</i> , of iemands faem gezegd kan worden te bloeien.	103. 162. 174
FLADDEREN, FLEDDEREN, FLODDEREN, in welken zin ge- bezigd.	39. 84. 192, 193
FLITS, <i>sagitta</i> .	193
Fliz (Frankth.) vlijt, <i>alacritas</i> .	193
FLODDER en windvueren.	192
<i>Fontein</i> , kwalijk overdrachtelijk gebruikt.	104
<i>Franken</i> , de tael der)	50
<i>Franschen</i> , oordeel over de tale der)	50. 51
dikwils belachlijk in hunne bloemtjes.	475
FRETTEEN, <i>synonim</i> . van WOEKEREN.	488

G.

G A, GE, GI, GO, GU, en derzelve afstammelingen.	296. m.
<i>Geirikkelik koak koak</i> der kikvorschen.	136
GEBRYZELT, VOOR VERBRYZELT.	405
GEDULD, onzydig, schoon in vrouwel. perfoonsverbeeld.	170
Geheugen, overdrachtelijk een waterblad te noemen.	174
GEIL, GAIL, afgeleid.	296. u.
GEK, afgeleid.	296. t.
GELDE, GILDE, afgeleid.	188, 189
<i>Gelykeniffen</i> van groot gebruik in den Dichterl. stijl.	19
van waer ze moeten genomen worden.	96. 161.
	162. 170. 173, 174
kwalijk gebruikt.	204
GELOOF, onzyd. schoon in vrouwel. perfoonsverbeeld.	170
GEMOED ZIJN, <i>wel gemoed</i> , <i>bly gemoed zijn</i> .	415
<i>Genootfchappen</i> , derzelve nut.	181. 310
<i>Geronnen bloed</i> , buiten de gewoone beteekenis.	161. 171
<i>Germanifche</i> woorden in onze tael.	56
GETAST, wat) beteekent.	241
<i>Getben</i> . Zie <i>Gotben</i> .	
<i>Gevangenis</i> overdrachtelijk gezegd van vrouwenhair.	208
GEVEN zomtijds laeg gebruikt.	94. 420
	GE-

GEVERWD van bloed , met <i>bloed beschilderd</i> , overdrachtel.	338
GEWENNIS , <i>gewoonheid</i> voor <i>gewoonte</i> .	497
GEZENGD-	134. 156
GIJL , afgeleid.	296. u.
GILDE , <i>maetschappy</i> , afgeleid.	188
Gildonia .	ald.
Günazze / Commensaks .	296. k.
GLINSTEREND , <i>purpureus</i> , der Zee toegekend.	73
GLOEIEN , de oorlogswoede toegeschreven.	324
GODEN in hunnen gang sierlijk <i>dryvende</i> geschilderd.	536
GODLOOS , GODELOOS , beter dan <i>goddeloos</i> .	344
Godendrank , <i>Netzar</i> , godendaeuw genpemd.	147
Godvruchtig , <i>Epitbet.</i> van den ooyevaer.	138
GOSSUM (Fr. <i>goscbe</i> , <i>goscier</i> ,) <i>guttur</i> , koffem.	325
Gotben of <i>Getben</i> .	195. 500
Gouden , een stoflijk <i>adject.</i> blijft onverbogen.	598
Gouden bergen .	173. 174
Graengodin steekt het hoofd uit de voren, kwalijk voor het graen gebruikt.	147
Grape / (Ang Sax) <i>uva</i> , <i>racemus</i> .	228
Grappa (Fr.)	ald.
GRAPPEN , afgeleid.	ald.
Greib / (Ysl.) <i>finus digitorum</i> .	ald.
Gzeifan / (Alam.) <i>gzeipa</i> / (Kimbr.) <i>prebendere</i> .	ald.
Gzeifan / (Frankth.) <i>gapan</i> / <i>gapan</i> / (Hoogd.) <i>gapan</i> / <i>contrectare</i> .	ald.
Grieken in volzinnigheid der tale te evenaren.	45
Griekenlandsche belden voor Grieksche.	329
Grootpraek (<i>Hyperbole</i>)	157 173
door Antonides rykelijk gebruikt.	167
ook door personen van zich zelf.	ald.
Gropig / (Ang-Sax) <i>palpator</i> .	228
GUSTE , <i>Epitbet.</i> der koeien.	127

H.

HAER ook wel eens HEUR , in verzen, om de welluidendheid.	205
HAER . Gelykenis van vrouwenhaer by een zee van goud, een zondvloed, een gevangenis enz.	208
Heaven (Eng.) Hemel. <i>Heavenfelt</i> .	102
Heer , meenigvuldig gebruikt tot een stopwoord.	399
Het woord <i>Mijn Heer</i> , in een Lierzang te laeg.	143

Defen / beven , hoog, heerlijk.	102
Heilfontein , kwalijk overdrachtelijk gebruikt.	104
HEIL'GE voor <i>beilige</i> afgeleid.	381
HELLEBAERD van HELM en BARDE afgeleid.	253
Helm / (Frankth.) <i>ulna</i> .	228
HELMAXE van HELM en AXE .	251
Helm aen 't roer hechten.	132
HEMEL , (Eng. <i>Heaven</i> ,) van heven , verheven.	102
HEN VOOF HUN .	398
HERBERGEN , HERBERGDE , afgeleid.	81
Herde d. i. zeer.	588
Hyperbole , zie grootfpraak.	
HOIR , <i>bæres</i> .	236
Honig kwalijk gezegd te vloeien als een beek.	172. 419
Hoo'duitsche tael moeder der Nederduitsche.	225. 234
HOUWBIJL .	255
HOUWEEL , van houwen , <i>cadere</i> .	296. i.
HULK , een koopvaerdyvaerder.	90

I.

JEGEN , BEJEGENEN afgeleid.	296. g.
Jerde / (Brab.) AERDE . <i>Ierdappels</i> , <i>Ierdbezien</i> .	542
IN , in de beteekenis van <i>tot</i> , <i>op</i> , <i>om</i> .	588
INGEWAND , INGEWEIDE , zachter dan <i>dermen</i> .	405

K.

K abinet van wynen.	613
KAEM , KIJM , <i>mucor</i> , afgeleid.	195
KARMESIJN , van 't Arabifch <i>kermes</i> .	191
KAUM , <i>ager</i> , KUMIG , <i>morbidus</i> , en KAUM , KUME , <i>vix</i> , afgeleid.	195
Keizerskroon fraef befchreven.	25
KELDER , KELLER , afgeleid.	229
Keltifche tael.	56. 435
KEMMEN , overdr. van de golven en baren.	30. 36
Kepilidan / (Alam.) <i>conformare</i> .	296. b.
KERKER , kwalijk aen Neptuin toegefchreven.	261
KIEM , KIMME , <i>germen</i> , KIEMEN , KIMMEN , <i>germinare</i> .	194
KIJM , <i>mucor</i> , KYMNEN , <i>mucore</i> , afgeleid.	195
Kiefchheid in Dichtkunde, tegengegaen.	367
KIL ,	

KIL, <i>algidus</i> , KILDE, KELDE, <i>algor</i> , KILDEN, KELDEN, <i>algere</i> .	229
KIMME, <i>ora</i> , <i>margo vasis</i> .	194
Klemtoon, (<i>Empbasis</i>) valt op 't zaeklijk deel.	239
KLERK.	223
KLETS, <i>de klets geven</i> .	490
KNAGEN, overdrachtelijk gebezigd.	30-35
KNALLEN, <i>den Donder</i> toegeschreven.	497
KNEDEN, fraei gebruikt.	613
KNEUZEN in <i>scherven</i> , afgekeurd.	414
KOEL, <i>algidus</i> .	229
KOEN.	490
Komen te doen, komen te geven, enz.	161, 162. 304. 305
Koop en wijnkoop manlijk.	382
Korenbloem, overdrachtelijk gebezigd.	474
KOSSEM, <i>pinguedo a mento dependens</i> , afgeleid.	325
Krekels. de krekels worden gezegd te zingen.	538
Kroon, vrouwelijk.	413
KUIJEREN, afgeleid.	296. u.
Kurk, <i>wigtig</i>) afgekeurd.	158
KUSCHEN in zyne eigenlyke en overdr. beteek.	30-35
KWELEN, voor vrolijk zingen en klagen gebruikt.	307, 308
KWYNEN afgeleid.	195
KWIJT, kwalijk afgeleid van <i>quietus</i> .	238

I.

LADEN, te saem roepen, by een ontbieden.	188
LACHEN, AENLACHEN, fraei gebruikt.	31
LAKEN, <i>pannus</i> , oulings voor linnen, zeide enz. gebruikt.	191
LAMFER.	223
LANDOUWE beter dan LANDSDOUWE.	175. 324
LEKKEN, overdrachtelijk gebezigd.	33
LEKKEN, <i>polire</i> .	230
Lelyen, fraei beschreven.	25
Letters waren by de Ouden van goud en zilver in gebruik.	498
Levendig en <i>levend</i> niet onverschillig te gebruiken.	102
Levenwekker, <i>Synonim</i> . van den <i>westenwind</i> .	301
LIEVERLEE, afgeleid van <i>lede voor lede</i> .	183
LYMEN fraei gebezigd.	89
LYN, het <i>diminutiv</i> . in OOGELYN.	44
LJKSTEEN, <i>lisse</i> , <i>lijcia</i> , afgeleid.	230
LOK,	

LOK, afgeleid.	193
LOL, over den wortel LOL, LUL enz.	292-294
Longobarden dus genoemd van hunne lange barden.	249
LOOTS, <i>Lootsman</i> .	231
<i>Lucbten</i> voor landstreeken.	325, 326
LUL, LOL, kluiſftok. LULLEPIJP, doedelzak.	293, 294
LULLEN in zijn eerste beteekenis en afſtammelingen.	293
M.	
M achen (Ang-Sax) <i>gignere</i> .	234
M aeden (Ang-Sax) meid.	ald.
MAEGD, oudtijsd alleen <i>virgo</i> , maer nu ook <i>serva</i> .	ald.
Maen, de loop der	164
MAERSCHALK.	233
MAERTE, een dienſtmeid.	ald.
M aga / (Ang-Sax) M agus / (Goth.) <i>filius</i> .	234
MAGEN, nabestaenden, <i>Zweertmagen</i> , <i>Spilmagen</i> .	ald.
M aget / (Ang-Sax en Goth.) <i>filia</i> .	ald.
<i>Maid</i> , (Eng.) meid.	ald.
MANTEL.	223
MAT, <i>Schaeckmat</i> , afgeleid.	232
M atgan / (Goth.) <i>manducare</i> .	296. k.
<i>Matare</i> , doden.	232
<i>Mater</i> , (Fr.) in 't naeuw brengen, afgeleid.	ald.
MATROOS, (Fr.) <i>matelot</i> , afgeleid.	ald.
M ats / (Goth.) <i>cibus, esca</i> .	296. k.
ME' werdt kwalijk voor MEN gebruikt.	87
<i>Meat</i> , (Eng.) <i>cibus</i> .	296. k.
<i>Mei</i> , vrouwel. ſchoon in manl. perſoonsverbeelding.	170
MEID, (<i>diminutiv.</i>) <i>meidsken</i> , <i>meisjen</i> , komt van <i>maegd</i> .	233, 234
MELDEN, MELDDE, GEMELD van <i>mellen</i> .	296
MENNEN, <i>minare, ducere</i> , hoe te gebruiken.	155
M et / <i>maeze</i> / (Ang-Sax) <i>cibus</i> .	296. k.
<i>Metabasis</i> of overgang van <i>Metaphora</i> op <i>Metaphora</i> .	153
<i>Metaphora</i> . Zie overdracht.	
M ir / (Ysl.) <i>mordere</i> .	244
MOES, in zijn eerste beteekenis, allerhande ſpijs.	296. k.
MOL, ſoort van bier, MOL, <i>talpa</i> .	245
<i>Monosyllaba</i> veelvaldig in 't Nederduiſch.	51. 57
MOORD. (Fr. <i>meurtre</i> ,) MOORDEN, VERMOORDEN, afgeleid.	244
<i>Morceau</i> en <i>Morcel</i> , afgeleid.	244
<i>Morgenlanden</i> met het Epiteth. <i>ooster</i> . afgekeurd.	156
<i>Mor-</i>	

<i>Morgenlicht</i> en <i>morgenstar</i> , overdrachtelijk gebezigd.	473
<i>Morgenstond</i> fraai beschreven.	22, 23, 47
werdt rozeleurde vingeren toegeschr.	72
het woord blijft manlijk schoon in vrouwenlyke perfoonsverbeelding.	169, 170
MORSELEN, VERMORSELEN, afgeleid.	244
<i>Mues</i> / (Hoogd.) <i>cibus</i> .	296, k.
<i>Muzijk</i> , de) <i>Herderskout</i> .	9-15

N.

N acht komt op uit het oosten.	21
werdt vrouwelyk verbeeld, echter blijft het woord manlijk.	133
NAER, <i>ad</i> , <i>secundum</i> , VOOR NA, <i>post</i> .	490
<i>Narcissus</i> , de <i>fabel van</i>) onderzocht.	166
<i>Nederlands</i> , het <i>gelukkig</i>) <i>Dichtstuk</i> .	313-322
<i>Nederlands</i> <i>regeeringsvorm de beste</i> , <i>Dichtstuk</i> .	428
NEDERSTUIKEN.	490
<i>Nektar</i> , drank der Goden, overdrachtelijk.	130, 147
NESTELEN, fraai gebezigd.	89
NET, <i>rete</i> , afgeleid.	41
NETTEN in alle zyne beteekenissen.	39-41
<i>Nyt</i> en <i>nood</i> blyven vrouwelyk, schoon in manlyke perfoonsverbeelding.	170
NOCHTANS beter dan NOCHTHANS.	327

O.

O oievaer, kinderlievend en ook godvruchtig genoemd.	138
<i>Offerand</i> beter dan <i>offerband</i> .	345
OIR, van HOIR, <i>hæres</i> .	236
<i>Omschryvingen</i> van groot gebruik in den dichtterlyken stijl.	42, 161
<i>Ongemeene</i> , van het) in de Poëzy.	97
ONT-AERD, ONTAERDEN, ONTAERDINGE.	544, 545
ONTTOGE' kwalijk voor <i>ontogen</i> .	87
<i>Ontwonken</i> in <i>zwavel</i> , afgekeurd.	494
ONVERWELKBAER, afgekeurd.	394
OOGELIJK in zyn afleiding en beteekenissen.	43, 44
<i>Oogen</i> braken nimmer stralen.	258
(sprekende)	602
<i>Oofter-</i>	

Oaſtermorgenlanden, zoo veel als ooſterlanden, afgekeurd.	156
Opgeblazenheid van woorden der Poëzye nadeelig.	365
Opklimming (<i>Climax</i>)	150, 151. 165
OPNOEMEN, kwalijk gebruikt.	329
OUBOLGHE, <i>iracundia</i> , OUBOLGHIG, <i>iracundus</i> .	296. l.
Ouderkerk ſierlijk beſchreven.	35
OVER, oulings gebezigd in plaetſe van voor.	589
Overdracht, (<i>Metaphora</i>) hoe te gebruiken.	152. 154. 157. 170. 173. 538
OVERDWAELSCH.	209
OVERWAER oulings, nu voorwaer.	589

P.

P AELING, <i>anguilla decumana</i> , afgeleid.	296. d.
PAERD, PAARD, by de Brabanders <i>pferd</i> .	542
PAESCHEN, <i>Pafcha</i> .	246
PALM van de hand, afgeleid.	296. e.
PAND van <i>pan de robe</i> .	245
<i>Pandaemonium</i> , aller duivelen tempel.	100
Peil, het peil der waereldlyke macht te boven gaen.	167
Pekelbron voor de zee.	207
Perſoonsverbeelding fraei gebruikt.	28, 29, 124
hoe omzichtig te gebruiken.	469
PEULUWE, afgeleid.	296. b.
Pi/ Alemanniſch voorzetzel voor PILOOT.	231
Pjerd/ (Brab.) paerd.	542
Pilad/ (Alam.) <i>imago</i> .	296. b.
PIJL, <i>pila</i> , waer van PYLEN, <i>tentare aquas bolide</i> .	296. e.
PIK komt niet van PIKKEN, maer PIKKEN van PIK.	226
PILOOT, FIJLLOOT, afgeleid.	230
PILLEN, <i>globuli</i> ; <i>paſtilli</i> , afgeleid.	296. e.
PLOTTE, waer van <i>piloot</i> .	231
POL, <i>caput</i> , in zyne beteekeniffen en aſtammelingen.	296. f.
POLS, <i>globus</i> , <i>contus</i> .	296. e.
POLTRO, <i>lectus</i> , waer van 't Ital. <i>poltrone</i> en 't Fr. <i>poltron</i> .	296. l.
POMPERT.	233
Potaerde, <i>pijpaerde</i> .	546
PRAGCHEN, bedelen.	497
PRAT, het zelfde met <i>preuts</i> in alle zyne beteek.	208-210
PREUTS, (Fr.) <i>preux</i> , afgeleid.	235-237
<i>Proeve van Dichtlievende oefeningen</i> .	515-539
<i>Pilote</i> , FIJLOOT, lootsman.	230
FRONT-	

FRONKEN.	168, 418
FUEREN in zijn afleiding en beteekeniffen.	335
FULLE, <i>poculum</i> , afgeleid.	296. &
<i>Purpureus</i> , by de Latynen zwart, gliofterend enz.	73
<i>Purperen zee</i> .	ald.

Q.

Quite (Fr.) afgeleid van 't Lat. <i>quietus</i> .	237
QUYT. Zie op KWIJT.	

R.

Raka.	223
<i>Rank</i> is manlijk.	135
REGENEN, fraei gebezigd.	89
<i>Regenboog</i> , overdrachtelijk.	474
<i>Rei</i> , onderscheiden van <i>ry</i> .	388
RENNEN OF RUNNEN, RON, GERONNEN.	92. 161, 172
RIJM, van <i>Rytmus</i> , thands verkeerd gebruikt.	238
<i>Rymelooze verzen</i> , verhandeling over de)	374-380
Rijmklanken tegengegaen.	365
<i>Rikkikkende Kikvorschen</i> .	136
RIST, de rechte beteekenis aangewezen.	103
RIVIER, (Fr.) <i>riviere</i> .	236
<i>Roer</i> , het fcheepstuur in de fchoorftoen.	132
ROOD - AERDE, ROODAERD.	547
ROOSTER.	245
ROOZEN fraei befchreven.	301, 302
<i>Roozenkleurde vingeren van Auroor</i> .	72
<i>Rots</i> , kwalijk midden in bergen verbeeld.	612
RUNNEN, 't zelfde met RONNEN.	92. 172

S.

S , verkort van DES, werd't niet gefield voor vrouwel.	
<i>subst.</i>	49K
Sneifoenen mogen niet alle te famen verbeeld worden.	
	515-526
SCHADUWSCHIMMEN, een <i>pleonasmus</i> .	195
SCHADUWTEGENVOETLINGEN.	39
SCHAEKMAT, afgeleid.	232
Schaetsryden.	48
SCHAMEL, <i>pudens</i> , SCHAMEN, <i>pudere</i> , afgeleid.	196
	SCHAR-

SCHARLAKEN, afgeleid.	199
SCHANDE, (Fr.) <i>scandale</i> , (Lat.) <i>scandalum</i> .	238
SCHAVEN, overdrachtelijk gebezigd.	30
SCHULDEN van SCHELEN, SCHELDE, GESCHELD, <i>sonare</i> .	296
SCHEME, <i>umbra</i> , SCHEMEN, SCHEMEREN enz.	196
SCHENDEN komi niet van SCHANDE.	238
SCHEPEN, <i>Scabinus</i> , (Fr.) <i>Echevin</i> .	239
SCHEPPEN heeft meer beteekenissen dan die van <i>creare</i> .	240
SCHERM, SCHERMEN en BESCHERMEN afgeleid.	196
SCHETS.	223
<i>Schetse van een Nederduitsch Woordenboek.</i>	541-551
<i>Scheutige</i> , fraei <i>Epith.</i> der vingeren.	381
SCHIEM, <i>lux</i> , SCHIEMEN, <i>lucere</i> .	195
<i>Schyben</i> .	238. 253
SCHIM, SCHIMMER, SCHIMMELEN, afgeleid.	195
Schryven op het water,	91. 171
SCHROEF van 't Fr. <i>Escrope</i> , <i>Escroce</i> .	236
SCHUIM, SCHUIMEN afgeleid.	195
<i>Schuiwend water</i> .	604
SCHUREN, overdrachtelijk gebezigd.	30. 137
SERJANT.	223
SERVET.	ald.
<i>Synonyma</i> hoe te gebruiken.	33. 155
<i>Syntbesis</i> .	158
SLODDIG afgeleid van SLODDEREN, SLODDERIG.	192
SMAKEN in de beteekenis van <i>bebagen</i> .	145
SMELTEN, fraei gebezigd.	139
SNEEUWEN, kwalijk der paerlen toegeschreven.	262
<i>Sneeuwkaasteelen</i> .	138
SOLDER, (Fr.) <i>follier</i> , (Lat.) <i>solarium</i> .	244
<i>Spelling</i> , eenige aenmerkingen over dezelve.	58
van AA en AE enz.	541, 542. 584
SPIEGELEN, overdrachtelijk gebezigd.	30. 326
<i>Stael</i> of <i>swaerd</i> kan gezegd worden bloeddronken te zijn.	154
<i>Staertstar</i> kwalijk gebezigd.	96
<i>Stijl der Dichteren</i> , hoe die moet wezen.	19
STOET kwalijk gebezigd.	261
STOM van zonnige Dichters fraei gebruikt.	593
STROMEN, kwalijk den watergoden toegeschreven.	469

T.

Tael, vergelyking van de Nederduitſche met de Hoog-
duitſche) 49-60
Tael.

<i>Tael</i> , (Nederduitſche) een afzetfel der Hoogduitſche.	52-57
Franſche) voorheen een mengelmoes van bedorven	
Latijn.	56
Frankiſche) heeft haren grond in de Hoogduitſche.	ald.
Romanſche, nu Latijnsche tael.	ald.
<i>Taelkunde</i> , goede) werdt vereiſcht in een' Dichter.	18
<i>Taelkundige aenmerkingen.</i>	190-196
TAENEN, van 't Fr. <i>tan</i> ; <i>couleur tanné</i> .	245
TAFEL is vrouwel. als afkomſtig van 't Lat. <i>tabula</i> .	397
TANS kwalijk voor <i>thands</i> , <i>thans</i> .	327
TAS in zyne afleiding en beteekeniffen.	240-243
TASSEN, <i>acervare</i> , ſtapelen, opgaren, enz.	240-243. 489
TE verſchilt niet veel van TOT.	589
TEN, TER, TOT.	398
THANDS, OF THANS beter dan <i>tans</i> .	328
TOEKNIKKEN; TOELAGCHEN, ZOO ſterklijk niet als AENKNIK-	
KEN, AENLAGCHEN.	336
<i>Toom mennen</i> kwalijk voor den <i>wagen mennen</i> .	155
TOONKEUZE vereiſcht in een goed Dichter.	18
TOT omtrend het zelfde met TE.	589
Treurspel by ons niet wel behandeld.	98
<i>Trochaica</i> ook in het Nederduitſch.	118
TROETELLEN.	142
<i>Troetellettren</i> , <i>troetelwetensſchap</i> .	ald.
<i>Trom</i> , het romlen der trom met woorden nagehootſt.	328
<i>Troon</i> , of het water <i>de troon der Zwanen</i> genoemd kan wor-	
den.	143, 144
TUK, genegen. bedreven enz.	383
<i>Tullia</i> , op) Dichtſtuk.	196
Tulpen fraei beſchreven.	25

U.

U, Pronomen. uw, <i>adjectivum</i> .	494
Uitnoodiging tot het helpen toefſtellen van een Nederd. Woor-	
denboek.	509-514
<i>Uma</i> , elle, (Fr.) <i>aulne</i> .	227
Ulpilas, verhandeling over)	498-508
Urere, <i>adurere</i> , <i>amburere</i> , door koude prangen.	134. 156

V.

Vaderland, voor het) Dichtſtuk.	1-8
Valwending, fraei in een Dichtſtuk.	37. 42
V v	VAN

VAN in verschillende beteekenissen gebruikt.	589
VANDEN, bezoeken.	248
VAT op een byzondere wyze gebruikt.	257
VEDER, <i>pluma</i> , afgeleid.	193
VEEG, VEYG, <i>morti propinquus</i> .	152
Veldelingen, de verliefde) Herderszang.	197 - 202
Venus, aen) Dichtstuk.	552 - 560
Vergelyking van den Dichter met de Vogelen, Dichtstuk.	435
Vergetelnaat, <i>Lethaüs ros</i> .	531
Verbandeling over <i>Ulpilas</i> enz.	498 - 508
VERHEVEN is een woord van byzondere kracht.	102
VERKWIKBAER kwalijk voor VERKWIKLIJK.	395
VERMEDEN beter dan <i>vermijd</i> .	491
VERMORSELEN, afgeleid.	244
VERSCHROKKEN beter dan <i>verschrikt</i> .	491
VERSTALEN overdrachtelijk gebezigd.	472, 473
VERSTYFDE kwalijk voor VERSTEEF.	129
VERWATEN, <i>vermetel</i> , <i>verwaend</i> , eigenlijk <i>verlaten</i> .	184.
	331. 489
VERWEN, overdrachtelijk gebezigd.	329
VERWYDEREN, verder en wyder afdryven,	135
VERZENGEN van koude.	134
VEUGEL, VOGEL, afgeleid.	193
Vinding, voornaem vereischte van een' Dichter,	18. 374
Vingeren, rozenkleurde) van Auroor.	72
VLAG, <i>amplustre</i> , afgeleid.	193
VLAG, VLAEG, <i>nimbus</i> , van <i>vliegen</i> .	ald.
VLEDER, VLEDEREN, VLEDERMUIS enz.	ald.
VLEGEL, <i>flagellum</i> .	ald.
VLEIEN, VLEYDEN, <i>adulari</i> , onderscheiden van <i>vlyen</i> .	347
VLERK, VLERCK, van VLEDERIK, <i>aka</i> .	193
VLETTEN, <i>fluctuare</i> .	38
VLEUGEL, VLOGEL, VOGEL, afgeleid.	193
Vleugelen de winden toegeschreven.	171
VLIEDEN komt zeer na by <i>vliegen</i> en <i>vlieten</i> .	194
Vlieg, <i>musca</i> , <i>aello lalaps</i> , en VLIAGER afgeleid.	193
VLIEGEN, VLOOG, GEVLOGEN met zyne afstammelingen.	ald.
VLIHELEN, VLIEGELEN 't fræquent. van <i>vliegen</i> .	ald.
Vliegend vlog.	134
VLYEN, VLYDEN, <i>concinare</i> , onderscheiden van VLEYEN,	
<i>blandiri</i> .	347
VLIJT, <i>afacritas</i> . afgeleid.	193
VLOK, afgeleid van <i>vliegen</i> .	ald.
VOU, VOL, VEEL, over den wortel)	294 - 256
	vou-

VOUWEN, <i>plicare</i> , eenvoudig, enz afgeleid.	ald.
VRAEGEN, VRAEGDE, GEVRAEGD.	83
Vrede, <i>heil van den</i>) Dichtstuk.	105 = 115
Vrezen voor iemand, onderscheiden van iemand vrezen.	143.
	332
VROOM, dapper, manbaftig enz.	236
VULLEN, AENVULLEN EDZ. afgeleid.	295

W.

WACHT vrouwel. schoon in manl. persoonsverbeeld.	170
WAERELD kwalijk voor wereld.	34
WAERD; <i>carus</i> , onderscheiden van WAERDIG, <i>dignus</i> .	145
WALLEN, WELLEN, WOLLEN, <i>volvete</i> .	296 d.
Walviffchen zwemmen niet onder 't strand.	605
WANT in de beteekenis van om dat.	589
WAEREN, wandelen.	144
Water, fchryven in 't water, een blad van water maken.	160, 161
Watertrou den Zwanen toegefchreven.	145
WEDER in de beteekenis van of.	590
WEIDEN, Dichterlijk gebezigd.	89
WEELDERIG, kwalijk voor WEELIG, WEELDIG.	175
Werkwoorden, gelijk- of ongelijkvloeiend.	74 - 84
(overdrachtelyke)	30 - 36
Weftewind blaest balzem of roosjes enz.	300
Leventwekker of wekleven genoemd.	301
WETTEN, <i>fypen</i> , fcherpen.	144
Wichtig geen goed <i>Epitb.</i> by kurk.	158
Wieg of bakermat overdrachtelyk voor geboorteplaats.	333
WIJDSCH van WIJD.	237
WIJNMOER vrouwel.	135
WY TASCH.	243
Windrigheid moet een Dichter myden.	374
WOLLEN, WELLEN, WALLEN, <i>volvete</i> .	296 d.
Wonderbare, van het) van de Poëzy.	97
Wojtbillidu (Fr. th.) <i>parabola</i> .	296 b.

Z.

Zamengeronnen bloed.	172
Zedelessen vereifcht in een Dichtwerk.	47
V v 2	Zee,

Zee, teekening ener stille en onstuime)	61-71
purperkleurig, zwart, enz.	72
pekelbron genoemd.	207
ZENGEN voor branden, door hette verschroeien.	156. 265
Zespan, het) Dichtstuk.	8
Ziel, aen de) Dichtstuk.	478-484
Zinnebeeld der voorzienigheid, Dichtstuk.	425
ZOLDER, <i>follier</i> .	244
Zon, de loop der)	164. 165
Zondaer, de) van zyne zonden overtuigd enz. Dichtstuk.	561
Zonnebloem, overdrachtelijk gebezigd.	474
ZOOMEN, fraei gebruikt.	30. 37
ZUIL.	244
Zwanen fraei beschreven.	39
Zwaerden dronken van bloed.	154
ZWBETEN, overdrachtelijk gebezigd.	30

T W E E D E
B L A D W Y Z E R
V A N
S C H R Y V E R E N.

A.

A ddison, genoemd.	166. 167. 477
berispt.	166. 167. 515-526
verdeedigd.	166. 167
AE schylus, genoemd.	281
Al berti, aengehaeld.	252
Al binovanus, P.) aengehaeld.	531
Al ciphrou, genoemd.	73
Al meloveen, Tb. Jansf. van) aengehaeld.	248
An acreon, genoemd.	73. 302. 533
ANDRIESEN , <i>Andreas</i>) genoemd.	339
aengehaeld.	72. 409
berispt.	88
Anguillara , <i>Gio Andrea dell</i>) genoemd.	328
ANSLO , <i>Reinier</i>) genoemd.	473. 474. 522
ANTONIDES <i>Johannes</i>) van der Goes, genoemd.	19. 60. 136.
156. 160, 161. 167. 170. 172. 174. 261. 284.	
	336. 419
aengehaeld.	35. 157. 161. 171. 262-264
berispt.	90-92. 102, 103. 469
verdeedigd.	418. 423, 424
A nville, aengehaeld.	501
A risteas, aengehaeld.	499
A ristophanes, genoemd.	55
aengehaeld.	136
A ristoteles, aengehaeld.	73. 522
ARS DILIGENTIA FLORET.	216
A ubin, aengehaeld.	230
A ugustinus, genoemd.	598
A usonius, aengehaeld.	302

B.

B AKE, <i>Laurens</i>) aengehaeld.	330
BAKKER , <i>Pieter Huisfinga</i>) zijn vertaling van HIGTS <i>Ver re-</i> <i>diens</i> beoordeeld.	117-148
genoemd.	384, 385

V v 2

Bar-

<i>Bartas, du</i>) genoemd.	328
<i>Bartbius</i> , aengehaeld.	533
<i>Basnage</i> , aengehaeld.	502
<i>Baxter</i> , aengehaeld.	296. e.
BEAUMONT, <i>J. van</i>) aengehaeld.	209
BECANUS, <i>Joannes Goropius</i>) genoemd.	240
BEDA, genoemd.	102
<i>Bellay, J. de</i>) genoemd.	376
<i>Bengelius</i> , genoemd.	507
BENINGA, <i>Sicke</i>) aengehaeld.	587
<i>Bentlei</i> , aengehaeld.	597
<i>Benzelius, Ericus</i>) genoemd.	506
<i>Bergier, Nic.</i>) genoemd.	49
<i>Bergler</i> , aengehaeld.	73
<i>Beroaldus</i> , aengehaeld.	499
<i>Belfelsius</i> , aengehaeld.	288
<i>Rybel</i> 1477, aengehaeld.	587 = 589
BYDRAGEN, genoemd.	515
aengehaeld.	289. 296. e. 297. 302. 315, 326,
	329. 331 = 332. 345. 355. 383 = 385. 399. 409.
	489. 492. 538. 587
<i>Bion</i> , genoemd.	606
<i>Bochart</i> , aengehaeld.	287
BODDAERT, <i>Pieter</i>) beoordeeld.	309 - 312
genoemd.	409
<i>Boetius, Vertaling van</i>) 1485. aengehaeld.	588
<i>Boileau, Despreaux</i> , aengehaeld.	88
<i>Bonarelli, Guidubaldo de</i>) aengehaeld.	528
<i>Bos, du</i>) genoemd.	98
BOSCH, <i>Bernardus de</i>) genoemd.	20. 46
aengehaeld.	91
BOXHORN, <i>Merkus Zweeris van</i>) aengehaeld.	296. b.
BRACHT, <i>Tietman van</i>) genoemd.	26
aengehaeld.	302
BRAND, <i>Gerard</i>) aengehaeld.	264. 375 = 377. 424. 587
BRASSER, genoemd.	298
BROEKHUIZEN, <i>Joan van</i>) genoemd.	73. 197. 533. 534. 537. 602
aengehaeld.	208. 602
<i>Buchanaan</i> , genoemd.	606
<i>Buchner</i> , genoemd.	52
BURMAN, <i>Frans</i>) beoordeeld.	221 = 247. 429 - 435
genoemd.	116
aengehaeld.	296. f. 489
<i>Burman, P.</i>) aengehaeld.	249. 492. 501, 502. 597

Cesar.

C.

C asar, <i>Cajus Julius</i>) aengehaeld.	205. 296. m.
Cange, <i>Car. du Fresne, du</i>) genoemd.	223. 237. 244. 249. 296. f.
aengehaeld.	229-232. 238. 296. f. 296 k.
Capitolinus, aengehaeld.	499
Caseneuve, <i>de</i>) aengehaeld.	252
CATS, <i>Jacob</i>) genoemd.	510
aengehaeld.	45
Catullus, genoemd.	160, 161
aengehaeld.	91
Cave, aengehaeld.	509
Cerda, <i>de la</i>) genoemd.	73
CHANDELIER, <i>J. Six van</i>) aengehaeld.	38. 136. 153
Chauvin, aengehaeld.	421
Cicero, genoemd.	73
CLERQ, <i>Pieter le</i>) aengehaeld.	302. 517
CLUVERIUS, aengehaeld.	288
Commelyn, genoemd.	73
CONCORDIA ET LABORE, aengehaeld.	32. 33. 327
Cortius, aengehaeld.	173
Crebillon, aengehaeld.	475
Croze, <i>Matburinus Veyssiere la</i>) aengehaeld.	504

D.

D aniel, <i>Pere</i>) genoemd.	224
aengehaeld.	241
DATHEEN, <i>Pieter</i>) genoemd.	337. 339, 340. 409. 490. 497
DEKKER, <i>Jeremias de</i>) genoemd.	45. 53
aengehaeld.	41. 209, 210. 293. 335
Despreaux, <i>Jean Basleau</i>) aengehaeld.	88
Didimus, genoemd.	73
DOORNIK, <i>Joan</i>) genoemd,	618
DORP, <i>Frederik van</i>) aengehaeld.	528
DROSTE, <i>Kuenraed</i>) aengehaeld.	532
DUIM, <i>Frederik</i>) genoemd.	280

E.

E ckbart, <i>Jo. Georg.</i>) aengehaeld.	56. 188. 234. 243. 252. 254
Eljner, <i>Jacob</i>) aengehaeld.	72

V v 4

ELZE.

BLZEVIER, Kornelis) beoordeeld.	202-215
aengehaeld.	33
Ennius , genoemd.	87. 533
Epistelen en Euangelien , aengehaeld.	589
Erasmus, Desiderius) aengehaeld.	173
Ernesti , genoemd.	596
aengehaeld.	506, 507
Esopus , genoemd.	609
Etienne , genoemd.	224
Ewald , aengehaeld.	252

F.

Faber, Tan.) genoemd.	281
Fabricius, Jo. Albertus) genoemd.	59
Fauchet , aengehaeld.	56
FEXTAMA, Sybrand) genoemd.	284
aengehaeld.	32. 43. 72
Feitbius , aengehaeld.	252
Fenelon , aengehaeld.	72. 530
Ferraren, Formand. en Ricobald. van) aengehaeld.	502
Filargirius , genoemd.	73
Flaccus, Valerius) aengehaeld.	254
Fontenelle , genoemd.	606
Formey , aengehaeld.	507
Fracastorius , berispr.	471
Franciscus Wyngaerd , aengehaeld.	187. 590
Francius, Petrus) genoemd.	55
aengehaeld.	103
Franco, Nicol.) genoemd.	378
Fresne. du) Zie du Cange,	
Froissart , genoemd.	224. 229
aengehaeld.	231
Furetiere , genoemd.	236
aengehaeld.	242
Furstenberg, Fred. van) aengehaeld.	188

G.

GAETE, H. van de) genoemd.	618
GAVEREN, J van) aengehaeld.	413. 589
Gebauer , aengehaeld.	288
Gesnerus , aengehaeld.	291
Gessner , beoordeeld.	271
	GHY-

CHYSEN, genoemd.	409
aengehaeld.	410-415
OHISTELE, <i>Cornelis van</i>) aengehaeld.	185. 187. 290
<i>Gifanius</i> , aengehaeld.	537
GLORIA DEO, proef ener psalmberym. beoordeeld.	337-364
GODDEUS, <i>Conradus</i>) aengehaeld.	377
<i>Gorallus</i> , aengehaeld.	531
<i>Gotbofredus</i> , <i>Fac.</i>) aengehaeld.	500. 502
<i>Graevius</i> , <i>Job. Georgius</i>) aengehaeld.	132. 506
GREENWOOD, <i>Frans</i>) aengehaeld.	183. 387
<i>Grypbius</i> , genoemd.	52
<i>Guarini</i> , genoemd.	602. 606. 615
<i>Gudius</i> , <i>Marq.</i>) genoemd.	49

H.

H aerlem, <i>Constboonende juweel van</i>) aengehaeld.	308
HAES, <i>Joan de</i>) genoemd.	88
aengehaeld.	375. 476
<i>Haes</i> , <i>Frans de</i>) genoemd.	88. 203. 205
aengehaeld.	41. 44. 334. 424
<i>Haer</i> , <i>Flor: van der</i>) genoemd.	240
aengehaeld.	239
HALMA, <i>Francois</i>) genoemd.	512
HARTZOEKER, <i>Nicolaes</i>) aengehaeld.	191
HAVERCAMP, aengehaeld.	252
<i>Hazaeus</i> , aengehaeld.	134
HEEMSKERK, <i>Willem van</i>) genoemd.	54. 60
<i>Heineccius</i> , aengehaeld.	500
HEINSIUS, <i>Daniel</i>) genoemd.	45. 53. 296. 1.
<i>Heliodorus</i> , genoemd.	72
aengehaeld.	536. 537
<i>Hemsterhuis</i> , genoemd.	296. 5.
<i>Hemscbius</i> , aengehaeld.	296. d.
<i>Henninius</i> , zijn werken opgeteld.	49
<i>Herodotus</i> , genoemd.	437
aengehaeld.	238
<i>Hervey</i> , aengehaeld.	517-519. 522. 524
<i>Hesiodus</i> , genoemd.	132
<i>Hesselius</i> , genoemd.	49
<i>Heuman</i> , aengehaeld.	566
<i>Heupel</i> , aengehaeld.	ald.
<i>Hickefius</i> , genoemd.	296. t. 501
<i>Hieronymus</i> , aengehaeld.	499

HIGT, <i>Ernst Willem</i>) genoemd.	384
aengehaeld.	524. 537
vertalingen van zijn <i>Ver rediens</i> beoordeeld.	117-148
<i>Himerius</i> , genoemd.	79
<i>Historie der Severamber</i> , aengehaeld.	380
<i>Hofman</i> , genoemd.	52
<i>Homerus</i> , genoemd.	374. 536. 608
aengehaeld.	72. 73. 281. 537
berispt.	101
HOOF, <i>Pieter Cornelisz.</i>) genoemd.	45. 169. 170. 376. 543. 586
aengehaeld.	43. 44. 87. 89. 92. 104. 182. 204. 209.
	328. 375. 474. 529. 530. 534. 589. 612. 613
beoordeeld.	86
geprezen.	104
HOOGSTRATEN, <i>David van</i>) genoemd.	55. 60. 133. 170. 190.
	251. 255. 292. 353. 512. 513. 543
aengehaeld.	175. 281. 332. 345. 346. 382.
	388. 398. 413
HOOGVLIET, <i>Arnold</i>) genoemd.	88. 172. 178. 280. 513
aengehaeld.	21. 36. 92. 94. 164. 172. 176. 195.
	258. 419. 420. 472. 531
berispt.	92. 94. 104
verdedigd.	149. 150
geprezen.	98
HOPPESTEIN, genoemd.	197
<i>Horatius</i> , genoemd.	216. 387. 608
aengehaeld.	529. 537. 595-597. 600
<i>Hotman</i> , genoemd.	296. d.
HOUVE, <i>vander</i>) aengehaeld.	324
HOUWAERT, <i>Jan Baptista</i>) genoemd.	308
aengehaeld.	391. 589
<i>Hubert, A. de</i>) aengehaeld.	182
<i>Huët</i> , aengehaeld.	232
<i>Hugo, Herm.</i>) aengehaeld.	499. 500
HUYDECOOPER, <i>Balthazar</i>) genoemd.	39. 40. 55. 79. 93. 152.
	169. 170. 174. 184. 186. 215. 236. 241.
	243. 266. 329. 399. 400. 510. 586
aengehaeld.	44. 145. 155. 158. 173. 183. 184.
	186. 194. 195. 210. 227. 235. 238-240.
	242. 255. 289-291. 295. 303. 307. 323.
	325. 326. 328. 332. 333. 335. 345. 346. 354.
	394. 403. 412. 488. 489. 492. 587. 589. 600
genoemd.	89
HUYGHENS, <i>Constantyn</i>) genoemd.	45. 53
aengehaeld.	46. 337. 375
	<i>libre.</i>

I.

I bre. Job.) aengehaeld.	304. 508
IPEREN, (Jofua van) beoordeel. van zijn <i>beste Huisvr.</i>	380-384
van zijn <i>Obadja</i> , enz.	485-494
zijn Schets van woordenscharing en zinbepaling.	541
Jainville, aengehaeld.	232
JONCKTYS, Daniel) aengehaeld.	119. 606
JONCOURT, El. de) Keurdichten beoordeeld.	591
Josephus, aengehaeld.	499
Journal des Savans, aengehaeld.	380. 508
JUNIUS, Franciscus) genoemd.	296. m. 296. r.
aengehaeld. 234. 240. 244. 250. 252. 254. 296. k.	498. 506. 522. 537
Justinianus, aengehaeld.	498. 506. 537

K.

K AMPHUIZEN, aengehaeld.	112. 242
KATE, Lambert ten) genoemd. 55. 189. 215. 225. 227. 229.	234. 237. 239. 243. 296. a. 296. c. 296. b. 296. e.
aengehaeld. 38. 80, 81. 162. 182-184. 188. 194.	195. 228-231. 235. 238. 240. 249. 286-291.
294-296. 296. c. 296. f. 296. g. 296. b. 296. u. 308.	347. 419. 506, 507. 526
KERO, genoemd.	296. t.
KILIAEN, Cornelis) genoemd. 175. 183, 184. 188, 189.	225. 233. 237. 240. 251. 254, 255. 293.
aengehaeld. 127, 128. 183. 185. 192-195. 240.	250. 289. 291. 293, 294. 296. f, i, z. 308. 335.
verdedigd.	382. 493. 588. 590
Klerk der lage landen, aengehaeld.	224. 248
Knittel, F. A.) aengehaeld.	587
KOLYN, Klaes) genoemd.	507
aengehaeld.	512
Kortbold, Chr.) aengehaeld.	251. 588
KRAEYVANGER, E.) genoemd.	500. 505-507
KROON, Willem) genoemd.	606. 618
KLUDT, Adriaen) genoemd.	298
aengehaeld. 190. 292, 293. 324. 328. 344-346	81
KRUIFF, Jan de) genoemd.	141. 385
aengehaeld.	141
Lamy,	

L.

Lamy, Bernard) aengehaeld.	193
<i>Lambinus</i> , genoemd.	537
LANGENDIJK, Pieter) genoemd.	334. 618
LAUS DEO SALUS POPULO , genoemd.	342. 357. 364
aengehaeld.	184. 395
Lemery, N.) aengehaeld.	191
<i>Leonclavius</i> , genoemd.	296.f.
LESCAILJE, Catharina , genoemd.	437
LEUPENIUS, Petrus) aengehaeld.	289
LIER, Jo. van) aengehaeld.	252, 253
LYDIUS, Jacobus) aengehaeld.	253
Lye, Edoard) genoemd.	507
<i>Andenbrogius</i> , aengehaeld.	188
LINGUAQUE ANIMOQUE FIDELES .	84
LIPSIUS, genoemd.	184
aengehaeld.	249. 252. 255. 296.l. 533
Lodbrogh, Regner) genoemd.	296.f.
<i>Loeschberus</i> , aengehaeld.	255. 289. 291
LOMANNUS, Sara) genoemd.	620
Long, Jac. le) aengehaeld.	506
<i>Longinus</i> , aengehaeld.	42. 281. 333
LOON, Gerard van) aengehaeld.	588, 589
Lubbertus, Sibrandus) genoemd.	505
<i>Lucanus</i> , aengehaeld.	249
<i>Lucianus</i> , genoemd.	72

M.

Mabillon, Job.) aengehaeld.	499
MACQUET, Jan) zyne jaergetyden beoordeeld.	217
<i>Malberbe</i> , genoemd.	208
Marche, Oliv. de la) genoemd.	229
<i>Marcellinus, Ammian.</i>) aengehaeld.	254
MARESCHALLUS, Thomas) genoemd.	296.r. 506, 507
MARTINIUS, Franciscus) genoemd.	238
aengehaeld.	377
MARRE, J. de) aengehaeld.	31
MARNIX, Philips van) aengehaeld.	209
Mastricht, G. de) aengehaeld.	506, 507
MATTHAEUS, Antonius) aengehaeld.	254. 255. 588
MAURICIUS, Joan Jacob) Dichtlievende uitspanningen.	620
MEETEREN, Emanuel van) genoemd.	82
MEIJER, Pieter) genoemd.	19, 20
	MIER,

MEIER, Lodewyk) aengehaeld.	251
<i>Memoires des Trevaux</i> , aengehaeld.	171
Menage, Gillis) genoemd. 230. 236. 237. 239. 243. 244. 253 aengehaeld. 226. 231. 242. 250. 295. <i>b, d, f, k.</i> beschuldigd.	56
Menardiere , genoemd.	377
MERKEN, Lucretia Wilhelmina van) genoemd. hare Gedichten beoordeeld.	438. volgg.
Meurfus, Johannes) genoemd.	296. <i>d.</i>
MYLE, Abraham vander) genoemd. aengehaeld.	296. <i>m.</i> 285. 289. 377, 378. 380
Mill, Jo.) aengehaeld.	507
MILTON, John) genoemd. aengehaeld. beoordeeld.	380 525 100
MINIMA CRESCUNT , genoemd. aengehaeld. 121-124. 126, 127. 129. 131, 132. 134, 135. 137. 139, 140. 143	146. 148. 163. 374
Minozzi , genoemd.	208
<i>Miscell. observat.</i> aengehaeld.	168
Montagne, M. de) genoemd.	376
Montfaucon , aengehaeld.	241. 499
MOONEN, Arnold) genoemd. aengehaeld. verdedigd.	55. 88. 354. 382. 527 258 215
MOORMAN, Johan) Gedichten, genoemd.	311
MOL. J.) genoemd.	618
Morbof , aengehaeld.	506
Morillonius, Antonius) aengehaeld.	505
Mosbemijs , aengehaeld.	502
Motte, de la) aengehaeld.	476
Mubl, Jac.) genoemd.	20
MUYSER, Gerard) beoordeeling zyner Poëzy. aengehaeld.	297. volgg. 326. 330. 332. 538
MUYSER, J) genoemd.	299
MUSSCHENBROEK , aengehaeld.	265

N.

NEUFVILLE, Christina Leonora de) genoemd. hare bespiegelingen beoordeeld. 458. en volgg.	437
Nicephorus , aengehaeld.	500
Nicot , genoemd. aengehaeld.	233. 236. 243. 296. <i>d.</i> 231. 236. 241. 232
	NYLOČ,

NYLOË, J.) aengehaeld.	162
NIL VOLENTIBUS ARDUUM, aengehaeld.	494
Notkerus, genoemd.	296. t.
aengehaeld.	296. k, l.
Novo. Bibl. Germ. aengehaeld.	508

O.	
Offerhaus, aengehaeld.	500
Olivet, l'Abbé) aengehaeld.	475
OMNIA VALEMUS, AUXILIANTE DEO, zyne Psalmberyming	
beoordeeld.	389. volgg.
Opitzius, genoemd.	52
Osfriidus, aengehaeld.	296. k, l.
Orway, genoemd.	299
Oudinus, aengehaeld.	506
Ouselius, aengehaeld.	499
Ovidius, genoemd.	28. 53. 87. 472
aengehaeld.	94. 412. 471. 476, 477. 529. 531. 533
berispt.	471. 476
verdedigd en berispt.	166, 167

P.	
Paltbenius, genoemd.	296. r.
aengehaeld.	234
PARS, Adriaen) aengehaeld.	506
Passionael, aengehaeld.	587, 588
PATER, Lucas) genoemd.	20
aengehaeld.	19
Pauli, S.) aengehaeld.	188
PELS, Andries) genoemd.	53
aengehaeld.	216
Petrarcha, aengehaeld.	378
Petrus, Suffridus) genoemd.	505
Pezius, aengehaeld.	253
Pezronius, aengehaeld.	191
Philostorgius, aengehaeld.	500-503
Photius, genoemd.	73
aengehaeld.	500
Pioenen van Mechelen, aengehaeld.	589
PLANTYN, Christoffel) genoemd.	248
Plinius, aengehaeld.	191. 420. 499
PLUIMER, Joan.) aengehaeld.	72. 261. 292. 304. 333-535
POERAET, Pieter) aengehaeld.	45
Polyanus, aengehaeld.	51
	FOOT,

ROOT, Hubert Korneliszoon) genoemd.	60. 88. 472. 488. 513
aengehaeld.	40. 43. 45. 104. 155. 157. 192. 206.
	209, 210. 262, 263. 334-336. 587. 607, 608
geprezen.	104
Pope, aengehaeld.	437
Procopius, genoemd.	253
Propertius, genoemd.	208. 533. 537
aengehaeld.	53
verklaerd.	73

Q.

QUESTIERS, Catharina) genoemd.	437
---------------------------------------	-----

R.

Racine, aengehaeld.	95
REYD, genoemd.	82
KEITZ, W. O.)	45
Reland, A.) aengehaeld.	73. 287, 288
RETHAEN, Anna) nagelate Gedichten genoemd.	314
Rboer, J. de) aengehaeld.	168
Richelet, genoemd,	236. 514
aengehaeld.	241
Richelieu, genoemd.	55
ROIJEN, Jacob van) aengehaeld.	251
Rollin, aengehaeld.	241
Ronsard, genoemd.	376
ROTGANS, Lucas) genoemd.	163. 262
aengehaeld.	162, 163. 259-261. 292. 387
berispt.	97. 99
Rudbek, genoemd.	296. r.
RUË, Pieter de la) aengehaeld.	87
Rumpaeus, aengehaeld.	506
Runolf, Jonas, aengehaeld.	380

S.

Sallustius, genoemd.	173
Sannazarius, genoemd,	602
aengehaeld.	603, 604
Saumaize, M. de) genoemd.	296. d.
Saxe, aengehaeld.	500
Scaliger, Job.) aengehaeld.	505
	3CHA-

SCHAGEN, Marten) genoemd.	78
aengehaeld.	33
SGHELLING, P. van der) aengehaeld.	589
SCHERMER, Lukas) aengehaeld.	470
Schiedam, de Kamer van) aengehaeld.	308
Schilterus, genoemd.	228. 296. r.
SCHIM, Hendrik) genoemd.	46. 155
aengehaeld.	36. 301. 230
SCHIM, P.) aengehaeld.	36
Scholiasf, kleine) op <i>Homerus</i> aengehaeld.	73
Schottelius, aengehaeld.	50
SCHRIEK, van Rodorne) genoemd.	240
aengehaeld.	191
Schryver van Vondels Leven, aengehaeld.	182
SCRIVERIUS, Petrus) genoemd.	209
aengehaeld.	296. l.
SCHULTENS, genoemd.	380
Schulting, aengehaeld.	499
Secundus, Janus) genoemd.	51
aengehaeld.	532
Siculus, Diodorus) genoemd.	51
Simon, aengehaeld.	420
Skinner, genoemd.	296. r.
SLICHTENHORST, aengehaeld.	324
SMITS, Dirk) genoemd.	55. 155. 619
aengehaeld.	40. 191. 292. 304. 334-336. 593
SWAKENBURG, Hendrik) genoemd.	87
Socrates, aengehaeld.	500. 502. 504
Sommerus, genoemd.	296. r.
aengehaeld.	238. 296. b, b, k, l.
Sophocles, genoemd.	281
Sozomenus, aengehaeld.	500. 502
Spelator, Engelsche) aengehaeld.	337
berispt.	515 volg.
Spelman, aengehaeld.	226. 296. b, f, j, k.
SPIEGEL, Hendrik Lourensz.) genoemd.	34. 45. 376
aengehaeld.	40
Stad, van) genoemd.	296. r.
Statius, aengehaeld.	528. 532
Steele, genoemd.	517
STEENWYK, F. van) aengehaeld.	207. 530
Sternbielm, Georg) genoemd.	506
Stilerus, aengehaeld.	191
STOKE, Melis) genoemd.	512. 588
aengehaeld.	137. 588, 589
	STOUW,

STOUW, <i>Joan</i>) genoemd.	297, 298
<i>Strabo</i> , aengehaeld.	500. 505
STUDIUM ALIT ARTES, genoemd.	384
<i>Suetonius</i> , herifpr.	498, 499
SWIETEN, <i>G. van</i>) aengehaeld.	266

T.

T <i>acitus</i> , genoemd.	51
aengehaeld.	288
<i>Tamè, T.</i>) aengehaeld.	403
<i>Tasso, Torquato</i>) beoordeeld.	99
TATIAEN, aengehaeld.	296. k, l.
<i>Tatius, Achilles</i>) aengehaeld.	533
<i>Taubman</i> , genoemd.	134
TEMPORE ET STUDIO, aengehaeld.	298
<i>Terentius</i> , aengehaeld.	173
<i>Theodoritus</i> , aengehaeld.	504
<i>Tibullus</i> ; genoemd.	33. 73
aengehaeld.	534
<i>Tollius, Jacobus</i>) genoemd.	49. 281
aengehaeld.	534
<i>Torrentius</i> , genoemd.	537
<i>Tritemius</i> , genoemd.	296. f.
<i>Trotz, C. H.</i>) aengehaeld.	500. 502
TUINMAN, <i>Carolus</i>) genoemd.	44
aengehaeld.	251. 255
<i>Turnebe</i> , genoemd.	296. d.
aengehaeld.	537

U.

U <i>lpbilas</i> , zyne <i>M. Gotb.</i> Evangelien verhandeld.	498 - 508.
<i>Urfins, Jean Juvenal des</i>) aengehaeld.	241
<i>Ufferius, Jac.</i>) genoemd.	507

V.

V <i>aderlandsche Historie</i> . Zie WAGENAER.	
VAERNEWIJK, <i>Marc. van</i>) aengehaeld.	185
<i>Valkenaer</i> , genoemd.	296. r.
VEER, <i>Cornelia van der</i>) genoemd.	437
<i>Verel</i> , genoemd.	296. r.
VERHOEK, <i>Pieter</i> .) aengehaeld.	527. 534
<i>Verulamius</i> , genoemd.	52
VER-	

VERWER, Adriaen) genoemd.	55. 80. 160. 181. 586
aengehaeld.	76. 79. 119. 296. 424. 506. 589
Vida, aengehaeld.	365. 608
Villehardouin, genoemd.	224. 296. f.
aengehaeld.	235
Violieren van Antwerpen, aengehaeld.	331
Virgilius, genoemd.	54. 73. 134. 210. 281. 374. 608
aengehaeld.	134. 260, 261. 471. 530, 531. 533
geprezen.	98
Viselede, aengehaeld.	475
VISSCHER, Tesselcbade Roemers) genoemd.	437
Vives, Lud.) aengehaeld.	325
VLAMING, Pieter) genoemd.	522. 544
aengehaeld.	299. 519-521. 523
VOET, Joannes Eusebius) de proef zyner Psalmber. beoordeeld.	391-407
VOLLENHOVEN, Jobannes) genoemd.	55. 88
aengehaeld.	41
Voltaire, genoemd.	174. 551
geprezen.	99
VONDEL, Joost van) genoemd.	39. 45. 53. 60. 88. 94. 133. 168-170. 241. 258. 329. 355. 376. 387. 510. 513. 586
aengehaeld.	32, 33. 36. 38. 40, 41. 53. 86, 87. 91, 92. 154. 165. 168. 182. 195. 206. 208-210. 257. 263. 293. 296. l. 324. 329, 330. 332, 333. 335, 336. 412. 421-423. 470-474. 477. 523. 527-529, 533. 535, 536. 587
berispt.	85, 86. 96. 470
verdedigd.	151. 417. 420
VOS, Jan) genoemd.	53
verdedigd.	60
Vossius, Joannes Gerardus) genoemd.	239. 249
aengehaeld.	252. 301. 502
Vossius, Isaac) genoemd.	506
Vredius, Oliv..) aengehaeld.	56
Vulcanius, Bonaventura) genoemd.	505

W.

Wacbterus, Job. Georg.) genoemd.	225. 227, 228. 296. b. r.
aengehaeld.	128. 226. 244. 296. d, b. 501
WAGENAER, genoemd.	82
aengehaeld.	192
	Wal-

<i>Wallis</i> , genoemd.	296. r.
WELLEKENS, <i>Jan Baptista</i>) genoemd.	544
aengehaeld..	299
WERKEN, <i>M. A. vander</i>)	619
WESTERBAEN, <i>Jacob van</i>) genoemd.	53
aengehaeld.	52. 330
<i>Wetstein</i> , genoemd.	507
<i>Willeramus</i> , (<i>de Abt</i>) genoemd.	81. 240. 244. 296. R
WILLINK, <i>Daniël</i>) aengehaeld.	334. 403
WILP, <i>Sara Maria vander</i>) genoemd.	20. 437. 527
WILP, <i>W. F. vander</i>) genoemd.	20
WINTER, <i>Nicolaes Simon van</i>) aengehaeld.	302. 304
beoordeeld.	19
<i>Wolfgang</i> , genoemd.	253
aengehaeld.	250
<i>Wormius</i> , genoemd.	296. r.

X.

X enophon, aengehaeld.	596
-------------------------------	-----

Z.

Z ANTEN, <i>J. van</i>) aengehaeld.	380
<i>Zappi</i> , genoemd.	614
<i>Zegbelyn</i> , <i>Historie van</i>) aengehaeld.	30
ZWEERTS, <i>Philip</i>) genoemd.	297, 298

ZINHINDERENDE DRUKFAUTEN.

bl.	5.	rog.	3.	in Neerland lees in 't vrye Neerland
—	6.	—	24.	uwe lees uw'
—	17.	—	12.	van taelkunde, lees van ene tael-kunde,
—	38.	—	21.	booren lees boorden
—	79.	—	8.	(van onder.) wy dit wy zien lees wy dit zien
—	148.	—	14.	ze lees deze
—	175.	—	12.	even of als of lees even als of
—	272.	—	8.	(van onder) smit lees maeijer
—	285.	—	20.	<i>irritabilis</i> lees <i>irritabiles</i>
—	—	—	5.	(van onderen) zegt lees zegt
—	286.	—	15.	<i>Bulba</i> lees <i>Bulla</i>
—	—	—	ult.	<i>inasci</i> lees <i>irasci</i>
—	288.	—	6.	en 291. rog. 19. <i>Baron</i> , lees <i>Baron</i> ,
—	295.	—	8.	bl. . . . lees bl. 125.

bl.

- bl. 296. *reg.* 14. *wonden*, lees *wonden*
 — 296. *a.* — 3. (van anderen) dat lees *dat*
 — 311. — 1. 1720. lees 1728.
 — 380. — 12. *konnen lees konden*
 — — 15. In *lees En*
 — 391. — 10 den *lees de*
 — 613. 21. *het het lees het*
 — 619. — 10. *ee lees een*
 — — 15. *de lees den*
 — — 16. *die lees dien*

De overige feilen gelieve de befehden. Lezer te verſchoonen.

